

Yaşar Kemal'in Destansı Romanları Üzerine Bir İnceleme (Yapı, Tema, Anlatım)

Ayşe Dalyan

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü'ne Türk Dili ve
Edebiyatı dalında Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Kasım 2007, Gazimağusa
North Cyprus

ÖZET

Yaşar Kemal, Türk edebiyatında, bir çok alanda eserler vermiştir. Bu alanlardan bir tanesi roman türüdür. Yaşar Kemal'in, XX. Yüzyılın epik tavrını yansıtan *İnce Memed* (1.c:1955), *Üç Anadolu Efsanesi* (1967), *Ağrı Dağı Efsanesi* (1970), *Binboğalar Efsanesi* (1970), *Çakırcalı Efe* (1972) isimli romanlarını yapı, tema ve anlatım bakımından çözümleyip değerlendirilmiştir. Böylece, metne edebî eser olma özelliğini kazandıran unsurlar belirlenmiştir.

ABSTRACT

Yaşar Kemal has produced vast number of literatures on different genres. One of these genres is the Novel. In this study, the reflection of epic story in Yaşar Kemal's *İnce Memed* (1.c:1955), *Üç Anadolu Efsanesi* (1967), *Ağrı Dağı Efsanesi* (1970), *Binboğalar Efsanesi* (1970) *Çakırcalı Efe* (1972) have been scrutinized on the basis of plot, theme and description. Therefore, the reasearch showed if the text had feautres contributing to literary value of the text.

TEŞEKKÜR

Bu tezin yazılma süresi içinde birçok sıkıntı yaşanmıştır. Bu sıkıntılarımı atmamda yol gösteren, yardımcı olan bir çok insan olmuştur.

Bu insanlar arasından ilk, değerli hocam Prof. Dr. Şerif Aktaş'a, lisans programımda olsun, master programımda olsun bana seve seve yol gösteren Sayın Yard. Doc. Dr. Kadir Atlansoy'a ve ismini sayamadığım çok değerli hocalarıma; öncelikle değerli zamanlarını bana ayırdıkları için ve her türlü yardımı benden esirgemedikleri için büyük teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, her daim yanımda olan ve bana başarı için güç veren aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa	
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablo Listesi.....	xii
Tezin Adı.....	xiv
Tezin Konusu.....	xiv
Amacı.....	xiv
Önemi.....	xv
Yöntemi.....	xv
1.Kavramsal Çerçeve.....	xv
2.Varsayımlar.....	xvi
2. 1. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	xvi
2. 2. Veri Toplama Tekniği.....	xvi
1. BÖLÜM YAŞAR KEMAL’İN DESTANSI ROMANLARINDA İNCELEME...1	
1. 1. “İnce Memed I” Romanının Tanıtımı.....1	
1. 1. 1. “İnce Memed I” Romanının Özeti.....1	

1. 1. 1. 1. Zihniyet.....	4
1. 1. 1. 2. Yapı.....	14
1. 1. 1. 2. 1. Olay örgüsü.....	14
1. 1. 1. 2. 2. Kişiler.....	45
1. 1. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre.....	45
1. 1. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler.....	45
1. 1. 1. 2. 2. 1. 1. Kadınlar.....	69
1. 1. 1. 2. 3. Mekân.....	74
1. 1. 1. 2. 4. Zaman.....	79
1. 1. 1. 3. Tema.....	86
1. 1. 1. 4. Dil ve Anlatım.....	88
1. 2. “Üç Anadolu Efsanesi” Kitabının Tanıtımı.....	95
1. 2. 1. “Üç Anadolu Efsanesi, Köroğlunun Meydana Çıkışı” Hikâyesinin Özeti.....	96
1. 2. 1. 1. Zihniyet.....	98
1. 2. 1. 2. Yapı.....	104
1. 2. 1. 2. 1. Olay örgüsü.....	104
1. 2. 1. 2. 2. Kişiler.....	116
1. 2. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre.....	116
1. 2. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler.....	116
1. 2. 1. 2. 2. 1. 2. Kadınlar.....	126
1. 2. 1. 2. 3. Mekân.....	127
1. 2. 1. 2. 4. Zaman.....	130
1. 2. 1. 3. Tema.....	136

1. 2. 1. 4. Dil ve Anlatım.....	137
1. 2. 2. “Üç Anadolu Efsanesi, Karacaoğlan” Hikâyesinin Özeti.....	145
1. 2. 2. 1. Zihniyet.....	146
1. 2. 2. 2. Yapı.....	148
1. 2. 2. 2. 1. Olay örgüsü.....	148
1. 2. 2. 2. 2. Kişiler.....	159
1. 2. 2. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre.....	159
1. 2. 2. 2. 2. 1. 1. Erkekler.....	159
1. 2. 2. 2. 2. 1. 2. Kadınlar.....	171
1. 2. 2. 2. 3. Mekân.....	177
1. 2. 2. 2. 4. Zaman.....	179
1. 2. 2. 3. Tema.....	186
1. 2. 2. 4. Dil ve Anlatım.....	186
1. 2. 3. “Üç Anadolu Efsanesi, Alageyik” Hikâyesinin Özeti.....	194
1. 2. 3. 1. Zihniyet.....	196
1. 2. 3. 2. Yapı.....	199
1. 2. 3. 2. 1. Olay örgüsü.....	199
1. 2. 3. 2. 2. Kişiler.....	212
1. 2. 3. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre.....	212
1. 2. 3. 2. 2. 1. 1. Erkekler.....	212
1. 2. 3. 2. 2. 1. 2. Kadınlar.....	218
1. 2. 3. 2. 3. Mekân.....	220

1. 2. 3. 2. 4. Zaman.....	222
1. 2. 3. 3. Tema.....	226
1. 2. 3. 4. Dil ve Anlatım.....	226
1. 3. “Ağrıdağı Efsanesi” Romanının Tanıtımı.....	231
1. 3. 1. “Ağrıdağı Efsanesi” Romanının Özeti.....	232
1. 3. 1. 1. Zihniyet.....	233
1. 3. 1. 2. Yapı.....	240
1. 3. 1. 2. 1. Olay örgüsü.....	240
1. 3. 1. 2. 2. Kişiler.....	253
1. 3. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre.....	253
1. 3. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler.....	253
1. 3. 1. 2. 2. 1. 2. Kadınlar.....	278
1. 3. 1. 2. 3. Mekân.....	281
1. 3. 1. 2. 4. Zaman.....	285
1. 3. 1. 3. Tema.....	289
1. 3. 1. 4. Dil ve Anlatım.....	291
1. 4. “Binboğalar Efsanesi” Romanının Tanıtımı.....	297
1. 4. 1. “Binboğalar Efsanesi” Romanının Özeti.....	297
1. 4. 1. 1. Zihniyet.....	299
1. 4. 1. 2. Yapı.....	302
1. 4. 1. 2. 1. Olay örgüsü.....	302
1. 4. 1. 2. 2. Kişiler.....	327

1. 4. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre.....	327
1. 4. 1. 2. 2. 1. a. Erkekler.....	327
1. 4. 1. 2. 2. 1. b. Kadınlar.....	358
1. 4. 1. 2. 3. Mekân.....	361
1. 4. 1. 2. 4. Zaman.....	368
1. 4. 1. 3. Tema.....	378
1. 4. 1. 4. Dil ve Anlatım.....	380
1. 5. “Çakırcalı Efe” Romanının Tanıtımı.....	386
1. 5. 1. “Çakırcalı Efe” Romanının Özeti.....	386
1. 5. 1. 1. Zihniyet.....	387
1. 5. 1. 2. Yapı.....	391
1. 5. 1. 2. 1. Olay örgüsü.....	391
1. 5. 1. 2. 2. Kişiler.....	416
1. 5. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre.....	416
1. 5. 1. 2. 2. 1. 1 Erkekler.....	416
1. 5. 1. 2. 2. 1. 2. Kadınlar.....	431
1. 5. 1. 2. 3. Mekân.....	436
1. 5. 1. 2. 4. Zaman.....	438
1. 5. 1. 3. Tema.....	442
1. 5. 1. 4. Dil ve Anlatım.....	443
2. BÖLÜM SONUÇ.....	446
3. KAYNAKÇA.....	44

TABLO LİSTESİ

Sayfa

KİŞİLER

Tablo k1.....	45
Tablo k2.....	45
Tablo k3.....	46
Tablo k4.....	116
Tablo k5.....	159
Tablo k6.....	213
Tablo k7.....	254
Tablo k8.....	254
Tablo k9.....	268
Tablo k10.....	327
Tablo k11.....	328
Tablo k12.....	356

MEKÂN

Tablo m1.....	74
Tablo m2.....	75
Tablo m3.....	130
Tablo m4.....	178
Tablo m5.....	221
Tablo m6.....	284

Tablo m7.....	362
Tablo m8.....	363
ZAMAN	
Grafik z1.....	81
Tablo z1.....	83
Tablo z.2.....	132
Tablo z.3.....	181
Tablo z4.....	223
Tablo z5.....	286
Tablo z6.....	371
Tablo z7.....	439

TEZİN ADI

Yaşar Kemal'in Destansı Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım

(Yapı, Tema, Anlatım)

TEZİN KONUSU

İnsanın kendisini ifade etmesi genel olarak üç temel anlatma biçimiyle gerçekleştirmiştir. Anlatma esasına bağlı edebî metin tarzlarından biri, kişinin kendisini coşku ve heyecanla ifadesidir. Her türlü şiir tarz içinde ele alınabilir. İkincisi ise insanın gördüğünü, duyduğunu, hissettiğini, düşündüğünü anlatması ve nakletmesidir. Anlatmaya bağlı edebî metinler; masal, destan, halk hikâyesi, mesnevi, manzum hikâye, hikâye ve roman gibi metinler bu grubu oluşturur. Kavmi dönemde destan; dini dönemde çeşitli romanlar ve dini metinler; modern dönemde de roman ve hikaye anlatma esasına bağlı edebi metin olarak karşımıza çıkar. Öyleyse anlatma esasına bağlı edebi metinler insanlığın gelişmesine paralel olarak zenginleşerek varlığını sürdürmüştür. Biz bu çalışmada XX. Yüzyıl ortamında epik tavrını Yaşar Kemal'in eserlerinde görünüşü üzerinde duracağız. Söz konusu özelliklere sahip eserleri yapı, tema ve anlatım bakımından çözümleyip değerlendireceğiz. Yaşar Kemal'in bu tarz eserleri; *İnce Memed*, *Üç Anadolu Efsanesi*, *Ağrı Dağı Efsanesi*, *Binboğalar Efsanesi*, *Çakırcalı Efe* adlarını taşır.

AMACI

Metne, edebî eser olma özelliğini kazandıran unsurların tespitini yapabilmek için öncelikle metinde yapı, tema incelemesi yapılacaktır. Metni vücuda getiren birimlerin

birbirleriyle ilişkisi üzerinde dikkate alınarak olay örgüsü belirlenecek. Olay örgüsündeki işlevleriyle kişiler, mekan ve zamanı üzerinde durulacaktır. Olay örgüsü sorgulanarak tema belirlenecek, sonunda anlatım özellikleri gözler önüne serilecektir.

ÖNEMİ

Yaşar Kemal, 1970’li yıllardan sonra Anadolu efsanelerini romanlaştırma yoluna gitmiştir. Halk kültürü kaynaklarından yararlanarak coşkulu ve şiirsel bir anlatımıyla, iyi tanıdığı yörelerden seçtiği kahramanlarını, o yöre kültürünün şekillendirdiği anlatım sunar. Bu çalışmada Kemal’in *İnce Memed* (1.c:1955), *Üç Anadolu Efsanesi* (1967), *Ağrı Dağı Efsanesi* (1970), *Binboğalar Efsanesi* (1970), *Çakırcalı Efe* (1972) isimli romanlarını edebi metin olarak değerleri araştırılacak böylece Türkiye’de roman tarzının kazandığı bir ifade tarzının özellikleri belirtilecektir. Önceden böyle bir çalışma yapılmamış olmaması da bu çalışmanın önemini arttırmaktadır.

YÖNTEMİ

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmamızın kavramsal çerçevesini, Yaşar Kemal’in destansı romanlarında zihniyet, olay örgüsü, zaman, mekân, şahıs kadrosu, tema ve anlatım özellikleri oluşturmaktadır. Bu başlıklar altında Yaşar Kemal’in destansı romancılığı hakkında bir sonuca varılacak, böylece Yaşar Kemal’in ve bu romanlarının Türk romancılığında yeri, önemi belirlenecektir.

2. VARSAYIMLAR

Romanımızın tarihsel gelişimi içerisinde, Yaşar Kemal'in romanları ve romancılığı önemli bir yer tutmaktadır. Yaşar Kemal'in romanı ve romancılığı hakkında akademik çalışmalar yapılmış olsa da romanlarında yapı, tema ve anlatım kapsamında bir çalışma yapılmamıştır. Biz bu çalışmamızda Yaşar Kemal'in destansı romanları ve destansı romancılığı üzerinde durarak, bu romanlarını yapı, tema ve anlatım yönünden incelemeye çalışacağız. Böyle bir çalışma romancılığımızın önemli bir hususunu aydınlatarak ve bu romanlarının edebî bakımından değerini ortaya koyacaktır.

2. 1. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Çalışmamızda, Yaşar Kemal'in hayatından, diğer romanlarından ve eser verdiği diğer edebî türlere değinildikten sonra Yaşar Kemal'in destansı roman özelliği taşıyan romanlarını yapı, tema ve anlatım açısından inceleme yapılacaktır. Eserlerin incelemesi yapılırken, eserlerin temsilcisi olduğu zihniyeti ortaya koyabilmek için, çalışmanın sınırları içerisinde ortaya konulan dönemin şartlarından da bahsedilecektir. Bütün bu verilerin ışığında Yaşar Kemal'in destansı romanları ve romancılığı hakkında sonuca varılacaktır.

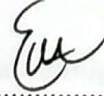
2. 2. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Yaşar Kemal'in destansı romanlarını temin edilerek yapı, tema ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirilecektir. Yazarın diğer romanları ve vücuda getirdiği diğer edebî türlerinin de temini sağlandıktan sonra, hakkında yapılmış inceleme ve araştırmalara bakılacak, edebiyat, eleştiri ve düşünce dergileri taranacak; kendisinin kaleme aldığı edebiyat ve sanat yazılarının yanı sıra, kendisi ve eserleri hakkındaki

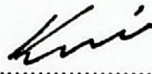
yazılar da toplanacaktır. Destansı özelliklerin neler olduğu ve nasıl ifade edildiği konusunda bilgi toplanacak; modern romanlarda bu özelliklerin nasıl kullanıldığı araştırılacaktır.

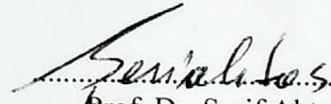
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı,

.....
Prof. Dr. Elvan Yılmaz
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Master derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

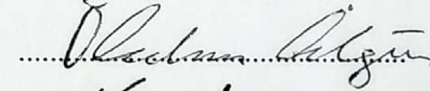
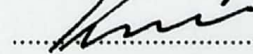

.....
Yard. Doç. Dr. Kadir Atlansoy
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm
Başkanı

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Master derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

.....
Prof. Dr. Şerif Aktaş
Tez Danışmanı

Tez Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Şerif Aktaş
2. Doç. Dr. Adnan Akgün
3. Yard. Doç. Dr. Kadir Atlansoy

.....

.....

.....

1. BÖLÜM

YAŞARKEMAL’İN DESTANSI ROMANLARINDA BİR İNCELEME

1. 1. “İNCE MEMED I” ROMANININ TANITIMI

Romanda, zorbalıkla ve köylüyü sömürüyle ekonomik gücünü sağlamlaştıran ağalığın bir kurum olarak sürmesi; zorbalığa ve ekonomik sömürüye başkaldırarak silahlı çatışmalara giren İnce Memed’in kahramanlık destanı anlatılmıştır.

Olay örgüsü eşkiya mitosu üzerine kuruludur. Roman, Yaşar Kemal’in ayırdığı otuz yedi bölümden oluşmaktadır. Roman dört yüz yirmi dört sayfadır. İlk basımı 1955’dir. Elimizdeki kaynağa göre on altı kez daha basılmıştır. Birçok yayınevinde yayınlamıştır.

1. 1. 1. “İNCE MEMED I” ROMANININ ÖZETİ

İnce Memed Dikenlidüzü’nün beş köyünden biri olan Değirmenoluk Köyünde yaşamaktadır. Annesinden başka kimsesi yoktur. Dikenlidüzündeki bu köylerde ağalık sistemi vardır. Beş köyünde tek ağası Abdi Ağa’dır. Abdi Ağa, köylüyü köle gibi çalıştırmakta, onları sömürmektedir. Memed, çakırdikenliğin içinde çift sürdüğü gibi de ağadan dayak yemektedir. Memed, bir gün yine Ağa’dan dayak yediğinde nereye gittiğini bilmeden koşarak köyden kaçır. Aklında sadece Dursun’un anlattığı köy vardır. Orada dayak yoktur ve çocuklar çalışmazlar. Hemen kendi köyün yanındaki Kesme köye ulaşır ve Süleyman Emmi onu evine alır. Bir süre orada yaşayan Memed’in kendi köylüsüne rastlaması sonucunda Abdi Ağa yerini öğrenir ve Süleyman’ın evinden alır;

köyüne getirir. Ağa, tüm köylüden mahsulün üçte ikisi alırken, onlardan ceza olarak dörtte üçünü alır. O kışı İnce Memed ve annesi çok zor geçirir.

On sekiz yaşında iken hiç gitmediği kasabaya, Ağa'dan kaçarak arkadaşı ile birlikte gezmeye gider. Yolda rastladığı eski eşkıyalardan Koca Ahmet ve kasabada tanıdığı Hasan Onbaşı'dan çok etkilenir. Onların anlattıkları, ileride yapmak istediklerine rehber olacaktır. Koca Ahmet'ten Soylu eşkıyalığın nasıl olacağını, Hasan Onbaşı'dan da köyünde uygulamak istediği adalet anlayışını almıştır. Köyüne döndüğünde nişanlısı Hatçe'yi alıp Hasan Onbaşı'nın yanına kaçmak ister fakat işler planladığı gibi gitmez. Abdi Ağa Hatçe'yi yeğeni Veli'ye nişanlar. Bunun üzerine Memed Hatçe ile birlikte kaçarlar. Peşlerine Abdi Ağa, adamları düşerler. İyi izci olan Topal Ali sayesinde kısa sürede saklandıkları yeri bulurlar. Aralarında çıkan çatışmada Memed, Abdi Ağa'yı ve yeğeni Veli'yi vurur. Hatçe'yi olay yerinde bırakarak kaçar. Çatışmada Ağa yaralanmış, yeğeni hayatını kaybetmiştir.

Çocukluğunda Ağa'nın zulmünden kaçarak sığındığı Süleyman'a bir kez daha sığınır. Süleyman da onu dağlara Deli Durdu çetesine teslim eder. Ona Deli Durdu'nun kötü bir çete olduğunu geçici olarak orada kalmasını tembihler. Bir müddet sonra Deli Durdu'nun sahtekarlıklarına dayanamayan Memed, yolunu çeteden ayırır. Beraberinde çetenin elamanlarından iki kişi daha vardır.

Daha sonra annesinin Ağa tarafından öldürüldüğünü, Hatçe'nin yalancı tanıklarla tutuklandığını; hapisane de olduğunu öğrenen İnce Memed, Ağadan intikam almaya karar vermiştir. Bu arada Abdi Ağa, Memed'in eşkıya olduğunu öğrenmiş ve kendisinden intikam almak için geri döneceğini tahmin edip topraklarını bırakıp kaçmıştır. İnce Memed, Ağa'nın peşine düşer. Topal Ali bu kez İnce Memed'in yanında yer almış; Abdi Ağanın izni sürmektedir. Ağa'nın izini Aktozlu köyünde bulur. Orada

muhtarın evinde saklanmaktadır. İnce Memed ve iki arkadaşı; Recep Çavuş, Cabbar'la birlikte; Aktozlu muhtarının evini basarlar. Abdi Ağa ile İnce Memed arasında silahlı çatışma çıkar. Recep Çavuş, muhtarın evinde yangın çıkarır ve yangın rüzgarın etkisiyle tüm köye yayılır. Yangın çıkan evden Ağa'nın dışarı çıkmadığını gören Memed ve arkadaşları köyden uzaklaşırlar. Fakat Ağa'yı, muhtarın eşi eşya çıkarma bahanesiyle yangın içinden bir yorgana sarıp dışarı çıkarmıştır, böylece Ağa yangından sağ kurtulmuştur. Olay yerinden kaçarlarken Recep Çavuş, Deli Durdu çetesinde iken aldığı yara yüzünden hayatını kaybeder.

Ağa'nın öldüğünü sanmış ve kafasındaki projeleri gerçekleştirmek için köyüne döner. Önce köylülerle çakırdikenliği yakarlar. Sonra ise köyün topraklarını, köylüye dağıtır. Fakat Abdi Ağa'nın ölmediği haberinin köye ulaşması gecikmez ve Memed'in planları alt üst olur.

İnce Memed Sığındığı köyün çakırdikenliğini yaktıktan sonra daha da tedirgin olan Ağa, başka bir toprak ağası olan Ali Safa Bey'den yardım ister. Gücünün doruğunda olan Ali Safa Bey yardım edeceğine söz verir. Ali Safa Bey, emrinde çalışan Kalaycı Osman çetesini İnce Memed'in üzerine salar. Fakat çetenin başarısızlığı İnce Memed'in efsaneleşmesine neden olur.

Bu arada İnce Memed Hatçe'nin hasretine dayanamaz ve kılık değiştirerek ziyaretine gider. Orada Hatçe, hapishanede tanıştığı İraz'la birlikte yaşamını sürdürmektedir. Hatçe'nin Kozan hapishanesine aktarılacağını öğrenir. İnce Memed, Hatçe'yi Kozan'a taşırlarken kaçırmaya karar verir. Arkadaşı Cabbar bu planı tehlikeli bulur ve İnce Memed'le yollarını ayırır. Memed planını uygular, Hatçe ve İraz'ı kaçırmayı başarır. Üçü dağda bir mağaraya yerleşirler. Geçimlerini çevre köylerin yardımlarıyla sağlarlar.

Mevsim kış olduğu ve karda izleri belli olmasın diye sürekli geçtikleri yerden çalı geçirmektedirler; böylece izlerini kaybetmektedirler. Bir gün Memed’in çalıyı yanına almadığı için izini kaybedememiştir ve Jandarmalar izini bulmuşlardır. Aralarında atışma çıkar. Bu arada hamile olan Hatçe’nin doğurmasıyla Memed teslim olmak zorunda kalmıştır. Jandarmaların başında Asım avuş vardır. İnce Memed dağlarda bir çok kez Asım avuşla çatışmış, onu vurabilecek durumda olmasına rağmen vurmamıştır. Memed’i teslim almak için gelen Asım avuş’a, İraz; ‘yaptığının erkeklik olmadığını, bebek doğmasaydı teslim alamayacaklarını’ söyleyince Asım avuş Memed’i teslim almamış, açmalarına izin vermiştir.

Artık Memed efsaneleşmiş ve ağalık kurumunun zulmüne uğrayan köylüler tarafından başkaldırıları için cesaret kaynağı olmuştur. Bunlardan biri olan Ali Safa Bey’in de toprakları tehlikeye düşmeye başlamıştır. Bu endişeyle Ankara’ya telgraf ve telefon etmiş, ‘Toroslar’ın eşkıya kaynadığını, kaymakamlığın ve jandarmanın da buna göz yumduklarını’ söyler. Bunun zerine devlet jandarmanın gücü artırarak , Memed’in peşine düşmüştür. Yine jandarmalarla girdiğı bir çatışmada Hatçe hayatını kaybetmiştir. Bu sırada af çıkmıştır fakat köylüsü Memed’in dağdan inmesini istememektedir. İnce Memed ocuğunu İraz’a teslim etmiş; köyüne gelmiştir. Köy halkından Hr Ana’nın kendisine, ‘Abdi Ağa’yı öldür’ demesiyle kasabaya inip Abdi Ağa’yı vurmuştur ve tekrar dağlara dönmüştür. İnce Memed’i bir daha hiç gören olmamıştır.

1. 1. 1. 1. ZİHNİYET

İnsan ilişkilerini düzenleyen her türlü etkinlik şüphesiz dönemin zihniyetine dahildir. Yönetim biçimleri, yaşayış özellikleri hep dönemin zihniyeti içerisinde yer alır.

Devlet düzeninin azaldığı ve ya yok olduğu yerlerde; maddi gücü, ekonomik ve siyasi gücü ellerinde bulunduran insanlar yeni yeni kurumlar oluşturma yoluna giderler. Ağalık kurumu, efelik kurumu, eşkıyalık kurumu gibi; isimleri ne olursa olsun özellikleri aynıdır. Hepsi de devletin otorite boşluğundan oluşmuştur. Hepsi de gayri meşrudur.

Yapılarına baktığımızda ortak özelliklerinin bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu özellikler, silahlı bir teşkilatlarının olduğu, halk tarafından beslendikleri, kendi kuralları olup adaletlerini kendileri sağladıkları ortaya çıkar. Halktan beslenen bu kurumların, halktan besleniş tarzlarıyla birbirlerinden ayrıldıkları görülür.

Halktan iki türlü beslenme vardır. Birincisi halkı sömürerek, ezerek, onlara zulmederek beslenilmektedir. Bunlar; ağalar, eşkıyalar, efeler gibi birçok kurum bunlara dahil edilmektedir.

Devletin ödevleri içinde yer alan; namus, can, mal güvenliğini sağlayamadığı ortamda oluşan bu kurumların karşısında halkın içinden kahramanların çıkması kaçınılmazdır. Çünkü, çekilen bu işkencelere birilerinin çıkıp durdurması ve adaleti sağlaması gerekmektedir. Halkın içinden çıkan bu kahramanların oluşturdukları kurumların yapısı da diğer kurumlarla aynıdır. Tek farkları, halkın yanında olup onları; zulüm edenlerden, sömürenlerden korumalarıdır. Kazandıkları bu özelliklerinden dolayı halk onları gönüllü olarak besler. Bunlar soylu eşkıyalardır.

Bu kurumlardan bir tanesinin olduğu yerde diğerinin olması kaçınılmazdır. Çünkü, bu kurumlar birbirlerine karşı oluşurlar.

Yaşar Kemal'in *İnce Memed* romanı bir kahramanlık romanıdır. İnce Memed, içinde bulunduğu ağalık düzenine başkaldırmış ve adalet dağıtmaya çalışmıştır. Bu durumda ağalık kurumunun karşısında; halka adaleti getirecek yapının olduğu görülür.

Bu yapı soylu eşkıyalıktır. Öyleyse *İnce Memed* romanında dönemin zihniyeti içerisinde bulunan iki kurumdan söz etmek gerekir.

***İnce Memed* Romanından Hareketle Ağalık Kurumu**

Bu romanda Osmanlının otoritesinin kaybettiği dönemlerde ortaya çıkan derebeylik sistemiyle oluşan ağalık kurumu anlatılmıştır. Sistemde halk sessiz, ezilen, zayıf insan kitleleri olarak karşımıza çıkar. Onları yöneten, sömüren, ezen, büyük toprak sahipleri olan ağalar vardır.

Yaşar Kemal, romanda ağalık sisteminin oluşumunu anlatmaktadır. *“Bin dokuz yüz on yedi, on sekiz, on dokuz, yirmi... Birinci Dünya Savaşı, Osmanlının yenilgisi. Bu sıralar Çukurova asker kaçakları, eşkıyalar dolu. Toroslarda eşkıyadan geçilmiyor. Fransız işgal kuvvetleri Çukurova'ya gelmişler. Eşkıyalar asker kaçağı yollusu yolsuzu, hırlısı hırsızı, kötü süt emmişi, iyisi kötüsü, genci, kocası, cümle Çukurova halkı birleşip düşmanı Çukurova'dan atma savaşına katılıyorlar. düşman kovuluyor. Bütün yurttan da düşman kovuluyor. Yeni yönetim geliyor yeni bir çağ açılıyor. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, iskandan yıllarca sonra şartlar yavaş yavaş halkı toprağa bağlanmaya mecbur kılar, toprak yavaş yavaş değer kazanır. İskana bir türlü dövüş, kavga yanaşmak istemeyen Türkmenler, yaylaları bırakıp toprağa sarılırlar. Taze Çukurova toprağı bire kırk, bire elli verir. Bu görülmemiş bir şeydir. Bin dokuz yüzden sonra Çukurova'ya şöyle bir bakacak olursak, bataklıkların azda olsa çekildiklerini, büklerin yakılıp tarla yapıldığını, bomboş Çukurova toprağın yarı yarıya değilse de, ona yakın ekilmiş olduğunu görürüz. Yeni yönetim küçük derebeyliklerine, derebeyi artıklarına, onların sınırsız egemenliğine son vermeye çalışır. Zaten son yıllarda derebeylik kendiliğinden çökmektedir. Onarın çocukları toprağa, mümkün olduğu kadar bol toprağa sahip olmak*

için savaşırlar. Bunu başarırlarda. Fukara halkın elinden tarlalarını almak için başvurmadıkları çare kalmaz.kimisi kanun yoluyla, kimisi rüşvetle, kimisi de zora başvurarak. Halkla yeni zenginler arasında bir boğuşmadır başlar. Zenginlerin toprakları gittikçe büyür. İşte bu sıralarda, toprağı için canını dişine takıp vuruşan, hakkını arayan halka karşı dağlardaki eşkıyalar da bir zor silahı olarak kullanılır. Bunlar dağlarda beslenir, yönetime karşıda korunurlar. Bu gerekli umara başvurmadık hemen hemen hiçbir ağa kalmaz. Dağlarda kendisine arka eşkiya bulamayan ağalara yeni eşkıyalar çıkarır dağa. Yüzden Toroslar aşkıyla dolup taşar. Ovadaki ağaların çıkardıkları bu sefer de dağlarda birbirleriyle çarpışmaya başlar. Dağlardaki çeteler birbirlerine düşüp habire birbirlerini, fukara halkı öldürürler. Ağaların toprakları büyür. (Yaşar Kemal 1999: 281-281)

Romanda ağalık kurumunu temsil eden kişiler; Abdi Ağa ve Ali Safa Bey'dir. Abdi Ağa'nın ve Ali Safa Bey'in, halka yaşattıklarından kurumun özelliklerini öğrenmekteyiz. Buna göre kurumun özellikleri şunlardır: Topraktan kazanılan mahsul yarı yarıya ağa ile paylaşılır. Eğer köylü bir kabahat işlerse; mahsulün dörtte üçünü ağaya vermek veya kabahatin ağırlığına göre o yıl açlığa terk edilir. Köylüyü istediği işte çalıştırabildiği gibi, sosyal olayları; evlenmek, boşanmak gibi durumları da ağa belirler. Ceza ve ödüllendirme; ağanın koyduğu adalet anlayışına göre uygulanır. O, küçük bir kesimin diktatör lideridir. Halkına karşı yasaları kendi koyar, kendi değiştirir, kaldırır ve uygular. Evlenmek istediği ile evlenir, istediğini de çocukları ile evlendirebilir; köylü buna da karşı koyamaz. Halk, korktukları ağaya minnet, şükran, saygı duymaktadır ya da duymak zorundadır. Her şeyin doğrusunu ağa bilir. En önemli özelliği ise babadan oğulla geçmesidir.

Nüfus ettiği toprak büyüklüğüne göre sahip olunan güçler değişmektedir. Abdi Ağa, küçük bir ağılık kurumunun temsilcisidir. Ali Safa Bey ise, daha büyük bir ağılık kurumunun temsilcisidir. Fakat, içlerindeki temel yapı aynıdır. Sadece devlete hükmetme, dağda eşkıya sahibi olma gibi özellikleriyle birbirlerinden ayrılırlar. Ayrıca, toprak çoğunluğuna göre küçükten büyüğe doğru değişen bu kurumların birbirleriyle ilişkileri çıkar doğrultusunda iyidir.

- Halkın; devleti de mahkemesi de kendisidir. Köylüyü kendi kurallarına göre cezalandır veya ödüllendirir. *“Herkes bilirdi ki, köylülerden biri bir kabahat işlediğinde Abdi Ağa onu dövme çok büyük kötülük yapacaktır ona. O adam ömrünün sonuna kadar, işlediği suçun cezasını çekecektir. Eğer döverse unutulur giderdi suç. Abdi Ağaya karşı suç işlediklerini sanan köylüler gelir onun önüne otururlar, dayak yiyinceye kadar önünden kalkmazlardı.”* (Yaşar Kemal 1999: 137)

- Ağılık, babadan oğla geçer. *“Bu topraklar da herkesindi eskiden. Bu gavurun babası çıkmadan. Allem etti kalem etti, topraklarımızı elimizden aldı. Ondan evvel herkes canının istediği yeri canının istediği gibi ekerdi.”* (Yaşar Kemal 1999: 311)

- Kurum, devlet tarafından da halk tarafından da benimsenmiştir. Sessiz çoğunluk olan halka, sistem öylesine kabullendirilmiştir ki; yaşadıklarının adaletsizlik olduğunu bile bilmezler. Bu yalnızca halkın körü körüne kabullenışı değildir; romanda devleti temsil eden jandarmanın, kaymakamın, vb resmi kuruluşların da ağılık kurumunu kabullendiği anlaşılmaktadır. Devletin temsilcisi olarak gönderdiği memurlar ağılık kurumunun destekleyicisi ve koruyucusu durumundadırlar. *“Öğle sonuydu ki, önde iki süngülü candarma, arkada doktorla savcı, candarma gedikli çavuşu gelip Abdi Ağanın evine indiler. ... Asık suratlarla içeri girip Abdi Ağanın yanına oturdular. Çok yorulmuşlardı. Üçü de Abdi Ağayı kasabadan tanıyordu. Candarma gediklisi Abdi*

Ağanın çok dostuydu. Bu olaydan duyduğu kederi, her fırsatta, durup durmaksızın ortaya atıyordu.” (Yaşar Kemal 1999: 142-143)

- Yanlarında silahlı insanları barındırırlar. Bu insanlarla halka zulmederler. *“‘Topal Ali! Topal Ali! O köyde durma gayrı. Köye varır varmaz. Evini yükle, nereye gidersen git! Bir gün daha kalırsan evde, adam gönderir, evini başına yıktırırım. Duydun mu Topal Ali?’ diye bağırdı.” (Yaşar Kemal 1999: 141)*

- Dağda onları koruyan eşkıyaları vardır. *“Bu sıralar dağlarda eşkıyalar vardır. ... Ali Safa Bey bunlardan çıkar sağlamaya bakar bu sefer de. Dağdaki bir iki çetebaşıyla anlaşır. Bir iki adamını da dağa çıkarır. Eşkıyaları köylülerin başına musallat eder. Artık Ali Safa Beyin astığı astık kestiği kestiktir. Yüreği varsa kımıldasın bir tek köylü bundan sonra!...” (Yaşar Kemal 1999: 283)*

- Köylülerin üzerinde otoritelerini sağlayabilmek için; onları cahil bırakır. Bunun için köylünün, köyden dışarıya çıkmasına izin verilmez. *“...Siz nasıl gidersiniz kasabaya bu yaşta? Sonra Abdi Ağa ne der? Bir duyarsa Abdi Ağa, vallaha bu köyden bizi iyice kovar.” (Yaşar Kemal 1999: 63)*

- En büyük korkuları köylülerin bilinçlenmesidir. *“‘Gitmiş köye, tarlalarımı köylüye dağıtmış. Öldürdüm Abdiyi, yaktım Abdi Ağayı diye. İşte bu kahrediyor beni, bu öldürüyor. Bu korkutuyor. Ölümüne yanmıyorum Ali Safa Bey. Bir ayağım çukurda. Bugün değilse yarın. Dünyaya direk kakacak değilim. Yarın bir tane daha çıkar, o da senin tarlanı dağıtır. Öbür gün bir tane daha... Daha da daha da... Daha!... Ben bundan korkuyorum işte...’ ... ‘Bugün banaysa, yarın sana. Beni bu korkutuyor işte. ... Toprak meselesi... Bir aklına düşerse köylünün, önüne geçilmez. Öldürüleceğimden değil, bundan korkuyorum. Siz bilirsiniz Ali Safa Bey. Bana kalırsa, hemen, gün*

geçilmeden ölmeli bu oğlan. Bu oğlan eşeğin aklına karpuz kabuğu düşürdü...” (Yaşar Kemal 1999: 375)

- Halkı aç bırakır. *“Döne de gitmedik ev, başvurmamak kapı komadı. Belki bir hafta. Belki de on gün: ‘Ölürüm de Abdi Ağaya yalvarmam,’ dedi. ‘Ölürüm de...’ Her yıl böyle olurdu. Köyün yarından çoğu aç kalır dökülürdü kapısına Abdi Ağanın.”* (Yaşar Kemal 1999: 56)

- Halkı sömürür. Halka ait olan toprakların kendi hakkı olduğunu iddia eden ağalar, halkın kazancına ortak çıkmaktadır. *“Abdi Ağa, Döne’yi işaretle yanına çağırdı. Yanaşmalara da şu emri verdi: ‘Dörtte üçü bize, birisi de Döne’ye.’ Döne Ağanın üzensine sarıldı: ‘Etme Ağam! Acımızdan ölürük bu kış. Etme. Eyleme. Tabanlarını öpeyim Ağam!’ Ağa: ‘Hiç sızlanma Döne!’ dedi. ‘Hakkını veriyorum.’”* (Yaşar Kemal 1999: 51)

- Halka işkence eder. *“Çakırdikenlik yeşil, çakırdikenlik mor, çakırdikenlik süt beyaz dalgalanır. Şafağın yerine kırağı düşmüştü. Buza kesmişti taş toprak. Çakırdikenliğin ortasında bacakları parçalana parçalana çift sürdü. Yandı, kavruldu. Topraktan dişiyle tırnağıyla söküp çıkardığının dörtte üçünü Abdi Ağa aldı elinden. Öteki köylülerden üçte iki alırdı. O yıldan sonra garaz bağlamıştı. İnadından dönmedi. Fırsat buldukça da dövdü, hakaret etti.”* (Yaşar Kemal 1999: 61)

- Ağalara göre köylü, insan değildir. Romanda Abdi Ağa, köylüleri ‘köpek’ olarak görmektedir. *“‘Beni dinleyin kardeşler,’ dedi. ‘Önce elinizi vicdanınızın üstüne şöyle bir koyun... Koydunuz mu? Haa işte ondan sonra bir düşünün... Sizlere soruyorum şimdi: Yal döktüğünüz kapınızdaki köpek, sizi dalar, çoluğunuzu çocuğunuzu öldürürse ne yaparsınız? Bunun cevabını isterim sizden... Eliniz vicdanınızın üstünde... Ondan şaşmayın...”* (Yaşar Kemal 1999: 139)

• Ağalar korkaktır. “‘*Bre delikanlılar,*’ dedi, ‘*o keçi sakallı it var ya, o köylüye zulmeden deyyus, o yiğit kesilen, avradını... Abdi var ya, bir tavşan kadar korkaktır. O, bir karı gibidir bre! ...*” (Yaşar Kemal 1999: 66)

***İnce Memed* Romanından Hareketle Eşkıyalık Kurumu**

Ağalık gibi beylik gibi halka zulmeden kurumların karşısında halkın yanında olan, halkı koruyan insanların çıkması kaçınılmazdır. Ağalık, beylik gibi halka zulmeden kurumların karşısında; soylu eşkıyalık kurumu kurulmaktadır.

Ağalar tarafından sömürülen halk içinde bulundukları bu çaresizlikten kendilerini kurtaracak kahramanlar üretirler. Bu başkaldırcı, kurtarıcı kahramanlar zaten folklorda, mitoslarda, masallarda, yada halk hikâyelerinde vardır. Bu hikâyelerle yetişen sessiz halk, kendilerini kurtaracak Köroğlu’yu ararlardır. İçlerinden zulme dur demek isteyen, bu kuruma başkaldıran insanlar, ağalık kurumuna benzer yapılaşma geçirirler. Bunlara soylu eşkıya denilmektedir.

İnce Memed’den hareketle soylu eşkıyanın özellikleri şöyledir: O çocukluğunda ağanın zulmünden kaçarak başkaldırcı olacağının ipuçları romanda verilmektedir. Çünkü ağanın izni olmadan kasabaya bile inemeyen köy halkı için kaçmak çok büyük cesaret gerektirir. Kahraman cesur olduğu kadar dürüst bir insandır da. İyi bir gözlemci olması onu tuzaklara düşürmez. İyi bir dinleyici ve gözlemci olması onun adalet arayışına rehber olacaktır. O dağlara suç işlediği için değil Abdi Ağa tarafından haksızlığa uğradığı için çıkmıştır. Yani onu suça iten içinde bulunduğu şartların zorlamasıyla oluşmuştur. Dağa çıkan Memed’in çok iyi bir atıcı olduğunu görülür. Hiçbir eğitim almadan dağlara çıkan Memed’in, tuzaklardan akli sayesinde kurtulması, attığını vurması gibi özellikleri usta bir askeri andırır. O zekâsı, cesareti ve yetenekleriyle

doğuştan seçilmiş kurtarıcı kahramandır. Asla hak etmeyene kötü davranmaz, onları öldürmez. Ama Abdi Ağa gibi zulüm eden kişileri öldürmeyi kendisine hak sayar. Soygun yapmaz, çalıp çırpamaz. Zenginden alıp fakire dağıtır. Onun geçimini köylüler sağlar. Haksızlara karşı adalet arayıcı ve dağıtıcı olmuştur.

- Çocukluğunda zulüm görmektedir. “‘Beni,’ dedi, ‘döve döve öldürürdüy. Hem çiftliği sürdürürdüy çakırdikenlikte yalın ayak. O da ayazda. Hem öldürürdüy. Birinde beni bir dövdüy, bir dövdüy... Bir ay yataktan kalkamadım. Herkesi döver ya, beni çok döver. Anam diyor ki, Sarı Hocanın muskası olmasaymış, ben ölürmüşüm.” (Yaşar Kemal 1999: 21)

- Kurum genci, yaşamını tamamen etkilediği için soylu eşkıya olmaya zorlamaktadır. Bunda temel etken eşkıya olacak gencin ailesinin ve sevdiklerinin kurumdan zarar görmesidir. Romanda İnce Memed’in annesi ağa tarafından öldürülmüş, sevdiği de haksız yere hapisanelere sokulmuştur.

- Soylu eşkıyalar cesaretlerini halk hikâyelerinden almaktadır. İnce Memed’in de cesareti yine halk hikâye kahramanı olan Köroğlu’ndan almıştır. “İlk tanıştıkları günlerde Sefil Ali bir Köroğlu hikâyesi söylemişti. Köroğlu’nun zuhuru. Günlerdir, Memedin kafasında o Köroğlu dönüyordu. Şöyle rivayet ederler kim: Vaktiyle Bolu Şehrinde ... der başlardı. Sokakta bir küçük köpek görmüş Köroğlu. Köpek küçücük, el kadar. Dört beş kocaman kocaman köpek, araya almışlar küçük köpeği. Saldırırlar. Küçük köpek kaçmaz, kendini savunur. Savunduğu gibi, onları yener de...her birini bir yana dağıtır, yoluna gider. İşte Köroğlu bunu görür. Bu dövüşü seyreder. Demek ki der Köroğlu, bir küçük köpek!... Yürekli olunca ... ondan sonradır ki Köroğlu, Köroğlu olur. Korkmaz. Babasının başına o iş gelince de çıkar dağa. Köroğlu, duydu duyalı, Memed’i çok

çekiyordu. Köroğlu'nu dinledikten sonra, bir daha yemin etmişti ağayı öldüreceğine.”
(Yaşar Kemal 1999: 363-364)

- Kendilerine, yaşayan soylu eşkıyaları örnek alırlar. İnce Memed, kasabaya giderken karşılaştığı ihtiyardan ve arkadaşı Mustafa'dan eskiden yaşamış soylu eşkıya hakkında bilgi alır. Bu onu etkiler. *“Koca Ahmet bu dağlarda bir destandı. ... On altı koca yılda Koca Ahmetin burnu kanamadı. Koca Ahmet, on altı yıl süren eşkıyalığında yalnız bir tek kişiyi öldürmüştü. O da, kendi askerliğinde anasına işkence ederek ırzına geçen adamı... Köye geldiğinde bunu duymuş, adamı vurup dağa çıkmıştı. Adam Hüseyin Ağa idi. Yol kesmezdi. Onun dolaştığı yerlerde hiçbir eşkıya da yol kesmezdi. ... Koca Ahmet aldığı parayı har vurup harman savurmazdı. ... Gezdiği bölgenin hastalarına ilaç, öküzsüzüne öküz, fıkaraşına unluk alırdı. ...”* (Yaşar Kemal 1999: 67-68)

- Eşkıyalıkta çiraklık dönemi vardır. Dağa çıkan eşkıya önce bir çeteyle dolaşır ve onlardan eşkıyalığı öğrenir. *“... Onun yanında üç aydan fazla eğleşme. İtin biri. Onu çok yaşatmazlar dağda. Bir gün nasıl olsa vurulacak. Onun gibi bir eşkıyanın bir yıldan fazla dağda kaldığı görülmemiş amma, bunda bir şey var. Gene de benim bildiğime göre çok yaşamaz. Yerini yap, onun yanından ayrılmaya bak. Zaten seninki bir iki aylık bir deneme, alışma Ondan sonra kendine bir çete kurarsın. ...”* (Yaşar Kemal 1999: 118)

- Halka adalet getirir. *“Allah Çiçeklidesi köyünün yokluğunu vermesin. Besleyip duruyorlar bizi. Memed, Çiçekli deresinin hem ağası, hem hakimi, hem hükümeti. Çiçeklideliler hükümete gitmiyorlar gayrı. Her işi Memed görüyor. Memed de bir adil ki...”* (Yaşar Kemal 1999: 340)

kendisinin yanında kalabileceğini teklif eder. Memed, bu teklifi kabul eder. Kesme köyünde kaldığı süre içinde çobanlık eder.

Döne ← yardım → Abdi Ağa

Oğlunun eve gelmemesiyle telaşlanan Döne, oğlunu sormak için Abdi Ağa'ya gider. Çünkü, Memed'i Ağa'nın yanında olduğunu düşünmektedir. Fakat, Memed'in Ağa'nın yanında olmadığını anlar. Ağa'dan yardım ister.

Abdi Ağa ← arama → Dursun

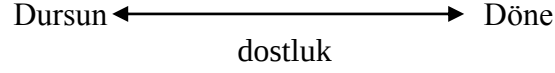
Abdi Ağa, Memed'in eve gelmediğini duyunca; öküzlerinin başına bir şeyler geldiğini düşünür. Çünkü, onun için önemli olan öküzleridir. Yanında çalışan yanaşmalardan; Dursun, Osman ve Ali'yi, Memed'i aramaları için Dikendüzü'ne gönderir.

Dursun ← dostluk → Osman
Ali

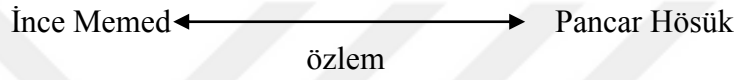
Abdi Ağa'nın emriyle Memed'i aramaya giderler. Öküzleri tarlanın bir kenarında bulurlar. Fakat, Memed ortada yoktur.

Döne ← merak → Köylüler

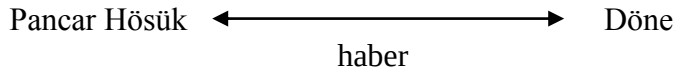
İnce Memed'in kaybolduğunu duyan köylü, bütün köyü aradıktan sonra ümidi keserler. Köylerinin yakınında olan pınarın yanına giderler. Memed'in pınarda boğulduğunu düşünürler. Fakat, Memed orada da yoktur.

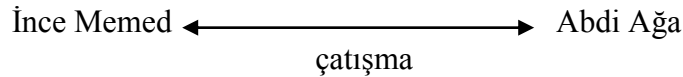
Dursun, Memed'in kaçtığını düşünmektedir. Çünkü Memed, onların hayali olan köye her zaman ulaşmak istediğini dile getirmektedir. Dursun bunu düşünerek, Döne'nin yanına gelir ve Döne'ye umut verir.

Bu karşılaşmanın amacı, İnce Memed'in yaşadığı haberinin Ağa'ya ulaşmasını sağlamaktır. İnce Memed uzun zamandır köyünü, annesini özlemektedir. Kınalı Tepe'nin ardından kendi köyüne bakma kararı alır. Fakat oradan bakarken dayanamaz, Pancar Hösük'ün yanına gider. Pancar Hösük'e kendisini gördüğünü kimseye söylememesini ister.

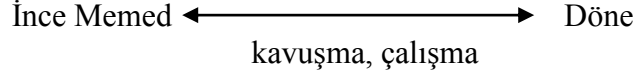

Pancar Hösük, İnce Memed'in sözünü tutmamıştır. Döne bu habere çok sevinir. Bu haber Ağa'yı çileden çıkarır. Ağa'nın yıllardır kurduğu otoritenin; küçük bir çocuğun başkaldırısıyla sarsılma tehlikesi geçireceğinden korkar.

Bu çatışmada amaç, otoritesini koruyan Ağa'nın köylüyü kendi malı gördüğünü; bu yüzden kimsenin ondan izinsiz köy dışına çıkamayacağı hakkında halka göz dağı verdiğini anlatmaktır. Memed, Abdi Ağa'nın izni olmadan köyü terk edemez, ettiği

takdirde suç işlemiştir. Cezasını ise yine Abdi Ağa belirler. Abdi Ağa köylünün kendisinden habersiz iş yapamayacağını kanıtlamak için İnce Memed'i bizzat elleriyle köye getirir.

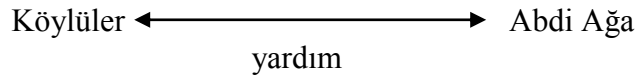

Döne aylardır beklediği oğluna kavuşmuştur. Fakat, yaklaşan kış için çalışmaları gerekmektedir. Bütün yaz tarlada çalışırlar.

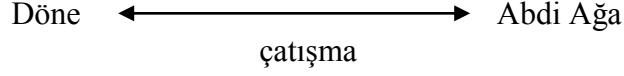
Bu çatışmada, Abdi Ağa'nın halkı sömürmesini ve cezalandırılması anlatılmaktadır. Köylüyü kendi malı olarak gören Abdi Ağa'nın köy topraklarında kendi hukukunun geçtiği, devletin yerini almıştır.

Önceden, elde edilen ürünün dörtte ikisini alan Abdi Ağa'nın, Döne'den bu yıl mahsulün dörtte üçünü Memed'in kaçma bedeli olarak almaktadır. Bu durumda kış boyunca açlığa terk edilerek ağalık sistemine başkaldırının cezasını çekerler.

Bu karşılaşmada ağalık kurumunun köylüyü kendisine muhtaç etme özelliği anlatılmaktadır. Buradaki amaç, aç kalan halkın Ağa'sına sığınması ve onun otoritesine boyun eğmesidir. Bu her yıl yaşanan bir olaydır.

Aç kalan halk yardım için Abdi Ağa'nın yanına gider. Abdi Ağa onlara istedikleri yiyeceği verir.

Abdi Ağa'nın cezalandırması sürmektedir. Köylüye yiyecek verirken, Döne'ye vermemiştir. Amaç, başkaldırıya bu büyük cezayla köylüye gözdağı vermektir.

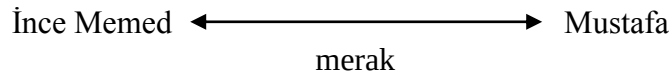
İnce Memed'in kaçmasından dolayı elde ettikleri ürünün dörtte birine hak etmiş olmaları, onları kışı aç geçirmeye mahkûm etmiştir. Zaten sisteme göre elde ettikleri ürün üçte ikisini alması bile köylüyü kış ortasında aç bırakırken, bu ceza onları ölüme terk etmektir. Abdi Ağa, köylüleri Döne'ye yardım etmemeleri konusunda uyarmıştır.

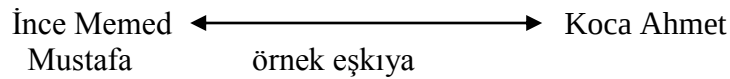
Döne ve İnce Memed, evlerinde aç kalmışlardır. Durmuş Ali, dayanamaz ve Döne'ye yemek götürür. Bunu duyan diğer köylüler de Döne'ye yemek götürürler.

1. 1. 1. 2. 1. 2. Birim: Özgürlükle Tanışma

Bu birim, İnce Memed'in kasabayla tanışması ve yaşadıkları dünyadan farklı dünyaların olduğunu keşfetmesi anlatılmaktadır. Bu birim dört bölümden oluşmaktadır.

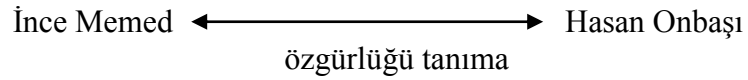

İnce Memed hayallerinde büyüttüğü kasabayla karşılaşma ararı alır. Bunu arkadaşı Mustafa'yla gerçekleştireceklerdir. Bu kararı aslında iki yıl önce vermişlerdir.

Bu karşılaşma ile Memed'in ilk soylu eşkıya tipini tanıma fırsatı çıkmıştır. Böylece kendisine örnek alabileceği kişiler oluşmaktadır. Eski eşkıya olan Koca Ahmet

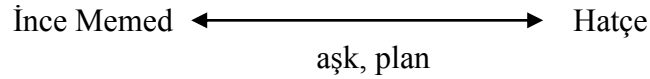
burada soylu eşkıyalığın karakteristik özelliklerini veriyor. Bu karşılaşma zaten arayışta olan Memed'in etkilenmesine yol açıyor. Aralarındaki konuşma da Memed'e; eşkıyalık için bir tür eğitim oluyor (Yaşar Kemal 1999:67-68)

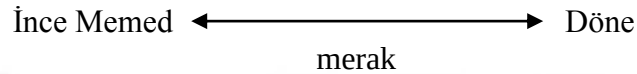
Burada İnce Memed köyünden hiç dışarı çıkmamış, eğitim almamış köylüyü temsil etmektedir. Yaşadığı ağılık sisteminin normal dünya düzeni olduğu sanmaktadır. Hasan Onbaşı ise ona gerçeğin, adil olanın bu olmadığını gösteren bir eğitimci pozisyonundadır. Hasan Onbaşı, dünyanın Değirmenoluk'tan ibaret olmadığını, dünyasının, ufkunun genişlemesine yol açacak bir aracı durumundadır. (Yaşar Kemal 1999: 78)

İyi bir dinleyici, gözlemci olan Memed'in yaşadıklarını, karşılaştıkları kişilerin anlattıkları ile düşünmeye, analiz etmeye çalışmaktadır. Onbaşı ile karşılaşması onu çok etkilemiştir. Kasabada ağalık sisteminin olmaması, her bireyin mülkiyet hakkının olduğunu, sahibi olduğu tarladan veya dükkândan kazandığının kendisine ait olduğunu Memed'e anlatmıştır. Memed'in çocukluğundan beri hayal ettiği, fakat bir ütopya olarak kalan şehrin varlığını anlatmıştır. Ona Maraş'ı, Adana'yı, Mersin'i, Konya'yı, Konya'da Mevlana'yı anlatır. Memed'i bütün bunlar düşünmeye yöneltir. (Yaşar Kemal 1999:78)

Memed bu yolculukta ilk kez insan olduğunun farkına varmış, Abdi Ağa'ya karşı kendisinin de aynı haklara sahip olduğunu öğrenmiştir. Abdi Ağa'nın köylüye ve kendisine uyguladıklarının adaletsizlik olduğunun farkına varmış ve ağalık sistemine karşı kinlenmeye başlamıştır.

İnce Memed, kasabada karşılaştığı yeni dünyayı Hatçe'ye anlatmak ister. Artık Memed, o dünyada yaşamak istemektedir. Handa tanıştığı On Başı'nın yanına gitmeyi ve yeni bir hayat kurmayı planlamıştır. Hatçe ile kaçıp o dünyada mutlu yaşayacaklardır.

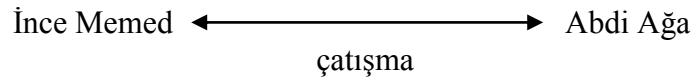

Kasabaya bir kez bile gitmeyen annesine kasabada gördüklerini bir bir anlatır.

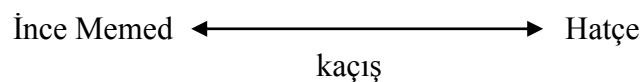
Onlar için kasaba hayaldir.

Veli Abdi Ağa'nın yeğenidir. Abdi Ağa, Hatçe ile İnce Memed'in bir birlerine sevdalı olduklarını bile bile Hatçe'yi yeğenine nişanlamıştır. Çünkü, köyün bütün kararlarını Abdi Ağa vermektedir.

Zulümde sınır tanımayan Ağa'nın Memed'in sevdiğini yeğenine nişanlamakla kalmayıp bir de Memed'i yanına çağırıp dövmesi anlatılmaktadır. Bu dayak Memed için son damladır. Sevdiğini yeğenine nişanladığı zaman sesini çıkarmayan Memed bu dayaktan sonra artık köyü terk etmeye karar vermiştir.

Bu kaçış, Memed'in özgürlük şehridir. Bu şehre yolculuk kolay değildir. Onu zorlu bir yolculuk beklemektedir. Bu özgürlük silahla kazanılan özgürlüklerdendir. Hatçe ile umuda yolculuk başlamıştır. Hatçe'yi alıp dağa kaçar.

Hatçe'nin Anası ← haber → Abdi Ağa

Hatçe'nin kaçtığını anlayan anne, Abdi Ağa'nın yanına gidip haber verir. Abdi Ağa'nın sınır tanımayan zulmünden anne de payını alır. Kadını orada döven Abdi Ağa, hemen yola koyulmuştur. Çünkü bu yapılan ağılık kurumunu tamamen sarsacaktır.

Abdi Ağa ← çatışma → Döne

Hatçe'nin Memed'le kaçtığını öğrenen Abdi Ağa, Döne'yi döver. O ağa olduğu için köylüsünü dövmeye, hatta onları öldürmeye bile hakkı vardır.

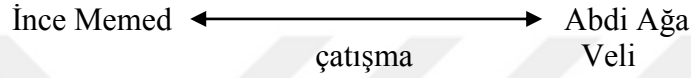
Abdi Ağa ← iz sürme → Topal Ali

Abdi Ağa, yapılanları yedirememektedir. Onları bulup sarsılan kurumunu tekrar kontrol altına alacaktır. Bunun için iz sürmede çok iyi olan Topal Ali'den yardım ister. Topal Ali de kabul eder.

Topal Ali ← uyarı → Pancar Hösük

Pancar Hösük, Abdi Ağa'nın İnce Memed ile Hatçe'yi bulunca öldüreceğini bilerek Topal Ali'den ona yardım etmemesini ister. Fakat, Topal Ali tam bir iz arama meraklısı olduğu için dayanamayacaktır.

Burada Memed ve Hatçe'nin birbirlerini çocukluktan beri sevdiklerini, daha sonra aralarında nişanlandıkları anlatılmaktadır. Onların birbirleri olmadan yaşayamayacaklarının anlatılarak yüceltilen aşklarını köylünün kutsallaştırdığı görülmektedir. Halk tarafından kutsallaştırılan bu aşıkları ayıranların günah işlemiş olacağını ve hiçbir zaman iflah olamayacaklarını düşünmektedirler. (Yaşar Kemal 1999: 105)

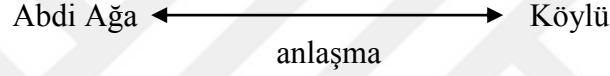
Topal Ali dayanamamış ve izleri takip etmiştir. Sonunda eli ile koymuş gibi Memed ve Hatçe'yi bulmuştur. Memed, orada Abdi Ağa'ya ve Veli'ye nişan alır. Veli orada ölürken Abdi Ağa kurtulur.

Memed, Hatçe'yi köylülere teslim ederek oradan uzaklaşır. Bu çatışmada köylüyü temsil eden Memed'in, Hatçe'yi kaçırarak ikinci kez ağalık kurumunun koyduğu kurallara başkaldırmıştır. Fakat, bu başkaldırı, ağalık sistemini sarsabilecek kadar önemli bir olaydır. Ve sistemin işleyişine göre bu tür çatlaklara yol açacak davranışın, başkaldırının cezası ölüme kadar gitmektedir. Bu ağanın koyduğu kuralları ve sistemi tanımıyor olmaktır. Bu büyük cesaret isteyen suçu gerçekleştirenler sisteme göre derhal yerleri tespit edilip bulunmalı ve hak ettikleri cezaları verilmelidir. Eğer bulunamaz da, cezaları verilmezse bu sistem için büyük tehlike arz etmektedir. Adi Ağanın İnce Memed ve Hatçe'nin peşlerine düşme sebebi yeğeninin nişanlısını geri getirmek veya yeğeninin gururunu kurtarmak değil sistemini korumak içindir. *"Abdi Ağa yerinde duramıyordu. Adamlarını çağırdı. Bütün köylülere çağırdı. Bu onun köydeki itibarı için büyük darbe olmuştu. Bunun altından kalkmalıydı."* (Yaşar Kemal 1999: 101)

soygun

Deli Durdu, temsil ettiği kötü eşkıya tipiyle Memed'in nasıl bir eşkıya olmamasını göstermektedir. Memed, Durdu'nun insanların gururlarıyla oynayarak yaptığı soygunları karşısında sinirlenmektedir. Bu soylu eşkıyalığının birer belirtisidir.

Deli durdu, eşkıyalığında kendisine bir imza yöntemi seçmiştir. Bu da masum halkı gasp edip donuna kadar alarak, köylere cırılçiplak göndermektir. Deli Durdu bundan büyük haz almaktadır.

Olaydan yaralı olarak kurtulan Abdi Ağa, ölen yeğenin katili olarak, kendisi ile silahlı çatışmanın gerçekleştiği olay yerindeki köylüleri Hatçe'yi Veli'yi vurmak, öldürmekle suçlamaları ve aleyhine yargıya karşı yalancı tanıklık etmeleri için tembihler.

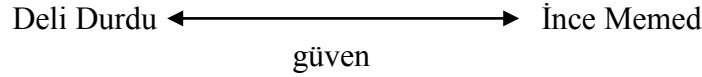
Yalancı tanıkların tutumları, kendi sahtekâr yapılarından değil sistemin zorlayışındandır. Yaşar Kemal, yalancı tanıkların hükümet karşısında nasıl kuklalaştırıldıklarını göstermeye çalışır. “...ormanda bulunanlar geldiler, oturdular. Abdi Ağanın karşısında da halka oldular. Meraktaydılar. İfadenizi şöyle verin, böyle verin diyeceğini biliyorlardı. Bir hükümet işi odlumuydu, onlar kendiliklerinden hiçbir şey söyleyemezlerdi. Ne söyleyeceklerse Abdi Ağa onları karşısına alır ezberletirdi. Ondan sonra geçerler hükümet adamının karşısına bülbül gibi şakırlardı. Ezberledikleri bitip de başka soru karşısında kalırlarsa, “gerisini bilmiyorum” du karşılığı.” (Yaşar Kemal 1999:139)

Hatçe iftiraya uğramış, ağılık kurumunun zulmünde sıkışan ve suçsuzluğunu ispat edemeyen köylüyü temsil etmektedir. Çünkü, buradaki adaleti yanıltma köyde ilk defa yaşanmamıştır. Yargıya her zaman Abdi Ağa'nın istedikleri bilgiler anlatılmıştır. Hatçe'nin yaşadığı sadece bir örnektir. (Yaşar Kemal 1999: 139)

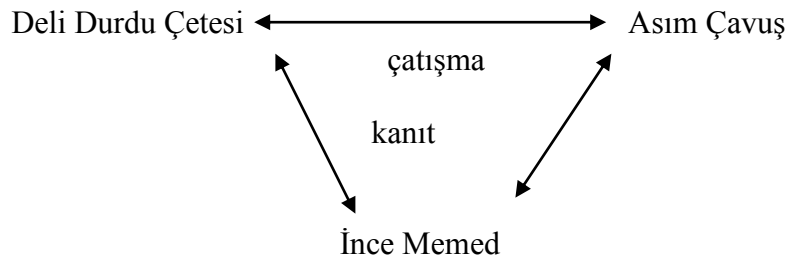
Hatçe'nin, Yargıca verdiği ifadeden, suçsuz olduğunu anlamasına rağmen kanıtların güçlü olmasından dolayı bir müdahale yapılamamıştır. Burada ağılık kurumunun insan hayatı ile oynayan sahtekârlığını ve devletin suçluları ortaya çıkarmada yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Hatçe, Yüreğir hapishanesine götürülür.

Kızının ağa yeğeniyle evlenmesini isteyerek, Memed'den Hatçe'yi ayırmıştır. Fakat, bunların olabileceğini düşünmemiştir. Kızının haksız yere hapse gitmesi kadını çok yıpratmıştır. Hapishaneye kızının yanına gider ve ona oradan kurtaracağını söyler.

Memed, Deli Durdu çetesine karıştığı andan itibaren kendisini onlara sevdirmiştir. Durdu'nun en güvendiği insanlardan birisi olmuştur. (Yaşar Kemal 1999: 151)

Bu çatışma Memed'in devlet güçleriyle gireceği ilk silahlı çatışmalardandır. Onu eşkıyalığa hazırlayan safhalardan biridir. Bu çatışmadan Deli Durdu çetesi, Memed'in zekası ve cesareti sayesinde kurtulmuşlardır. Amaç; eşkıyalığa hazırlanmakta olan Memed'in zeki ve cesur olduğunu ortaya çıkarmaktır. (Yaşar Kemal 1999: 156)

İnce Memed ← dostluk → Kerimoğlu

Bu karşılaşma, soylu eşkıyaların köylünün ve aşiretlerin karşısında itibar gördüğünü anlatılmaktadır. Kerimoğlu bu kısımda Memed ve arkadaşlarına yiyecek ve giyecek veriyor. Yaralarını ise kendi elleriyle merhemliyor. Memed'in bundan sonraki karşılaşmada ikilemde kalıp, kendisine iyilik yapan insanları tercih etmesine zemin hazırlanmaktadır.

Deli Durdu ← çatışma → İnce Memed

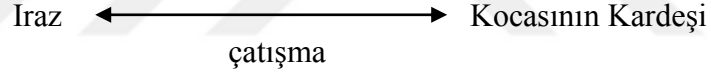
İnce Memed, şimdiye kadar tüm soygunlarda yapılan zulme karşı çıksa da sesini çıkarmamıştır. İnce Memed, artık bu son olayda kendilerine yardımcı olan Kerimoğlu'na ihanet etmemiştir. İnce Memed, bu zulme karşı Recep Çavuş ve Cabbar'la birlikte, Deli Durdu'yla yollarını ayırmışlardır.

İnce Memed ← çatışma → yolcular

Bu karşılaşmadaki amaç, Memed'in Deli Durdu gibi bir eşkıya olmayacağını, köylünün yanında olan soylu bir eşkıya olacağı anlatılmak istenmiştir. Diğer bir nokta da köylülerin ağır yaşam şartları da böylece dile getirilmek istenmiştir.

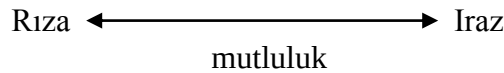
Ali ve Hasan adındaki iki köylü, Çukurova'ya çalışmak için gidenlerdendir. Köylerine dönerken yollarını kesen Memed onların yıllarca çalışarak kazandıkları paraları ve hüznü hikâyelerini dinledikten sonra onları serbest bırakır. Üstüne üstelik bir de onlara yol göstererek Deli Durdu'ya yakalanmamalarını söyler. Yazar burada üç kişilik çete kurmuş görünen Memed'in soygun yapmayacağını sinyallerini vermiştir. Soylu eşkıyalığın temeli zaten fakir fukarayı soymak değil hakkını korumaktır.

Para kazanmak için biri dört yıl çocuğundan ve eşinden ayrı kalmış ve diğeri de nişanlısından altı yıl ayrı kalmıştır. Biriktirdikleri paraları ellerinden almaktansa ölmeyi tercih eden iki köylünün eşkıyalar tarafından soyulduklarında ne kadar mağdur olacakları ve köylülerin yaşam şartlarının ağırlığı da anlatılmak istenenler arasındadır.

Toprak için yapılan çatışmalardan birisi de Iraz ile ölen kocasının kardeşiyle yaptıkları çatışmadır. Bu çatışma, ölen kardeşinin topraklarına sahip olmak isteyen bir insanın toprak uğruna kardeşinin karısıyla evlenmek istemesi anlatılmaktadır. İlk bakışta, oraların bu adetine anlam verilmemektedir. Fakat, ileride oluşacak olayların bu evlilik isteğinin temelinde toprak olduğu ortaya çıkmaktadır.

Iraz, bu evlilik teklifini kabul etmez. Fakat, güçsüz olan Iraz, kocasının kardeşlerinin zulmüne dayanamaz. Kocasının kardeşi Iraz'ın elinden toprakları alır. Güçlünün güçsüzü ezmesi, zulüm etmesi söz konudur.

Rıza ←————→ Ali
 çatışma

Toprak uğruna kendi hukukunu konuşuranlar, burada da sessiz

Çünkü, onlar değişen zaman içinde değer kazanan toprakları kazanma

Rıza amcasının oğlu tarafından tarla sürerken öldürmüş ve güçsüzü ten

diğer ispat edilmemiş cinayetler gibi bu cinayeti de ispat edememişti

Toprak uğruna kendi hukukunu konuşturanlar, burada da sessiz kaldılar. Çünkü, onlar değişen zaman içinde değer kazanan toprakları kazanma Rıza amcasının oğlu tarafından tarla sürerken öldürmüş ve güçsüzü ter

diğer ispat edilmemiş cinayetler gibi bu cinayeti de ispat edememiştir. yalancı şahitler girmiştir.

Mağduriyetini mahkeme karşısında ispat edemeyen Iraz, sessiz kalırsa tersine kendi adaletini kendisi verme kararıyla; katilin evine balta ile saldırıya vermiştir. Ekonomik gücü elinde olmaması sebebiyle Irz'a karşı köylü Iraz da zengin toprak sahiplerinin zulmüyle hapse giren sayısız insanın konumuna düşmüştür.

Iraz $\longleftrightarrow$ Hatçe
dostluk

Bu kısımda, oğlunu kaybeden Iraz ve Hatçe'nin yollarının hapishane ve aralarında bundan sonra hiç bitmeyecek dostluklarını başlamasını *"Aradan günler geçti... Irazla Hatçe, ana-kız gibi oldular. Belki de anı ileri. İçtikleri su ayrı gitmiyordu. ..."* (Yaşar Kemal 1999: 210)

Burada anlatılmak istenen diğerk önemli nokta da hapishanedeki insanların çilesidir. Burada da maddi güç kendisini göstermektedir. Zaten hapishanedeki insanlar bulunduğu ortamın bunalımındadırlar, üstüne bir de parasızlık eklenince bu daha da kötüye gitmektedir. Yalnızlıkları da bu çilelerinin en büyük parçalarındandır. (Yaşar Kemal 1999: 211)

İnce Memed ←————→ Kulaksız İsmail
dostluk

Kulaksız İsmail İnce Memed’in köylüsüdür. Köyün dışında evi vardır. Kulaksız İsmail’in anlatılmasının sebebi, evinin köyün dışında yer almasından dolayı Memed’in yatağı konumuna geçtiğini anlatmak istenmiştir.

Kulaksız, Memed’i çok sevmektedir. Memed’in köyde olanlardan haberi olmadığı için Kulaksız’a haberleri sorar. Ama, Kulaksız Memed’e hiç bir şey anlatmaz; Memed’ e kara haberleri vermek istemez.

Memed, bunun üzere köye annesinin yanına gider. Evde kimse yoktur.

İnce Memed ←————→ Durmuş Ali
haber

Bu karşılaşmadaki amaç, annesini öldüren, sevgilisini hapse attıran ağalık kurumuna gencin kin duyması ve soylu eşkıyalığa geçişin şart olduğu anlatılmaktadır. Annesini evde bulamayan İnce Memed, komşusu Durmuş Ali’nin evine gider.

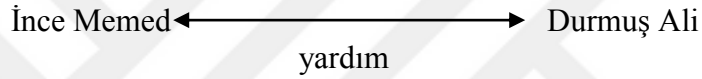
İnce Memed’in komşusu Durmuş Ali ve karısı Hürü’den annesinin ölüm haberini ve Hatçe’nin yalancı tanıklarla tutuklandığını öğrenmesi anlatılmaktadır.

İnce Memed ←————→ Ağa’nın Evi

saldırı

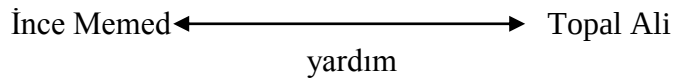
Bu karşılaşmada İnce Memed, öfke ile Ağanın evine saldırması ve ağanın çocuklarını öldürebilme olanağı varken onlara dokunmaması anlatılmaktadır. Ağalık kurumunun acımasızlığı karşısında; İnce Memed'in şefkatli bir insan olduğunu göstermek istenmiştir.

Ağa'nın evini basan İnce Memed, ağanın çocuklarını öldürmek isteyen Recep Çavuş'a engel olur. İnce Memed'e göre onların bir suçu yoktur.

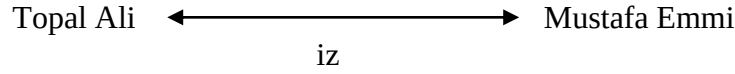

Burada Durmuş Ali, ağalık kurumunun yıkılmasını isteyen köylüyü temsil etmektedir. Memed ise köylünün intikâmını alarak olan soylu eşkıyadır. Ağalık sisteminin yok olmasını isteyen Durmuş Ali, soylu eşkıyaya yardım edecek, ona her konuda destek verecek olan ilk köylüsüdür.

Burada Memed'in talebi üzerine Durmuş Ali, Topal Ali'yi bulup Memed'e getirmiştir. Hatçe ve Memed'in kaçmalarında Abdi Ağaya iz sürerek yardımcı olan Topal Ali, bundan sonra Memed'e, Abdi Ağa'nın izini sürerek ve sürekli ondan haber getirerek ödeyecektir.

İnce Memed'in Abdi Ağa'yı takip etmesi konusunda kendisinden yardım istemesini Topal Ali seve seve kabul eder. Çünkü, o içinde Memed'in izini Ağa'ya bularak büyük vicdan hesaplaşmaları yaşamaktadır.

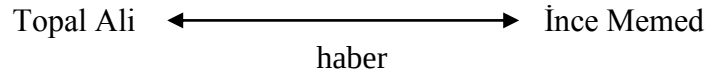
Topal Ali, İnce Memed'in yardım istemesinden sonra yollara düşmüştür. Ağa'nın Yüreğir'de olduğunu duyunca kasabaya gitmiştir. Orada Mustafa Emmi denilen bir adamı fark ettirmeden konuşurmuş ve Ağa'nın Aktozlu köyünde olduğunu haberin almıştır.

Bundan sonra Topal Ali, İnce Memed ile Abdi Ağa'nın arasında haber getirip götürecektir. Abdi Ağa'dan intikâm almak isteyen Ali, zekasıyla bunu başaracaktır.

Abdi Ağa'nın izini bulan Topal Ali'nin buraya gelmesinin diğer bir sebebi de İnce Memed'i yanlış tarafa yönlendirmek istememsinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden bizzat gidip Ağa'yı gözleriyle görmek ister.

Abdi Ağanın izini süren Topal Ali, Aktozlu Köyünde muhtarın evinde bulur. Ağaya İnce Memed'in ikisini de öldürmek için aradığı yalanını söyler. Ağanın böylece güvenini kazanır. Ağa ona para verir ve köyüne tekrar dönebileceğini söyler.

Topal Ali, İnce Memed’e Ağa’yı bulduğunun haberini verir. Ve yanlarından ayrılıp köye doğru gider.

1. 1. 1. 2. 1. 4. Birim: İnce Memed'in İntikâmını Alması

Bu birim iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar ağılık kurumunun iflas etmesi ve Abdi Ağı'nın ölümünün anlatıldığı bölümler içermektedir.

1. 1. 1. 2. 1. 4. Birim 1. Bölüm: Ağılık Kurumunun Yıkılışı

Bu bölüm İnce Memed'in Abdi Ağı'nın bulunduğu köyü yakışından kendi köyü olan Değirmenoluk köyünü yakışına kadar olan bölümleri içermektedir. Kitabın on dördüncü bölümün yarısından, on sekizinci bölümün yarısına kadar sürmektedir. Bu bölümde Değirmenoluk köyündeki ağılık kurumunun fiilen ortadan kalkışı anlatılmaktadır.

Bu karşılaşma romanın en önemli noktalarından biridir. Bu karşılaşmada İnce Memed, Abdi Ağı'yı yakmak istemiştir. Köy yanmıştır. Fakat, aslında yanan ağılık kurumudur. Bundan sonra artık Abdi Ağı, kurumundan sıyrılmış birey haline gelmiştir. Kurumunu kurtarmak için çareler arayacaktır.

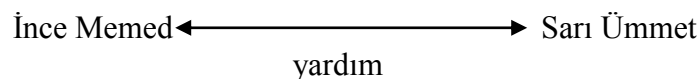
Topal Ali sayesinde İnce Memed'in izini bulan İnce Memed ve arkadaşları, Aktozlu Köyüne giderler. Muhtar Hüseyin'in evinde saklanan Ağı ile aralarında silahlı çatışma çıkar. Kurşunlardan korkup teslim olmayan Ağı'yı dışarı çıkarabilmek için evi ateşe verirler. Rüzgarın etkisiyle yangın köyün diğer evlerine kısa zamanda yayılır. Muhtarın evinin içinden Ağı'nın çıkmaması, herkes de Ağı'nın yanarak öldüğünü düşündürür. Halbuki yangından mal kaçırmaya çalışmış gibi görünen muhtarın karısının Ağı'yı bir yorgana sararak çıkarmıştır.

Abdi Ağa, kendisi gibi ağalık kurumunun temsilcisi olan, fakat nüfus bakımından daha çok topraklara sahip olan başka bir ağanın yanına gider. Ali Safa Bey'den İnce Memed'i yok etmek için yardım ister. Ali Safa Bey de kabul eder. Ama, şartı vardır. Ali Safa Bey, Vayvay köyünün topraklarını istemektedir. Abdi Ağa'dan bu konuda kendisine yardım etmesini ister.

Ali Safa Bey yıkılmış bir ağılık kurumunun mirasçısıdır. Fakat, aklı onun yıkılan ağılık kurumunu tekrar kurmasına yetecektir. Bu yönüyle de önemi vardır. Zulmeden insanların bir de akıllı olmaları onların güç üzerine güç kazandıklarını ispatlamaktadır.

Ali Safa Bey'in babasının da ağa olduğu fakat topraklarını kaybederek yok olduğu anlatılmaktadır. Ali Safa Beyin, babasının toprak ağalığını bin bir hile ile tekrar kazandığını ve şimdi gücünün doruklarda olduğu anlatılmıştır. Abdi Ağa'ya yardım edeceğine söz veren Ali Safa'da, Abdi Ağa'dan Vayvay köyü davasında kendisine yardım etmesini ister. Ağalık sisteminin temsilcilerini temsil eden bu iki kişinin sistemin korumaya dair işbirliklerine tanık oluruz. Çünkü biliyorlardır ki bu başkaldırı bugün Abdi Ağaya ise yarın Ali Safa Bey'e olacaktır. Buda sistemi korumak için, sistemin temsilcilerinin işbirlikleri ile büyük tehlikeyi ortadan kaldırmayı gerektirir.

İnce Memed, köyü yaktıktan sonra Sarı Ümmet'in evine sığınır. Sarı Ümmet onları alır ve dağda bir koyağa götürür. Çünkü, etrafta bir sürü jandarma Memed'i aramaktadır. Burada İnce Memed'in yatak kazandığı görülmektedir.

İnce Memed ←————→ Cabbar
dostluk

İnce Memed, Abdi Ağa'yı öldürdüğünü düşünerek köyüne doğru yol almaktadır. Cabbar'a çöktüğü ağalık kurumunun yerine getireceği fırsat eşitliklerini anlatmaktadır. Kendisi de bu özgür köyün silahlı bekçisi olacaktır.

Ali Safa Bey ←————→ Kalaycı Osman
emir

Ali Safa Bey, Memed sorununu Kalaycı çetesine havale ederek bitireceğini düşünmektedir. Kalaycı çetesi, ağalık kurumunun dağdaki silahlı koruyucularıdır. Burada ağalık sisteminin bir başka özelliği olan, ağaların sistemlerini korumak ve büyütme için dağlara eşkıyalar çıkardığını veya zaten dağa çıkmış eşkıyalarla anlaştıklarını görülmektedir. Soylu eşkıya ile kötü eşkıya arasındaki bir diğer fark da budur, soylu eşkıyalar güçlünün yanında değil güçsüzün, ezilenin yanındadır ve onların koruyucusudur.

Kalaycı Osman ←————→ Horalı
yardım

Ağalık sisteminin tehlikede olmasından dolayı Ali Safa Bey yasadışı olaylar için örgütlediği çetesini Memed'i vurmaları için yönlendirir. Kalaycı çetesi kötü eşkıyayı, Memed ve arkadaşları soylu eşkıyayı temsil etmektedir. Kalaycı çetesi Memed'i öldürebilmek için tuzak planlarının arayışındadırlar..

Kalaycı Osman, çete üyelerinden olan Horalı'nın daha önceden Memed'le Deli Durdu çetesinde beraber olduklarını öğrenince planını hazırlar. Horalı'yi İnce Memed'in yanına gönderip ve Kalaycı çetesine davet edecek, geldiklerinde ise vuracaktır.

İnce Memed ← mutluluk → Değirmenoluk köylüsü

İnce Memed, Abdi Ağa'yı öldürdüğünü düşünerek köyün sakinlerini etrafına toplatır. Onlara artık ektiği toprakların kendilerinin olduğunu, köleliğin son bulduğunu anlatır.

Kurumu bilinçsizce kabul eden köylüler İnce Memed'den eşitliğe dayalı süslü sözleri duyunca inanamazlar. Çünkü, onlar haklarının farkında değildir. Aslında, köylüler Ağa'nın ölmesini içten içe hep istemişler, fakat kurumun işleyişinden dolayı bir ağa gidip yenisinin geleceğinin farkındadırlar. Kurumu kabullenişlerinden dolayı, duyduklarında sevinçlerini gösterememişlerdir. (Yaşar Kemal 1999:313)

Ağalık kurumunun fiilen sona erdiğini simgeleyen çakırdikenlerini yakar. Burada Yaşar Kemal, çakırdikenini ağalık kurumuna benzetmiştir. *“Çakırdiken en pis, en kıraç toprakta biter. Bir toprak ki bem beyaz, peynir gibidir. Ot bitmez, ağaç bitmez, eşek inciri bile bitmez, işte orada çakırdiken keyifle serpile biter, büyür, gelişir. En iyi toprakta bir tek çakırdikenine rastgelinmez. Bunun sebebi, bir kere iyi toprak boş kalmaz, her zaman sürülür ekilir. Bir de , öyle geliyor ki, çakırdiken iyi toprağı sevmez. Ne iyi, ne kötü boş bırakılmış orta halli toprakta da biter çakırdiken. Çakırdikenini söker, yerini ekerler. Toros eteklerinin doruklara yakın düzlükleri bu minval üzeredir.”* (Yaşar Kemal 1999: 11)

Çakırdikenini yakmadan çift süren ve yakmayı akıl edemeyen köylü de kuruma başkaldıramayan cahil köylüyü simgelemektedir. *“‘Ağalar,’ dedi, ‘emmiler, kimimiz çift koştı şimdi, kimimiz de koştı koşacak. Sizden bir dileğim var.’ Hep bir ağızdan: ‘Dileğin baş üstüne İnce Memedimiz,’ dediler. Memed, sözünü sürdürdü: ‘Tarlayı*

sürmeden önce çakırdikenini yakmayı neden akıl etmediniz?’ Birkaç kişi: ‘Düşünmedik.’” (Yaşar Kemal 1999: 315)

İnce Memed ← haber → Topal Ali

Topal Ali, İnce Memed’e Abdi Ağa’nın yaşadığı haberini getirir.

İnce Memed ← çatışma → Değirmenoluk köylüsü

Bu çatışma, köylünün cahilliğini en iyi kanıtlayan bir çatışmadır. Onlara yol gösteren Memed’i anlayamayacak kadar cahildirler. Onlar haberi alınca tekrar korkmaya başlamışlardır. Korkularından hemen saf değiştirirler. Köylüler, Abdi Ağa’yı öldüğünü duyunca “*bizim İnce Memed’imiz*” diyerek bağırarak bastıkları Memed’e; Topal Ali’nin ‘Ağa Yaşıyor!’ haberini getirmesiyle değişmişler ve övgü dolu sözlerini ağaya karşı yapmaya başlamışlardır. Aslında burada köyünün iki yüzlülüğü sebebi kurumu tamamen içlerine sindirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Gönülleri İnce Memed’den olsada cezalandırılma korkusuna yenik düşmelerinden ileri gelmektedir.

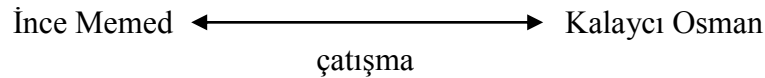
1. 1. 1. 2. 1. 4. Birim 2. Bölüm: Açalık Kurumunun Abdi Ağa’nın Ölümüyle Son Bulması

Bu bölümde, fiilen biten açalık kurumunun son kozunun da Abdi Ağa’nın ölümüyle sona ermesi anlatılmaktadır. Romanın on dokuzuncu bölümünden otuz yedinci bölümüne kadar sürmektedir. Toplam on dokuz bölümden oluşmaktadır.

İnce Memed ← Horali →

haber

İnce Memed'i zorluklarla bulan Horali, planlarının parçası olan; Memed'i ikna edip Kalaycının yanına götürme çabasını yerine getirir. Fakat, İnce Memed zeki bir insandır. Bunun bir tuzak olduğunu anlar.

Bu çatışma, Ağalık kurumunun koruyucusu olan kalelerin yıkılışını anlatmaktadır.

Bu kısımda Horalı ve kalaycı çetesi ağalık sisteminin koruyuculuğunu üstlenmiştir. Kalaycı Osman’la, Horalı'nin planına düşmeyen Memed ve Cabbar, çete ile çatışmıştır. Memed, Horalı ve Kalaycı Osman’ı vurarak; ağalık kurumunun kalelerini zaptetmiştir. Bu da ağalık kurumunun çöküşü için atılmış büyük bir adım olmuştur. Bu başarı çevre köylerde kurumun çökeceğine, yok olacağına büyük umut olacak; İnce Memed, kurumun içinde yaşayan, ezilen köylülerin kahramanı durumuna gelecektir. Destanlaşan İnce Memed artık çevre köylüler tarafından desteklenecektir.

Ağalık kurumunun kaleleri zapteden Memed’e artık köylüler tarafından yardım ve yataklık başlayacaktır. Çünkü, Memed onların koruyucusu ve kurtarıcısıdır. Köylere adaleti getirecektir, refahı getirecektir, fırsat eşitliklerini getirecektir.

İnce Memed’e gelen ilk desteklerden birisi Vayvay köyünün sözcüsü olarak gelen Koca Osman’dır. Koca Osman, ağalık sisteminin haksızlıklarına, zorbalıklarına maruz kalmış, başka köyün bir bireyidir.

Burada Koca Osman'ın hiç tanımadığı ve görmediği, yalnızca halkın destanlaştırdığı İnce Memed'in yanına gitmek istemesi, ayrıca köylü tarafından toplanan paraları götürmesi, halkın soylu eşkıyayı beslediği ve desteklediği görülmektedir.

Ayrıca bu kısımda dikkat edilecek başka unsur İnce Memed'in diğer eşkıyalar gibi soyguna girişmemesi, dağlardaki geçimlerini, kendisine kucak açan Koca Osman gibi köylüler tarafından sağlaması söz konusudur. İnce Memed'i soylu eşkıya yapan bir diğer özelliği de budur.

İnce Memed ← destek → Çiçeklidere köylüsü

İnce Memed'e destek veren bir diğer köydür. İnce Memed burada adaleti sağlar, onları korur. (Yaşar Kemal 1999: 340)

İnce Memed ← çatışma → Cabbar

İnce Memed, uzun zamandır görmediği sevgilisini görmek istemektedir. Bunun yüzünden kasabaya inip Hatçe'yi görmeye gitmeye karar verir. Cabbar buna karşı çıkar. Çünkü, bir eşkıyanın kasabaya gitmesi tehlikelidir. Cabbar, Memed'i çok sevdiği için gitmemesini ister. Çatışmalarının sebebi budur.

Memed, çaban kıyafetiyle kasabaya gidip Hatçe'yi görür. Kardeşiyim diyerek hapisane de sevdiğini ziyaret eden İnce Memed, Hatçe ile tek bir kelime dahi edememiştir.

İnce Memed ← yardım → Topal ali

Kasabada Topal Ali'yle karşılaşır. Bunun üzerine Topal Ali'yi Hatçe'nin yanına yollar. Topal Ali Hatçe ile konuşur, Memed'e Hatçe'nin Çarşamba Günü Kozan'daki Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanacağı haberini verir. Memed, bu haberi duyunca ölümü göze alarak Hatçe'yi kaçırma kararı alır.

İnce Memed ←→ Cabbar
yol ayrımı

Cabbar, İnce Memed'in Hatçe'yi kaçıracağını öğrenince İnce Memed'le yollarını ayırır.

İnce Memed ←→ Jandarmalar
destek

İnce Memed, haksız yere tutuklanan sevdiğini; jandarmaların elinden kaçırmak ister. Bu çatışmada suçsuz olan Hatçe'nin şahitlerin anlattıklarını geri almalarına rağmen adaletin yerini bulamayışı anlatılmıştır.

Kozan cezaevine taşınan Hatçe ve Iraz'ı kaçırmak için Kozan yoluna pusu kuran İnce Memed jandarmalarla çatışmaya girer. Hatçe'yi beraberinde Iraz'ı da kaçıırır.

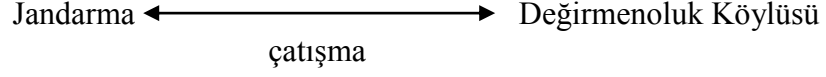
Abdi Ağa ←→ Ali Safa Bey
çare arayışı

Abdi Ağa, İnce Memed'in bu kadar güçlenmesi karşısında korkmaktadır. Ali Safa Bey'le bu sorunun çözümünü aramaktadırlar.

Burada Abdi Ağa, ağılık kurumunun nasıl bir tehlike içinde oluşuna dikkat çeker ve önleminin alması gerektiğini savunmaktadır. (Yaşar Kemal 1999:375)

Ali Safa Bey ←→ Kaymakam, Jandarma
yardım

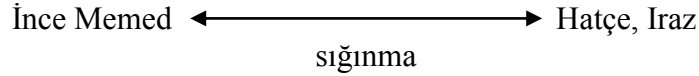
Ali Safa Bey'in Kaymakamla, jandarmayla arası iyidir. Memed'i yok etmek için askeri kuvvet ister. Asım Çavuş'un yanına bir de eski eşkıyalardan Kara İbrahim'i verir.

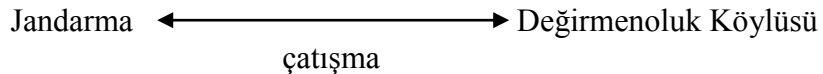
Jandarma devleti temsil etmektedir. Bu çatışmada devletin kanunlarına karşı gelerek suç işleyen İnce Memed'in peşine jandarmanın düşmesi ve köylüyü sorgularken uyguladıkları haksız muamele söz konusudur. Burada köylüye bu muamele ile devletin güven değil korku verdiği görülmektedir. (Yaşar kemal 1999: 377)

Bu çatışmada, Soylu eşkıya ile devlet karşı karşıya gelmiştir. Soylu eşkıyayı temsil eden Memed devleti temsil eden Asım Çavuşu vurabilecekken vurmamıştır. Soylu eşkıyalığın bir diğer özelliği de budur. Asla askerleri vurmazlar. Daha önceden Hatçe için girdiği çatışmada da jandarmaları sadece yaralamıştır. Soylu eşkıyanın düşmanı devlet değildir, devletin boşluklarından oluşan, ağalık, beylik kurumlarıdır.

Memet'le birlikte Hatçe ve İraz, jandarmaların bulamayacağı bir yer olan dağın zirvesine sığınır. Burada bir yıl yaşarlar. Bu süre içinde erzak yardımını Topal Ali yapmaktadır.

Abdi Ağa, hasattan bir tane bile alamayınca hakkını ramak için devlete sığırır. Burada dikkati çeken, devleti temsil eden kaymakam, candarma komutanı ve bucak müdürünün ağalık sisteminden yana; yani Abdi Ağanın yanında olmalarıdır. devletin memuru ve ağa işbirliği söz konusudur. (Yaşar Kemal1999: 395)

Bu kısımda devleti temsil eden jandarma komutanı ve kaymakamın, ağalık sisteminin temsilcisi Abdi Ağa ile sıkı dostlukları söz konusudur.

Burada İnce Memed'in Asım Çavuş tarafından öldürüldüğünü duyan Abdi Ağa önce kaymakama sonra jandarma komutanına gider. Aralarındaki iletişim dikkati çeker. (Yaşar Kemal 1999: 409)

İnce Memed ← → Yüzbaşı Faruk
çatışma

Bu çatışma İnce Memed'in önceki çatışmalara göre farklıdır; jandarmanın başında Asım çavuş değil Yüzbaşı Faruk oluşudur. Yani devlet eşkıyaya karşı önlemini artırmıştır. Bu çatışmanın sonunda Hatçe vurulur ve ölür. Yüzbaşı Faruk'sa yaralanır ve geri çekilirler.

Bu çatışmadan önce İnce Memed'in varlığından güç alan Vayvay Köyü sakinleri, Ali Safa Bey'den topraklarını geri almaya başlamışlardır. Bunun üzerine oda Ankara'ya telgraflar çekmiş; kaymakamı ve jandarmayı eşkıyaları barındırmakla suçlamıştır. Sonrasında jandarmanın başına Yüzbaşı Faruk geçirilmiştir.

Ayrıca af çıkma söz konusudur. Bu durumda Hatçe, İraz ve İnce Memed'de affa tabî olacaklardır. Köylerinde veya başka bir köyde özgürce yaşayabileceklerdir. Bu haber Hatçe ve bebeği için önemlidir. Onun hayal dünyası sıradan, özgür bir hayattır. İnce Memed, ekmeğini topraktan kazanan bir çiftçi olmalıdır. Evlerinde çocuklarını büyütmelidirler. Aftan sonra silahı bırakmalı, Abdi Ağa'ya olan kinini de unutmalıdır.

Oysa İnce Memed'in hedefi bu değildir Af onun umurunda bile değildir. O ağalık sistemini yıkmak, adil olanı köylüye vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca Abdi Ağa'ya karşı kını vardır. Değirmenoluk köylüsü de İnce Memed'in dağdan inmesinden

yana değildir. İnce Memed, ağayı öldürmezse verdiği mücadelede hiçbir şey elde etmemiş olacaktır. Yine Ağa, eskisi gibi kurumun başına gelecek, köylünün köleliği devam edecektir. Memed, oğlunu İraz’a teslim ettikten sonra dağlara döner.

İnce Memed ←→ Hürü
çatışma

Dağdaki bütün eşkıyalara af gelmiştir. Memed de Hatçe’yi kaybedince köyüne gelir. Köyde onu Hürü bekler. Onun teslim olmaya gideceğini düşünerek onunla köy meydanında kavga eder. Bu sırada, Koca Osman elinde atıyla birlikte gelir.

İnce Memed ←→ Abdi Ağa
intikâm

İnce Memed, Topal Ali’den Abdi Ağa’nın evinin bilgisini aldıktan sonra Abdi Ağa’nın evine gider ve öldürür.

İnce Memed ←→ Hürü
haber

Abdi Ağa’yı öldüren İnce Memed, köyüne gelir ve haberi Hürü’ye verir. Bundan sonra her yıl bu olayı dikenlidüzünü yakarak kutlarlar.

1. 1. 1. 2. 2. KİŞİLER

1. 1. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre

1. 1. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler

Romandaki erkekler kendi içinde gruplara ayrılmaktadır. Bunlar ağalar, köylüler, askerler, eşkıyalar, devlet memurları, kasabalılar, yanaşmalar, haberciler, arzuhalciler,

aşiretler, yataklar gibi ayrılmaktadır. Bu ayrımın dışında iyiler - kötüler, sömürenler - sömürülenler diye de ayrılmaktadır.

Ağalar	Köylüler	Eşkıyalar	Askerler	Devlet Memurları	Kasabalılar
Abdi Ağa Ali Safa Bey Muhtar Hüseyin Veli	İnce Memed Durmuş Ali Dursun Ali Osman Pancar Hösük Kulaksız İsmail Mustafa Hacı Zekeriya Tomurcuk Musa Teke Kadir Rüstem Kör Ali Sarı Ümmet Koca İsmail Koca Osman Süleyman Rıza Topal Ali	İnce Memed KocaAhmet Deli Durdu Recep Çavuş Cabbar Kalaycı Osman Sefil Ali Horalı Ala Yusuf Güdükoğlu Kara İbrahim	Asım Çavuş Yüzbaşı Faruk	Kaymakam Yargıç Savcı Doktor Bucak Müdürü Gardiyan	Hancı Hasan Onbaşı Kör Hacı Mustafa Emmi Tevfik

Yanaşmalar	Haberciler	Arzuhalciler	Aşiretler	Yataklar
Dursun Ali Osman Hacı Zekeriya Tomurcuk Ali Teke Kadir Osman	Koca Osman Topal Ali	Siyasetçi Ahmet Deli Fahri	Kerimoğlu (Saçıkara Aşireti)	Durmuş Ali Kulaksız İsmail Sarı Ümmet

Kötüler	İyiler	Sömürenler	Sömürülenler
Abdi Ağa Ali Safa Bey Muhtar Hüseyin Veli Deli Durdu Kalaycı Osman Horalı Ala Yusuf Güdükoğlu	İnce Memed Durmuş Ali Dursun Ali Osman Pancar Hösük Kulaksız İsmail Mustafa Hacı	Abdi Ağa Ali Safa Bey Muhtar Hüseyin Veli Deli Durdu Kalaycı Osman Siyasetçi Ahmet	Deli Durdu Kalaycı Osman Horalı Ala Yusuf Güdükoğlu Kara İbrahim Asım Çavuş Yüzbaşı Faruk Kaymakam

Kara İbrahim Asım Çavuş Yüzbaşı Faruk Kaymakam Yargıç Savcı Doktor Bucak Müdürü Gardiyan Siyasetçi Ahmet	Zekeriya Tomurcuk Musa Teke Kadir Rüstem Kör Ali Sarı Ümmet Koca İsmail Koca Osman Süleyman Rıza Topal Ali Koca Ahmet Recep Çavuş Cabbar Sefil Ali Hasan Onbaşı Mustafa Emmi Deli Fahri Kerimoğlu		Yargıç Savcı Bucak Müdürü Siyasetçi Ahmet İnce Memed Durmuş Ali Dursun Ali Osman Pancar Hösük Kulaksız İsmail Mustafa Hacı Zekeriya Tomurcuk Musa Teke Kadir Rüstem Kör Ali Sarı Ümmet Koca İsmail Koca Osman Süleyman Rıza Topal Ali Koca Ahmet Recep Çavuş Cabbar Sefil Ali

• İnce Memed

Romanın kahramanı olan İnce Memed'i önce iki ayrı dönemde inceleyebiliriz.

Birinci kısım çocukluk safhası, ikinci kısım soylu eşkıya safhası diye ayrılmaktadır.

İnce Memed'in kişilik özellikleri olaylara davranış şekillerinden anlaşılmaktadır.

İnce Memed'in psikolojik durumunu olaylar karşısında verdiği tepkilerden, yaptığı iç monologlardan ve Yaşar Kemal'in bizzat anlattığı ruh durumlarından anlamaktayız. Fizikî özellikleri iki türdür. Bunlar ruh durumları karşısında oluşan fiziki tepkileri ve normal özellikleridir.

Romanda İnce Memed, Ağalık kurumunda ezilmiş; dayak yemiş ve ağanın zulümlerinden bezmiş bir çocuk olarak karşımıza çıkar. Ağanın yaptığı zulümler sebebiyle psikolojisi bozulmuş bir köylü çocuğudur. Çocukluk dönemi, psikolojik hallerin anlatıldığı dönemdir. İnce Memed'in soylu eşkıya olmasına iten psikolojik dönemidir.

Romanın kahramanı olan İnce Memed dikenlidüzündeki beş köyden biri olan Değirmenoluk'ta dünyaya gelmiştir. Bu beş köy ağalık sistemiyle yönetilmektedir. Hepsinin tek ağası Abdi Ağa'dır. Annesinden başka kimsesi yoktur, babası ölmüştür. Büyüdüğü ortamda tek kanun ağa olduğu için onunda durumu, sistemin ezdiği köylülerden farklı değildir. Dokuz yaşlarında tarlada çift sürmeye başlamıştır, ayrıca çıplak ayakla sürdüğü tarlada çakırdikenliği vardır ve ayaklarını parçalamaktadır. Bununla beraber Ağa'dan dayak da yemektedir.

İnce Memed cesurdur. Abdi Ağa'dan izinsiz kasabaya inemeyen köylülere karşı on, on bir yaşlarındaki bir çocuğun köyünden kaçması çok büyük bir cesarettir. Bu ağaya başkaldırmaktır, kurumunu tanımamaktır. Yakalandığında Ağa'nın vereceği ceza yedikleri dayaktan daha kötü olacaktır. İnce Memed, bunu göze almaktadır.

İnce Memed dürüştür. Yalan söylemeyi beceremez. Köyünden kaçarken, kendisini bulmamaları için isminin İnce Memed değil Kara Mıstık olduğunu söylemeye karar vermiştir. Ama, Süleyman'ın adını sormasına dürüstçe cevap verir. “‘Bana,’ ‘İnce Memed derler...’” (Yaşar Kemal 1999: 16)

İnce Memed ağalık sistemine ilk başkaldırıcıyı kaçarak çocukluğunda yapmıştır. Onun bir kahraman olacağı, zulmü diğer köylüler gibi sindirilmeyeceği çocukluğundan anlaşılmaktadır.

İnce Memed'in adalet arayışı da ilk çocukluğunda oluşmuştur. Soylu eşkıya olan İnce Memed'le, çocuk olan İnce Memed'i adalet anlayışlarını karşılaştırdığımızda; biri çocukluğunun adaletini arıyor. Soylu eşkıya olan İnce Memed ise zulmün, sömürünün olmadığı, insanları zorla çalıştıran bir ağanın olmadığı, herkesin kendi toprağını ekip biçtiği, ürününden kimseye vermek zorunda kalmadığı adil bir sistemi uygulama peşindedir.

İnce Memed mütevazıdır, arkadaş olduğu bir kaç çocukla köküş oynamışlar, en iyi köküş oynayan olmasına rağmen, o bu hüneriyle övünmemiştir. (Yaşar Kemal 1999: 23)

Çalışmayı da sevmektedir. Süleyman'ın köyünde bir kaç gün gezdikten sonra sıkılmıştır ve artık çalışmak istediğini söyler ve keçi çobanlığı yapar.

Gururludur, Abdi Ağa izini bulup Süleyman'ın evine onu almaya geldiğinde sesini bile çıkarmaz. Düşer önüne o yaşlardaki bir çocuk ya dayak korkusundan yalvarır yada çocukça çığlıklar atıp çaresizce kaçmaya çalışırken Memed bunları yapmaz.

İnce Memed, kaçarken ağalık kurumuna boyun eğen ve boyun eğdiren anneye karşı bir cezalandırma yaşattığı anlaşılmaktadır. “‘Giderim,’ diyordu. ‘Giderim bulurum o köyü. Kimse bilmez oraya gittiğimi. Gider bulurum. Gider bulurum. Giderim işte. Çoban olurum işte. Anam beni arasın işte. Arasın aradığı kadar. Keçi sakallı göremez yüzümü. Göremez işte. Ya bulamazsam? Bulamam! Aç kalır ölürüm. Ölürüm işte.’” (Yaşar Kemal 1999:12)

Hayalleri vardır. İnce Memed'in gitmek istediği bir köy vardır. Bu köyün, Dursun'un anlattığı bir köy olduğunu ama İnce Memed'in bu köyün adını, nerede olduğunu bilmediği anlaşılmaktadır. İnce Memed, hayalindeki köyün deniz kenarında olduğunu, orada çocukları dövmediklerini, çocukları çifte sürdürmediklerini bilmektedir.

Bu onun hayalidir, yaşamak istediği köy şeklidir. O, ağılık kurumunun olmadığı bir köyü aramaya koşmaktadır.

Meraklıdır, her şeyi öğrenmek ister ve iyi bir gözlemcidir. Kendi köyüyle diğer köyleri karşılaştırmaya gider. (Yaşar Kemal 1999: 22-23)

İnce Memed, kaçarken söylediği “*Sizin davarınızı güderim... Sizin çiftinizi sürerim.*” (Yaşar Kemal 1999: 13) cümlelerinden insanların kendisini çalıştırmadan kabul etmeyeceklerini düşünmektedir. Normal bir çocukluğun oyunlarla geçeceğinin farkında değildir. Doğru olanın çalışmak olduğunu sanmaktadır. Fakat, hayalindeki deniz kenarındaki köyden bahsederken “*Çocukları çiftte salmazlar...*” (Yaşar Kemal 1999: 18) demektedir. Buradaki çelişki, Memed’in oyunlarla süslü çocukluğu aradığı fakat, gideceği yerde de çalışmak zorunda olduğunun farkındalığıyla dövmemeleriyle bile yetinmektedir.

Bütün bunlar, İnce Memed’in psikolojisini olumsuz etkilemektedir. Ağa’nın yaptığı zulümler onu bunalıma itmiştir. Sonunda bir bunalım anında, nereye gittiğini bilmeden düşe kalka, adını bile bilmediği ütopyaya koşmaya başlar.

İnce Memed özgürlüğüne düşkündür, ona kurallar koyup köy içinde sıkıştırmak kolay değildir. O kendi köyünün dışında bir dünya olduğunun farkındadır ve onları tanımak, öğrenmek için can atmaktadır. Öğrenmek içinde hiçbir fırsatı kaçırmayacak bir karakteri vardır.

İnce Memed, iyi bir dinleyicidir. Duyduğu ve gördüğü her şeye dikkatini verir. Yeniliklere ve değişime hemen ayak uydurabilecek bir karakter yapısı vardır. Hasan Onbaşı’nın kasabada ağılık sisteminin olmadığını, herkesin kendisi içine çalıştığını öğrenince çocukluğunun köyünün bir ütopya değil; gerçek olduğunu anlar.

Liderlik ve kahramanlık özelliklerini taşıyan Memed, kendisini harekete geçirecek bir kıpırtı beklemektedir. Kasabada tanıştığı Hasan Onbaşı'dan yaratmak istediği dünya hakkında fikir, eski eşkıya olan Koca Ahmet'ten de bunu gerçekleştirebileceği yolu öğrenmiştir.

Böyle bir dünyanın varlığı Memed'e cesaret verir. Korkusuz, cesur, başkaldırıcı karakteri zaten vardır. Ama mücadele edeceği bir köyün olduğunu bilmediği için boyun eğmiştir. Ama, kasabadan bu köyün olabileceğini öğrenmiştir.

İnce Memed'in gençliğinin önemli psikolojinin biri de aşktır. Memed, köylüsü olan Hatçe'ye aşiktir. Ağa'nın yaptığı zulümlerden dolayı aşkını hep ikinci plana atmak zorunda kalır. Ağa'nın zulmünden, Hatçe'yi kaçırırken Abdi Ağa ve yeğeniyle çatışmaya girmesi yine aşkını ikinci plana atılmasına sebep olmuştur. Çünkü artık o soylu eşkıya olmak zorundadır. Ya da Ağa'nın yapacağı zulümlere boyun eğecektir. Buna Memed'in kişiliği izin vermez. Memed, tercihini yapar; o soylu eşkıya olacaktır.

İnce Memed'in soylu eşkıya olduktan sonraki hayatına baktığımızda; Memed, Deli Durdu çetesinin yanında eşkıyalığı öğrenir. Deli Durdu'nun halka yaptığı zulümlere karşıdır. Deli Durdu'nun sırf keyfi gereksiz davranışlarını uyarır. Deli Durdu'nun kendilerine yardım eden bir aşireti soymak istemesiyle ve onların gururuyla oynamak istemesi yüzünden Deli Durdu'nun ahlak dışı davranışlarına daha fazla tahammül edemez ve yollarını ayırır. İşte tam buradan sonra soylu eşkıya olma yolundadır. Bundan sonra Abdi Ağa'nın peşine düşer ve ağalık kurumunu Değirmenoluk köyünde bitirir.

Kendisine eski soylu eşkıyalardan Koca Ahmet'i örnek olarak alır. (Yaşar Kemal 1999:67-68)

İnce Memed çok cesaretlidir. Cesaretini halk hikâyelerinden alır. Eşkıya olduktan sonra jandarmalarla, diğer eşkıyalarla cesurca yaptığı birçok çatışma vardır.

Ama asıl cesaret gerektiren Hatçe'yi jandarmalardan kaçırmaması olayıdır ve kendisi bu yakalanma olasılığı yüksek olan bu olaydaki cesaretini Koroğlu destanından almıştır. Bu hikaye onun her olaydaki cesaretini özetler niteliktedir. (Yaşar Kemal 1999: 364)

İnce Memed iyi silah kullanır. Bunu, geyik avlama merakına borçludur. *“Oldum olası, hep geyik avına giderlerdi. Memedin üstüne bir avcı daha yoktu köyde. Pireyi vururdu. Öyle de atıcıydı.”* (Yaşar Kemal 1999: 64) Kendisi de bunun farkındadır. Bu yüzden kendisine çok güvenmektedir. Deli Dursu'yla yaptığı silah talimi bunun bir kanıtıdır.(Yaşar Kemal 1999: 129)

Koruyucudur, soygun yapmaz. O, fakir fukaranın hakkını korumak için dağlardadır. Memed, Çukurova'da yıllarca çalışıp evine para götürmekte olan iki kişinin yollarını keser. Fakat, onların hüznü hikâyelerine dayanamayıp bırakması örnek olarak verilebilir. Ve onları Deli Durdu çetesine karşı uyarır. (Yaşar Kemal 1999: 196)

İnce Memed'in soylu eşkıya olduktan sonra fakir fukaranın yanında yer almış; kendisini onların haklarını korumaya adanmıştır. Günahsız kimseye dokunmaz. Abdi Ağa gibi insanları öldürür. (Yaşar Kemal 1999: 340)

Devlete karşı bir düşmanlığı yoktur, devletin yaşadığı topraklarda adaleti sağlayamadığı için hak arayışına kendisi girer. Asla askeri öldürmez. (Yaşar Kemal 1999:155, 156, 392)

Memed sinirlenince gözlerinde bir parıltı oluşur. Yaşar Kemal, burada Memed'i olağanüstüleştirmiştir. Bu parıltı, Memed'in bir olayı yapacağı anda gözlerinde oluşmaktadır. (Yaşar Kemal 1999: 346)

Memed'in psikolojini ağadan çektiği zulüm belirlemektedir. Kasabaya gittiğinde ağa zulmünün olmadığını görünce geceleri uyuyamaz hale gelir. *“Memed'e olan olmuştu. Gözüne uyku girmiyordu. Düşüncelere kaptırmıştı kendini. Düşünceler*

kafasına akın ediyordu. Düşünüyordu artık. Dünya kafasında büyümüştü. Dünyanın genişliğini düşünüyordu. Demiroluk Köyü bir nokta gibi kalmıştı gözünde. O kocaman Abdi Ağa, karınca gibi kalmıştı gözünde belki de ilk olarak doğru dürüst düşünüyordu. Aşk ile şevk ile düşünüyordu. Kin duyuyordu artık. Kendi gözünde kendisi büyümüştü. Kendini de insan saymaya başladı. Yatakta bir taraftan bir tarafa dönerken söylendi. 'Abdi Ağa da insan biz de insanız.'” (Yaşar Kemal 1999: 78)

İnce Memed’in çocukluğunda, gençliğinde fiziki özellikleri romanda anlatılmıştır. Fiziki özellikleri ruh durumuna göre oluşum geçirmektedir. Bu yüzden fiziği ile ruh halleri birbirleriyle paralel olarak hareket etmektedir.

Çocukluğunda: “Çocuğun kocaman başı vardı. Düz, güneşten solup, kırmızı olmuş kara saçları alnına, yüzüne dümdüz, dikine düşüyordu. Yüzü ufacıktı. Kupkuru bir yüzdü. Gözleri kocaman kahverengiydi. Teni güneşten yanmıştı. On birinde gösteriyordu. Dize kadar şalvarını çalı yemişti. Bacakları bu sebepten çıplaktı. Ayakları da yalındı. Bacaklarında kan kuruyup kalmıştı.” (Yaşar Kemal 1999: 14-15)

On sekiz yaşlarındayken: “Boy atamadı. Omuzları, bacakları gelişmedi. Kolları, bacakları kuru birer ağaç gibiydi. Kupkuru. Avurdu avurduna geçmişti. Yüzü esmerdi. Gün yanığı esmeri... Ona şöyle alıcı gözle bakınca o meşeler mutlak akla gelirdi. Kısa, küt... Toprağa meşe gibi sağlam yapışmış. Her bir yanı sert, keskin. Yalnız bir yerinde, bir yerciğinde tazelik kalmış. Dudakları çocuk dudakları gibi pembe pembe.. Çocuk dudakları gibi ince kıvrılıyorlar. Dudaklarının kenarında her zaman, bir gülümseme durur gibi... Acılığına, sertliğine yakışır.” (Yaşar Kemal 1999: 61-62)

• Abdi Ağa

Romanda, ağalık kurumunun temsilcilerinden birisidir. Dikenlidüzü'ndeki beş köyün sahibidir. Beş köyde yaşayan insanları kölesi gibi kullanmaktadır. Onları

topraklarında çalıştırıp çıkan mahsulün üçte ikisini ellerinden almaktadır. Böylece kendilerini açlığa terk edip kendisine muhtaç etmektir amacı. Beş köyde kuralları, kanunları kendisi düzenler, uygular. Bu köylerde insanların yaşam biçimini kendisi düzenler. Yabancı kişilerle konuşup konuşmayacaklarına bile o karar verir.

Ağalığı babasından geçmiştir. *“Bu topraklar da herkesindi eskiden. Bu gavurun babası çıkmadan. Allem etti kalem etti, topraklarımızı elimizden aldı. Ondan evvel herkes canının istediği yeri canının istediği gibi ekerdi.”* (Yaşar Kemal 1999: 311)

Halkı cahil bırakır. Köylünün içine kapanık yaşaması tamamen Abdi Ağanın köylüsüne uyguladığı yönetim tarzından kaynaklanmaktadır. O sisteminin çökmemesini istemediği için köylüsünün dışarıya çıkıp ufkunun açılmasını istemez. (Yaşar Kemal 1999: 10)

Köylülülere çocukluklarından itibaren işkence eder. O köylüyü sömürdüğü gibi, istediği gibi eziyet de etmektedir. Çocukların çocukluklarını yaşamadan çalıştırdığı yetmez gibi onlara öldürürcesine dayak atmaktadır. Amacı çocuk yaşta otoriteyi sağlamak, köleliklerini kabullendirmektir. İnce Memed, Abdi Ağa’nın yaptıklarını söyle anlatmaktadır. *“Babam öleli var ya elimizde ne var, nemiz yoksa hepiciğini almış Abdi Ağa. Anam bir laf söylese döve döve öldürür. Beni de tutar kolumdan yere çalar. Beni birinde iki gün ağaca bağladı. Bıraktı gitti. Yaa, orada, ağaca iki gün sarılı kaldı. Da anam geldi açtı. Anam olmasaydı beni kurtlar parçalardı orada.”* (Yaşar Kemal 1999: 25)

Abdi Ağa, sahtekardır. İnsanlara karşı göstermelik bir sofuluğu vardır. Kendisini dindar gibi göstermeye çalışarak farklı bir kişilik sergilemeye çalışmaktadır. Elinde de sürekli bir tespih taşır. *“‘Abdi bunu iyi etmemiş,’ dedi. ‘Beş vakit namazında ama, iyi etmemiş. Sana yaptığı insanlığa yakışmaz.’* (Yaşar Kemal 1999: 252) *“... başındaki*

kadife kasketinin siperi sol kulağının üstünde. Yolda belde, kasabada hep böyledir. Bununla sofuluğunu göstermek ister....” (Yaşar Kemal 1999: 29)

Ona göre köylü hırsızdır. Kapısında köpektir. Bu yüzden köylüye hırsız muamelesi yapmaktadır. Köylünün gözü hep ağanın malındadır ve fırsatını buldukları anda çalıp çırpacaklardır. Açgözlüdür köylü ve nankördürler.

Köyün adaletini kendisi sağlamaktadır. Köylüleri ödüllendiren de cezalandıran da odur. (Yaşar Kemal 1999 :137)

Köylüleri aç bırakır. “Çakırdikenlik yeşil, çakırdikenlik mor, çakırdikenlik süt beyaz dalgalanır. Şafağın yerine kırağı düşmüştü. Buza kesmişti taş toprak. Çakırdikenliğin ortasında bacakları parçalana parçalana çift sürdü. Yandı, kavruldu. Topraktan dişiyle tırnağıyla söküp çıkardığının dörtte üçünü Abdi Ağa aldı elinden. Öteki köylülerden üçte iki alırdı. O yıldan sonra garaz bağlamıştı. İnadından dönmedi. Fırsat buldukça da dövdü, hakaret etti.” (Yaşar Kemal 1999: 61)

Abdi Ağa evlilik gibi sosyal kurumları düzenler. Kimse onun izni olmadan evlenemez. Ama o evlenebilir ve istediğini de kendi yakınıyla evlendirebilir buna kimse karşı koyamaz.

Dayatmacı kurumu çevre tarafından da bilinmektedir. (Yaşar Kemal 1999:67)

Yaptığı zulümlerin sebebi ağalık kurumunu korumak içindir. Onun köylülere karşı cezalarının insanlık dışı davranması, köy halkının başkaldırmasını engellemek istemesinden kaynaklanmaktadır. Gücünü yitiren ağa bir hiç olacaktır çünkü. Bu yüzden ki Hatçe’yi kaçıran İnce Memed’in peşine adamlarıyla düşmesi, başkaldıran köylüyü yakalamak ve ölüme kadar gidebilecek cezasını vermek istemesidir. Onun peşinde olduğu yeğeni Veli’nin gururu değil sistemi üzerindeki tehlikeyi yok etmektir. Eğer İnce Memed’i yakalayıp öldürebilseydi ağalık kurumu dağılma tehlikesi

geçirmeyecek, İnce Memed'in sonu köylülere ibret olacaktı. Kimse bundan sonra başkaldırmaya cesaret bile edemeyecekti. Bu durumda Abdi Ağanın ağalık sisteminin ömrünü daha da artıracaktı.

Abdi Ağa gücünü yitirmeye başladığında ilk olarak köyünü, topraklarını ve ailesini bırakarak kaçmakta bulur çareyi. Ailesini düşünmeden kaçabilecek kadar bencildir.

Yalancıdır. Kaçıp sığındığı yerlerde, kendi çıkarı üzerine durumu hakkında sürekli yalanlara başvurmaktadır. (Yaşar Kemal 1999: 287)

Kiminle nasıl konuşacağını, nasıl davranacağını iyi bilir. Devletten destek alabilmek için onlara rüşvet vermekten başka bir çok şey yapar. (Yaşar Kemal 1999: 142-143), (Yaşar Kemal 1999: 409)

İnsanları kandırmaktadır. Bunu, duygu sömürüsü yoluyla yapmaktadır. (Yaşar Kemal 1999: 286)

Psikolojisi, olaylar karşısında verdiği tepkilerden anlaşılmaktadır. Onun düşündüğü tek şey topraklarını kaybetmektir. Toprak onun için her şeydir. Bu mücadelenin sebebi de odur. (Yaşar Kemal 1999: 375)

Korkaktır. Dayak, sömürü ve zulmü doruklarda yaşatan, korkusuz ve cesur olarak görülen Abdi Ağa'nın aslında korkak bir kişiliği olduğunu ağalık kurumunun parçalanma safhalarında görürüz.

Abdi Ağa'nın fizikî özellikleri şöyledir: *“Uzun, keskin yüzlü, küçücük, yeşil mavi karışığı, bir hoş gözlü, pembe yanaklıydı Abdi Ağa.”* (Yaşar Kemal 1999: 29)

Abdi Ağa'nın psikolojik tepkilerinde oluşan fiziki özelliklerinden birisi şöyledir. *“Abdi çökmüştü. Zayıflamıştı. Avurdu avurduna geçmişti. Kahvede akşamlara dek kulağının dibinde İnce Memed lafı ediliyordu.”* (Yaşar Kemal 1999: 373)

• Cabbar

Önce Durdu'nun çetesinde bulunmuş, sonra İnce Memed'le birlikte yolunu Deli Durdu çetesinden ayırmıştır. Roman boyunca İnce Memed'in Abdi Ağa'ya karşı verdiği mücadelelerde yanında saf tutmuştur. Daha sonra, Memed'in Hatçe'yi jandarmaların elinden kaçırmak istemesini fazla cesurca ve tehlikeli bulmuştur. Kendisini tehlikeye atmamak için Memed'le yollarını ayırmıştır. Bundan sonra Memed'le karşılaştığında ona yardımcı olmaktan geri durmamıştır.

Cabbar'ın hayatı hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Süleyman'la konuşmasında kısa bir bilgi verilmiştir. “‘Ben,’ ‘Karacaörenden Mustuğun oğlu Cabbarım. Hani size semer yaptırmaya gelirdik babamla. Bize hem semer yapar, hem türkü söylerdin.” (Yaşar Kemal 1999: 158)

Deli Durdu çetesiyle dört yıl dağlarda gezmiştir. “Onun yüreğinden ne geçerse bilirim. Dört yıl beraber gezdim.” (Yaşar Kemal 1999: 219)

Giriştiği çatışmalarda cesur ve usta bir eşkıyadır. “‘Size bir sözüm var dedi,’ Recep Çavuş. “ ‘Şu Cabbar var ya, onu gözden ırak etmeyin. Sağlam babayiğit çocuk. Bir orduya başgelir. O olmasa beni sarar gibi ederlerdi. Kendi üstüne çekti ateşi, benim vurulduğumu görünce. Öyle bir ateş açtı ki ondan sonra da onlara. Şaşırdılar.’” (Yaşar Kemal 1999: 158)

Cabbar kimseyi yarı yolda bırakmaz. “Memed : ‘Cabbar,’ dedi, ‘bu adam iyi bir adam değil, biz onun peşine düşüyoruz ya.’ Cabbar: ‘Anca beraber, kanca beraber dedik bir kere gözümüz yanında açıldı.’” (Yaşar Kemal 1999:169)

Cabbar Memed'i çok sevmektedir. Kasabaya inip ölmesini istememektedir. (Yaşar Kemal 1999: 366)

Cabbar ile Memed birbirlerinden yollarını ayırmıştır ama Cabbar dağda ona her rastladığında yardım etmiştir. (Yaşar Kemal 1999: 393)

Romandan, Cabbar'ın psikolojisi hakkında fazla bilgi edinilememektedir. *“Cabbar somurtuyordu. Dokunsan ağlayacak.”* (Yaşar Kemal 1999: 230)

Cabbar'ın fizikî özellikleri şöyledir: *“...Cabbar iri, güçlü kuvvetli, gösterişli bir adamdı.”* (Yaşar Kemal 1999: 169)

• Ali Safa Bey

Ali Safa Bey, ağalık sisteminin bir diğer temsilcilerinden birisidir. Kurduğu ağalık sisteminin en güçlü dönemini yaşamaktadır. Abdi Ağa gibi topraklarını bin bir türlü hileyle almıştır. Zalimdir, gaddardır. Çıkarına göre hareket eder. Silahlı adamları vardır. Devlet memurlarıyla arası iyidir. İnsanlara karşı güvensiz, toprak konusunda aşırı hırslı, bu hırsı yüzünden acımasızlaşan duygusuzlaşan bir insandır.

Romanda hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Düşmüş bir ağanın oğludur. Babası onu Adana Sultanisinde, ardından da Hukuk mektebine göndermiştir. Fakat hukuku yarım bırakan Ali Safa kasabada avukatlığa başlamıştır. Bir süre sonra toprakla uğraşmanın çok gelir getireceğini anlamış, dört elle toprağa sarılmıştır. Babasının kaybettiği toprakları çevirdiği bin bir sahtekarlıkla ellerinden almaya başlamıştır. Aldığı topraklar günden güne çoğalmış, o da babası gibi toprak ağası olmuştur. Günden güne büyüttüğü alanında küçük bir krallık kurmuş, bunu korumak içinde silahlı adamlar tutmuştur. Onları eşkıya olarak dağlara çıkarmıştır. Öylesine güçlenmiştir ki silahlı askerlerinin cephanelerini almak için Suriye'ye sipariş vermektedir. Silahlandığı eşkıyalar onun ağalık sistemini korumakta ve Ali Safa'nın illegal işlerini yapmaktadır. Bundan toprağını vermek istemeyen köylüyü dövmek, korkutmak hatta öldürmektir. *“...Eşkıyaları başına musallat eder. Artık Ali Safa beyin astığı astık, kestiği kestiktir.”*

Yüreği varsa kımıldasın bir tek köylü bundan sonra!... bir gece de evi yıkılır, karısı kaçırlır, işkencelerle öldürülür. Bunları yaptıranın Ali Safa Bey olduğunu herkes bilir. Ali Safa Beyin bu yüzden kılına bile hile gelmez. Candarmalar eşkıyaların peşine takılıp vurulurlar.” (Yaşar Kemal 1999: 283)

Ali Safa Bey, kurnazdır. Her şeyi planlar yapar. Bu planları sadece karısına anlatır. Bunlardan biri dağlara eşkıyaları dolduracak, onların sayesinde Vayvay köyünün topraklarını alacak sonra ise Ankara’ya telefon açıp, kendisi için tehdit oluşturan eşkıyaları dağdan bir bir temizleyecektir. *“Sonra ise Ankara’ya tel üstüne tel, kasaba halkı hükümete isyan etti, dağları eşkıyalar aldı, hükümet yok mu? diye feryatlar...”* (Yaşar Kemal 1999:284)

Roman da Ali Safa Bey, gücünün doruğundadır ve kurumu çökmeye başlayan Abdi Ağa, ondan yardım istemiş, o da kabul etmiştir. Ali Safa Bey öylesine çıkarıcı bir adamdı ki Abdi Ağaya yardımı karşılıksız yapmaz. Vayvay köyü davasında kendisine yardımcı olmasını ister.

Devlet memurlarına istediği her şeyi yaptırır. (Yaşar Kemal 1999: 413)

Ali Safa Bey’in psikolojisini oluşturan temel unsur topraktır. Zengin olma hırsı onun gözünü kör etmiştir.

Ali Safa Bey’in fizikî özellikleri şöyledir. *“Ali Safa Bey uzun boylu, boyuna parlak çizmeler giyen, kalın kara kaşlı, is rengine çalan bir tuhaf esmer yüzlü bir adamdır. Elindeki gümüş kırbaçıyla her zaman parlak çizmelerini döver.”* (Yaşar Kemal 1999: 284)

• Recep Çavuş

Recep Çavuş romanda eşkıya yönüyle karşımıza çıkar. Kendisini önce Deli Durdu çetesinde, daha sonra ise İnce Memed’le birlikte çatışmalara katıldığını görürüz.

Kendi ölümüne kadar da İnce Memed'in davasında yandaşlık etmiş, onu asla yalnız bırakmamıştır. Eşkıyalık konusunda çok tecrübe sahibi olan Recep Çavuş'un İnce Memed'e özellikle Çukurova topraklarını, yollarını, dağlarını iyi tanımaktadır. Recep Çavuş Memed'den, bildiklerini asla sakınmamış, son nefesini verirken bile ona yol göstermeye çalışmıştır. Daha önceden Koca Ahmet'in çetesinde yer almıştır.

Romanda, Recep Çavuş gizemli bir kişiliğe sahiptir. Nereden geldiği, dağlara neden çıktığını, kimi kimsesi olup olmadığını bir bilen yoktur. Bu yönüyle geride hiç bir bilgi bırakmadan sessizce ölen kişileri simgelemektedir. Çünkü, dünyada çile çeken bir çok insanın varlığından kimsenin haberi yoktur. Ve bu insanlar sessizliğiyle ölüp giderler. Recep Çavuş da bu insanları temsil etmektedir.

Recep Çavuş, az konuşan kendi hakkında hiçbir bilgi vermeyen içine kapanık bir kişiliğe sahiptir. Bu gizemli yapısı yüzünden eşkıyalar tarafından merak konusu olmuş hakkında türlü türlü rivayetler uydurulmuştur. (Yaşar Kemal 1999: 179-180)

Recep Çavuş bir eşkıyadır, ama onu diğer eşkıyalardan ayıran bir özelliği vardır. O dağlardaki tüm eşkıyalar tarafından tanınmakta ve sevilmektedir. Ve istediği çeteye katılır, istediği zaman da ayrılır. Kimse onun bu davranışlarına karışmaz.

Kimse ile kendi hakkında konuşmadığı gibi, kimsenin de hakkında konuşmamaktadır. (Yaşar Kemal 1999: 152)

Recep Çavuş'u herkes sever. (Yaşar Kemal 1999:179)

Recep Çavuş eşkıyalıkta da çok ustadır. Çok iyi silah kullanır. Deli Durdu çetesinde iken jandarmalarla giriştikleri bir çatışmada yaralanmış, o ağır yarasına rağmen son nefesini verene kadar silahını bırakmamıştır. İnce Memed ve Cabbar'la Abdi Ağa'ya karşı giriştikleri bir çatışmadan kaçarlarken hayatını kaybetmiştir.

Psikolojisine baktığımızda, geçmişi hakkında hiçbir bilgi vermemesi, hatta soranlara çok sinirlenip düşman olması onun geçmişinde hatırlamak istemediği kötü bir hikayesi olduğunu göstermektedir. Koca Ahmet çetesinde iken affa uğrayıp aftan yararlanmaması gidecek bir yeri veya bir bekleyeninin olmadığını düşündürmektedir. Tüm çetelerde iki aydan fazla kalmayıp da, Deli Durdu'nun çetesinde üç yıl kalması, Deli Durdu'nun pervasızca, ölümle oyun oynar gibi, plansız, tertipsiz davranmasından kaynaklanmaktadır.

Recep Çavuş'un fizikî özellikleri hakkında fazla bilgi verilmemiştir. “*Recep Çavuşun sarkık bıyıkları kırmızıydı. Kınalardı bıyıklarını.*” (Yaşar Kemal 1999: 238)

• Deli Durdu

Deli Durdu, eşkıya yönüyle karşımıza çıkar. İnce Memed'in tam tersi olan kötü eşkıyaları temsil etmektedir.

Deli Durdu asla soylu eşkıya tanımına uymayan, yalnızca soymak, çalıp çırpma için, eşkıyalık yapan bir kişidir. Romanda, Deli Durdu çetesinin yer almasının sebebi soylu eşkıya ile kötü eşkıyalar arasındaki farkı ortaya koyabilmektir. “*Eşkıya değil soyguncu, hırsız.*” (Yaşar Kemal 1999:118)

Hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Deli Durdu, Aksöğüt köyündendir. Babası harbe gitmiş bir daha dönmemiştir. Çocukluğu fakirlik içinde geçmiştir. Eşkıya olduktan sonra köyünü ziyaret etmiş, ama köylüsü onu jandarmaların tuzağına düşürmüşlerdir. Bundan sonra ise, köylüsünden intikâm almak için yapmadığını bırakmamıştır. Sadece kendi köyüne karşı değil; tüm köylülere yapmadığını bırakmayan, soyan, yakan, eziyet eden bir eşkıya olmuştur. “*Beş yıldır dağlardaydı. Yakmadığı ev, yıkmadığı yuva kalmamıştı. Bu taraf köylüler, elinden zar ağlıyorlardı. Yollardan kimse geçemez olmuştu. Yakaladığını neyi var, neyi yok çırılçıplak soyuyor bırakıyordu. Her şeyini*

ama her şeyini, donunu bile alıyordu. Dostluk, ahbaplık bilmezdi Deli Durdu. Kardeşini, annesini, babasını dinlemezdi. Doğrusu bu ya, Süleyman Memed'i ona götürmeye korkuyordu. Aklına bir eserse, çocuğu vuruverirdi.” (Yaşar Kemal 1999: 119)

Deli Durdu Pervasızca davranan, ölüme gidercesine tertipsiz, plansız davranan bir eşkıyadır. Kendisini düşünmediği gibi yanındaki arkadaşlarını da tehlikeye atan birisidir.

Sık sık soygun yapmakta, soydukları kişilerin donlarını bile almaktadır. Bunu yapmasının sebebi adının duyulması, bir nevi imza bırakmak istemesidir. Donlarını aldığı insanların, gururuyla oynanmış hissettiklerini bilip, onların bu hallerinden keyif almaktadır. (Yaşar Kemal 1999: 135)

Romanda yollarını yine insanların gururuyla oynaması sonucunda Memed’le çatışmaya girmiştir. Memed’le yollarını bu yüzden ayırmıştır. Bundan sonra Deli Durdu daha da azıtmış, kadın kaçırp dağlarda oynatmış, köylüleri vergiye bağlamıştır. En son olarak kendi köyü olan Aksöğüt köyünde kadınları oynatırken, köylüler tarafından öldürülmüştür.

Deli Durdu, psikolojisi bozuk birisidir. Çocukluğunda babası harpten dönmemiş ve fakirlik içinde büyümüştür. Aç kalmalarından Süleyman Emmi kurtarmıştır. Başkalarına muhtaç olarak yaşamlarını sürdürmüştür. Bu da çocukluğunda ezik büyüdüğünü göstermektedir. Muhtemelen fakir olduğu için dışlanmış, bu da onun kendisini değersiz hissetmesine neden olmuştur. Eşkıya olmasının nedeninde, köylüsüne kendisini ispatlama endişesi yatmaktadır. Bir gün köyüne ziyarete gittiğinde, onu yedirip içirip sonra jandarmalarının tuzağına düşürmeleri, zaten bilinçaltında nefret duyduğu köylüsüne karşı nefreti ortaya çıkmıştır. Bu nefret psikolojik bozukluğa dönüşmüş ve tüm insanlara karşı nefrete dönüşmüştür. Onun insanların üzerine pervasızca gitmesi bir

tür intikamdır. Sonunda da köylülerinin üzerine çok gitmiş ve onlar tarafından öldürülmüştür.

Deli Durdu'nun fizikî özellikleri şöyledir: *“Durdunun uzun yüzü gerildi. Genç olmasına karşın, Durdunun yüzü kırışık içindeydi. Ağzı çok büyük, dudakları inceikti. Sağ yanağının üstünden saçlarının içine kadar, uzun bir yanık izi vardı. Çenesi sivriydi ama, çok güçlü görünüyordu. Daima gülerdi. Gülüşünde bir acılık vardı.”* (Yaşar Kemal 1999: 129)

• Kalaycı Osman

Kalaycı Osman, ağılık kurumunun dağlardaki korumalarını temsil etmektedir. Bu yüzden ağılık kurumunun bir parçasıdır. Karadut Köylüdür. O Ali safa Bey adına dağda eşkiyadır. Onun illegal işlerini yürütür. Aldığı emirler köylünün evini yakmak, karısını kaçırmak hatta öldürmek bile olsa hepsini yerine getirir. Kurnazdır, korkaktır, ağa tarafından gücü sömürülmektedir. İnce Memed'le alakası Ali Safa'nın İnce Memed'i öldürmesini istemesiyle kurulmuştur.

Lideri olduğu çete güçlüdür. Güçlü bir çete olması Ali Safa Bey'in varlığından kaynaklanmaktadır. Üçe yakın dağlarda çete ortadan kaldırmış, kırka yakında cinayet işlemiştir. Çok fazla jandarma ile çatışmış ve hiç yakalanmamıştır. Ali Safa'nın jandarma baskınlarının önceden haber vermiştir. Osman öldürmek istediği kişilere doğrudan saldırmayan, önce tuzak kurarak öldüren biridir.

Acımasızdır. Önce Ali Safa Bey'in emri ile amcasının oğlu Sarı Bekir'i vurmuştur. Kan bağı olan birini vurabilecek kadar Ali Safa Bey'e bağlıdır. Sonra ise Ali Safa'dan İnce Memed'i yok etme emrini almıştır. Kolay kolay ele geçiremeyeceğini bildiği İnce Memed'e tuzak kurmuş, bu tuzığa düşmeyen İnce Memed tarafından

öldürülmüştür. Bu olay Kalaycı Osman'ın zulmüne uğramış köylüler tarafından sevinçle karşılanmış, İnce Memed'in soylu eşkıyalığının efsaneleşmesine yol açmıştır.

Osman kısa boylu, yeşil gözlü, sarı yüzlü seyrek sakallı, geniş omuzlu, ince boyunludur. Sırma işlemeli mavi şalvar giyen, tüm vücudunu fişeklerle ve tabancalarla donatan biridir.

• Süleyman Emmi

Süleyman Emmi Kesme Köylüdür. Romanda, İnce Memed'in Abdi Ağa'nın zulmünden kaçtığında, Süleyman Emmi'ye sığınmıştır. Süleyman Emmi'nin kişiliği hakkında bilgiyi Memed'e karşı sergilediği tavırlardan alınmaktadır. Buna göre, baba şefkati gösteren, yardıma muhtaçlara yardım eden, öğüt veren, yol gösteren bir insandır.

Süleyman Emmi'nin Memed'e kendi oğlu gibi davranması ona güven duymasını sağlamış, başı sıkıştığında sığınacağı bir yuva durumuna gelmiştir. Çocukluğundan sonra Memed'le ikinci karşılaşması da sığınma maksatlı olmuştur.

Yardımsever ve şefkatli biridir. İnce Memed evinden kaçıp kapısına geldiğinde evinin kapılarını sonuna kadar açmış, ona evin bir bireyi gibi davranmıştır. Onun haline acımış; ne kadar isterse o kadar evinde kalabileceğini söylemiştir. İnce Memed'e keçilerini teslim edip, çobanlık yapmasına izin vermiş ve ona bu konuda güvenmiştir. Onun bu davranışları İnce Memed'in sonsuz güvenini kazanmıştır.

İkinci karşılaşmaları, Memed'in Hatçe'yi kaçırdığında Abdi Ağa ve adamları arasında çıkan çatışmada Yeğen Veli'yi vurduktan sonra sığındığı ilk kişi yine Süleyman Emmi olmuştur. Yine Süleyman Emmi ona evini açmış, kendisini tehlikeye atarak evinde sığınmasına izin vermiştir.

Süleyman Emmi İnce Memed'in, Ağa'ya olan başkaldırısını, işlediği cinayeti ilk destekleyen kişidir. (Yaşar Kemal 1999: 120)

Süleyman Emmi yardıma muhtaç olan herkese karşı yardımseverdir. Onu herkes sever ve sayar. Hatta kimseyi sevmeyen, saygı duymayan Deli Durdu bile, onu babası gibi sevmektedir. Bunun nedeni Deli Durdu'nun çocukluğunda onlara yardımcı olmasıdır. *“Süleyman ona, anasına yardım etmişti. Daha doğrusu açlıktan ölmemelerine sebep olmuştu.”* (Yaşar Kemal 1999: 119)

Ayrıca Süleyman Emmi, dostluğu yanında onu eşkıyalığa yönlendiren kişi olma özelliğini taşır. Ona verdiği nasihatleriyle soylu eşkıyalığın nasıl olması gerektiğini anlatan, ona gireceği bu farklı hayatta nasıl davranması gerektiğini anlatan ilk kişidir. Romanda, Süleyman Emmi yardım severliğinin yanında, yol gösterici yönüyle de karşımıza çıkmaktadır. (Yaşar Kemal 1999: 119, 128)

Süleyman Emmi'nin yüzü uzun ve incedir. Sakalları vardır ve bembeyazdır. Alnını güneş yakmış bakır rengindedir.

• Durmuş Ali

Durmuş Ali, Değirmenoluk'ta yaşayan köylülerden biridir. O romanın başından itibaren İnce Memed ve ailesine karşı dostluğunu esirgememiş; bu bakımdan da İnce Memed'in köyde en çok güvendiği, yardımına sık sık başvurduğu kişi olmuştur. Bu yönüyle İnce Memed'in yatağı olmuştur. Ayrıca o İnce Memed'in Dikenlidüzü'ndeki beş köyün halkıyla iletişimde aracı konumundadır.

Kişilik özelliklerinden en önemli özelliği; iyi kalpli olmasıdır. Abdi Ağa, İnce Memed çocukken köyden kaçtığı için, annesini ve onu mahsulün çok azını vererek aç bıraktığında, onlara yardım eden kişidir.

Memed ve annesine, Ağa'nın emrini dinlemeyip yardım etmesi cesaretinin göstergesidir. Durmuş Ali'nin bu yaptığı yardımsever biri olması yanında ağanın kendisini cezalandırmasından çok fazla korkmayan biri olduğunu da göstermektedir.

Çünkü, İnce Memed ve annesine yiyecek götürmek; Abdi Ağa'nın kanun hükmündeki kurallarına bir başkaldırıdır. Bu nedenledir ki; İnce Memed'in köyünde en güvendiği adamdır. Ayrıca eşi Hörü, Memed'in annesinin köydeki en çok sevdiği ve güvendiği ailedir.

Durmuş Ali roman boyunca İnce Memed'e köyde kalarak yardımcı olmuştur. Onun her istediğini yapmaya çalışmıştır. Bunlardan biri; Topal Ali'yi bulup getirmesidir.

Diğer köylülere göre çok daha fazla cesaretli bir kişiliği vardır. Durmuş Ali asla istediklerini söylemekten kaçınmamıştır.

İnce Memed'in ağalık kurumunu yıkmasında ona destekçi olmuştur. İnce Memed'in köy için tasarılarını ilk önce ona anlatmış, oda beş köyün öncülerini toplayıp aralarında sözcü olma görevini sürdürmüştür. Köylülerle İnce Memed'in buluştuğu yer de Durmuş Ali'nin evi olmuştur. (Yaşar Kemal 1999:315)

Çok güvenilir birisidir kimseye sır vermez. Jandarmalardan işkence görmesine rağmen İnce Memed'in yerini söylememiştir. *“Doğru Durmuş Ali'nin evine gittiler. İhtiyarı kapının önünde yakalayıp sigaya çektiler. Ağzından bir laf alamadılar. Sordular soruşturdular, gözdağı verdiler, olmadı. Dipçiklerle dövmeye başladılar.”* (Yaşar Kemal 1999: 377)

Durmuş Ali yetmiş beş yaşlarında, köyün en iri adamıdır. Hayatında hiç ayakkabı ve çarık giymemiş, ayağının altını kapkara bir deri kaplamış, çok büyük ayakları olan birisidir. Bembeyaz sakalları göbeğine kadar inmektedir

• Gedikli Asım Çavuş

Asım Çavuş devleti temsil eden bir jandarmadır. Roman boyunca İnce Memed’le dağlarda çatışmalara girmiştir. Hayatı hakkında bilgi verilmemiştir. Ağaların destekçisi, halka zulmeden, işkence eden bir askerdir.

Ona ilk olarak romanda Abdi Ağanın yeğeni Veli’nin İnce Memed tarafından öldürülmesinden sonra soruşturma için doktor ve savcı ile birlikte Değirmenoluk köyüne geldiklerinde rastlarız.

Ağa ile arasındaki bir dostluk bağı vardır. O geceyi ağanın evinde geçirmeleri olayı iyice araştırmadan hiç suçu olmayan Hatçe’yi tutuklayıp gitmeleri ağalık sistemini destekler niteliktedir. “*Candarma gediklisi Abdi Ağanın çok dostuydu. Bu olaydan duyduğu kederi, her fırsatta, durup durmaksızın ortaya atıyordu.*” (Yaşar Kemal 1999: 143)

İnce Memed dağa çıktıktan sonra devlet adına yanında jandarmalarla çatışan Asım Çavuş’tur. Asım Çavuş’la İnce Memed sık sık karşı karşıya gelirler ama İnce Memed onu vurmaz. Memed’in bu tavrına gizli bir beğeni besler. (Yaşar Kemal 1999:156)

Asım Çavuş’la İnce Memed’in çatışması sırasında Hatçe’nin doğurması üzerine, Memed teslim olmak zorunda kalmıştır. Teslim almaya giden Asım Çavuş durumu Iraz’dan öğrenince İnce Memed’i teslim almamıştır. Bu teslimi adil bulmamıştır.

Asım Çavuş’un psikolojisi hakkında bilgi verilmemiştir. Romanda bulunma sebebine dayalı olarak, psikolojisinin İnce Memed’le ilgili yönü şöyledir: “*Asım Çavuş canından usanmıştı. ‘Şu İnce Memed yezidi de başıma bela kesildi. Savuşsa gitse de başka yerlere, elinden kurtulsam.’ Diyordu. ‘Şunun elinden bir kurtulsam.’*” (Yaşar Kemal 1999: 401)

Asım Çavuş'un fizikî özellikleri şöyledir: “*Asım Çavuş, iri yarı, pala bıyıklı, büyük gözlü, babacan tavırlı, kalın dudaklı, yakışıklı bir adamdı.*” (Yaşar Kemal 1999: 405)

• Topal Ali

Topal Ali romanın habercilerindendir. Çok iyi iz süren izci yönüyle romanda yer alır. Roman boyunca varlığı romanın kaderini belirler. İz sürmekten ne olursa olsun vazgeçemeyen birisidir. Bu yönünün dışında başka bir özelliği yoktur.

İnce Memed ve Hatçe'nin izlerini bulan kişidir. Onun sayesinde Abdi Ağa İnce Memed'e ulaşmış ve İnce Memed'i dağlara çıkaran olay meydana gelmiştir. Bundan vicdan azabı duyan Topal Ali, daha sonra İnce Memed adına çalışmıştır.

Topal Ali Kurnazdır. Topal Ali, İnce Memed için Abdi Ağa'nın peşine düşer, Abdi Ağa'nın güvenini kazanır. Ondan aldığı haberleri İnce Memed'e ulaştırır. Yalnızca Abdi Ağa'dan ve çevreden duyduğu haberleri taşımakla kalmaz, İnce Memed'e lojistik desteği de o bulur. Bu arada Abdi'nin dostuymuş gibi davranarak Abdi Ağa'nın evine kadar rahatça girer ve çıkar. Onun sayesinde İnce Memed Abdi Ağanın bulunduğu yerlere kolayca ulaşabilmiştir.

İz sürme onun hobisidir. Çok iyi izcidir. Topal Ali tüm köylünün karşı çıkmasına rağmen iz sürme zaafına yenik düşmüş; Abdi Ağa'ya İnce Memed'i bulmuştur. “*‘Topal Ali, eğer gönlü isterse, yağmur olmasın isterse, kuru toprağı, kayayı toprağı bile izler,’ dedi.*” (Yaşar Kemal 1999: 102)

Abdi Ağa'nın zulmüne karşı, o da Abdi Ağa'ya karşı koyar. Abdi Ağanın yeğeni Veli'yi öldürenin Hatçe olduğunu söylemesini, yalancı tanıklık etmesini istemiştir. Topal Ali kabul etmemiştir. Bunun üzerine Abdi Ağa onu köyden kovmuştur.

Topal Ali'nin psikolojisini belirleyen şey; Memed'e karşı vicdan azabı duymasıdır. Roman boyunca Memed'e yardım etmesinin tek sebebi budur. Ayrıca diğer köylüler gibi o da Abdi Ağa'dan nefret etmektedir. Abdi Ağa'ya nefret duyan Topal Ali, bunu hem olanlardan dolayı çektiği vicdan azabına karşılık, hem de Abdi Ağa'dan intikamını almak için yapmıştır. Abdi Ağa'nın izini sürerek, ona olup bitenler hakkında haber getirecek ve sık sık ona yardımda bulunur. Bu sayede Hatçe hakkında yalancı tanıklık yapmadığı için köyünden kovulan Topal Ali, Abdi Ağa'dan intikamını alır. İnce Memed'e de vicdan borcunu öder.

Topal Ali'nin fizikî özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir. Romanda sadece Abdi Ağa'nın ölmemesi üzerine oluşan fizikî özelliği hakkında bilgi verilmiştir. *“Yüzü soluk, sapsarı, kırış kırıştı. Birkaç gün içinde belki on beş yıllık yaşlanmıştı.”* (Yaşar Kemal 1999: 319)

1. 1. 1. 2. 2. 1. 1. Kadınlar

Romanda kadın sayısı fazla değildir. İki tip kadınla karşılaşırız. Birincisi direnişçi kadınlar; Hürü, ve İraz'dır. İkincisi ise zulme boyun eğen kadınlardır. Hatçe bu iki gruba da dahil değildir. Onun romanda yer alma sebebi, İnce Memed'in sevgilisi olmasıdır.

• Hatçe

Hatçe ağaya başkaldıracak kadar cesur bir kişiliğe sahip değildir. Hatta onun çok narin, korkakça bir yapısı var da diyebiliriz. Romanda tek yönüyle yer almıştır.

Hayatı hakkında, Değirmenoluk köyünde annesi, babasıyla yaşayan bir kızıdır. Babasının adı Osman'dır. Annesinin adı verilmemiştir. Romandaki hayatı hakkında bilgi edinebiliyoruz. Buna göre sevdiğiyle kaçan, bir iftira nedeniyle hapse düşen, sevgilisi

aracılığıyla hapishaneden kaçan, dağda kaçak hayatı yaşayan, o ortamda bir çocuk doğuran ve bir çatışma sırasında ölen bir kızıdır.

İnce Memed'in verdiği kararlara uyan birisidir. O yokken ne yapacağı bilemeyen kendisini çaresiz hisseder. (Yaşar Kemal 1999: 144)

Hatçe'nin psikolojisini sevdası belirlemektedir. O da aşktır. *“Bak sana deyim ki Ali! Bunlar daha çocukluktan sevişirler. Kız Memed'i bir gün görmese yemek yiyemez, gözlerine uyku girmez, hüngür hüngür ağlar. Onları Allah nişanlamış, haberin var mı Ali? Allah!...”* (Yaşar Kemal 1999: 105)

Hatçe'nin fizikî özellikleri şöyledir: *“... Omuzları yuvarlak, esmerdi. ... Omuzları titriyordu. Boynu, bir kuğu gibi uzun, hoştu. Küçük bir saç parçası kulaklarının arkasına doğru kıvrılıyordu. Örgülü kara saçları, arkasına dökülmüş, kuluncunu baştan başa örtmüştü. ...”* (Yaşar Kemal 1999: 97)

• Döne

İnce Memed'in annesidir. Genç yaşta dul kalmış, eşi İbrahim öldükten sonra Ağa topraklarını elinden almıştır. O da, oğluyla birlikte çaresiz ağalık sisteminin bir parçası olmuş, Ağa'ya çalışmaktadırlar. Diğer köylüler gibi o da ağaya karşı çıkamayan, korkan susan biridir. Hayatta bir tek oğlundan başka kimsesi yoktur. Oğlunun başkaldırılarını onaylamamış, oğlu için endişelenmiştir. Oğlunun Ağa'ya karşı başkaldırısının bedelini canıyla ödemiştir. Ağa tarafından öldürülmüştür.

Döne'nin Ağa'ya boyun eğmek istemeyişini; aç kaldıkları zaman Ağa'ya gidip yalvarmak istemeyişinden anlayabiliriz. (Yaşar Kemal 1999: 56)

Döne'nin psikolojisi, Ağa'ya karşı başkaldırmak isteyen ama bir türlü cesaret alamayan bir kadını ve her şeyden önce bir annenin psikolojisidir. İnce Memed'in ilk evi terk edişindeki psikolojisi şöyledir: *“Döne, bu günden sonra ağlaya ağlaya yataklara*

düştü. Ateşler içinde yandı. Köyün genç kızları da ona yardım ettiler. ...” (Yaşar Kemal 1999: 37)

Döne'nin fizikî özellikleri şöyledir: *“Sivri, ince çenesi titriyordu, çocuk dudakları büzüşerek titriyordu. Bütün bedeni de hafif bir titreme almıştı.”* (Yaşar Kemal 1999: 60)

• Hürü Ana

Romanda Hürü Ana, direnişçi kadınları temsil etmektedir. Haksızlıklara karşı sessiz kalan köylünün sesi gibidir. Onları haksızlıklara karşı susmamalarını söyleyen, haklarını aramaları için harekete geçirmeye çalışan bir köylü olarak karşımıza çıkar. İnce Memed'in annesinin en sevdiği kişilerden biridir. İnce Memed'in köyündeki en güvendiği Durmuş Ali'nin de karısıdır. Memed'i tasarılarını destekleyen, desteğini de kimseden gizlemeyen bir köylü kadını olarak romanda yer alır.

Hürü Ana, Memed'i öyle çok sever ki; evinde sakladığı gibi köyün çıkışında jandarmalara karşı gözcülük eder.

Halkı harekete geçiren bir yapısı vardır. Köylüyü harekete geçmeleri ve susmamaları konusunda onları çağırır. Hatta köylünün sinmiş, korkak hallerini ağır bir dille eleştirir. (Yaşar Kemal 1999: 313)

Hürü Ananın liderlik vasfı vardır. Köylüyü nasıl davranmaları konusunda yönlendirir ve cesaretlendirir. (Yaşar Kemal 1999: 394)

Ağalık sistemini yok edinceye kadar Memed'in savaşmasını sağlamıştır. Af çıktığında Memed'in teslim olmasını istememektedir. Çünkü kendisinin ve Memed'in bugüne kadar yaptığı çabalar boşuna gidecek; Abdi Ağa yine köye gelip sistemini daha da güçlendirecektir. Hürü Ana düşündüklerini yine çekinmeden İnce Memed'e

haykırmıştır. İnce Memed'in harekete geçmesini sağlamıştır. Memed Abdi Ağa'yı kasabadaki evinde öldürmüştür.

Hürü Ana, çok dürüst birisidir. Düşündüğünü gizlemeyen, hemen söyleyen birisidir. Asla söyleyeceklerinin başına dert açacağını düşünmez, söyler. Bu anlamda diğer köylüler gibi korkak değildir. O ağalık kurumuna karşıdır ve her defasında bunu korkmadan dile getirir.

Hürü Ana'nın psikolojisi hakkında bilgi verilmemiştir. Ağalık kurumunun yıkılması için verdiği mücadeleden onun psikolojisini de bu nefretin oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Fizikî özellikleri hakkında fazla bilgi verilmemiştir. *“Ufak tefek, saçları sütbeyaz olmuş, dişleri tüm düşmüş, ağzı bir torba gibi büzülmüş, koyu esmer, çakır gözlü bir kadındı. ...”* (Yaşar Kemal 1999: 242)

• Iraz

Iraz da Hürü Ana gibi direnişçi kadınlardandır. Oğlunu toprak yüzünden kaybetmiş ve korkusuzca oğlunun katillerine saldırmıştır. Ağalık kurumunun haksız yere hapse soktuğu insanlardandır. Hapse girdiğinde Hatçe ile tanışmış, onunla sıcak ilişkileri olmuştur. Memed'in hapisten kaçırmasından sonra silah kullanmayı öğrenmiş, Memed'le çatışmalara girmiştir.

Iraz'ın hayatı hakkında romanda fazla bilgi verilmemiştir. Sakarköy'lü, yirmi yaşında, dokuz aylık bebeğiyle dul kalmıştır. Eşinin kardeşiyle evlenmediği için tarlası elinden alınmıştır. Oğlu Rıza, büyüdüğünde kanun yoluyla hak ettiği tarlayı geri amcasının elinden almıştır. Fakat, amcasının oğlu Ali tarafından tarlada öldürülmüştür.

Amcasının oğlu o gün farklı bir köyde olduğunu ispatlamış; hapse girmemiştir. Bunun üzerine öfkelenen Iraz, Ali'nin evine balta ile saldırmış, evi ateşe vermiştir. Ve

tutuklanıp Hatçe'nin yanına hapse atılmıştır. Roman boyunca Hatçe'ye arkadaşlık, hatta analık görevini üstlenmiştir. İnce Memed'in jandarmaların elinden Hatçe'yi kaçırdığında Iraz da vardır ve ondan sonra dağlarda birlikte yaşamışlardır.

Iraz güçlü kuvvetli bir kadındır, erkeklerin yapabileceği işlere, silah kullanmaya yatkındır. Bu yüzden Memed'in girdiği çatışmada silah arkadaşlığı etmiştir. Asım Çavuşla Memed'in bir çatışmasında Hatçe'nin doğurması üzerine, İnce Memed teslim olmuş ama Iraz'ın Asım Çavuş'a bunun erkeklik olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine Asım Çavuş Memed'i teslim almamıştır. Son olarak Hatçe bir çatışmada ölmüştür ve öksüz kalan bebek Memed'i, Iraz büyütmek için yanına almıştır.

Iraz fedakâr bir annedir. Zulme asla boyun eğmez. Iraz çok sevdiği eşi öldükten sonra kendisini tek oğlu olan Rıza'ya adamıştır. Eşinin kardeşlerinin onları topraksız bırakmalarına bile yılmamış, ırgatlık ve hizmetçilik yaparak oğlunu büyütmüştür.

Yaşama sevinci oğludur. Oğlu Rıza, amcasının oğlu tarafından öldürüldükten sonra kendisini kaybetmiştir. Mahkeme karşısında katilin kim olduğunu ispatlayamayınca, katilin cezasını kendisi vermeyi amaçlamıştır. Oğlunun katili olduğuna inandığı kişinin evine balta ile saldırması ve ateşe vermesi onun tutuklanmasına yol açmıştır. Böylece, Hatçe ile yolları birleşmiştir. Bundan sonra birbirlerinden hiç ayrılmamışlardır.

Iraz'ın psikolojisini belirleyen unsur çocuk sevgisidir. Yani anneliktir. Oğlunu toprak yüzünden kaybeden anne, oğlunun intikâmıyla yanmaktadır. Memed'in çocuğu annesiz kalınca bu intikâmdan vazgeçer.

Iraz'ın fiziği hakkında şunlar anlatılmaktadır: *“Sütbeyaz baş örtüsü bağlardı. Yüzü yanık esmerdi. Ela gözleri kocamandı. Işıl ıslı yanardı. Çekik kaşları yüzüne başka bir güzellik verirdi. Çenesi incecik, yüzü genişti. Geniş alnına küçücük bir kara perçem*

düŖer, kıvrılırdı. Ŗimdi periŖan. Yüzü çekilip kapkara kesilmiŖ. Gözlerinin akı kandan görünmüyor. Gözleri ağlamaktan o derece kanlanmış. Çenesi kurumuŖ gibi. Dudakları kansız. Susuzluktan, yarılmıŖ gibi. Yalnız, gene baŖörtüsü sütbeyaz. Lekesiz.” (YaŖar Kemal 1999: 206)

1. 1. 1. 2. 3. MEKÂN

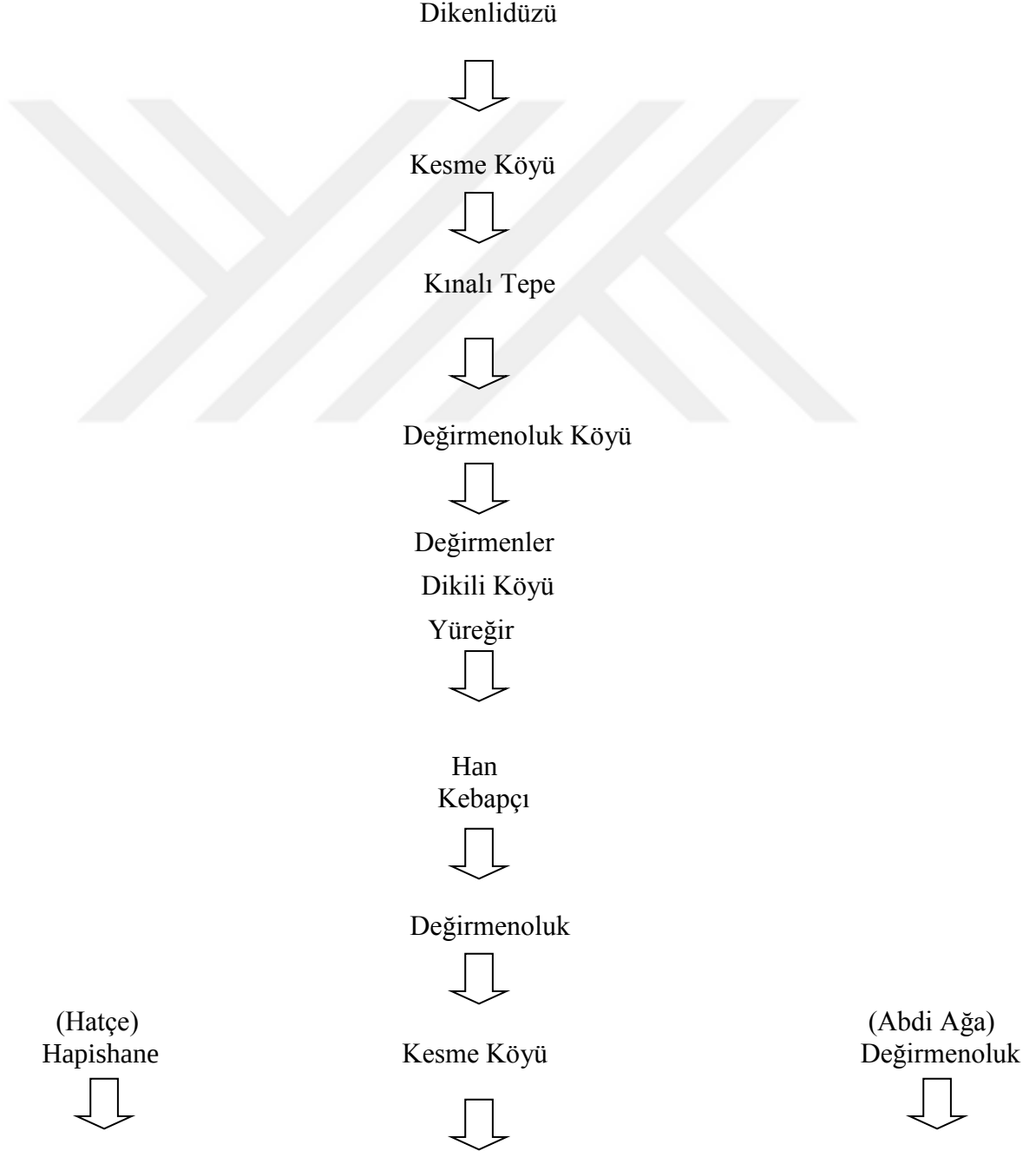
İnce Memed romanının merkez mekânı Değirmenoluk köyüdür. Burada baŖlayan roman çevre köy ve kasabalara yayıldıktan sonra bütün Toras dağlarını kapsar.

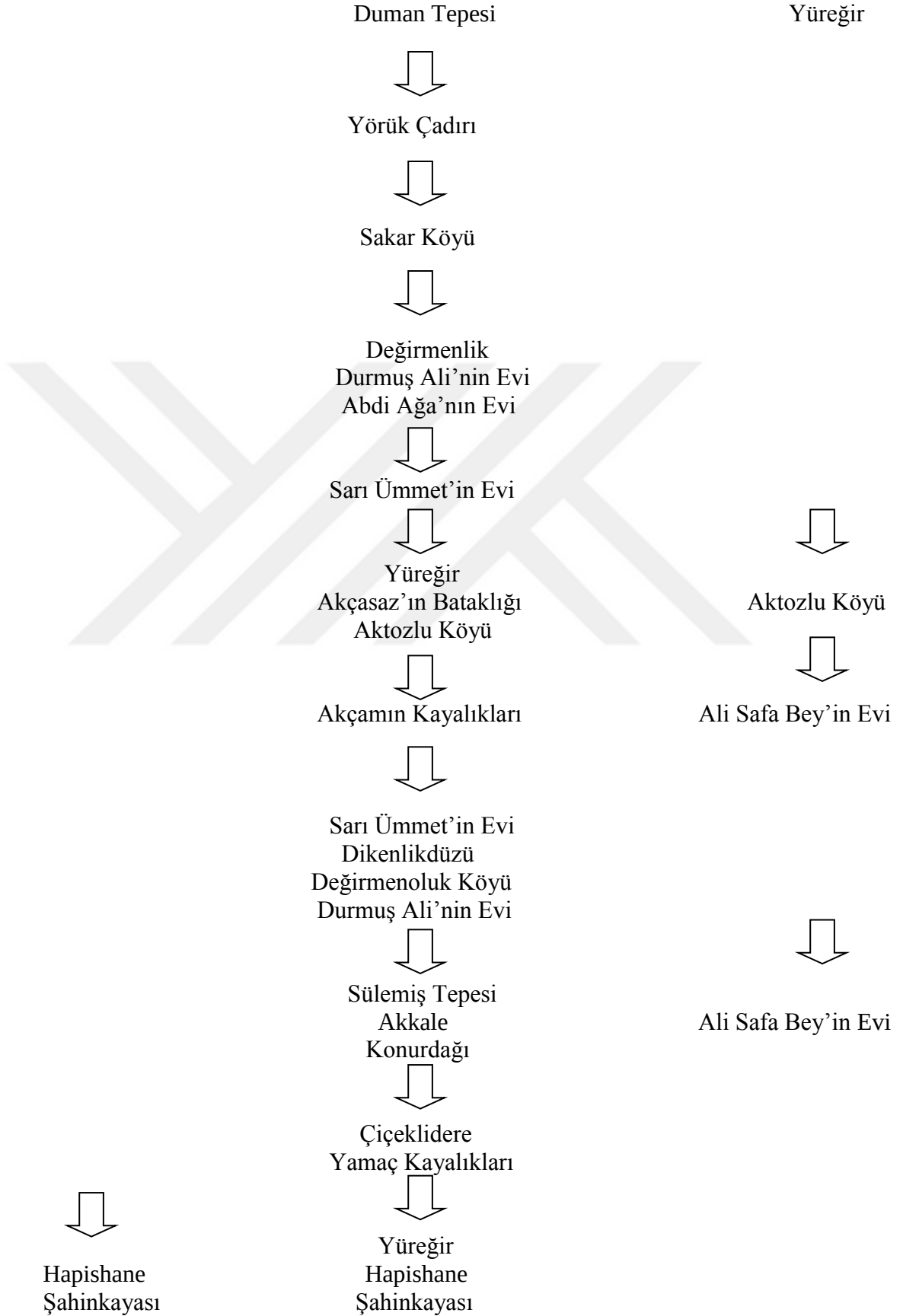
Romanda birçok mekân anlatılmıŖtır. Bu mekânlar dağ ve ev diye ikiye ayrılmaktadır. Her ikisinin de kapsadığı özellikler vardır. Buna göre mekânların temsil ettiğı özellikler Ŗöyledir.

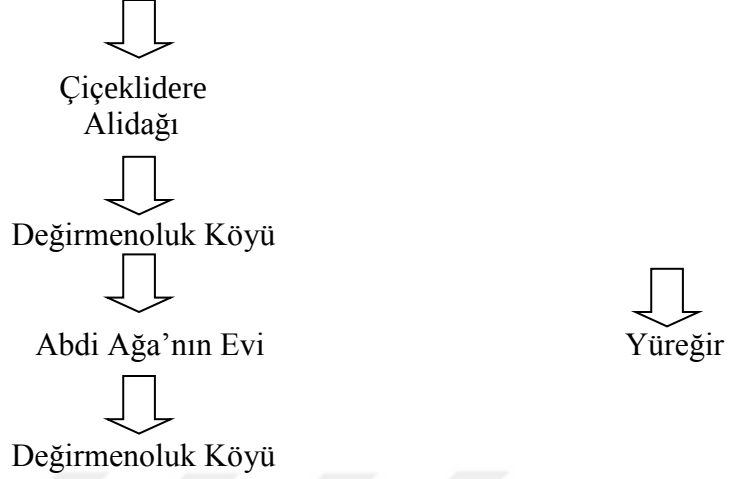
Dağ	Köy	Kasaba
EŖkıyalık Saflık Doğallık İyilik Dostluk Adalet Yardım severlik Korumacılık BaŖkaldırı Dürüstlük	Ağalık KirlenmiŖlik Yapaylık Komplekslilik Kötülük Düşmanlık Sömürü İşkence Bencillik Çıkarıcılık	Özgürlük Emek
Kınalı Tepe Sarıboğa Duman Tepesi Akçamın Kayalıkları Sülemiş Tepesi Akkale Alıdağı Konurdağı Ŗahinkayası	Değirmenoluk Köyü Kesme Köyü Sakar Köyü Aktozlu Köyü Savrun Köyü Vayvay Köyü Çiçeklidere Köyü	Yüreğir

Romanda mekânları, İnce Memed ve Abdi Ağa belirlemiştir. Abdi Ağa'nın zulmüne dayanamayan İnce Memed dağlara çıkmıştır. Abdi Ağa korkup kaçmıştır. Abdi Ağa'nın peşine düşen Memed Ağa'yı; dağ dağ, köy köy, ev ev takip etmiştir.

İnce Memed Romanının kronolojik mekân sıralaması

İnce Memed romanında, mekân betimlemeleri çok fazla yapılmıştır. Hemen hemen romanda geçen bütün mekânların betimlemeleri yapılmıştır. Mekân betimlemelerinden en fazla dekor betimlemeleri ve peyzaj betimlemeleri yapılmıştır.

Romanda, panoroma betimlemelerinde, Toros dağlarının ve çeşitli dağların betimlemelerini yaptığı görülür. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

Toros dağlarının betimlemesi yapılmıştır. “*Toros dalarının etekleri ta Akdenizden başlar. Kıyıları döven ak köpüklerden sonra doruklara doğru yavaş yavaş yükselir. Akdenizin üstünde daima, top top ak bulutlar salınır. Kıyılar dümdüz, cilalanmış gibi düz killi topraklardır. Killi toprak et gibidir. Bu kıyılar saatlerce içe kadar deniz kokar, tuz kokar. Tuz keskindir. Düz, killi, sürülmüş topraklardan sonra Çukurovanın bükleri başlar. Örölmüşçesine sık çalılar, kamışlar, böğürtlenler, yaban asmaları, sazlarla kaplı, koyu yeşil, ucu bucağı belirsiz. Alanlardır bunlar. Karanlık bir ormandan daha yabani, daha karanlık.*” (Yaşar Kemal 1999: 9)

Romanda Kadirli’nin panoroma betimlemesi şöyledir: “*Kadirliyle Çığçık arası küçük küçük, yaygın tepelerdir. Bu tepelerin toprakları killi, kapkara, yağlı, verimlidir. Buralar, eski Çukurova bataklıklarının son ucudur. Batısına Ağcasız bataklığı düştüğü*

gibi, doğusuna da Torosların çamlığı düşer. Tepelerin her bir yerleri tepeden tırnağa ekilir. İşte bu tarlaların içinde meşeler vardır. Her biri uzun, servi gibi meşelerdir. Dağlardan taze bir yeşillik fışkırır. Gövdeleri, öteki kısa meşelerin gövdeleri gibi nasırlı değildir. Kavak gövdesi yumuşaklığında gözüktürler. Dümdüz, Ekinlerin arasında meşe gibi değil de herhangi bir ağaçmış gibi dururlar.” (Yaşar Kemal 1999: 61)

Romanda geçen peyzaj betimlemelerinden birkaç örnek şöyledir:

Değirmenoluk köyünün girişinde bulunan suyun gözü şöyledir: “Çınara ulaştıklarında yorulmuşlardı. Ulu çınar fışkırıyordu. Birden su gürültüsünü duyunca durakladılar. ... Su, büyük bir kayanın dibinden köpük saçarak kayınıyordu. Kayanın sol yanında büyücek bir havuz oluyordu su. Kaynayan suyun üstüne üç dürt yaprak düşmüştü. Akıp gitmiyor, dolanıp duruyorlardı köpükler arasında.” (Yaşar Kemal 1999: 36-37)

Romanda Akçasazın bataklığı da peyzaj betimlemesiyle anlatılmıştır. “Kasabayı çıkınca bir saat sonra Akçasazın bataklığı başlar. Bükler, orman misalidir. Pırl pırl Savrın çayı büklerin arasından kirlenerek geçer, Akçasazın çamuruna karışır. Aktozlu köyü Akçasazın kıyısındadır.” (Yaşar Kemal 1999: 253)

Romanda en fazla dekor betimlemeleri yapılmıştır. Bu betimlemeler genelde evlerin betimlemeleridir. Ve romanda geçen çoğu evin betimlemesi yapılmıştır. Bunlardan merkez evlerin betimlemelerinden örnekler şöyledir:

İnce Memed’in evinin betimlemesi şöyledir: “Memedlerin evi bir gözdür. Bir göz toprak dam... Duvarı, ancak bir metre yüksekliktedir. Bütün köyün damları güz yağmurlarına dayanmaz akardı. Köyde bir tek Memedlerin damına kareyleyemezdi güz yağmurları. Baba ölmeden önce, gitmiş Sarıçağşaktan toprak getirmiş, evin üstünü

onunla döşemişti. Sarıçağşağın toprağı bir başka topraktır. Bizim bildiğimiz, kara, kumlu, kıraç topraklardan değildir.” (Yaşar Kemal 1999: 53)

Süleyman Emmi’nin evi şöyledir: “Ocak çamurla tertemiz sıvanmıştı. Evin damı topraktı. Tavanı çalıyla döşeliydi. Döşeme yılların isinden kapkara kesilmişti parlıyordu. Evi ikiye ayırmıştı. Öteki bölme ahırdı. Bölmenin kapısından sıcak, ıslak bir hava geliyordu. Nefes karışığı... Bu taze sığır boku, saman, taze dal kokuyordu.” (Yaşar Kemal 1999: 15-16)

Romandaki kadınlar koğuşunun betimlemesi şöyledir: “Kadınlar koğuşu hapishaneye sonradan eklenmiş bitişik bir odadadır. Badanaları dökülmüştür... Duvarlar, kan lekesi içindedir. Şimdiye dek duvarda yüzlerce, binlerce sivrisinek öldürülmüştür. Bu kan lekeleri onlardandır. Tavan, tahtalar, pencereler, mertekler çürümüş, çürümekte...” (Yaşar Kemal 1999: 145)

Kerimoğlu’nun, Yörük çadırının betimlemesi şöyledir: “Çadırın içine, kapıdan başlarını eğerek girdiler. İçeri girer girmez Memed afalladı kaldı. Çadırın içinin güzelliği onu vurdu. Ömründe ilk olarak böyle bir çadır içi görüyordu. Yörüğün ‘merhaba’sını bile duymadı. Gözü çadırın içinde. Çadırın arka tarafında nakışlı çuvallar... Çuvallarda nakışlar, renkler uçuşuyor. Baş döndürücü bir hızla uçuşuyorlar... Renklerin cümbüşü veryansın ediyor. Nereden bu kadar çok ışık doluyor çadırın içine? Işıklar, renkler birbirine karışmış oynaşıyor. ...” (Yaşar Kemal 1999: 169)

İnce Memed’in, Hatçe’nin ve İraz’ın kış boyunca kaldığı mağara şöyle anlatılmıştır: “Bütün kışı mağarada geçirdiler. Mağarayı ev gibi donattılar. Evleri zengin bir köylü ağasının evinden daha da hoştu. Tabana pervayşan döşemişler, üstüne nakışlı yörük kilimleri sermişlerdi. Bahar günü tüten kilimler. Kilimleri de Saçıkıralı

aşireti ağası Kerimoğlu çeyiz olarak vermişti. Mağaranın duvarları geyik postlarıyla kaplanmıştı. İri boynuzlu geyikler. Boynuzlar cilalanmış gibi. Duvarlardan sarkıyorlar. Tüyleri altın yaldızı gibi. Işıltılı.” (Yaşar Kemal 1999: 388)

1. 1. 1. 2. 4. ZAMAN

Romandaki zaman bir çocuğun eşkıya olma macerasını kapsamasıyla yirmi veya yirmi beş yılı kapsamaktadır. Romanda geçen liderlerin isimlerinden anlaşılacağı gibi, dönem Cumhuriyetin ilk yıllarında geçmektedir.

Romanda şapka devriminden bahsedilmektedir. Şapka devrimi olmasına rağmen dağlardaki eşkıyaların hala fes kullanması, şapka devrimine ayak uyduramaması; bize zamanın, şapka devrimine yakın bir dönemde olduğunu düşündürmektedir. “*Memed dikkat ediyordu. Eşkıyaların hepsi de kırmızı fes giymişti. Kırmızı fes dağlarda adetti. Kırmızı fes eşkıyalığın alametidir. Kasketli, şapkalı eşkıya görülmuş değildir. Olmaz.Fesi kim icad etti bu dağlarda belli değil. Kim kullandı şapka devriminden sonra , o da belli değil. Belki, şapka devrimi olduğunda dağda eşkıyalar vardı, onlar fesi çıkarmak gerekliliğini duymadılar. Ondan sonra da her dağa çıkan fes giyerdi başına.”* (Yaşar Kemal 1999: 123-124)

İnce Memed’in Süleyman Emmi’yle Deli Durdu çetesinin yanına gittikleri zamanda Memed, on sekiz yaşlarındadır. Şapka devriminden çok fazla geçmediği düşünülürse 1930 yıllarında olması muhtemeldir.

Romanda İnce Memed’ten korkan Abdi Ağa’nın Ankara’ya, İsmet Paşa’ya mektup yazmasından da zamanın İsmet Paşa’nın lider olduğu dönemlere rast geldiği görülmektedir. Fakat İsmet Paşa’nın başbakanlık dönemlerinde mi, yoksa cumhurbaşkanlığı döneminde mi olduğu tam olarak anlaşılmamaktadır. “*‘Bu kış,’ dedi,*

'fukaralar tiril tiril titreyecekler. Evsiz barksız. Yiyeceksiz de... Şu Vayvay köyü işi bitsin, Ali Safa Bey bir tek eşkıya koymayacak dağlarda. Tel üstüne tel çekecek Ankaraya... İsmet Paşaya... Tel üstüne tel... Kara asker gelecek. Böyle jandarma değil... Hepsini birem birem toplayıp asacaklar. ...' (Yaşar Kemal 1999: 289)

Romanda geçen sürenin iki ya da üç yıl olduğunu düşünürsek; romandaki zamanın yirmi veya yirmi beş yıl olduğu bu da; Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1940'lı yıllar içinde yaşandığını düşündürmektedir.

Romandaki zaman kronolojik sıralamaya göre anlatılmıştır. Fakat, zaman zaman geriye dönüşler ileriye fırlamalar yaşanmıştır.

Aşağıdaki tablodan anlaşılabacağı gibi romanda geri dönüşler ve ileriye gidişler yer almaktadır. Romandaki ileriye gidişler, kahramanların hayalleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bunların tablodaki yansıması şöyledir.

Geriye dönüşlerden birisi Memed'in çocuk yaşlarında yaşadığı olaylardır. Bunlardan birisi şöyledir: *"Beni birinde iki gün ağaca bağladı. Bıraktı gitti yazın ortasında. Yaa, orada, ağaca iki gün sarılı kaldım da anam geldi açtı. Anam olmasaydı beni kurtlar parçalardı orada."* (Yaşar Kemal 1999: 25)

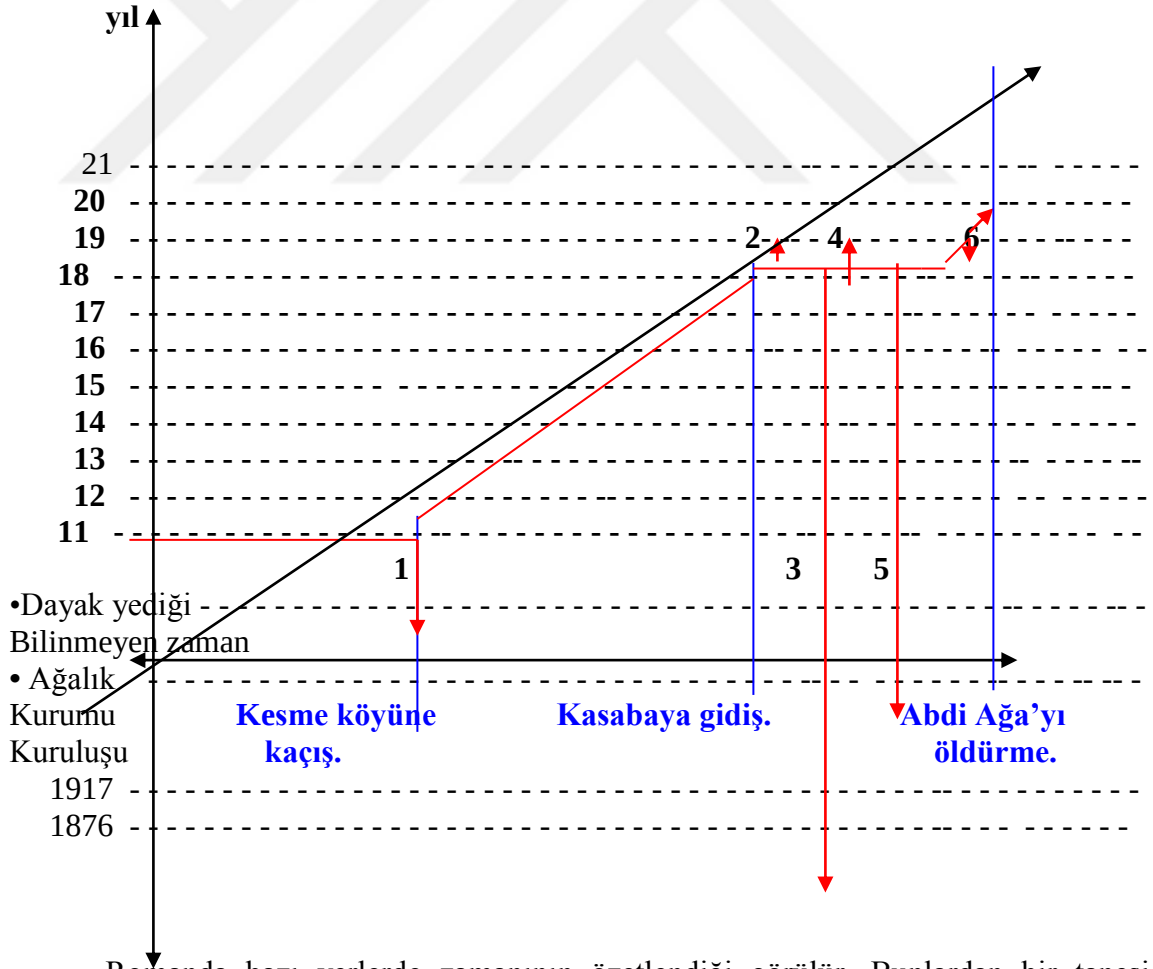
Geriye dönüşlerinden birisi Yörüklerin iskanıyla ilgilidir. (Yaşar Kemal 1999: 279-280)

Geri dönüşlerden bir tanesi de ağalık kurumunun kuruluşuyla ilgilidir. (Yaşar Kemal 1999: 281-282)

Romandaki ileriye fırlamalar ise kahramanların hayalleri aracılığıyla anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi İnce Memed'in Değirmenoluk köyünün, ağalık kurumundan kurtulduğu gündür. *"Memedin kafasında sarı ısıltı akıyor babam akıyordu. ... Herkesin toprağı herkesindir. Abdi Ağa ölse de ölmese de herkesindir. Çakırdikenliği*

bir ateş almıştır. Ateşler, çakırdikenlikte son hızla koşuyorlardı. Ateşler, yüksek yerden akan suyun hızıyla, çakırdikenliğin düzüne akıyor... Kasırga, bir top ateşi önüne katmış, gecen, karanlığında, düzlüğü dolanıyor. Dikenli düzünde on, on beş gün, bir ay, bu ateş kümesi habire dolanır. Sonra bir gün, bakıyorsun ki, ateş sönmüş, bütün Dikenli düzü kömür karasına kesmiştir. ... Mutlak Değirmenoluk köyünde düğün olacaktır. Büyük bir bayram.” (Yaşar Kemal 1999: 297-298

- 1: Memed'in dayak yediği zamana dönmesi.
- 2: Memed'in gelecekteki yuvası.
- 3: Yörüklerin iskanı, 1. Dünya savaşı
- 4: Ağalık kurumunun yıkılışına gidiş.
- 5: Ağalık kurumunun kuruluşuna dönüş.
- 6: Üç gün öncesine dönüş.

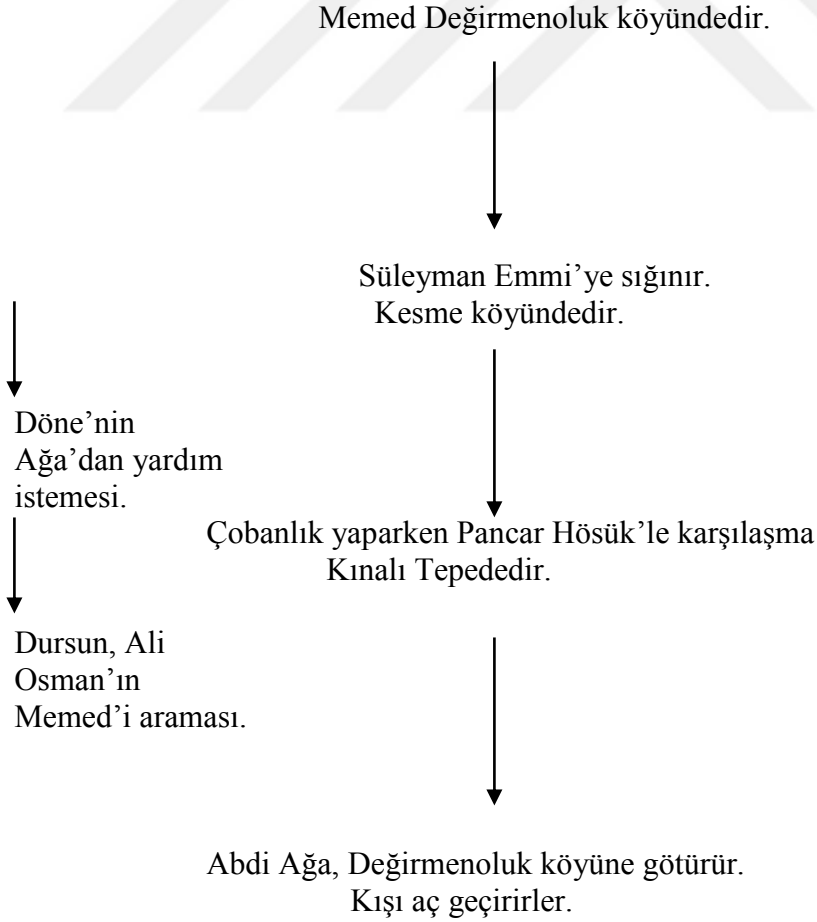

Romanda bazı yerlerde zamanının özetlendiği görülür. Bunlardan bir tanesi Memed'leri aç kaldığı kışın bir kesiti özetlenmiştir. “Döne de gitmedik ev, başvurmadık

kapı komadı. Belki bir hafta. Belki de on gün: ‘Ölürüm de Abdi Ağaya yalvarmam,’ dedi. ‘Ölürüm de...’ Her yıl böyle olurdu. Köyün yarıdan çoğu aç kalır dökülürdü kapısına Abdi Ağanın.” (Yaşar Kemal 1999: 56)

Romandaki zaman, tarih olarak tam bilinmeyen, fakat tahmin edilen bir zamandır. Bu tahmin edilen zamanın içinde, gün, ay, mevsim, ve yıl gibi belirli olanlar da vardır. Bunlardan birkaç örnek şöyledir: “Kış geldi çattı. Kar diz boyu. Öğlen üstünün karlı, bulutlu karanlığı var. Ana, is tutmuş kapkara bakır tencereyi ocağa vurmuş. Epeydir beri su, kaynayıp duruyor.” (Yaşar Kemal 1999: 56)

Romanın kronolojik olarak zaman sıralaması şöyledir:

Yüreğir’re gidiş. Koca Ahmet’le tanışma,
Onbaşıyla tanışma.

Değirmenoluk köyüne dönüş.
Hatçe’nin nişanlanması üzere Hatçe’yle kaçarlar.
Dağda Ağa ile silahlı çatışma yaşanır.
Ağa’nın yeğeni Veli ölür.

Hatçe
Hapishaneye girer.

Iraz hapishaneye gelir.

Süleyman Emmi’ye sığınma.
Kesme Köyüne kaçış
Deli Durdu çetesine giriş.

Dağlarda çatışmalara girer.

Bir yörüğe yapılan haksızlık yüzünden
Deli Durdu çetesinden ayrılır.

Abdi Ağa
Değirmenoluk
köyünde Döne’yi
döverek öldürür.

Yüreğir’e kaçar.

Durmuş Ali'nin den olanları öğrenir.
Abdi Ağa'nın evini basar.

Abdi Ağa'nın peşine düşerler.
Kasaba'ya Yüreğir'e giderler.

Aktozlu Köyü'nü yakarlar.

Akçamın Kayalıkları
Sarı Ümmet'in Evine sığınır.

Dikenlikdüzünü yakarlar.
Değirmenoluk Köyünün topraklarını
sahiplerine dağıtırlar.
Topal Ali, Ağa'nın yaşadığını söyler.

Kalaycı Osman çetesiyle çatışır.
Çatışmada galip olur.

Ali Safa Bey'in evine
gider ve yardım ister.

Çiçeklidere'ye yerleşen
Memed, orada adalet dağıtır.
Vayvay köylülerinden destek alır.

Ali Safa Bey'in evine
gidip yardım ister.

Hatçe Kozan
Hapishanesine gönderilir.

Yüreğir'e
Hatçe'yi görmeye gider.

Yüreğir'e karakolun
yanında ikâmet eder.

Şahinkayası

Şahinkayası'nda
Hatçe'yi kaçıırır.

Alidağı'na sığınırır.
Asım Çavuş'la çatışır.
Yüzbaşı Faruk'la çatışır.
Hatçe ölür, oğlu olur.
Af ilan edilir.

Değirmenoluk Köyü'ne gelir.
Döne intikâmını almasını söyler.

Abdi Ağa'nın evine gidip,
Ağayı öldürür.

Değirmenoluk köyüne gelip iyi haberi verir.

1. 1. 1. 3. TEMA

Romanın birimlerin sömüren - sömürülen, haklı - haksız çatışmaları etrafında oluştuğu görülmektedir. Zorbalıkla ve sömürüyle elde edilen ekonomik gücünü sağlamlaştıran ağalığın bir kurum olması ve bu kurumun istikrarını sağlayabilmek için köylüye türlü işkenceler yapması anlatılmaktadır.

Bu kurumun ezdiği köylünün içerisinde başkaldıran, zulme boyun eğmeyen, hak arayışına giren kişilerin meydana çıkması ve bu hak arayışını silahla sağlaması anlatılmaktadır. Bu kişilere soylu eşkıya denilmektedir. Bu gayri meşrudur. Devletin sağlayamadığı can, mal, namus gibi ödevleri üstlenmektedir. Ağalık kurumunun karşısında eşkıyalık kurumunun oluşması kaçınılmazdır. Eşkıya – ağalık çatışması romanın birimlerini kendi etrafında toplamaktadır. Öyleyse tema, ağaların köylüleri sömürerek kurumlaşması ve soylu eşkıyaların bu kurumu yıkmasıdır.

Romanda her iki kurumun üzerinde durulmuştur. Her ikisinin de oluşum evreleri anlatılmaktadır. Kurumların nasıl oluştuğu, nasıl beslendiği hakkında bilgiler verilmiştir. Romanda temayı anlatan birkaç paragraf vardır. Bu paragraflardan birisi ağalık kurumunu ve köylülere yapılan zulmü anlatmaktadır. “*Yeni yönetim küçük derebeyliklerine, derebeyi artıklarına, onların sınırsız egemenliğine son vermeye çalışır. Zaten son yıllarda derebeylik kendiliğinden çökmektedir. Onların çocukları toprağa, mümkün olduğu kadar bol toprağa sahip olmak için savaşırlar. Bunu başarırlarda. Fukara halkın elinden tarlalarını almak için başvurmadıkları çare kalmaz. Kimisi kanun yoluyla, kimisi rüşvetle, kimisi de zora başvurarak. Halkla yeni zenginler arasında bir boğuşmadır başlar. Zenginlerin toprakları gittikçe büyür. İşte bu sıralarda, toprağı için*

canını dişine takıp vuruşan, hakkını arayan halka karşı dağlardaki eşkıyalar da bir zor silahı olarak kullanılır. Bunlar dağlarda beslenir, yönetime karşı da korunurlar. Bu gerekli umara başvurmamak hemen hemen hiçbir ağa kalmaz. Dağlarda kendisine arka eşkiya bulamayan ağalara yeni eşkıyalar çıkarır dağa. Bu yüzden Toroslar eşkiyayla dolup taşar. Ovadaki ağaların çıkardıkları bu sefer de dağlarda birbirleriyle çarpışmaya başlar. Dağlardaki çeteler birbirlerine düşüp habire birbirlerini, fukara halkı öldürürler. Ağaların toprakları büyür.” (Yaşar Kemal 1999: 281-282)

Diğer paragraf ise ‘Soylu eşkiya’ lığı destanlaşan bir kişinin üzerinde toplayarak; soylu eşkıyalığın nasıl olması gerektiğini anlatır. *“Koca Ahmet bu dağlarda bir destandı. ... On altı koca yılda Koca Ahmetin burnu kanamadı. Koca Ahmet, on altı yıl süren eşkıyalığında yalnız bir tek kişiyi öldürmüştü. O da, kendi askerliğinde anasına işkence ederek ırzına geçen adamı... Köye geldiğinde bunu duymuş, adamı vurup dağa çıkmıştı. Adam Hüseyin Ağa idi. Yol kesmezdi. Onun dolaştığı yerlerde hiçbir eşkiya da yol kesmezdi. ... Koca Ahmet aldığı parayı har vurup harman savurmazdı. ... Gezdiği bölgenin hastalarına ilaç, öküzsüzüne öküz, fıkaraşına unluk alırdı. ...” (Yaşar Kemal 1999: 67-68)*

1. 1. 1. 4. DİL VE ANLATIM

İnce Memed romanı üçüncü şahıs anlatıcısı olan ilahi bakış açısıyla yazılmıştır. Anlatıcı, bazen hikâyenin içine girerek bilgi vermiştir. Bazen konuyla ilgili yorum yaparken bazen de adam tuttuğu görülmüştür. Hatta bazı paragraflarda karşısındaki insanla konuşmuşçasına okurla diyaloga girmeye çalıştığı görülür. Anlatıcı, her şeyi bilir görür. Olaylar arsına küçük hikâyeler sokar. Bazı bölümleri özetler ve kişiler ile doğayı özleştirir.

Yaşar Kemal, romanında çok fazla anlatım biçimi kullanmıştır. Bu anlatım biçimlerini dilindeki şiirselliklerle birleştirmiştir. Ayrıca iyi tanıdığı Çukurova insanının dil özelliklerinin de bir temsilcisi haline gelmiştir. Bu dil özelliklerinin dışında yöresel veya genel kullanım alanında bulunan atasözleri, deyimler, özgün söyleyişler ve ikilemeleri de sık sık kullanmıştır.

Roman üçüncü şahıs anlatıcısı olan ilahi bakış açısıyla yazılmıştır. Bu anlatımı kanıtlayan bir kaç örnek şöyledir:

Romanda divlik kuşunu anlatan Yaşar Kemal, bunu ilahi bakış açısıyla sunmuştur. *“Bacakları çok uzun, ince yapılı, rengi yeşile çalan, duman gibi, hani duman arkasından görünen ağaç yeşili var ya, onun gibi, boynu, gagası gövdesinden ayrı dedirtecek kadar uzun bir kuş vardır. Hep su kenarlarında bulunur. Adına Değirmenoluk köylüleri divlik kuşu derler. Sesinden kinayedir. Bu kuş, bir tuhaf, ıslık gibi öter. Uzun ıslığının sonu kesik kesik biter. Başlar biter, başlar biter. Bütün ötüşün tadı, örülüştü bu kesik kesik sondadır. ...”* (Yaşar Kemal 1999: 81)

Memed’in Aktozlu köyüne gidişi de bu anlatıma iyi bir örnektir. *“Uzun sözün kısası, ikinci gün kuşluk vakti, Aktozlu köyüne girdi. Köy, yirmi beş otuz evlik bir köydü. Köyün evleri tüm huğdu. Huğların üstünün otu yepyenydi. Bütün bataklık köylerinin huğlarının üstü yeni olur. Bataklık yanlarındadır. Biçiverir sazları, bağlayıverirler evlerin üstüne. Bataklığa uzak köylerin huğlarının üstünün otları güneş yiye yiye seyrelişmiş, gümüşlenmiştir.”* (Yaşar Kemal 1999: 254)

Anlatıcı her şeyi bilir ve görür. Buna birkaç örnek şöyledir:

İnce Memed’in koşarken hislerini anlatıcı bilir. Anlatıcı burada okuyucuyla diyaloga girmeğe çalışır. *“Bir sallandı, sonra durdu. Başı dönüyordu. Gözleri karardı. Etrafındaki dünya toprağa dönmüştü. Nasıl da fırlanıyordu! Eli ayağı da titriyordu.*

Arkasına baktıktan sonra gene koşmaya başladı. Bir ara önünden bir keklik zurbası parladı. Kekliklerin kalkışından irkildi. En küçük bir çatırdı duysa hep irk,iliyordu zaten. Yüreği, bu sebepten, hep deli gibi çarpıyordu. Umutsuzcasına arkasına gene baktı. Kan tere basmıştı. Dizlerinin bağı çözüldü. Yere oturuverdi. ...” (Yaşar Kemal 1999: 13)

Memed’in Hatçe yüzünden Abdi Ağa’dan dayak yemiştir. Anlatıcı dayak esnasında Memed’in ruha halini, düşündüklerini hatta dayağın vücudun görünmeyen yerlerinde oluşturduğu tahribini de bilmektedir. “*Mehmedi birkaç kere sert sert sarstı. Taştan ses çıkıyordu da ondan ses çıkmıyordu. İşte bu sessizlik korkutuyordu Abdi Ağayı. Birden kendini kaybedip Memedi tekmelemeye başladı. Memed onu öldürmemek için kendini zor tutuyordu. Dişi dişini yiyordu. Avurt etleri dişlerinin arasındaydı. Isırıyor, yiyordu avurt etlerini hırsından. Ağzı kan içinde kalmıştı. Kafasında sapsarı bir ışık şavkıdı.*” (Yaşar Kemal 1999: 92)

Anlatıcı olaylar karşısında kendisini gizleyemez ve olumlu ya da olumsuz yorum yapar. Bu özelliğe birkaç örnek şöyledir:

Anlatıcının yolcular hakkında yorum yapmıştır. “*Uzaktan, dağın ötesindeki yoldan bir çingırak sesi geliyordu. Bir ara çingırak sesi kesiliyor, sonra tekrar başlıyordu. Bu, gelen yolcuların yorgunluğuna alamettir.*” (Yaşar Kemal 1999: 93)

Anlatıcı, Sarı Ümmet’in evinde gizlenen Memed’in ateş yakması hakkında yorumunu yapar. “*Memed sevincinden ne yapacağını bilemedi. Cebinden bir kibrit çıkarıp çaktı. Bu büyük bir yanıştı. Çıralık eşiğin yanına konmuştu, buldu, yaktı.*” (Yaşar Kemal 1999: 256)

Anlatıcı romanda adam tutar. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

Romanda anlatıcı, Ali Safa Bey’in kurnazlığını tasvip etmez ve onu eleştirir. Romanda anlatıcının köylülerin yanında olduğu çok rahat anlaşılır. “*Köylülerle Ali saf*

Bey arasında yıllarca süren bir savaştır başlar. Ali Safa Beyin it oğlu iz zekası kendisini bu savaşta gösterir. Türlü dolaplar çevirir, toprağı köylünün elinden almak için türlü çareler bulur. ...” (Yaşar Kemal 1999: 282)

Kalaycı Osman’ı anlatırken de duygularını saklayamaz; adam tutar. “*Kalaycılığı da terk eylemiş, Ali Safa Beyin çiftliğine yanaşmıştı. Köylünün hayvanlarını çalıyor, ekinlerine ateş veriyor, her türlü namussuzluğu yapıyordu. Köylünün burasına gelmişti ama, ne yapsınlar, bir yanda Bekir Efendinin hatırı, bir yanda ali Safa Beyin korkusu... Bir yanda da ‘ite bulaşma’ sakıncası vardı.*” (Yaşar Kemal 1999: 302)

Anlatıcı, romanda bazı olaylar arasında geçen zamanı özetler. “*Aylardan beri bir sürü ev basmışlar, yol kesmişler, candarmalarla çarpışmışlardı. Candarmalar öteki eşkiyaların arkalarını bırakmış. Deli Durdu çetesinin üstüne düşmüştü. Deli Durdu da candarmalarla alay ediyordu. Oynuyordu. Memed az zamanda kendini göstermiş, arkadaşlarına, Deli Durduya kendini sevdirmişti. Çeteye yardımı dokunuyordu.*” (Yaşar Kemal 1999: 151)

Romanda olaylarla alakalı küçük hikâyeler anlatır. “*Şahin meraklısı bir genç varmış eskiden. Kayanın yüzündeki delikler, şahin yuvası. Şahinler civciv çıkarma zamanı bir şahin yavrusu almak ister. Şahin yuvası duvar gibi düz kayalığın orta yerinde. Ne alttan çıkılır, ne üstten inilir. Delikanlı uzun, kalın bir ip bulur, tepedeki en kalın ağaca bağlar. Şahin yuvasına doğru sarka. Yavruyu alır koynuna koyar. Bu sırada ana şahin işten haberdar olur. Hışım ile gelir, kanadıyla ipe çarpar, ipi kılıç gibi keser. Delikanlı, koynunda şahin yavrusu, aşağı düşer, parça parça olur.*” (Yaşar Kemal 1999: 352)

Romanda birçok anlatım biçimi kullanmıştır. Öyküleyici anlatıma bir örnek şöyledir: “*Aşiretler konardı oba oba. Dumanlar tüterdi oylum oylum. Osmaniye*

Toprakkale düzünü, yani Ceyhan ırmağının dağlara doğru düşen yukarı yörelerini, deniz geçesini Tecirli aşireti yurt tutardı. Onun alt yanını, Ceyhanbekirli, Mustafabeyli, Ceyhan kazasını Cerit aşireti, Anavarzayla Hemite kalesi arasını Bozdoğan aşireti, Anavarza Kozan arasını Lek Kürtleri, Sumbas suyu Toroslar arasını Sumbaslı aşireti, şimdiki ekşiler köyüyle Kadirli arasını da Tatar aşireti yurt tutardı. Bazı bazı yerlerini değiştirdikleri de oluyordu. Bozdoğan Ceritin yerine, Cerit Bozdoğanın yerine geçerdi. En zorlu aşiret Avşar aşiretiydi. O, Çukurda canının istediği yere konabilirdi. Önüne geçen olamazdı. ‘Benim şöyle aklıma geliyor. Osmanlıyla bir kavga oldu. Kozanoğlu derler bir Bey vardı. Şimdiki Kozanda otururdu. Başta o, bütün aşiretler Osmanlıyla dövüştü. Osmanlı yeğîn geldi. Kozanoğlunu aldı götürdü. Avşarı da sürdü Bozoka. Darmadağın etti. Dadaloğlu türküsünü söyler aşiret bozgunun. Bir de Kozanoğlu üstüne yakılmış bir ağıt vardır.’” (Yaşar Kemal 1999: 280)

Köylülerin tek geçim kaynağı olan çiftçilikte elle yapılan ot biçimiyle makine biçimi arasındaki farkı anlatmaktadır. Karşılaştırmalı anlatıma bir örnek şöyledir: “Firezler uzun uzun... Orak makinesi, ekini dipten biçer. Firez, toprakta, bir karış ya kalır, ya kalmaz. Elle biçildiğinde yalnız başaklar alınır. Toprakta uzun saplar kalır.” (Yaşar Kemal 1999: 48)

Açıklayıcı anlatıma birkaç örnek şöyledir:

Köylülerin çoraplar üzerinde yaptıkları nakışların birer anlamı olduğunu ve bunların ne anlama geldiğini açıklamaktadır. “Bu çorap aşktır. Öyle bir gelenekten gelir. Memedin eli dokununca titremesi, ışığa çıkınca irkilmesi boşuna değildir. Böyle çorapların üstünde hep iki kuş nakışı bulunur. Gagalarını dayamış öpüşür gibi iki kuş... Sonra iki ağaç vardır, gövdeleri küçücük. Tek, kocaman çiçekli... İki ağaç yan yana dururlar. Çiçekleri öpüşecek gibi burun burunadır. Sonra, Bu iki nakış arasından

sütbeyaz bir su akar. Kırmızı kayalar vardır kıyıcığında. Bir renkler, yalımlar cümbüşüdür almış başını gidiyor.” (Yaşar Kemal 1999: 62-63)

Anlatıcı çakırdikenini yine açıklayıcı anlatımla anlatmıştır. “Çakırdikenini en pis, en kıraç toprakta biter. Bir toprak ki bem beyaz, peynir gibidir. Ot bitmez, ağaç bitmez, eşek inciri bile bitmez, işte orada çakırdikenini keyifle serile serpile biter, büyür, gelişir. En iyi toprakta bir tek çakırdikenine rastgelinmez. Bunun sebebi, bir kere iyi toprak boş kalmaz, her zaman sürülür ekilir. Bir de , öyle geliyor ki, çakırdikenini iyi toprağı sevmeyen. Ne iyi, ne kötü boş bırakılmış orta halli toprakta da biter çakırdikenini. Çakırdikenini söker, yerini ekerler. Toros eteklerinin doruklara yakın düzlükleri bu minval üzeredir.” (Yaşar Kemal 1999: 11)

Tartışmacı anlatıma birkaç örnek şöyledir:

Memed’in sinirlenince gözlerinde oluşan ışıltının kaynağını okuyucuya sorarak anlatmayı tercih etmiştir. “... Gözlerine arada bir, iğne ucu gibi bir pırıltı yanar söner. Keskin, batan bir pırıltıdır bu! Bu pırıltıdan korkulur. Korkunçtur. Parçalamaya, atılmaya hazırlanmış kaplanın gözlerinde de aynı pırıltı yanar söner mutlak. Bu nereden gelir? Belki yaratılıştadır. En doğrusu, çekilen işkencede, dertte beladadır. ...” (Yaşar Kemal 1999: 56)

Recep Çavuş’un nasıl bir insan olduğunu yine bu anlatım biçimiyle anlatmıştır. “Bazı insanlar vardır, sırf doğuştan hoşturlar. Recep Çavuş da onlardandır. Bunlar, yalnız insanlar kendilerini sevsinler diye doğmuşlardır. Sevimlerine karşılık öteki insanlardan fazla bir yanları mı vardır? Hayır! Recep Çavuş konuşkan mıdır? Hayır. Çok neşeli mi? Oda yok. Güler mi, oynar mı? Çok fazla iyilik mi yapar başkalarına o da yok. Bu bir sırdır: üç yıldır Deli Durdu çetesinde. Ondan önce, iki aydan fazla bir çetede

kalmamıştı. Millet şaşıyordu Recep Çavuşun Deli Durdu Çetesinde üç yıl kalışına.”
(Yaşar Kemal 1999: 179)

Romanda çakırdikeninin betimlemesi çok fazla yapılmıştır. Betimleyici anlatıma bir örnek şöyledir: *“En uzun Çakırdikeninin yüksekliği bir metre kadar olur. Bir sürü de dalları vardır. Dalları dikensi çiçeklerle donanır. Bu çiçekler beş perli, yıldız gibi, uçları sert, sivri iğnelerin ortasındadır. Her çakırdikeninde bunlardan yüzlerce bulunur. ... Düğme büyüklüğünde sütbeyaz sümüklü böcekler vardır hani. Bunlardan yüzlercesi, binlercesi dikenlerin gövdesine sivanır. Diken gövdeleri boncuk boncuk sütbeyaz olur.”*
(Yaşar Kemal 1999: 11)

Anlatım biçimlerinden tanık göstermeye bir örnek şöyledir: *“İnce Memedin eşkıyalığı zamanında doksanını geçkin bir Koca İsmail vardı. O söylerdi. Yemyeşil, çimen yeşili gözleri vardı Koca İsmailin. ... Bazı köye sığamaz olur, ev, köy ona dar gelirdi. Türkmenden kalan ne varsa saklamak, eski Türkmeni ömrünün her saatinde yaşamak isterdi.”* (Yaşar Kemal 1999: 279)

Romanda kullanılan atasözlerine, deyimlere ve özgün kullanımlara örnekler şöyledir:

“el değer etek değmez” (Yaşar Kemal 1999: 26) *“Besle kargayı gözünü oysun”*
(Yaşar Kemal 1999: 92) *“Yuva bozanın yuvası bozulur”* (Yaşar Kemal 1999: 106)
“Merhametten maraz gelir” (Yaşar Kemal 1999: 287) *“o yediği sofraya bıçak soka”*
(Yaşar Kemal 1999: 287) *“Elin ağzı torba değil ki çeke bağlayasın.”* (Yaşar Kemal 1999: 373) *“Bu oğlan eşeğin aklına karpuz kabuğu düşürdü.”* (Yaşar Kemal 1999: 375)
“Gözleye gözleye gözüm dört oldu.” (Yaşar Kemal 1999: 387) *“Her tepeden bir gün doğar.”* (Yaşar Kemal 1999: 389) *“Taş attı da kolu mu yoruldu.”* (Yaşar Kemal 1999: 394)

“Sevinçten yüreği ağzına geldi.” (Yaşar Kemal 1999: 13) “... bıçak altından gülümsedi.” (Yaşar Kemal 1999: 14) “O arada, ocaktaki kütük yanmış, tüm yalıma kesmişti.” (Yaşar Kemal 1999: 16) “Tepesinin tası attı.” (Yaşar Kemal 1999: 41) “Canını dişine taktı.” (Yaşar Kemal 1999: 49) “Ya herro, ya merro demişti.” (Yaşar Kemal 1999: 363) “Dağ köylüleri elinden zar ağıladı.” (Yaşar Kemal 1999: 386)

“dolana dolana” (Yaşar Kemal 1999: 12) “hayal meyal” (Yaşar Kemal 1999: 13) “oluk oluk” (Yaşar Kemal 1999: 22) “kıyık kıyık” (Yaşar Kemal 1999: 22) “bazı bazı” (Yaşar Kemal 1999: 24) “gürp gürp” (Yaşar Kemal 1999: 28) “inanmaz inanmaz” (Yaşar Kemal 1999: 31) “ölgün ölgün” (Yaşar Kemal 1999: 39) “sası sası” (Yaşar Kemal 1999: 40) “yalp yalp” (Yaşar Kemal 1999: 54) “hayıflı hayıflı” (Yaşar Kemal 1999: 69) “parıl parıl” (Yaşar Kemal 1999: 82) “yılın yılın” (Yaşar Kemal 1999: 90) “süklüm püklüm” (Yaşar Kemal 1999: 91) “parça bölük” (Yaşar Kemal 1999: 101) “öbek öbek” (Yaşar Kemal 1999: 101) “siyim siyim” (Yaşar Kemal 1999: 106) “çöke çöke” (Yaşar Kemal 1999: 128) “birem birem” (Yaşar Kemal 1999: 208) “oylum oylum” (Yaşar Kemal 1999: 280) “töm töm” (Yaşar Kemal 1999: 298) “çipil çipil” (Yaşar Kemal 1999: 322) “domur domur” (Yaşar Kemal 1999: 339)

1. 2. “ÜÇ ANADOLU EFSANESİ” KİTABININ TANITIMI

Yaşar Kemal’in destansı romanlarının içine yer alan *Üç Anadolu Efsanesi* adlı kitabı, Anadolu’da sözlü kültürde yaşatılan hikâyelerden birkaçının anlatıldığı kitaptır. *Üç Anadolu Efsanesi*, Anadolu’nun halk hikâyelerinden alınmış üç efsaneleşmiş hikâyenin yer aldığı kitaptır. Bunlar “*Köroğlunun Meydana Çıkışı*, *Karacaoğlan*, *Alageyik*” isimli hikâyelerdir. Anadolu’nun üç farklı konusunu edinmiş, üç farklı hikâyedir.

Üç Anadolu Efsanesi kitabının ilk basımı 1967 dedir. Elimizde bulunan kitabın 1994 basımıdır. Buna göre kitap on altı kez basılmıştır. Kitap 224 sayfadır. Bölümlerine göre; Köroğlunun Meydana Çıkışı adlı hikâyesi doksan sayfa, Karacaoğlan adlı hikâyesi yetmiş sayfa 91-160 arası, Alageyik ise seksen dört sayfa 161-224 arasındır.

Üç Anadolu Efsanesi kitabında bulunan hikâyelerin başında *Köroğlunun Meydana Çıkışı* gelmektedir. Köroğlu, Anadolu'nun ürettiği ilk soylu eşkıyalarındandır. Bu nedenle Köroğlu'nun soylu eşkıya olmasını sağlayan ortam da büyük önem taşımaktadır.

İkinci hikâye *Karacaoğlan'* dir. *Karacaoğlan*, Anadolu'nun aşıklık geleneğini temsil eden bir hikâyedir. Bu yönüyle önem taşımaktadır.

Üçüncü hikâye yine Anadolu insanının inançlarını anlatan, bu insanların doğaya kattığı değeri gösteren *Alageyik* hikâyesidir. Anadolu'nun inançlarını göstermesi sebebiyle önem taşımaktadır.

Anadolu halk hikâyelerinin yer aldığı bu kitap, Yaşar Kemal'in destansı anlatımıyla diğer destansı romanlarının içine dahil edilmiştir.

1. 2. 1. “ÜÇ ANADOLU EFSANESİ: KÖROĞLUNUN MEYDANA ÇIKIŞI”

HİKÂYESİNİN ÖZETİ

Türk halk kahramanı Köroğlu'nun efsanevî hikâyesi; Köroğlu'nun dedesinin anlatımıyla başlar. Dedesi seyistir. Dünyanın en iyi seyislerindendir. Elinde denizden gelemiş bir kırat vardır. Yaşadığı yerde oluşan büyük kıtlıktan dolayı oğluna - Köroğlu'nun babasına- kıratı geldiği yere yani denize bırakmasını söyler. Oğlu Yusuf, kıratı denize bırakır, gelir. Baba zaten hastadır. Çok sevdiği kıratını da kaybedince; bu acıya dayanamaz ölür.

Köroğlu'nun kaderinin yazılmaya başlandığı dönem burasıdır. Yusuf, babası gibi seyistir. Babasının ölümü ve yaşana kıtlıktan dolayı göç eder. Bolu Beyi, Yusuf' u Beyliğine davet eder. Buraya yerleşen Yusuf, Bolu Beyi'ne dünyanın en güzel atlarını yetiştirir. Bolu Beyi bu atlar yüzünden bütün dünya ülkeleri tarafından tanınır. Bolu Beyi'nin ününü duyan ülkeler, gelir at alırlar. Bolu Beyi, kendisine böyle güzel bir ünü getirdiği için Yusuf'un yeni doğan oğluyla, kız kardeşini beşik kertmesi yapar.

Seyis at yetiştirirken bir gün denizden bir kırat gelir. Ve ondan tavladaki üç at deniz aygırı doğurur. Seyis Yusuf, onlara gözü gibi bakmaktadır.

Bolu Beyi'nin Osmanlı Padişahlarıyla arası iyi değildir. Aralarının iyi olması için önceden elinden geleni yapmıştır. Osmanlı sarayı, Bolu Beyi'nin atlarının ününü duymuş ve kendisinden üç güzel at istemiştir. Bolu Beyi de seyisbaşı olan Yusuf'u çağırıp kendisinden en güzel üç atını ister. Yusuf, Bolu Beyi'ne duyduğu sonsuz sevgiden dolayı; gözü gibi baktığı üç deniz aygırını verir. Fakat, deniz aygırları henüz küçük oldukları için kötü gözükmemektedirler. Bolu Beyi, Yusuf'un getirdiği bu atları görünce kendisine yapılmış bir hakaret olarak algılar ve Yusuf'un gözlerini millettirir.

Yusuf, oğlunu da alarak saraydan ayrılır. Artık oğluyla sefaletin içinde yaşamaya başlar. Oğlu büyümüştür. Adı Ruşen Ali'dir. Ruşen Ali, çok korkaktır. Babasına bakmak zorundadır. Düzenli bir işi de yoktur. Eve sadece günde iki ekmek getirebilmektedir. Zaten korkaklığı yüzünden bir ekmeği de yankesiciler almaktadır. Bu serserilere boyun eğen Ruşen Ali, bir gün yolda küçük bir köpeğin yiyeceğini vermemek için büyük köpeklere karşı savaşını görür. Bundan etkilenir. Cesaretlenen Ruşen Ali, sokak serserilerine saldırır. Bundan sonra eve her gün iki ekmeğini tam olarak götürür.

Seyis Yusuf, oğlundan Bolu Beyi'ne gidip denizaygırlarını getirmesini ister. Ruşen Ali, korkusundan sadece kıratı getirir. Kıratı bakan Seyis Yusuf, oğlunu da alarak

Bolu Beyliğinden kaçır. Bolu Beyi de bu deniz aygırlarının sırnı keşfetmiştir. Çünkü, deniz aygırlarının olağan üstü güçleri vardır. Fakat içlerinden en iyisi kırattır.

Önde kıratın üstünde Yusuf ve oğlu Ruşen Ali, arkada Bolu Beyi'nin atlı adamları ve iki deniz aygırı koşmaktadırlar. Yusuf'un kıratı hepsini geçer ve kurtulurlar. Bir dağa dinlemek için konaklarlar. Orada Yusuf bir rüya görür. Bu rüyaya göre yakınlarındaki pınarın suyundan üç köpük gelece ve Yusuf'un gözlerini iyileştirecektir. Yusuf, oğluna bu köpükleri almasını ister. Ruşen Ali, gider köpükleri alır fakat, getirirken dayanmaz içer. Ruşen Ali, bu köpükler sayesinde en iyi aşıktan daha iyi aşık, en güçlü adamdan daha güçlü özellikleri ve bir de ölümsüzlük vermiştir. Babası, yaşlı olduğu için orada ölür.

Ruşen Ali, artık Köroğlu olmuştur. İlk işi beşik kertmesi olan Telli Nigar'ı Bolu Beyi'nden almaktır. Bolu Beyi'ne gider. Fakat, Telli Nigar Osmanlı Veziri'nin oğluyla evlendirilmek üzeredir. Saraya aşık kılığıyla girer. Kıratına nişanlısını alır ve Çamlıbel'e kaçıır.

Burasını babası vasiyet etmiştir. Burası bir eşkıyanın yönetimi altındadır. Bu eşkıya soylu eşkıyadır. Eşkıyanın adı Köse Kenan'dır. Köse Kenan, Köroğlu'dan yiğitliğini ispatlamasını ister. Köroğlu'nun kahraman kişiliğini gören Köse Kenan saltanatını ona bırakır. Köroğlu ile Telli Nigar'a kırk gün kırk gece düğün yapar.

1. 2. 1. 1. ZİHNİYET

Toplu yaşamının yaşayış özelliklerinin, sosyal - siyasal yönetim gibi yapılar toplumun zihniyetini belirlemektedir. Bir ülkenin hukuk siteminden, askerî sistemine oradan idare yapısına kadar oluşan bütün zincir kuşkusuz zihniyetin oluşmasını sağlar.

En önemlisi ülkenin yönetim şeklidir. Halkın nasıl yönetildiği, yönetimde söz sahibi olup olmadığı, hep zihniyetin göstergesidir.

Köroğlunun Meydana Çıkışı adlı hikâyenin zihniyeti de kuşkusuz ülkenin yönetimiyle alakalıdır. Köroğlu'nun ortaya çıktığı zamanı, romandan hareketle ele alırsak karşımıza; ülkenin Padişahlığın emri altında eyaletlere ayrıldığı ve bu eyaletlerin 'Bey' ünvanını alan insanlar tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır. Bu eyaletlere hüküm sürenler Bey'in aşiretindendir. Yani her Beyliği bir aşiret yönetmektedir. Tıpkı Padişahlığı da bir aşiretin yönettiği gibidir.

Böyle bir yönetimde hakkın, hukukun tek elde toplanması; toplumda eşitsizliğe, adaletsizliğe ve zulme sebep olmaktadır. Hukuk sistemini yerine getiremeyen bir ülkede, eşkıyaların oluşması kadar doğal bir sonuç yoktur. Bu eşkıyalar bilindiği gibi halkın yanında olanlar ve olamayanlar diye ikiye ayrılmaktadır. Halkın yanında olan, onları sömürüden, zulümden koruyan eşkıya tipine soylu eşkıya denilmektedir. Kuşkusuz bu da zihniyetin içine dahil edilir. Romanda Ruşen Ali, soylu eşkıyalığa aday bir gençtir. Ruşen Ali'yi soylu eşkıyalığa hazırlayan sebepler vardır. Aslında bu sebepler, ileride soylu eşkıyayı hazırlayacak sebeplerdir. Yani, Ruşen Ali, özel güçlere sahip olmasaydı da böyle bir eşkıya olurdu. Ya da böyle bir eşkıya o ortamın kaçınılmaz sonucu olur ve mutlaka bir soylu eşkıya oluşurdu. Bu oluşumu sağlayan etkenler: Yaşam tarzının ağırlığı, Bey'in halka karşı adaletsizliği, zulmü, sömürüsü, mahallelerde bulunan çocuk yankesiciler gibi bir çok şey sayılabilir.

Halkın yaşam karşısındaki aldığı sevinçlerini, üzüntülerini, sömürüye, zulme karşı başkaldırıları hep türkülerde saklıdır. Tepkilerini böyle dile getiren halkın arasına sesleri güzel olan ozanlar, halkın bu isteklerine tercüman olurlar. Seslerinin güzelliği karşısında ve sanatçı ruhlarına insanlar farklı gözle bakarak onları kutsallaştırmışlardır.

Böylece, halk arasında büyük önem taşımaya başlayan ozanlara aşık denilmiş ve aşıkların üzerine de aşıklık gelenekleri oluşmuştur. Bu da halka tercüman olması yönüyle ve kutsal nitelik kazanması yönüyle dönemin zihniyeti içinde yerini almıştır.

Köroğlunun Meydana Çıkışı Adlı Hikâyeden Hareketle Beylik Kurumu

- Hikâyede, toplumun yöneticisi konumunda olan iki büyük güçle karşılaşırız. Bu güçlerin en büyüğü Padişahlığı elinde bulunduran Osmanlı Devleti, diğeri o devletin bir beyi olan Bolu Belîği'dir. Osmanoğulları aşiretinin elinde olan Padişahlık merkez yönetimken, Bolu Beyliğı ise bir eyalettir. Diğer eyaletler gibi Bolu Beyliğı de kendisini merkezî idareye beğendirmesi gerekmektedir. (Yaşar Kemal 1994: 7-8)

- Bu Beyler, iç işlerinde özgür dış işlerinde merkezî yönetime bağlıdır. Beyliğın başında olan insanın elinde büyük güçler bulunmaktadır. Bu insan yönetimde söz sahibi olduğı kadar, adaleti de kendisi belirlemektedir. Beylikte yaşanan her şeyi Bey belirler. İstedîğı kişiyi yargılar, istediğı kişiyi infaz eder. (Yaşar Kemal 1994: 23)

- Güçleri ellerinde bulunduran Beylerle halk arasında büyük sınıf farklarının oluşmaktadır. Bu sınıf farkı kesin çizgilerle ayrılmıştır. Bu çizgileri, Bey belirler ve o isterse ancak bu evlilik gerçekleşir. Bir Bey kızı ile ancak bir Bey oğlu evlenebilir. (Yaşar Kemal 1994: 62-63)

- Beyler kendi menfaatleri dışında, hiç bir şey tanımaz. Onlar için dostluk, arkadaşlık yoktur. Önemli olan saltanatının korunmasıdır. “... Olmaz olmaz, bu Beyler adam değil ki, kendi faydalarından başkasını düşünmezler. Bir yoz adam olsa kızkardeşini Köroğluna verirdi de, öte bile geçirdi. Yoz adamın yüreğı daha geniş, daha sıcak, daha iyilik dolu. Bu Beyler insan soyu içinde aşırı gitmiş ekine benzer. Başak maşak vermez. ...” (Yaşar Kemal 1994: 63)

Köroğlunun Meydana Çıkışı Adlı Hikâyeden Hareketle Eşkıyalık Kurumu

Bir seyisin oğlu olan Ruşen Ali'nin olağan üstü güçlere sahip olduktan sonra eşkıya olduğunu görürüz. Babası, Ruşen Ali'nin bir eşkıya olmasını ister. Fakat, buradaki eşkıyalık solu eşkıyalıktır. Yani, Ruşen Ali gittiği yere adalet götürmeli, halkın yanında olmalıdır.

Koca Yusuf'un oğlunun olağanüstü güçlere sahip olunca ona nasihat eder. Bu nasihatte hikâyedeki eşkıyalığın nasıl olması gerektiğini öğreniriz. Zaten sonra Ruşen Ali, babasının söylediklerini bir bir yerine getirir. “... *Sen işte bu geçidi tutacaksın. Baş alacaksın. Ta ki Bolu Beyinin askerinden çok askerin ola. Tüccarlardan okkalık, çerçilerden ufaklık, bezirganlardan ondalık alacaksın. Bir kervan kesince mutlaka ve mutlaka bir oba donatacaksın. Adının duyulduğu yerde fakir fıkara kalmayacak.*” (Yaşar Kemal 1994: 54)

Köroğlunun Meydana Çıkışı Adlı Hikâyeden Hareketle Aşıklık Kurumu

Köroğlunun Meydana Çıkışı adlı hikâyeden hareketle, halkın ürettiği sözlü ürünlerin taşıyıcısı olan aşıkların ve aşıklığın özellikleri şöyledir:

- Aşıklar hassas, alıngan insanlardır. “... *Bilmez mi ki aşık kısmına dokunmak olmaz. Hem aşık kısmının kalbini kırar hem de gönlünü almaz. ...*” (Yaşar Kemal 1994: 68)

- Aşıklara halk saygı duyar. Halkın gözünde aşıklar birer ermiştir. “... *Bir aşık genç de olsa yaşlı da her toplantıda ona aynı saygıyı gösterirler... Aşığın diline düşeceğine Akçasazın bataklığına düş daha yeğdir. Dünyada iyi bir iş yapayım dersen, hiç bir şey yapma, bir büyük, ermiş aşığın gönlüne düş.*” (Yaşar Kemal 1994: 66)

- Aşıklar, istediği her şeyi dile getirebilir. İstedikini yerer, istediğini över. “... *Sen bilmez misin ki aşık kısmının diline zincir vurulmaz. Dağı taşı, akar suyu, coşkun denizi bağlarsın da aşık kısmının dilini bağlayamazsın.*” (Yaşar Kemal 1994: 67)

- Aşıklar düğünlere çağırılır ve söylediği türküler yüzünden onlara altın verilir.

“Bu düğün öyle bir düğündür ki binlerce aşığı doyurur, ağırlar, memnun eder gönderir. ... Hoş geldin aşık. Anan seni kadir gecesinde doğurmuş. İyi bir düğüne geldin.” (Yaşar Kemal 1994: 65) *“Gece yarısına kadar çalıp çağırıp eğlendiler. Herkes aşıktan memnun kaldı. Bolu Beyi aşığakese kese altın ihsan buyurdu. Bunu gören Kel Vezirin oğlu da Beyden aşağı kalmadı. Tam beş kese altın attı genç aşığın önüne.”* (Yaşar Kemal 1994: 68)

- Düğüne gelen aşıkları, düğün sahibi en iyi şekilde ağırlar. *“Herkes yatağına gitti. Köroğluna da bey sarayında rahat, büyük bir oda verdiler, altına kuş tyü bir döşek serip üstüne atlas bir yorgan örttüler. İşte o çağlarda aşıklar böyle ağırlanırdı.”* (Yaşar Kemal 1994: 68)

Köroğlunun Meydana Çıkışı Adlı Hikâyeden Hareketle Halkın İnançları

- Olağan üstü güçlere sahip atların varlığına inanırlar. Bu atların kanatları vardır, uçarlar. *“Köroğlu bu şaşkınlık içinde ne yapacağını bilmezken kırat geldi onu eteğinden yakaladı, üstüne fırlattı. Birden dolu dizgin ovada süzölmeye başladı. Köroğlu birden farkettti ki kıratın iki yanından iki kanat çıktı. Kanadı çıkınca kırat gökyüzünde uğunmaya başladı....”* (Yaşar Kemal 1994: 57)

Bu at bataklığın üstünde yürüyebilir. *“Oğlan ata eyer kapatıp bismillah çekip geldi üstüne. Bu sesfer kırat olmuş bir alıcı şahin. Gökten uçan kuşu alıyor. Bir aşağı bir yukarı... Çamur dizde, şu boğazda, maşallah, kırat tozlu yolda sekip gider gibi gidiyor...”* (Yaşar Kemal 1994: 34)

Bu at bir orduya bedeldir. *“... Bir şeyi unutmadan söyleyeyim ki bir de senin altında kırat var ki, korkma, bir orduyla savaşa gir. Kırat orduları bozar. Önüne geleni teper orduları bozar.”* (Yaşar Kemal 1994: 54)

Bu atlardan kırat, Koroğlu'nun atıdır. Babası ölürken Koroğlu'na verdiği nasihatlar göre bu atların özelliklerinden biri de onlara gösterilen ilgi kesilince, etrafındakilere bela saçıktırlardır. “... *Seni arkadaş değil, kardeş değil, baba değil, seni cümle darlıklardan kırat kurtaracak. Bunu böyle bil. Şunu da şöyle bil ki kıratı ihmal ettiğin gün, ona sevgin azaldığı gün başına belaların en büyüğü gelecektir.*” (Yaşar Kemal 1994: 47-48)

- Ermiş insanların varlığına inanırlar. Hikâyede Koroğlu'nun babası Koca Yusuf, rüyasında bir yaşlı adam görür: “... *Düşünde sakalı yedi karış, sakalına gün vurdukça şavklanan, ala bürünmüş bir yaşlı pir gördü. Pir ona çocuksu çocuksu gülüyordu. Koca Yusuf da bu çocuksu yüzlü sakallı ak kişiye gülümsei.. Sakalı ak pir, Koca Yusufun elinden tuttu. Bir süre ellerini avuçlarının içinde tutup okşadı. Elleri sıcacık, dosttu. Sonra birden ayağa kalkıp gözden yitti. Ulu kayalıklar, yüzyıllık ağaçlar çevirmişti dört bir yanı. Birden, uzaklardan gürleyen, kayalıklarda yankılanan bir ses duydu: ‘Gaflet gözlerini aç ihtiyar. Gaflet gözlerini aç! İlerdeki dereden ala şafakta bir su gelecek. Suyun içinde üç köpük var. Üç köpük... Biri yeşil, biri sarı, öteki de boz... Bu köpükleri bir kaba alır, içersin. Gözlerin açılır, gencelir, sapasağlam olursun.*” (Yaşar Kemal 1994: 48-49)

Fakat, o köpükleri Koroğlu babasına götürürken dayanamamış ve içmiştir. “*Oğlum, o içtiğin köpükler helal olsun. Ama kıymetini bil. İçtiğin köpüğün yeşili seni aşık etmiştir. Şimdi sen bundan böyle bir hak aşığısın. Bundan sonra teller elinde ses verir, sazın üstüne saz, sözün üstüne söz gelmez. Sarı köpük sana kırk manda gücü vermiştir. Sırtını hiç kimse, hiç bir insanoğlu yere getiremez. Dünya durdukça da bileğini bükecek insan yeryüzüne gelemes. Üçüncü köpük, ab-ı hayattır. Sen gayrı ebedi*

hayata kavuştun. Sen ölümsüzsün. Dünyanın sonuna kadar yaşayacak, kıyamet gününü de göreceksin. Var yolun açık olsun. ...” (Yaşar Kemal 1994: 52-53)

1. 2. 1. 2. YAPI

1. 2. 1. 2. 1. OLAY ÖRGÜSÜ

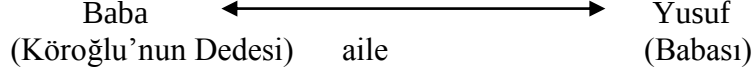
Köroğlunun Meydana Çıkışı isimli hikâyenin, bir çocuğun eşkıyalığa hazırlayan safhaları dikkate alırsak romanı iki birimden oluştuğunu düşünebiliriz. İlk birimi de kendi içinde bölümlere ayırabiliriz. Çünkü, ikinci birimi hazırlayan özellikler ilk birimin içinde ayrı ayrı anlatılmıştır. İlk birimde, Köroğlu’nun dedesinden ve deniz aygırının anlatıldığı bölüm ilk bölüm, babasının Bolu Bey’i tarafından kör edilmesine kadar ikinci bölüm, babasının kör edilmesinden Köroğlu’nun köpükleri içmesine kadar olan bölüm ise üçüncü bölümdür. İkinci Birim Ruşen Ali’den bir soylu Eşkîyanın oluşmasını içeren bölümlerdir. İkinci birimi yine bölümlere ayırırsak; Köroğlu’nun Bolu Bey’inin kızkardeşini kaçırdığı bölüm ikinci birimin ilk bölümünü oluştururken; Çamlıbel’de eşkıyalığa attığı ilk adımlarının anlatıldığı bölüm ise ikinci birimin ikinci bölümünü oluşturmaktadır.

1. 2. 1. 2. 1. 1. Birim: Bir Çocuğu Eşkîyalığa Hazırlayan Geçmiş.

İlk birimde, Köroğlu’nun dedesinin, babasının hikâyesi anlatılır. Ata mesleği olan seyisliğin ve denizden çıkan olağanüstü güçlere sahip kıratın hikâyesi anlatılmaktadır. Bu olağanüstü güçlerin eşliğinde Ruşen Ali’nin yiğitlik macerasının ilk adımları anlatılmaktadır.

1. 2. 1. 2. 1. 1. Birim, 1. Bölüm: Köroğlu’nun Dedesi

Bu bölümün amacı, ileride karşımıza çıkacak olan deniz aygırı hikâyesinin eskilere dayandığını anlatmaktır. Köroğlu'yu eşkıyalığa hazırlayan sebeplerin ilki bu bölümde başlar. Köroğlu'nun dedesi seyistir. Dedesinin seyislik yaparken denizden gelen bir kıratın gelmesi anlatılmaktadır.

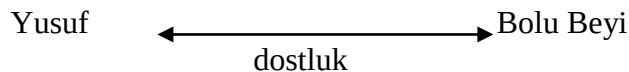
Burada anlatılanlar daha sonra denizden gelecek olan kıratın varlığını okuyuculara benimsetmek amaçlıdır.

Köroğlu'nun dedesinin ve babasının yaşadığı topraklarda oluşan kıtlıktan dolayı, hasta olan dede kıratı denize oğlu Yusuf'la bıraktırmak ister. Çünkü yaşanan kıtlık bütün hayvanları öldürmüştür. Baba da yıllardır itina ile baktığı kıratının ölmesini istemediği için, geldiği yere tekrar göndermek ister.

Yusuf, hasta olan babasının son isteğini yerine getirir ve kıratı üç defa uzaklara bırakır. İlk ikisinde tekrar eve dönen at, son bırakmada eve dönmez. Çünkü son bırakılan yer, kıratın asıl evi olan denizdir. Baba, kıratın dönmediğini görünce rahatsızlığı artar ve ölür.

1. 2. 1. 2. 1. 1. Birim, 2. Bölüm: Köroğlu'nun Babası Yusuf

Bu bölümde Köroğlu'nun babasının iyi niyetini anlayamayan Bolu Beyi'nin Yusuf'un gözlerini millediği anlatılmaktadır. Amaç, Bey'in menfaatleri karşısında ne kadar gaddar bir insan olabileceğini göstermektir. Kendisine en yakın olan bir insanı bile en ağır cezayla yargılayabileceğini kanıtlamaktadır.

Yaşanan kıtlık artık insanları da etkilemeye başlamıştır. Bunun üzerine Yusuf, kendisine yeni bir yurt arar. Daha önceden dostluğu bulunan Bolu Beyi'nin diyarına gider. Bolu Beyi, Yusuf'un gelmesine sevinir ve ona birçok teklifte bulunur. Çünkü Yusuf, dünyaca ünlü bir seyisin oğludur. Bolu Beyi, 'mutlaka babasının mesleğini kazanmıştır' düşüncesiyle bu teklifleri yapar. (Yaşar Kemal 1994: 14-15)

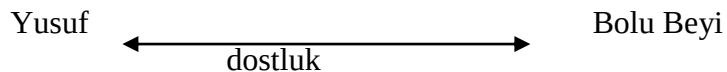
Bundan sonra Bolu Beyi, canı kadar sevdiği Yusuf'u evlendirir. Yusuf'un bir sene sonra oğlu olur. Yusuf da Bolu Beyi'ne çok güzel atlat yetiştirir. Bu atların ünü bütün dünyaya yayılır.

Bu arada, denizden deniz aygırı gelmiş ve üç tane de tayı olmuştur. Yusuf bu atların özelliklerini iyi bildiği için onlara itina ile bakmaktadır.

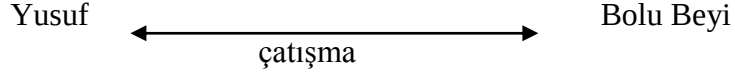

Bu karşılaşmanın amacı, Köroğlu'nun babasının gözlerinin körolmasını sağlayacak olayın hazırlamasıdır. Çünkü Bolu Beyi'nin menfaatleri söz konusudur. Kendi menfaatleri karşısında, hiç bir şeyi düşünmez. Bu fırsat büyük bir fırsattır. Osmanlı'ya göndereceği üç altla, yıllardır beklediği dostluğu kuracaktır.

Yusuf'un baktığı atların ünü bütün dünyaya yayılır. Bu ününden dolayı padişahlar, krallar Bolu Beyi'ne adamlarını gönderip bu atlardan aldırırlar. Bu ünü Osmanlı Padişahı da duymuştur. Bolu Beyi'ne, Osmanlı Padişahlığının Seyisbaşı gider ve Padişahın isteğini iletir. Bolu Beyi bu teklife çok sevinir. Çünkü, Bolu Beyi ile Osmanlı arası uzun zamandır bozuktur. Bunun sayesinde düzeleceğini düşünür.

Bu karşılaşmanın amacı, Bolu Beyi'nin Osmanlı'nın isteğine ne kadar önem verdiğini Yusuf'a anlatmaktır. Bolu Beyi, aldığı güzel haber üzerine seyisbaşı olan Yusuf'u yanına çağırır. Kendisinden üç tane at ister. (Yaşar Kemal 1994: 21)

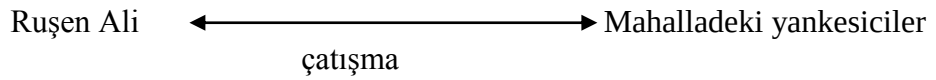

Yusuf, iyi niyetiyle, itinayla baktığı üç deniz aygırının taylarını Bolu Beyi'ne getirir. Fakat, hala kendilerini toparlayamamıştır. (Yaşar Kemal 1994: 22)

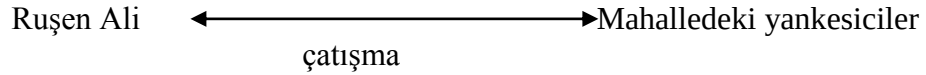
Bolu Beyi, atların bu halini görünce kendisiyle dalga geçildiğini düşünür. Ve Köroğlu'nun ismini getirecek olay gerçekleşir; Yusuf'un gözleri millenir. (Yaşar Kemal 1994: 23)

1. 2. 1. 2. 1. 1. Birim, 3. Bölüm: Ruşen Ali'nin Köroğlu Olmada İlk Adımları.

Bu bölüm, Kör olan Yusuf'un Bey'in sarayından uzaklaşıp kendi halinde hayat sürmeye başlamasından, Ruşen Ali'nin kutsal köpükleri içmesine kadar sürmektedir. Bu bölümün amacı, hiç bir vasfı olmayan, korkak bir genç olan Ruşen Ali'nin, babasına yapılan haksızlık karşısında ilahî adalet tarafından kutsanıp olağanüstü güçler kazanması anlatılmaktadır.

Ruşen korkak bir gençtir. Bu karşılaşmanın amacı da Ruşen Ali'nin korkaklığını ispatlama amaçlı anlatılmaktadır. Her gün ekmek alan Ruşen Ali'yi, mahallenin yankesicileri durdurup aldığı ekmeğin bir tanesini alırlar. Ruşen Ali onlara hiç bir şey diyemez. (Yaşar Kemal 1994: 25)

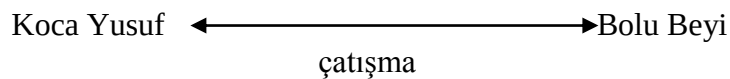
Bu karşılaşma, Ruşen Ali'nin kendisine ve babasına korkularını yendiğinin ilk ispatıdır. Yolda karşılaştığı küçük bir köpeğin yemeğini büyük köpeklere vermeme gayretinden cesaret alan Ruşen Ali, yine ekmek almaya gider ve orada yankesicilere saldırarak, korkusuzluğunu ispatlar. (Yaşar Kemal 1994: 26)

Ruşen Ali babasına korkusuz olabileceğini ispatlamıştır. Babası da bundan cesaret alarak, oğlunu Bolu Beyine gönderir. Bolu Beyin'den kendisine tavsiye ettiği deniz aygırının taylarını istettirir. Fakat, Ruşen Ali o kadar korkakadır ki taylardan sadece bir tanesini almaya cesaret eder. Bu tay kırattır. Kırattı alan Ruşen eve gelir.

Kıratı, gerçek haline getirebilmek için yoğun bir bakıma sokulması gerekmektedir. Yusuf, yüz yirmi gün ata yoğun bakım yaptıktan sonra kırat, kendisinden beklenen üstünlüğe ulaşır. Yusuf, Bolu Beyi'nin bu atın sırrını anlayacağını anlar ve oradan kaçma hazırlıklarını başlatır. İşte artık bundan sonra Ruşen Ali'nin hareketli yaşamı başlar.

Sonunda Bolu Beyi, bu atların sırrını öğrenir ve Ruşen Ali'ye adamlarıyla haber gönderir. Kıratı ondan ister. (Yaşar Kemal 1994: 36-37)

Koca Yusuf ←-----→ Bolu Beyi'nin atlıları
Oğlu ve Kır at çatışma ve Doru at

Koca Yusuf oğlu Ruşen Ali ile kır atın üstünde Bolu Beyi'nden kaçarlar. Aslında bu kaçıışdaki karşılaşmalar deniz aygırının taylarının kendi aralarındaki karşılaşmalarıdır. Bu karşılaşmalardaki amaç, Yusuf ile Ruşen Ali'nin bindiği kır atın kardeşlerinden daha üstün olduğunu ispatlamak için konulmuştur. Bu üç tayın doğumunda kır at hiç bir yere değmeden Yusuf'un kucağına doğmuştur. Diğerleri doğarken, biri kuma düşmüş, diğeri taşa düşmüştür. Bu düşmeler onların kusurlarını oluşturmuştur.

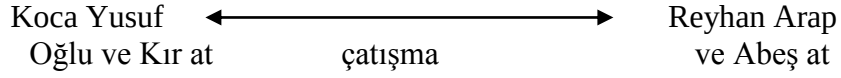
Kır atı takip eden atların içinde Doru at vardır. Kır ata yaklaşmaktadır. Yusuf, oğlundan kır atı kumlağa doğru çevirmesini ister. Çünkü Doru at doğarken kuma düşmüştür ve kumda asla yürüyemez. Kır at ile kardeşi Doru atın karşılaşmasında, kır at üstünlüğünü kanıtlar.

Koca Yusuf ←-----→ Bolu Beyi'nin atlıları
Oğlu ve Kır at çatışma ve Yağız at

Yusuf ve oğlu Ruşen kır atın üstünde, önde kaçarlar. Yine kır atın kardeşi olan yağız at onlara yaklaşır. Yağız at da doğarken taşlığa düşmesinden dolayı taşlıkta asla yürüyememektedir. Yusuf, oğlundan kır atın yönünü taşlığa çevirmesini ister. Bu karşılaşmada da Kır at üstünlüğünü kanıtlar.

Koca Yusuf ←-----→ Bolu Beyi'nin atlıları
Oğlu ve Kır at çatışma ve Kula at

Kaçma anında yine yanlarına Kula atı yaklaşır. Yusuf, kula atın özelliğini de bilmektedir. Kula atı yolda yürüyememektedir. Zaten Yusuf'un dediği de olur, Kula yola gelince yürüyemez. Yine Kır at üstünlüğünü kanıtlar.

Kula attan da kurtulan Yusuf ve Ruşen Ali'nin peşine bu sefer Bolu Beyi'nin sadık yardımcılarından Reyhan Arap düşer. Reyhan Arap'ın atı da en az Kır at kadar güçlüdür. Reyhan Arap'la Koca Yusuf ve oğlu Ruşen Ali'nin karşılaşmasının sebebi; hem kır atın üstünlüğünü hem de bütün insanların korktuğu Reyhan Arap'ın mağlup edilmesiyle Yusuf'un gücünü kanıtlamaktır. Reyhan Arap, Yusuf'u yakalar. Fakat, Yusuf Reyhan Arap'ın kafasına bir taş vurarak Reyhan Arap'ı yere devirir. Bilindiği gibi Yusuf kördür, bu başarısını sağlayan Kır attır. Yusuf eline taşı almış, taşın Reyhan Arapın başına vurulmasını Kır at sağlamıştır.

Burada, Kır atın koşmada iyi olduğu kadar döğüşde de iyi olduğunu kanıtlamak için anlatılmıştır.

Yere düşen Reyhan Arap'ı Ruşen Ali öldürmek ister ama bunu yapamaz. Yaşar Kemal'in Reyhan Arap'ı burada öldürmemesinin sebebi, Ruşen Ali eşkıya olup dağlarda yiğitce savaşırken karşısına tekrar çıkmasını sağlamaktır. Bu karşılaşmada, Köroğlu olan Ruşen Ali, o zaman öldürmeye gücü yetmediği için bıraktığı Reyhan Arap'ı bu sefer gücü yeterek savaştığını göstermektedir.

Reyhan Arap'ı bırakırken bu anı hatırlayıp peşlerine düşmemesi için elindeki kanla kayalığa iz bıraktırır. Burada Yaşar Kemal yine ileride Ruşen Ali'yle Reyhan Arap'ı tekrar karşılaştıracığı anlaşılır. Bu izi bırakmasının nedeni olabilecek bir ihtimal

şöyledir: Yine Koroğlu'nun peşine Reyhan Arap düşecek ve oluşacak karşılaşmada, Koroğlu o kan izini hatırlatacak ve kendisinin peşini bırakmadığı için onu öldürecek. Ya da karşılaşmada Reyhan Arap o kan izini hatırlayacak ve öldürmek üzere olduğu Koroğlunu bırakacak.

Koca Yusuf ←————→ Ruşen Ali
nasihat

Bu karşılaşmanın amacı, babasının intikâmını alması için ilahî adalet tarafından verilen olağanüstü güçlerin aracılığıyla bir gencin eşkıyalığa yolculuğun başlamasını sağlamaktır. Bunun için olağanüstü güçlerden yardım alınması gerekmektedir. Bunu sağlayan ak sakallı bir dededir. Aslında Yusuf'a yardım edecektir ama sabırsızlığı yüzünden Ruşen Ali'ye kısmet olur. (Yaşar Kemal 1994: 48-49) Fakat, o köpükleri Koroğlu babasına götürürken susuzluğa dayanamamış ve içmiştir. Babası bunu olgunlukla karşılar ve oğluna olacakları bir bir söyler. *“Oğlum, o içtiğin köpükler helal olsun. Ama kıymetini bil. İçtiğin köpüğün yeşili seni aşık etmiştir. Şimdi sen bundan böyle bir hak aşığısın. Bundan sonra teller elinde ses verir, sazın üstüne saz, sözün üstüne söz gelmez. Sarı köpük sana kırk manda gücü vermiştir. Sırtını hiç kimse, hiç bir insanoğlu yere getiremez. Dünya durdukça da bileğini bükecek insan yeryüzüne gelemes. Üçüncü köpük, ab-ı hayattır. Sen gayrı ebedi hayata kavuştun. Sen ölümsüzsün. Dünyanın sonuna kadar yaşayacak, kıyamet gününü de göreceksin. Var yolun açık olsun. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 52-53)

Yusuf oğlunun eşkıyalığa adım atacağını bilir ve oğluna nasihatte bulunur. *“... Sen işte bu geçidi tutacaksın. Baç alacaksın. Ta ki Bolu Beyinin askerinden çok askerin ola. Tüccarlardan okkalık, çerçilerden ufaklık, bezirganlardan ondalık alacaksın. Bir*

kervan kesince mutlaka ve mutlaka bir oba donatacaksın. Adının duyulduğu yerde fakir fıkara kalmayacak.” (Yaşar Kemal 1994: 54)

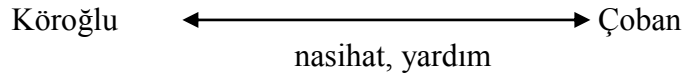
1. 2. 1. 2. 1. 2. Birim: Ruşen Ali’nin Soylu Eşkîya Olmada İlk Yolculuğu

Bu birim de kendi içinde iki bölümden oluşmaktadır. Bu birimin ilk bölümünde, çocukken beşik kertmesi yapılmış olan Bolu Beyi’nin kızkardeşini kaçırmayı anlatılmaktadır. İkinci bölümde ise Babasının dediği yer olan Çamlıbel’de büyük eşkıyanın yanında eşkıyalığı öğrenmesi anlatılmaktadır.

1. 2. 1. 2. 1. 2. Birim, 1. Bölüm: Köroğlu’nun Bolu Bey’inin Kızkardeşini Kaçırması

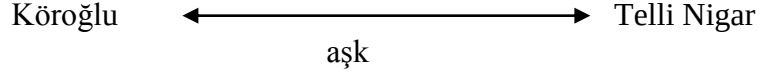
Bu bölümün amacı, yıllar önce Yusuf’un Bey’e hizmeti karşılığında kızkardeşiyle oğlunu beşik kertmesi yapmışlardır. Bolu Beyi daha sonra Yusuf’un gözlerini kör ettiği için araları açılmış ve yıllarca Ruşen Ali’yi ‘körün oğlu’ diye hor görmüşlerdir. Ruşen Ali bu zulmü içine sindirememiştir ve gidip nişanlısını Bolu Beyi’nden almak ister.

Buradaki amaç, Ruşen Ali’nin kızı kaçırmasıyla Bolu Beyi’ne babasının intikâmını alacağının sinyallerini vermektir.

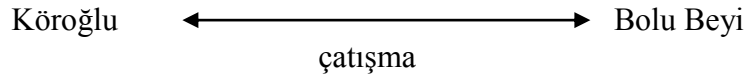
Koroğlu, Bolu’ya gidip nişanlısını kaçırmadan önce yolda bir çobanla karşılaşır. Bu karşılaşmanın iki sebebi vardır. Birincisi Köroğlu’na Çoban’ın nasihatlerle bulunarak, hayatı boyunca alçak gönüllü olmasını sağlamaktır. Diğer bir sebep ise; kızı kaçırmak için kuracağı aşık planı için kıyafet ihtiyacını çobandan sağlamaktır.

Köroğlu çobanın irirliğini görünce, onuna döğüşmeyi ve ne kadar güçlü olduğunu anlamayı düşünmektedir. Fakat, Çobanla konuşunca iş değışir. Çoban, Köroğlu’nu alır ve evine götürür. Ona nasihatlerde bulunur.

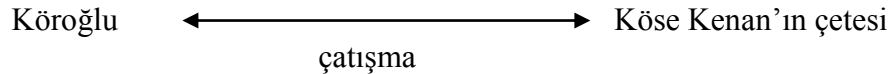
Köroğlu, uzun zamandır görmediğı nişanlısını kaçırmak için Bolu’ya gittiğinde, nişalıısı Telli Nigar’ın Osmanlı Vezirinin oğluyla evleneceğini duyar. Düğün kurulmuştur. Köroğlu da bu düğüne aşık kılığıyla girer. Orada nişanlıısına tekrar aşık olur.

Bu aşk karşılıklıdır. Aynı duyguları nişanlıısı Telli Nigar da paylaşmaktadır. Telli Nigar da Köroğlunun yanına kaçmak için planlar hazırlamaktadır.

Köroğlu, aşık olarak girdiğı evde kızı kaçırmak için bir gün kalır. En sonunda kızı, Bolu Beyi’nin yanından alır ve kaçıırır. (Yaşar Kemal 1994: 71)

1. 2. 1. 2. 1. 2. Birim, 2. Bölüm: Köroğlu’nun Eşkıya Çetesine Girmesi

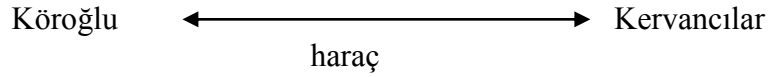
Buaradaki çatışmanın amacı; Köroğlu’nun, çevre tarafından çok korkulan bir çete karşısında gücünü kanıtlamasıdır.

Köroğlu, Telli Nigar'ı almış, babasının vasiyet ettiği yere; Çamlıbel'e gitmiştir. Oranın eşkıyası olan Köse Kenan Köroğlu'nun yaktığı ateşi görürü ve üzerine adamlarını gönderir. Köroğlu bu adamların hepsini döver ve teker teker ağaçlara bağlar.

Köse Kenan'ın çetesinin bütün adamları geri gelmeyince, Köse Kenan ormana gelir. Orada adamlarını dövölüp ağaçlara bağlandığını görünce bunu yapan kişiyi merak eder. Sonra bunu yapan bir delikanlı olduğunu görünce sevinir. Çünkü, kendisi yaşlanmıştır ve yerine birini bırakmak istemektedir. Bu genç buna iyi bir adaydır. Köse Kenan, Köroğlu'nu alır ve kalesine götürür. Burada misafir eder.

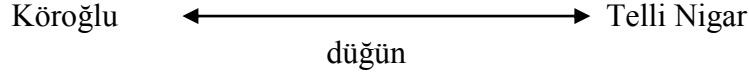
Köroğlu'na aşkıya olamayı teklif eder. Köroğlu, adam öldürmeden eşkıya olacağını söyler. Köse Kenan da bunun mümkün olmadığını ve kendisine kanıtlamasını ister.

Buradaki karşılaşmaların amacı, eşkıya olmaya ady olan Köroğlunun eşkıyalık anlayışını kanıtlamak için anlatılmıştır. Çünkü, Köroğlu soylu Eşkuya olacaktır. Aciz bulunan kişilere saldırmayarak, güçlü kuvvetli birisine saldırarak soylu eşkıya olmayı kanıtlamış olur.

Köroğlu, bu haraç alma şeklini kanıtlamak için kervan yolu bekler. Bu kervanlarda karşısına ya yaşlı çıkar ya da buna benzer aciz kişiler çıkar. Köroğlu, babasından aldığı nasihate uyarak asla bu aciz kişilere saldırmaz. Ama, birkaç gün sonra tam istediği gibi bir kervan gelmiştir. Bu kervanda karşısına güçlü kuvvetli birer çıkar.

Köroğlu bu yiğiti görünce sevinir. Onunla döğüşür. Onu yener. Dediğı gibi haracını alır ama adamı öldürmeden alır.

Bu düşün aslında Köroğlu ile Telli Nigar arasında yapılmamıştır. Kervanı başarıyla soyan Köroğlu ile soylu eşkıyalık arasında yapılmıştır. Bu yüzden aslında bu düşün bir simgedir.

Köse Kenan, adam öldürmeden kervan soymayı kanıtlayan Köroğlu'na, önceden verdiği sözü tutar ve düşününü yapar.

1. 2. 1. 2. 2. KİŞİLER

1. 2. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine göre

1. 2. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler

Köroğlunun Meydana Çıkışı isimli hikâyedeki kişiler incelendiğinde yönetimi elinde olanlar, onun yardımcıları, seyisler, eşkıyalar, haberciler, aşıklar ve çobanlar diye sınıflara ayırabiliriz.

Yöneticiler	Bolu Beyi Osmanlı Padişahı Osmanlı Veziri Osmanlı Vezirinin Oğlu
Yardımcılar	Reyhan Arap Recep Pehlivan
Seyisler	Yusuf'un Babası Yusuf Padişah'ın Seyisbaşı Saraydaki Seyisler
Eşkılar	Köse Kenan Köroğlu Adamları

Haberciler	Padişah'ın Seyisbaşı
Aşıklar	Köroğlu
Çobanlar	

Hikâye hep bir kaç kişinin etrafında anlatılmıştır. Bu kişiler; Yusuf, Bolu Beyi ve Köroğlu'dur. Ön planda olan bu kişilerden sonra ikinci derecede ön plana konan kişiler; Yusuf'un babası, Köse Kenan'dır. Bunlar dışında hikâyede Vezirin oğlu, Reyhan Arap, çobanın yer alması hep bir amaca hizmet için anlatılmıştır.

• Köroğlu (Ruşen Ali)

Zalim bir Bey tarafından kör edilen bir babanın çocuğudur. Babası, dedesi seyistir. Seyislik ata mesleğidir. Ruşen Ali, babasının seyisbaşılığını yaptığı Bolu Beyi'nin evinde doğar. Orada yaşarken, babası ile Bolu Beyi arasındaki sıcak ilişkiden dolayı Bolu Beyi'nin kızkardeşiyle beşikkertmesi yapılmıştır. Fakat babasıyla Bolu Beyi arasında yaşanan at olayı yüzünden, Bolu Beyi babasını gözlerini miller. Zaten bu milleme olma olayı Ruşen Ali'nin hayatını etkiler. İşte bundan sonra saray dışında başlayan hayatta, Ruşen Ali ünlü bir eşkiya olmaya doğru yavaş yavaş adımlarla ilerler. Bu adımların en büyük payını olağanüstü güçleri sağlayan üç köpük ve yine olağanüstü güçleri olan kır at paylaşmaktadır. Çünkü, Ruşen Ali korkak bir gençtir.

Sarayda doğan Ruşen Ali, babası ile Bolu beyi arasında yaşanan olaydan sonra saray dışında, sefil bir hayat sürdürür. *“Bolu Beyi babasının gözüne mil çektirirken olanca mallarını, mülklerini de ellerinden almıştı. Baba oğul çırılçıplak dört duvar bir evde kalakalmışlardı.”* (Yaşar Kemal 1994: 24)

Kör babasına ve kendisine bakmak zorunda kalır. (Yaşar Kemal 1994: 24)

Ruşen Ali, korkak bir gençtir. Mahallenin yankesicileri tarafından hergün soyulmaktadır. (Yaşar Kemal 1994: 25) Fakat birgün gördüğü bir olaydan etkilenir ve

ilk kez korkularının üstüne gider. “Küçük köpek vardı, arkasını bir taşa dayadı. İşkembeyi de bacakları arasına aldı. Önüne gelene hırladı, ardına geleni tepti. Kendi üstüne gelen kocaman köpeklere öylesine yumulup dalıyordu ki, köpek neye uğradığını bilemiyor kan revan içinde arkasına bile bakmadan başını alıp gidiyordu. Bir yarım saat içinde küçük zağarın başında hiç bir köpek kalmadı. Kiminin kulağı, kiminin kuyruğu kopmuş, kiminin gözü çıkmış, birer birer çekip gittiler. Zağara yaklaşmak mı, bir daha Allah göstermesin. Zağar bunca döğüşte işkembesini elinden kaptırmak değil, ne yapıp yapmış kısmetinin ucunu bile göstermemişti öteki itlere. Ruşen Ali kıssadan hisse aldı. ‘Ulan şu bir parmak it kadar olamadık,’ dedi. Gayrı canına tak demiş, tepeden tırnağa yürek kesilmişti. Hemen eve geri döndü. Eline iyi bir kırılmaz aldı. Bu kırılmazın ucuna tam bir okka çivi çaktırdı. Elinde kırılmazı, kabara kabara çarşıya ekmek almaya gitti. Bu sefer tam dört tane ekmek aldı. Bir elinde ekmekler, bir elinde kırılmazı, bakalım ne olacak? ... Serserieler başı: ‘Üçünü bırak da git.’ Dedi. ‘Sümüklü oğlan.’ Ruşen Alidir, elindeki ekmekleri bir duvarın üstüne yerleştirdi, geriye döndü, ona sümüklü oğlan diyenin üstüne zorladı, onu bir sopada yere yıktı. Ötekileri kattı önüne, serseriler öylesine kaçıyorlardı ki, yellerine sapan taşı ulaşamaz.” (Yaşar Kemal 1994: 25-26) Bu kendini yiğitlikteki ilk ispatıdır.

Asıl yiğitliğini sağlayan, babası için götürdüğü üç köpüktür. Bu köpükler kutsaldır. Aslında, ilahi bir güç tarafından babasına gönderilmiştir. (Yaşar Kemal 1994: 48-49) Fakat, o köpükleri Köroğlu babasına götürürken susuzluğa dayanamamış ve içmiştir. Artık Ruşen Ali, olağanüstü güçlere sahiptir. “Oğlum, o içtiğin köpükler helal olsun. Ama kıymetini bil. İçtiğin köpüğün yeşili seni aşık etmiştir. Şimdi sen bundan böyle bir hak aşığısın. Bundan sonra teller elinde ses verir, sazın üstüne saz, sözün üstüne söz gelmez. Sarı köpük sana kırk manda gücü vermiştir. Sırtını hiç kimse, hiç bir

insanoğlu yere getiremez. Dünya durdukça da bileğini bükecek insan yeryüzüne gelemmez. Üçüncü köpük, ab-ı hayattır. Sen gayri ebedi hayata kavuştun. Sen ölümsüzsün. Dünyanın sonuna kadar yaşayacak, kıyamet gününü de göreceksin. Var yolun açık olsun. ...” (Yaşar Kemal 1994: 52-53)

Ruşen Ali, söz dinleyen bir gençtir. Babasının ölmeden önce dediği her şeyi yerine getirmeye çalışır. Bu haklının yanında olup haksızın karşısında olmaktan, Çamlıbele gitmeye kadar babasının dediği her vasiyeti yerine getirmeye çalışır. Fakat en büyük isteği ise; babasının intikâmını Bolu Beyi’nden almaktır.

Ruşen Ali’nin kurnaz bir kişiliği vardır. Köpük sayesinde kazandığı güçlere bir de kendi zekasını katmaktadır. Sevdiği kızı Bolu Beyi’nden kaçırmak için, aşıklar kadar güzel olan sesini kullanarak saraya aşık kılığı ile gitmiştir. (Yaşar Kemal 1994: 65) Bolu Beyi’ni de halkı da böyle kandırmış ve başkasıyla evlenmek üzere olan nişanlısını oradan kaçırmıştır.

Ruşen Ali, aciz olan insanlara saldırmaz. Köse Kenan çetesinin yanında adam öldürmeden kervan soyacağını kanıtlamak isteyen Köroğlu hem adam öldürmeden kervan soymayı kanıtlamış hem de ne kadar iyi niyetli, soylu bir eşkıya olacağını kanıtlamıştır. Ayrıca ne kadar kuvvetli olduğunu burada görmekteyiz. (Yaşar Kemal 1994: 88)

Ruşen Ali’nin psikolojisini verdiği tepkilerden anlayabiliriz. O babasının kör edilmesini, babasının acılı hayatının intikâmıyla zamanını geçirmektedir. Birgün babasının intikamını Bolu Beyinden almak ister. (Yaşar Kemal 1994: 82)

Ruşen Ali’nin hikâyenin başında korkak bir ruh haline sahip olduğunu görürüz. *“Koca Yusufun kendi kendine böylesine konuşmalarını arada sırada Ruşen Ali de*

yakalıyor, çocukcağız kahroluyordu. Ah biraz daha yürekli, biraz daha yiğit olsaydı, şu Bolu Beyine gösterirdi. Neredeee o yürek onda.” (Yaşar Kemal 1994: 25)

Ruşen Ali, aşıktır. Beşikkertmesi Telli Nigar’a aşıktır. (Yaşar Kemal 1994: 66)

Köroğlunun fizikî durumu şöyledir: “*Oğlu Ruşen Ali yetişip gelişmişti. Yaşı varıp on sekize dayanmıştı. Alımlı, geniş omuzlu, uzun boylu, ceylan gibi bir delikanlıydı ama boynu büküktü. Gözüne mil çekilmiş, Bey sarayından koğulmuş bir körün oğluydu. Üstelik de üstü başı paramparça, kıcı başı görünen, dilenci kılıklı birisiydi.” (Yaşar Kemal 1994: 24) Hikâyede bu sayfada Ruşenin yaşının on sekiz olduğundan bahsedilirken ileri sayfalarda yaşının on yedi olduğundan bahsedilmektedir. “... El alem demez mi ki Koca Reyhan Arap, yeri göğü titreten Reyhan Arap gitti de iki gözünden yoksun bir körle, on yedi yaşında bir oğlanın hakkından gelemedi. ...” (Yaşar Kemal 1994: 40) “... Köroğlu böyle bir şah yiğitti ki gözler kamaştıra. Meydana girer girmez başlar ona çevrildi. Hayran kaldılar karşısında... Gerçekten Köroğlu bir sıvgacak bahar dalına benziyordu. Bütün güzelliği, yiğitliği üstünde. ...” (Yaşar Kemal 1994: 70)*

• Bolu Beyi

Hikâyede Bolu Beyi, ekonomik gücü, siyasi gücü ve askeri gücü elinde bulunduran; bulunduğu şehrin yöneticisi kimliğiyle karşımıza çıkar. O sömürünün, zulmün, işkencenin simgesidir. Kendi çıkarları uğruna en yakın dostlarını, hatta kan bağından olanları bile göz kırpmadan zulme uğratabilir.

Bolu Beyi, Bolu Beyliği’nin Beyi’dir. Halkı, Bolu Beyi’nin önderliğinde at bakıcılığı yapmaktadır. Yetiştirttiği atların ünü bütün dünyaya yayılmıştır. (Yaşar Kemal 1994: 7)

Osmanlı Padişahları’yla uzun yıllardır araları bozuktur. Bolu Beyi’nin de tek isteği bu bozukluğu düzeltmektir. Bu zulümler hep, Bolu Beyi’nin Osmanlı ile aralarının düzelmesi içindir. (Yaşar Kemal 1994: 7-8)

İnsanlarla olan münasebetlerini, çıkarları doğrultusunda belirlemektedir. Koca Yusuf'un kendi şehrine gelip yerleşmesi karşılığında, bütün atlarını ona vereceğini söyleyerek mükafatlandıran Bolu Beyi, çıkarına ayak uydurmayınca bu sefer, Yusuf'un gözlerini kör ederek cezalandırabilecek kişiliktir. Bu yönüyle işkenceciliği, zulmeden, sömüreni simgelemektedir.

İşkenceciliğine, sömürüsüne ve zulmüne bir diğer örnek; sırf Osmanlı ile arasının iyi olması için kızkardeşini sevdiği insana değil de, Vezirin Kel oğluna vermesidir.

Bolu Beyi'nin psikolojisini, Osmanlı'dan korkmak ve çıkarlarının yarattığı hırslardan oluşmaktadır. İnsanları acımadan öldürtmesi de gaddar kişiliğini ve sağlıksız bir ruh halinin olduğunu gösterir.

Bolu Beyi'nin psikolojisini olaylara karşı verdiği tepkilerden anlamaktayız. Osmanlı'dan çok korktuğunu ve kendisini korumaya almak istemsini Yusuf'la olan konuşmasından anlayabiliriz. *“Koca Yusuf, Koca Yusuf amanı bilin mi? Duydun mu olanları? Duydun mu olan güzel işleri? Osmanlı Padişahı bizden üç at istiyor ki gökte uçan kuşu tutsun. Kurtulduk, barıştık Osmanlıyla! Üstümüze hiç batmayacak bir gün doğdu. Sana güveniyorum.En güzel atları seç ki Osmanlı hayran kalsın. Atları görünce lal ü ebkem kalsın. Osmanlı içinde adımızı küçük düşürme. Göreyim seni!”* (Yaşar Kemal 1994: 21)

Yaptığı hatalardan kısa bir süre olsa da pişmanlıklar yaşamaktadır. (Yaşar Kemal 1994: 35) Fakat, bu pişmanlık uzun sürmez. Yusuf'dan kırıatı ister ve Yusuf kırıatı vermeyince tekrar hırsları yüz üstüne çıkar. *“Mademki yeniden seyisbaşılığı kabul etmedi, mademki gözümü isterim dedi, onu kötülükle yola getirmekten başka çare yok.”* (Yaşar Kemal 1994: 38)

Bolu Beyi'nin fizikî durumu hakkında kitapta fazla bilgi verilmemiştir. Bolu Beyi'nin fizikî durumu şöyledir: *“Gençti, yakışıklıydı. ... Bu uzun boylu, akıllı, yakışıklı, adaletli Bolu Beyi, Boluda dünyanın en güzel atlarını yetiştirirdi.”* (Yaşar Kemal 1994: 7)

• Yusuf

Köroğlu'nun babasıdır. Ata mesleği olan seyisliği yapmaktadır. *“Şimdi biz gelelim Koca Yusufun hikayesine. Bu Koca Yusuf kimdi, neyin nesiydi? Görenler bilenler, duyanlar şöyle rivayet ederler ki, o, belki on bin yıldır soylu, güzel atlar yetiştiren bir soydandır. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 8)

Babasıyla ormanın içlerinde bir yerde yaşamaktadır. Babası yaşlı, hasta bir adamdır. Oradaki halk at bakıcılığıyla uğraşmaktadır. Fakat bir yıl yaşanan kıtlık yüzünden bütün hayvanlar ölür. Babasının atı olan kıratın, bu kıtlıktan etkilenmemesi için uzak diyarlara koyma olayından sonra Yusuf babasını kaybeder. Babasının ölmesi üzerine Yusuf Bolu'ya göç eder. Yusuf'un asıl hikâyesi, Bolu'ya, Bolu Beyi'nin yanına göç ettikten sonra başlar. Bolu Beyi onun yanında çalışmasına ikna eder. Bolu Beyi'ne çok güzel atlar yetiştirir. Bolu Beyi'nin kendisinden üç at istemesine karşılık olarak, olağanüstü güçleri olan üç deniz aygırlarını vermiştir. Fakat, Bolu Beyi henüz olgunlaşmayan tayları görünce, Yusuf'un gözlerine mil çektirerek cezalandırır.

Köroğlu'nun soylu eşkıya olmadaki en büyük pay babasına yapılan bu zulümdür. Bu yüzden Yusuf, zulüm edilen, sömürülen, işkence gören halkı temsil eder.

Zaten Yusuf'un hayat hikâyesi bundan ibarettir. Bundan sonra Yusuf'un Bolu Beyi'nden kıratı kaçırırken yoğun olan bedeni kaçışa dayanamayıp ölür. Bu ölüm birden bire olur. *“‘Oğlum, benim gözlerim gayrı açılmaz. Sen Körünoğlu oldun. Adın Köroğlu*

kalsın. Haydi yolun açık olsun, 'dedi hemen oraya düştü, ölüverdi.' (Yaşar Kemal 1994: 55)

Bu destansı hikayede Yusuf'un daha çok psikolojik durumları anlatılmaktadır. Bunlar deniz aygırlarına olan sevgisi en başta ve kör olmaya karşı verdiği psikolojik tepki kadar büyüktür. *"Koca Yusuf artık uyumuyordu bile. Deli gibi gece gündüz atların içinde, üç kısrağın yanındaydı. ... Seyisler artık elaman diyorlardı ondan. Geceleri tavra tavra geziyor, kırata şöyle, doru ata böyle, gök atın dizini, kula atın gözünü diye emirler veriyordu."* (Yaşar Kemal 1994: 19) Köroğlu'nun kıratı Bolu Beyi'nden getirdiğinde de aynı sevinci göstermektedir. *"Çek kır tayı içeriye, çabuk çek. Kimsecikler görmesin. İnanamıyorum, inanamıyorum. İyi ki gözlerim gitti. Gözlerim gittiyse de kır tay benim oldu. Kır tay bir çift göze değil, bin çift göze bedel! Çek içeri tayı. Hiç kimseye bir şey söyleme..."* (Yaşar Kemal 1994: 30)

Kör olmanın ve kör edilmenin getirdiği yıkım. Bunu sağlayan Bolu Beyine olan nefreti ve intikam hırsıyla oluşan yoğun duygularla anlatılmaktadır. Bazı günler bu duygularına hakim olamayan Yusuf'un sürekli ağladığı görülür. Tabi bir de oğlunun korkak bir tabiata sahip olması, intikamının hiç bir zaman gerçekleşmeyeceği düşüncesi bu üzüntüsünü iki katına katlamaktadır. *"Bu karanlık, bu taş gibi, bu su gibi, bu kurşun gibi ağır karanlık ölenedek üstümden kalkmayacak. Ben hiç bir zaman, hiç bir zaman öcümü Bolu Beyinden alamıyacağım. Hesaplaşmamız kıyamete kalacak. Koca Yusufun böyle oğlu olur mu? Böyle ödle, böyle tavşan gibi, böyle elindeki ekmeği iki serseriye kaptıran oğul... Vurunca Allah tam kökümüzden kuruttu. Tutunacak en küçük bir dal, sarılacak en küçük bir ışık bırakmadı."* (Yaşar Kemal 1994: 25)

Köroğlunun getirdiği atla Bolu'dan kaçan Yusuf'un artık intikâmının alınacağına dair umudu oluşmuştur. *"Bugün bütün acılardan sonra, kıtlıktan, zulümlerden sonra*

onun en mutlu bir günüydü. Böyle tatlı bir güne kavuşacağını bundan önce ona söyleseler mümkünü yok onu inandıramazlardı.” (Yaşar Kemal 1994: 48)

Yusuf’un fizikî durumu hakkında bilgi fazla verilmemiştir. Yalnızca bir yerde geçmektedir. *“Seyis çok yaşlı bir adam. At belini bıkınını kırıp bütün gün onu haşat etmiş. Gözlerini tatlı bir uyku bürüdü. Başını taşın üstüne koymasıyla horlayıp geçmesi bir oldu.” (Yaşar Kemal 1994: 48)*

• Köroğlu’nun Dedesi

Hikâyenin başında kırattan ve bu seyisliğin atadan gelme bir meslek olduğunu anlatmak için yer almıştır. Bunun dışında anlatılan farklı bir yönü yoktur.

Yıllar önce, denizden gelen bir kıratı olmuştur. Yaşadığı yerde de oluşan kıtlıktan bu atın etkilenmemesini ister ve oğlu Yusuf’a bu atı uzaklara bırakmasını söyler. Yusuf babasının sözünü tutar ve uzaklara bırakır. Fakat, at geri eve gelir. Yusuf tekrar bırakır; at tekrar geri döner. Babası, onu nasıl uzaklaştıracağını anlar ve kıratı gerçek evine, denize bırakmasını söyler. Yusuf, atı oraya bırakır. Gerçekten de bu sefer gelmez. Zaten yaşlı olan baba, bu acıya dayanamaz ve ölür.

Babanın fizikî durumu hakkında hasta ve yaşlı olduğu bilgisinden başka bir bilgi verilmemiştir.

• Reyhan Arap

Bolu Beyi’nin adamlarındandır. Bolu Beyi’ne çok sadıktır. *“... Bolu Beyinin de birinci cengaveriydi. ... Reyhan arap Bolu Beyini canından ileri tutar, onun çl dediği yerde ölür, kal dediği yerde kalırdı. Reyhan Arap da Bolu Beyinin övüncüydü. ...” (Yaşar Kemal 1994: 38-39)*

Diğer taraftan Yusuf’un da arkadaşıdır. Bolu Bey’inin Yusuf’u ve oğlunu yakalatmak için gönderdiği kişidir. Zaten bu görev, onun her iki tarafa da yakın

olmasından dolayı Reyhan Arap'ta iç çatışmalara yol açar. “... *Reyhan arap da atına atladı, tek başına Koca Yusuf'a oğlunun arkasına düştü. Ama içinde bir dert vardı. Onun için bir duruyor, düşünüyor, sonra atını dolu dizgin sürüyordu. Beyi ondan zor bir iş istemişti. Koca Yusufu Reyhan Arap çok severdi. Üstelik de o iki gözünden yoksundu. İki gözünden yoksun bir kişiye yiğit olan el kaldırır mıydı? ... Koca Reyhan arap iki gözünden yoksun, üstelik de canciğer arkadaşını öldürür müydü? Ya da tutar Beye getirir mi? ...*” (Yaşar Kemal 1994: 40)

Bu çatışmalar rağmen görevinden dönmemiştir. Fakat, herkes tarafından bilinen yenilmezlik yönü, Yusuf ve oğlu karşısında çürür. Çünkü, Kör Yusuf onu kıratı sayesinde başından yaralar. Böylece onu hem yenmiş olurlar hem de yollarına devam etmedeki son engeli de aşmış olurlar.

Reyhan Arap, fizikî anlamda güçlü yapısıyla karşımıza çıkar. Kendisi gibi çok güçlü bir atı vardır. “*Az sonra Reyhan arap geldi, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte derler ya, işte öyle iri bir adamdı bu Arap. ... Boyu ulu bir çınara benzerdi. Elleri yaba gibi, gözleri fincandı. Hani üç adam bağdaş kursa da omuzlarının başına otursa, amma da yerimiz bolmuş derler ya, öyleydi bu Reyhan Arap. Altında da bir atı vardı ki Reyhan Arabın, gökte uçan kuşu tutar. Reyhan Arap bu atı peri padişahından çalıp getirmişti. Reyhan Arabın altındaki at, peri padişahının kırk günlük yolu bir dakikaya indiren atıydı. ... İşte böyle bir Reyhan Araptı bu Arap. Çocuklar, kadınlar, çok yürekli olmayan kişiler Reyhan Arabın yüzüne bakamazlardı. Öylesine keskin, şimşek gibi, öfkeli gözleri vardı ki, Reyhan Arabın yüzüne bakanın ödünü koparır.*” (Yaşar Kemal 1994: 39)

• Köse Kenan

Hikâyede üstlendiği rol soylu eşkıyalıktır. Amacı, kendisinin yerine geçecek olan Köroğlu'yu soylu eşkıyalığa hazırlamaktır. Bunun dışında hikâyede farklı bir yönü ya da

olayı yoktur. *“İşte Köse Kenan kendini bildi bileli Çamlıbeli tutmuş, burada yol kesiyor, kervan soyuyor, obalar donatıyordu. Köse Kenanın yüreği demircilerin örsü gibiydi. Ve bu yürek yalnız fakir fıkara için çarpıyordu. O olmasaydı, o Çamlıbeli tutmasaydı, fakir fıkaranın hali dumandı. Yaşı da gelmiş geçiyordu. Biliyordu ki o bu Çamlıbeli tutmasa, bir ölüverse keleşleri o gün hemen dağılıverirler. Fakir fıkara da öyle perperişan kalır.”* (Yaşar Kemal 1994: 76)

Çamlıbal’de mesken tutan Köse Kenan, ormanın içinden duman geldiğini görünce adamlarını ormana gönderir. Ormana giden adamları geri dönmemektedir. Bütün adamlarının gidip geri dönmediğini görünce, giyinip o da ormana gider. Gittiğinde adamlarının dayak yemiş ve ağaçlara bağlanmış halde bulur. Bunları yapan on yedi yaşarında bir çocuktur. Bunu görünce sevinir. Çünkü, Çamlıbel’de yaptığı soylu eşkıyalığını devredeceği bir kişi aramaktadır. Bu çocuğu görünce, devredeceği kişiyi bulduğunu düşünür. Bu kişi Köroğlu’dur. *“... Sen benim öz bir oğlumsun. Çamlıbelde beğendiğin adamları tutar, beğenmediğini tutmazsın. Bu Çamlıbel bundan böyle başı da sensin, kıralı da sensin.”* (Yaşar Kemal 1994: 80)

Köse Kenan’ın psikolojisinin nasıl olduğunu olaylara verdiği tepkilerden anlamaktayız. Köse Kenan sinirli bir kişiliğe sahiptir. *“Bu Çamlıbel dedikleri yer Köse Kenanın yurduydı. Köse Kenan burada eşkıyalık ederdi. ... Dünya yüzüne Köse gibi öfkeli bir adam daha gelmemişti. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 75)

Köse Kenan, eşkıyalıkla uğraşsa da çok iyi kalplidir. *“Köse Kenanın yüreği demircilerin örsü gibiydi. Ve bu yürek yalnız fakir fıkara için çarpıyordu.”* (Yaşar Kemal 1994: 76)

Köse Kena’nın kendi ağzından kişiliği şöyledir. *“... Bir kere Köse Kenan her altı karıştırır da gece uyurken adam öldürmez. Köse Kenan, kellesi gitse de bir şey daha*

yapmaz, o da evinde adam öldürmez. Köse Kenan bir şeyi daha yapmaz. Köse Kenan kuş yuvalarını bozmaz. Bir de Köse Kenanın kitabında kadın kısmını öldürmek diye bir şey yazmaz.” (Yaşar Kemal 1994: 83)

Köse Kenan’ın fizikî yapısı hakkında bilgi verilmemiştir.

1. 2. 1. 2. 2. 1. 2. Kadınlar

Hikâyede, bir kadından yeralmıştır. O da Köroğlunun nişanlısı Telli Nigardır. Telli Nigar’ın hikâyedeki yönü sadece aşık bir kız olmasıdır.

• Telli Nigar

Köroğlu’nun beşikkertmesi, can düşmanının kızkardeşidir. Köroğlu’na aşiktir. Bolu Beyi, Telli Nigar’ı Osmanlı Veziri’nin oluna vermiştir. Telli Nigar da Köroğlu’na aşık olduğu için kaçmayı düşünmektedir. Yiğit bir kız olduğu için bunu gerçekleştirebilecek yapıdadır. Fakat buna gerek kalmaz. Çünkü, Köroğlu gelip kendisini kaçırır. Hikâye boyunca başka bir yönüyle yer almamıştır.

Telli Nigar’ın fizikî yönü şöyledir: “*Telli Nigar hanımın da vasfı dillere sığmaz ki anlatasın. Allah özenmiş de bir yaratmış, bir yaratmış da pir yaratmış da dünyada doğan güzellere serdar etmiş onu.*” (Yaşar Kemal 1994: 63) “... *Ay ışığında Telli Nigarın mavi renkli giyiti, kırmızı saçları daha balkıyor, yanıp söniyordu.*” (Yaşar Kemal 1994: 74)

1. 2. 1. 2. 3. MEKÂN

Hikâyenin merkez mekânı Bolu’dur. Bu mekândan başka mekânlar geçicidir. Çamlıbel’in son bölümde yer almasıyla bu çerçeveye dahil edilmemiştir. Hikâye orada bırakıldığı için bu mekânı ikinci merkez mekân olarak sayabiliriz. Bu belirleme ancak

hikâyenin geri kalanı da dahil olursa gerçekleşebilir. Fakat, burada anlatılan Hikâye Çamlıbelde son bulduğu için bir merkez mekân söz konusudur.

Hikâyede olayların başlangıcı farklı bir mekânda başlar. Fakat bu yerin adı verilmemiştir. Sonra Bolu'da, Uludağ'da, Bingöllerde ve en son olarak Çamlıbel de geçer.

Bu yerlerdeki mekânlar, genel olarak evlerdir. Bunlar; Bolu Beyi'nin sarayı, Köroğlu'nun evi, Çaobanın çadırı, Köse Kenan'ın kalesidir.

Hikâyede çok fazla mekân betimlemeleri yapılmamıştır. Bu betimlemelerin içinde en fazla panaroma betimlemeleri yer almaktadır:

Yusuf ile babasının yani Köroğlu'nun dedesinin yaşadığı yer şöyle anlatılmıştır. *"... Onun yeri yurdu çamlıklı, başından bulutları eksik olmayan bol pınarlı, yarpuz kokulu, savran kurmuş oturmuş sarı çiçekli bir dağın eteğindeydi. Burası bereketli, taş eksen biter, çayır çimen düz bir owaydı. Her bahar açan menekşesi dize kadar çıkar, ova yaz sonuna kadar dalga dalga menekşe kokardı."* (Yaşar Kemal 1994: 8-9)

Hikâyede Bolu'nun betimlemesi şöyledir: *"... Bolu Beyinin diyarını buldu. Bu diyarı görünce sevinç içinde kaldı. Burası sulak, bağlık bahçelik bir yerdi. Ovasında yılkı yılkı atları vardı. Burası öyle bir yerdi ki, kendi yurdundan daha güzeldi."* (Yaşar Kemal 1994: 14)

"Dere, karşı, karanlık ulu dağdan iniyordu. Karşısındaki ulu dağ gittikçe karanlıklaşıyor, kabarıyor, büyüdüğü büyüyordu. Dağ büyüdüğü karanlıklaşıyor, gözgözü görmez oluyordu. Bir karanlık korku ki almış dört bir yanı. ..." (Yaşar Kemal 1994: 49)

"Vakit yaz vakti demiştik. Dağların tam misafir aldığı sıralar. Türü çiçekler açmış, çam kokusu nane kokusuna, püren kokusu salep kokusuna, gül kokusu sümbül

nergis kokusuna karışmış, mest eden bir koku... Ormanda efil efil bir yel eser. İncecik, okşayan bir yel. Sular şıkır şıkır. Dallarda yaz kuşlarının sesi, koyaktan bülbül sesleri gelir. Bir kayalıkta batan güneşe yönlerini dönmüş sürmeli geyikler. Bir cennet dünya ki ortalık dünya derim sana...” (Yaşar Kemal 1994: 48)

“Çoban önde Köroğlu arkada yola düştüler çadıra doğru... Bir koyak aştılar, başka bir koyağa vardılar. Bir değirmenin köprüsünü geçtiler... Sonra dağların, ormanların, kayalıkların, rüzgar gibi akan ulu suların arkasından düz, çayırli çimenli bir ova açıldı.” (Yaşar Kemal 1994: 60-61)

Hikâyenin peyzaj betimlemeleri, panoroma betimlemeleri kadar azdır. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

Bingöller’de üç köpüğün geldiği su pınarının betimlemesi şöyledir: *“Baktı ki ortalığı göz kamaştıran bir aydınlık doldurmuş, yüce dağdan da kızılırmak gibi bir koca su yekinmiş gelir ki amma ne yekinmiş gelir! Dağı taşı önüne katıp gelir. Üstünde de birer yıldız gibi parlayan üç köpük. Köpükleri öyle ışık saçıyor ki, her biri güneşten bir parça dersin. Üstündeki köpüklerden yekinmiş gelen Kızılırmak büyüklüğündek, su tüm ışığa kesmiş, içinin tekmi balıkları, dibinin kumları, çakılları, kayaları görünüyor. Suyun dibine bir ışık vuruyor ki suyun dibindeki her bir çakıl birer yıldız parçası gibi gözüküyor.” (Yaşar Kemal 1994: 50-51)*

Hikâyede dekor betimlemeleri de az bulunmaktadır. Bunlardan birkaç tanesi şöyledir:

Çobanın çadırının betimlemesi şöyledir: *“Som yeşile kesmiş bir ova... Otlar, çiçekler, menekşeler, naneler diz boyu... Bu som yeşil, bu ulu ovanın ortasında yedi göbekli bir kara çadır kabarıp duruyordu. Çadıra vardılar. Bu çadır hiç de bir çoban*

çadırına benzemiyordu. İyi giyinmiş kızlar, yakışıklı gençler. Binbir nakışta kilimler...

Bu bir çoban çadırına değil bir saraya benziyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 61)

Köse Kenan’ın sarayı hakkında şunlar anlatılmaktadır. “*Köroğlu baktı kalenin içinde güzel, bakımlı bir saray. Hem de kocaman bir saray. ...*” (Yaşar Kemal 1994: 79)

Mekânların kronolojik sıralaması şöyledir:

Yusuf ile Köroğlu’nun dedesinin diyarı. (kıtlık olur)

• Dedenin evi

Yusuf Bolu’ya gider.

• Bolu Beyi’nin sarayı

Yusuf ve Oğlu Ruşen’in evi

Yusuf ve Ruşen Ali Bingöllere kaçarlar.

Köroğlu Bolu’ya nişanlısını kaçırmaya giderken
Çoban’ın evine uğrar.

Köroğlu nişanlısını kaçırmak için Bolu’ya gider.

• Bolu Beyi’nin sarayı

Köroğlu, Telli Nigar’la Çamlıbel’dedir.

• Köse Kenan’ın kalesi

1. 2. 1. 2. 4. ZAMAN

Hikâyede anlatılan zaman üç kuşağı kapsayabilecek kadar uzundur. Tam kaç yıl olduğu saptanmamaktadır. Fakat Köroğlu'nun dedesini, babasını ve kendisinin gençliğini kapsar.

Hikâyenin zamanının tarih olarak hangi dönemi kapsadığını bilmemekle birlikte, Osmanlı'nın hüküm sürdüğü dönem olduğu anlaşılmaktadır. Devir, Beyliklerle idare edilen yönetim şekillerinin yaşandığı dönemdir.

Kesin tarihler verilmemektedir. Ayrıca kronolojik anlatılan sıralamalarda geri dönüşler pek yapılmamıştır. Anlatılan olayların hepsi kronolojik sıralamaya göre anlatılmıştır. Geçmişe dönüşle anlatılan yerlerden birkaç örnek şöyledir:

Köroğlu'nun dedesinin kıratı ne zaman aldığını anlatmak için yer verilmiştir. “... *Bu bir deniz aygırıdır. Ben onu beş yıl deniz kıyısı bekleyerek, denizden çıktığı bir anda yakalayıp getirdim. ...*” (Yaşar Kemal 1994: 11)

Köroğlu'nun Bolu Beyi'ne kızkardeşini kendisiyle nişanladığını hatırlatınca, Bolu Bey'i o günleri hatırlar. “... *Bir gün bir çoşkunluk anında Seyis Yusuf'a, kendisine dünyanın en güzel atlarını kazandıran Seyis Yusuf'a şu benim kızkardeşim senin oğlunun olsun, demiş, büyük bir törnle kızı Ruşen Aliye nişanlamışlardı. ...*” (Yaşar Kemal 1994: 71)

Zamanı kelimeleri genelde kesinlik bildirmez. Yakalaşık olarak anlatılmaktadır. Bu kesinlik bildirmeyen zaman anlatımları şöyle yapılmıştır: “...*ak bir nokta kalıncaya kadar...*” (Yaşar Kemal 1994: 12) “...*günlerden sonra...*” (Yaşar Kemal 1994: 12) “*Aradan günler geçti...*” (Yaşar Kemal 1994: 13) “*Bir gün...*” (Yaşar Kemal 1994: 13) “*Bir şafak vakti öldü.*” (Yaşar Kemal 1994: 13) “*Aradan yıllar geçti...*” (Yaşar Kemal 1994: 15) “*Derken ...*” (Yaşar Kemal 1994: 17) “... *vakti saati gelince...*” (Yaşar Kemal

1994: 18) “... ezelden beri...” (Yaşar Kemal 1994: 20) “Birkaç gün sonra...” (Yaşar Kemal 1994: 20) “... az sonra...” (Yaşar Kemal 1994: 21) “...artık eve hergün...” (Yaşar Kemal 1994: 27) “...her gece...” (Yaşar Kemal 1994: 29) “...az buz zaman değil belki on beş yirmi yıl...” (Yaşar Kemal 1994: 38) “... az gittiler uz gittiler...” (Yaşar Kemal 1994: 41) “...bir hafta on gün...” (Yaşar Kemal 1994: 86)

Hikâyede kronolojik anlatılan olaylar arasında özetlenerek geçilen yerler de vardır:

“Oradan ayrılıp hemen işine koyuldu. Tavlanın birisinin yanına bir ev yaptırdı. Artık atlarla beraberdi. Onlarla yiyor, onlarla içiyor, onlarla uyuyor, onlarla uyanıyordu. Derdi günü atlardı. Onların hastalıklarına, yiyeceklerine, yavrularına bakıyor, soylarını düzeltiyordu. Birkaç yıl içinde Bolu Beyinin tavlasyndaki atlar değışti, güzelleştı. Yılkılardaki atlar da başkalaşmıştı. Yusufun babasının tavlasyndaki atlardan daha güzel olmuştu her biri. ... Evlendikten bir yıl sonra Koca Yusufun bir oğlu oldu. Adını Ruşen Ali koydular. Aradan böylece yıllar geçti. Seyisbaşı Koca Yusuf, Beyinden, işinden kıvanç duyuyor, Bey de seyisbaşı Koca Yusuftan dolayı kıvançlı...” (Yaşar Kemal 1994: 15)

“Artık Koca Yusuf her gece şehirden el etek çekilince soluğu tavlada, tayların yanında alıyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 29)

Hikâyanin kronolojik sıralaması şöyledir:

Yusuf'un babası kıratı denizden alır, besler.

5 yıl önce

Yılın birinde kıtlık olur, hayvanlar ölür.

Yusuf'un babası, Yusuf'a kıratı uzak bir yere bırakmasını ister.

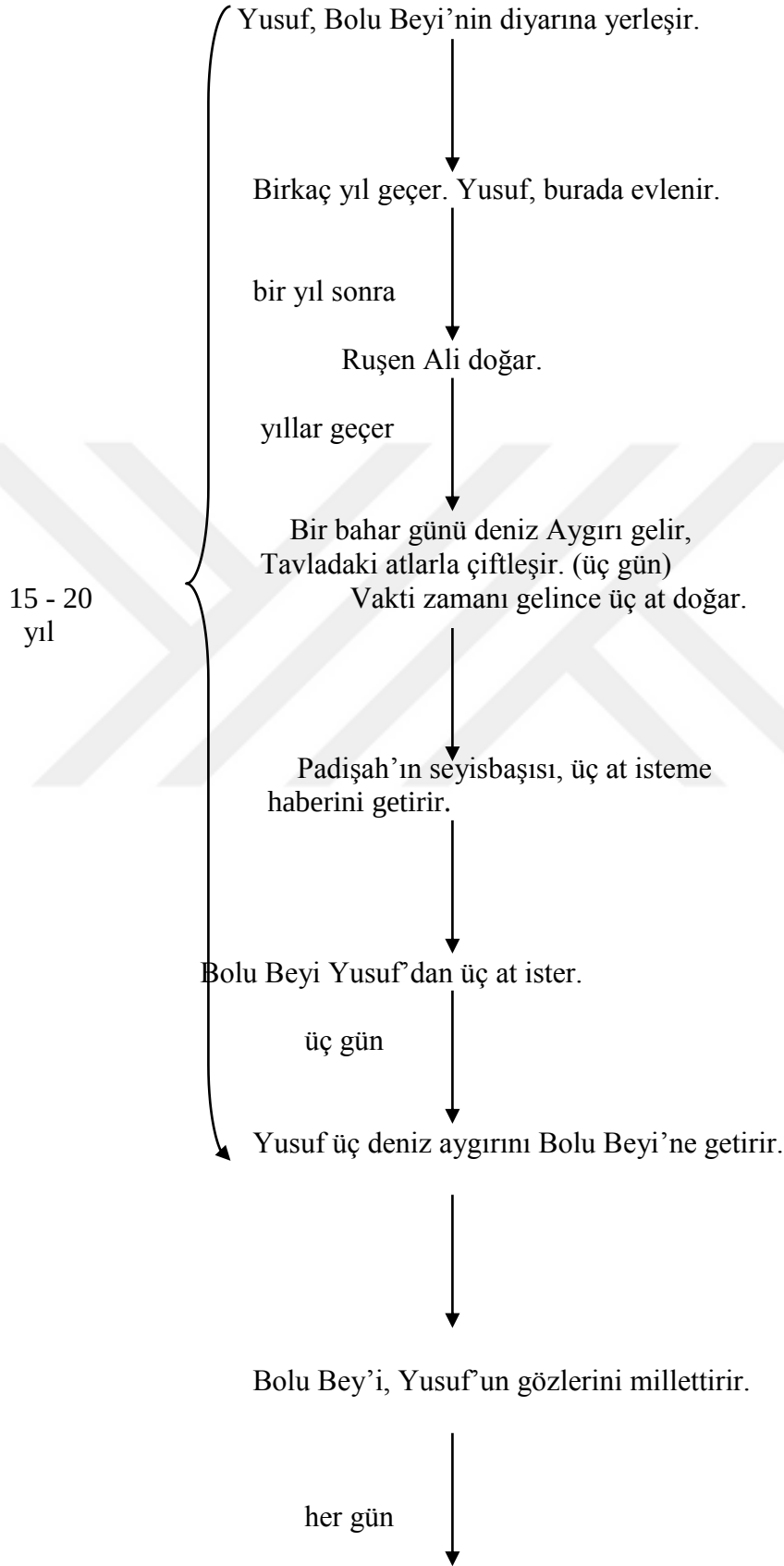
3 gün

Yusuf, kıratı uzaklara bırakır. At geri gelir.
Sonra denize bırakır. At gelmez.

Baba ölür. Yusuf göç eder.

Ruşen Ali, yankesiciler tarafından soyulur.

Ruşen Ali, yankesicilerden intikâmını alır.
Artık her gün eve soyulmadan gelir.

Ruşen Ali ile Yusuf Bolu Beyi'nin tavrasına
gider.

Ruşen Ali, Bolu Beyi'nden kıratı ister.

yaklaşık 120
gün

Kırata bakarlar ve kaçarlar. Tam kaçarlarken Bolu Beyinin adamları, kırata vermeleriyle ilgili Bolu Beyi'nden haber getirirler. Bolu Beyi'nin adamları Yusuf ve Ruşen Ali'nin arkalarına düşer.

Doru at peşlerine takılır. Kumluğu geçemez.

Yağız at peşlerine takılır. Taşlığı geçemez.

Kula at peşlerine takılır. Yolu geçemez.

Reyhan Arap'la abeş at gelir. Yusuf, Reyhan Arap'ı döver.

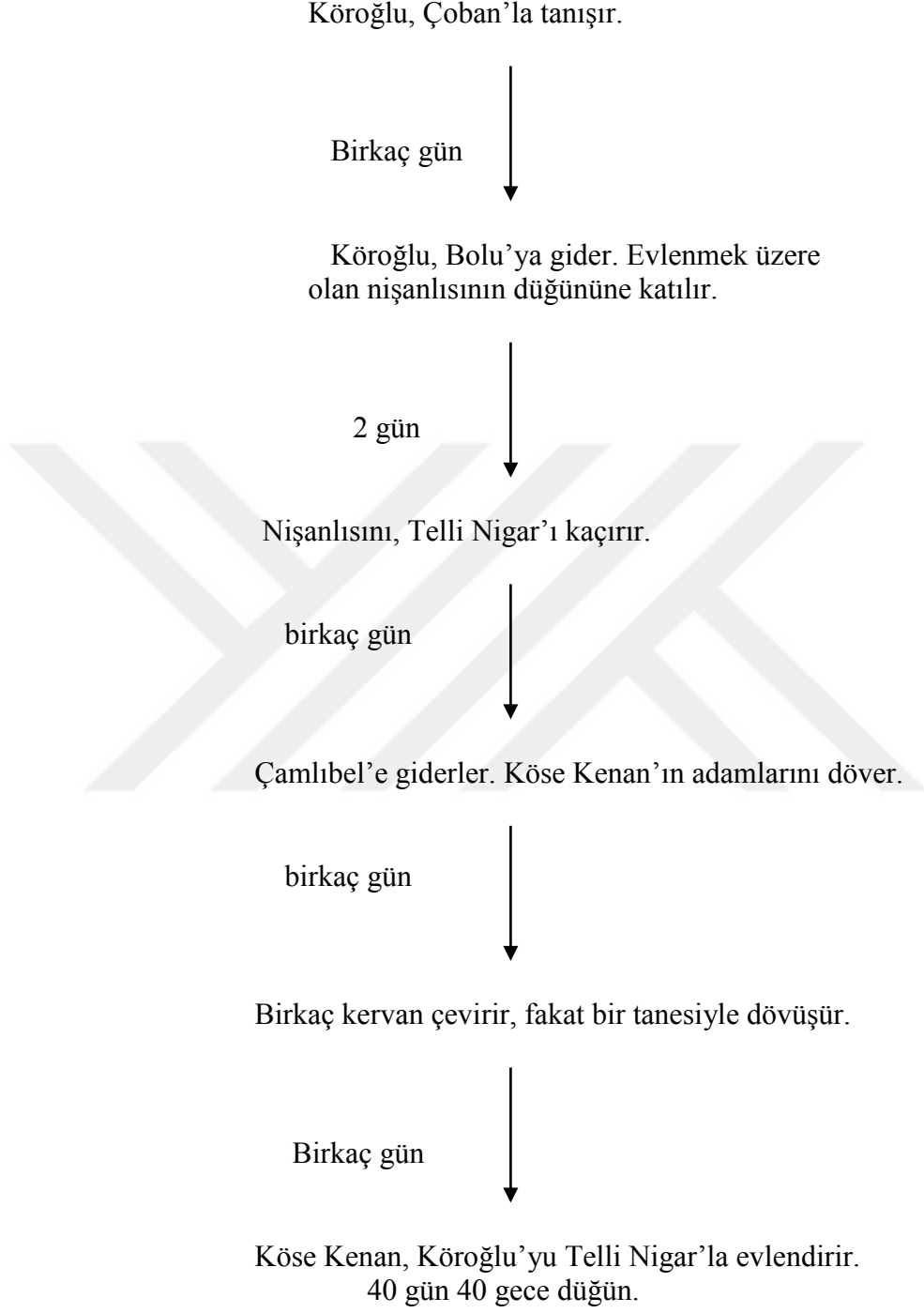

Bingöller'de konaklarlar ve Ruşen Ali üç köpüğü içer. Yusuf ölür. Koroğlu yollara düşer.

1 gün

1 gün

1. 2. 1. 3. TEMA

Köroğlunun Meydana Çıkışı hikâyesinde, birimlerin verdiği bilgiler doğrultusunda devlet - halk, sömürü - emek, iyilik - kötülük çatışmalarının yaşandığı görülür.

Adaletin tek elde toplanması, hukuk devletinin yoksunluğu, devletin ezilene, zulme uğrayana yardımcı olmaması; hatta bizzat kendisinin halka zulüm etmesi gibi sebepler, kahramanların yaratılmasına neden olmuştur. Çaresiz kalan halklar, sessizliğini bu kahramanların aracılığıyla yenerler. İşkenceci beylerin, ağaların karşısına; halkın yanında, halkın arasından kahramanlar ortaya çıkar. Bu kahramanların, tutacağı yol bellidir. Dağlara çıkıp, zenginleri soyup paraları fakirlere dağıtmak; ezilenin, zulme uğrayanın yanında olarak toplumda Devletin sağlayamadığı adaleti sağlamaktır. Buna soylu eşkıyalık denilmektedir.

Köroğlu'nun ailesinin başından geçenler, bir aşkıyla tanışması gibi sebepler Köroğlu'yu soylu eşkıya olmaya zorlamaktadır. Öyleyse bu hikâyenin teması; bir insanı soylu eşkıya olmaya zorlayan hayat koşullarıdır.

1. 2. 1. 4. DİL VE ANLATIM

Yaşar Kemal, *Köroğlunun Meydana Çıkışı* hikâyesini tam bir meddah ağzıyla anlatmıştır. Üçüncü şahsın anlatıcısı olan ilahi bakış açısıyla anlatmıştır. Hikâyeyi tamamen etkisi altında bırakır, kişilerin mutlu olduğu yerlerde anlatıcı da mutludur, hüznü olduğu yerlerde anlatıcı da hüznüldür. Bunları olayların arasına girerek yaptığı yorumlardan anlarız. Anlatıcı düşüncelerini saklayamaz. Hatta hikâyede kişiler arasında adam tuttuğu bile görülür.

Yaşar Kemal bütün bu özellikleri, şiirsel dille yoğurarak okurlara sunmaktadır. *“Ne oldu, ne olmadı, birden ortalık karıştı. Direk direk toz yekindi ovan, denizden. Deniz kudurdu, dorukları ak köpüklü dalgalar minare boyunu aştı, ortalık gümbürdedi. Yer, gök, deniz birbirine karıştı, her şey, ağaçlar, çiçekler, bulutlar, atlar, kumlar, otlar karman çorman oldu. Ve kudurmuş mavi, ulu denizin üstünü yıldırım gibi*

oradan oraya koşan, çatışan şimşeklenen kara bulutlar sardı. Deniz alkalandıka bulutlar da alkalanıyorlardı. ...” (Yaşar Kemal 1994: 16)

Yaşar Kemal, hikâneyi meddah ağızıyla yazmıştır. Buna verilebilecek çok fazla örnek vardır. Bunlardan hikâyenin ilk ve son meddah sunumu şöyledir:

“Hey kardeşler, hey dostlar, yolda belde, tavlada tarlada, kırdada ovada durup da bizi dinleyenler, okuyanlar, dñnyanın kaç bucak olduğunu soranlar, bilenler, hey yedi iklim dört bucağı gezenler, size bir destanımız var. İnsanoğlu şu dñnyada neyi arar, ararsa ararsa dostluğu, kardeşliği arar, szñ çok uzatmak neye yarar... Biz başlayalım Köroğlunun hikayelerini anlatmağa birer birer. Gidelim eski, uzak yıllarai Köroğlunun başından geçenleri söyleyelim. Söyleyelim de dinleyenlerimizin, okuyanlarımızın damakları tatlı, gnñlleri hoş olsun, mert yakaları namert eline geçmesin. Bir de burada bizden önce gelmiş geçmiş, bir hoş sada olmuş, Köroğlu hikayeleri anlatan ustalarımıza canı gnñlden bir selam uuralım. Ruhları şadımanlık etsin.” (Yaşar Kemal 1994: 7)

“Olsun deminiz, olmasın gamınız, hayra dnsñn serencamınız. Bir dahaki hikayeyi daha gñzel söyliyelim. Dinlayanların damağı aė olsun. Mert yakaları namert eline geçmesin. Ustamızın adı Hıdır, bu seferlik elimizden gelen budur.” (Yaşar Kemal 1994: 90)

Bunların dışında, olayların arasına girerek meddah ağızıyla sunum yapmaktadır. Bunlar şöyledir: *“şöyle rivayet edilir ki: ... Onları anlatmanın bir gerekliliği yok; onları herkes bilir. şimdi biz haberi Bolu Beyinden verelim. ... Bolu Beyinin de başında bñyñk bir derdi vardı. Hem de ne dert. Bir dert ki dñřman başına. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 7)

“Bolu Beyinin atlarından dolayı, ùnñ dñnyayı tutmuştu, demişdik. Adını inden Maine, İrandan Turana duymayan yoktu, dedik. Ona bu ùnñ sağlayan gñzel atları kim yetiştirirdi? Onun seyisbaşısı kimdi? ... şimdi biz gelem Koca Yusufun hikayesine. Bu

Koca Yusuf kimdi, neyin nesiydi? Görenler bilenler, duyanlar şöyle rivayet edilir ki, o, belki on bin yıldır soylu, güzel atlar yetiştiren bir soydandır. ...” (Yaşar Kemal 1994: 8)

Anlatıcı her şeyi bilir ve görür. *“Bu mutlu Beyin bu derdi de ortadan kalksa, artık dünyada ondan mutlu kimse olmayacaktı. İşte bu yüzdendir ki Bolu Beyi Osmanlının gözüne girmek, onunla barışmak için hiç bir fırsatı kaçırmıyordu. O, şuna inanıyordu ki bir gün bu muradına erecek, sonsuz mutluluğa kavuşacaktı.”* (Yaşar Kemal 1994: 8)

“Ne diyecekler, gene hemen karşısına çıktılar, ekmeklerini istediler. Hem de bu sefer dört ekmeği vardı.” (Yaşar Kemal 1994: 26)

Anlatıcı hikâyede, olaylar arasına girerek düşüncelerini, yorumlarını ekler. *“Neden kıvançlı olmasın, atların ünü varmış da bütün dünyayı tutmuş. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 15) *“Ah biraz daha yürekli, biraz daha yiğit olsaydı, şu Bolu Beyine gösterirdi. Neredeee o yürek onda!”* (Yaşar Kemal 1994: 25) *“Oğlu ne bilecekti at yetiştirmek ne demektir? Ruşen Ali daha çiçeği burnunda bir gencecik uşak. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 28) *“Ruşen Alidir ne yapsın emir büyük yerden, babasından...”* (Yaşar Kemal 1994: 33) *“Seyisin ışık dünyası karanlık olduktan sonra Bey pişman olmuş ne çıkar!”* (Yaşar Kemal 1994: 36) *“... Soylu atlar böyledir işte. Kırat da soyluların soylusu.”* (Yaşar Kemal 1994: 41) *“Bu ne biçim at, cin midir, peri midir, nedir, hay maşallah! Gittiği yer orman olsa ağaçların doruklarına basa basa gidecek, hay maşallah!”* (Yaşar Kemal 1994: 43) *“Yeter ki insanın içinde iyilik olsun, onun erişemeyeceği hiç bir yücelik yoktur. İnsan, gönlü kadar büyüktür.”* (Yaşar Kemal 1994: 56) *“Daha önceden de söyledikti ya. Gene de söyleyelim. Bu destanda Köroğlu kadar kıratı bilmek gerek. Kıratsız Köroğlu elsiz ayaksız fıkara bir oğlancıktır.”* (Yaşar Kemal 1994: 70) *“Yiğit olan yiğide, sevdiğine yoluyla yordamıyla davranmak düşer. İnsan olmadıktan sonra*

güzel söz, güzel kaş, sırum gibi boy herkeste var. İnsan dediğin yüreğiyle, inceliğiyle insan olmalı. ...” (Yaşar Kemal 1994: 74)

Hikâyede anlatıcı adam tutar: *“Uzun sözün kısası şudur ki, insanın bir ordusu olacağına, bir Reyhan Arabı olsun yeter de artar bile. ...” (Yaşar Kemal 1994: 39) “... A gözü çıkasınca zalim Bolu Beyi, adam tutar da böyle bir kızı dünya malı için Vezirin kel oğluna verir mi? İnsan onu o değnek gibi herifin koynuna koymağa kıyar mı?” (Yaşar Kemal 1994: 64) “... Kel Vezirin değnek oğlu atın üstünde durmağa bile korkuyor. Dokunsan düşecek. Ulan itoğlu. Telli Nigar gibi gelin senin neyine. Telli Nigarın ışığının parlaklığı senin o çipil gözlerini kör eyler. Sen onun gibi bir kızın dengi misin behey yürekten yoksun, behey surattan, elden ayaktan yoksun. Behey sümüklü uyuz... Behey ki behey...” (Yaşar Kemal 1994: 71)*

Yaşar Kemal, hikâye boyunca birçok anlatım tekniği kullanmıştır. Bunlardan en fazlaları; öyküleyici, açıklayıcı, betimleyici, tartışmacı anlatım teknikleri sayılabilir. Ayrıca bir paragrafta bazen birden fazla anlatım tekniğini kullandığı da görülmektedir.

Öyküleyici anlatım tekniğiyle yazılmış paragraflardan birkaç örnek şöyledir:

“Küçük köpek vardı, arkasını bir taşa dayadı. İşkembeyi de bacakları arasına aldı. Önüne gelene hırladı, ardına geleni tepti. Kendi üstüne gelen kocaman köpeklere öylesine yumulup dalıyordu ki, köpek neye uğradığını bilemiyor kan revan içinde arkasına bile bakmadan başını alıp gidiyordu. Bir yarım saat içinde küçük zağarın başında hiç bir köpek kalmadı. Kiminin kulağı, kiminin kuyruğu kopmuş, kiminin gözü çıkmış, birer birer çekip gittiler. Zağara yaklaşmak mı, bir daha Allah göstermesin. Zağar bunca döğüşte işkembesini elinden kaptırmak değil, ne yapıp yapmış kısmetinin ucunu bile göstermemişti öteki itlere. Ruşen Ali kıssadan hisse aldı. ‘Ulan şu bir parmak it kadar olamadık,’ dedi. Gayrı canına tak demiş, tepeden tırnağa yürek kesilmişti.

Hemen eve geri döndü. Eline iyi bir kırılmaz aldı. Bu kırılmazın ucuna tam bir okka çivi çaktırdı. Elinde kırılmazı, kabara kabara çarşıya ekmek almaya gitti. Bu sefer tam dört tane ekmek aldı. Bir elinde ekmekler, bir elinde kırılmazı, bakalım ne olacak? ... Serserieler başı: ‘Üçünü bırak da git.’ Dedi. ‘Sümüklü oğlan.’ Ruşen Alidir, elindeki ekmekleri bir duvarın üstüne yerleştirdi, geriye döndü, ona sümüklü oğlan diyenin üstüne zorladı, onu bir sopada yere yıktı. Ötekileri kattı önüne, serseriler öylesine kaçıyorlardı ki, yellerine sapan taşı ulaşamaz.” (Yaşar Kemal 1994: 25-26)

“Kulağı kirirşteydi. Bu korkunç uğultunun arasından bir kurşun patlamasını bile kaçırıyor, hemen ayağa fırlıyordu. Bu korku ona bir ömür yeterdi. Birkaç saatte öylesine korkmuştu ki, bu korku ona bir öümür boyu yeterdi.” (Yaşar Kemal 1994: 50)

Hikâyede açıklayıcı anlatıma da çok başvurulmuştur. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

“Cellatlar Yusufun gözlerine mil çektiler. Yusuf gözlerine mil çekilirken of bile demedi. Çünkü iyiliğinin, dostluğunun kurbanı olmuştu. Bu zalim Beylerin anlayışı, insanlığı, dostluğu olsa olsa bu kadar olurdu.” (Yaşar Kemal 1994: 23)

“İyi atçılar, hele Koca Yusuf gibisiler ellerinde büyüyen atlarını kokularından bilirler. Ya da onları derin, doğru bir duygu alır atlarına götürür. Hele Koca Yusuf kır tayın kokusunu üç günlük yoldan bile duyardı. Kır tay gelirken ortalık bir deniz kokusu, taze bir yosun kokusuyla dolardı. Sonra da daha yaklaşıncaya da kırattan ince, keskin bir dağ çiçeği kokusu gelirdi. Ruşen bütün bunları ne bilsin?” (Yaşar Kemal 1994: 28)

“Aradan çok az bir zaman geçmişti ki Köroğlu elinde bir sürü üveyikle döndü. Üveyikler dünyanın en lezzetli kuşudur. Yeşilimsi olur rengi ve bir bildircin büyüklüğündedir. Kurnaz kuştur, çok da zor avlanır.” (Yaşar Kemal 1994: 75)

Hikâyede betimeleyici anlatım da en çok rastlanan tekniklerdendir. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

“Deniz aygırının kulunları iki yaşına gelmişti ama hiç birisi ayakta duracak halde değildi. Tayların hiç mi hiç görkemleri yoktu. Gözleri çapaklıydı. Burunlarından durmadan sular akıyordu. Tüyleri keçe gibi derilerine yapışmış, kemikleri iskelet kalmış, dur da yanlarından kemiklerin, birer birer say. Kulakları düşmüş, yelesiz, dizleri yara içinde, bacakları da titriyordu. Bunlar tay değil birer ölümcül tazi. Birer uyuz sıçan.” (Yaşar Kemal 1994: 22)

“İşte böyle bir Reyhan Araptı bu Arap. Çocuklar, kadınlar, çok yürekli olmayan kişiler Reyhan Arabın yüzüne bakamazlardı. Öylesine keskin, şimşek gibi, öfkeli gözleri vardı ki, Reyhan Arabın yüzüne bakanın ödünü koparır.” (Yaşar Kemal 1994: 39)

Hik Yaşar Kemal’in en çok kullandığı teknik tartışmacı anlatımdır. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

“Elinde kırılmazı, kabar kabar çarşıya ekmek almağa gitti. Bu sefer tam dört ekmek aldı. Bir elinde ekmekler, bir elinde kırılmazı, bakalım ne olacaktı? Elinden ekmekleri alanlar kırılmazı görünce ne diyeceklerdi?” (Yaşar Kemal 1994: 27)

“Babası baktı ki oğlu dört tane ekmek getirmiş. Sebebini hiç sormadı. Nasıl olsa kurnaz seyis bunun sebebini anlayacaktı. Az sonra da anladı. Nereden anladı dersniz? Yordamlıyarak evden dışarı çıkıyordu. Kapının yanında eline bir şey değdi. Eline aldı ki bir kırılmaz sopa. Sopanın ucunu yokladı amanallah, sopanın ucu çiviyle sıvalı. ...” (Yaşar Kemal 1994: 27)

Yaşar Kemal, hikâyede bazı paragraflarda birden fazla anlatım tekniğini de kullanmıştır. Bunlardan bir örnek şöyledir: *“Şimdi söylüyorum. At, binicisine bağlıdır. Atın üstündeki binicisi cesursa, at da cesurdur. Düşünceli dalgınsa, at da dalgın olur.*

Kederliyse, at da öyle. Sevinçliyse, at da sevinçli olur. Yılğınsa, at da öyledir. Korkaksa, at da korkar. Korkudan titrerse, at da titrer. Bak oğul, bak, ata bak... Dizleri titremeye başladı. Haydi oğul, yüreğinden şu korkuyu sil at, yoksa at bizi dağlarımıza götüremeyecek. Bak gittikçe hızı kesiliyor. Korkma, gelen atlı ne kadar kalabalık olsa da kırat bizi alır götürür. Yetişemezler anlar.” (Yaşar Kemal 1994: 41)

Yaşar Kemal, diğer destansı romanlarında olduğu gibi bu hikâyesinde de anlattığı yörenin dil özelliklerini kullanmıştır. Bunlardan örnekler şöyledir:

“Boluda dünyanın en güzel atlarını yetiştirirdi. Onun yetiştirdiği atların ünü Anadolu’yu aşmış ta Hindistandan Firengistana, İrandan Turana ulaşmıştı. Bolu Beyi deyince, akla en güzel, rüzgar gibi, kuş gibi yıldırım gibi atlar gelirdi.” (Yaşar Kemal 1994: 7)

“Kırat, kırat, canım kırat! Bilirim dostsun, kardaşsın, yoldaşsın, gönüldeşsin, bizden ayrılamazsın ama, orada kalırsan açlıktan öleceksin. ... Eve geldiği zaman ayağında ayakkabı kalmamış, erimiş, ayaklarının altı yüzülmüştü. ... İnandım oğu, inandım sana.” (Yaşar Kemal 1994: 11)

“Bu takım hazine ederdi. Yusuf ikircikliydi. ... Eyeri ata vurdu, dizgini gerdanlığı taktı, at bir ışıltı içinde balkıdı. ... Sağrısına bir şaplak vurup:” (Yaşar Kemal 1994: 12)

“Ne oldu, ne olmadı, birden ortalık karışiverdi. Direk direk toz yekindi ovadan, denizden. Deniz kudurdu, dorukları ak köpüklü dalgalar minare boyunu aştı, ortalık gümbürdedi. ...” (Yaşar Kemal 1994: 16)

“Ne oldu, ne olmadı, birden gümbürtü kırp diye kesiliverdi. ... Mavi denizin üstünden kayarak gelen kırat pırıltı içinde balkıyordu. ... Keşki bütün atlar bu deniz aygırı gibi yaratılsaydı, şu dünyada hiç bir şey istemezdim. ...” (Yaşar Kemal 1994: 17)

“Koca Yusuf amanı bilin mi?” (Yaşar Kemal 1994: 21) *“Seni osmanlı içinde rezil malamat edecek. ... Üfürsen yıkılacalar. ... Yürü bire Bolu Beyi, sende bir gün bu gözlerin, bu dostluğun öcünü alırsam alırım. ... ”* (Yaşar Kemal 1994: 23)

“... çarnaçar ... cikiltisinden ... ” (Yaşar Kemal 1994: 28) *“... yağ küleği...”* (Yaşar Kemal 1994: 34) *“... hıyanet...”* (Yaşar Kemal 1994: 35) *“...zort atmaz...”* (Yaşar Kemal 1994: 38) *“...foşlamış...”* (Yaşar Kemal 1994: 40) *“...böğrüne...”* (Yaşar Kemal 1994: 41) *“... feldirdemeğe...”* (Yaşar Kemal 1994: 42) *“... şavulladı...”* (Yaşar Kemal 1994: 46) *“... yamçılarını...”* (Yaşar Kemal 1994: 48) *“...ipiliye ... nen...”* (Yaşar Kemal 1994: 48) *“...şavklanan... gencelir...”* (Yaşar Kemal 1994: 49) *“... çarnaçar... ihırcık...”* (Yaşar Kemal 1994: 50) *“... şahbaz.... şıvgaca...”* (Yaşar Kemal 1994: 63) *“...tezene...”* (Yaşar Kemal 1994: 66)

Yaşar Kemal, hikâyede çok fazla ikileme, deyim, atasözü ve özlü sözler kullanmıştır. Bunlar şöyledir:

İkilemeler: *“...cins cins... yıldı yıldı... bölük bölük...oluk oluk...”* (Yaşar Kemal 1994: 9) *“...hendek hendek... yora yora...”* (Yaşar Kemal 1994: 10) *“...kimsiz kimsesiz...”* (Yaşar Kemal 1994: 13) *“... direk direk...”* (Yaşar Kemal 1994: 16) *“...yede yede... elsiz ayaksız... dilsiz belsiz...”* (Yaşar Kemal 1994: 24) *“... kütür kütür...belini bıknı...”* (Yaşar Kemal 1994: 48) *“...efil efil...”* (Yaşar Kemal 1994: 56) *“... başak maşak...”* (Yaşar Kemal 1994: 63) *“...zartı zortu...”* (Yaşar Kemal 1994: 68) *“...kıs kıs... fitil fitil...”* (Yaşar Kemal 1994: 72) *“...süklüm püklüm...”* (Yaşar Kemal 1994: 86) *“...yalvar yakar...”* (Yaşar Kemal 1994: 87)

Deyimler: *“suyu kurumak”* (Yaşar Kemal 1994: 10) *“kuzu gibi olmak”* (Yaşar Kemal 1994: 12) *“yüreği cızzz etmek, kula kul olmak”* (Yaşar Kemal 1994: 13) *“el vermek”* (Yaşar Kemal 1994: 14) *“gözünden esirgemek”* (Yaşar Kemal 1994: 18)

“kıssadan hisse almak” (Yaşar Kemal 1994: 26) “bıyık altı gülümsemek” (Yaşar Kemal 1994: 42) “aşık atmak” (Yaşar Kemal 1994: 64) “gözü açık gitmek” (Yaşar Kemal 1994: 78)

Atasözleri ve özlü sözler: “Bir bakarsın verir abad ederler, bir bakarsın vurur berbad ederler.” (Yaşar Kemal 1994: 23) “Göl yatağında su eksik olmaz. Eskiden de kurt eniği kurt olur.” (Yaşar Kemal 1994: 27) “İnsan anadan yiğit doğmaz, insanı hem yürekli, hem de korkak yapan görgüsü ve aklıdır.” (Yaşar Kemal 1994: 27) “Suya giren ıslanır.” (Yaşar Kemal 1994: 44) “Kör Memedin erkek mandası” (Yaşar Kemal 1994: 45) “Yiğit olan arkasını ya beye vermeli, ya da dağa vermeli.” (Yaşar Kemal 1994: 53) “..hileyi de yiğitliği de Köroğlundan öğren.” (Yaşar Kemal 1994: 58) “Şu küçücük dapları ban yarattım, büyükleri de dedemden kaldı” (Yaşar Kemal 1994: 59) “Varıp gübreliğe konan kargalar, has bahçede gül kadrini ne bilir. Sonradan sonraya beyliğe yeten, zalim olur el kadrini ne bilir.” (Yaşar Kemal 1994: 68) “Kol kırılır yen içinde” (Yaşar Kemal 1994: 75) “Elden üstün el varmış.” (Yaşar Kemal 1994: 78) “Elini ılıktan soğuğa vurmamak” (Yaşar Kemal 1994: 82)

1. 2. 2. “ÜÇ ANADOLU EFSANESİ, KARACAOĞLAN” HİKÂYESİNİN ÖZETİ

Yaşar Kemal’in *Üç Anadolu Efsanesi* isimli kitabı içerisinde ikinci olarak yer alan, halk tarafından çok benimsenen *Karacaoğlan* hikâyesidir.

Karacaoğlan kendi obasını terketmişyolda giderken Deli Hüseyin isimli bir adamla karşılaşır. Deli Hüseyin Karacaoğlan’ı obasına götürür. Deli Hüseyin kısa sürede Karacaoğlan’ı çok sever. Karacaoğlan’la kan kardeşi olur. Deli Hüseyin’in obası göç etmeye hazırlanırken Oba Beyi’nin kızının devesi kalkmaz. Karacaoğlan bu deveyi türküsüyle kaldırır. Kız bundan çok etkilenir. Kızın adı Elif’dir. Elif bundan sonra ne

zaman Karacaoğlan'ın türküsünü duysa büyülenmiş gibi yanına gider. Elif'le Karacaoğlan birbirlerine aşık olurlar. Birgün kaçma kararı alırlar ama fırtınadan dolayı kaçamazlar. Eve Elif'in geç gelmesiyle babası olayları duyar. Karacaoğlan ile Hüseyin'in cezalandırmak isterken, Elif Karacaoğlan'ı yan çadıra kaçıtır. Yan çadırın sahibi Hürüce'dir. Hürüce ve oba halkı aracılığıyla genç aşıkların başka bir obaya kaçmalarını sağlarlar.

Bu oba, Kocaalioğlu'nun obasıdır. Karacaoğlan ile Elif, burada mutlu yaşarlarken oba Beyi'nin yeğeni Elif'e aşık olur. Elif'in peşini bırakmaz. Elif, Halil'in peşini bırakması için onun teklifini kabul eder. Halil'in teklifi bir gece birlikte uyumaktır. Karacaoğlan'ın evde olmadığı bir gece bunu gerçekleştirirler. Fakat, sabah Karacaoğlan eve gelmiş ve onları yatakda görmüştür. Karacaoğlan, sazını alıp uzak diyarlara gider. Elif ardından yetşmek istese de; Karacaoğlan çoktan gitmiştir. Elif yıllarca bekler. Karacaoğlan'a heberler gönderir. Karacaoğlan gelmez. Karacaoğlan'ın her çıkardığı türküyü gençlere söylettirir.

Elif yaşlanmıştır ama, Karacaoğlan'ın döneceğine ümitlidir. Karacaoğlan'a bir çerçici aracılığıyla haber gönderdiğinde çok geç olmuştur. Elif ölmüştür. Karacaoğlan Elif'e yetişememiştir. Karacaoğlan, Elif'in mezarlığındaki dut ağacına sazını asr ve bilinmeyene doğru gider. Yıllar geçer o dut ağacı çürür; yerine yeni dut ağacı ekilir. Saz çürür; yerine yeni saztakılır.

1. 2. 2. 1. ZİHNİYET

Edebî metinler ait olduğu dönemi temsil etmektedir. Bu yargıdan hareketle *Karacaoğlan* hikâyesinin zihniyeti hakkında şunları söyleyebiliriz. Dönem sözlü kültürün yaygın olduğu dönemdir. Toplumda halkın mutluluklarına, üzüntülerine,

acılarına, haykırıışlarına tercüman olan, yine halkın içinden çıkan ozan, aşık denilen kişiler yer almaktadır. Bu kişilere, halkın duygularını, sessiz çoğunluğun sesini dile getirdiği için ermiş gözüyle bakılmaktadır.

Karacaoğlan bu özellikleriyle hikâyede yer almaktadır. Elinde sazı, içli sesiyle halkın söylemek istediklerini söyler, onların duygularını dile getirir. Halkın, Karacaoğlanı, bu özelliklerinden dolayı hikâyede kutsallaştırdığı görülür. Hikâyedeki yaşamda anlatılanlar şöyledir. Halk aşiretler halinde yaşamaktadır. Henüz millet seviyesine ulaşamamıştır. Bir Beyin önderliğinde obalarıyla birlikte yaşarlar. Bu obalar göçebedir. Hikâyenin anlatıldığı dönemde Anadolu’da çok fazla oba vardır. Bu obalar birbirleriyle iletişimi habercilerle yapmaktadırlar. Yani iletişim problemi yaşanan bir dönemdir. Halk, bu sorunu sözlü kültürle çözüme ulaştırmıştır. Sevinçlerini, üzüntülerini, mutluluklarını, acılarını, özlemlerini yakılan türkülerle adreslere göndermiştir. Öyleyse bu hikâye sözlü kültürü ve sözlü kültürün dönemini temsil eder.

Bu dönemin bir diğer özelliği de aşiretleriyle yaşayan halkın arasında sosyal sınıf ayrımlarının yaşandığı anlaşılır. Bu dönemde sosyal, siyasal ve ekonomik güç obaların lideri olan Beyler’de toplanmaktadır. Bey çocukları, Bey çocuklarıyla evlenir. Karacaoğlan da bu sistemin gazabına uğrayanlarındandır. (Yaşar Kemal 1994: 120-121)

Hikâyede Karacaoğlan’ın, her şeyi terkedip gitmesi, ladinî aşkın peşine düşmemesi ve söylediği türkülerde ilahî aşktan bahsetmesi yine yaşadığı dönemin aşk anlayışını temsil etmektedir. Yönlendirici aslî unsur aslında ladinî aşk değildir. Eğer bu ladinî aşk olsaydı Karacaoğlan, hiç bir obayı bırakmazdı. Karacaoğlan’ın yaşadığı her şey onu bilinmeyene itmektedir. Fakat, Karacaoğlan’ın ilahî aşk anlayışı sofuların aşk anlayışından çok hümanizm anlayışına yakındır. *“Dünyadaki bütün yarattığı, ağacı, kuşu, böceği, insanı, her şeyi en derin sevgiyle kucaklardı. İliklerine kadar aşk duyardı*

dünyanın her şeyine. Yağmuruna, kışına, borasına, sıcağına, soğuğuna... Dünyanın en küçük, en değersiz şeyine bile kocaman açılmış çocuk gözleriyle, hayretle bakardı. Türküsü, sesi bir çoşma, bir kendinden geçmeydi. Dünyaya karşı. ...” (Yaşar Kemal 1994: 103)

Karacaoğlan, aşkını söylediği türkülerle dile getirir. Bu aşkın ilahî bir aşk olduğunu; Elif’e geri dönmeyişinden, şu paragraftan ve alttaki şiirden anlayabiliriz. “(Eif) Sesi güzellere Karacaoğlandan türküler söyletiyor... Söyletip ağlıyor. ‘Bunu yeni mi çıkarmış?’ diye soruyor... Her çıkan türkünün de kendi üstüne çıkardığını biliyor, ağlıyordu... Hele son türkülerinden biri onu iyice yıktı. Türküyü ona bir delikanlı söylüyordu. Güzel sesiyle...” (Yaşar Kemal 1994: 156)

*Üryan geldim gene üryan giderim
Ölmeğe elde fermanım mı var
Ezrail gelmiş de can talep eyler
Benim can vermeye dermanım mı var*

*Er isen erliğin meydana getir
Kadir Mevlam noksanımı sen yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim yük götürür dermanın mı var*

*Dirilirler dirilirler gelirler
Huzuru mahşerde divan dururlar
Harami var diye korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var*

*Karacaoğlan der ki ismin öğerler
Ağı oldu yediğimiz şekerler
Güzel sever diye isnad ederler
Benim haktan özge sevdiğim mi var*

(Yaşar Kemal 1994: 156)

1. 2. 2. 2. YAPI

1. 2. 2. 2. 1. OLAY ÖRGÜSÜ

Karacaoğlan isimli hikâyede; Karacaoğlan adındaki bir halk ozanıyla bir yörük kızının aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Bu aşk hikâyesinin oluşumunun safhaları dikkate alınırsa iki birime ayrıldığı görülür. Birinci birim Karacaoğlan ile Elif’in tanışması ve

obadan kaçmasının olduğu bölümleri kapsar. İkinci birim ise; Karacaoğla'nın, aşıklığın kaderi olan yerini yurdunu, sevdiğini bırakıp diyar diyar gezmenin yaşandığı bölümleri kapsar.

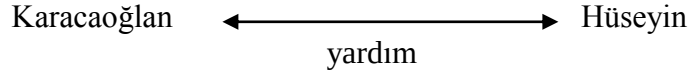
1. 2. 2. 2. 1. 1. Birim: Karacaoğlan İle Elif'in Aşkı

Bu birimde yerini yurdunu terketmiş bir ozanın bir oba tarafından sahiplenilmesi, bu sığınmada Karacaoğla'nın kudretine oba Beyi'nin kızının aşık olması Karacaoğlanın da bu aşka karşılık vermesi; fakat, obanın Beyi'nin bu aşka karşı çıkmasıyla genç aşıkların obayı teretmesi anlatılmaktadır.

Buradaki karşılaşmanın sebebi, aşıkların kırılgan yapılarını gösterme amaçlı anlatılmıştır. Hassas yapıya sahip olan Karacaoğlan ilk olmadığı gibi son olmayacak olan yerini yurdunu terkederken karşımıza çıkar. Çünkü o, halk ozanıdır; bir topluluğa, bir aşirete bağlı kalamaz.

Arkasında kalan halk her zamanki gibi halk aşığını kaybettiği için üzgündür. *“Etme eyleme, uyma şeytan sözüne. Gurbet elin kahrı zehirden acıdır. Aşık olsan da acıdır. Senin başındaki kavak yelleri gelir geçer,” demişlerdi. ‘Obamızın şenliği, gözümüzün bebeği gitme! Bizden ne kötülük gördün ki? Yarenin yoldaşın burada. Anan baban burada. Gitme! Yapma bunu bize! İşte bizden her istediğini. Bütün bir oba senin yoluna can verir. Sazıyın üstüne saz yok, sözüyün üstüne söz yok. Biliriz,’ demişlerdi. ‘Senin kadrini biliriz. Gel tut sözümüzü. Obadan ayrılma. Gitme gurbet ellere.’ Dinlememişti. Anası gözyaşı dökmüş, babası boynuna sarılmış, yarenleri yolunu kesmiş, onu döndürememişlerdi.”* (Yaşar Kemal 1994: 93)

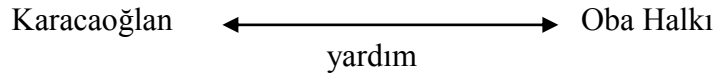

Karacaoğlu ile Hüseyin'in karşılaşması; Karacaoğlu'nun aşıklığına aşıklık katacak hikâyesinin başlangıcını sağlar. Hüseyin isimli bi Yörüğün, yolda arabası devrilmiştir. Köroğlu da bu adama yardım eder. Hüseyin bu yardıma çok mutlu olur ve Karacaoğlu'ı obasına götürür.

Karacaoğlu, geldiği obaya, kendi obasını terkedişiyile ilgili bir türkü söyler ve bütün oba halkının sevgisini kazanır. Hüseyin, Karacaoğlu'nun bu hüznü hikâyesine dayanamaz ve kan kardeşi olmak ister. “...*seninle kan kardeş olalım. Kimim kimsem yok benim. Senin sesin dağı taşı eritir.*” (Yaşar Kemal 1994: 96)

Hüseyin, Karacaoğlu ile kan kardeş olmuştur. Hikâyede bunun bir sebebi vardır. Hikâyenin ileri bölümlerinde Karacaoğlu'ı aramak için yerini yurdunu terkedecek olan Deli Hüseyin'in, Karacaoğlu'ı bu kadar sevmesi ve onu yılmadan aramasının açıklaması budur.

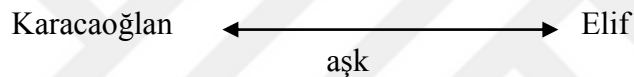

Bu karşılaşmanın sebebi, Karacaoğlu'nın sesini ne kadar etkileyici olduğunu kanıtlamak için anlatılmıştır. Karacaoğlu'nın sığındığı obanın, Beyi'nin kızının devesi yere oturmuştur.

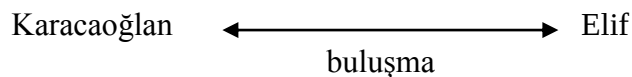
Develerde bir özellik vardır. Bu özelliğe göre devenin bir inadı tuttu mu oturduğu yerden ölünceye kadar kalkmaz. Hiç bir kuvvet deveyi oradan kaldıramaz. Bu oturuş o devenin ölümü anlamına gelmektedir.

Karacaoğlan'ın sesi o kadar etkilidir ki yere oturan deveyi bile kalkmaya ikna eder. Karacaoğlan, Deli Hüseyin'in ısrarlarına dayanamaz ve deveye türkü söyler. Deve bu güzel sese dayanamaz ve kalkar. (Yaşar Kemal 1994: 98-99)

Deli Hüseyin, çoktan kalkıp yol almış oba halkına bunları bir bir anlatır. Herkes hayret eder. Deveyi kaldırdığı için teşekkür ederler.

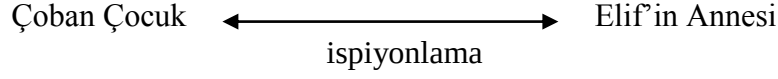

Burada yine Karacaoğlan'ın sesinin gücü anlatılmaktadır. Uzak bir yerde oturup türkü söyleyen Karacaoğlan'ın sesi, yıllardır kimsenin yaklaşmadığı hırçın atı birden bire uysallaştığı görülür. Karacaoğlan daha önce de Elif'in ölmeye mahkum olan devesini inadından döndürüp yaşamını kurtarmıştır. Elif, bu atın da uysallaştığını görür ve sesin büyüüne kapılıp, ormana; Karacaoğlan'ın yanına gider. İşte Elif ile Karacaoğlan'ın aşkı burada başlar. (Yaşar Kemal 1994: 104)

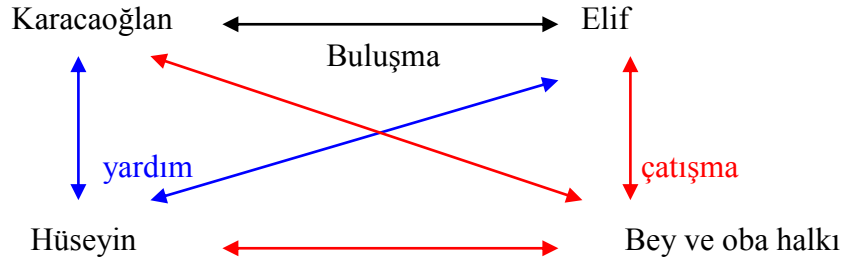
Elif artık Karacaoğlan'a, Karacaoğlan'ın büyülü sesine aşık olmuştur. Karacaoğlan'ın büyülü sesi Elif'i hapsine almıştır. Elif, yine bir gün bu büyülü sese dayanamaz ve sesin geldiği yere gider. Burada Elif ile Karacaoğlan ilk buluşmalarını yaparlar. (Yaşar Kemal 1994: 105)

Bu buluşmada, davetsiz misafirler de vardır. Bu bir çocuk çobandır. Karacaoğlan ile Elif'in sarılmasını görmüştür.

Buradaki karşılaşma Elif'in babasından annesinin ne kadar korktuğunu kanıtlamak için anlatılmıştır. Ayrıca, Elif'in, daha sonra eve gelmediği bir anda, nerede ve kiminle olduğu bilgisini annesine aktarıp daha kötü olayların çıkmamasını sağlamak için hikâyede yer almıştır.

Çoban Çocuk, bu sarılmayı hemen gidip; Elif'in annesine anlatmak ister. Tam anlatacağı sırada Elif'in Bey babası gelir. Annesi, çocuğun telaşından ve kocasının gaddarlığından korkar. Çocuğun, kötü haber vermesinden korkarak; çocuğu susturur.

Bu karşılaşma, sosyal sınıfların çatışmasını temsil etmektedir. Elif; zengin, obanın lideri olan Bey sınıfının temsilcisidir. Karacaoğlan fakirlerin, halkın bulunduğu sınıfın temsilcisidir. Bu bölümde imkansız aşkları ortaya çıkar. Gaddar bir Beyin, sınıf söz konusu olunca halka nasıl zulüm ettiği bu buluşma sayesinde görülür.

Elif, yine dayanamamış ve Karacaoğlanın yanına gitmiştir. Bu buluşmada, sınıf ayrımlarından dolayı evlenemeyecekleri için kaçma planı yaparlar. Fakat, akşama doğru çıkan fırtınadan dolayı kaçamayıp bir mağaraya sığınır. Elif evine dönmeyince, ailesi

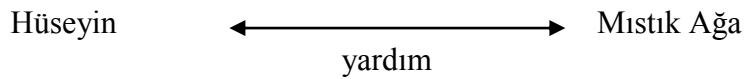
onu merak eder. Babası, bütün oba halkını yanına alarak ormana, Elif'i aramaya giderler.

Hüseyin de Karacaoğlan'ı merak etmiştir. Çünkü akşam yemeğinde Karacaoğlan mutlaka çadırdaki oluyordu, o gün gelmeyince Hüseyin Karacaoğlanı aramaya ormana gider. Hüseyin, Karacaoğlan ile Elif'i bir mağarada bulur. Elif'i evine gönderir. Çünkü, Elif'in babası gerçeği öğrenirse; Karacaoğlan'ı öldürür. Böylece, Elif ile Karacaoğlanın kaçma planı bozulmuş olur.

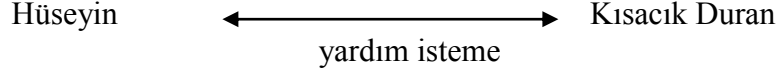

Anne evde çaresiz düşünürken aklına çoban çocuğun bir gün gelip bir şeyler söylemeye çalışması aklına gelir. Anne çoban çocuğu bulur ve bütün gerçekleri öğrenir. Anne de sosyal sınıf ayrımını gözetmektedir. Kızının bir aşığa sevdalanmasına sinirlenir. Zaten, Elif de obasına, çadırına çoktan dönmüştür. Kadın o kadar sinirlenir ki; kızını döver. (Yaşar Kemal 1994: 120-121)

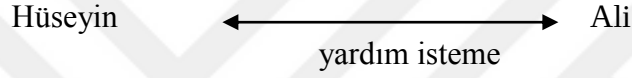
Anne, Elif'in bu aşkını kimseye söylemeyip kapanmasını sağlamaya çalışır. Çünkü, kızı kendisi gibi bir Bey oğluyla evlenmelidir.

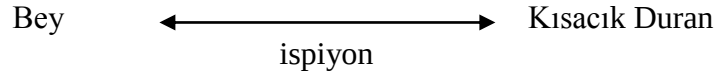
Hüseyin, günlerdir ağzına bir lokma ekmek koymayan kan kardeşinin bu derdine çareler arar. Hüseyin'in ilk aklına gelen kişi Mıstık Ağa'dır Çünkü, Mıstık Ağa kendisi gibi hiç bir oterite tanımamaktadır. Bey'den korkmamaktadır. Fakat, Mıstık Ağa Hüseyin'e ne yapması gerektiği hakkında bir şey söylemez.

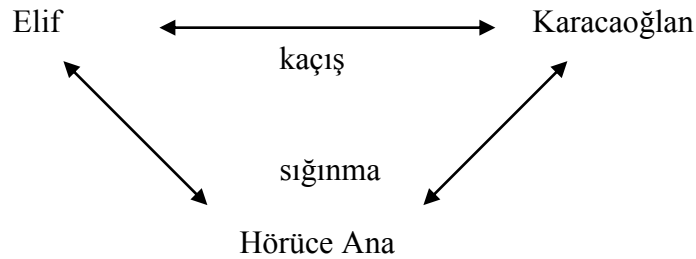
Bu karşılaşma, babanın Elif ile Karacaoğlan'ın sevdasını duyurmak için anlatılmıştır. Bir diğer sebebi ise; Bey'den korkan halkın temsili için konulmuştur. Çünkü, Kısacık Duran Deli Hüseyin'in arkadaşıdır. Deli Hüseyin gidip, bu arkadaşlığa sığınarak Karacaoğlan'a Elif'i kaçırmada yardım ister. Kısacık Duran yardım edemeyeceğini söyler.

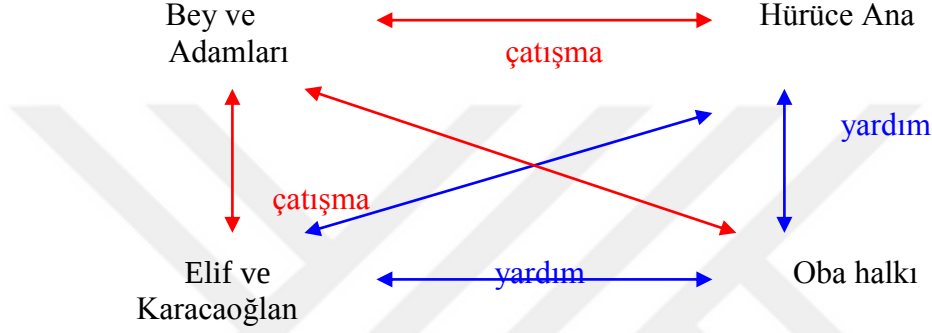
Hüseyin, yine çare umuduyla arkadaşı Ali'ye gider. Ali, Hüseyin'e yardım edebileceğini söyler. Bu arada Hüseyin Mıstık Ağa ile de irtibat içindedir. Çünkü, eğer kızı Karacaoğlan'a kaçırırsa buralardan kaçıp, birilerinin yanına sığınmaları gerekmektedir. Bu konuda ancak Mıstık Ağa yardımcı olabilir.

Kısacık Duran, arkadaşına kalleslik ederek, Bey'e olayı bir bir anlatır. Bey çok sinirlenir. Bunu duyunca karısını, bunları kendisine haber vermediği için döver. Diğer taraftan da adamlarını; Hüseyin'i ve Karacaoğlan'ı yakalamaları için gönderir.

Elif, babasının söylediklerini duyunca, Karacaoğlan'ı alıp yan çadıra kaçar. Bu çadır, Hürüce Ana isimli bir kadına aittir. Bu kadın, Bey'e karşı başkaldırının ve zulme karşı direnişin temsilcisidir. Hürüce Ana, Elif ile Karacaoğlan'ın kendisinde saklanabileceklerini söyler.

Bu kaçış ile sessiz çoğunluğun sessizce Bey'e başkaldırısının oluşmasını sağlar. Bey'in yaptığı birer zulüm olduğun farkında olan oba halkına bu cesareti Hürüce Ana vermiştir. Aslında, oba halkı da artık Bey'e başkaldırmak istemektedir ama, bunu cesaret alıp da yapamamaktadır. Bey'in karşısına resmen başkaldırmayı yapamayan halk gizliden gizliden bu başkaldırımı yapar. Bu karşılaşma, sosyal sınıf ayrımına başkaldırının göstergesidir.

Hürüce Ana, bu aşıkları saklar. Çünkü, Bey'in yaptığı bir zulümdür. Buna birisi dur demelidir. Elif, Hürüce Ana'yı Mıstık Ağa'ya yollar. Mıstık Ağa da Hüseyin'e haber verir. Hüseyin de obada Ali'nin çadırına saklanır.

Bey, bu duruma çok sinirlenmiştir. Karacaoğlan ile Kızı Elif'i her yerde arar ama bulamaz. Bunların obada bir yerde saklandığına karar verir. Bütün obayı aratma emri verir. Bey'in adamları bir bir çadırları ararlar. Oba halkı, aşıkların Hürüce Ana'da çıkarsa Bey'in onu da öldüreceğini bilmektedirler. (Yaşar Kemal 1994: 137-138)

Hüseyin ← yardım → Mıstık Ağa

Mıstık Ağa, Hüseyin'e bir mektup verir. Bu mektup, Hüseyin, Elif ve Karacaoğlan'ın sığınacağı Bey'e yazılmış bir mektuptur. Çünkü, onlar buradan gitmelilerdir. (Yaşar Kemal 1994: 139)

Elif ve Karacaoğlan ← düğün → Oba halkı

O gece düğün, dernek kurulur. Oba halkı, aşıklara yardım etmenin verdiği sevinçle, çeyizler yapmışlardır. (Yaşar Kemal 1994: 139-140)

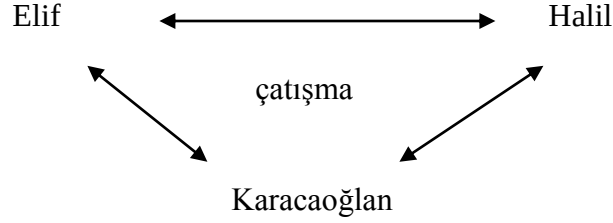
Hüseyin, Elif ve Karacaoğlan ← dostluk → Küçükcalioğlu

Hüseyin, Elif ve Karacaoğlan, Mıstık Ağa'nın dediği kişiye giderler. Küçükcalioğlu onları sevinçle karşılar. Onlara, seymenlerle düğün, karşılama töreni yapar. Misafirlere en güzel kalacak yerler ayarlanır. Karacaoğlan, Elif ve Hüseyin buraya yerleşirler. Diğer obalarda olduğu gibi bu oba halkı da Karacaoğlan'ı bağrına basmıştır. Karacaoğlan, düğünlerde, derneklerde sanatını icra ettirir.

Elif ← çatışma → Halil

Oba Beyi'nin çapkın bir yeğeni vardır. Bu yeğen, güzel bir kız görse peşine düşer ve elde edinceye kadar gider. Bu kişinin ismi Halil'dir. Halil Elif'i gördüğünden bu yana sürekli peşindedir. Bir gün Elif dayanamaz ve Halil'in yanına gider. Ona, kendisinin peşini bırakmasını söyler. Halil de bunu bir şartla peşini bırakacağını söyler. Bu da

onların sonlarını hazırlayan şarttır. Halil, kendisiyle bir gece aynı yatakta uyursa peşini bırakacağını söyler. Elif de kabul eder.

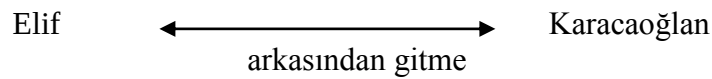

Bu karşılaşma, Karacaoğlu ile Elif'i ayıran bir karşılaşmadır. Karacaoğlu gördüklerinden hareketle aldatıldığını düşünür ve Elif'i terk eder. Elif, iyi niyetinin kurbanı olmuş; Karacaoğlu'ı sonsuza dek kaybetmiştir.

Karacaoğlu, her zaman ki gibi o gece de düğündedir. Fakat o gece içinde bir sıkıntı vardır. Sabah eve gittiğinde, yatağında Elif ile Halil'i çıplak uyurlarken görür. O kadar olgun bir insandır ki, onların üstlerini örter ve oradan uzaklaşır.

1. 2. 2. 2. 1. 2. Birim: Karacaoğlu'nın Bilinmeyene Yolculuğu

Karacaoğlu, aldatıldığını düşünerek aşıkların kaderi olan yollara düşer. O zaten hassas bir kişiliktir. Aldatılma fikri onu kısa bir süre de olsa, insanlardan uzaklaştırmaya yetmektedir. Bu birimde Karacaoğlu rol almaz, ön planda Elif vardır. Elif'in yılmadan Karacaoğlu'ı beklemesi anlatılmaktadır. Karacaoğlu hakkında da uzaklardan gelen haberler doğrultusunda bilgi alınmaktadır.

Elif, Karacaoğlu'nın peşinden koşsa da ona yetişemez. Karacaoğlu çoktan bilinmeyene doğru gitmiştir. Çaresiz Elif, obasına geri döner.

Beyin Hatunu ← → Halil
öldürür

Bütün olanı biteni Hatun zorla Elif'e anlattırır. Beyin karısı, çılgına döner. Çünkü, Karacaoğlan'ı çok sevmektedir. Gider ve Halil'i öldürür.

Bey,
Adamları ve
Hüseyin ← → Karacaoğlan
arama

Bundan sonra Bey, diyar diyar Karacaoğlan'ı arttırır. Karacaoğlan bir mağaraya sığınmış orada yaşamaktadır. Diğer taraftan da Hüseyin, Karacaoğlanı aramaya gider. Hüseyin, Karacaoğlan'ı ararken yolda ölür. Elif, obalarla göçebe yaşama devam etmemiştir. Karacaoğlan'la kaldığı çadırın olduğu yere ev yaptırmıştır. Oralar zamanla köy olmuştur. Yıllar sonra Karacaoğlan'ın aşıkların yanına gittiğini, düğünlerde türkü söylediği duyulur.

Elif Ana ← → Çerçi
yardım

Elif, Karacaoğlan'ı yılmadan, ümidini kesmeden beklemektedir. Onu herkese sormaktadır. Bir taraftan da türkülerini dinlemektedir. Birgün sokağına çerçi gelir. Çerçi'ye Karacaoğlan'ı sorar ve onunla haber gönderir. (Yaşar Kemal 1994: 158)

Çerçi ← → Karacaoğlan
yardım

Çerçi, Karacaoğlan'ı günlerce aradıktan sonra bir derimevinde bulur ve Elif Ana'nın mesajını iletir. Karacaoğlan, kalakar ve kendisini Elif'in yanına götürmesini

söyler. Fakat, iş işden geçmiştir. Onlar gelmeden Elif Ana ölmüştür. “*Karacaoğlan attan indi. Düşer gibi. İki delikanlı koluna girdi. Durdu: ‘Nerede?’ diye sordu. ‘Evinde mi?’ Kalabalık donmuştu. Çıt çıkmıyordu. Öyle bir sessizlik çöktü ki ortaya, arının kanadının sesi duyulur. ‘Nerede?’ diye tekrar sordu. Sesinden akibeti anladığı belliydi. ‘Yoksa yetişemedim mi?’ Bir yaşlı mezarlığı gösterdi. İşte orada. Sonra elinden tuttu. Karacaoğlanı mezarlığa götürdü. ‘İşte bu!’ dedi. Mezar tazeydi. Mezarın başucuna bir dut fidanı dikmişlerdi. ... Sallanarak ayağa kalktı. Sazını o dut gidanına astı. Başında bekleyen adama: ‘Bu saz burada, kıyamete kadar kalacak,’ dedi, oradan ayrıldı. Adam Karacaoğlanın ne demek istediğini anlamıştı.” (Yaşar Kemal 1994: 159-160)*

1. 2. 2. 2. 2. KİŞİLER

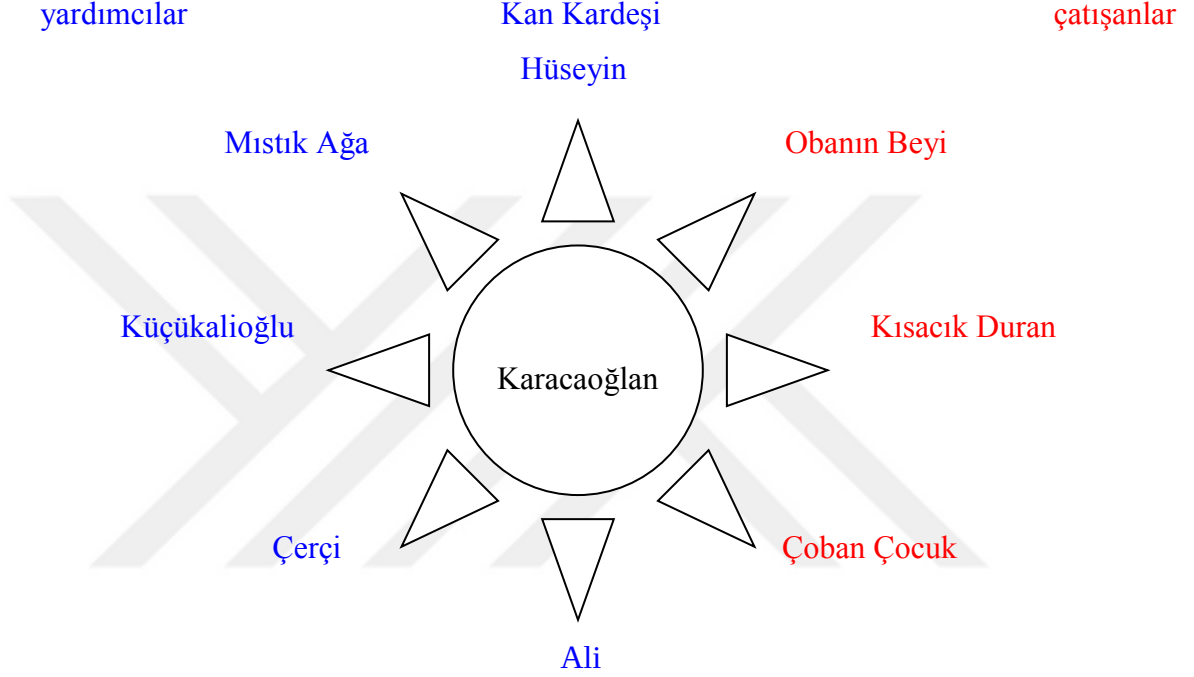
1. 2. 2. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine göre

1. 2. 2. 2. 2. 1. 1. Erkekler

Karacaoğlan hikâyesinde kişi sayısı çok azdır. Erkeklerin sayısı on beşi geçmemektedir. Bu kişilerin içinde ön planda olanlar kişilerin sayısı beşi geçmemektedir. Bunlar, önem sıralarına göre şöyledir: Karacaoğlan, Deli Hüseyin, Obanın Beyi, Mıstık Ağa, Küçükhalioğlu, Halil, Çerçi, Ali, Veli Emmi, Çoban Çocuk, Kısacık Duran’dır.

Hikâyede, Karacaoğlan’ı seven, ona değer verip yardımcı olan kişilerden; Oba Beyi’ne karşı yaptığı mücadelede ona yardım ve yataklık yapan kişiler: Deli Hüseyin, Mıstık Ağa, Ali ve Küçükhalioğlu’dur. Karacaoğlan’ın obasını, Elif’i bırakıp gittiğinde Karacaoğlan’ı yılmadan arayan kişiler; Deli Hüseyin ve Küçükhalioğlu’dur. Elif’in isteği doğrultusunda Karacaoğlan’ı arayan Çerçi’dır.

Karacaoğlan ile çatışanlardan ön planda olan kişi; Elif'in babası, obanın Beyi'dir. Kısacık Duran ile Çoban Çocuk, Elif ile Karacaoğlan'ın birlikteliğini ailesine haber veren kişilerdir.

• Karacaoğlan

Karacaoğlan, hikâyede hak aşıklığının yanında ladinî aşk besleyen; halk tarafından çok sevilen, hatta halk tarafından ermiş gözüyle bakılan; şiirleriyle, türküleriyle ün salmış bir kişidir.

Karacaoğlan'ın ailesi ve geçmişiyle ilgili bilgi verilmemiştir. Kendi obasını terketmesinden anlaşılacağı gibi şu paragraftan da Karacaoğlan'ın Türkmen olduğu anlaşılmaktadır. (Yaşar Kemal 1994: 123)

Hikâyede, Karacaoğlan'ın obasını terk etemsinden, Elif'in ölümüne kadar yaşanan olaylar anlatılmıştır. Bu çerçevede Karacaoğlan'ın hayatı bir sır gibidir. Hayatı hakkında bilgiler sınırlıdır. Karacaoğlan'ın geçmişinin gizemi, hikâyede Elif ile

ayrılmalarından sonra da devam eder. Elif’den ayrılıp uzaklaştıktan sonraki hayatında da gizemini korur. Kimse tam olarak ne yaptığını, nerede olduğunu bilmemesinden dolayı halk arasında değişik rivayetler yayılır.

Halk arasında anlatılan rivayetlerden bir tanesi, Karacaoğlan’ın bir mağarada yaşadığı üzerinedir. (Yaşar Kemal 1994: 151)

Karacaoğlan hak aşığıdır. İnsanları, doğayı, her şeyi çok sever. Karacaoğlan duygusaldır. Dünyaya normal insanların gözleriyle bakmaz. Dünyayı farklı yorumlar. *“Dünyadaki bütün yarattığı, ağacı, kuşu, böceği, insanı, her şeyi en derin sevgiyle kucaklardı. İliklerine kadar aşk duyardı dünyanın her şeyine. Yağmuruna, kışına, borasına, sıcakına, soğuşuna... Dünyanın en küçük, en değersiz şeyine bile kocaman açılmış çocuk gözleriyle, hayretle bakardı. Türküsü, sesi bir çöşme, bir kendinden geçmeydi. Dünyaya karşı. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 103)

Karacaoğlan’ın sesi doğadaki bütün canlıları etkisi altına alır. *“O söyledikçe halka olmuş kadınlarada bir sallanma... Bir ah, of... Etrafta çıtırtı bile yok. Dağlar, ovalar yankılanıyor. Yalnız bir ses... Ortalığı dolduruyor. Söyliyenin yüzü utangaç. Bir zaman sonra kendisini unutup da asıl dünyasına girdiği zaman yüzü değişti. Obada kim varsa, hasta, yatalak, çocuk, halkaya katılmak için çadırdan fırladı... Halka büyüdü. Halka dondu kaldı. Dağlardan çobanlara sürüsünü bırakıp geldi. Dağlardan kurtlar, kuşlar geldi. Sonra, birden bire saz durdu. Türkü durdu. Trükü bir zaman kayalarda, ovada yankılandı kaldı. Aşık başı önünde kalktı, yürürdü. Onun geldiğini gören halka usuldan aralandı. O çıktı.”* (Yaşar Kemal 1994: 102)

Sesi o kadar etkilidir ki, sesinin ve aşıklığının kutsallığına inanılır. (Yaşar Kemal 1994: 98-99)

Karacaoğlu, diyar diyar gezmeyi tercih eder. O hep bilinmeyene doğru gider. *“... Yürümeğe başladı. Evden çıktı çikalı hep yürüyordu zaten. Yürümekten başka bir şey düşünmüyordu. Ama nereye gidiyordu? Bu onun birinci gurbete çıkışı değildi. Böyle uzun uzun, ovaları, yolları belleri, dağları bundan önce de yürümüştü. Bundan önceki çıkışlarında da nereye gittiğini bilmiyordu. Nereye gittiğini bilmemesi hoşuna gidiyordu. Yeni yüzler, yeni dünyalar görmek onu kendine çekiyordu. Yeni yeni insanlara, yeni yeni şeyler söylemek...”* (Yaşar Kemal 1994: 93)

Karacaoğlu, halk tarafından çok sevilir. Gittiği bütün yerlerde insanlar, yanlarından ayırmak istemez. Fakat, Karacaoğlu, aşıkların kaderi olan diyar diyar gezmeyi tercih eder. Bu yüzden hep arkasında üzülen insanları bırakır. (Yaşar Kemal 1994: 93)

Karacaoğlu’nın psikolojik tepkilerinden anlaşılan kişilik özellikleri şöyledir: Karacaoğlu; özgürlüğüne düşkündür, duygusaldır, aşıktır, sosyal sınıf ayrımında alçak tabakadan geldiği için üzgündür, mülayim bir insandır, kırılgan bir yapısı vardır.

Karacaoğlu aslında özgürlüğüne çok düşkündür. Teslimiyeti sevmeyen bir yapısı vardır. Bu yapısını bir atın özgür yapısında kendisini bulmasından anlayabiliriz. (Yaşar Kemal 1994: 103)

Karacaoğlu’nın mülayim bir kişiliği vardır. Elif ile bir erkeği yatağında uyurlarken görünce, onların üstünü örtüp olay çıkartmadan gidecek kadar olgundur. (Yaşar Kemal 1994: 148-149)

Kırılgan bir yapısı vardır. Bu aşıkların genel özelliğidir. *“‘Onu iyi tut... O senin kardaşın gibi dünyaya zor gelir,’ dedi. ‘Osenin kardaşın şahın sultanın üstünde.. Onu bilen bilir Delim... Bir yüzünü gördüm, bir sesini duydum, bir de türküsünü işittim... Onu*

bile bilir. Hoşca tut onu. Bunların gönlü çabuk kırılır. Değmesin kimse teline.” (Yaşar Kemal 1994: 126)

Onun hikâyedeki en çok anlatılan psikolojik halleri; Elif’e karşı beslediği aşktır. Bu aşk, onda olaylar karşısında farklı tepkiler oluşturmaya sebep olur.

Bunlardan Elif’i ilk buluştuklarında verdiği psikolojik tepki şöyledir: *“Bir düş içinde, bir uzak türkü içinde, türkülerin cenneti içinde, pınarın yeşil billuru içinde kaldılar bir an... Nasıl oldu, nasıl olmadı, kendilerini, yanyana, kucak kucağa buldular. Uzun zaman böyle kaldılar. Konuşmadılar. Konuşamazlardı. Söyleyecek hiç bir şeyleri yoktu. Yürekteki cıngışma, bahar havası, gün aydınlığı, ılık ılık bir seher yeli, kendinden geçme... Hayran hayran birbirinin yüzüne bakıyorlardı... ‘Yar yüzüne yüz yıl baksam az gelir. Yüz yıl daha baksam kanan değilim.’ Kanmıyorlardı. Sevdanın büyük ateşiyle yanıyorlardı. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 105)

Aşık olan Karacaoğlu, bu aşkın imkânsızlığını düşünüp üzülmeye başlar. Çünkü o zengin değildir; oysa Elif, bir Bey kızıdır. (Yaşar Kemal 1994: 108-109)

Bu imkânsız aşk düşünceleri, onda sağlıksız düşünceler yaratacak kadar ruh halini yaralamaya başlar. Ruh halinin bozulmaya başlaması, onun fizikî hallerini de etkilemeye başlar. *“Karacaoğlu günlerdir kızı göremiyordu. Sevdası başında tütü yordu. Konuşmuyordu. Sazı elinde gez babam gez ediyordu. Divane gibi. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 122) *“‘Kardaş,’ dedi, ‘sen bu işleri kötü ediyorsun... Bizim avrat dedi ki, günler oldu kardaşın ağzına bir lokma sokmadı. Olmaz bu.’”* (Yaşar Kemal 1994: 124)

Karacaoğlu, Elif ile kavuştukları yer sığındıkları ovadır. Bu ovada mutludurlar. (Yaşar Kemal 1994: 142)

Karacaoğlu, Elif’i çok sevmektedir ama Elif’in kendini aldattığını düşünerek; Elif’in gönderdiği hiç bir habere cevap vermez. Bu yönüyle de inatçıdır.

Karacaoğlu'nun hikâyede fizikî durumu hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Elif ile birbirlerine aşık olduklarında Karacaoğlu'nun fizikî hali şöyledir: “*Karaca gençtir, çeviktir.*” (Yaşar Kemal 1994: 96) “*Karacaoğlu karayağız, kavruktu. Çelik yüzlü.*” (Yaşar Kemal 1994: 101)

Karacaoğlu'nun yaşlılığında fizikî durumu şöyledir: “*Tam bu sırada, saçları sakalına karışmış, elinde sazı, bir aşık çıkageliyor.*” (Yaşar Kemal 1994: 153) “*Yaşlanmış, çökmüştü. Beli bükülmüştü. Sakalları bembeyazdı. Kirpikleri gür, bembeyazdı. Sendeleyerek ayağa kalktı.*” (Yaşar Kemal 1994: 158)

• Deli Hüseyin

Deli Hüseyin, Karacaoğlu'nun kan kardeşidir. Onu seven; onun acılarına ortak olan bir kişidir. Onun imkânsız aşkına, imkân aramaktadır. Kimi kimsesi olmadığı için kendisine kardeş olarak bellediği Karacaoğlu'nun peşini bırakmamış; abisi gibi destek çıkmıştır. Karacaoğlu'nun Elif ile Halil'in gerçeğini öğrenmeden gidişi üzerine peşine düşmüştür. Kendisini, hayatını Karacaoğlu'nı aramayla tüketmiştir.

Deli Hüseyin yörüktür ve Bozdoğan obasıyla birlikte yaşar. “... *Benimki Deli Hüseyin... Bozdoğan Obasında Deli Hüseyin derler bana.*” (Yaşar Kemal 1994: 94)

Deli Hüseyin'in sadece karısı ve çocukları vardır. “*Kayalık bir geçide doğru ilerlerken, geçitte yükü yıkılmış bir beygirle uğraşan bir adam gördü. ... yükü bir türlü doğrultamıyordu. Karısı, çocukları, üzgün duruyorlardı orada.*” (Yaşar Kemal 1994: 94) Bunların dışında kimsesinin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden Karacaoğlu'la kan kardeş olur. “*Deli Hüseyin ona: ‘Gel,’ dedi, ‘seninle kan kardeş olalım. Kimim kimsem yok benim. ...’*” (Yaşar Kemal 1994: 96)

Deli Hüseyin, Karacaoğlan'ı canı kadar sever ve onun acılarına ortak olmak ister. “‘Kardaş,’ dedi. ‘Yiğidim kardaş. İki gözüm kardaş. Derdin ne ise söyle bana. Derman olurum. Derman olmassam da ölürüm.’” (Yaşar Kemal 1994: 123)

Karacaoğlan'ın imkânsız aşkına çareler arar. “‘Bana bak kardaş,’ dedi Hüseyin, sevinerek. ‘Bana bak kardaş. Bey kızı olmazsa Paşa kızı olsun. İsterim. Vermezse kaçıtırırım. Sen hiç küşümlenme.’” (Yaşar Kemal 1994: 123) Gerçekten de verdiği sözü tutmuş, Elif'i Karacaoğlan'a kaçırmak için yollar aramıştır.

Hüseyin, hikâye boyunca kaçıp giden Karacaoğlan'ı aramıştır Ve bu aramada kendisini feda etmiştir. Karacaoğlan'ın Elif ile ilk dağda mağaraya sığındıklarında aramaya başlayan Hüseyin, Elif ile Halil olayından sonra obayı terkederek Karacaoğlan'ın peşine ikinci defa düşmüştür. Hüseyin yılmadan Karacaoğlan'ı yıllarca aramıştır. “‘Hüseyin yollara düşmüştü. Yürüyordu. Oba oba, şar şar, oymak oymak, dağ demiyor, tepe kaya demiyor yürüyordu. Kardeşini önüne gelene, kurda kuşa soruyordu. Bulamıyor, yürüyordu. Ne üstünde üst, ne başında baş kalmıştı. ‘Karacaoğlan kardaşım,’ diyordu da başka bir şey demiyordu.’” (Yaşar Kemal 1994: 153)

Hüseyin, yılmadan Karacaoğlan'ı arar ama bu yolculuk onun sonunu hazırlar. Çünkü, yıllardır yollardadır ve yorgun düşmüştür. “‘... Bir sel geldi. Hızlı akıyordu. Hüseyin sırtını sele verdi. Bir zaman öyle dayandı. Sonra sel fazlalaştı. Hüseyin birden dayanmayı bıraktı. Sel onu götürüyordu. Sel götürdü. Kızılırmağa verdi onu... Bir zaman da Kızılırmakla çarpıştı. ‘Bir bulut oynadı...’ dedi, Kızılırmağa karıştı. Kızılırmak killi, turuncu alköpüklü bir dumandı. Hüseyinin ölüsünü götürdü bir ilgin dalına teslim etti.’” (Yaşar Kemal 1994: 154)

Hüseyin'in hikâyede psikolojisinin iyi olmadığı anlaşılmaktadır. Kendisini karşılık beklemeden ölüme giden yolculuğa vermiştir. Zaten obalılar da ona 'deli' demektedirler. Çocuğunu çoluğunu bırakıp, Karacaoğlu'nın peşine düşmüştür.

Bu sağlıksız ruh halinin sebebi, Karacaoğlu'ı Kerem'e, kendisini de onun sofusuna benzettiği içindir. "... Dağları delen Ferhadı bilin mi? Yanıp tutuşan Keremi bilin mi ağam? Keremin Sofusunu bilin mi ağam? Keremin Sofusunu? Keremin dağları, yolları düz eden Sofusunu, Sofu kardaşını bilin mi? Ben de Karacanın dağları, yolları, ovaları düz eden kardaşı Hüseyinim. Ben de Sofuyum. Onu da bilin mi? ..." (Yaşar Kemal 1994: 127) "... İkisinin de dumanı tepesinden çıkıyor. Keremden beter. Keremin Aslısından beter. Ben de Keremin Sofusundan beterim. Ben Keremin Sofusuyum. ..." (Yaşar Kemal 1994: 128-129)

Hüseyin'in hikâye boyunca sevinçleri, üzüntüleri, telaşı, merakı ve takındığı bütün ruh halleri Karacaoğlu'na göre şekillenmiştir. Karacaoğlu mutluydu Hüseyin de mutludur. Üzgünse Hüseyin de üzgündür. Kayıpsa Hüseyin de kayıptır.

Normal olmayan bu psikolojik hallerinden bir örnek şöyledir; Hüseyin, Karacaoğlu'nın Elif'e kavuşması için her şeyi hazırlamıştır. Arkadaşı Ali'ye gider ve kendisinden yardım ister. Ali de bu yardım teklifini kabul eder. Bunun üzerine sevinen Hüseyin, bütün olaylar karşısında verdiği beklenenden fazla duygusal tepkiler gibi burada da olması gerekenden fazla bir duygu halleri yaşar. "*Oradan çıktı. Sevincinden uçuyordu. Ulu çınarın dibine gelince, ağlamaya başladı. Oturdu, yüzünü elleri arasına aldı. Hıçkırıkça hıçkırıyordu. Sevincinden. Alinin sözleri, güleç yüzü geliyor gözünün önüne, ağlıyordu. Yüzü ııslak oldu. Gülümsüyordu. ...*" (Yaşar Kemal 1994: 130)

Onun tek düşündüğü, merak ettiği Karacaoğlan'dır. *“Aradan bir yıl mı geçti, iki yıl mı geçti belli değil... Bir haber geldi de Hüseyinin, bütün obalıların yüreğine su serpti. ‘Karacaoğlan meydana çıkmış...’* (Yaşar Kemal 1994: 153)

Hüseyin'in fizikî durumu şöyledir: *“Kayalık bir geçide doğru ilerlerken, geçitte yükü yıkılmış bir beygirle uğraşan bir adam gördü. Adam güçlü kuvvetli bir adam görünüyordu. İri yaradı. Ama yükü bir türlü doğrultamıyordu. Karısı, çocukları, üzgün duruyorlardı orada.”* (Yaşar Kemal 1994: 94)

Hüseyin'in Karacaoğlan'ın peşinde gitmekten perişan olmuştur. Bu da fizikî durumuna yansımıştır. *“Hüseyin yorulmuştu, bitmişti Ama yılmadı. Yoluna devam etti. ... Bir deri, bir kemik kalmıştı. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 154)

• Mıstık Ağa

Mıstık Ağa, Hüseyin'in sadece akıl danışmak için gittiği kişidir. Mıstık Ağa, Hüseyine yol gösterir. (Yaşar Kemal 1994: 139)

Mıstık Ağa'nın hayatı hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Hikâyede Mıstık Ağa ile ilgili şunlar anlatılmaktadır:

Demirci ustasıdır. *“...Mıstık Ağa, bu obanın, bütün ötedeki obaların kılıçlarını yapar. Dibeklerini işler. Oyar. Sazlarını, bağlamalarını, kavallarını yapar. Nakışlar vurur. Sedefler kakar.”* (Yaşar Kemal 1994: 125)

Hiç kimseyi ve hiç bir otariteyi tanımaz. Herkes ondan korkar. *“...Öyle olur olmaza ağzını açıp da bir çift laf etmez. Elleri konuşur. Ne söylerse elleri söyler. Dünyada onu işinden başkası ilgilendirmez. Bey bile onun çadırına korka korka girer. Bey herkes gibi, herhangi bir çobanmış gibi gelir, büzülerek yanına oturur. O Beye bir merhaba bile demez. Canı istemezse yüzüne bile bakmaz. Bir laf edecek olsa, öyle ters ters bir bakar, o bakışın altında Bey değil taş olsa, erir, çeker gider. Koğması da*

böyledir. Bu Beyin Mıstık ağa tarafından böylece, çok koğulmuşluğu vardır.” (Yaşar Kemal 1994: 125)

Mıstık Ağa, bu kadar korku salan bir insanken şaka yapmayı da bırakmaz. Bu, Hürüce Ana ile yaptığı konuşmadan anlaşılmaktadır. (Yaşar Kemal 1994: 135)

Mıstık Ağa'nın psikolojik tepkisi; Beylik kurumunun zalimliğinedir. Köylülerin, Bey karşısında bir yürek olup Karacaoğlan ile Elif'i kaçırmalarını ve bunu türkü söyleyerek kamufle etmelerini izleyip sevinmektedir. *“Mıstık ağa türküleri duydukça: ‘El mi yaman,’ diyordu, ‘Bey mi yaman. El mi yaman Bey mi yaman.’”* (Yaşar Kemal 1994: 139)

Mıstık Ağa'nın fizikî özellikleri şöyledir: *“Kocaman meşe kütüğü gibi sert ellerinede demir, bakır, ağaç biçim alır, can alır. Mıstık ağa sekseninde, bir çınar gibidir. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 125)

• Bozdoğan Obasının Beyi

Bozdoğan Obasının Beyi, Elif'in babasıdır. Ünlü bir Bey'dir. Hikâyede gaddar bir Bey'i temsil eder. O sosyal sınıf ayrımında kendisini Bey olduğu için üstün gören ve yine bundan dolayı halkına zulüm etmeyi kendisine verilmiş bir hak olarak kabul eden bir tipi temsil eder.

Kızı Elif ona göre kimi kimsesi belirsiz bir insana aşık olmuştur ve şerefini beş paralık etmiştir. Adamlarına emir verir: *“Deli Hüseyini de... O yanındaki aşık süprüntüsünü de, ölü diri yanıma getirin.”* (Yaşar Kemal 1994: 133)

Karacaoğlan, Elif ve Hüseyin'i her yerde arattırdı ama, bir türlü bulamadı. Sonra anladı ki onlar kendi obasında saklanmıştı. Kendisini üstün görmenin verdiği hakla; obasındakilerin evlerini aratır. Hatta, insanların yaşama haklarının bile kendisinin

sorumluluğunda olduğunu düşünerek onları saklayanları da öldürmesini emreder. (Yaşar Kemal 1994: 136)

Oba Beyi'nin fizikî özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir.

• Küçükaliolu

Küçükaliolu, Karacaoğlan, Elif ve Hüseyin'e evini, obasını açan Bey'dir. Bozpınar Beyi'nin tam tersi olan iyi kalpli, halkını seven Beyler'i temsil etmektedir.

Hikâyenin ikinci dereceli kahramanlarındanr. Hikâyede hakkında fazla bilgi verilmemiştir.

O, düşkünün yanındadır. Kardeşinin ölmsinden sonra, Hüseyin'in ölmesinden sonra onların çocuklarına bakaması bunun kanıtıdır. Ayrıca Karacaoğlan'a evini açması ve ona her türlü desteği sağlaması da buna örnektir. (Yaşar Kemal 1994: 143)

Karacaoğlan'ın yeğeninden dolayı obayı, Elif'i terketmesini içine sindiremez ve Karacaoğlan'ı ölünceye kadar arattırır.

Müsafirperverdir. Kendisine, Mıstık Ağa'dan emanet gelen Karacaoğlan, Elif ve Hüseyin'i törenle karşılar ve onların en güzel çadırlarda konaklamasını sağlar.

• Halil

Halil, hikâyede fazla yer almamıştır. Annesi, babası ölmüş, akrabası olan Bey'le yaşamaktadır: *“Beyin Halil adında bir yeğeni vardı. Serseri mi serseri. İpsiz mi ipsiz. Şımarık mı şımarık. Bey onu, kardeşinden öksüz kaldığı için, öksüz yüreği incinmesin diye şımarttıkça şımartmıştı. O da, başka obalarda nerde güzel kız görse yakıyordu abayı, sevdalanıyor, istediğine erince de kızı bırakıveriyordu. Bu yüzden iyi bir insan olan Küçükaliolunun onun elinden çekmediği kalmamıştı. Ele elaleme rüsvay olmuştu. Bey, öğüt veriyor, öğüdünü dinletemiyordu.”* (Yaşar Kemal 1994: 144)

Halil şımartılmış olmasıyla; çapkın bey çocuklarını temsil etmektedir. İsteddiği kızı beylik kurumunun getirdiği güçle elde etmiştir. Hikâyede de Karacaoğlan ile evlenen Elif'e kafayı takmıştır. Elif, onun bu yaklaşımları karşısında üzülmektedir. Gidip sonunda Halil'le konuşur ve kendisinin peşini bırakmasını ister. Kurnaz Halil de, iyi niyetli Elif'i kendisiyle bir gece uyuma şartıyla bırakacağını söyler. Bu şart, Elif ile Karacaoğlan'ın ayrılığını sağlar. Elif kabul eder ve Karacaoğlan onları yatakta görünce; Elif'i terkeder.

İşte, Halil'in son oyunu Bey'in eşi olan Hatun'u çiladen çıkartır ve Halil'i hiç düşünmeden öldürür.

• Ali

Hikâyenin ikinci dereceli kahramanlarından. Hikâyede hakkında fazla bilgi yoktur. Mıstık Ağa'nın yeğenidir. Hikâyede, Elif'i kaçırmada Hüseyin'e yardım edebileceğini söylemesi ve Hüseyin'e yataklık etmesinden başka bir yönüyle yer almamıştır.

• Çerçi

Hikâyenin ikinci dereceli kahramanlarından. Hikâyede hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Hikâyede, Çerçi'nin görevi; Elif'den Karacaoğlan'a haber götürmektir. Çerçi, uzun zaman Karacaoğlan'ı arar ve Elif Ana'ya götürür. Fakat, Elif Ana çoktan ölmüştür. Çerçi'nin başka bir özelliği veya hikâyede yeri yoktur.

• Veli Emmi

Hikâyenin ikinci dereceli kahramanlarından. Hikâyede hakkında fazla bilgisi yoktur. Hikâyedeki rolü, Karacaoğlan'ın türküsüyle kaldırdığı devenin, türkü olmasaydı ölümüne kalkmayacağını söyleyen kişidir. Yani, Karacaoğlan'ın becerdiği şeyin büyüklüğünü kanıtlayan, bilmiş kişidir. İşin ehlisidir. "... *Bu Veli Emmiydi. Veli emmi*

kurdun kuşun, hayvanın dilinden bilirdi. Dedi ki: 'Uğraşmayın. Boşuna uğraşmayın.'
Dedi ki: Deve inadıdır bu! Başa çıkılmaz. Bir inat etmesin, ölünceye kadar yerinden kımıldamaz. Gelecek yıl gelin, burada kemiklerini bulrsunuz. Kes, öldür kımıldamaz. Burada böylece acından ölür." (Yaşar Kemal 1994: 97)

• Çoban Çocuk ve Kısacık Duran

Bu kişiler de hikâyenin ikinci dereceli kahramanlarındandır. Haklarında fazla bilgi verilmemiştir. Hikâyedeki rolleri, Karacaoğlan ile Elif'in aşk ilişkilerini Bey'e ve karısına ispiyonlamaktır. Bunun dışında başka rolleri yoktur.

1. 2. 2. 2. 2. 1. 2. Kadınlar

Karacaoğlan isimli hikâyede kadınlar, genel olarak direnişçidir. Zulme, işkenceye, haksızlığa karşı; boyun eğmezler. Bu karşıt unsurlara, ellerinden geldiğince direniş gösterirler.

Burada, üç kadın tipiyle karşılaşırız. Bunlardan, direnişçi olanlar: Elif, Hürüce Ana, Küçükalioglu'nun karısı Hatun'dur. Dayak yiyen, zulme maruz kalan ve zulmün de bir parçası olan kadın: Bozpınar Oba Beyi'nin eşi'dir. Aşık kadın tipiyle de karşımıza tekrar Elif çıkmaktadır. İsmi verilen bu kişilerin dışında ismi verilmeyen köylü kadınlar da vardır. Bunlar da direnişi temsilcileridir.

• Elif

Hikâyede Elif, bey kızıdır. Fakat, bey kızı olması onun karakterini olumsuz etkilememiştir. Bu düşünce etrafında Elif'in özellikleri şekillenmektedir. Elif: direnişçi, korkusuz, harekete geçen, saygılı, hayvanları seven, sanata düşkün bir kişidir.

Hayatı hakkında, Türkmen olduğu, Türkmenlerin arasında en ünlü bey olan Bozdoğan Obası Beyi'nin kızı olduğu söylenmektedir. Ailesinde kardeşlerinin olup olmadığı hakkında bilgi yoktur. Sadece babasından ve annesinden bahsedilmiştir.

Bunların dışında, hikâyenin yaşandığı zamanın öncesinde nasıl bir hayat sürdürdüğü hakkında bilgi verilmemiştir.

Elif'in hikâyedeki en büyük özelliği, Karacaoğlu'na duyduğu aşkın köylüleri zulme karşı ayaklandırmasını sağlaması yönüyle önemlidir. Bu yönüyle halkı harekete geçirme ve bizzat kendisinin de harekette rol almasıyla direnişçiliği ve köklenmiş beylik sistemine başkaldırısıyla da devrimciliğin temsilcisidir.

Elif harekete geçen ve geçtiren bir kadındır. Karacaoğlu'na duyduğu aşk Elif'i ilk baştan itibaren harekete geçirmiştir. Karacaoğlu'nın sesine büyülenen Elif, köklenmiş beylik sistemini çiğneyerek; sevdiğinin yanına gider. (Yaşar Kemal 1994: 104-105)

Elif kendisini harekete geçirdiği gibi etrafındaki halkı da harekete geçirir. Onların da, bu köklenmiş kuruma başkaldırmasını sağlar. (Yaşar Kemal 1994: 137-138)

Elif onları o kadar yüreklendirmiştir ki; sanki yıllardır kendilerini harekete geçirecek bu anı beklemişlerdir. Elif ve Karacaoğlu'na yardım konusunda tek yürek olup onların mutluluğu için çabalarlar. (Yaşar Kemal 1994: 139-140)

Elif, etrafındakilere verdiği direniş direncini inatçı kişiliğine borçludur. İstediklerini elde etmedeki inadı da direnişçiliğinin en büyük özelliğidir. Karacaoğlu ile birlikte olma uğruna babasına, kökleşmiş beylik sistemine başkaldırmıştır. Karacaoğlu'la evlenerek arzusuna ulaşan Elif, bir yanlış anlaşılma yüzünden kaybettiği Karacaoğlu'ı yıllarca beklemesi de bu inadının göstergesidir. *“Yıllar geçti... Çocuklar büyüdü. Çocukların çocukları oldu, onlar da büyüdüler... Elif daha umudunu kesmemiştii... Geçen yolcudan, gurbet adamlarından, yolda kimi görse, önüne kim çıksa*

Karacaoğlu soruyordu. Uçan kuştan imdat umuyordu. ‘Bir yerde görürseniz Karacımı varın söyleyin ona... Elifin gözleri görmez oldu. Yaşı vardı seksenine merdiven dayadı... Olanı biteni unutsun. Son demimde onu görürüyüm. Gözüm açık gitmesin... ...’ (Yaşar Kemal 1994: 155)

Korkusuzluğuyla ve isteklerini elde etme arzusuyla insanlara ümit vermiştir. Bu özelliğine en büyük örnek Karacaoğlu’nı kaçırmasıdır. *“Bu oğlanı kaçırdım size geldim. Babam bizi öldürecek. Burada saklandığımızı kimse bilmez. Korkup söylemeyin. Size sığındık. Saklayın bizi.”* (Yaşar Kemal 1994: 134)

Elif etrafındaki insanlara saygılıdır. Karacaoğlu ile kaçma planından dolayı eve geç geldiği gün, annesinden dayak yemesine karşılık vermemiştir. Bunun yerine olgunluğunu koruyan yapıcı tavrını korumuştur. *“Kız, saçlarını habire çekmekte olan anasının saçını çeken ellerine sarıldı. ‘Ana! Ana!’ diye inledi. ... ‘Ana, ana, ana, etme bunu bana! O giderse ben de giderim. Gidemezsem ölürüm. Onu öldürürlerse ben de kendimi öldürürüm...’”* (Yaşar Kemal 1994: 121)

Elif hayvanları, sanatı seven bir insandır. Zaten Elif’in bu halleri sayesinde Karacaoğlu’na aşık olmuştur. Obasıyla birlikte göç ederlerken, devesinin inadı tutmuş, kendisini ölüme terketmiştir. Devesinin başında, onun bu inadını bıraktırmak için ağıtlar yakmış ama bir türlü inadından döndürememiştir. Bu, onu çok üzmüştür. Karacaoğlu’nın türkü söylemesiyle devesini inadından döndürmesi Elif’i çok etkilemiştir. Daha sonra, yine Karacaoğlu’nın, kendisine kimseyi yaklaştırmayan, asi bir atı türküsüyle sakinleştirmesi yine Elif’i çok etkilemiştir. Elif’i hayran bırakan bu olaylar, Karacaoğlu’na karşı büyük bir aşkın doğmasına sebep olmuştur. Zaten Karacaoğlu’na hareketi, kıratı türküsüyle sakinleştirmesinden sonradır.

Elif'in Karacaoğlan'a duyduğu aşk psikolojik durumlarını belirlemektedir. Elif'in bu psikolojik halleri, Karacaoğlan'a; aşkının ilk anlarında, Karacaoğlan'la buluştuğu ve kaybettiği anlarda farklı farklı özellikler alır.

Elif'in, Karacaoğlan'ın gelmeyeceğini kabuletmeyip yılmadan yıllarca yüzünü bile unuttuğu kişiye beslediği duygular sağlıklı duygular değildir. Elif Karacaoğlan'ı ilahlaştırmıştır. O, Karacaoğlan'a değil de ilahlaştırdığı kişiye aittir. İlahlaştırdığı kişi yaşlanmaz daima genç kalır. *“Elif bu türküyü duyunca şaşırdı... İlk defa Karacaoğlanın da ihtiyarlayacağı aklına geldi... Karacaoğlanı hep o ayrıldığı günkü gibi hatırlıyordu.”* (Yaşar Kemal 1994: 157)

Bu duygular, tamamen inadinın eseridir. Yıllarca gelecek umuduyla yılmadan bekleyen bir kişinin hala sevdiğinin geleceğine inanması; onun ruh sağlığının yerinde olmadığını gösterir. Nitekim, hikâyede insanların Elif Ana'ya verdiği tepkileri de bu yöndedir. *“Son yıllarda da diline pelesenk etmişti: ‘Karacam gelecek. Ben ölmeden onun yüzünü göreceğim...’ Kızlar gülüşüyordular onun bu laflarına... O, ‘Gelecek,’ diyordu. ‘Mutlaka gelecek. Gelmemesinin mümkünü mü var?’”* (Yaşar Kemal 1994: 156) Elif, beklemiş ama isteğine kavuşamadan ölmüştür. Çünkü, Karacaoğlan gelmemiştir.

Elif, destansı özellik taşıyan hikâyelerin, idealize edilmiş kadınıdır. Bu özelliğe göre kadın sevdalandığı erkeği sonsuza kadar bekler. Çünkü, halk kadınlara böylece örnek kadın tipini oluşturmuş olur. Elif, bu yönüyle idealize edilen kadınları temsil etmektedir. O kutsallaştırılan; Mecun'un Leyla'sı gibi, Kerem'in Aslı'sı gibidir.

Elif'in fiziği hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Fiziği hakkında verilen bilgiler hep psikolojisiyle alakalıdır. Karacaoğlan'a ilk aşık olduğunda, imkânsız aşk fikrinin Elif'in fiziğine yansımıştır. *“Kız bir hoş olmuştu. Hiç kimseyle konuşmuyordu. Sararıp*

solmuş gitmişti. Çoğu zaman çadırın bir köşesine oturuyor, dalıp gidiyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 107)

Elif yaşlandığında, umutsuz bekleyişinden dolayı mutsuzluğu fiziğine yansımıştır. *“Elif kuruyup değnek gibi kaldı. Saçları döküldü dökülecek. Hasta. Gözleri yollarda daha... ..” (Yaşar Kemal 1994: 156)*

• Hürüce Ana

Direnışin temsilcidir. Bozpınar Obası’nın sakinlerindendir. Çadırında gelini ve oğluyla birlikte yaşamaktadır.

O direnişin temsilcisidir. Çünkü, obanın erkeklerinin cesaret edemediğı başkaldırıyı o yapmıştır. Elif ile Karacaoğlan’ı evinde saklayarak, bütün obaya cesaret vermiştir. Aslında obanın başkaldırmasında en büyük payı olan Hürüce Ana’dır.

Fiziğı hakkında bilgi verilmemiştir. Sadece yaşının seksenlerde olduğı söylenmiştir. *“Ocağın başında seksenlik bir kocakarı oturuyordu. Ayağı kalktı, onlara doğru geldi. Onlara uzun uzun baktı, gülümsedi.” (Yaşar Kemal 1994: 134)*

• Elif’in Annesi

Elif’in annesi dayak yiyen, kocasının zulmüne uğrayan, beylik kurumunun kökleşmiş sistemi altında ezilen bir kadındır. Hatun’un bu özelliklerinin yanında ezen, zulmeden, dayak atan ve beylik kurumunun kökleşmiş sistemiyle insanları yargılayan bir kişidir.

Elif’in annesi, beylik kurumunun kökleşmiş sistemi altında ezilen bir kadındır. Kocasından korkmaktadır. Çünkü, sinirlenince kimseyi gözü görmemektedir. Kendisini bile öldürebilecek kadar gaddardır. *“Beyin evinde bir telaştır almıştı. Ne oluyordu? Oradan oraya gidip gelmeler... Durup konuşmalar... Fısıldaşmalar... Beyin Hatunu ağlıyordu. Durmadan ağlıyordu. Hıçkırıyordu. Hiç ses çıkarmıyordu. Kendisini*

tutuyordu. Gözyaşını içine akıtıyordu. Yanındakilere: ‘Susun, susun,’ diyordu. ‘Amanın Bey duymasın. Duyarsa öldük,’ diyordu. ‘Duyarsa hal kötü... Hepimizi diri diri boğazlar...’” (Yaşar Kemal 1994: 113)

Bey tarafından şiddete maruz kalmaktadır. *“Bey yıldırım gibi karşı bölüme geçti. Karısını kolundan tuttu: ‘Doğru mu, doğru mu, doğru mu, bizim kızın aşığa sevdalandığı?’” (Yaşar Kemal 1994: 133)*

Hatun, kendisinin gördüğü bütün zulmü etrafına yaşatmaktadır. Beylik kurumunun kökleşmiş sistemi altında etrafındakileri ezer, onlara zulüm eder. Kızının Karacaoğlan’a aşık olduğunu duyunca, kibirli bey eşlerinin takındığı tavırla Karacaoğlan’ı küçümser. (Yaşar Kemal 1994: 120-121)

Kendisi kocasından şiddet görmektedir. Fakat, kendisi de etrafına şiddet uygulamaktadır. *“Kızın kolunu bırakıp saçlarından tuttu. Var gücüyle çekti. Kızı ayağa kaldırdı. ‘Söyle,’ dedi. ‘Söyle sen utanmadın mı yabanın bitli aşığına denk olmağa? Hiç haya etmedin mi? Onu süründürürüm. Onu parça parça ettiririm. Kız, saçlarını habire çekmekte olan anasının saçını çeken eline sarıldı.” (Yaşar Kemal 1994: 121)*

Elif’in annesinin fiziki özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir.

• Küçükalioglu Beyi’nin Eşi

Küçükalioglu’nun eşi, bir obanın Hatunudur. Küçükalioglu’nun eşi, Elif’in annesinin tam tersi olan mütevazı bey eşlerini temsil etmektedir. Bu, Karacaoğlan ile Elif’e kendilerine sığınırken ağırlamada kusur göstermemesinden, Karacaoğlan’ı koruyup kollamasından anlaşılmaktadır. Bu temsiliyetini kanıtlayan bir diğer örnek ise; Karacaoğlan ile Elif’in sonsuza dek ayrılmalarını sağlayan öz yiğeni, kendi elleriyle öldürmesidir.

Hikâyede bu özellikleri dışında hayatı, psikolojisi, fizikî özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir.

I. II. B. 2. 3. MEKÂN

Karacaoğlan isimli hikâyenin merkez mekânı Çukurova'nın ormanlarında bulunan bir pınar olan Balpınarı'dır. Bu pınarın tam olarak nerede olduğu hakkında bilgi verilmemiştir.

Zaten hikâyede fazla mekân yoktur. Mekân isimlerinin az olduğu gibi mekân betimlemeleri de sınırlı sayıdadır.

Hikâyede Karacaoğlan, çadırlarda yaşayamayan doğal ortamlarda yaşayan bir insandır. Onun yeri yurdu ormanlardır. *“Karacaoğlanın yurdu yuvası ormanlardı. Geldi geleli ormandan çıkmıyordu. Tek başına, yalnız. Birisi yanına varsa, dalgası bozuluyor, onun yanından kalkıp ormanın derinlerine gidiyordu. Torosların en heybetli ormanları, Konurdağı, Meryemçil belinde... Çiçekdağı da berilerde. Ormanın kuytusuna türküler söylüyordu durmadan. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 108)

Bu betimlemelerden panorama özelliği taşıyan mekânlardan bir örnek; merkez mekân olan Balpınarı'dır. *“...Bir yer vardı, toprağı türlü renkteydi... Gün ışığı altında durmadan yer değiştiriyordu toprak. Morundan kırmızısına, yeşilinden turuncusuna, sarısından pembesine kadar... Yalp yalp edip duruyordu. Onu geçti. Üst başında kayalıklar vardı. Kartallar yuvası. Kayalıklarda ulu çamlar vardı. Billur yeşili bir pınar dökülüyordu kayalıklardan. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 104)

Peyzaj betimlemeleri de hikâyede az bulunmaktadır. Elif'in Karacaoğlan'ın yanına giderken geçtiği yolun betimlemesi buna örnek olarak verilebilir: *“Devediken çiçekleri mosmordu yol kıyılarında... Çayırklar tazeydi. Bir kuş ötüyordu durmadan. Uzun uzun ağıt gibi. Çobançırası çiçek açmıştı. Usuldan bir buğu kalkıyordu topraktan.*

Mantarlar bir ucundan toprağı yarmışlar, çıktı çıkacaklar. Toprağın örtüsü yeşil çimenler, serilmiş, ıslak.” (Yaşar Kemal 1994: 108)

Hikâyede dekor betimelemeleri de az bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, Mıstık Ağa’nın çadırının betimelemesidir. “*Obanın en ucunda iki çadır vardır. Biri ev, biri ocaktır. Ev çadırın kapısında, eğmesinde nakışlı kilimler pırıldar. Tertemizdir. Obanın en temiz, en güzel çadırıdır. Ötedeki ocaktır. Yani ocak çadırıdır. Kapısında çifte bir geyik boynuzu dikilidir. Bir adam boyunda çatallı boynuzlar. Ocak çadırından ta ötelere kadar çam ağacı kokusu, başka, türlü ağaçların kokusu, yanmış, yalım olmuş kömür kokusu, kül kokusu yayılır. Yanmış boynuz kokusu yayılır. Çadırın yanında bir kül öbeği vardır. Bu çadırlar Mıstık ağanın çadırlarıdır. ...” (Yaşar Kemal 1994: 125)*

Bu betimelemeler dışında mekânların kronolojik sıralaması şöyledir:

İsmi verilmeyen bir oba.
(Karacaoğlan’ın obası)

Çamlık bir tepe
ve kayalık bir geçit.
(Elif’in Bozdoğan Obası)

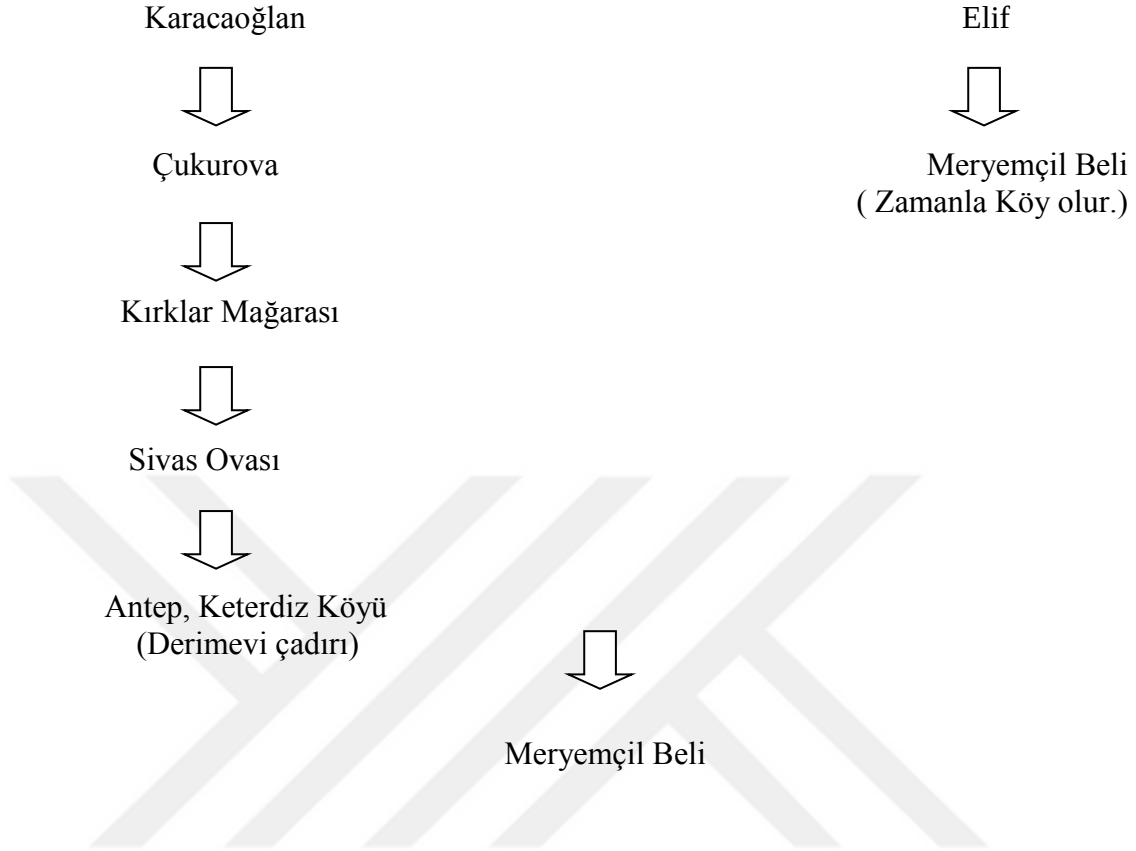
Balpınarı
(merkez mekân)

Kayanın kovuğu
(Elif ile Karacaoğlan’ın sığındığı mağara)

Meryemçil Beli
(Küçükalioglu’nun Obasının bulunduğu yer)

1. 2. 2. 2. 4. ZAMAN

Destansı özellik taşıyan hikâyenin en büyük özelliği olan zamanın belirsizliği burada da vardır. *Karacaoğlan* hikâyesinde zaman bilinmeyen bir zamandır. Anlatıcının meddah özeliği taşıması, şimdiki zamanda geçmiş anlatmıştır. Yani şimdiki zamanla okura anlatılan hikâyede geçmiş zamana dönülerek olaylar anlatılmış ve yine dönem dönem şimdiki zamana tekrar dönerek meddah üslubu ile olaylarla ilgili bilgi verilmiştir.

Zamanı hakkında fikir verilebilecek unsur; aşıklık geleneğidir. Yani sözlü kültürün revaçta olduğu bir dönemdir. Bir başka unsur ise; Türkmenler'in göçebe kültürüdür. Bundan hareketle dönem, Türkmenlerin henüz yerleşik hayata geçmediği, göçebeliğin türkenmediği dönemdir.

Hikâyede, olay zamanları kronolojiktir. Fakat, anlatıcının meddah üslubu ile anlatmasından dolayı yine bilinmeyen geçmişe dönülerek olayla ilgili rivayetler

anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyledir: “*Gene rivayet ederler ki, bir çoban, Karacaoğlan mağaraya girdikten sonra, mağaradan türküler geldiğini duymuş. Kapısına varmış karanlık mağaranın, türkülerini dinlemiş... Çoban ölünceye kadar, o mağaranın kapısına varmış, türkülerini dinlemiş ve çoban ölünceye kadar sırrını kimseye dememiş. Bu gün de rivayet ederler ki, o mağaradan, yüreği temiz olanlar, varır da can kulağıyla dinlerse, türkülerini duyarlarmış.*” (Yaşar Kemal 1994: 151)

Hikâyede bazı zamanlar özetlenmiştir. “*Elif çadırlarının yerine bir toprak dam yaptırdı. Karacaoğlanla burada yatıp kalkmıştı. Burada sevmişlerdi. Buradan ayrılmadı. Mıstık Ağa geldi, o da Elifin damının yanında bir dam yaptırdı. Devir dönmüş, dünya değişmişti. Töreler kalkıyordu yavaş yavaş... Aşiretler kışlaklarını yurt tutuyorlardı. Mıstık Ağa o kadar yaşlanmıştı ki gözü görmüyordu. ... Yıllar geçti... Çocuklar büyüdü. Çocukların çocukları oldu, onlar da büyüdüler...*” (Yaşar Kemal 1994: 155)

Hikâyedeki zamanı belirten kelimeler kesinlik bildirmez. Yaklaşık olarak zamanı verir. Bu ifadeler ‘bir sabah, günlerden bir gün, bir yıl mı iki yıl mı, aradan yıllar geçti ...’ gibi ifadelerdir.

Hikâyenin kronolojik sıralaması şöyledir:

Karacaoğlan’ın kendi Obasını terk etmesi.

Şafak vakti

Hüseyin ile karşılaşması

Öğle vakti

Hüseyin ile Bozdoğan Obasına gitmesi

gece

Deveyi yerden kaldırması

Ertesi gün

Elif'in Karacaoğlan'ın yanına gitmesiyle aşklarının başlaması

Balpınarı'nda Elif ile buluşma

Çoban Çocuğun Elif'i ispiyonlamak istemesi

Ala şafak

Karacaoğlan ile Elif'in kaçmak istemesi fakat,
yağmurdan dolayı mağaraya sığınması

akşam

Elif'in babasının, Hüseyin'in ve bütün obanın Elif ile Karacaoğlan'ı araması

Herkesin kendi evine gitmesi

Birkaç gün sonra

Elif'i annesinin dövmesi

Hüseyin'in Mıstık Ağaya gitmesi

Hüseyin'in Kısacık Duran'a gitmesi

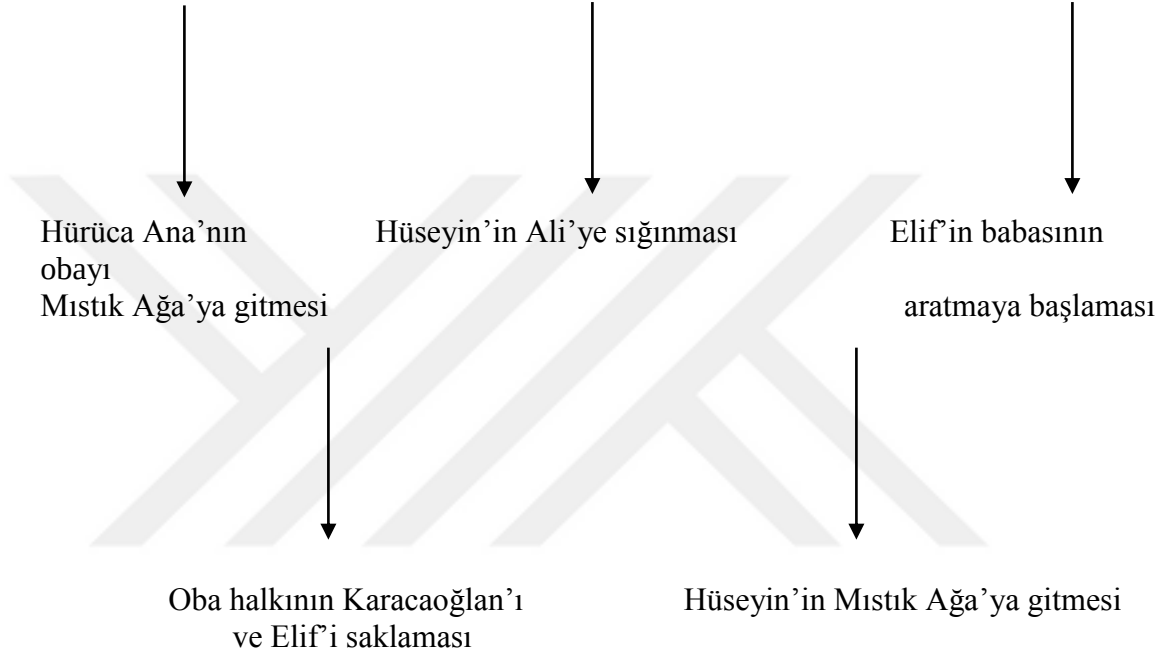
Hüseyin'in Ali'ye gitmesi

Duran'ın Elif'in babasına gitmesi

Elif ile Karacaoğlan'ın
Hürüce Ana'ya sığınması

Elif'in babasının
babasının Hüseyin'i,
Karacaoğlan'ı ve Elif'i
aratması

Oba halkının Karacaoğlan ile Elif'e düğün yapması

Küçükalioglu'nun obasına gelmeleri

güz

Halil'in Elif'in peşine düşmesi

Elif'in Halil'in teklifini kabul edip
onunla yatağa girmesi

kuşluk vakti

Karacaoğlan'ın bunu görmesi
ve oradan uzaklaşması

Elif'in Karacaoğlan'ın
peşinden gitmesi

ikindi üstü

Elif'in her şeyi anlatması

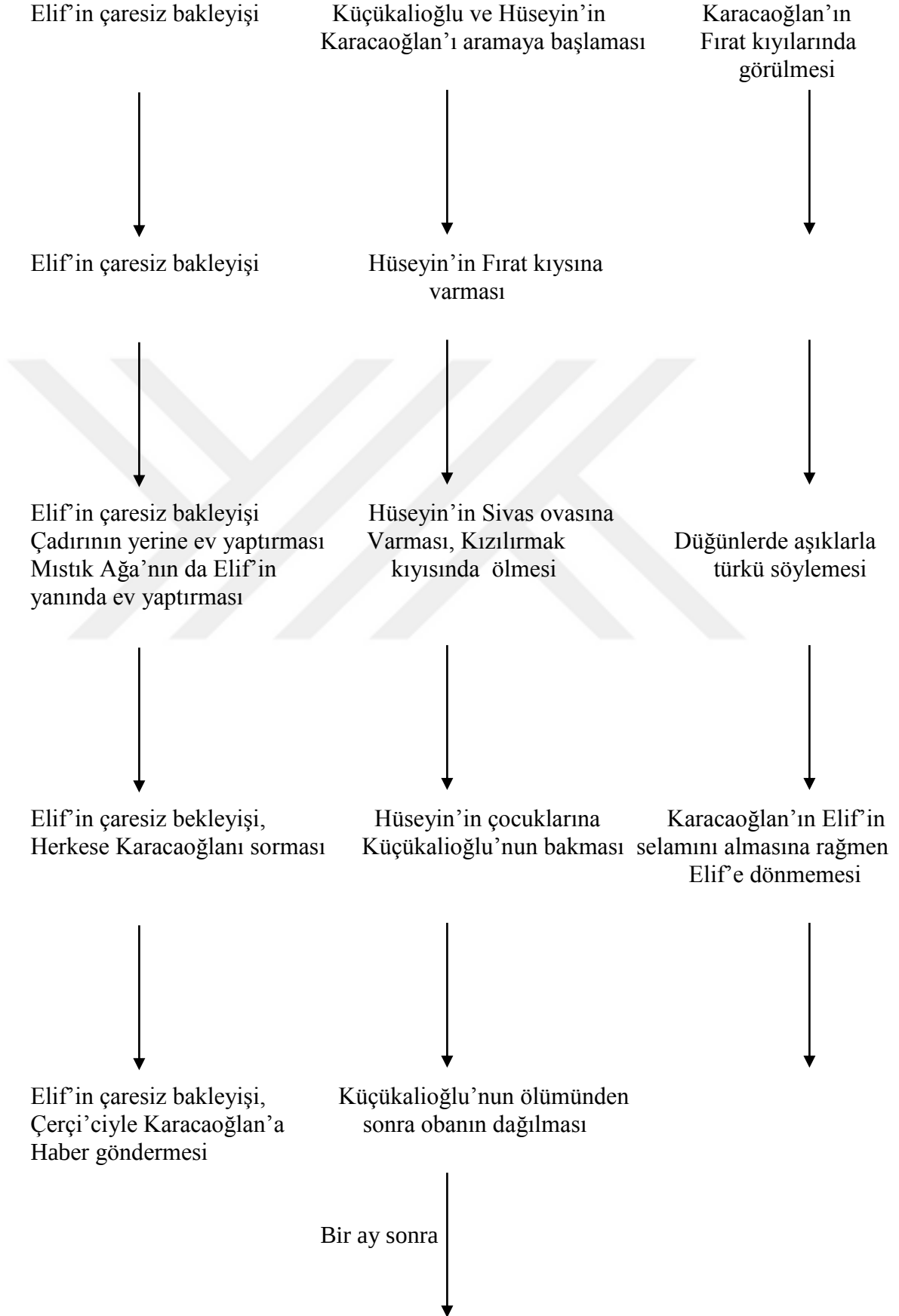
Hatun'un Halil'i
öldürmesi

Karacaoğlan'ın bir
mağaraya sığınması
(bir çobanın ömrü kadar)

bir yada
iki yıl sonra

Çerçici'yle gelen Karacaoğlan'ın
Elif'in öldüğünü öğrenmesi ve Elif'in mezarına gidip sazını oraya bırakması.

1. 2. 2. 3. TEMA

Karacaoğlan hikâyesindeki birimlerden çıkan sonuçlar çerçevesinde temanın;
aşıkların yaşadığı efsaneleşmiş, imkânsız aşk olduğunu görmekteyiz.

Halk arasında kutsallaştırılan aşıkların; hassas yapılarını, kazandığı değerlerini
tema etrafında anlatılmaya çalışılmıştır.

1. 2. 2. 4. DİL VE ANLATIM

Karacaoğlan hikâyesi, üçüncü şahsın ağzından anlatıldığı gibi Türk Halk
tiyatrosunun önemli orta oyunu sunucusunun yani meddah anlatım tarzıyla anlatılmıştır.
Anlatıcı kendisini hikâye içinde gizleyemez. Hikâye kahramanlarının verdiği tepkilere,
anlatıcının da tepkisinin karıştığı görülür.

Hikâye meddah sunumuyla anlatılmıştır. Hikâyenin başlangıcı ve sonu şöyledir:
*“Yola çıkarken bütün obası başına birikmiş, ne demişlerdi? “Etme eyleme, uyma şeytan
sözüne. Gurbet elin kahrı zehirden acıdır. Aşık olsan da acıdır. Senin başındaki kavak
yelleri gelir geçer,’ demişlerdi. ‘Obamızın şenliği, gözümüzün bebeği gitme! Bizden ne
kötülük gördün ki? Yarenin yoldaşın burada. Anan baban burada. Gitme! Yapma bunu
bize! İşte bizden her istediğini. Bütün bir oba senin yoluna can verir. Sazıyın üstüne saz
yok, sözüyün üstüne söz yok. Biliriz,’ demişlerdi. ‘Senin kadrini biliriz. Gel tut
sözümüzü. Obadan ayrılma. Gitme gurbet ellere.’ Dinlememişti. Anası gözyaşı dökmüş,
babası boynuna sarılmış, yarenleri yolunu kesmiş, onu döndürememişlerdi.”* (Yaşar
Kemal 1994: 93) *“Aradan yıllar geçti. O saz orada asılı kaldı. Rüzgarla öttü. Saz eskidi*

çürüdü, yenisi taktılar. Dut yıkıldı. Yeni bir dut fidanı dikip sazı astılar. O gün bugündür, saz dut ağacında esen yelle öter durur.

Kimi Cennet ister, kimi Cehennem

Cennetten beride daha neler var.” (Yaşar Kemal 1994: 160)

Meddah sunumunun özelliği olan, olaylar arasına girerek sunum yapması bu hikâyenin de belirleyici özelliklerindendir. Bunlardan birkaç örnek şöyledir: “... *Bir Bey kızı! Elalem ne derdi? Hui ne derdi? Hui ne derdi?*” (Yaşar Kemal 1994: 108) “*Kimse farkında olmadı mı bu gidişin? Kimbilir.*” (Yaşar Kemal 1994: 108) “*Hüseyin nereye gidiyordu? Nereye gitmeliydi? Bilmiyordu. İçinde bir zehir acısı... Yürüyordu.*” (Yaşar Kemal 1994: 113) “...*Oysa Hüseyin, iş başa düşmeden, bütün obayı yanında canı cigeri sanıyordu. Başka kim vardı? Kim? Kimse yok güvenlecek. Bir Mistik Ağa, bir de Duran? Bunca iyilikler, dostluklar nice oldu Hüseyin? Nereye gitti Hüseyin? Candan arkadaşın da yok Hüseyin! Belki de vardı. Vardı ya, Hüseyin güvenemiyordu.*” (Yaşar Kemal 1994: 128) “*Karacaoğlan aldı sazı sinesine, düştü sözün binasına, söyledi bakalım ne söyledi, dillere destan sevdasına.*” (Yaşar Kemal 1994: 143) “*Güz gelmiş obalar Çukura inmiş demiştik.*” (Yaşar Kemal 1994: 145) “*Aradan bir yıl mı geçti, iki yıl mı geçti belli değil... Bir haber geldi. Bir haber geldi de Hüseyinin, bütün obaların yüreğine su serpti. ‘Karacaoğlan meydana çıkmış...’ Nasıl çıkmış onu da anlatıyorlar.*” (Yaşar Kemal 1994: 153)

Anlatıcı her şeyi bilir ve görür. “*Gözleri faltaşı gibi açıldı, donmuş Karacaoğlan yerinden kımıldayınca. Karanlık, kapkaranlık bir yerden gün ışığını çıkınca nasıl çarpılır, ışık nasıl çarpar insana, Elif de öylesine çarpıldı. Dönüp kaçacaktı, yapamadı. Gözleri öyle büyüdü kaldı. Kaçacaktı. Ayakları kendisinin değilmiş gibi yürüyemedi. Gözleri kendisinin değilmiş gibi, Karacaoğlanın yüzünden başka yana çevrilmedi. Hele*

elleri yokmuş gibiydi. İki yanına ölü gibi sarkmıştı. Karaca geldi. Onun bu büyülenmiş halinden korktu.” (Yaşar Kemal 1994: 109) “Kız bunu dehşetle duydu. Kalktı. Dışarı çıktı. Karanlık kavuşuyordu. Doğru Deli Hüseyinin evine gitti. İçeride Karacaoğlan vardı.” (Yaşar Kemal 1994: 133)

Anlatıcı olaylar arasına girerek, olayla ilgili yorumlarını ekler. “Bir zaman sustu. Çadırın içinde dolandı durdu. Deli gibiydi. Yırtıcı kaplanlara benziyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 112) “Bu, delice bir yüreklilikti. Ya birisi görse de olan biteni Beye haber verse. Bey hepsini öldürürdü. Kimse Beye haber vermiyordu. Veremezdi de... Öyle bir havaya bürünmüştü oba. Olan bitenden Beyin adamlarının da, Beyin Hatununun da haberi vardı. Herkesler de biliyordu olanı biteni Beye hiç kimse haber vermeyecektir. Kelle pahasına da olsa. Bütün oba bir aşığı, bir halk aşığını, bir ermişi, sevdalıları korumanın sevinci, övüncü içindeydi.” (Yaşar Kemal 1994: 137-138)

Anlatıcı hikâyede tarafsız kalamaz; adam tutar. “Güz geldi bütün obalar Çukurovaya indi. Beyin Halil adında bir yeğeni vardı. Seseri mi serserseri. İpsiz mi ipsiz. Şımarık mı şımarık. ...” (Yaşar Kemal 1994: 144) “Halil işi azıttıkça azıttı. Elif onun yüzünden çadırdan çakamaz oldu. Ne çeşmay gidebiliyor, ne bir yere çıkabiliyordu. Çadırında sabahtan akşama kadar düşünüp duruyordu. ...” (Yaşar Kemal 1994: 144)

Bu hikâyenin bir diğer özelliği de Karacaoğlan’ın aşık olmasından dolayı, olaylarla alakalı şiirler söylenmiştir. Bununla ilgili çok fazla örnek vardır. Bunlardan bir tanesi Bozdoğan Obası’nın genç kızlarının Karacaoğlan ve Elif’i bir çadırda saklarken söylediği türkülerdir. Bu sunumda önce olayı anlatan Yaşar Kemal; sonra şiiri metne eklemiştir. “Sevdalıların bulundukları çadırın içi dışı mantıvarla donatılmıştı. Türküyle birlikte acı mantıvar kokusu da obayı, yazıyı yabanı almış dolanıyordu.

Hey mantıvar mantıvar

Mantıvarın vakti var

Mantıvara gelenin

Cennette beş vakti var

Mantıvar ocak ocak

Biçerler kucak kucak

Mantıvara gelenin

Yeri cennet olacak”

(Yaşar Kemal 1994: 138)

Olaylar arasına sık sık giren anlatıcı, şiirlerin haricinde; olaylarla alakalı küçük başka hikâyeler, rivayetleri dile getirmiştir.

Bunlardan bir tanesi Karacaoğlan’ın, Fırat Kıyısı’nda görüldüğü küçük hikâyedir: “Uzaklarda, Fırat kıyısında, zorlu bir Bey var. Öyle Türkmen Beyleri gibi değil. Padişah Beyi... İki tuğlu mu, üç tuğlu mu öyle bir Bey işte. Beye Han Mahmut adında bir aşık misafir geliyor. Han Mahmud da Han oğlu ama, Bey onun Han oğlu olduğunu ne bilsin. Boynu bitli bir aşık sanıyor. Han Mahmudla Beyin kızı sevişiyorlar. Bey, bunu duyuyor. Öfekeyle geliyor, Han Mahmudu tutturduğu gibi çöşkun akan Fırata attırıyor. Sevgilisinin suya atıldığını görünce kız da kendini suya atıyor. Suda sevgililer, birbirine sarılıyorlar. Bey, kızının da gittiğini görünce boğulmadan, onların çıkarılmasını emreliyor. Çıkartıyorlar, çıkartıyorlar ama sevgililer birbirine bitişmişler. Ölmüşler. Bu nasıl iş? Sevgilileri suyun kıyısına yatırıyorlar. Ağıt, figan... Tam bu sırada, saç sakalına karışmış, elinde sazı, bir aşık çıkageliyor. Bir yere oturuyor. Başını önüne eğiyor. Sazını çekiyor:

Kırklar mağarasından çekildim geldim

Bir dolu mey içtim ummana daldım

Kadir mevlam ben de sana dayandım

Sökülsünbendenler birbirinden

Birden sevgililer, hiç bir şey olmamış gibi birbirinden ayrılıp ayağa kalkıyorlar. Aşık kayboluyor. Oradakiler bu olsa olsa Karacaoğlan olur, diyorlar... Ortaliğa da böylece yayılıyor.” (Yaşar Kemal 1994: 153-154)

Yaşar Kemal, kronolojik sıralama içerisinde bazı zamanları veya olayları özetlemiştir. *“Elif çadırlarının yerine bir toprak dam yaptırdı. Karacaoğlanla burada yatıp kalkmıştı. Burada sevişmişlerdi. Buradan ayrılmadı. Mıstık Ağa geldi, o da Elifin damının yanında bir dam yaptırdı. Devir dönmüş, dünya değişmişti. Törelere kalkıyordu yavaş yavaş... Aşiretler kışlaklarını yurt tutuyorlardı. Mıstı Ağa o kadar yaşlanmıştı ki gözü görmüyordu.”* (Yaşar Kemal 1994: 155)

Yaşar Kemal, hikâyesinde öyküleyici anlatımı çok kullanmıştır. *“Yağmur at kuyruğu gibi iniyordu. Gece karanlık, göz gözü görmüyordu. Birden karanlığın içinden, ormanın ötelerinde bir top ışık çıktı. Işık gittikçe çoğalıyordu. Işık çoğaldıkça insanlar da çoğalıyordu. Bir gürültü, bir hay ü huy bir anda ormanı alıverdi. ...”* (Yaşar Kemal 1994: 114)

Yaşar Kemal, hikâyede, açıklayıcı anlatıma da çok başvurmuştur. Bunlardan bir örnek şöyledir: *“İçinde gurbet depreşti. Gurbet bir bıçak gibi içine oturdu. Ne zaman bir turna görse öyle olurdu. Hangi Türkmen turna görse böyle olur. Gurbet Türkmenin baş belası. Ayrılmaz can kardaşı. Yeşil başılı telli turna... Turna sevda habercisi. Turna, turna katarı değil, posta tatarı. Sevgilisi dizinin dibinde de olsa, selamı gene turna götürür. Yanyana oturup sustular.”* (Yaşar Kemal 1994: 123)

Meddah anlatımının bir özelliği olan, tartışmacı anlatımı hikâyede çok fazla kullanmıştır. Bunlardan bir örnek şöyledir: *“Bir zaman elleri yanlarına düşmüş obanın ortasında dolandı durdu. Sonra kararını verdi. Başka çare yoktu. Bir arkadaşı vardı Kısacık Duran Çokişler görmişlerdi birlikte. Başka? Düşündü. Başka hiç güvenilecek arkadaşı yoktu obada... Oysa Hüseyin, iş başa düşmeden, bütün obayı yanında canı cigeri sanyordu. Başka kim vardı? Kim? Kimse yok güvenilecek. Bir Mıstık Ağa, bir de Duran? Bunca iyilikler, dostluklar nice oldu Hüseyin? Nereye gitti Hüseyin? Candan*

arkadaşın da yok Hüseyin! Belki de vardı. Vardı ya, Hüseyin güvenemiyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 128)

Hikâyede betimeleyici anlatımı da çok kullanılmıştır. *“Karanlıktı ortalık. Göz gözü görmüyordu. Rüzgar savuruyordu. Toprak sarsılıyordu. Yağmur öylesine yağıyordu ki, Hüseyin karşıdan gelen yağmura zor dayanıyordu. Yağmur göğsünü göğsünü kamçılıyordu. Yağmur bıçak gibi kesiyordu. Hüseyin nereye gidiyordu? Nereye gitmeliydi? Bilmiyordu. İçinde bir zehir acısı... Yürüyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 113)*

Hikâyede tanık gösterme, kanıtlama anlatım tarzının da kullanıldığı görülür. *“Gene rivayet ederler ki, bir çoban, Karacaoğlan mağaraya girdikten sonra, mağaradan türküler geldiğini duymuş. Kapısına varmış karanlık mağaranın, türkülerini dinlemiş... Çoban ölünceye kadar, o mağaranın kapısına varmış, türkülerini dinlemiş ve çoban ölünceye kadar sırrını kimseye dememiş. Bu gün de rivayet ederler ki, o mağaradan, yüreği temiz olanlar, varır da can kulağıyla dinlerse, türkülerini duyarlarmış.” (Yaşar Kemal 1994: 151)*

Hikâyede birden fazla anlatım türünü kullanıldığı görülmektedir. *“Bir gelin, genç, güzel gözleri yaşlı: ‘Bizim evi aradılar,’ dedi. ‘Bize götürelim onları. Gavurlar gelmeden.’ ... Bu, delice bir yüreklilikti. Ya birisi görse de olan biteni Beye haber verse. Bey hepsini öldürürdü. Kimse Beye haber vermiyordu. Veremezdi de... Öyle bir havaya bürünmüştü oba. Olan bitenden Beyin adamlarının da, Beyin Hatununun da haberi vardı. Herkesler de biliyordu olanı biteni Beye hiç kimse haber vermeyecektir. Kelle pahasına da olsa. Bütün oba bir aşığı, bir halk aşığını, bir ermiş, sevdalıları korumanın sevinci, övüncü içindeydi.” (Yaşar Kemal 1994: 137-138)*

Yaşar Kemal, halk kültürü kaynaklarından yararlanarak anlatımın bütün türlerini; coşkulu ve şiirsel bir sunumuyla iyi tanıdığı yörelerden seçtiği kahramanlarını, o yöre

kültürünün şekillendirdiği anlatım özellikleriyle sunar. Diğer eserlerinde olduğu gibi bu hikâyesinde de bu özelliği görülmektedir. “*Sonra günlerden bir gün, bir türkü sardı ortalığı... Uzak bir türkü. Bir almıştı ki dört bir yanı... Yanık, sevdalı... Bu türkü yüreğinden yakaladı onu... Çekti, ötelere, uzaklara çekti. O gidiyor, türk, çekiyordu. Düştü ardına... Hayal içindeydi. Düş içindeydi. Çamlar, çimenler, ak bulutlar... Bir yer vardı toprağı türlü renkteydi...*” (Yaşar Kemal 1994: 104)

Bildiği, gördüğü, izlediği insanların yöresel ağızlarını kullanmada çok başarılıdır. “*‘Sazıyın üstüne saz yok, sözüyün üstüne söz yok. Biliriz,’ demişlerdi.*” (Yaşar Kemal 1994: 93) “*Bir hay-u huydu bu.*” (Yaşar Kemal 1994: 95) “*Demek burada çürür, çürür gider de yerinden kalkmaz ha? Neye içerlemiş, neye kızmış acep?*” (Yaşar Kemal 1994: 97) “*Kurtlar kular pay edecek onu.*” (Yaşar Kemal 1994: 98) “*Dağlar ovalar nennilendi...*” (Yaşar Kemal 1994: 99) “*Şimdi, şimdilik görürsünüz.,*” (Yaşar Kemal 1994: 100) “*Kökçeğizinden keserim... Bana ne bre? Kardaşım çalar, ben de dinlerim.*” (Yaşar Kemal 1994: 100) “*Karacanın yanına ilkin kız geldi. ... Çobanı, sığırtmacı, duyan geliyordu.*” (Yaşar Kemal 1994: 101) “*Bahar buğusu topraktan nasıl yekinirse, bu türkü de öyle çıkıyordu topraktan... Türküyü çağıranın o olduğunu bildiği halde bedeninde bir çımgışma dolaştı. ... Belki bir günde bir kerecik bir iki dakikacık ayıkıyor.*” (Yaşar Kemal 1994: 104) “*Dostum beni niçin zar incitirsin?*” (Yaşar Kemal 1994: 105) “*Aydınlık pınarların yöreplere vurduğu şavk gibi...*” (Yaşar Kemal 1994: 107)

İkileme, atasözleri, deyimler ve özlü sözlere de hikâyesinde bol bol yer vermiştir. İkilemeler: “*bile bile*” (Yaşar Kemal 1994: 97) “*pel pel*” (Yaşar Kemal 1994: 99) “*kuzu kuzu*” (Yaşar Kemal 1994: 104) “*dalıp dalıp*” (Yaşar Kemal 1994: 104) “*yalp yalp*” (Yaşar Kemal 1994: 104) “*ılık ılık*” (Yaşar Kemal 1994: 105) “*iğne iğne*” (Yaşar

Kemal 1994: 114) “*delik delik*” (Yaşar Kemal 1994: 116) “*kıyık kıyık*” (Yaşar Kemal 1994: 118) “*küt küt*” (Yaşar Kemal 1994: 119) “*şakır şakır*” (Yaşar Kemal 1994: 119) “*parça bölük*” (Yaşar Kemal 1994: 121) “*bazı bazı*” (Yaşar Kemal 1994: 122) “*dolana dolana*” (Yaşar Kemal 1994: 122) “*dalga dalga*” (Yaşar Kemal 1994: 123) “*nokta nokta*” (Yaşar Kemal 1994: 123) “*ters ters*” (Yaşar Kemal 1994: 125) “*billur billur*” (Yaşar Kemal 1994: 128) “*gürüm güvercim*” (Yaşar Kemal 1994: 129) “*süklüm püklüm*” (Yaşar Kemal 1994: 133) “*parça bölük*” (Yaşar Kemal 1994: 136) “*koygun koygun*” (Yaşar Kemal 1994: 147) “*oba oba*” (Yaşar Kemal 1994: 153) “*izi mizi*” (Yaşar Kemal 1994: 154) “*imi timi*” (Yaşar Kemal 1994: 154) “*yumak yumak*” (Yaşar Kemal 1994: 157)

Atasözleri, özlü sözler ve deyimler: “*Gurbet elin kagrı zehirden acıdır. ... Senin başındaki kavak yelleri gelir geçer.*” (Yaşar Kemal 1994: 93) “*Doluyla koysa almıyor, boşa koysa dolmuyordu.*” (Yaşar Kemal 1994: 109) “*Beyden de Paşadan da gelmişse, ocağını söndürüp, yerine incir dikerim.*” (Yaşar Kemal 1994: 112) “*Dumanı tepesinden çıkıyor.*” (Yaşar Kemal 1994: 127) “*Kız Karacaoğlanı görünce tepesinden kızgın sular dökülmüşe döndü.*” (Yaşar Kemal 1994: 148) “*İçinin ateşini yele vermişti. Serinlikten imdat umuyordu*” (Yaşar Kemal 1994: 149) “*Kanı tepesine sıçradı.*” (Yaşar Kemal 1994: 150)

1. 2. 3. “ÜÇ ANADOLU EFSANESİ, ALAGEYİK” HİKÂYESİNİN ÖZETİ

Hikâyede iki unsur anlatılmaktadır. Birincisi köylüleri ezen, onlara zulmeden ve bunları kendilerine sağlanmış bir hak olarak gören ağalık kurumudur. Ağalık kurumuyla çatışan insanları anlatır. Hikâyenin temel unsuru olan diğer unsur efsanevî aşktır. Birbirilerine kavuşamayan, kutsallaşmış aşktır.

Torslarda bulunan Gökdere ile Sarıcalı Köyü arasında uzun zamandır kan davası sürmektedir. Gökdere Köyü'nde Halil ile Zeynep adında iki genç nişanlıdırlar. Bu gençlerden Halil, geyik avına çok meraklıdır. Bazı günler ava gittiğinde haftalarca gelmemektedir.

Gökdere Köyünde bir inanış vardır. Bu inanışa göre, geyik avlamak hayırlı değildir. Geyik avlayan insanların başlarına mutlaka bir şey geleceği gibi inanışları vardır. Fakat, bu inanca rağmen kim geyik avladıysa, o gün köy meydanında büyük bir ateş yakılır, sanki düğün gibi; getirilen geyik orada köylüler tarafından yenilir. Bu ortam en çok Halil sayesinde kurulmaktadır. Köylüler, Halil'in dağa, geyik avına gittiğinde; ondan gelecek işareti beklerler. Sonra Halil dağda yaktığı ateşle onlara işareti verir. Ardından köy meydanında kocaman ateş yakılır ve Halil'i ve geyikleri beklerler.

Halil, yine bir gün geyik avına ormana gider. Köyde nişanlısı Zeynep onu beklemektedir. Zeynep bütün köy kızları gibi, sürekli uzaktaki çeşmeden su doldurmaya gider. Yine bir gün çeşmeye gittiğinde, yakınlarındaki Sarıcalı Köyü'nün ağasının oğlu olan Karacaali adındaki ağa, Zeynep'e aşık olur.

Karacali, Halil'i öldürmeden Zeynep'le evlenemeyeceğinin farkındadır. O yüzden, Halil'i öldürmek için dağa gider. Ama orada öldüremez. Etrafindakiler, Karacaali'yi Halil'i öldürmeden de Zeynep'le evlenebileceği konusunda ikna eder. Karacaali, köyün en yaşlısı olan Süleyman Koca'yı Zeynep'i istemeğe gönderir.

Zeynep, aslında Halil'e nişanlıdır. Gökdere köylüleri kızı Karacaali'ye vermek zorundadırlar. Çünkü, Gökdere köylüleri, Sarıcalı köylülerinden korkmaktadır. Üstelik Zeynep'i isteyen de köyün ağasının oğludur. Bu isteğe karşı koyamayıp kızı Karacaali'ye verirler. Bu sırada Halil, avdan dönmüştür. Olan biten her şeyi köyün yiğit

kadınlarından olan Sultan Karı'dan öğrenir. Sarıcalı Köyü'ne, kendisinden cesaret alan köyün erkekleriyle gidip Karaaali'nin Zeynep'e taktığı yüzüğü ve hediyeleri iade eder.

Karacaali buna çok sinirlenir. Ama elinden bir şey gelmez. Gökdere köyünün Ağası bir gün Karacaali'nin yanına gider ve onunla ortak tuzaklar hazırlayabileceğini söyler. Bundan sonra, köyde Halil ne yapıyorsa Karacaali'ye haber verirler. Halil'i dağa çekip vurmak isterler. Ama, Sultan Karı, Zeynep ve ailesi, Halil'in dağa gitmesine izin vermez.

Karacaali, Halil'i dağa çekmek için geyik sesleri çıkartmaya başlar. Bir gün Halil bu seslere dayanamaz ve dağa gider. Halil'in bu gidişinin ölüme olduğunu Zeynep bildiği için, en kısa yoldan gidip Halil'i durdurmak ister. Zeynep'in düşündüğü gerçekleşmiş, Karacaali ve çetesi Halil'i kurşunlayacakları sıra kurşunun önüne atılır ve yaralanır. Bu çatışmadan kurtulan çift ertesi gün köylerine döner. Köye dönerken, Zeynep'e Halil'i bulmada yardım eden anne ve yavru geyikden, yavru geyiği vurur. Bu sırada da Karacaali'nin başka çatışmaya girdiğini gösteren kurşun sesleri gelir. Günün sonunda köylerine dönseler de, kız yaralarından dolayı yatağa düşmüştür. Kızın büyük abisi, Toros'un öteki tarafından Cerrah'ı getirir. Kız iyileşir.

Köylülerin geleneği üzere Eylül başlarında Zeynep ile Halil'e düğün hazırlanır. Halil tam gerdeğe girdiğinde, bir geyik sesi onu avcılığa çıkması için harekete geçirir. Halil, Zeynep'i orada bırakıp dağa gider. Bu, yine Karaaali'nin işidir. Orada çatışma olur. Halil bundan da kurtulur. Sabaha doğru köye döneceği sıra, önceden yavrusunu öldürdüğü geyiğin annesiyle karşılaşır. Bu geyiği, kendisin başına gelenlerin sorumlusu olarak gördüğü için onu vurur. Geyiği almak için yanına gittiğinde geyiğin ölmediğini anlar. Geyik Halil'e bir tekme atar. Halil, uçuşuma düşer. Her tarafı kırılmıştır. Günler sonra, Halil'i bulan Zeynep ve köylü, Halil'i oradan kurtarmak ister. O sırada Halil,

acılarına dayanamaz ve ölür. Zeynep, Halil'in ölmesinin arkasından kendisini uçuruma bırakır.

Artık her yıl o uçurumdan, aşklarının türküsünü duyarlar. Her yıl orada bir kırmızı, bir de mavi çiçek açar. Tam birbirlerine kavuşacakken bir geyik gelir ve onları yer.

1. 2. 3. 1. ZİHNİYET

Alageyik hikâyesinde zihniyeti oluşturan iki yapıyla karşılaşırız. Bu yapılar, Yaşar Kemal'in destansı romanlarında anlatılan temel yapılardır. Bunlardan birisi, askeri gücü, siyasi gücü, maddî gücü elinde bulunduranların; bunlardan yoksun olanları ezmesi, sömürmesi, zulmetmesidir. Diğer unsur ise, ezilen, sömürülen, zulme uğrayanların inançlarıdır.

Bu insanlar, doğaya hakim olma, birbirlerini dizginleyebilmek için çeşitli inanışlar üretmişlerdir. Bütün bunlar toplum düzenini sağlamak içindir. Bu hikâyede karşılaşılan, hatta hikâyenin kurgusunu sağlayan inanç geyik avlamanın kötü bir davranış olduğunu yargısının yarattığı inançtır.

Bu inancı üretmelerinin en büyük sebebi, geyiğin diğer hayvanlara nazaran daha güzel olmasından kaynaklanmaktadır. Halk, bakışları farklı olan hayvanlara hep anlam yüklemiştir. Baykuşların, dakikalarca insana bakmasından dolayı ondan korkup, uğursuz olacağına inanmışlardır. Burada da geyiklerin güzel gözlerinden dolayı da onların ölümüne kıyamayan halk, ölümleri durdurmak için onları öldürenlerin başına uğursuzluk geleceğine kendilerini inandırmışlardır. Bu toplumda, yapılması gereken ve gerekmeyen davranışları düzenleyen en önemli faktördür. Doğaya, insanlara hakim olmak isteyen halk inançları kullanarak bu isteğine ulaşır.

• *Alageyik* adlı hikâyede halk, geyiklerin kutsallığına inanmaktadır. Halk, geyikleri, kutsal olduğu için avlanmamaktadır. Geyikleri avlayan insanların başlarına mutlaka uğursuzluğun geleceğine inanırlar. “*Sana derim ki vazgel bu işten. Başına ne geldiyse bu geyik avından geldi. Babanın da başına ne geldiyse bu geyik avından geldi. Senin başına da daha gelecekler var*” (Yaşar Kemal 1994: 198)

İnsanların geyikleri öldürmesini engellemek için üretilen bu inançları çiğnemek isteyen insanlar; kendilerinde de etrafında da iç çatışma yaşanmasını sağlar. Çünkü, inançlar konulan kurallardan daha etkilidir. İnsan inancını çiğnemek için kendisi de etrafını da ikna etmesi gerekmektedir. “*Atalar demiş ki... Geyik avı iyi değil. Bugün değilse, yarın başına bir hal gelir.*” (Yaşar Kemal 1994: 163) “*Aldırma Sultan Anaya. O korkuyor. Geyiğin güneğinden korkuyor. Kim çarpılmış şimdiye kadar? Hangi geyik avcısı çarpılmış? Sen aldırma onlara. Canını sıkma...*” (Yaşar Kemal 1994: 208)

• Yaşar Kemal’in diğer destansı romanlarında olduğu gibi bu hikâyede de ağalar, zulmeden, ezen, sömüren, insanları kışkırtan, kurnaz, oyuncu ve korkaktır.

Bu hikâyede, ağalık kurumunu her iki köyün ağaları temsil etmektedir. Bu ağalar, birbirlerini tamamlayan özellikler taşır. Bu ağalar, halka zulüm ederler. Kendilerine ait meseleleri, halka mâl ederek, onların zulüm görmelerini sağlarlar. Karacaali, Zeynep’le evlenme isteğini, kendi şahsi meselesi olmasından çıkarmış her iki köyün işkene çekmesini sağlamıştır.

Ağalar, etrafındaki inasnlara zulüm etmeyi kendilerine verilmiş bir hak olarak görürler. “*Bir sınyalım bakalım. Belki akli başında adam var o köyde. Belki kızın kardeşleri akli başında adamlar. Dul karının oğlu Halile vereceklerine bacılarını, bir koca köyün sahibine verirler. Bir sınyalım. Olmazsa... Ondan sonra yohuyulan, yordamıylan Halilciğin icabına bakarız.*” (Yaşar Kemal 1994: 178)

Ağaların zulüm etmesine en iyi örnek, güçlü olan ağanın diğer köyü tehdit ederek Zeynep’i kendisine istemesidir. *“Bu kızı vermezsek çok iş çıkaracak başımıza Karaca Ali. Verirsek kardaşcana yaşayacağız. Bundan böyle kin, düşmanlık kalkacak aramızdan.”* (Yaşar Kemal 1994: 180)

Köylüler, bu mesele yüzünden birbirlerine girmişler; birbirlerini soyup talan etmişlerdir. *“Bundan sonra iki köyün sürüleri dışarı, yaylımlara çıkamaz oldu. O onun sürüsünü alıyor, Çukurovaya götürüyor, yok pahasına satıyor, o onun sürüsünü. O köy onun tek adamıyla bir yerde karşılaşırsa öldürüyor, o onun adamını. Bu döğüş bir aydan fazla sürdü.”* (Yaşar Kemal 1994: 204)

Ağalar kurnaz ve oyuncudur. Gökdere ağası olan Gök Hüseyin’in Sarıcalı köyünün ağası olan Karacaali’yle anlaşıp Halil’i öldürme planları hazırlarlar. Halil’i en zayıf noktası olan geyik avından vurmaya çalışırlar. Bunun için köyde geyik sesleri çıkarırlar. Ağaların diğer özelliği olan kurnazlık her iki ağada da vardır. Gök Hüseyin, Halil’in Zeynep’le evlenme zamanını uzatmak için halkı ikna etme çabaları, Halil’i ikna etme çabası örnek olarak verilebilir.

Bu hikâyenin diğer bir önemli noktası ise, bu köylerde halkın ağalık kurumuna bir yere kadar boyun eydiğini ve sonra bu kuruma baş kaldırırlarını yaptığını görürüz. Yani, bu köylerde ağalık kurumu sarsılma tehlikeleri geçirmektedir. *“Töreler bozulmuş. Köylü beni dinlemedi. Sen de biliyorsun. Ben yaptım köylü bozdu. O namussuz köylü. Köylü de bozmadı. O sultan Karı var ya. O cadı var ya... Hep o bozdu... Köyliüyü ayaklandırdı. Ağalığı bir avrat aldı bizim köyde, bir cadı. Benim kususruma kalma, diye sana geldim bu gece vakti.”* (Yaşar Kemal 1994: 200) *“En sonunda Sarıcalılar bu işten bıktılar. İki yanda da ne sürü kalmıştı, ne mal. Biribirlerinden de korkuyorlardı.*

Sarıcalılar, Ağaları Karaca Alinin aleyhinde mırıldanmağa başlamışlardı.” (Yaşar Kemal 1994: 204)

1. 2. 3. 2. YAPI

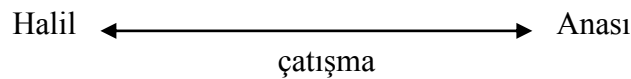
1. 2. 3. 2. 1. OLAY ÖRGÜSÜ

Alageyik hikâyesinde efsanevî bir aşk hikayesi anlatılmaktadır. Bu aşk kın efsanevî değer kazanmasını sağlayan olayları göz önüne alındığında üç birimin oluştuğu görülür. İlk birim, iki bölümden oluşmaktadır. İlk birimin ilk bölümünde geyik avına giden Halil’in nişanlısını köylülüler tarafından; başka birisine nişanlamaları anlatılmaktadır. Birinci birimin ikinci bölümünde ise, Halil’in dağdan gelip Karacaali’nin taktığı nişanı atması ve geyik avına gitmeme çabaları anlatılmaktadır. İkinci birimde, etrafın yaptığı baskılara dayanamayan Halil’in tekrar dağa, ava gittiği ve orada çatışmaya giridiği anlatılmaktadır. Üçüncü birimde, Halil’in bir geyik sesi duyması üzerine dağa gitmesi ve orada Zeynep’le birlikte ölmesi anlatılmaktadır.

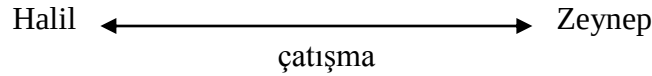
1. 2. 3. 2. 1. 1. Birim:

1. 2. 3. 2. 1. 1. Birim, 1. Bölüm:

Birinci birimin birinci bölümünde, bütün köyün geyik avlamasına karşı çıkmasını rağmen Halil’in av için dağa gitmesi; Halil’in dağa gitmesiyle nişanlısı olan Zeynep’e diğer köyün ağasının aşık olması ve Zeynep’le evlenmek için gösterdiği çabalar anlatılmaktadır.

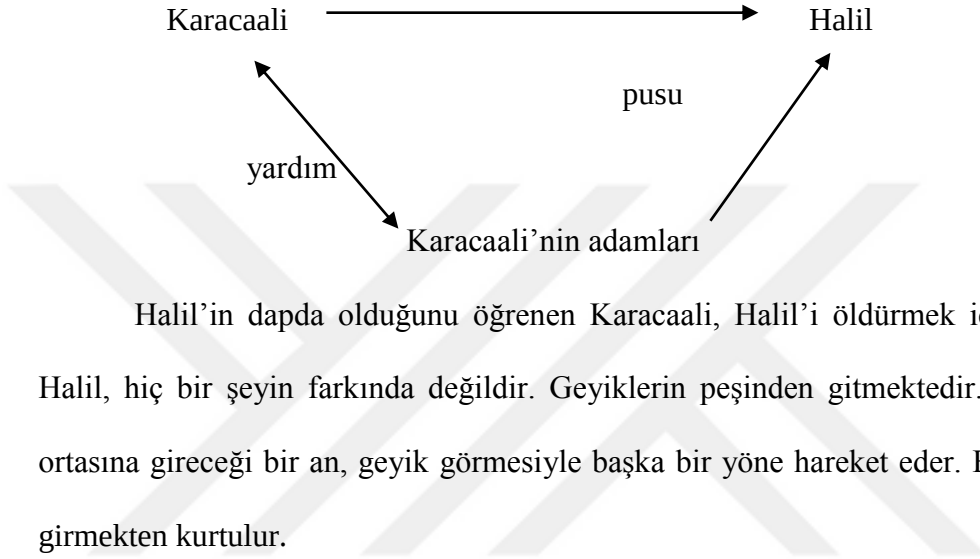
Bu karşılaşmadaki amaç, geyik avlamanın yaratacağı kötü sonuçların heberini vermektir. Burada, geyik avlamanın getirisi olan uğursuzluk hakkında bilgi verilmiştir.

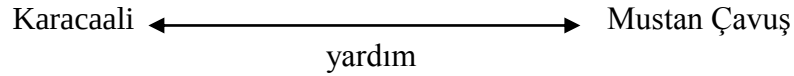
Halil, annesinin sözünü dinlememiş, ava gitmek için yola çıkmıştır. Fakat, gitmeden nişanlısının da yanına uğramak istemiştir. Zeynep de Halil'in annesi gibi, Halil'in geyik avlamaya gitmesine karşı çıkar. Fakat, Halil kimseyi dinlemez ve dağa gider.

Buradaki karşılaşma, ileride büyük sorunlara sebep olan aşkın doğmasını sağlamıştır. Evlerinin yakınındaki çeşmeden su doldururken yakınlarına buunan Sarıcalı köyünün ağası Zeynep'i görür ve aşık olur. Artık her gün oraya Zeynep'den su istemeye gider. Zeynep, bu yabancınnın su istemesinin bahane olduğunu hisseder ve Karacaali'ye tepkisini koyar. “*‘Var git yolcu işine,’ dedi. ‘Benden sana hayır yok. Ben üç kardeşin bacısıyım. Halilin nişanlısıyım. Şu koca evin tek kızıyım. Var git yolcu, var git. Benden sana hayır yok.’*” (Yaşar Kemal 1994: 166)

Karacaali, Zeynep'i ne uğruna olursa olsun elde etmek istemektedir. Zeynep'in verdiği tepkiden dolayı, Halil'i öldürünce ona kavuşabileceğini anlar. Durmuş Ağa'yı çağırmasının sebebi budur. Durmuş Ağa'dan kendisine yol göstermesini ister. Durmuş Ağa, Halil'e pusu kurma planını anlatır. (Yaşar Kemal 1994: 167)

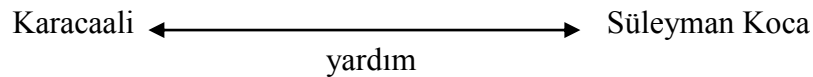
Halil'in dapda olduğunu öğrenen Karacaali, Halil'i öldürmek için dağa gider. Halil, hiç bir şeyin farkında değildir. Geyiklerin peşinden gitmektedir. Tam pusunun ortasına gireceği bir an, geyik görmesiyle başka bir yöne hareket eder. Böylece pusuya girmekten kurtulur.

Bu zulme karşı olan, Karacaali'yi desteklemeyen insanların da var olduğu bu karşılaşmada ortaya çıkar. Karacaali'nin bu tuzağına girmeyen Halil'den Mustan Çavuş korkar ve Karacaali'ye bu işten dönmesini söyler. (Yaşar Kemal 1994: 173)

Halil geyik peşinde giderken, Karacali ve adamlarına izini kaybettirir. Mustan Çavuş, Zeynep ile evlenmesini kan dökmeden yapması için Karacaali'yi ikna eder. (Yaşar Kemal 1994: 178)

Karacaali de bu işten vazgeçer ve köyüne döner.

Kaacaali, köye döndüğünde köyün ennyaşısı olan Süleyman Koca'yı yanına çağırır. Süleyman Koca'dan, kızı kendisine istemesini söyler. Gökdere köyüne, Zeynep'in evine gönderir.

Süleyman Koca ←————→ Zeynep'in Ağabeyleri
istek

Süleyman Koca, Zeynep'i istemek için Ağabeylerinin yanına, Zeynep'in evine gider. Kızı Karacaali'ye ister oradan ayrılır.

Gökdere köylüleri ←————→ Gökdere köylüleri
çatışma

Gökdere köylüleri, bu istek karşısında ikileme girmişlerdir. Çünkü, karşılarında güçlü bir ağa vardır. Üstelik bu ağanın köyüyle de uzun zamandır kan davaları vardır. Zeynep'i Karacaali'ye verirlerse, hem kan davası bitecek hem de ağanın zulmünden kurtulacaklardır.

Diğer taraftan ise, köylü Halil'e bunu nasıl yapabileceklerini düşünür. Halil, Zeynep'in nişanlısıdır. Sevenleri ayırmış olacaklardır. Halil'in yüzüne nasıl bakacaklarının çatışmasını yaşarlar.

Gök Hüseyin ←————→ Gökdere köylüleri
ikna

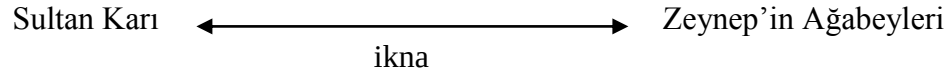
Gök Hüseyin, köyün ağasıdır. Son sözü de o söyler ve böylece köylüyü ikna etmiş olur. (Yaşar Kemal 1994: 180)

Sultan Karı ←————→ Gökdere köylüleri
ikna

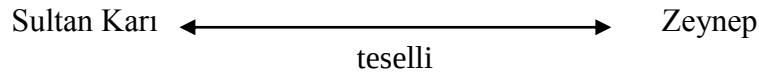
Sultan Karı burada, halka karşı çıkışı ve Zeynep'i Karacaali'ye vermeyeceğini söylemesi köylüyü ağalık kurumuna başkaldırılarını sağlayan ilk adımdır. “*Halilin nişanlısını kime verdiniz? Kime verdiniz de çıkıyorsunuz öyle? Sakalı batasıcılar. Sakalı bitliler. Karaca Aliden korkanlar. Karaca Ali bu köyden o kızı götüremeyecek. Anladınız mı? Bu köylünün hepsi ölecek, ondan sonra kızı götürecekt Sakarcacı köylüsü. Gavur yapılılar.*” (Yaşar Kemal 1994: 180)

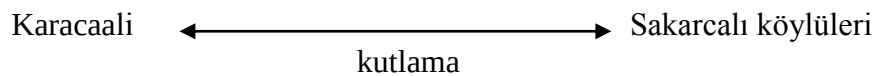
Sultan Karı, Halil'in annesinin yanına gider ve bu durumdan üzülmemesi için teselli eder.

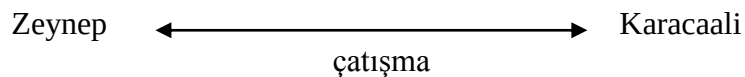
Sultan Karı, bu durumdan Halil'i kurtarabilmek için Zeynep'in ağabeylerinin yanına gider. Aslında onlar da istememektedirler. Ama, Karacaali'den korkmaktadırlar. Sultan Karı onlara: “‘Avrat yürekli. Size de üç kardeşler diyorlar. Üç babayığit kardeş. Boyunuz devrilsin e mi? Avrattan kötüler... Ben de Zeynepi Sarıcalı köyün gavuruna verdirsem bana da Sultan Karı demesinler. Duydunuz mu? Elin oğlunun nişanlısını vermeye ne hakkınız var? Korkaklığınızdan ötürü...” (Yaşar Kemal 1994: 182)

Sultan Karı, Zeynepin yanına giderek, üzülmemesini söyler. Onu Karacaali'yle evlendirmeyeceğine söz verir.

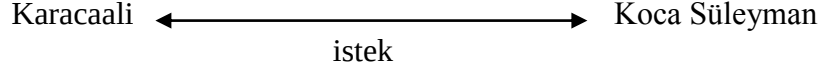

Zeynep'in Karacaalî'ye verildiğinin Sakarcalı köyünde duyulmasıyla, köyde kutlamalar başalar.

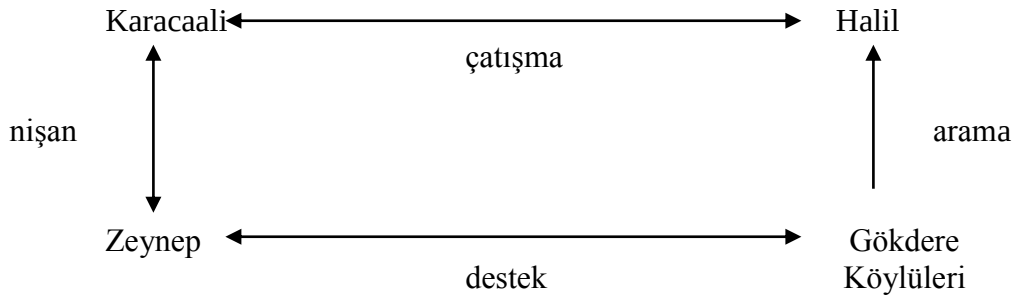
Bu karşılaşmanın amacı, Karaali'nin Halil'i öldürmeye tekrar kara vermesidir. Çünkü Karacaali'ye Zeynep umut vermemektedir.

Karacaali, Zeynep'i görmek için tekrar Gökdere köyüne gider. Orada Zeynep'i görür. Zeynep, Karacaali'nin yüzüne bile bakmaz.

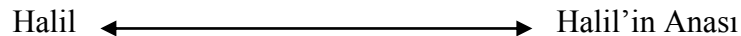

Süleyman Koca Gökdere köyüne, kızın ağabeylerinin yanına gider. Kızın ağabeyleri, Süleyman Koca'yı konuşturamaz bile. *"Şeriatın kesdiği parmak acımaz. Söylen Ali Ağaya da nişan hazırlığı mı, düğün hazırlığı mı yapacak, ne yapacaksa gelsin yapsın, alsın kızı götürsün. Bir de kızın gönlünü ederse daha iyi olur. Selem söyle ki biz kızın gönlünü edemedik. Kendine karı olacak. Gönülsüz karı acı zehire benzer. Yenmez, yutulmaz der, atalar."* (Yaşar Kemal 1994: 185)

Süleyman Koca, Karacaali'yi Zeynep'in istememesi ve buna rağmen bütün köylünün kızı rızasız vermesinden memnun değildir. Kızın ağabeyini uyarır: *"... Gönlü yoksa, bacını yavuklusunda ayırıp da verme! İki elim yakanda olur sonra. Bir de deme ki bu ne çeşit görücü. Ben düğürcüyüm amma, bende yürek var. Bende gönül var. Anladın mı! ..."* (Yaşar Kemal 1994: 185)

Süleyman Koca'dan güzel haberleri alan Karacaali, Zeynep'e nişanı takar. Gökdere köyünden on, on beş delikanlı Halil'i alıp köye getirmek için dağa gider. Birkaç gün sonra Halil'i dağdan alığ köye getirirler. Tabi, yolda Halil'e olanı biteni anlatamazlar. Çünkü, bunlardan bütün köylü suçludur.

haber

Buradaki insanların Halil'e bir şeyler anlatamaması, Halil'in yüzüne bakamamaları; kendilerini suçlu hissetmelerinden kaynaklanmaktadır.

Halil, yol boyunca delikanlıların yüzüne bakmamaları, avdan köye her geldiğinde geyik için yakılan ateşin yakılmamış olması Halil'i şüphelendirir. Hemen annesinin yanına gider. Annesi sürekli ağlamaktadır. O da, Halil'e hiç bir şey anlatmaz.

Halil ←————→ Zeynep
haber

Halil, annesinden bir şey dıyamayınca; Zeynep'in yanına gider. Fakat, Zeynep de hiç bir şey anlatmaz. O da tıpkı annesi gibi ağlamaktadır. Sadece şunları söyler: *“‘Keşki,’ dedi, ‘kardaşlarım da öleydi. Keşki ben de öleydim. Öleydim de bu işler olmayaydı.’”* (Yaşar Kemal 1994: 190)

Halil ←————→ Duran
haber

Halil, bir şeyler öğrenebilmek için Duran'a gider ama, ondan da bir şeyler öğrenemez. Bütün insanlar kendisinden kaçmaktadır. Hepsi üzgündür. Halil, bunlar bir anlam veremez.

Sultan Karı ←————→ Gökdere köylüleri
sitem

Sultan Karı, yıllardır Halil'in dağdan getirdiği geyikler için düzenlenen töreni kurmaları için köylüye bağırır. Halil'e bunu yaptınız bari getirdiği geyikleri yeyin der. Köy meydanında sofralar hazırlanır. Ama, kimse geyiklere dokunamaz.

Halil ←————→ Sultan Karı
haber

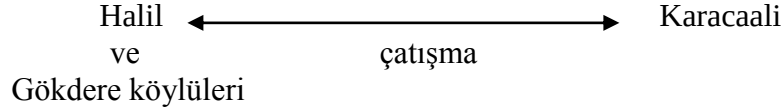
Bu karşılaşmanın sebebi, köylünün ağalığa karşı başkaldıraak cesareti Sultan Karı'dan bulmalarını sağlamaktır. Çünkü, yaptıkları yanlışlığın altında zaten ezilmektedirler. Sultan Karı, onlara başkaldırı cesareti verir.

Köyde vicdanen rahat olan tek kişi Sultan Karı'dır. Çünkü o, Zeynep'in Karacaali'ye verilmemesi için çok çabalamıştır. Halil'i görünce de olanları, köylünün neden hiç bir şey anlatamadığını bir bir anlatır. (Yaşar Kemal 1994: 190)

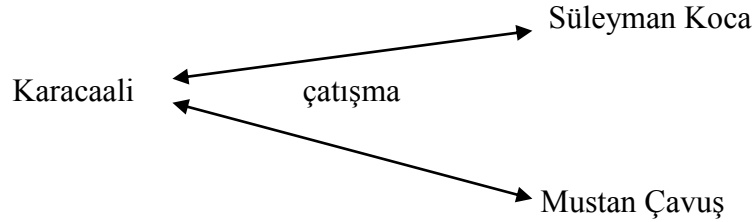
Sultan Karı, Halil'e, köylünün katıldığı geyik şölenine katılmasını söyler. Çünkü bir çare düşünmektedir. Sonra, hiç kimsenin yemeklere dokunamadığını görünce; onları bir şeyler yapmaları için harekete geçirir. (Yaşar Kemal 1994: 193)

1. 2. 3. 2. 1. 1. Birim, 2. Bölüm: Halil ile Karacaali'nin Çatışmaları

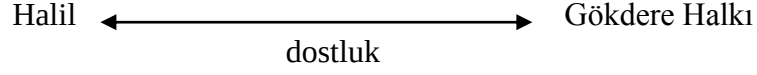
İkinci birimde, Halil'in dağdan gelip nişanı atması ve geyik avına gitmeme çabaları anlatılmaktadır.

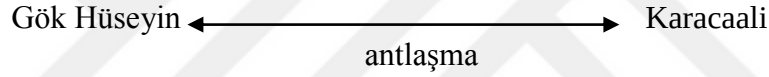
Yıllardır süren korkaklık halleri, Sultan Karı'nın sayesinde bitmiştir. Uzun zamandır yaşanmayan başkaldırı yaşanmıştır. Sultan Karı'dan cesaret alan Halil ve Gökdere köylüleri, nişan takılarını alarak Karacaali'nin yanına giderler. Halil, Karacaali'ye nişan takılarını atar ve köye gelirler.

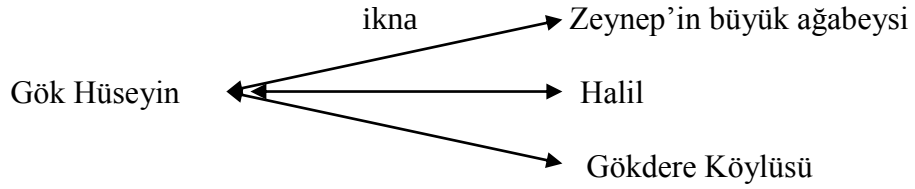
Karacaali, Halil'in ve bütün Gökdere köylüsünün yaptığı toplu harekette sinirlenir ve başarısızlığını etrafındaki insanlara yüklemeye çalışır. Sonunda Mustan Çavuş'la Halil'i öldürme kararı alırlar.

Halil'in yaptığı başkaldırı hareketinden sonra; ailesine ve Sultan Karı'ya geyik avlamaya dağlara gitmeme sözü vermiştir. Oyalanabilmek için köylüye tahdadan ev aletleri oymaya başlar. Önceden sevilen Halil, bu ev aletleri sayesinde köy halkı arasında sevgisi dah da artar.

Bu karşılaşma, ağılık kurumunun temsilcilerinin kurnaz ve oyuncu olduklarını kanıtlamak için anlatılmıştır. Gökdere'nin ağası Gök Hüseyin, Sarıcalı köyünün ağası olan Karacaali'nin yanına gider. Onunla dost olduğunu ve birlikte Halil'in üstesinden gelmeleri için teklifte bulunur. Tabi, Karacaali bunu seve seve kabul eder. Bundan sonra ortak planlar doğrultusunda çalışmaya başlarlar.

Karacaali'nin Halil'e bir kötülük yapma düşünesiyle; yakın tarihte Halil ile Zeynep'in düğnünü yapma kararı alırlar. Gök Hüseyin, Karacaali'yle yaptığı antlaşma gereğince bu kararı uzatmaya çalışmaktadır. Bunun yüzünden önce Zeynep'in ağabeyisiyle, sonra Halil'e ve daha sonra da meydanda köylüyle konuşup bu karardan dönmelerini sağlar. (Yaşar Kemal 1994: 201)

Gök Hüseyin ← çatışma → Sultan Karı

Gök Hüseyin'in bu sözlerini duyan Sultan Karı, Ağa'ya hemen çıkarır. Bu çıkışma aslında ağalık kurumunadır. Burada ağalık kurumunun sarsıntı yaşadığı ortaya çıkmaktadır. (Yaşar Kemal 1994: 203)

Sultan Karı ← akıl verme → Halil

Gök Hüseyin'in ikna etme çabası sonuç bulmuştur. Halil, Karacaali'den korkmadığını ispatlamak için dağa geyik avlamaya gideceği an Sultan Karı onu engeller.

Gökdere Köyü ← çatışma → Sarıcalı Köyü

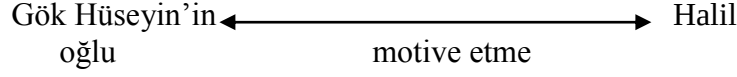
Karacaali, Gökdere köyüne zarar verebilmek için elinden geleni yapmaktadır. Gökdere köylülerinin malına, mülküne saldırmaktadır. Halil de bu saldırılardan rahatsızlık duyar ve o da onlara saldırılar yaptırır. (Yaşar Kemal 1994: 204)

Bu çatışmada kârlı taraf Gökdere köylüsü olmuştur. Bu çatışmada zararlı olan taraf, bir ağanın şahsi meselesi yüzünden bu kıyımın olduğunu yavaş yavaş anlarlar. Böylece ağalık kurumunun sarsıntı yaşamasının ikinci örneği haline gelir. Çünkü, halk Karacaali'nin bu hırısından rahatsızlık duymaya başlar. (Yaşar Kemal 1994: 204)

Süleyman Koca ← haber → Gökdere Halkı

Bu haber gönderme olayı, Karacaali'nin sarsıntıya giren ağalık kurumunu kurtarma çabalarının birer göstergesidir. Artık sıcak savaş bitmiş; yerine soğuk savaş başlamıştır. Bu da ancak kurnazlıkla olacaktır.

Büyük kayıplara uğrayan Karacaali, ağalığının da sarsıntı geçirme tehlikesini anlayınca bu savaşı durdurmak ister. Bu yüzden, yine Koca Süleyman'ı Gökdere köyüne gönderir. Süleyman Koca, köylülere bu isteği bir bir anlatır.

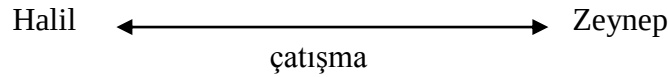

Etrafına geyik avlamama sözü veren Halil, günler geçtikçe avlanamamadan dolayı üzülmemektedir. Her gün ava gitmek isterken, gitmemesi için kendisine sürekli telkinlerde bulunmaktadır. Fakat, dışarıdan gelecek en küçük işaret onun dağlara gitmesine motive edecektir. Bu yüzden Gök Hüseyin'in oğlu Halil'in evine gider ve kendisini ava gideceğini; eğer isterse yanında gelebileceğini söyler. Halil, etrafına söz verdiği için bu teklifi kabul etmez.

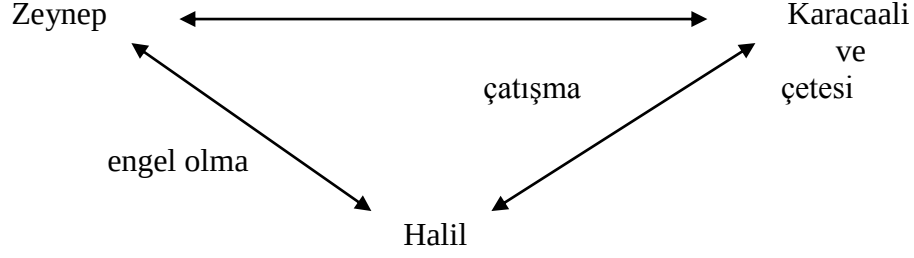
Halil, kendisini dağlara gitme konusunda motive eden Gök Hüseyin'in ardından fazla dayanamaz ve dağlara geyik avına gider.

1. 2. 3. 2. 1. 2. Birim: Halil'in Tekrar Dağa Gitmesi

Halil'in başına gelenlerin tek sebebi geyik avına gittiği içindir. Halil, kendisine düşman olan Gök Hüseyin'in 'korkaksın' tarzındaki kışkırtmalarına fazla dayanamaz ve tekrar dağa ava gider. Bu gidişi yine onda büyük kayıplara mal olacaktır. Bu sefer ki kaybında yine ucuz kurtulur, Zeynep'i kaybetme tehlikesi geçirecektir.

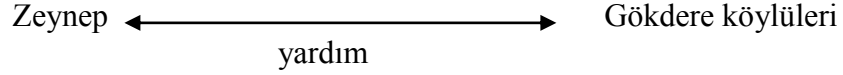

Halil, avlanmaya giderken Zeynep'in yanına uğrar. Zeynep, bu sefer Halil'e engel olmak istemektedir. Halil'e yalvarır ama, Halil dinlemez. Halil, Zeynep'i korkmaması konusunda ikna etmeye çalışır. (Yaşar Kemal 1994: 208)

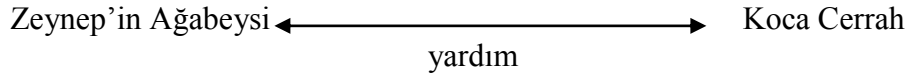

Zeynep, bu sefer Halil'in ava gitmesini engellemek için Halil'e ulaşabilmek için kestirme yoldan gider. Bu yolculukta, bir ane ve yavru geyik Zeynep'e yol gösterir. Halil'i bulan Zeynep'in korkduğu başına gelir. Gerçekten de Karaali ve çetesi tuzak hazırlamıştır. Zeynep tam kurşun atmakta olan adamın önüne atlar ve yaralanır. Halil ve Zeynep bir mağaray sığınır. Çatışma sabaha kadar sürer. Sabaha karşı, çetenin boş olduğu taraftan kaçarlar.

Köylerine doğru giderlerken, Zeynep'e yol gösteren anne ve yavru geyikle karşılaşırlar. Halil, yavru geyiği öldürür. Bu, ölümle artık Halil'in başına kötü şeylerin gelmesini sağlayacaktır. Hikâyenin vermek istediği ve kurgunun merkez noktası aslında burasıdır. Bu ölüm hikâyenin süpriz bir sonla bitmesini sağlayacak bir ölümdür.

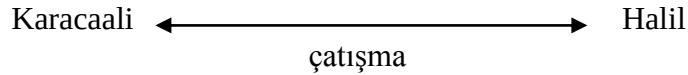
Çatışmada yara alan Zeynep'i köylüler iyileştirmeye çalışır. Ama, Zeynep'in durumu kötüye gitmektedir.

Zeynep'i iyileştirmek için büyük Ağabeyi, Torosların öteki tarafından Koca Cerrah'ı getirir. On, on beş gün sonra Zeynep iyileşir.

1. 2. 3. 2. 1. 3. Birim: Halil'in ve Zeynep'in Efsanevî Sonları

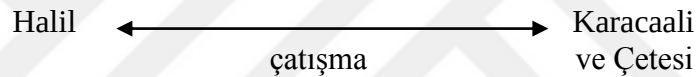
Üçüncü birimde, Halil'in bir geyik sesi duyması üzerine dağa gitmesi ve orada Zeynep'le ölmesi anlatılmaktadır.

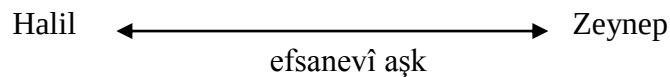
Karacaali, Halil'in zayıf noktası olan geyik avı fikrinden yakalamaya çalışmaktadır. Gökder köyünün etrafında geyik sesleri çıkarmaya başlarlar.

Halil ile Zeynep, başlarına kötü bir şey gelmeden sonunda evlenmişlerdir. Fakat, tam gerdeğe girecekleri anda dışarıdan gelen bir geyik sesi; Halil'in dağa, ava gitmesine yatmıştır. Halil, gerdek anında Zeynep'i bırakır ve dağa gider.

Halil'e yine tuzak hazırlanmıştır. Sabaha kadar çatışma sürer. Halil, yine bir yolunu bulur ve çatışmanın içinden kurtulur. Orada Karacaali'yi vurur. Halil, köye dönerken daha önce vurduğu yavru geyiğin annesiyle karşılaşır. Başına hep bu geyikten dolayı kötülük geldiğini düşünerek geyiği vurur. Almak için yanına gittiğinde geyik Halil'e tekme atar ve Halil uçuumdan düşer. Her tarafı kırılmıştır.

Halil, Zeynep'in yanına gelmeyince, köylüler aramaya başlarlar. Bulduklarında, Halil ölmek üzeredir. Zeynep'de yanına gelir. Tam Halil ölürken, Zeynep de uçuruma kendisini bırakır. İkisi orada can verir. Böylece kavuşamayan aşıkların hikâyesi son bulmuştur.

O kayada her yıl iki çiçek açar. Fakat, o çiçekler bile birbirlerine kavuşamazlar. Çünkü, onları bir geyik gelir; yer. O kayadan bir de bir türkü gelmektedir. Bu türkü onların kavuşamayan efsanevî aşkının türküsüdür.

*“Ben de gittim geyiğin avına
Geyik çekti beni kendi dağına
Tövbeler tövbesi geyik avına
Siz gidin kardaşlar kaldım kayada*

*Urganım kayada asılı kaldı
Elbisem sandıkta deşili kaldı
Gerdekte nişanlım küsülü kaldı
Siz gidin kardaşlar kaldım kayada*

*Ben giderken kayabaşı kar idi
Yel vurdu da iklim iklim eridi
Ak bilekler taş üstünde çürüdü
Siz gidin avcılar kaldım kayada*

*Kayanın dibine çadır kursunlar
Çifte davul çifte zurna vursunlar
Kayada kaldığım yare desinler
Siz gidin avcılar kaldım burada”*

(Yaşar Kemal 1994: 224)

1. 2. 3. 2. 2. KİŞİLER

1. 2. 3. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre

1. 2. 3. 2. 2. 1. 1. Erkekler

Alageyik hikâyesinde ağalar ve köylüler diye ikiye ayrılmaktadır. Erkekleri zulmedenler - zulme uğrayanlar, sömürenler - sömürülenler diye ayırmak da mümkündür.

Bu erkeklerin dışında, haberciler ve yardımcılar da bulunmaktadır.

Bu durumda karşımıza şu tablo çıkmaktadır:

Ağalar	Köylüler
Karacaali Gök Hüseyin	Halil Duran Mustan Çavuş Süleyman Koca Ömer İpşiroğlu Koca Cerrah Gökdere Köylüleri Sarıçalı Köylüleri
Zulmedenler	Zulmedilenler
Karacaali	Halil

Gök Hüseyin	Duran Mustan Çavuş Süleyman Koca Gökdere Köylüleri Sarıcalı Köylüleri
Sömürenler	Sömürülenler
Karacaali Gök Hüseyin Gök Hüseyin'in Oğlu	Halil Duran Mustan Çavuş Süleyman Koca Ömer İpşiroğlu Gökdere Köylüleri Sarıcalı Köylüleri
Kötüler	İyiler
Karacaali Gök Hüseyin Gök Hüseyin'in Oğlu Ömer İpşiroğlu	Halil Duran Mustan Çavuş Süleyman Koca Koca Cerrah
Başkaldıranlar	Halil Duran Gökdere Köylüleri Sarıcalı Köylüleri
Yardımcılar	Mustan Çavuş Ömer İpşiroğlu
Haberciler	Süleyman Koca

• **Halil**

Gökdere köyünde annesi, kız kardeşi ve erkek kardeşi Duran'la birlikte yaşayan; Zeynep adında nişanlısı olan bir gençtir. Halil'in babası yoktur. Halil, geyik avına düşkün, hakkını arayan, ağanın zulmüne boyun eğmeyen, insanların sözünü dinleyen bir gençtir.

Halil geyik avından çok hoşlanmaktadır. *“Ama biliyordu, geyik avı onda bir tutkuydu. Tutkuların belasıydı. Deseler ki, geyik avından mı vazgeçersin, sevgilinden mi vazgeçersin? Halil buna karşılık veremez düşünür kalırdı.”* (Yaşar Kemal 1994: 165)

Halil'in en önemli özelliği av merakının olmasıdır. Babadan geçen bu merak Halil'in başına belâlar açmaktadır. Ailesine, Zeynep'e ve Sultan Karı'ya söz vermesine rağmen dağa, geyik avlamaya gider. Her gidişinde de başına belâlar açılmaktadır.

İlk ava gittiğinde, Zeynep'i köylü başka birisine vermiştir. İkinci gittiğinde Zeynep, Karacaali ile yaptığı çatışmanın arasında kalmış ve yaralanmıştır. Üçüncü gidişinde de hem kendisinin hem de Zeynep'in ölümüne neden olmuştur.

Halil, haksızlık karşısında hakkını arar. Ağanın kendisine ve Gökdere köylüsüne yaptığı zulme karşı koyar. Bu özelliğiyle başkaldıran köylüyü temsil etmektedir.

Halil etrafındaki insanların sözünü dinleyen, herkes tarafından sevilen bir gençtir. Sultan Karı'nın nasihatlerinden, Gök Hüseyin'in kışkırtmalarına kadar; insanlara güvenen ve onları dinleyen bir yapıya sahiptir.

Avcılığı iyi bildiği gibi, çatışmalardan çıkma konusunda da çok başarılıdır. Karacaali ile girdiği silahlı çatışmalardan yara almadan kurtulmuştur.

Halil'in psikolojisini belirleyen iki etmen vardır. Bunlardan ilki geyik avıdır. İkincisi ise Zeynep'e duyduğu aşkıdır.

Geyik avı söz konusu olunca kimsenin sözünü dinlememektedir. Bu merak sanki onu büyülemiştir. *“Geceleri artık gözüne uyku girmiyordu. Bu geyik sesleri sabahlara kadar kulağından gitmiyordu. ... Bugünlerde geyik sesleri de kesilmişti nedense. Duysa, kendini tutamayıp tüfeğini kaptığı gibi dağlara saldıracaktı.”* (Yaşar Kemal 1994: 219)

Geyik avına gidemediği için türküler söylemektedir. (Yaşar Kemal 1994: 198)

Psikolojisini belirleyen diğer etmen aşktır. Bu duygu halini, nişanlısı Zeynep'e karşı takınmaktadır. Zeynep'i o kadar çok sevmektedir ki, onun hastalığında çaresizlikten şuurunu kaybettiği anlar olmuştur. *“Halil, Koca Sultanın kalk dediğinden başkasını duymamıştı. Hayal meyal kendine kalk diyorlardı. Bunu biliyordu. Ayağa*

kalktı. Ayağa kalktığıının da farkında değildi. Gökyüzü yıldızlarla döşeliydi. Köyü yalpalyarak sabaha kadar dolaştı. Dağa çıktı. Geri döndü. Kulağına geyik sesleri çalınır gibi oldu. Halil ne dağa çıktığının farkında oldu, ne sabaha kadar köyü arşınladığının, ne de yıldızlı döşeli gökyüzünün....” (Yaşar Kemal 1994: 216)

Halil’in her iki sevdası yüzünden iç çatışması yaşadığı görülür. “Kız: ‘Halil! Halil!,’ dedi,, ‘o geyik avını benden çok mu seviyorsun? Gözleri yaşla doldu. Halil buna da gülümsüyordu. Geyik avını ondan çok mu seviyordu? Hiç düşünmemişti. Ama biliyordu, geyik avı onda bir tutkuydu. Tutkuların belasıydı. Deseler ki, geyik avından mı vazgeçersin, sevgilinden mi vazgeçersin? Halil buna karşılık veremez düşünür kalırdı.” (Yaşar Kemal 1994: 165)

Halil’in fizikî durumları hakkında bilgi verilmemiştir.

• Karacaali

Halil’in düşmanı, Zeynep’e aşık, hem kendi köylüsüne zulmeden hem de Gökdere köylüsüne zumedan, silahlı çetesi olan bir ağadır. Sarıcalı köyünün ağasıdır. Bu yönüyle ağalık kurumunu temsil etmektedir.

Temsil ettiği kurumu, Karacaali’nin kişilik özelliklerinden hareketle anlayabiliriz. Buna göre Karacaali’in kişilik özellikleri şöyledir: Hırslıdır, entrikacıdır, etrafına rüşvet dağıtır, kimsenin hakkına saygı duymaz, zulmü kendisine verilmiş bir hak olarak görür, kendi şahsi meselesini köylüsüne mâl eder, korkaktır, silahlı çetesi vardır.

Karacaali; hırslıdır. Aşık olduğu Zeynep’le evlenebilmek için bütün zorluklara karşı direnmiştir. Halil’i öldürmeye kalkmaktan, köylülerine tehdit etmeye hatta köylülerini Gökdere’lilerin üzerine saldırtmaya kadar gider. Hiç bir zaman yılmaz. Zaten, bu hırsı yüzünden de canından olur.

Entrikacıdır. Halil'i dağa çekip öldürmek için çeşitli entrikalar düzenlemiştir. Geyik sesini çıkartıp Halil'i harekete geçirmeye çalışmak ve Gök Hüseyin aracılığıyla yaptığı entrikalar buna örnek olarak verilebilir.

Bu entrikaları düzenlerken, etrafının desteğini sağlayabilmek için rüşvet dağıtmaktadır. *“Gök Hüseyinin oğlu, Karaca Alinin evinde: ‘... Ben geyik lafı edince, yüzü asıldı, gözlerinden ateş saçıldı ya... Gitmem dedi ya aldırmayı... Duramaz o. Ben bilirim.’ Karaca Ali: ‘Sağ ol,’ dedi. Cebine bir çıkın altın para koydu. Altının çıkırtısı duyuldu”* (Yaşar Kemal 1994: 207)

Kimsenin hakkına saygı göstermez. Halil’le nişanlı olan Zeynep’e aşık olan Karacaali, birbrilerine aşık olan çifti ayırır. Çünkü, o kimsenin aşkına saygı duymaz. Sanki dünyadaki her şey kendisi için yaratılmıştır. Bu uğurda insanlar zulüm yapmayı kendisine verilmiş bir hak olarak görür. Yaptıklarından hiç bir zaman pişmanlık duymaz.

Kendi şahsi meselelerini köylülerin sorumluluğuna sokar. Zeynep’le evlenme isteğinde başarısız olunca bu başarısızlığı köylülere mal etmek ister. Yine Zeynep’i elde etme savaşına köylülerini de ortak eder. (Yaşar Kemal 1994: 204)

Korkaktır ve silahlı çetesile gezmektedir. (Yaşar Kemal 1994: 177) Derebeylik sisteminde olduğu gibi Karacaali de silahlı adamlarıyla gezer.

Karacaali’nin psikolojisini verdiği tepkilerden anlamaktayız. Bu tepkilerden en başta yılmadan Zeynep’i elde etme tepkileridir. Karacaali Zeynep’e sağlıklı bir aşkla bağlıdır. Karşı taraftan, olumlu hiç bir şey gelmemesine rağmen aşkından vazgeçmemiştir.

Karacaali’nin de fizikî özellikleri anlatılmamıştır.

• Gök Hüseyin

Gökdere köyünün muhtarı ve ağasıdır. O da Karacaali'nin özelliklerini taşımaktadır.

Halkı kıskırtması en büyük özelliğidir. *“Bu kızı vermezsek çok iş çıkaracak başımıza Karaca Ali. Verirsek kardaşcana yaşayacağız. Bundan böyle kin, düşmanlık kalkacak aramızdan.”* (Yaşar Kemal 1994: 180)

Psikolojisi hakkında fazla bilgi edinilmemektedir.

Fizikî özelliklerinden sadece yaşıyla ilgili bilgi verilmiştir. *“Gök Hüseyin Ağa, yüzünü geçkindi.”* (Yaşar Kemal 1994: 180)

• Süleyman Koca

Sarıcalı köyünde yaşayan, oranın en yaşlı insanlarından. Karacaali'nin habercisi ve dünürçüsü olarak Gökdere köyüne gider.

Psikolojisi hakkında sadece vicdanlı ve iyi niyetli bir insan olarak anlatılmaktadır. *“... Gönlü yoksa, bacını yavuklusunda ayırıp da verme! İki elim yakanda olur sonra. Bir de deme ki bu ne çeşit görücü. Ben düğürcüyüm amma, bende yürek var. Bende gönül var. Anladın mı! ...”* (Yaşar Kemal 1994: 185)

Fizikî özellikleri hakkında şu bilgiler verilmiştir: *“Süleyman Koca yüzlük bir adamdı. Köyün en yaşlısı, en saygılıydı.”* (Yaşar Kemal 1994: 178)

I. II. C. 2. 2. 1. b. Kadınlar

Hikâyede iki tip kadınla karşılaşırız. Birincisi direnişçiliği temsil eden kadın, diğeri aşık kadını temsil eder. Bunun dışındaki kadınlar ise; ağalara boyun eğen, sesiz çoğunlukta bulunan kadınlardır.

• Zeynep

Halil'in nişanlısı, üç erkek kardeşiyle Gökdere'de yaşayan bir genç kızdır. Zeynep'in en önemli özelliği aşık olmasıdır. O, Halil'i ölümüne sevmektedir.

Zeynep'in hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. *“Gökdereden Velinin kızını şimdi gidip bana isteyeceksin.”* (Yaşar Kemal 1994: 179) *“‘Var git yolcu işine,’ dedi. ‘Benden sana hayır yok. Ben üç kardeşin bacısıyım. Halilin nişanlısıyım. Şu koca evin tek kızıyım. Var git yolcu, var git. Benden sana hayır yok.’”* (Yaşar Kemal 1994: 166)

Zeynep'in kişilik özellikleriyle ilgili bilgi yoktur. Onun kişiliği hakkında verilen bilgiler hep Halil'e olan aşkıyla ilgili bilgilerdir. Bu bilgiler doğrultusunda şu kişilik özellikleri çıkmaktadır: Sabırlıdır, mücadelecidir.

Sabırlıdır çünkü; Halil'in dağda uzun zaman kaldığında büyük sabırla onu bekler.

Mücadelecidir çünkü; Halil'in dağa gidip öldürüleceğini bilmektedir. Halil'i kurtarmak için zorlu dağ yoluna göğüs germiş ve Halil'i silahlı çatışmadan kurtarmıştır.

Bütün bunlar bilincinde büyük yer eden aşkının ürünleridir. Bu da psikolojisinin birer göstergesidir.

Zeynep'in fizikî özellikleri hakkında fazla bilgi verilmemiştir. *“Ne güzel kızdı. Uzun, gölgeli kirpikleri, dolgun göğsü, kırmızı, kalın, yalım gibi dudakları vardı. Uzun boylu, dal gibiydi kız. Gerçekten gören vurulurdu bu kıza.”* (Yaşar Kemal 1994: 184)

• Direnişin temsilcisi: Sultan Karı

Sultan Karı, Gökder köyünde yaşayan bir kadındır. O, hikâye boyunca Halil'i, köylüyü direnişe teşvik eder.

Sultan Karı'nın hayatı hakkında fazla bilgi verilmemiştir. *“... Koasını Sarıcalılar, bir geyik avında vurmuşlardı. Vurmuşlardı diyorlardı ama, koca geyik avına gitmiş bir daha dönmemişti. Köylü onun dönmemesini Sarıcalıların üstüne atıyordu. ... Osmanlı kadını Sultan Karı. Erkekten daha erkek derlerdi köyde ona..”* (Yaşar Kemal 1994: 181-182)

Hikâye boyunca Halil'i ve köylüyü direnişe teşvik eder. “*‘Halilin nişanlısını kime verdiniz? Kime verdiniz de çıkıyorsunuz öyle? Sakalı batasıcılar. Sakalı bitliler. Karaca Aliden korkanlar. Karaca Ali bu köyden o kızı götüremeyecek. Anladınız mı? Bu köylünün hepsi ölecek, ondan sonra kızı götürecektir Sakarcalı köylüsü. Gavur yapıları.*” (Yaşar Kemal 1994: 180)

Sultan Karı'nı psikolojisinde tamamen koruma hissi oluşmuştur. Halil'i köyden dışarıya göndermeyişi, Zeynep'i sürekli teselli etmesi buna verilebilecek örnekler içinde yer alır.

Fizikî özellikleri hakkında diğer kişiler gibi bilgi verilmemiştir.

• Halil'in Annesi ve Kız kardeşi

Bu kadınlar, ağaların zulmüne boyun eğen kadınlardır. Hikâye boyunca olaylara karşı koyamazlar. Verdikleri tek tepki; sürekli ağlamalarıdır. Bunun dışında başka özellikleri yoktur. Hikâyede onlar hakkında fazla bilgi verilmemiştir.

1. 2. 3. 2. 3. MEKÂN

Alageyik hikâyesinin merkez mekânı Gökdere köyüdür. İkinci merkez mekân ise Sarıcalı köyüdür. Bu köyler Torosların yüksek yerlerinde bulunmaktadır.

Köydeki mekânlar; Halil'in evi, Zeynep'in evi, Karacaali'nin evidir. Bu köydeki evlerin dışında mekân, dağdır.

Hikâyede, mekân betimlemeleri çok yapılmıştır. Bunlardan en fazla panoroma tarzı betimlemelerdir.

Merkez mekânların betimlemesi buna bir örnek olarak verilebilir. “*Bu köy Sarıcalı köyüdür. Halilin köyüne bir saatlik bir yol çeker. Küçük bir koyağın yukarı ucundadır. Sırtını ulu kayalıklara dayamıştır. Alt yanı ova. Düz bir ova. Bu ovadan*

aşağı doğru yürür de, dağımsı bir tümsek aşarsan Çukurovaya ulaşırsın. ... Halilin Köyünün adı Gökdereydi.” (Yaşar Kemal 1994: 165)

Halil’in köyünden görülen manzara şöyledir: *“Elini beline vermiş, aşağıya, derinlerden akan yeşil, yemyeşil olmuş suya bakıyordu. Akar su bu dağların ortasında yaprak yeşili olmuştu. Suyun muradı var. Su muradına ermiş, diye düşündü... Suyun aktığı derin koyağın iki yanı mavi topraktı. Mavi toprağa tek tük yeşil çamlar yapışmıştı. Üst yansa yeşile çalan, mora çalan bir kayalıktı. ...” (Yaşar Kemal 1994: 171)*

Zeynep ile Halil’in geçtiği kayalardan olan Karakuşun kayasının betimlemesi şöyledir: *“Karakuşun kayası sarptı. Minare gibi yüceydi. Alt yanı salkım saçak ormanlıktı. Burada geyikler sürüyleydi. Kırmızı kayalarda yeşil çimenler vardı. Yücesinde ak bulutlar vardı. Doruklarda kartallar dönerdi. Kartal yuvaları dorukların yamacında saray gibi haşmetliydi.” (Yaşar Kemal 1994: 168)*

Hikâyede peyzaj betimlemeleri de yapılmıştır. Bunlardan birkaç örnek şöyledir:

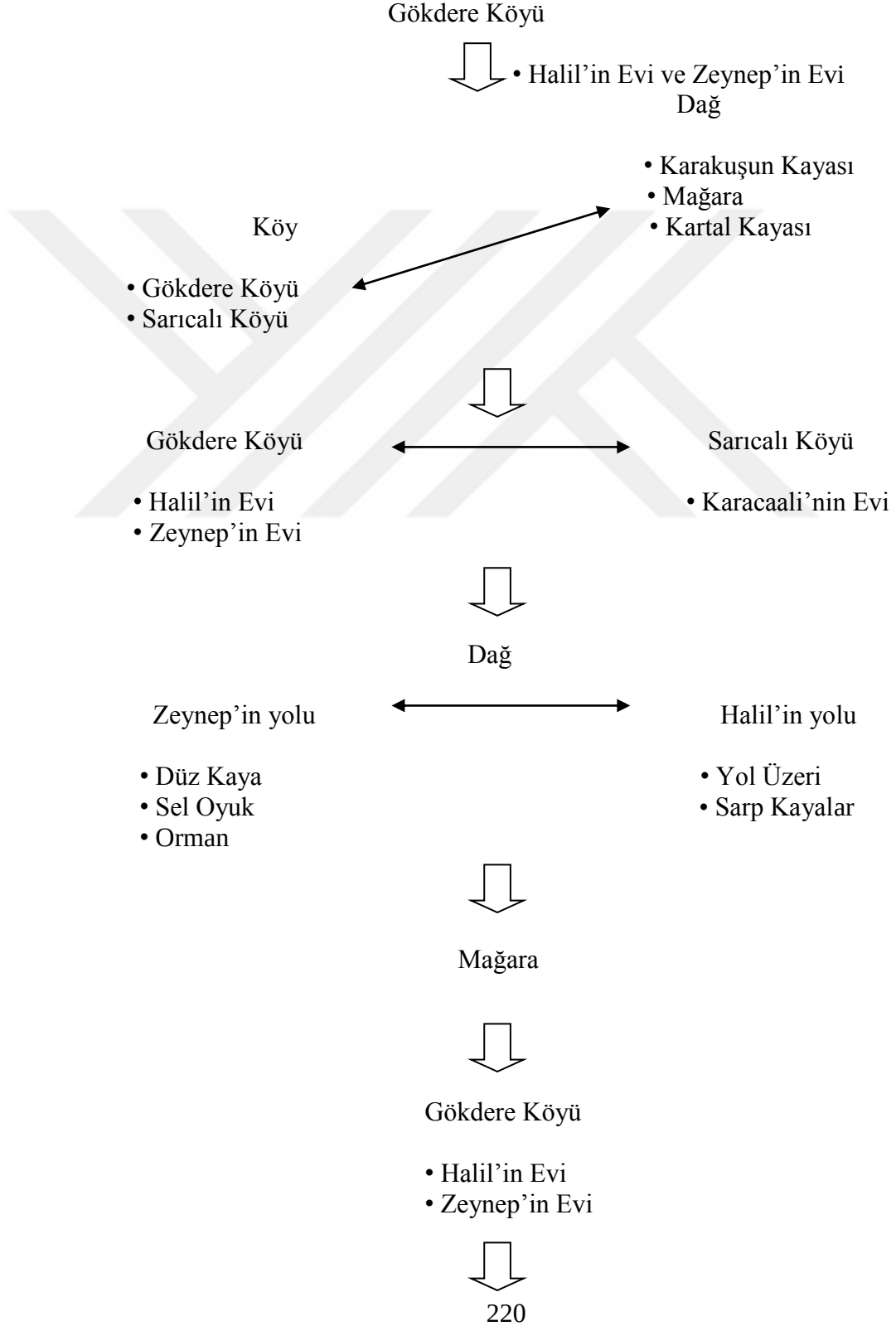
Halil ile Zeynep’in hazin sonlarının yaşandığı kayanın betimlemesi buna bir örnektir. *“Bu kaya Gavurdağının en sarp kayasıdır. Yüzü sıykal, cilanmışgibi düzdür. Pırıldar. Kayanın doruğunda her dem ak bulutlar dolanır. Bulutun eksik olduğu zaman görülmemiştir. Bu kayanın çok uzağından yol geçer. ... Bu kayanın adı Alageyiğin kayasıdır. Yılın bir günüünde ak bulutlar örter kayanın her bir yerini. ...” (Yaşar Kemal 1994: 163)*

Halil’in düştüğü uçurumun betimlemesi de diğer bir örnektir. *“Uçurum uçsuz bucaksızdı. Alt yanı görünmüyordu. Karanlık, uzak bir koyaktı. Kaynın yüzü cilalanmış gibi düzdü.” (Yaşar Kemal 1994: 223)*

Hikâyede dekor betimlemeleri çok az sayıdadır. Bunlardan bir tanesi Zeynep’in evinin betimlemesidir. *“Kilimlerle döşeli bir odaya girdiler. Oda bir renk deniziydi.*

Ardı ardına renkler odada, çıra ışığının altında ak babam ak ediyorlardı.” (Yaşar Kemal 1994: 179)

Alageyik Hikâyesindeki mekânların kronolojik sıralaması şöyledir:

Dağ

• Sarp kaya
(ALAGEYİĞİN KAYASI)

1. 2. 3. 2. 4. ZAMAN

Hikâyenin zamanı belli değildir. Destansı romanlarının en büyük özelliği olan zamanın belirsizliği bu hikâyede de vardır. Hikâyeden anlayabileceğimiz zaman sadece mevsimlerdir. Üç mevsimde geçmektedir. İlkbahar aylarında başlayan hikâye sonbaharın eylül ayında sona erer.

Zaman olarak, kesin tarihler verilmemiştir. On, onbeş gün sonra; kendini bildi bileli, göz açıp kapayıncaya kadar, öğleye doğru gibi belirsiz zamanlar kullanılmıştır.

Bunlardan bir kaç örnek şöyledir: “*On beş gün, bir ay, bir buçuk ay Halil Zeynepin başucundan ayrılmadı. Yani ağustos sonlarına, Zeynep iyileşinceye kadar.*” (Yaşar Kemal 1994: 218)

Olaylar içinde zamanın özetlenerek anlatıldığı da görülmektedir. “*Günlerden beri Karaca Ali, silahlanmış beş adamıyla, Gökdere köyünün ucundaki nöbetçiden Halilin tek başına ava çıkmasını bekliyordu. Günlerden beri Halil de tek başına, her nedense, ava çıkmıyordu. Yanında en azından altı, yedi kişi bulunuyordu. Karacaalının sabrı tükeniyordu. Ne yapacağını şaşırmıştı. Ama bekliyordu. Halil arkadaşlarıyla dağa çıkıyor, kayalıklara varınca, atını başıboş bırakıyordu, at da başı boş hiç bir yana sapmadan, doğru eve geliyordu.*” (Yaşar Kemal 1994: 167)

Kronolojik zaman sıralaması şöyledir:

Halil Gökdere köyündedir.

Halil dağdadır.

Karacaali Zeynep'e aşık olur.

iki gün sonra

Karacaali de dağdadır.

Her ikisi de Karakuş koyağındadır.

bir gece pusu

iki gece

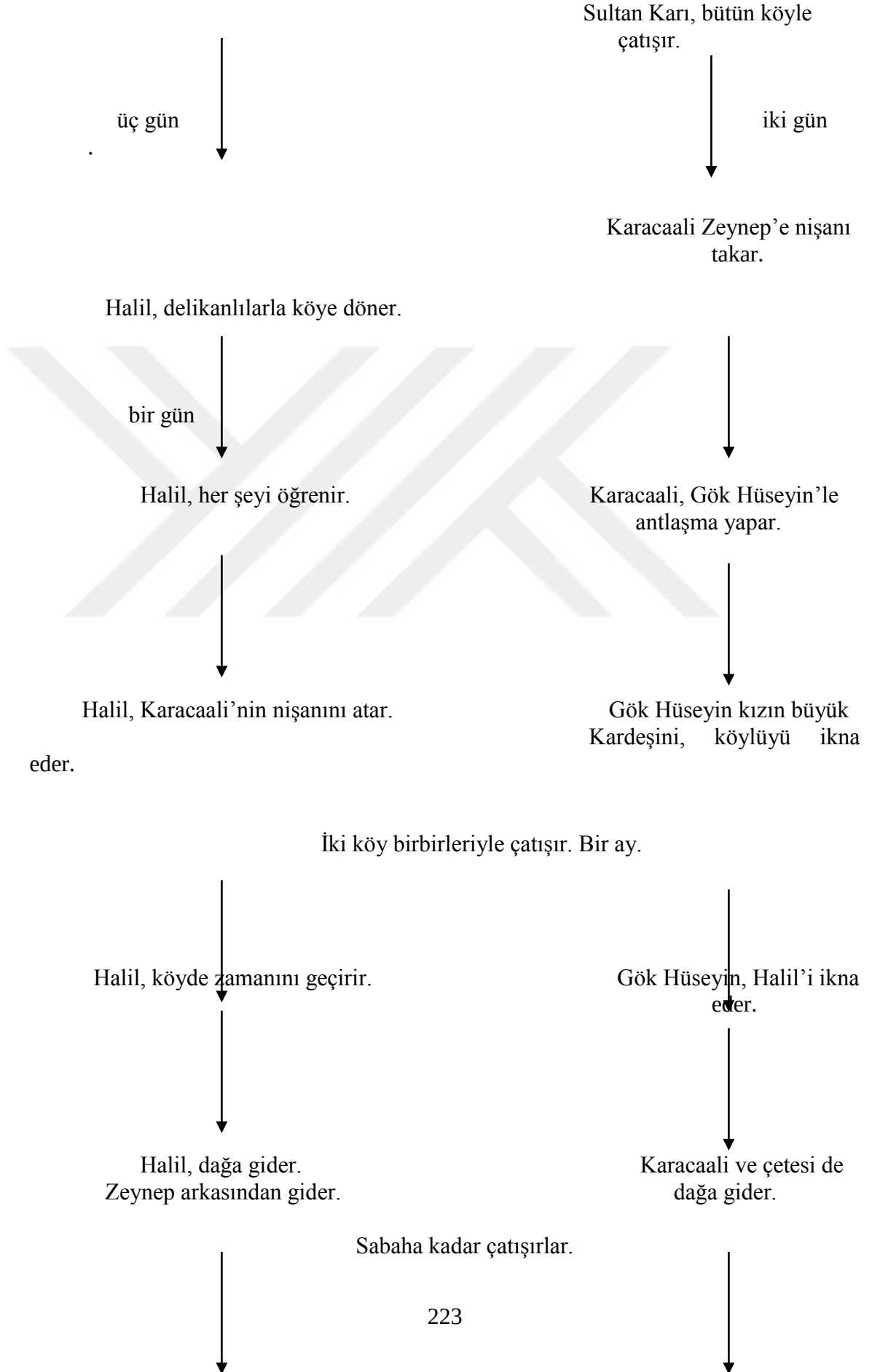
Karacaali köyüne döner.

Halil mağaradadır.

Karacaali, Gökdere köyüne
Süleyman Koca'yı gönderir.

üç gün

Köyden delikanlılar Halil'i bulur.

Zeynep yaralanır.
Mağaraya sığınır.

Karacaali pusuda
Bekler.

bir gün sonra

Halil ile Zeynep eve dönerler.
Zeynep hasta olur.

Karacaali de evine
döner.

Ağustos ayı

Zeynep ile Halil'in düğünü yapılır.

Halil'e tuzak
kurar.

bir gece

Halil dağa gider.

Karacaali de dağdadır.

Bir gece çatışır.

Halil sabah eve dönerken
uçurumdan düşer.

Halil Karacaali'yi
öldürür.

Zeynep de Halil'le birlikte
Alağeyiğin kayalığında ölür.

1. 2. 3. 3. TEMA

Alageyik hikâyesini oluşturan birimler göz önüne alınınca temanın, yiğit bir gencin halkın inançlarına karşı çıkması ve bunun cezasını sevgilisiyle birlikte ağır ödemesidir.

İlk bakışta bir yiğitlik destanı gibi gelen hikâyenin aslında birbirine bir inanç yüzünden kavuşamayan, hazin aşk efsanesi olduğu ortaya çıkıyor. Bu kurguda yiğitlik sadece bir süslemedir. Asıl olan halkın inançlarıdır.

1. 2. 3. 4. DİL VE ANLATIM

Kitabın diğer iki hikâyesi gibi bu hikâye de üçüncü şahsın ağzı olan ilahi bakış açısıyla anlatılmıştır. Halk anlatıcısı olan meddah ağzı bu hikâyede de kullanılmıştır. Halkın şiir anlayışını da hikâyeye eklediği görülür. Anlatıcı hikâyede olayların arasına bazen girer ve yorumunu yapar. Hatta kişiler arasında adam tuttuğu görülür. Her şeyi bilir, görür. Bütün bu özellikleri şiirsel bir dille okurlarına sunmaktadır.

Yaşar Kemal, meddah ağzıyla hikâyesini anlatmaktadır. “*Vay Halil, vay Halilcik... Sarp kayanın geyiğinin avcısı... Arap atın binicisi... Öksüz Halil... Sevdası başında tüten Halil... Fidan boylu, dal Halil... Sen ne yapacaksın... Deli olup geyiklerin arasına mı karışacaksın? Vay Halil. Baban olaydı Halil! Keşki Halil!*” (Yaşar Kemal 1994: 180)

“*Ama bu yol, bu kese yol sarptı. Öylesine sarptı ki, geyik bile sekemez derler ya, öylesine sarptı.*” (Yaşar Kemal 1994: 180)

“*Toros köylerinde bir görenek vardır. Kalabalık içinde, başkasının gözlerinin önünde nişanlılar birbirleriyle konuşmazlar. Sevişmeleri, konuşmaları gizlidir. Köye gece gelmelerinin sebebinin bir tanesi de buydu.*” (Yaşar Kemal 1994: 215)

“Halil, geyik sesinin taklidinden ayıramayacak kadar kötü avcı değildi. Bunu biliyoruz. Başındaki belayı da biliyoruz....” (Yaşar Kemal 1994: 218)

Anlatıcı her şeyi görür ve bilir:

“Kayanın doruğuna çıkabilirse, geyikle karşı karşıya gelecek, o geyiği görecektir, geyik onu göremeyecekti. Tam bir pusuydu geyiğe.” (Yaşar Kemal 1994: 174)

“Bu sebepten geyiklerin asılı olduğu mağarayı iyice kapatmışlardı. Geyikler, kurda kuşa yem olmasın diye.” (Yaşar Kemal 1994: 187)

Anlatıcı hikâyeye öznel yorumlarını da katar: *“Arap atın asili böyle olur, derler. Sahibi yaralanırsa başında bekler. Sahibi ‘git’ diye kalçasına bir tokat vurursa, doludizgin doğru evlerine gider.”* (Yaşar Kemal 1994: 167)

“Gerçekten de dünyanın öte ucuydu bu ıssız dağ tepesi, kayalık, ormanlık, kuytuluktu.” (Yaşar Kemal 1994: 186)

Hatta adam bile tuttuğu görülür:

“Bir ihanet karartısı gibi karanlığa kavuştu.” (Yaşar Kemal 1994: 201)

“Yazık olacaktı fidan gibi Halile, Karaca Ali bir şey getirecekti oğlanın başına... Kinci adamdı. Halilin ona yaptıklarını yutamazdı. Ama ne gelirdi elinden... Akılsız, deli, it, inatçı Halil! Körkuyordu. Çaresizlik içinde bunalıyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 206-207)

Anlatıcı olaylarla alakalı aralarda küçük küçük hikâyeler de anlatmaktadır. Halil’i sürekli peşinde koşturan geyikle ilgili küçük bir hikâyeye anlatır: *“Çobanaldatan adında bir kuş vardır. Sığırcığa benzer bir kuştur. Bu kuş bir çalıya konar, yanına yaklaşırsan kaçmaz. Elle tutulacak kadaryaklaşırsın, elini uzatırsın, birden havalanır. Gider on metre önündeki bir çalıya gene konar. Sen gene umutlanırsın, varırsın yanına,*

gene kalkar, gider on metre ileriye konar. Bir tuhaf kuştur. Bu yüzden adını çobanaldatan koymuşlar.” (Yaşar Kemal 1994: 174)

Yaşar Kemal, hikâye boyunca bir çok anlatım tekniği kullanmıştır. Bunlardan en çok betimleyici, öyküleyici, açıklayıcı, tartışmacı, tanık gösterme, örnekleme gibi anlatım tekniklerini kullanmıştır.

Betimleyici anlatıma birkaç örnek şöyledir: *“Halilin çakmaklı tüfeği bu bölgede yapılmış en güzel, en dayanıklı tüfektir. Tüfeğin üstünde geyik resimleri vardı. Bu resimler sedeftendi. Tüfeğin kundağı oymalıydı. Kundağa dağ çiçekleri eklenmişti.”* (Yaşar Kemal 1994: 169)

“Yamprık ağac kocamandı. Yaşlılıktan dalları kıvrım kıvrım eğrilmişti. Gövdesi kıvranan genç bir yılan gövdesine benziyordu. Yolu, yani çiğiri kapatıyordu.” (Yaşar Kemal 1994: 172)

Örneklemeli anlatıma bir örnek şöyledir: *“Güneşle, toprakla, kayayla, suyla, otlar bahtiyar olmanın türküsü geliyordu. Türkü her şeyden habersizdi. Türkü ne korkuyordu, ne de korkuya benzer bir şeyi aklından geçiriyordu. Bir pınar olduğundan su nasıl korkusuz, telaşsız akar, öyle geliyordu.”* (Yaşar Kemal 1994: 170)

Tartışmacı anlatıma bir örnek şöyledir: *“Kız: ‘Halil! Halil!’, dedi,, ‘o geyik avını benden çok mu seviyorsun? Gözleri yaşla doldu. Halil buna da gülümsüyordu. Geyik avını ondan çok mu seviyordu? Hiç düşünmemişti. Ama biliyordu, geyik avı onda bir tutkuydu. Tutkuların belasıydı. Deseler ki, geyik avından mı vazgeçersin, sevgilinden mi vazgeçersin? Halil buna karşılık veremez düşünür kalırdı.”* (Yaşar Kemal 1994: 165)

Öyküleyici anlatıma bir örnek şöyledir: *“Geyikler sultanı bir geyikli baba varmış. Bu kayalıklarda, koca bir geyiğin üstüne biner gezermiş. Kaydan kayay uçarmış*

böylece... İnsanlarla geyikler arasındaki dostluk çok eskiymiş.” (Yaşar Kemal 1994: 175)

Tanık gösterme tekniğine bir örnek şöyledir: *“O zamanlar Toroslar geyik doluydu. Kimse koyun, keçi eti yemezdi o zamanlar. Geyik eti yerlerdi. Günah sayarlardı geyik avını ama, gene de etini yememezlik etmezlerdi. Kocası, genci, hocası mollası, dedesi babası, herkes yerdı.” (Yaşar Kemal 1994: 167)*

Açıklayıcı anlatıma bir örnek şöyledir: *“Büyük oğlan kapılarının önünde bir kütüğün üstüne oturmuş yün eğiriyordu. Başka yerlerde kadınlar yün eğirirler, dağ köylerinde yünü erkekler eğirir.” (Yaşar Kemal 1994: 201)*

Bir paragrafta birden fazla anlatım tekniğinin kullanıldığı da görülmektedir. Buna bir örnek şöyledir: *“Bu kaya Gavurdağının en sarp kayasıdır. Yüzü sıykal, cılanmışgibi düzdür. Pırıldar. Kayanın doruğunda her dem ak bulutlar dolanır. Bulutun eksik olduğu zaman görülmemiştir. Bu kayanın çok uzağından yol geçer. Yol geçenlerin kulağına bir türkü uğuldar. Yolcular bu türkünün o kayadan geldiğini bilirler. Bilmeyenler şaşarlar. Bin kere deo yoldan geçseler, o türküyü duyarlar. Çok merak edip o kayaya varanlar, kayaya yaklaşıncı, çok uzaklardan geliyormuşcasına duyarlar. Buna daha çok şaşarlar. Bu kayanın adı Alageyiğin kayasıdır. Yılın bir gününde ak bulutlar örter kayanın her bir yerini. Tepeden turnağa. Bu kayaya, Alağeyiğin kayası demelerinin bir sebebi vardır. Bu türkünün bir sırrı, bir sebebi vardır.” (Yaşar Kemal 1994: 163)*

Yaşar Kemal diğer hikâyelerinde olduğu gibi bu hikâyede de halk söyleyişlerine sık sık yer verir. Kişilerini, seçtiği yörenin halk ağzıyla konuşturur:

“Halil atın üstündeydi. Başını bir yana eğmiş düşünüyordu. Tavrı ikircikliydi. Ana atın üzengisini tutmuştu. Asılıyordu: ‘Ne yapacaksın oğul,’ diyordu...” (Yaşar Kemal 1994: 163) *“Bana ilenme ağam. Burada bundan başka yol, bundan başka geçit*

yok.” (Yaşar Kemal 1994: 173) “İçinden, şu köpoğlusunu Aliye bak! Turnayı gözünden vurmuş, diye geçirdi.” (Yaşar Kemal 1994: 179) “‘Gözü yaşlı avrat,’ dedi ‘herifin mi öldü de ağlıyorsun?’” (Yaşar Kemal 1994: 181)

“‘Ey akılsız geyik avcısı,’ dedi, ‘şu senin başına geleni kimse yüzüne durup da sana söyleyemedi değil mi? Söyleyemedi. Öyle mi? Öyleyse ben sana deyim de bu köyün sakalı bitlilerisenin başına ne getirdi, onu duy! Nişanlın Zeynep’i karşı köyden, karşı Sarıcalı köyünden, köyün ağası Karaca Ali istedi. Işkı düşmüş. Bunlar da korkularından, arada barış olsun diye, senin nişanlını, sen dağda geyik avlarken, tuttular Karaca Ali Ağaya verdiler. Nişan taktı iki üç gün önce de Ali Ağ. Anladın mı? Bunlar senin başına bu işleri getirdiler işte. Duydun mu?’” (Yaşar Kemal 1994: 190)

Yöresel ağızı iyi kullandığı gibi, ikilemelere, deyimler, atasözlerine ve kendi özgün kullanımlarına da yer vermiştir.

İkilemeler: “*didik didik*” (Yaşar Kemal 1994: 164) “*süklüm püklüm*” (Yaşar Kemal 1994: 166) “*kolay kolay*” (Yaşar Kemal 1994: 167) “*adım adım*” (Yaşar Kemal 1994: 168) “*kaya kaya*” (Yaşar Kemal 1994: 168) “*dolana dolana*” (Yaşar Kemal 1994: 170) “*ağır ağır*” (Yaşar Kemal 1994: 170) “*öfkeli öfkeli*” (Yaşar Kemal 1994: 173) “*yılkı yıldı*” (Yaşar Kemal 1994: 179) “*küme küme*” (Yaşar Kemal 1994: 180) “*imi timi*” (Yaşar Kemal 1994: 182) “*alaycı alaycı*” (Yaşar Kemal 1994: 182) “*ölümsü ölümsü*” (Yaşar Kemal 1994: 184) “*uzun uzun*” (Yaşar Kemal 1994: 186) “*dağ dağ*” (Yaşar Kemal 1994: 186) “*dobra dobra*” (Yaşar Kemal 1994: 190) “*acı acı*” (Yaşar Kemal 1994: 190) “*tüm tüm*” (Yaşar Kemal 1994: 192) “*çöke çöke*” (Yaşar Kemal 1994: 196) “*usul usul*” (Yaşar Kemal 1994: 198) “*taze taze*” (Yaşar Kemal 1994: 199) “*bölük bölük*” (Yaşar Kemal 1994: 199) “*bağır çağır*” (Yaşar Kemal 1994: 211) “*pırlı pırlı*” (Yaşar Kemal 1994: 221)

Deyimler, atasözleri ve özgün kullanımlar: “*Kılavuzu karga olanın...*” (Yaşar Kemal 1994: 176) “*Siz köpeksiz köy bulmuşsunuz da eli değneksiz dolaşıyorsunuz.*” (Yaşar Kemal 1994: 181) “*Şeriatın kestiği parmak acımaz.*” (Yaşar Kemal 1994: 185) “*Siz elinizlen ettiniz, başınızlan çekin.*” (Yaşar Kemal 1994: 203) “*...yağdan kıl çeker gibi indirdi.*” (Yaşar Kemal 1994: 213) “*Pusu kuran pusudan gider.*” (Yaşar Kemal 1994: 213) “*Böyle gelmiş böyle gider.*” (Yaşar Kemal 1994: 213) “*boyunu bükük*” (Yaşar Kemal 1994: 164) “*kim vurduya gitmek*” (Yaşar Kemal 1994: 167) “*gözü kesmek*” (Yaşar Kemal 1994: 173) “*yerin kulağı var*” (Yaşar Kemal 1994: 177) “*turnayı gözünden vurmak*” (Yaşar Kemal 1994: 179) “*ağzını bıçak açmak*” (Yaşar Kemal 1994: 187) “*yüzünden düşen bin parça olmak*” (Yaşar Kemal 1994: 190) “*kani kurumak*” (Yaşar Kemal 1994: 190) “*yüzü kül kesmek*” (Yaşar Kemal 1994: 195) “*eli armut toplamak*” (Yaşar Kemal 1994: 197) “*itle çuvala girmek*” (Yaşar Kemal 1994: 205) “*sarpa sarmak*” (Yaşar Kemal 1994: 206)

1. 3. “AĞRIDAĞI EFSANESİ” ROMANININ TANITIMI

Ağrıdağı Efsanesi romanı, efsaneleşmiş bir aşk ve zulm hikâyesidir. Yaşar Kemal, romanı destansı bir dille anlatmıştır. Romanın ilk 1970 yılında basılmıştır. Elimizdeki kitap 1993 basımıdır. Toplam 127 sayfadır. Bölümlere ayrılmamıştır. Romanın bazı yerlerine Abidin Dino imzalı resimlerle olaylara canlılık katılmıştır.

1. 3. 1. “AĞRIDAĞI EFSANESİ” ROMANININ ÖZETİ

Birgün Ahmet’in evine güzel bir at geilir. Ahmet atı üç defa uzaklara bırakır; at geri gelir. Ahmet adetlerini yerine getirmiş ve böylece atın sahibi olmuştur. At aslında Beyzait Kalesinin Beyi olan Mahmut Han’ındır. Mahmut Han atının Ahmet’te olduğunu

duyunca Kürt Beyler'iyle haber gönderir. Fakat, Ahmet atı geri vermez. Çünkü, Ağrıdağının adetine göre at yadigardır ve kim olursa olsun eski sahibi geri verilmez. Mahmut Han bunun üzerine dağ halkını bir bir artmaya adam gönderir. Fakat, Ağrı halkı çoktan kaçmışlar ve atı vermemeye kararlıdırlar. Sonunda bir Bey Ahmet'i ikna eder ve saraya götürür.

Mahmut Han, daha önceden dağı aratırken Ahmet'in dostu olan Safi'yi almış ve zindana atmıştı. Bu sefer de Ahmet'i ve onu ikna eden Beyi de zindana atar. Mahmut Han'ın kızı vardır. İsmi Gülbahar'dır. Kız, Ahmet'e aşık olur. Ahmet de ona. Mahmut Han, ahmet'ten atı alamayınca, idam kararı verir. Gülbahar, Ahmet'i kurtarmak için çareler arar. Sarayın karşısındaki demirci ustasından yardım ister. Kervan Şeyhi'nden yardım ister. Demirci ustası, dağa gider ve atı getirir. Mahmut Han, atın kendisinin olmadığını iddia ederek; yalan söyler. Ahmet, Zindancıbaşı Memo aracılığıyla saraydan kaçır. Memo, orada Ahmet'in akçmasını sağlamak için kendisini hibe etmiştir. Bunun üzerine Mahmut Han Gülbahar'ı zindana atar. Ağrıdağı halkı önde Ahmet'le birlikte sarayı basar ve Gülbahar'ı kaçıırırlar.

İki genç Kervan Şeyhine giderler. Kervan Şeyhi, onları Hoşap Beyi'ne gönderir. Gençler, Hoşap Beyi'ne sığınırırlar. Mahmut Han, Hoşap Beyi'ne tehditler gönderir. Sonra Mahmut Han, bir kurnazlık yapıp; Ahmet'i affettiğinin haberini gönderir. Ahmet'i bir şartla affetmiştir. Eğer Ahmet Ağrıdağı'nın zirvesine çıkarsa; kızını ona vereceğini söyler. Fakat, bu ölüm demektir. Ağrıdağı'nın zirvesine kim çıkmışsa; Ağrıdağı onu taş etmiştir. Yani bu ölüm demektir. Yiğit olan Ahmet, bu habere çok sevinir. Ağrıdağına gidip, zirveye ulaşır. Bu arada zindanı tekrar dağ halkı basmıştır. Sessizce Ahmet'in dağda yakacağı ateşi beklerler. Mahmut Han, bu sessiz kalabalıktan çok korkar. Ve yine kurnazlıkla Ahmet'i affettiğini; kızıyla evlenebileceğini söyler. Bunun üzerine dağa

birkaç genç giderken, dağdan Ahmet'in ateşi görülür. Sonra Ahmet gelir. Ahmet'i Ağrıdaki ateş etmemiştir.

Gülbahar artık Ahmet'e kavuştuğunu düşünürken Ahmet onu terkeder. Çünkü zindandan kaçmaya yardımcı olan Memo'ya Gülbaharın ne verdiğini bilmemekte ve aklına kötü şeyler gelmektedir. Gülbahar'ı dinlemeden ayrılır ve uzaklara gider. Gülbahar orada yıllarca bekler. Arada bir Ahmet uzaktan bakar. Bu hüznü hikâyeyi her yıl Ağrı halkı kutlar.

1. 3. 1. 1. ZİHNİYET

İnsan topluluklarının oluşturduğu yaşama biçimleri, gelenekleri, inançları o topluluğun zihniyetini oluşturmaktadır. Tarih boyunca insanoğlu doğaya hakim olmak istemiş, gücünün yettiği yere kadar hakim olabilmıştır. Gücünün yetemediği yerde devreye inançlar girmiştir. Ateşe, toprağa, ağaca ve bunun gibi doğanın her parçasına farklı yorumlarla bakmaya başlamışlardır. Bu cisimlere bazen sığınmışlar, bazen korkmuşlar ve bazen de onlardan kaçmışlardır. Bu da, kuşkusuz toplumların inançlarını oluşturmuştur.

Doğaya hakim olma isteği, inançların oluşmasını sağlarken; insanların birbirlerine hakim olma isteği ise toplumlarda güce dayalı sınıf ayrımlarını doğurmuştur. Tabi bu gücü sağlayan unsurların başında maddiyat gelmektedir. Öyleyse insana hükmetme ihtirasları, maddi güçde birleşerek toplumsal sınıfların oluşmasına neden olmuştur. Öyleyse, toplumsal olaylardan, maddi temellere dayalı sınıf ayrımı bu romanın zihniyetini oluşturmaktadır. Romanda, zengin - fakir, saraylı - köylü, halk - devlet çatışması sınıf ayrımına dönüşmüş ve her sınıf kendi içinde evlilik gerçekleştirmiştir. Bu yerli halkın yaşayış özelliklerini belirlerken, zamanla kalıplaşmış

ve gelenek haline dönüşmüştür. Zengin bu gelenekte fakire zulmetmeyi, kendisine sağlanmış bir hak gibi görmeye başlamıştır. Romanda anlatılan efsanevî hikâyelerin temelini bu sınıf ayrımı oluşturmaktadır. Anlatılan çoban ile on beş köy sahibi ağa kızının aşklarının hikâyesi ve romanın asıl hikâyesi olan Ağrıdağı'nın yerlisi Ahmed ile Osmanlı Paşası'nın kızının aşkının imkânsızlığı bu sınıf ayrımından kaynaklanmaktadır. “Bir paşa kızını hiç bir zaman bir dağlıya vermezdi.” (Yaşar Kemal 1993: 43)

Zulme maruz kalan sessiz çoğunluk, bir gövde gösterisiyle tepkilerini belli etmiştir. Halk, devlet ile aralarındaki kopukluğa ve devletin, ihtiyaçlarına cevap vermemesine sinirlenmektedir. Halk tepkilerini koymak için sudan sebepler arar. Romanda devlete karşı isyanın, zulme karşı tepkilerini Ahmet ile Gülbahar'a yapılan zulmü bahane ederek, toplu harekette bulunmuşlardır. *“Mahmut Han o gece sabaha kadar uyuyamadı, sarayın içinde döndü durdu ve düşündü. Ölümü ve hayatı düşünüyordu. İnsanları, şu dağlardan, ovalardan kopup gelen kalabalığı düşünüyordu. Bunlar bir erkek ve bir kadının mutluluğu için buraya toplanmışlardı. Dışardan bakınca öyle görünüyordu. Ama bunun altında çok şey vardı. İnanılmaz bir öfke vardı. Yüz bin yılın başkaldırma duygusu vardı. Şu konuşmayan, kıpırdamayan öfke... Bir delikanlıyla bir kızın sevdasını bahane eden öfke... Gittikçe zaman bozuluyor ve halk azıtıyor. Bugün benim sarayımı tutarlar kız bahanesiyle, yarın İstanbul şehrinin doldurur Padişahın kapısını tutarlar başka bir bahaneyle. ...”* (Yaşar Kemal 1993: 113)

Mahmut Han'ın gelenekleri bilmesine rağmen atının peşine düşmesinin nedeni de bu sınıf ayrımında, paşanın kendisini Ağrıdağı yerlisi olan Ahmed'den yüksek görmesidir. (Yaşar Kemal 1993: 18)

Romanda inançlar üzerinde çok durulmuştur. Doğa ile insan ilişkisinde her topluluğun kendilerine ve yaşadıkları coğrafi ortama göre adetleri, gelenekleri ve

göreneklere vardır. *Ağrıdağı Efsanesi* romanı tamamen doğa kaynaklı gelenekler ve inançlar üzerine kurulmuştur. “*Ağrıda her şey gelenektir. Kimse geleneğin dışına çıkmazdı.*” (Yaşar Kemal 1993: 49)

Ağrıdağı Halkından Hareketle Toplumun İnançları ve Yaşayışı

1. Ağrıdağı İle İlgili inançlar

Burada bahsedilmesi gereken en önemli inanç Ağrıdağı'nın büyüklüğünden, ulaşılmazlığından etkilenen yerli halkın Ağrıdağı'na kattığı değerlerdir. Bu değerler yüzyıllar boyunca sözlü kültür aracılığıyla aktarıla aktarıla yaşatılmıştır. Romana göre bu değerlerin en önemli taşıyıcıları kaval çalanlar ve dengbej adındaki anlatıcılardır. “... *Ben destanın yalnız kaval dilincesini biliyorum. İnsan dilincesini yalnız dengbejler bilirler. ...*” (Yaşar Kemal 1993: 27)

- Ağrıdağı halkının yanında haksızın karşısındadır. Romanda Ağrıdağı ile ilgili anlatılan ilk ve önemli hikâye; bir çobanla on beş köyün sahibi olan bir ağa kızının aşkıdır. Kibirli ağa, kızına aşık olan çobanı yakalatmak ister ve çobanın arkasına Ağrıdağı'nın köylülerinden adam gönderir. Çoban Ağrıdağı'na sığınır. Ardından kız da kaçar Ağrıdağı'na sığınır. Ağrıdağı Ağa'nın yaptığı bu zulme öfkelenir ve on beş köyün üstüne bir parçasını koyar.

- Ağrıdağı halkının kutsal günleri vardır. Her yıl kavalcılar ve dengbejler Küp gölünün etrafında toplanırlar. Geçmişde yaşanmış olan bu aşk hikâyesi, her yıl anlatılarak gelenek haline gelmiş ve belli bir düzen içinde kutlanılmaktadır. Bu düzen romanda şöyledir. “*Her yıl, bahar Ağrıdağının üstüne yürürken, dağın yamacındaki Küp gölünün kıyısına o yörenin tek mil çobanları gelirler, kepenekleri gölün bakır rengi toprağının, kırmızı çakmaktaşı kayalıklarının üstüne serip halka olup oturlar.*

Çobanların her yıl sayısı değişir. Tan yerleri ısırken bellerindeki kavalları çıkarıp Ağrıdağının öfkesini hep birden çalmaya başlarlar. Tam gün batar batmaz da usulca, hep birden kavallarını bellerine sokar, doğrulurlar. Bu sırada da küçük bir ak kuş gelir kanadının birisini gölün som mavisine batırır, uçar gider. Uzakta, yukarda bir gemi gibi karlar ülkesinde yüzen kayalığın dibinde çok iri bir at belirir, alacakaranlıkta koşumları ısıldar. Bir hayal olur gölün üstüne kayar, pare pare solarak ovada erir, çekilir, yokolur. Sonra çobanlar çekilip gidince de, bir dengbeş bir çadırda, nennilenen keskin bahar toprağına diz çöküp değneğini çeker, başlar türküsünü söylemeğe. Bir kavalcı da ona eşlik eder. ...” (Yaşar Kemal 1993: 101 - 102)

- Ağrıdağı kutsaldır. Ağrıdağı halk arasında kutsaldır. Ağrıdağı’yla ilgili inançlar şöyledir: Ağrıdağı’na çıkan kişi geri dönemez. Ağrıdağı’na karşı çıkılmaz. Ağrıdağı’nda bir ateş vardır ve o ateş dünyanın ilk ateşidir. Romanda bulunan, ‘dağı’ diye nitelendirilen Ağrıdağı sakinleri bu hikâyeyi iyi biliyorlar ve bu yüzden Ağrıdağı’ndan korkarlar.

- Ağrıdağı, zirvesine kadar çıkan kişileri geri göndermez; onları cezalandırır. Ağrıdağı’na çıkan kişi geri dönmemiştir. Bu, Ağrı’nın büyüklüğünden değil, kutsallığındandır. “Ağrının tepesine çıkmayı çok kişi denemiştir. Ama dağın tepesine gidenlerden hiç birisi geriye dönmemiştir.” (Yaşar Kemal 1993: 105) Ağrıdağı’nda bulunduğunu inanılan bir ateş vardır. Bu ateş dünyanın ilk ateşidir. (Yaşar Kemal 1993: 107)

- Ağrıdağı, iyinin yanında kötünün karşısındadır. Ağrıdağı’nı kişileştiren halk, Ağrı’yı iyinin yanında kötünün karşısında bulundurmıştır. Çoban ile kızın hikâyesinde Ağrıdağı, kendisine sığınan çobanın yanında olmuştur. Romanda Ağrıdağı’na çıkılmanın imkansızlığı anlatılmış ve Ağrı’nın doruğuna ayak basan herkesi taşa çevirmiştir. Fakat

Ağrıdağı'nın, Ahmed'in aşk uğruna doruğa çıkıp inmesine izin vermesi, halkın Ağrıdağı'nı yine iyi niyetli kişiliğe bürümelerinden kaynaklanmıştır.

2. Diğer İnançlar

Bu yöre halkının Ağrıdağı inancından başka inançları, yaşam tarzları ve gelenekleri vardır. Şüphesiz bunlar da zihniyete dahildir.

- Kaçıp gelen at, eski sahibine geri verilmez. İlk olarak geleneklerinden bahsedilmesi gerekirse romanın başlangıcında anlatılan at hikâyesidir. Bu yerli halka göre eğer bir yerden bir at kaçıp gelmişse o atı uzaklara bırakıp gelmelidir. At oradan geri gelirse ve bunu üç kez tekrarlırsa o at Allah'dan hediye olarak kabul edilmektedir. Romandaki kahramanın evine gelen at da böyledir. “*‘Çok düşünme, atı al, şu aşağı yola bırak gel. At bir daha kapına gelirse, al gene götür. Bunu üç kere böyle yap,’ dedi Sofi. ‘At gene gelirse bu senin atındır. Atın sahibi bey de olsa, paşa da, Osmanlı Padişahı, Acem Şahı de olsa, Köroğlu da olsa, kelleni verir de bu atı veremesin. Ve hem de veremeyiz.’* (Yaşar Kemal 1993: 15) Yerli halkın adetlerine göre, Allah'dan hediye gelen at eski sahibine verilemez. “*....at bana yadigardır. Yadigar gelen at kimseye verilmez. Baş verilir, at verilmez, ...*” (Yaşar Kemal 1993: 17)

- Bir olay, eğer güzel bir şeye hizmet ediyorsa, o kutsal değer taşır. At sayesinde Paşa'nın kızıyla Ahmed'in tanışması sağlanmıştır. Bu yüzden romanda atın gelişi ve at kutsallaştırılmaktadır. “*Demek at bunun için geldi de kapısında durdu. Demek Tanrı böyle yazmış. Bu at, bu kız bana Tanrının, Ağrının armağanıdır. Buna layık olmak gerek.*” (Yaşar Kemal 1993: 43) Atın kutsallaşması sadece Ahmed üzerinde olmamış, çevre illere hatta ülkelere kadar yayılan üne sahip olmuştur. (Yaşar Kemal 1993: 15 -16) “*... Atın gelip Ahmedin kapısında durması, sonunun böylesine büyük bir sevdaya*

varması, bu sevdaya saygıdan Memonun kendini feda etmesi, Ahmede, Gülbahara, kutsal bir kişilik kazandırıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 101)

- Kız kaçırma olayı vardır. Ve kız kaçırmada sığınılan evin sakinleri; bu gençleri sonuna kadar korumak zorundadır. Ağrıdağı’nda yaşayan yerli halkın, başka başka gelenekleri de vardı. Bunlardan biri kız kaçırmada ev sahipliği yapan kişinin, kızı ve erkeği ölüm pahasına bile olsa kızın ailesine teslim etmeme geleneğidir. (Yaşar Kemal 1993: 90 - 91)

- Ağrıdağı halkının en önemli değerlerinden birisi namustur. Romanda Ahmed ile Gülbahar’ın Hoşap Bey’ine sığındığında, Hoşap Bey bu iki aşığa oda vermiştir. Fakat Ahmed, Gülbahar’a hiçbir temasta bulunmayacağını yatarlarken aralarına koyduğu kılıçla anlatmaya çalışmıştır. Yatakta aralarına kılıç koyma bir gelenek değildir, fakat bir şeyi simgelemektedir. Bu olayla erkek kıza ‘sen benim bacımsın’ demek istemektedir. (Yaşar Kemal 1993: 93 - 94) Romanın sonunda Ahmed, Gülbahar’ın Memo’yu ne karşılığında ikna ettiğini anlayamadığı ve bunu namus olarak algılamasıyla, Gülbahar’ı terketmiştir. Bu kılıç koyma olayının bu terketmeyle alakalı olabileceği düşünülebilir. Zaten romanda da bunu işaret eden paragraflar da bulunmaktadır. (Yaşar Kemal 1993: 94)

- Ağrıdağı’nda yaşayan yerli halkın dini inançları vardır. Ki, bu da halkın zihniyetini göstermektedir. Kıyamet gününe inanma; şeyhlere, dervişlere itibaretme; dinî vecibeleri yerine getirmeyen kişileri kâfir hatta ateşe tapmakla suçlamaları örnek olarak verilebilir. Ahmed’in Ağrıdağı’nın zirvesine gidip geri gelmesine Ağrıdağı, gökyüzü hatta Allah çok sinirlenmiş ve gökyüzünde kıyametin alametleri belirmiştir. (Yaşar Kemal 1993: 113)

- Ağrıdaki halkı olağanüstü güçleri olan kişilere inanmaktadır. Dini vasıflarıyla tanınan şeyhlerin, Ağrıdaki yöresinde yer aldığı ve yörenin bütün insanların bu şeyhlere itibar ettikleri görülür. Yöre halkı için şeyh kutsaldır. (Yaşar Kemal 1993: 59 - 60)

- Ağrıdaki halkının hayatını, sınıfsal farklar etkilemektedir. Fakir ile zengin aşık olamaz. Bir zenginin kızı fakir bir gence zşık olursa namussuz olur. Romanda Gülbahar'ın aşık olduğunu öğrenen Mahmut Han çılgına döner. Ona göre kızı, aşık olursa namusu lekelenmiştir. Heleki bu bir fakirse Mahmut Han rezil olmuştur ve bu rezaleti ortaya çıkaran kız cezalandırılmalıdır. (Yaşar Kemal 1993: 83- 84)

Romanda namus, aslında zengin ve fakirin birbirlerine aşık olamayacağı için görecelidir. Mahmut Han, kızının bir erkekle ilişkisine mutlaka kızacaktır ama bu erkek bir dağlı olursa kızma seviyesi çok daha yüksek olacaktır. Mahmut Han'ın Erzurum Paşa'sından kızını kurtarmak için yardım istemiş fakat Erzurum Paşa'sı red cevabını göndermişti. Mahmut Han, kızı Ahmed'e vermesini tavsiye eden Erzurum Paşa'sına çok sinirlenir. (Yaşar Kemal 1993: 100)

1. 3. 1. 2. YAPI

1. 3. 1. 2. 1. OLAY ÖRGÜSÜ

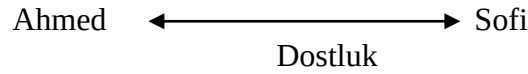
Ağrıdaki Efsanesi romanında anlatılan destansı aşk temeline dayalı fakat bir yiğitliğin safhalarını oluşturan hikâyeyi dikkate alırsak roman iki birimden oluşmaktadır. İlk birim Ahmed'in, kapısına atın gelmesinden, Ağrıdaki'na çıkmasına kadar sürer. İlk birim de kendi içinde üçe ayrılır. Birinci birimin ilk bölümü, Ahmed'in kapısına atın gelmesinden, zindanda yaşanan aşkın oluşturduğu bölüme kadardır. Bu bölüm geçiş bölümüdür. Kendisinden sonraki bölüme temel hazırlar. İkinci bölüm, Ahmed'in

zindandan kaçıp Hoşap Bey'ine sığındığı bölüme kadardır. Üçüncü bölüm ise, Hoşap Bey'inde kaldığı süre ve Ağrıdağı'na çıkma kararının alındığı bölüme kadardır. Üç bölümden oluşan bu birimin ardından gelen son birimde, bir gencin kendini ıspatladığı görülür. Son birimde artık Ahmed imkânsız başarmış ve yiğitliğini ispatlamıştır.

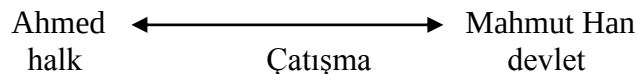
1. 3. 1. 2. 1. 1. Birim: Ahmed'in Aşk Yolculuğu

1. 3. 1. 2. 1. 1. Birim, 1. Bölüm: Yadiğar Gelen Atın Ahmed'i Aşka Götürmesi

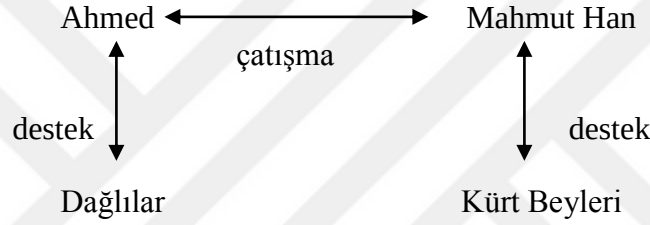
Bu birimde Ağrıdağı'nda yaşayan bir gencin kapısına gelen atı geleneğe göre sahiplenmesi anlatılmaktadır. Kapısına gelen at sadece Ahmed'in değil, orada yaşayan yerli halkın da sahiplenmesi gerektiği yadiğar olmuştur. Bu yadiğarı kime karşı olursa olsun savunacaklar ve bu uğurda savaşacaklardır. Öyleyse bu birimde amaç halkın geleneklerine ne kadar bağlı olduğunu ve geleneklerini yerine getirmede engel olacak hiçbir oteriteyi tanımadıklarının ispatıdır.

Ahmed ile aynı evde yaşayan, sürekli kaval çalan bir yaşlı olan Sofi, Ahmed'in en yakın dostudur. Bu dağların deneyimli insanlarından. Ahmed'e yol gösterip geleneği öğretir. Ahmed'in kapısına gelen atın, Ahmed'in olabilmesi için yol gösterir. Ahmed, Sofi'nin dediği gibi atı üç defa aşağıdaki yola bırakır. At üçünde de geri gelince Ahmed'in olur. Ahmed'e bundan sonra, kim gelirse gelsin atı kimseye vermemesini ve veremeyeceklerini anlatır.

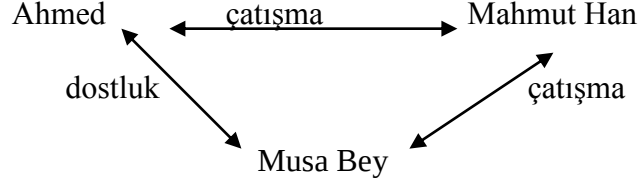

Bu birim aslında Osmanlı Devleti'ne ait bir Paşa'yla halk arasında yaşanan çatışmayı anlatır. Halkın geleneklerine saygı duymayan, onları küçümseyen, aralarında sınıf farkı gözetken bir Paşa'ya, halkın başkaldırısı anlatılmaktadır. Kapısına gelen atı, geleneğe göre sahiplenilen Ahmed, ne pahasına olursa olsun atı eski sahibine vermemeye kararlıdır. Mahmut Han ise hor gördüğü, dağlı olarak nitelediği Ahmed'in atı kendisine vermemesine sinirlenmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 18)

Atı sahiplenerek halk, Ahmed'in yanında Mahmut Han ve Kürt Beylerine karşı mücadeleye girer. Mahmut Han, Ahmed'e haber göndermiş; atını getirmesini istemiştir. Ayrıca atı getirene ödül vereceğini bildirmiştir. Ahmed'den red cevabını alınca, atı kimin evinde bulursa öldüreceğini ilan etmiştir. Mahmut Han kendisinin buyruğuna uymayan dağlıya çok sinirlenir ve yanına aldığı Kürt Beyleri ile Ağrıdağı'na Ahmed'i aramaya giderler. Bu haberi duyan halk, Ahmed'i de, atı da alıp dağlarda saklanırlar. Ahmed'in köyüne gelen Mahmut Han, terkedilmiş bir köyle karşılaşır. Burada evleri yakar yıkar. Yaktığı evlerden birinden Sofi çıkar. Mahmut Han şaşırmıştır. Halk Ahmed'le birlikte olmuş, bir Paşa'ya karşı koyup köylerini terkedip kaçmışlardır.

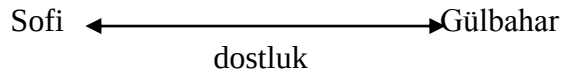
Romanda, bu köylülerin bir devlet adamına ilk başkaldırılarıdır. Paşanın zulmünden Ahmed'i koruyabilmek için bütün dağlı toplanmış Semdinan Kürtleri'ne, Hakkari dağlarına sığınmışlardır.

Mahmut Han, kendi çıkarları uğruna yalan söylemekten, yanındaki insanlara dürüst davranmamaktan kaçmamaktadır. Hatta Mahmut Han'ın bu tavırını yandaşlarının olgunlukla karşılamasını bekler, eğer yandaşı bunu olgunlukla karşılamazsa hiç düşünmeden birden bire Mahmut Han'ın düşmanı oluverir.

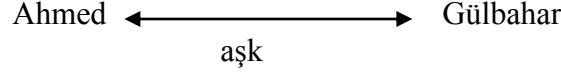
Mahmut Han'ın adamları sürekli dağlarda onları arar. Sonunda Ahmed'in ve dağlıların yerlerini bulurlar. Mahmut Han'ın yandaşı olan Milan Bey'in oğluna Ahmed'le görüşme görevi verilir. Musa Bey, Ahmed'i Mahmut Han sadece seninle tanışmak istiyor diyerek ikna eder ve saraya getirir. Mahmut Han, sözünden döner, Ahmed'i, atı getirmediği ve kendisine karşı koyduğu için zindana atar. Daha önceden dağda tek başına yakalanan Sofi de zindandadır. Musa Bey, Ahmet'e böyle olmayacağına söz vermiştir. Bu duruma mahçup olan Musa Bey, Mahmut Han'a bu yanlışlığı düzeltmesini ister ama, Mamut Han, Musa Bey'i de zindana attırır.

1. 3. 1. 2. 1. 1. Birim, 2. Bölüm: Zindanda Doğan Aşk ve Bu Aşkı YaşatmaÇabaları

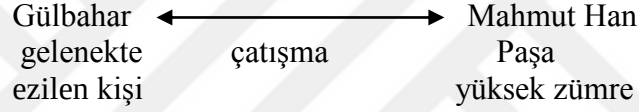

Bu bölümde, dünyaca ünlü kavalcı olan Sofi'nin kaval sesi, Ahmed ile Mahmut Han'ın kızı olan Gülbahar arasında aşkın doğmasına sebep olur. Gülbahar, saraydakiler gibi kendini beğenen, halkı küçümseyen bir kız değildir. İyi ata binen, halka yardım eden, kaval sesini çok seven bir genç kızdır. Ahmed'le aralarında doğacak aşkı da

Gülbahar'ın bu kaval merakına borçludurlar. Sofi'nin duygu yoğunluğuyla çaldığı kaval sesi aracılığıyla zindana giden Paşa kızı, Sofi'yle dost olur.

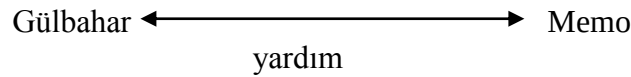

Ahmed de kaval çalmaktadır. Gülbahar bu kaval çalan kişiyi merakeder. Ahmed'e karşı farklı duygular hissetmeye başlar. Sonunda Ahmed'le tanışır. (Yaşar Kemal 1993: 33 - 34)

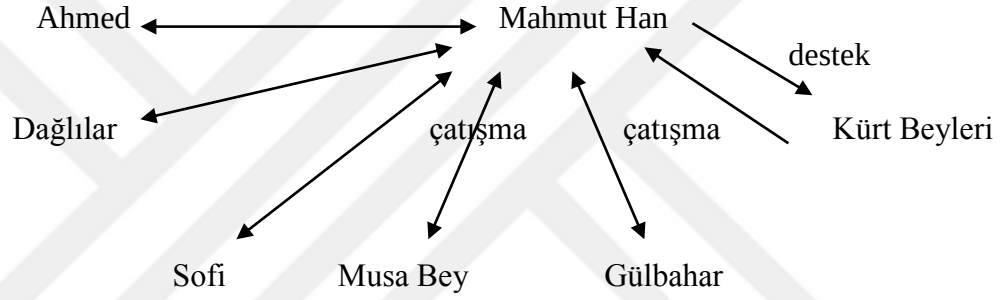
Bu çatışma, Gülbahar'ın kendi içinde yaşadığı bir çatışmadır. O, kendi içinde babasıyla çatışmaktadır. Çünkü babası Devlet'in bir paşasıdır. Ahmed ise Ağrıdağı'nda yaşayan sıradan bir köylüdür. Babasına göre bu sınıf farkından dolayı Ahmed, kendisine boyun eğmeli ve Paşa'nın üstünlüğünü kabuletmelidir. Ahmed, babasının isteğini karşılamayınca asi durumuna düşmüştür. Gülbahar'ın aşık olduğu bu genç, babasına karşı koymuş bir asidir. Gülbahar, ilk defa hissettiği bu duyguyla bir mutlu olur bir üzülür. (Yaşar Kemal 1993: 37-38)

Babasının asi olarak yargıladığı gence aşık olmuş ve içinde bu imkânsız aşkın hüznüyle birlikte gelenekle çatışmasını yaşar. (Yaşar Kemal 1993: 43)

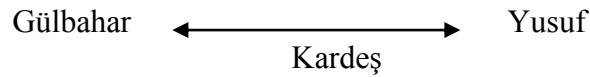

Gülbahar, Ahmed'e aşık olmuş ve her gece Ahmed'i görmek için zindana gitmektedir. Normalde bu aşıkların buluşmasına hiçbir zindancıbaşı izin vermez fakat

Memo bu buluşmaya izin vermektedir. Memo, Mahmut Han'ın sonsuz güvendiği, ölümüne sadık, kimseyle konuşmayan bir zindancıbaşdır. (Yaşar Kemal 1993: 34) Mahmut Han'ın sadık çalışanı olan bu genç, Gülbahar'ın isteklerine karşı koyamamaktadır. Gülbahar'a geceleri zindanın kapısını açıp Ahmed'le buluşmasını sağlar. Romanın ileri bölümlerinde Memo, Ahmed'in kurtulması için kendini feda eder. Bunların bir sebebi olması gerekir. Bunun tek sebebi, Memo'nun, Gülbahar'a aşık olmasıdır.

Atının gelmemesine sinirlenen Mahmut Han, halka ve Ahmed'e zulüm yapmaktadır. Eğer Ahmed veya dağlılar atı kendisine getirmezse, Ahmed'i, Sofi'yi ve Musa Bey'i öldüreceğini açıklar. Buradaki büyük tehtiddir. Çünkü, atının kaybolmasının cezasını üç kişinin ölümüyle karşılayacaktır. Dağlılara savurduğu tehditler normal karşılanırken, Musa Bey'i de öldürme kararı Paşa'nın kendisi dışında hiç bir gücü tanımayışının ve kendi gücünün ispatıdır. Kürt Beyleri, Mahmut Han'ın bu anlamsız güç gösterisinin farkındadırlar. Ama, Mahmut Han'ın gücünün karşısında kayıtsız kalmak ve Mahmut Han'a yardım etmek zorundadırlar.

Gülbahar, babasının bu acımasız kararını durdurabilmek için çareler aramaktadır. Sarayda sığınabileceği, destek alabileceği kişilerden birisi annesi, diğeri kardeşi

Yusuftur. Annesi, Gülbahar'ın Ahmed'lere yardımını farketmiş ve Gülbahar'ı uyarmıştır. Annesinden destek alamayan Gülbahar, bu sefer kardeşi Yusuf'a gider ve yardım ister. Aynı anneden ve babadan doğmalarına rağmen bu iki kardeş, çok farklı kişiliklere sahiptir. Gülbahar, girişken, atılımcı, cesur, sosyal bir kızdır. Yusuf ise Gülbahar'ın tam tersi, korkak, saraydan dışarı çıkmayan, sosyal olmayan bir gençtir. Bu iki kişiyi birleştiren nokta kardeş olmalarıdır.

Yusuf, Gülbahar'ın anlattıklarını tepkiyle karşılar. Çünkü, Yusuf babasından korkmaktadır. Böylece Gülbahar'ın yardım beklediği ilk kapı yüzüne kapanmıştır.

Gülbahar $\longleftrightarrow$ Demirci Hüso
yardım

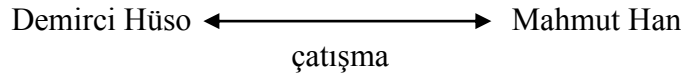
Ahmed'i kurtarabilmek için başvurabileceği alternatiflerin içinde Beyazıt'ın demircisi, Demirci Hüso da gelmektedir. Hüso, beş oğluyla birlikte çalışan, insanlarla fazla iletişimi olmayan bir insandı. *“Kendini bildi bileli paşa sarayına, bey konağına adım atmamıştı. Ramazanda oruç tutmaz, hiç namaz kılmaz, hiç dua etmezdi. Bazıları Hüsunun ateşe taptığını söylüyorlardı. ...”* (Yaşar Kemal 1993: 54) Biçare olarak dolaşan Gülbahar, demirci ustasında da yardım ister. *“Hüso ateşe tapandır. Bir büyücüdür. Bir de iyi insandır. Belki bu derde bir çare bulur.”* (Yaşar Kemal 1993: 57) Gülbahar'ın derdine derman bulamayan Hüso, Gülbahar'ı Beyazıt'ın şeyhine gönderir.

Gülbahar $\longleftrightarrow$ Kervan Şeyhi
yardım

Burada Kervan Şeyhi'nin rolü, çaresiz kalan kızın, olağanüstü dinî güçleri olduğuna inanılan şeyhlere kadar başvurduğunu anlatmak için konulmuştur. Diğer bir sebep ise Ağrıdaki halkının inaçlarının zenginliğini kanıtlamaktır. Gülbahar'ın ve oranın

iyi niyetli halkının inançları arasında, dinî gücü olan insanlara inanma büyük yer tutmaktadır. Ateşe tapmakla suçlanan Demirci Hüso bile bu şeyhlere inanmaktadır. Çünkü, Demirci Hüso iyi niyetli bir insandır. Kervan Şeyhi'nin kerametine inanmayan ve onun kutsallığını hiçe sayan tek kişi Mahmut Han'dır. Çünkü, Mahmut Han, kötü niyetli, kendisinin üstünde hiç bir oterite tanımayan birisidir. Kervan Şeyhi'nin bu birimde yer alınması, aşka bütün insanların değer verdiğini kanıtlamak, hem de halkın inançları ne kadar yoğun yaşadığını ispatlamak için konulmuştur. Ayrıca Mahmut Han'ın hiç bir inanca hürmet etmediğini, saygı duymadığını kanıtlamak için konulmuştur.

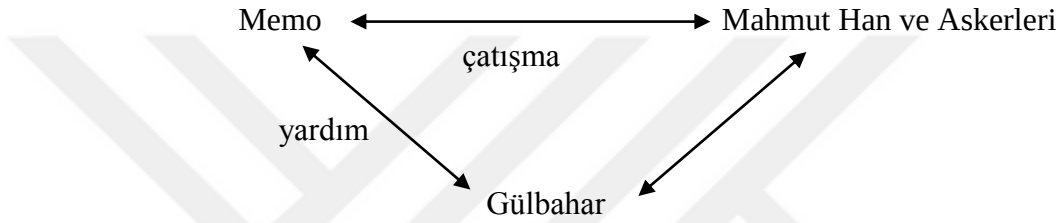
Kervan Şeyhi, yaşlı bir adamdır. Kimseyi huzuruna kabul etmeyen birisidir. Bu ihtimale rağmen Gülbahar, demirci ustasının sözünü dinler ve Kervan Şeyhi'nin yanına gider. Kervan Şeyhi, Gülbahar'a iyi gelişmeler olacağını ve sarayına gitmesini söyler. Giderken de Demirci Hüso'yu, yanına göndermesini söyler.

Bu karşılaşmada, Mahmut Han'a atı getirmelrine rağmen idam kararından dönmemesi anlatılmaktadır. Buradaki amaç, aslında Mahmut Han'ın atın peşinde olmadığı, halka zulmetmeyi inada bindirdiği anlaşılır. Mahmut Han'ın amacı Ahmed ve diğerlerini idam ederek halkakendi üstünlüğünü kanıtlamaktır.

Kervan Şeyhi, Demirci Hüso'ya mührünü vermiş ve dağlılardan atı alıp gelmesini sağlamıştır. At artık saraydadır. Fakat, Mahmut Han, atın kendisinin olmadığını iddia ederek, idam kararından vazgeçmediğini söyler. Demirci Hüso, yalan söyleyen Mahmut Han'a sinirlenir. (Yaşar Kemal 1993: 70)

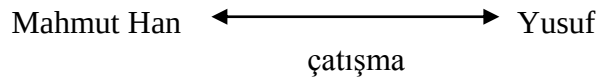
Atın gelmesine rağmen, Mahmut Han'ın onların ölümünden vazgeçmemesi, yine başka gücün üstünlüğünü kabuletmemek içindir. Mahmut Han'ın güç kullanarak alamadığını, Kervan Şeyhi dinî gücünü kullanıp Ağrıdaki halkından kolayca almıştır. Mahmut Han, halkın kendisinden korkmamasına içine sindirememiştir. İdam kararından vazgeçmemesinin diğer sebebi de budur.

Burada Memo'un bir tutam saç karşılığında Ahmed'i kurtarması ve bu kurtarma uğruna askerlerle döğüşüp intahar etmesi; temiz fakat imkânsız bir aşk yaşayan gencin fedakârlığının ispatıdır. Bu fedakârlığı ancak karşılık beklemeden seven bir insan yapabilir.

Çaresiz kalan Gülbahar, Memo'dan yardım ister. Memo'ya, Ahmed'i bırakması için yalvarır. Gülbahar'a aşık olan Memo, Gülbahar'dan bu iyilik karşısında bir tutam saçını ister. Sevdigi kızın mutluluğunu sağladıktan sonra yaşamının anlamının kalmadığı düşüncesiyle Memo, sarayın burcundan atlayarak, intahar eder.

1. 3. 1. 2. 1. 1. Birim, 3. Bölüm: Halkın İsyanı ve Çiftin Hoşap Beyi'ne Sığınması

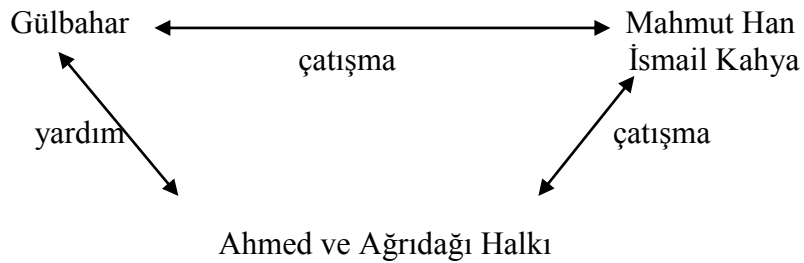
Mahmut Han, zulmü temsil etmektedir. Çünkü, kendi çocuklarının bile onu, baba vasfından çok, etrafa korku saçan paşa olarak görmektedir. Yusuf ile Mahmut Han'ın

ilişkisi korku üzerine kuruludur. Sarayda hiç bir kişi Mahmut Han'a farklı bakmamaktadır. Sadece Gülbahar, ondan korkmamaktadır. Yusuf'un, babasından hastalık derecesindeki korkusu, Mahmut Han'ın kimseyi tanımayan acımasız kişiliğini ortaya koymak için anlatılmaktadır.

Bu bölümde Ahmed ile Gülbahar'ın aşkını öğrenen Mahmut Han'ın çifte yaptığı zulümler anlatılır. Bu bölümde Mahmut Han'ın, soylu ailesinin parçası olan kızının, kendisinden küçük gördüğü, dağlı olarak nitelediği birisine aşık olmasına dayanamaması anlatılır. Kızının yaptığı hata, Paşa'yı, soyluların içinde rezil olmasına sebep olacaktır. Bu ortamı hazırlayan kızı bile olsa cezasını çekmelidir.

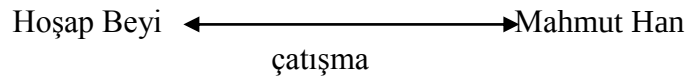

Mahmut Han'ın sadık yardımcılarında İsmail Kahya, Mahmut Han'a sonuna kadar destek olmuştur. Yol gösterici özelliğiyle diğer yardımcılarında ayrılan İsmail Kahya, ölümüne Mahmut Han'a bağlıdır. Kızının yaptığı hatayı cezalandırmak ve etrafa duyurmadan bu hatanın çözümünü bulmak için İsmail Kahya, Mahmut Han'a yol gösterir. (Yaşar Kemal 1993: 84)

Daha önceden Hakkari dağlarına sığınarak, Osmanlı karşısında birleştiklerini kanıtlayan halk bu sefer yeniden birleşmek zorunda kalmıştır. Çünkü, Gülbahar'ı babası

zindana atarak cezalandırmıştır. Yüzbinlerce Ağrıdağı'nın halkı, Ahmed'le birlikte Beyazıt sarayını basmış ve Gülbahar'ı zindandan çıkararak götürmüşlerdir. Bu kitle hareketi, Mahmut Han'a verilen bir derstir.

Hoşap Bey'inin romanda yer almasının sebebi, derebeylik sistemiyle oluşan kaleye sahip Hoşap Bey'in bile Mahmut Han'dan korktuğu, Ahmed ile Gülbahar'a çare olamadığıdır.

Gülbahar'ı alan halk, Ahmed'le birlikte Kevan Şeyhi'nin yanına giderler. Kervan Şeyhi, bundan sonra olacakların farkındadır. Bu yüzden Ahmed ve Gülbahar'ı, Hoşap Bey'ine gönderir. O yörenin adetine göre hangi çift bir eve sığınmışsa, o evin sahibi canını verir de o çifti kızın ailesine teslim etmez. (Yaşar Kemal 1993: 90 - 91)

Mahmut Han haberciyle Hoşap Beyi'ne bir haber gönderir. Hoşap Beyi'nden Ahmed'i ve Gülbahar'ı on beş gün içinde getirmezse savaş açacağını söyler.

Hoşap Beyi bu geleneğe uyar; Mahmut Han'ın tehditlerine rağmen Ahmed'i ve Gülbahar'ı teslim etmez. (Yaşar Kemal 1993: 97)

Sürekli tehditler gönderen Mahmut Han, Hoşap Bey'ini yıldırmaya ve Ahmed'i kendisine teslim etmesini sağlamaya çalışmaktadır. Hoşap Beyi de aslında Mahmut Han'dan korkmakta ve bu soruna makul çözümler aramaktadır. Mahmut Han'ın sarayına haberciler gönderir. Fakat Mahmut Han, kararından dönmemektedir.

1. 3. 1. 2. 1. 2. Birim: Ahmed'in Ağrıdağı'na Gidip Gelerek İmkânsızı Başarması.

Bu birimde önemli üç nokta vardır. Bu romanın temel üç unsurudur. Hikâyeyi oluşturan temsilî şahsiyetlerin güç yarışları, kişileştirilen kalıplaşmış inançla bakılan Ağrıdağı'nın olaylara katkısı ve diğer inançlardır.

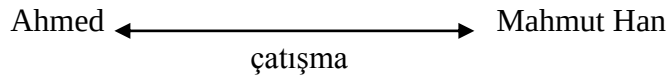
Bu unsurlardan ilki hikâyeyi oluşturan temsilî şahsiyetlerin kendi doğruları içinde güç yarışına girdiği görülür. Birinci birimin, ikinci ve üçüncü bölümünde pasif olan Ahmed'in bu birimde harekete geçtiği görülür. Ahmed'in karşısında roman boyunca çatıştığı Mahmut Han ise, kurnaz devlet adamı vasfıyla karşımıza çıkar. Bu kişiler, bu birimde tek yönleriyle yer almazlar. Ahmed, zulme boyun eğmeyen fakat bir o kadar da saygılı; ölümü göze alarak bu çatışmaya sonvermek isteyen ve karşısındaki bir Osmanlı paşası olsa da gücünü ispatlayan bir genç izlenimi yaratılmaktadır.

Mahmut Han, Ahmed'in tam zıttında bulunarak karşıt değerleri sergilediği görülür. Kendisinden güçsüzlere zulüm etmekte sınır tanımayan Paşa, gücünün yetmeyeceği bir güçle karşılaşınca türlü alternatiflere başvurmaktadır. Bu alternatiflerin başında, büyük paşalardan yardım isteme gelmektedir. Bu alternatifin dışında diğer yollar ise şöyledir. Kendisi Osmanlı Devletini temsil etmektedir. Osmanlı Devleti gibi başedemediği bir problem karşısında hileye başvurma hatta korkularından kaçış yolu arama, zulmü hayat felsefesi yapma gibi özellikleriyle bu birimde yer alır.

Bu birimin bahsedilmeye değer üç unsurdan ikinci unsur, romanın başından sonuna kadar anlatılan hikâyelerin merkez noktasını oluşturulan Ağrıdağı efsanesidir. Halk, Ağrıdağı'nı kişileştirmiştir. Ağrıdağı, beyin, paşanın, ağanın zulmünden kaçan, aşkına çare bulamayıp ona sığınan kişilere kucak açarak ve kötünün karşısında olup onları cezalandırarak kişileştirilmiştir. Romanda anlatılan çoban ile on beş köyün sahibi ağanın kızının aşkına tepki duyan ağa ve on beş köyün sakinlerine sinirlenen Ağrıdağı, onları, üzerlerine bir parçasını koyarak cezalandırmıştır. Yine Ağrıdağı, doruğundan

ateşi çalan insanları taş ederek cezalandırmıştır. Ağrıdağı'nın bu tepkileri halkı korkutmaktadır. Bu birimde Ağrıdağı, sessizdir. Önceden öfkelenip taşa çevirdiği insanlara sergilediği tavrı, Ahmed karşısında sergilemez. Çünkü, Ahmed, Ağrıdağı'na gördüğü zulümleri durdurmak ve Osmanlı Devleti'nin paşasından korkmadığını ispatlamak için gitmiştir. Ağrıdağı da böyle bir niyete kötülük yapmaz ve Ahmed'in imkânsız başarıp Beyazıt'a sağsalim gelmesini sağlar.

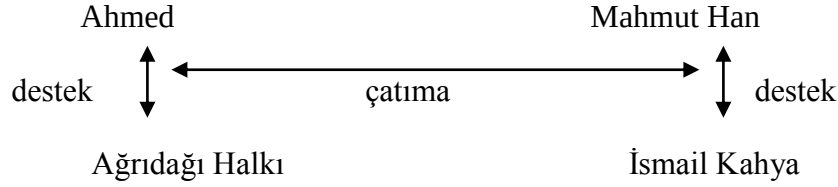
Üçüncü temel unsur halkın inançlarıdır. Halkın geleneklerine bağlılığı, inançlarını her şeyin önünde tutmaları roman boyunca devam eder. Bu birimde de önemli üç unsuru içinde barındırır. Birinci birimin üçüncü bölümünde, Gülbahar'ı zindandan kaçırıp Hoşap Beyi'nin evinde kaldıkları sürede, Ahmed'in içinde bulundurduğu şüphe yüzünden Gülbahar'a dokunmamasının sebebi bu birimde ortaya çıkar. Ahmed, kendisini zindandan hayatını vererek kurtaran Memo'nun bu iyilikleri ne karşılığında yaptığını çözmemektedir. Bunu iyilik karşısında Gülbahar, düşünmesi bile kötü olan bir şey vermiştir. Bu da, Ahmed'i Gülbahar'dan uzaklaştırmaya yetmektedir. Ahmed, Gülbahar'ı ölümüne sevse de inançlarının gereği bu olayı namus olayına çevirmiştir. Kendisine gurur meselesi yaparak Gülbahar'ı bırakıp Ağrıdağı'na sığınmıştır. Bu nokta önemlidir çünkü, aşkı uğruna ölümü göze alan genç, namus söz konusu olunca aşkını bir çırpıda silmeyi başarmıştır. Bu da, Ağrıdağı halkının ne kadar inançlarına ve geleneklerine bağlı olduğunu ispat etmektedir.

Mahmut Han'ın kendisinin gücünü kanıtlamak için başvurduğu zulümler bitmiyordu. Diğer taraftan da, gücünün halka ve Hoşap Bey'ine yetemeyeceğinden

korkan Mahmut Han, kendisini kurtaracak yeni güçler arayışındadır. Çevre illerin paşalarından yardım isteyen Mahmut Han'ın bu anlamsız mücadelesine destek bulamamakta hatta bu mücadelesinden dönmesi tavsiyeleri almaktadır.

Ağrıdağı'na çıkmanın imkansızlığını ve çıkıp da inmenin mümkün olmadığını bilen Mahmut Han, Ahmed'i bu imkânsızlığı başarması şartıyla kızıyla evlendireceğini söyler. Kendi eleriyle Ahmed'i öldürme zevkine ulaşamayan Mahmut Han, bu sefer temsil ettiği kişiliğin diğer özelliği olan hileye başvurma takdığını denemiştir. Bu takdik gerçekleşebilir bir takdiktir. Çünkü, Ahmed Paşa'nın zulmüne karşı başkaldırsa da sözkonusu yiğitlik olunca çaresiz kabul eder. Bu istekteki amaç, Osmanlı Devleti'ni temsil eden Mahmut Han'ın, halkın ve Ahmed'in karşısında üstünlüğünü kabul ettirmektir. Mahmut Han, halkını iyi tanımaktadır. Söz konusu erkeklik, yiğitlik olunca işkence karşısında boyun bükten halk birden bire korkusuzlaşır.

Ağrıdağı'nın zirvesine giderek kendini ispatlayan Ahmed'in bu durumuna üzülen halk, kitle halinde yine harekete geçer. Sosyal bir durum olan bu hareket Ahmed'e destek olmanın yanında farklı nedenleri de vardır. Bu aslında yönetime, idareye ve en önemlisi devlete başkaldırıdır. (Yaşar Kemal 1993: 113)

Sessiz çoğunluk olan bu halk sarayın etrafından, Ahmed'in dağa gidip, zirveye sağ salim ulaştığını görmeden ayırlamaya pek bir niyetleri yoktur. Bunu farkedenden Mahmut Han, halkın kendisini öldüreceğinin korkusuyla Ahmed'i affettiğini ve kızı Ahmed'e verdiğini açıklar. Sinirli olan halk, temiz kalpli yapılarından dolayı, Mahmut Han'ı bu

kararından dolayı affederler. Zaten bu sırada Ahmed, dağın zirvesine ulaşmıştır. Halk bunları görünce, sessizce, geldikleri gibi geri evlerine dönerler.

1. 3. 1. 2. 2. KİŞİLER

1. 3. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre

1. 3. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler

Ağrıdaki Efsanesi romanında erkekleri, zengin - fakir, iyi - kötü, devlet - halk çatışmalarına göre ikiye ayırmak mümkündür. Bunu tablolaştırsak;

devlet	×	halk
Mahmut Han Erzurum Paşası Subaşı Asesler İsmail Kahya Zindancıbaşı Memo		Ahmed Sofi Demirci Hüso Kervan Şeyhi Ağrıdaki Halkı'nın Erkekleri
zengin	×	fakir
Mahmut Han Kürt Beyleri { Molla Kerim Musa Bey Mustafa Bey Hoşap Beyi		Ahmed Sofi Zindancıbaşı Memo Demirci Hüso Kervan Şeyhi Ağrıdaki Halkı'nın Erkekleri
kötüler	×	iyiler
Mahmut Han Kürt Beyleri { Molla Kerim Mustafa Bey		Ahmed Sofi Zindancıbaşı Memo Demirci Hüso Kervan Şeyhi Musa Bey Hoşap Beyi Ağrıdaki Halkı'nın Erkekleri

üstlendikleri rollere göre tabloda kişilerin yerleri oluşmuş olur.

Yukarıda verilen erkek kişilerin dışında haberciler, umucular, münadiler, dengbejler, çobanlar olmak üzere, romanda tek yönleriyle anlatılan ve başka rolleri olamayan kişiler de vardır.

haberciler (ulak, elçi...)	Hayderan Aşireti Habercisi (Kervan Şeyhi Müridi) İbrahim Molla Muhammed
umucular	Demirci Hüso
münadiler	_____
dengbejler	_____
çobanlar	_____
Mshmut Han'ın ailesi	Yusuf

Romanda kişilerin hayatları hakkında genel olarak o an yaşanan durumların dışında geçmişleriyle ilgili bilgi verilmemiştir. Bilgi verilen kişiler Mahmut Han ve zindancıbaşı Memo'dur. Bu kişilerin geçmişleri hakkında bilgi verilmesinin sebepleri vardır. Bunlardan Mahmut Han'ın geçmişi ve ailesi hakkında bilgi verilmesinin sebebi, babadan oğula geçen zenginliği ve o yörede yönetimin uzun zamandır kimin elinde olduğunu ispatlamak içindir. Memo'nun geçmişi hakkında bilgi verilmesinin sebebi ise, Memo'nun ailesinin uzun yıllar Mahmut Han'ın ailesinin sadık yardımcıları olduğu ve Mahmut Han'ın Memo'yu çocukluğundan itibaren tanıyıp, onu sevdiğini kanıtlamak istenilmiştir. Memo bütün bu güvene rağmen aşkı uğruna hepsini yok saymıştır.

Romanda, kişilerin psikolojik durumları iyi anlatılmıştır. Bu kişilerin psikolojik durumları hakkında bilgi, yaptıkları iç monologlardan anlaşılmaktadır. “Bunlar böyle üç gün bekleyecekler. Ağrının doruğunda ışığı göremeyince dönecekler saraya, yıkacaklar, yerle bir edecekler, taş üstünde taş bırakmayacaklar. Yoksa kendi kendime korkuya mı kapılıyorum, temelsiz korkulara. diye düşündü Mahmut Han” (Yaşar Kemal 1993: 114)

Kişilerin fizikî durumları romanda dönem dönem verilmiştir. Kişilerin olaylar karşısında oluşturdukları fizikî hallerinin tasvirleri de sık sık yapıldığı görülmektedir.

“Yusuf bir tuhaf olmuştu. Bir ürküntü içindeydi. Ürkümü, kanatları arasına yumulmuş küçücük, korkmuş bir kuşa dönmüştü.” (Yaşar Kemal 1993: 52)

Romanda rol alan kişiler çatışmalara göre yer almıştır. Romandaki temel çatışma devlet - halk çatışmasıdır. Buna göre zulmeden Osmanlı Devleti’ni temsil eden kişi Mahmut Han’dır. Buna karşılık, ezileni, zulüm edileni, halkı temsil eden kişi de Ahmed’dir.

• Ahmed

Romanın kahramanı Ahmed, geleneklerine bağlı, iyi niyetli, liderlik vasfı olan, saygılı, dinî inançları bütün, iyi kaval çalan bir insandır. Romanda, Ahmed’in hayatı hakkında, atın kapısına gelip durduğu yerden Ağrıdağı’na çıkıp kendi yiğitliğini ispatlamasına kadar romandan bilgi edinebiliyoruz. Bunların öncesinde ve sonrasında Ahmed’in hayatı tam bir muammadır. Ahmed’in çocukluğu hakkında bilgi edinemediğimiz gibi, ailesi hakkında da bilgi edinemiyoruz. Yazar genel olarak kişilerin iç monologlarına yer vermiştir. Fakat Ahmed’in iç monologları sınırlı sayıdadır. Bu yüzden Ahmed’in psikolojik durumunu, olaylara karşı verdiği tepkilereden anlamaktayız. Ahmed’in fizikî durumu hakkında bilgi, diğer bilgileri gibi sınırlıdır.

Ahmed, geleneklerine bağlıdır. *“... Yadigar gelen at kimseye verilmez. Baş verilir, at verilmez.”* (Yaşar Kemal 1993: 17) İyi niyetlidir. Mahmut Han’ın kendisini öldürmek istediğini bile bile yalan haberine inanır. (Yaşar Kemal 1993: 29 - 30)

Ahmed’in inançları, uğruna ölmeyi göze aldığı sevgisinden bile daha önemlidir. (Yaşar Kemal 1993: 94)

Mahmut Han’ın, zulmün, kaba kuvvetin, baskının ayıramadığı aşkları Ahmed’in bir kuşkusu ayırmaya yeter. (Yaşar Kemal 1993: 125 - 126)

Ağrıdağı'nın halkını ayaklandırmaya yetecek kadar Ahmed'de liderlik vasfı vardır. Atını Mahmut Han'a vermeme uğruna oralardan uzaklaşması gereken Ahmed'e Ağrıdağı'nın halkı da eşlik etmiştir. *“Ahmet tek mil dağlıları toplamış, ta aşağılara, Şemdinan Kürtlerine, Hakkari dağlarına gitmişti.”* (Yaşar Kemal 1993: 29) Ahmed'in Beyazıt sarayına gitme kararını almasıyla köylüler geri evlerine dönerler. *“Ve bir bahar günü dağlılar Ağrıya döndüler.”* (Yaşar Kemal 1993: 30) Gülbahar'ın zindana kapatılmasını duyan Ahmed, ağrıdağı'nın halkını yeniden ayaklandırarak, Gülbahar'ı zindandan kurtarır. *“... Önde, atın üstünde Ahmet, yanda Ağrıdağı insanları.... Evler, köyler boşaldı. Bastıkça, aşağı doğru kayan taşlarla birlikte, insanlar dağdan, Beyazıt üstüne bir sel gibi aktılar.* (Yaşar Kemal 1993: 87)

Ahmed'in ailesi hakkında bilgi fazla verilmemiştir. Sadece kendisi gibi kaval çalmayı adet edinmiş bir aileden geldiği söylenmektedir. *“Ala şafakta içerden bir kaval sesi geliyordu. Sofi bu güzel kaval sesini çok eskilerden bu yana tanırdı. Ahmedin dedesi Sultan Ağa da böylesine kaval çalardı. Babası resul da ... Bu evin erkekleri üstüne kaval çalan bir kişi daha gelmemiştii Ağrıdağına. Belki de yeryüzüne.”* (Yaşar Kemal 1993: 11) Görüleceği gibi Ahmed'in hayatı hakkında yeterince bilgi verilmemiştir.

Psikolojik durumunu ancak durumlar karşısında verdiği tepkilerden anlamaktayız. Romanda bulunan diğer kişiler gibi içmonologları fazla yoktur. Ahmed inatçıdır. *“‘Paşa maldan mal, candan can istesin, ama yadigarımı ona vermem,’ dedi, kesti attı.”* (Yaşar Kemal 1993: 17) Bir kadının kendisine aşık olmasına inanmamaktadır. Bu da onun kendisine güvenmediğini gösterir. (Yaşar Kemal 1993: 43)

Kendisine güveni olmadığı gibi kadınlara da güveni yoktur. Gülbahar, Ahmed için kendi babasını hiçe saymıştır. Babasının kendisini öldüreceğini bile bile Ahmed'i

zindandan kaçırmış, ölümden kurtarmıştır. Sevdığı için bunca zahmete giren Gülbahar'a Ahmed kendisini kurtarma konusunun basitliğine inanmamıştır. Ve gülbahar'ı terketmiştir. Bu da Ahmed'in kadınlara güvenmediğini gösterir.

Kadınlar karşısında kendine güveni olmayan Ahmed'in gücünü kanıtlama konusunda kendine güvendiği açıkça ortadadır. Buna en iyi örnek Ahmed'in korkusuzca Ağrıdağı'na gitmesi verilebilir. Romanın başından itibaren Ahmed'in korkusuz olduğu, zulüme boyun eğmediği ve zulmü edene meydan okuduğu bilinmektedir.

Ahmed'in, verilen diğer bilgiler gibi fizikî durumu hakkında da kısıtlı bilgi verilmiştir. *"Ahmedin sarışın, kıvrır kıvrır altın sarısı pırıltılı sakalı uzundu, dalga dalgaydı. Kirpikleri, iri, duru mavi gözlerine bir kederli özlemi katıyordu. Uzun boyluydu Ahmet. Saçları kıvrır kıvrır alnına dökülüyordu. Uzun ince yüzü yaralı bir karıncanın acılı yüzünü ansıttıyordu. Bütün insanların kederi, özlemi, tutkusu gelmiş de bu yüze birikmiş. Bir düşte, bir büyüdeydi ahmet. Aydınlık bir buğu ardındaydı yüzü. Görenin kanını kaynatan, uzak, bilinmez bir dünyanın ateşine alıp götürən bir tadı vardı duruşunun, bakışının."* (Yaşar Kemal 1993: 33)

• Sofi

Sofi, Ahmed'in yakın dostu, yol göstericisi, zulme Ahmed gibi boyun eğmeyen, Ağrıdağı'nı, evini çok seven, oraların bütün hikâyelerini bilen ve bunları kavallıyla dile getiren bir insandır. Yaşlı olan Sofi'nin hayatı hakkında, romanda yeterince bilgi verilmemektedir. Romanda Ahmed Sofi'ye dayı diye seslenmektedir. Bundan Sofi'nin gerçekten de Ahmed'in dayısı olup olmadığı net olarak anlaşılmamaktadır. *"Başa gelen çekilir, dayı,' dedi Ahmet."* (Yaşar Kemal 1993: 15)

Sofi Ahmed'e yaşadığı tecrübeler doğrultusunda yol göstericidir. *"Keçesinde damgası var. Bir yerlerden, çok eski zamanlardan gözüüm ısırtıyorbı damgayı. Bir belalı,*

bir korkulu yerin damgası olsa gerek. Ama kimin olursa olsun, bu at senin. Kapına haktan armağan geldi.” (Yaşar Kemal 1993: 15)

Ahmed’e Ağrıdağı’nın örfünü, adetini, geleneğini anlatır. “‘Çok düşünme, atı al, şu aşağı yola bırak gel. At bir daha kapına gelirse, al gene götür. Bunu üç kere böyle yap,’ dedi Sofî. ‘At gene gelirse bu senin atındır. Atın sahibi bey de olsa, paşa da, Osmanlı Padişahı, Acem Şahı de olsa, Köroğlu da olsa, kelleni verir de bu atı veremesin. Ve hem de veremeyiz.” (Yaşar Kemal 1993: 15)

Zulüm karşı boyun eğmeyen Sofî, Mahmut Han’dan korkmadan düşüncelerini dile getirir. (Yaşar Kemal 1993: 21)

Sofî çok iyi kaval çalmaktadır. Romanda Sofî’yi hep kaval çalarken okumaktayız. Sanki romana fon müziği yaparcasına sürekli romanda kaval çalar. Böylece o epik havayı hissetmemizi sağlar. “Kavalı eline alır almaz Sofî başladı çalmağa. Gülbaharbu kaval sesi karşısında lal-ü ebkem kaldı. Orada, zindanın kapısına oturdu. Belini duvara dayadı, Sofî çaldı o dinledi. Sofî coşmuştu. Durup dinlenmeden çalıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 27) Sofî, gelmiş geçmiş en iyi kaval çalanlardandır. “... Sofî bütün şu doğunun, Kafkasın, İranın, Turanın en ünlü kavalcısıydı.” (Yaşar Kemal 1993: 11)

Sofî’nin fizikî durumu hakkında fazla bilgi yoktur. “... Yanan bir evden çok yaşlı, ak sakalları ise bulaşmış, uzun kaşları gözlerini örtmüş, yepyeni, mavi işlemeli bir şal - şapik giymiş bir yaşlı çıktı Paşanın karşısına. Bu kişi Sofîydi. Paşaya dik dik baktı. Kartal gözleri kıvılcımlıydı.” (Yaşar Kemal 1993: 20) Sofî’nin romanda bahsi hep yaşlılık üzerinedir, fakat Sofî’nin yaşlı olmasına rağmen çok sağlıklı olduğu anlaşılır. “Bir gün Sofî Gülbahardan bir kaval istedi. Gülbahar hemen ona çok eski, belki yüz yıllık bir kaval getirdi verdi. Ve Gülbahar onun kaval istemesine çok şaştı. Sofî, bu yaşlı

haliyle nasıl kaval çalacaktı? Kaval çalmak bir soluk, bir diş işiydi. Kavalı ancak gençler iyi çalabilirdi. Gülbahar baktı ki bu kocamış, beli bükülmüş adamın dişleri öyle duruyor, öyle apak.” (Yaşar Kemal 1993: 27) Sofi’ni yaşı hakkında Ahmed ile Gülbahar arasındaki konuşmadan yüz yaşında olduğu anlaşılmaktadır. “‘Bizim boynumuzu vurduracak, vurdursun. Ama yüz yaşında Sofinin de boynu vurulur mu? Bu zulüm işte,’ dedi. ...” (Yaşar Kemal 1993: 47)

• Zindancıbaşı Memo

Zindancıbaşı Memo, yiğit, korkusuz, doğrudan şaşmayan bir kişidir. Mahmut Han’ın sadık yardımcılarındandır. Bu özelliklerinin yanında utangaçlığı da en belirgin özelliklerindendir. Kimseyle konuşmayan, konuşurken de kızaran bir insandır. “*Memo gençti. Çok yiğit, gözünü daldan budaktan sakınmaz, paşa için canını verir bir kişiydi. Zindancıbaşıları hep böylesi adamlardan yaparlar. Memo hiç kimseyle konuşmaz, birisi ona bir söz söylese, bir genç kız gibi kızarırdı.*” (Yaşar Kemal 1993: 34)

Memo’nun hayatı hakkında şunlar anlatılmaktadır. “*Babasının en güvendiği, çocukları kadar sevdiği bir insandı. Memonun babası da sarayın en sadık, en yiğit adamlarından biriymiş, Memo daha iki yaşındayken bir savaşta öldürülmüş.*” (Yaşar Kemal 1993: 34) Hayatı hakkında, ailesi hakkında bu anlatılanlardan başka bir bilgi yoktur.

Romanda saf aşkıyla yer almıştır. Onun hakkında bahsedilecek en önemli yönü Gülbahar’a karşı beslediği saf ve karşılıksız aşkıdır. Aşkına çare bulamayacağının farkındadır. Hiç bir zaman bunu Gülbahar’a söyleyemez. Bundan Gülbahar şüphelenmekte fakat Memo dile getirmediği için bu sevginin olduğundan emin olamamaktadır. Kendisine karşılıksız yardımlarını da çözmemektedir. “*Memo neden odasını gösterip burada konuşsun emişt. Memo bir ermiş miydi? Bu kadar cömert,*

böyle bir insan bu yeryüzüne gelebilir miydi?” (Yaşar Kemal 1993: 46) Fakat Gülbahar’ın gözlerine bakamaması, onunla konuşurken kızarması ve en önemlisi karşılık beklemeden Gülbahar’a yardım etmesi ona olan sevgisini en büyük kanıtları arasındadır. (Yaşar Kemal 1993: 34) “Gülbahar artık zindana gitmeğe korkuyordu. Memo ona bir düşküne, bir hastaya, bir çaresize davranır gibi sonsuz, sınırsız bir hoşgörölükle davranıyor, onun bütün onurunu bu haliyle ayakları altına alıyordu. Memonun her halinde bir ermişin, bu dünyadan, canından vazgeçmiş bir ermişin tavrı vardı. Gözlerinde de, şimdiye kadar hiç kimsenin belki de hiç bir insanda görmediği, kederli, umutsuz, derin, sevdalı bir bakış vardı. Bakışı taşı, demiri deler, insanın ta ciğerine işler deler ya öyleydi. Dünyanın bütün kederi, sevgisi gelmiş bu ermiş yüzölü adamın gözlerine birikmişti. Gülbahar, o geceden beri Memo üstünde de çok düşünmüştü. Her dediğini, kellesini koltuğuna alarak büyülemiş gibi yerine getiriyordu. Hem de sonsuz, ulaşılmaz bir mutluluk sevinciyle. Gülbahara öyle geliyordu ki canını ver Memo, benim için canını ver dese, Memo sevinçten aklını yitirecekti. Memo sevdalı mıydı? Memo yangın mıydı? Öyle olsa Ahmetle onu buluşturur muydu, hem de en büyük bir mutlulukla? Derisinden, gözlerinden dünyanın en büyük sevinci fışkırarak. En büyük kederi...” (Yaşar Kemal 1993: 62) Ki Ahmed’i zindandan bırakma karşılığında Gülbahar’dan bir tutam saçını alması bunun delilidir. Çünkü, o dönemin Türk adetlerinde aşıklar birbirlerine bir tutam saç verirler; bu da onların sevgilerini göstermektedir.

Sevdiği kızın başkasını sevmesi onu üzse de onların buluşmasını sağlamaktadır. Hatta bazen ikisini de öldürmek istese de bunu yapamaz. (Yaşar Kemal 1993: 68)

Zindancıbaşı Memo’nun psikolojisini, Gülbahar’ın gözlemlerinden, yine Gülbahar’ın iç monologlarından ve durumlar karşısında verdiği tepkilerden

anlaşılmaktadır. Bu tepkilerin başında Gülbahar’a karşılıksız yardımı gelmektedir. Diğer tepkileri ise aşıkları öldürmek istemesi fakat nlara kıyamaması gelmektedir. “*Sonunda kılıcı zindanın çinke taşına vurdu, kılıçtan çıkan çınlamayı bütün saray, bütün Beyazıt duydu. Kılıç tuz buz olup her parçası bir yana saçıldı.*” (Yaşar Kemal 1993: 68) Çaresiz bir aşka tutulan Memo, kendisinin mutlu olamayacağını bilir ve sevdiği kişinin mutlu olmasını ister. Onun mutluluğu için kendisini bile bile ölüme götürür, zaten sonunda da intihar eder.

Zindancıbaşı Memo’nun fizikî durumu şöyledir. “*Uzun, güzel yüzü, kara gözleri, kıvrıkcık abanoz sakalı keder batmıştı.*” (Yaşar Kemal 1993: 71) “*Memo kocaman kılıcın var elinde. Yalım gibi kara gözlerin, kalem gibi parmakların, güçlü kolun, uzun boyun var Memo,...*” (Yaşar Kemal 1993: 73) “*Kocaman kılıcı sağ kasığının üstünden ayak bileklerine kadar iniyordu. Abası doru bir tay postundaydı ve Kafkas gümüşü, sırmasıyla işlenmişti. Keçe külahı başındaydı.*” (Yaşar Kemal 1993: 38 - 39)

• Musa Bey

Musa Bey romanda Ahmed’i ikna etmek için görevlendirilen bir kişidir. Ahmed gibi iyi niyetlidir. Mahmut Han tarafından kandırılmıştır. Bir aşiretin oğlu olan bu bey, diğer beylere benzemez. Çünkü korkusuzca Mahmut Han’a düşüncesini söyler.

Romanda, beyler tarafından Ahmed’i ikna etmesi için görevlendirilmesiyle karşımıza çıkar. “*Beyler toplandılar, Milan Beyinin oğlunu ödevlendirip Şemdinana gönderdiler. Milan Beyinin oğlu Musa Bey, Ahmedî bir dağ düzlüğünde yüzlerce çadırın ortasında nakışlı, mor çadırında buldu.*” (Yaşar Kemal 1993: 29)

Romanda Musa Bey’in fizikî durumu ve psikolojik durumu hakkında bilgi verilmemiştir. Yalnızca psikolojik durumlarından söylediği sözün arkasında olan, iyi niyetli, bir o kadar korkusuz ve yiğit olduğu ortaya çıkar. Bunların hepsi kendisi

yüzünden Ahmed'in zindana atılmasına ve kendisinin kandırılmasına tepki gösterdiği bölümden anlaşılmaktadır. *"Musa Bey bu hali hiç beklemiyordu. Karşı koydu: 'Paşa, ' dedi, 'bu sizin yaptığınız insanlık değil. Ben aldım getirdim Ahmed'i. Zindana at diye getirmedi. Yalan söylediniz, kandırdınız bizi.'"* (Yaşar Kemal 1993: 31)

• Demirci Hüso

Romanda demirci Hüso farklı bir kişilikle karşımıza çıkar. O inançlarına bağlı Ağrıdağı'nda yaşayan halkın tam tersinde bir hayat sürdürmektedir. Namaz kılmayan, oruç tutmayan hatta dua bile etmeyen bir kişiliktir. Ağrıdağı'nın halkı bu durumu karşısında Demirci Hüso'yu bir takım inançların kılıfına sokmuşlardır. Ateşe taptığını, büyücü olduğunu düşünmüşlerdir. *"Hüsonun yaşlı belli değildi. Demirci dükkanında beş oğluyla birlikte çalışır, çok güzel, altın işleme, keskin, kırılmaz kılıçlar döğerdi. Kendini bildi bileli paşa sarayına, bey konağına adımını atmamıştı. Ramazanda oruç tutmaz, hiç namaz kılmaz, hiç dua etmezdi. Bazıları Hüsonun ateşe taptığını söylüyorlardı. Bazı geceler körüğünü çekiyor çekiyor, dükkanın içi kapısı kıvılcımlar içinde kalıyor, Hüso bu ateşin önünde dize gelip, ellerini ateşe açıyordu."* (Yaşar Kemal 1993: 54) *"'Bu Hüso ateşe tapandır. Bir büyücüdür. Bir de iyi insandır. Belki bu derde bir çare bulur,' dedi."* (Yaşar Kemal 1993: 57) Halk Demirci Hüso'yu böyle yargılarken aslında onun onlar gibi dinî inancının olduğu, Kevan Şeyhi'yle tanışmışlığından ve Kervan Şeyhi'nin mührünü ona teslim etmesinden anlayabiliriz. *" ...'Var git kızım muradına ermeni dilerim. Git böyle söyle demirciye. Atın bir çaresine bakılacak. Var söyle ona buraya gelsin.'"* (Yaşar Kemal 1993: 57)

Demirci Hüso romanda Gülbahar'a yardım etmesiyle ön planda yer alır. Kervan Şeyhi'nin mührünü alarak, oraların adeti olan umuculuk yaparak atı Ağrıdağı'nın

halkından istemeye gider. (Yaşar Kemal 1993: 63) Atı köylülerden getirip sarayın kapısına bağlaması bu yardımların birer parçasıdır.

Demirci Hüso'nun hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Kendi halinde demirci dükkanında beş oğluyla yaşayan, özellikle geceleri çalışan bir insandır. (Yaşar Kemal 1993: 54)

Ayrıca kendi halinde anlatılan Demirci Hüso'nun, Gülbahar'ın dükkanına girmesiyle onu tanınması, olayların farkında olması ve Kervan Şeyhi'yle olan ilişkisi kendisine gizem katmaktadır. Aslında her şeyi bilen, gören ve takip eden bir kişidir. (Yaşar Kemal 1993: 57- 58)

Demirci Hüso'nun psikolojik durumu hakkında, durumlar karşısında verdiği tepkilerden anlaşılmaktadır. Ahmed'in kurtulması için Ağrıdaki halkına umuculuk yapmaya gittikten sonra atı getirmiş saraya bağlamıştı. Fakat, Mahmut Han atın kendisinin olmadığını iddia etmişti. Demirci Hüso da buna çok sinirlenir. (Yaşar Kemal 1993: 70)

Demirci Hüso'nun fizikî durumu romanda şöyle anlatılmıştır. “... *Güçlü bedeni insanüstü bir insanın bedenine benziyordu.*” (Yaşar Kemal 1993: 105) “*Hüso yaz kış üstüne hiç bir şey giymiyordu. Bacaklarına yalnız çok kalın bir şal doluyor, beline kırmızı bir kuşak bağlıyordu.*” (Yaşar Kemal 1993: 54)

• Kervan Şeyhi

Roman tamamen Ağrıdaki'nda yaşayan halkın inançları üzerine kurulmuştur. Bu inanç çemberinin içinde olağanüstü güçleri olduğuna inanılan dinî vasıflarıyla halkı yönlendiren bir insandır. Bu insan halk tarafından kutsaldır. Etrafında müritleri vardır. Onun sözü dinî önem taşıdığı için devletin emirlerinden bile üstündür. Kimse ona karşılık veremez, verdiği zaman da kötü kader onu bulur.

Bu özelliklerinin yanında dünyadan elini eteğini çekmiş özelliği de vardır. Kimseyi huzuruna kabul etmez ve kimsenin meselesiyle uğraşmayan bir kişiliği vardır. “*Kervan Şeyhini biliyorum,’ dedi. ‘Ama o kimseyi kabul etmez ki...’*” (Yaşar Kemal 1993: 59)

Kervan Şeyhi’nin evinin önünde bir meşe ağacı vardı. Ağaç o kervan yolundan geçenler için kutsaldır. “*Evinin önünde ulu bir meşe ağacı vardı. Meşe ağacı da Kervan Şeyhi kadar kutsaldı. Belki de ondan daha çok. Ağacın, Kervan Şeyhinin birçok kerametilerini anlata anlata bitiremiyorlardı.*” (Yaşar Kemal 1993: 59)

Kervan Şeyhi’nin ismi, evinin yakınından kervan yolunun geçmesine ve yine evinin önünde yıllanmış bir meşe ağacının olması yüzünden verilmiştir. (Yaşar Kemal 1993: 60) Ağacın heybeti halkta büyük etkiler yaratmış ve farklı farklı rivayetler oluşmaya başlamıştır. “*Her gece de meşenin üstünde kervankıran yıldızı gün doğuncaya kadar yalbirdayarak salınır dururdu. Yolunu yitirmiş kervanlara yol gösterir, başı sıkışmış kervancıların imdatlarına koşardı.*” (Yaşar Kemal 1993: 60)

Kervan Şeyhi’nin fizikî durumu romanda şöyle verilmiştir. “*Kervan Şeyhi çok yaşlıydı. Uzun, ak sakalı gün vurmuş kar gibi parlardı her zaman. Gece gündüz büyük, kalın, çok tüylü bir ayı postunun üstünde otururdu. Küçülmüş, bir topak kalmıştı.*” (Yaşar Kemal 1993: 59) “*Şeyhin mavi gözleri yıldız gibiydi. Pir-ü pak, aydınlık, hiç bulanmamış bir kaynağa benziyordu Şeyh.*” (Yaşar Kemal 1993: 60)

• Hoşap Beyi

Romanın birinci biriminin üçüncü bölümde karşımıza çıkan Hoşap Beyi, gelenkelerine bağlı, misafirperver, Şeyh’in sözünü dinleyen, adetler neyse sonuna kadar onlara uyan, bazen korkup ona göre tedbirini alan ve her şeyden önce uzlaşmacı bir kişiliktir.

Ahmed ile halkın, Gülbahar'ı zindandan kaçırap Kervan Şeyhi'ne gittiklerinde Kervan Şeyhi onları Hoşap Beyi'ne gönderir. Hoşap Beyi, Kervan Şeyhi'nin gönderdiği misafirleri ağırlamakla ve onları Mahmut Han'dan korumakla görevlendirilir. Bu oraların adetidir. (Yaşar Kemal 1993: 90 - 91)

Bu adeti yerine getiren Hoşap Beyi'dir. Gelenkelerine bağlı, misafirperver, adetler neyse sonuna kadar onlara uyan bir insandır. *“Hoşap Kalesi Beyi Osmanlıya yarı bağımlı bir beydi. Bu kaçırılan kız Mahmut Hanın kızı değil de, Osmanlı Hünkarının kızı olsaydı, Hoşap Beyi onu gene kapısından çevirmezdi. Beylik geleneği buna izin vermezdi. Döğüşür, başını verir, beyliğinden olur ama, kızla oğlanı hiç kimseye vermezdi. Yoksa halk içinde rüsvay olur, yüzüne kimse bakmazdı.”* (Yaşar Kemal 1993: 91)

Hoşap Beyi Kervan Şeyhi'nin sözünden çıkmayan bir insandır. *“Şeyhimizin emri başımız üstünde, canımızı bile veririz.”* (Yaşar Kemal 1993: 91) *“Şeyhime söyle, eğer Mahmut Han kızının karşılığında Hoşap Kalesini de istese vereceğim. Şeyhime söyle, üstüme Osmanlı ordu da çekse, kızı canımı vermeden kimseye vermeyeceğim. Şeyhime selam söyle bana itimat ettiğinden dolayı, en değerli emanetini bana yolladığından dolayı ona minnettarım. Ellerinden öperim.”* (Yaşar Kemal 1993: 92)

Hoşap Beyi, gelenek neyse yerine getiren, kendisini de tehlikeye atmadan uzlaşma yolunu arayan, eğer uzlaşma yolu bulunmazsa sonuna kadar savaştıracak bir kişiliktir. (Yaşar Kemal 1993: 91-92) Mahmut Han'a haberci olarak gönderdiği güzel dilli Molla Muhammed kötü haberlerle döner. Mahmut Han, Hoşap Beyi'ne tehditler göndermiştir. Uzlaşma olmayacağını anlayan Hoşap Beyi, Ahmed'le Gülbahar'ı vermemeye karardır. Mahmut Han kendisini ikna etmek için oraların Beylerini

gönderir ve tehditlerine devam eder. Fakat, Hoşap Beyi yine olgunluğunu korumaktadır. (Yaşar Kemal 1993: 98)

Hoşap Beyin psikolojik durumu olaylar karşısında verdiği tepkilerden anlaşılmaktadır. Romanda anlatılan bu hallerden bir örnek şöyledir. Bu örnekte Hoşap Beyi'nin hem psikolojik tepkisini görürken hem de fizikî yapısını da tanımış oluyoruz. *“Gülbaharla Ahmet çıktıktan sonra Hoşap Beyinin genç yüzü kederlendi, gözleri bulutlandı. Sarı saçları buğulandı. Silkindi, ayağa kalktı, çok uzun boyluydu.”* (Yaşar Kemal 1993: 91 - 92)

• Mahmut Han

Mahmut Han romanda Osmanlı devletini temsil eder. Bu temsiliyetin içine zulüm, işkence, halkın malını mülkünü yakıp yıkma, yağmalama, halk üzerinde kendini tatmin etme, kendi çıkarı doğrultusunda yalan söyleme, bazen korkup kaçma isteği dahildir.

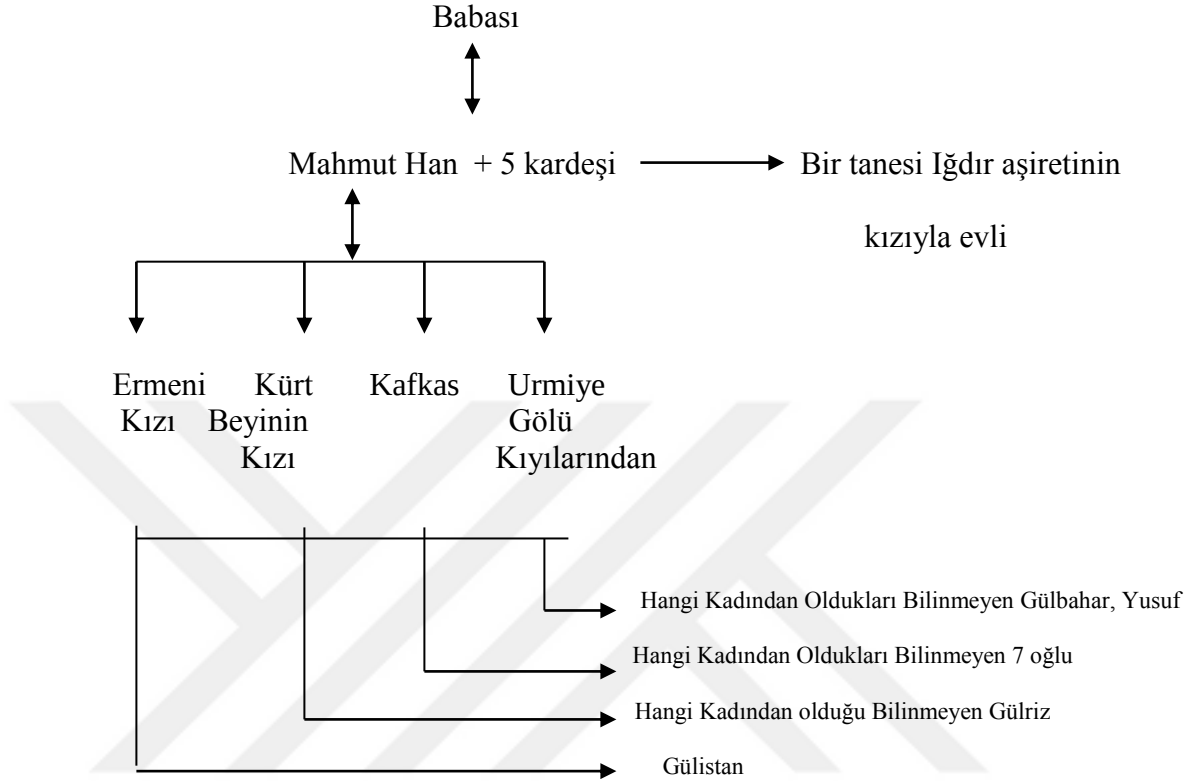
Ahmed'in karşısında, devlet - halk, zengin - fakir, iyi - kötü çatışmaların baş kişisidir. Mahmut Han Osmanlı devletini temsil eder. Ailesi Osmanlı Devletinde çeşitli görevlerde bulunmuştu. Mahmut Han da ailesi gibi Osmanlı'nın önemli isimlerinden olmuştur. (Yaşar Kemal 1993: 24) Romanda, Mahmut Han'dan önce Ağrıdaki'na hakîm olan babası da anlatılmaktadır. *“Babası yaman, kartal gibi bir adamdı. Beyazıda, şu kayalıkların üstüne bu koca sarayı yaptırmış, bilim adamlarını, dengbejleri, ozanları, sarayına toplamış. Erzurun'dan Karsa, Kars'tan Van'a kadar tekmi Kürt beylerini dize getirmişti. Babası uzun yaşamıştı. Son gününe kadar da at üstünden inmemişti. Yazın Ağrıdaki yaylasına çıkar, bu saraydan daha değerli saydığı ulu çadırını büyük bir dzlüğe kurardı. Düzlük dağın buzullarının başladığı yerdeydi. Ve bu dağlılar babasını çok sayardı. Onların törelerince davranırdı. Mahmut Han babasının kırk elli kavalcıyı*

bir araya getirip, onlara çadırında hep birden kaval çaldırıldığını ansıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 24) Romanda babasının anlatılmasının sebebi Mahmut Han’ın babası gibi olmadığı, Ağrıdağı’nın halkını küçümseyen, törelerini dikkate almayan bir paşa olduğunu kanıtlamak içindir. (Yaşar Kemal 1993: 25)

Romanda, Mahmut Han’ın hayatıyla ilgili bilgi şöyledir. *“Önce bir Ermeni kızıyla evlendi. Sonra da bi Kürt beyinin kızını aldı. Üçüncü karısını Kafkasyadan getirdi. Dördüncü karısı Urmiye gölü kıyılarındandı. Üç kızı, sekiz oğlu oldu. Beş de kardeşi vardı. Akrabaları, aşireti Iğdır ovasında oturuyorlardı. Onlarla çok ilişkisi kalmamıştı. Biraz hor görüyorlardı onları. En küçük kardeşi sarayı bırakmış, Iğdır ovasına gitmiş, aşiretten bir kızla evlenmiş, onlarla birlikte yaşamaya başlamış bir daha da saraya hiç dönmemişti. ... Paşanın kızlarından birisinin adı Gülistan, birisinin adı Gülriz, birisinin ad Gülbahardı. Gülistan’ın anası Ermeni kızıydı.” (Yaşar Kemal 1993: 25) “(Gülbahar’la) Ana bir baba bir kardeşi Yusuf onu çok severdi. ..” (Yaşar Kemal 1993: 49)*

Mahmut Han’ın öğrenim durumu tıpkı babasının öğrenim durumuna benzemektedir. *“Paşa da babası gibi önce Erzurumda okumuş, sonra İstanbul’a gitmiş, Saraya kapılanmış, orada kendini göstermiş, Padişahın ordusuyla savaşımlara katılmış, yiğitliği, gözüpekliliğiyle n salmıştı. Şamı, Halebi, Kahireyi biliyordu. Doğuyu battıyı bir iyice dolaşmıştı. Babası ölmeden on iki yıl önce buraya, Beyazıda, saraya gelmiş, babası ölünce de yerine paşa olmuştu. Onu, oraya babası çağırmıştı. Yoksa onun İstanbul’u bırakıp hiç bir yerlere kıpırdayacağı yoktu.” (Yaşar Kemal 1993: 25)*

Mahmut Han'ın aile ağacını çıkaracak olursak karşımıza şu tablo çıkar.

Mahmut Han, halka, köylüye işgenceler yapan, zulmeden, onları hor gören, onların hiç bir adetine, geleneğine saygı göstermeyen bir Osmanlı paşasıdır. “*Mahmut Han bir Osmanlı, bir kafirdir. Bunlar insandan ayrı yaratıklardır. Bunu bizim yanımız bırakmaz. Ağrıdağının başına iş açar. Bir şey değil çoluk çocuğu öldürür.*” (Yaşar Kemal 1993: 90) “*Bu Mahmut Han gelenek, görenek bilmez. O bey değildir, paşadır, Osmanlıdır.*” (Yaşar Kemal 1993: 91) Mahmut Han'ın bu zulümlerini yakından izleyen oğlu Yusuf'un gözüyle Mahmut Han şöyledir. “*Yusufun gözleri önünde çok baş vurdular. Beyazıt kalesinde... Zincirlerle çok insan döğdüler Beyazıtın çarşı alanında. Bütün bu işler olurken babası kendisinden geçiyor, heybetleniyor, yüzü geriliyor, gözleri parlıyor, boyu uzuyor, omuzları genişliyor, bambaşka bir insan oluyordu. Babası sanki bu anlarda yaratandı, yokedendi. Babası bu anlarda Ağrıdağından binbir gümbürtüyle, yıldırımla, şimşekle inmiş bir korku tanrısıydı.*” (Yaşar Kemal 1993: 78)

Mahmut Han isteklerinin yerine gelmediğini görünce halkın malını mülkünü yakıp yağmalar. Ahmed'i köylerde arayıp da bulamayınca sinirlenen Mahmut Han köyleri teker teker yakar. (Yaşar Kemal 1993: 20)

Gaddar kişilikli onan Mahmut Han, inatçı, yalancı ve gücünün yetmeyeceğini anladığında korkup kaçmak ister. Mahmut Han inatçıdır çünkü, Demirci Hüso atı dağlılardan alıp saraya getirmiştir. Atın kendisine ait olduğunu bilen Mahmut Han, atın kendisine ait olmadığını iddia ederek Ahmet'in infazından vazgeçmemiştir. Böylece bir paşa ihtirasla uğruna yalan söylemiştir. Mahmut Han'ın etrafında silahlı askerleri vardır. Fakat bütün Ağrıdağı'nın halkının hakkından gelecek kadar askerleri yoktur. Gülbahar'ı zindana attığında ve Ahmed'i Ağrıdağı'na ölüme gönderdiğinde halk Mahmut Han'a sinirlenmiş ve sarayı basmıştır. Özellikle ikinci sarayı basmalarında yani Ahmed'i Ağrıdağı'na ölüme gönderdiğinde yaptıkları toplu hareket Mahmut Han'ı korkutmuştur. Bu korkudan hangi paşadan, hangi beyden yardım isteyeceğini şaşırmıştır. Bir ara da saraydan kaçmayı bile düşünmüştür. Mahmut Han'ın bu korkularını yaptığı iç monologlardan anlıyoruz. *“Bunlar böyle üç gün bekleyecekler. Ağrının doruğunda ışığı göremeyince dönecekler saraya, yıkacaklar, yerle bir edecekler, taş üstünde taş bırakmayacaklar. Yoksa kendi kendime korkuya mı kapılıyorum, temelsiz korkulara, diye düşündü Mahmut Han”* (Yaşar Kemal 1993: 114)

Mahmut Han, Osmanlı devleti dışında hiç bir gücü tanımamaktadır. Halkın yoğun inançlarının karşısında kendisinin inançları yok denecek kadar azdır. Mahmut Han, halk arasında kutsal birisi olarak algılanan Kervan Şeyhi'ne bile inanmamaktadır. Hatta onun halkı galayana getirdiğini düşünmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 115)

Zindana atılan üç kişiden biri olan Musa Bey'in, zindana atılması tamamen Mahmut Han'ın kendisi dışında hiç bir gücü tanımadığının kanıtı olarak anlatılmaktadır.

Zindana atılan diğerk iki kişiden Sofi'nin zindana atılmasının sebebi; açıktır. Çünkü Sofi romanda kendi halinde yaşayan, yaşlı bir kişidir. Mahmut Han'ın bu yaşlı kişiyi idam etmekle kişilğinin ne kadar gaddar olduğunu kanıtlamak için anlatılmıştır.

Mahmut Han'ın yakınları ve yandaşlarıyla ilişkisi incelendiğinde, onlarla kesinlikle yakın ilişkiler kurmayan, gerektiği yerde gözünü kırpmadan onları öldürebilen, onlara karşı dürüst olmayan, sürekli ağresif tavırlarla onlara emirler veren, fakat yardım isteme konusunda yapmacık bir misafirperverlik gösteren, çocuklarına baba sevgisi vermeyen, ailesini yanlış yaptıkları anda öldüreceği korkusuyla yaşatan bir insandır.

Mahmut Han'ın ailesiyle arasındaki baç soguk sınırlarla kaplıdır. Çocukları onu bir baba değil korkutucu kişiliği olan bir insan olarak görürler. Bu ilişkiye verilecek en iyi örnek Mahmut Han ile oğlu Yusuf'un ilişkisidir. Çünkü Yusuf da diğerk kardeşleri gibi babasından çok korkmaktadır. (Yaşar Kemal 1993: 78)

Gülbahar, kardeşi olan Yusuf'dan Ahmed'i kurtarma konusunda yardım istemiştir. Yusuf ise bu ilişkiyi duyunca babasının onları öldüreceğinden korkmuştur. Yusuf babasından o kadar korkar ki korkusundan paranoya nöbetleri geçirmeye başlar. (Yaşar Kemal 1993: 79)

Gülbahar'ın Ahmed'e ve Sofi'ye yemek götürdüğünü anlayan annesi yine Mahmut Han'dan korkmuştur. (Yaşar Kemal 1993: 32)

Mahmut Han'ın yandaşlarıyla ilişkileri tamamen bürokrasi sistemine dayanmaktadır. Yanında çalışanlarla ilişkisi gayet seviyelidir. Fakat Mahmut Han'ın ağresif yapısı nedeniyle etrafına bağıran bir kişiliği sergiler. Yandaşları olan Kürt Beyleri, kendisinden korktukları için bütün isteklerini karşılamaktadırlar. Mahmut Han'ın yalan söylediğini bilseler de bir şey diyememektedirler. Atın kendisine ait

oduğunu inkar eden Mahmut Han'ın karşısında bu beyler konuşamamışlardır. (Yaşar Kemal 1993: 69)

Mahmut Han yanındaki kişilere bile dürüst değildir. Bu haline Milan Beyi'nin oğlu olan Musa bey'i kandırması örnek olarak verilebilir. Musa Bey'i kandırmış ve Ahmed'i zindana atmıştır. Milan Bey bu yalancılığa karşı çıkmış ve alınan karadan o da nasibini almıştır. Mahmut Han'ın kararına karşı çıkan bir bey de olsa cezasını verdireceğini gösteren bir olay olmuştur.

Yanında çalışanlardan bir kişi vardır ki, Paşa sedece onun sözünü dinler. Bu kişi İsmail Kahya'dır. İsmail Kahya, Mahmut Han'ın en zor durumda kaldığı, halkın sarayı basmasının anlatıldığı zaman da bile ölümü göze almıştır. Mahmut Han'a doğru yolları göstererek bu zor durumdan aklıyla kurtarmıştır. Mahmut Han bu yüzden sadece İsmail Kahya'yla karşılıklı fikir alış verişine girer, onu dinler. Yine de bütün duygularını bu yol göstericisine bile belli etmemeye çalışır. (Yaşar Kemal 1993: 115)

Mahmut Han'ın psikolojisini durumlar karşısında sergilediği tavırlardan ve iç monologlarından anlamaktayız. Durumlar karşısında sergilediği tavırların genel olarak öfke üzerine kuruludur. Hükümlerini yerine getirmeyen herkese öfkelenmektedir. Bastıramadığı öfkesi yüzünden maddi manevi her şeyi yakıp yıkmaktadır. Kendisine seçtiği katı, öfkeli insan modelinden öteye gidemez ve sevgisini, hislerini kimseye göstermez. Bu hırçın, agresif hallerinden dolayı kimsenin sevgisini kazanmadığı gibi kendisi de kimseyi sevememektedir.

Savunma mekanizmasını sürekli çalıştıran Mahmut Han, kendisini her şeyin üstünde görür. Aslında her şeyin farkındadır ama bu gerçeği kabullenmek istemez buna, Hoşap Beyi'ne savaş açmak için yardım istediği Erzurum Paşası Rüstem Bey'in red cevabına karşı verdiği tepkiyi örnek olarak verebiliriz. “‘... *Alçak,*’ diyordu. *‘Alçak oğlu*

alçak, benbimle alay ediyor. Kendi başına gelsin bakalım. Kızını bir dağlı köpeği kaçırsın bakalım, gülebilir mi, alay edebilir mi? Bir kız için bütün dünyaya savaş mı açacaksın diye tepeden konuşabilir mi? Ben de bu köpeği dost bildim, evimde padişah ağırlar gibi ağırladım. Sarayımı kıskandı. Şimdi onun öcünü alıyor bu mektupla benden.” (Yaşar Kemal 1993: 100)

Mahmut Han’ın işgence ve zulüm yaparken derinden zevk alması onun hasta bir ruha sahip olduğunu göstermektedir. (Yaşar Kemal 1993: 78)

Aslında korkak bir kişiliği olmasına rağmen bu özelliğini herkesten saklamaktadır. Korkularını içine atan Mahmut Han gün geçtikçe psikolojisi fiziğine yansımaya başlar. *“Gün geçtikçe eriyor, bitiyordu. Ne yapacağını bilemiyor, artık hiç kimseyle konuşmuyordu. Gün geçtikçe bir lanet çemberiyle sarıldığını ta yüreğinin başında duyuyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 101) Bu kötü ortamın gerginliğinden kaçmak istiyordu. (Yaşar Kemal 1993: 115)

Yenilgilerini Osmanlı devletine mal ediyordu. Ahmed aracılığıyla halkla yaptığı savaşındaki mağlubiyetini Osmanlı’ya mâl ediyordu. (Yaşar Kemal 1993: 101) Belki de psikolojik sorunlarının sebebi de budur.

Mahmut Hanın yapmaktan hoşlandığı hobileri de vardır. Bunlardan birisi geyik avlamaktır. (Yaşar Kemal 1993: 25)

Mahmut Han’ın fizikî özellikleri şöyledir. *“Paşa çok uzun boylu, kartal burunlu, kara gözlü, kara kıvırcık sakallıydı. Her halinde, davranışında, elini sallayışında, konuşmasında kendine güveni ortaya çıkıyordu. Çok az konuşuyor, hep düşünüyordu. Uzun adımlarla bir heybet gibi yürüyordu. Samur kürkünün içinde terliyordu boyuna.”* (Yaşar Kemal 1993: 21) *“Divandan babasının tok, gür sesi geliyordu. Mahmut Han çok*

yakışıklı bir adamdı. Kürtçe konuştuğu zamanlar çok daha candan, sıcak, yakışıklı oluyordu. Ulu bir kartala benziyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 44)

• İsmail Kahya

Romanda Mahmut Han’ın sadık yardımcılarında biri İsmail Kahya’dır. Mahmut Han’ın akıl danıştığı, yol göstericisi olan bir kişidir. En zor durumlarda bile çözümler üreten bir kişiliğe sahiptir. İsmail Kahya, romanda iki yönüyle karşımıza çıkar. Birincisi Mahmut Han’a ölümü göze alacak kadar bağlılığı; diğeri ise yine Mahmut Han’ın zor durumlarına ürettiği çözümlerle karşımıza çıkar.

İsmail Kahya’nın hayatı hakkında romanda bilgi verilmemiştir. İsmail Kahya’nın ne geçmiş hakkında bilgi ne de fizikî durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Romanda ismail Kahya ile, Gülbahar’ın Ahmed’i zindandan kurtarmak insanlara başvurduğunun anlatıldığı bölümlerde karşılaşırız. Gülbahar’ın yaptığı içmonologda İsmail Kahya’yı şöyle tanıtır. “*Sarayın kahyasına koştı. Babası, İsmail Kahyayı çok sever, dediğinden çıkmazdı. ...*” (Yaşar Kemal 1993: 71)

Aklıyla ön plana çıkan İsmail Kahya, en zor durumlarda bile çözümler üretir ve Mahmut Han’ı zor durumlardan kurtarır. (Yaşar Kemal 1993: 83- 84)

İsmail Kahya’nın ürettiği çözümler bazen çözüm olmaktan çıkmakta ve daha büyük sorun haline gelebilmektedir. “*İsmail Ağa: ‘Öyleyse Paşa, sana bir teklifim var.’ ‘Söyle İsmail’ ‘Şimdi haber gönderelim Hoşaba... Gülbaharla ahmet buraya gelsinler. İstersen ben giderim Hoşaba, onları alır getiririm. Ahmet Ağrıdağının başına çıkabilirse, çıktığını da bize ispat edebilirse kızı ona elimizlen vereceğiz. Düğününü de biz yapacağız. Böylelikle Ahmedin elinden kurtuluruz. Halkın dilinden, zulmünden kurtuluruz. Kimsenin bir diyeceği kalmaz.’” (Yaşar Kemal 1993: 107) Bu çözüm halkı*

ayaklandırması ve akın akın halk sarayı basmıştır. Fakat İsmail Kahya'nın üstün zekası bu soruna da çözüm bulacaktır. (Yaşar Kemal 1993: 115 - 116)

İsmail Han'ın psikolojisini olaylar karşısında aldığı tedbirlerden anlamaktayız. Bu tedbir ve çözüm önerilerinden İsmail Kahya'nın soğuk kanlı bir yaratılışı olduğu, bir insanı çocukluğundan itibaren tanısa da onu öldürtmeye kıyabilecek bir kişiliktir.

• Yusuf

Mahmut Han'ın oğlu, Gülbahar'ın aynı anneden olan erkek kardeşidir. Romanda Yusuf'un yer almasının sebebi; Mahmut Han'dan ailesinin bile korktuğunu söyleyerek, kudretini ispatlamak amaçlıdır.

Yusuf, ruh sağlığı yerinde olmayan bir gençtir. Romanda sadece bu yönüyle yer almaktadır. Ruh sağlığını çocukluğunda bir çok olaya tanık olamamasıyla kaybetmiştir. (Yaşar Kemal 1993: 77 - 78)

Çocukluğunda yaşadığı bu ve bunun gibi olaylar babasından korkmasına sebep olmuştur. *“Yusufun gözleri önünde çok baş vurdular. Beyazıt kalesinde... Zincirlerle çok insan döğdüler Beyazıtın çarşı alanında. Bütün bu işler olurken babası kendisinden geçiyor, heybetleniyor, yüzü geriliyor, gözleri parlıyor, boyu uzuyor, omuzları genişliyor, bambaşka bir insan oluyordu. Babası sanki bu anlarda yaratandı, yokedendi. Babası bu anlarda Ağrıdağından binbir gümbürtüyle, yıldırımla, şimşekle inmiş bir korku tanrısıydı. Yusuf ondan çok korkuyordu. Babası onun için bir baba değil, bir korkuydu.”* (Yaşar Kemal 1993: 78)

Gülbahar'ın Ahmed'le olan ilişkisini öğrendikten sonra derinlerde yatan korkuları yüz üstüne çıkmış; korku nöbetleri, halisilasyonlar ve paranoyalarla kurgular gerçekleştirmiştir. (Yaşar Kemal 1993: 81)

Yusuf babasının her şeyi bildiği için kendisini öldüreceği korkusuyla saklanmaya başlamıştır. *“Yusuf gün doğunca daha bir iyice korktu. Haşimdi, ha şimdi cellatlar gelecekler, kollarımı zincire vuracaklar. Ha şimdi, diye... Kilerin yanında küçük bir oda vardı. Üç adam dik durunca sığacak kadar. Hemen onun içine girdi. Kulağı kırışte... Şimdi onu arıyorlardı bütün sarayda. Sarayda arıyacak arayacak, bulamayacaklar, ondan sonra da yollara atlılar çıkaracaklardı. Paşanın oğlu kaçmış diye, bütün dünya çalkalanacaktı. Türlü dedikodular, rivayetler...”* (Yaşar Kemal 1993: 79)

Romanda Mahmut Han'ın herkes tarafından korkulan bir insan olarak görülmesinin sağlanması için babası yüzünden ruh sağlığı yerinde olmayan bir kişilikle rol alan Yusuf'un fizikî yapısı şöyledir. *“Yusufun ince, uzun soluk bir yüzü vardı. Sanki yüzü hiç güneş görmemişti. Yusuf çok da uzun boyluydu. ... Yusuf büyük ela gözlerini kocaman kocaman açtı.”* (Yaşar Kemal 1993: 51)

Beyler (Kürt Beyleri'nden Molla Kerim, Zilan Aşireti Beyi Mustafa Bey...)

Romanda bu beyler Mahmut Han'dan korkan ve korktuğu için ona yardım etmek zorunda kalan beylerdir. Aslen iyi kişilikte olan bu beyler Mahmut Han'ın korkusundan kötü kişiliğe bürünmek zorunda kalmışlardır. Mahmut Han için dağlarda atı, Ahmed'i aramışlardır. Hoşap Beyi'nin Ahmed'i korumasında Mahmut Han ile Hoşap Bey arsında haber geirip götürmüşlerdir. Bu kişilerin hayatları hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Zilan Aşireti Beyi Mustafa Bey haricinde hiç bir beyin bilgisi verilmemiştir.

• Zilan Aşireti Beyi Mustafa Bey

Zilan Aşireti Beyi Mustafa Bey, Mahmut Han'a karşı çıkmak istemiş ama bunu gerçekleştirememiştir. (Yaşar Kemal 1993: 69)

Mustafa Bey'in fiziki durumu şöyledir. *“Zilan Beyi genç, yakışıklı, atak, coşkun bir kişiydi. O konuştu. Eğri, kıvrık, kartak gagası gibi bir burnu vardı. Sesi derindi.”* (Yaşar Kemal 1993: 98)

Romanda sadece isimlerinin geçtiği insanlar da vardır. Bunlardan Erzurum Paşası Rüstem Bey'in romandaki varlığının sebebi; Mahmut Han'ın Ahmed'i yakalamak için her yola başvurduğunu kanıtlamak için konulmuştur. Diğer subaşı ve asesler ise hiç değinilmemiştir.

Romanda çeşitli görevlerle karşımıza çıkan kişiler de vardır. Bunlar çobanlar, umucular, haber getirip götüren ulaklar, ölüm ilanını halka duyuran münadiler, Ağrıdağı'nın efsanesini türküleriyle dile getiren dengbejlerdir. Bunlardan sadece habercilerden isimleri geçen kişiler vardır. Bunlardan biri Kervan Şeyhi'nin müridi ve halifesi İbrahim'dir. Diğeri ise Hoşap Beyi'nin habercisi güzel dilli Molla Muhammed'dir. Bu kişiler hakkında başka bilgi verilmemiştir.

Köylüler

Ağrıdağının köylüleri geleneklerine bağlı, birbirlerine duyarlı bir şekilde yaşarlar. Sert mizaçları vardır. Asla geleneklerine ve inançlarına dokundurmazlar. *“Dağlılar sert adamlardı. Hiç kimseyi dinlemezlerdi ama umucuyu, yakarıcıyı da kim olursa olsun, niçin olursa olsun kolay kolay eli boş çevirmezlerdi. Ağrıda her şey gelenektir. Kimse geleneğin dışına çıkamazdı.”* (Yaşar Kemal 1993: 49)

Kendilerinden bir kişiye yapılan hareketi kendilerine yapmış sayarlar ve ortak tepkilerini verirler. Atı ve Ahmed'i ortak saklamışlardır. Yine Gülbahar'ın zindana atılmasına ortak tepki vermişlerdir. Ahmed'in dağa, ölüme yaptığı yolculuğu birlikte izlemişlerdir. Aslında yaptıkları bu ortak hareket onların yönetime kızıdıklarını ve başkaldırmak için bahane aradıklarını gösterir. (Yaşar Kemal 1993: 113)

I. III. A. 2. 2. 1. b. Kadınlar

Romanda kadınlardan sadece Gülbahar üzerinde durulmuştur. Diğer kadınların isim olarak romanda yer almışlardır. Zaten romandaki kadınlar, Mahmut Han'ın sarayında yaşayanlardır. Bunlar Mahmut Han'ın eşleri ve üç kızıdır. Sarayda yaşayan bu kadınlar saraydan dışarı çıkmayan, Mahmut Han'dan korkan, halktan kopuk yaşayan, İstanbul'dan getirilen giysilerle giyinen kadınlardır.

• Gülbahar

Mahmut Han'ın kızı, Ahmed'in sevgilisidir. Diğer kız kardeşleri gibi olmayan bir kişiliği vardır. Onlar gibi saraydan dışarı çıkmayan bir yapısı yoktur; daha ziyade saray dışında halkla içi içe yaşamayı tercih eder. (Yaşar Kemal 1993: 26)

Önceki hayatı hakkında verilen bilgiler dışında Gülbahar, iyilik sever bir kişiliğe sahiptir. Zaten bu iyilik sever kişiliği ve kaval sesine duyduğu hayranlığı sayesinde Ahmed'le tanışır. Aslında Ahmed'le yine halkın içinde bulunduğu bir zamanda görmüş ve hoşlanmıştı.

Gülbahar, diğer kardeşleri gibi babasından korkmakta ve zulümlerine kızmaktadır. *“Babasına karşı kendisin içinde de uzun yıllar böyle duygular vardı. Babası her insanda, her şeyi gördüğü, her şeyi bildiği duygusunu uyandırıyor. Ve bu duygudan kurtulmak zordu. Ne kadar aklını kullanırsan kullan bu duyguya bir kere derinliğine düşmüşsen bir daha kurtulamazdın.”* (Yaşar Kemal 1993: 81) Fakat, her şeye rağmen Ahmed'e olan sevgisi önde geliyordu. Ahmed'i ölümüne seviyordu. *“Gülbaharın içine bir kurt girmiş durdurmuyordu. Geceleri gözlerine uyku girmez olmuştu. Ahmed'in yüzü gözlerinin önünde bir sarı ışık gibi gelip gidiyordu. Gülüyor, iri, mavi, gözlerinde kederlerin en acısını, en onulmazını taşıyordu. ... Niçin hep onu düşünüyor, niçin o geliyordu gözlerinin önüne? Uykuda, düşte hep o vardı. Her nereye*

baksa onu görüyordu. Kime, neye dokunsa, önce ona dokunuyordu. Bir hoş olmuştu. Her nereye gitse yüreği onu zindana zindana çekiyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 33 - 34)

Onu ölümden kurtarmak için çareler armaktadır. Kardeşi Yusuf’tan Demirci Hüso’ya, Kervan Şeyhi’nden Zindancıbaşı Memo’ya kadar herkese yardım etmeleri için yalvarmıştır.

Kendisine aşık olan Memo’nun yardımlarının nedenlerini hiç bir zaman anlamamıştır. Fakat Memo’nu Ahmed’i saraydan kurtarıırken intihar etmesi Ahmed ile Gülbahar’ın efsane olan aşklarının sonunu hazırlar. Çünkü, Ahmed, Gülbahar’ın kendisini bırakması karşılığında ne verdiğini bilememişve Gülbahar’ı bırakıp gitmiştir.

Romanda yazar tarafından Gülbahar’ın düşünceleri anlatılıyor, böylece Gülbahar’ın nasıl bir psikolojiye sahip olduğunu görebilmekteyiz. Bazen korkulu, endişeli, bazen de sevinçli ve mutlu sarayda dolaşmaktadır. (Yaşar Kemal 1993: 37-38)

Gülbahar babasının asi olarak yargıladığı gence aşık olmuş ve içinde bu imkânsız aşkın hüznüyle birlikte gelenekle çatışmasını yaşar. *“Dalgın, uyurgezer, hiç bir şey yemeden, hiç bir şeye elini sürmeden... Babası Ahmed'i bırakmayacaktı. Bıraksa da onlar hiç bir zaman kavuşamayacaklardı. Bir paşa kızını hiç bir zaman bir dağlıya vermezdi. Hem de böyle asi bir dağlıya.” (Yaşar Kemal 1993: 43)*

Romanda sadece Ahmed’e olan büyük sevgisiyle anlatılan Gülbahar, romanın sonunda Ahmed’in onu terketmesi sonucunda, sürekli nehre bakarak Ahmed’i beklemesi; ruh halinin bozulduğunu göstermektedir.

Gülbahar’ın fizikî yapısı şöyledir. *“Gülbahar orta boylu, dolgundu. Duru, açık bir teni vardı. Buğday benizliydi. ... Ağrıdaki kadınları gibi üstüste dökmeli fistanlar giyer, saçlarını kırk örgü yapardı. Gerdanlığı altındı. Ayak bileklerine Ağrıdaki kadınları gibi altın, inci, zümrüt halhallar takardı. Gülerken yanakları*

çukurlaşıyordu. Sıcak kederli gözleri, uzak özlemle yanıyordu. Bu yıl yirmi ikisine basmıştı.” (Yaşar Kemal 1993: 26)

Diğer kızkardeşleri (Gülistan ve Gülriz) ve Annesi

Romanda, bu kadınlar hakkında sadece değinilmiş ve geçilmiştir. Bu kadınlar Mahmut Han’dan korkan, sarayın dışına çıkmayan, İstanbul’dan getirtilen giysileri giyen kadınlardır.

• Gülistan

Romanda Gülistan şöyle anlatılıyor. *“Gülistanın anası Ermeni kıızıydı. Büyük ela gözlü, kırmızı saçlı, uzun kirpikli, uzun boyluydu. İstanbuldan gelirdi giyitleri... Saraydakiler gibi giyinirdi.” (Yaşar Kemal 1993: 25)*

• Gülriz

Romanda Gülriz şöyle anlatılıyor. *“Gülriz kumrala yakın sarı saçlıydı. Çok uzun, kuğu boyunluydu. Kıvrıcık kirpikliydi. Gözleri çok maviydi. O da kızkardeşi gibi İstanbulca giyinirdi. Gülriz kızkardeşleri arasında okumağa çok meraklıydı. Ahmedî Haninin şiirlerini ezbere bilir, gelir daha çocukluğundan bu yana babasının divanında şiir okurdu. Babası çocukları arasında en çok Gülrizi severdi.” (Yaşar Kemal 1993: 25 - 26)*

1. 3. 1. 2. 3. MEKÂN

Romanın merkez mekânı Beyazıt Sarayıdır. Ağrıdağı’nın bir köyünde başlayan roman Ağrıdağı’nda bulunan Küp gölünde bitmiştir. Yani romanda mekân, bütün Ağrıdağı’dır. Romandaki olaylar genel olarak saraylarda, kalelerde ve zindanda geçmektedir. Ahmed ile Gülbahar’ın aşklarının anlatıldığı bölümde mekân zindandır.

Bunun yanısıra romanın temelini oluşturan Ağrıdaki efsaneleri anlatılacağı zaman doğa manzaraları betimlenmiş böylece mekân doğa olmuştur.

Romanda çok fazla mekân isimleri geçmesine rağmen anlatılanlar sınırlı sayıdadır. Olayların yaşandığı mekânlar; Ahmed'in evi, Beyazıt Kalesi, Hoşap Kalesi, zinadan, Ağrıdaki, Küp gölü'dür. Bu mekânlar panorama, peyzaj ve dekor gibi yöntemlerle betimlenmiştir.

Betimlenmeyen, sadece isim olarak geçen mekânlar ise; Küçük Ağrı, Girid Dağı, Hakkari Dağları, İran, Turan, İstanbul gibi isimlerdir. Betimlenmeden isim olarak geçen mekânlardan bir örnek şöyledir. *“İğdir ovasından Başköye geçti. Ahuri koyağına çıktı, oradan Ahuri yaylasına geçti.”* (Yaşar Kemal 1993: 21)

Romanda panorama betimlemeleri fazla yapılmamıştır. *“Hoşap Kalesi Van gölünün doğusunda bir ovadan yükselen, büyük kervan yolunun üstünde, yüksek, duvar gibi inen sarp kayalara kurulmuş içiçe üç muhkem surla çevrilmiş, güzel bir kaleydi. Dibinden aydınlık Hoşap suyu akardı.”* (Yaşar Kemal 1993: 91)

Bu betimlemelere örnek olarak Ağrıdaki betimlemesi verilebilir. *“Ağrıdaki dünya üstüne oturmuş bir dünya gibidir, ağır, heybetli. Çok zaman Ağrının başı dumanlıdır. Bazı da bulutların yerini savrulan yıldızlar alır. Top Top, dönen, bir borandan esen yıldızlar. Güneş uzun gecelerden sonra Ağrının böğründen bir kıpkızıl ateş harmanı gibi çıkar. Ağrıdaki gecelerde daha büyür, ağırlaşır, dünya yalnız Ağrıdaymış gibi gelir insana. Ulu sessizliğini korkunç gümbürtüler parçalar. Bir uçtan bir uca... Ağrıdaki ıssızlıkta kaynar. Karanlık gecelerde Ağrı silinmez, geceye karışmaz, daha karanlık, ıssız bir gece gibi evrenin üstünde yürür. Ayışığında bir parıltıdır, salınır. Gecede korkuludur. Karanlığı duyar gibi. Yıldızsız, silme karanlık gecelerde, çok derinlerde, bin*

yıl ötelere gelircesine Ağrıdağından koygun, boğuk uğultular gelir.” (Yaşar Kemal 1993: 87)

Romanda bulunan zindanın bir kulesi vardır. Bu kuleden görünen manzara şöyledir. *“Ovadan yanaydı kule. İki adım ötelere ucu bucağı belirsiz, derin uçurumdu. Uzaklarda yıldızlar, ova, incecik kalmış tepelerin üstüne bir ulu karanlık, Ağrının gölgesi çökmüştü. Ağrının üstünde çok eski, bir yanı silinip körleşmiş, donuk bir ay asılmış duruyordu. Az sonra ayın üstünü kapkara bir bulut örttü.” (Yaşar Kemal 1993: 42)*

Beyazıt sarayının etrafının betimlemesi şöyledir. *“Saray, dağın güney ucundaki düzlükte, bir kayanın üstüne kurulmuştu. Alt yanı derin bir uçurumdu ve uçurumun dibinde ova başlıyordu. Ovadan büyük yollar geçirdi. Beyazıt kasabası saraydan doğuya, Ağrıdağının yamacına doğru toprak damlı evleriyle sıvanmıştı.” (Yaşar Kemal 1993: 54)*

Romanda daha çok peyzaj betimlemelerine yer almaktadır. Bunların en başında Küp gölü betimlemeleri gelmektedir. Sık sık betimlenen mekân efsanelerin merkezi olan Küp gölüdür. *“Ağrıdağının yamacında, dört bin iki yüz metrede bir göl vardır, adına Küp gölü derler. Göl bir harman yeri büyüklüğündedir. Çok derinlerdedir. Göl değil bir kuyu. Gölün dört bir yanı, yani kuyunun ağzı, firdolayı kırmızı, keskin, bıçak ağzı gibi ısıltılı kayalarla çevrilidir. Kayalardan göle kadar daralarak inen yumuşak bakır rengi toprak belli bir ısıltıyla yol yoldur. Bakır rengi toprağın üstünde yer yer taze bir yeşil çimen serpilir. Sonra gölün mavisi başlar. Bu, bambaşka bir mavidir. Hiç bir suda, hiç bir mavide böyle bir mavi yoktur. Laciverdi, yumuşak, kadife bir mavidir.” (Yaşar Kemal 1993: 7)*

Yaşar Kemal, romanında, bu gölün mevsimlerde aldığı görüntülerini de sık sık betimleme yoluna gitmiştir. *“Her yıl karlar eriyip de bahar gözünü açınca, Ağrıdağında bir ulu tazelik patlayınca, gölün kıyıları, ince kar çizgisinin üstü, keskin, kısa, küt çiçeklerle dolar. Çiçeklerin rengi alabildiğine parlaktır. En küçük çiçek bile mavi, kırmızı, sarı, mor kendi renginde çok uzaklardan bir renk pırıltısı olarak balkır. Ve keskin kokarlar. Gölün mavi suyu, bakır rengi toprağı baş döndürücü kokularla kokar. Ve kokular çok uzaklardan duyulur.”* (Yaşar Kemal 1993: 7)

Romanda dekor betimlemeleri sık sık yapılmıştır. *“Ahmedin evi bir kayanın dibindeydi. Yontulmamış kırmızı kayalardan örülmüştü. Kapısı genişti ve bir tek penceresi vardı.”* (Yaşar Kemal 1993: 13)

Romanda olayların en çok yaşandığı zindanın dekorunun betimlemeleri de yapılmıştır. *“Kapısı ağır bir demir kapıydı. Zincirli, ağır bir kilidi vardı. Kapının kemeri, yanı, mavi çinke taşındandı ve taş kaba, pürtüklü yontulmuştu.”* (Yaşar Kemal 1993: 34) Bu zindanın yapılışının bir hikâyesi de vardır. Bu hikâyeye göre; bu zindanı yapan da bir mahkumdu. Mahkumiyetin dertlerini bilen bu işçi, zindanı yaparken ışıklar girmesini sağlamış, böylece zindanda yatan mahkumları nemden, karanlıktan kurtarmıştı. *“Az yukardan, ince uzun birkaç pencereden zindanın dibine el büyüklüğünde, el büyüklüğünde ışıklar dökülüyordu. Zindanın kuyusu tam uçurumun başındaydı. Aşağıda Beyazıt ovası, ovada ulu bir yol bir uçtan bir uca uzayıp gidiyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 36) *“Gülbahar yordamlıyarak eski, bu saray yapılmadan yüzlerce yıl önce kayaya oyulmuş taş merdivenleri indi.”* (Yaşar Kemal 1993: 40)

Hoşap Kalesinin bir odasının betimlemesi şöyledir. *“O gece kalede, en değerli konuklara verilen yüksek tavanlı, mermer tabanlı, kırmızı keçe döşeli, duvarlarına eşsiz*

Kürt kilimleri, halıları asılmış odayı verdiler onlara. Yorganın yüzünü atlasla kaplamışlardı. Döşek geniş bir döşekti.” (Yaşar Kemal 1993: 92)

Mekânın kronolojik sıralaması şöyledir:

Ahmet’in evi

Hakkari dağları.

Beyazıt Kalesi

Zindan

Beyazıt Sarayı

Beyzat Sarayı

Beyazıt Sarayı

Beyazıt Sarayı

Gülbahar

Demirci Hüso’nun
dükkanı

Kervan Şeyhi’nin evi

Zindandaki kuyu

Hoşap Kalesi

Ağrıdağı

Küp gölü

1. 3. 1. 2. 4. ZAMAN

Romanda zaman kronolojik olarak anlatılmaktadır. Bazı bölümlerde geçmişe dönüşler yapılmıştır. Fakat genel olarak zaman, kronolojik sıralanmıştır. Zamanın anlatıldığı yerler genel olarak kış, yaz gibi mevsimlerdir. Bunların yanısıra Ahmed'in zindanda kalmasının kırkinci günü, Cumartesi Ahmed idam edilecek, Demirci Hüso Perşembe Ağrıdağı'ndan geldi, Molla Muhammet on beş günde Hoşap kalesine geri döndü gibi zamanlar da söylenmiştir.

Romanda zaman anlatılırken belirli kesitleri alarak anlatılmıştır. Mesele atın Ahmed'in kapısına gelip durmasından sonraki altı ayı atlamıştır. Altıncı ayın herhangi bir gününde geçen olayın günü belli değildir. Romanda hep zaman böyle anlatılmıştır. Romanda anlatılan zamanlardan birkaç örnek şöyledir.

“Uzun süre atın sahibinden haber çıkmadı. ... Aradan altı ay geçti. ... Bir gün, bir sabah vakti, güneş gelmiş Ağrıdağının böğrüne kıpkırmızı donmuş oturmuşken Sofi değneğine basa basa, ak uzun sakalı titreyerek Ahmede geldi.” (Yaşar Kemal 1993: 16)

“Aradan bir ay geçti geçmedi, Mahmut Han'ın adamları Ahmedin evine geldiler.” (Yaşar Kemal 1993: 17)

“Bir ömürde kırk günlük bir mutluluk... Ölene kadar bütün sevinci bu olacaktı. Kırk günlük bir sevinç.” (Yaşar Kemal 1993: 48)

“On beş gün önce Beyazıda giden Molla Muhammed bir sabah döndü.” (Yaşar Kemal 1993: 96)

“Atı getirip kapıma bağlasalar bile Cumartesi günü onların boynunu kalenin burcunda vurduracağım. ... Derken, Perşembe akşamı Hüso atı aldı getirdi.” (Yaşar Kemal 1993: 65)

Ayrıca romanda mevsimlerin de betimlemeleri yapılmıştır. Bu betimlemeleri dikkate alınca romandaki zamanın iki mevsime tekabül ettiği görülür. Bunlar güz mevsimi ve bahar mevsimidir.

“Güz aylarıydı, Ağrıdağı etekleri yangın yeriye. Kırmızı mor kayalıklar, ufak, çürük kepir taşları atların nalları altında sular gibi çağıldayarak aktı. Bir ikindi üstü Ahmedin köyü olan Sorike geldiler.” (Yaşar Kemal 1993: 20)

“Ve bir bahar günü dağlılar Ağrıya döndüler. Ahmed'i bütün Kürt Beyleri aldılar Paşanın sarayına getirdiler.” (Yaşar Kemal 1993: 30)

Romanda kronolojik olarak yaşanan olaylar şöyledir.

Atın, Sorike Köyü'ne, Ahmed'in evine gelmesi.

(altı ay)

Ahmed'in, atın Mahmut Han'a ait olduğunu öğrenmesi.

(bir ay)

Mahmut Han'ın Ahmed'e haber göndermesi.

Ahmed ile Ağrıdağı'nın halkının Hakkari Dağlarına sığınması.

Mahmut Han'ın Kürt Beyleriyle
atı ve Ahmed'i araması.

Milan Beyi'nin oğlu Musa Bey'in
Ahmed'i ikna edip Beyazıt
sarayına götürmesi. Köylülerin
Ağrıdağına dönmesi (bahar ayı)

Ahmed'in, Musa Bey'in zindana atılması

Zindana atılan Ahmed'in kaval sesini
duyan Gülbahar'ın, Ahmed'i merak
etmesi.

Gülbahar ile Ahmed'in buluşması.

Gülbaharın Ahmed'le buluşması.

Gülbaharın Ahmed'le buluşması.

Mahmut Han'ın, Sofi'yi yakalayıp
zindana atması. (güz ayında)

Sofi ile Gülbahar'ın dostluğu.

Gülbahar'ın Ahmet'i kurtarmak
için kardeşi Yusuf'a gitmesi.

Gülbahar'ın Demirci Hüso'ya gitmesi.

Gülbaharın Ahmed'le buluşması.

Gülbahar'ın Kervan Şeyhi'ne gitmesi.

(iki gün)

Gülbaharın Ahmed'le buluşması.

Demirci Hüso'nun atı getirmesi.

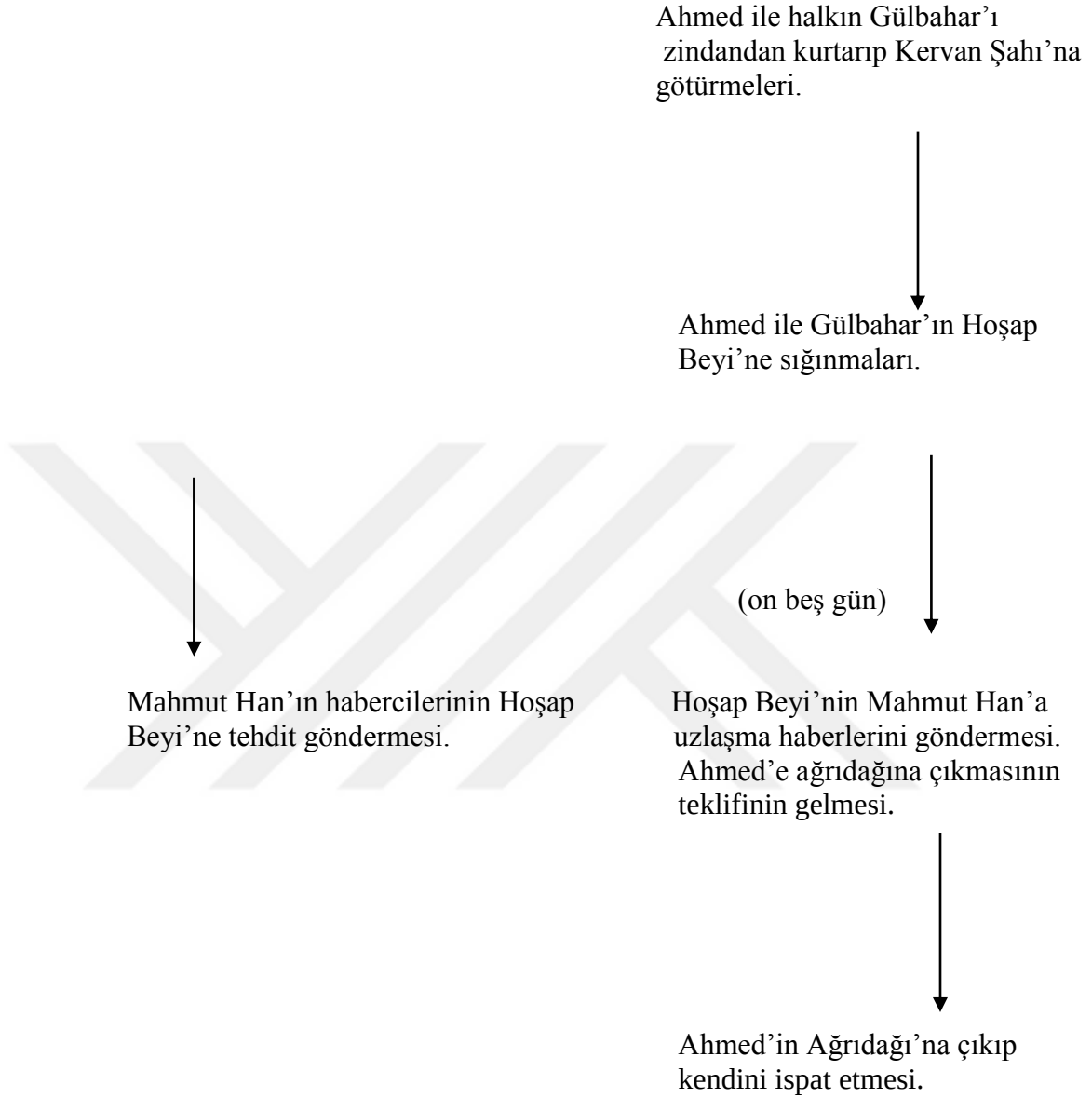
(kırkıncı gün)

Ahmedin saraydan kaçması.

Mahmut Han'ın atın kendine ait olduğunu inkar etmesi.
Gülbahar'ın Memo' dan yardım İstemesi. Memo'nun Ahmed'i bırakıp, intehar etmesi.

Yusuf, babasına Gülbahar'la Ahmed'in ilişkisini anlatması.

Gülbahar'ın zindana atılması.

1. 3. 1. 3. TEMA

Romanın olay örgüsünde yer alan birimlerin; devlet - halk, zengin - fakir çatışması etrafında toplandığı görülmektedir. Geleneklerine bağlı Ağrıdağı halkına yüzyıllarca zenginler ve devlet güçleri sömürmüş ve zulmetmiştir. Zulmedilen, işkence gören halk, zulümlere hiç bir zaman toplu halde karışılık verememiştir. Artık çileden çıkan halk, sudan sebepleri bahane ederek devlete başkaldırmıştır. Romanın teması halkın devlete

başkaldırısıdır. Romanda anlatılan Gülbahar ile Ahmed'in aşkı ise bu başkaldırıcıyı sağlaması için konulan, halkı tetikleyici unsur olarak anlatılmıştır.

Romanda bir paragraf vardır ki, bu paragraf romanın temasını anlatmaktadır. *“Mahmut Han o gece sabaha kadar uyuyamadı, sarayın içinde döndü durdu ve düşündü. Ölümü ve hayatı düşünüyordu. İnsanları, şu dağlardan, ovalardan kopup gelen kalabalığı düşünüyordu. Bunlar bir erkek ve bir kadının mutluluğu için buraya toplanmışlardı. Dışardan bakınca öyle görünüyordu. Ama bunun altında çok şey vardı. İnanılmaz bir öfke vardı. Yüz bin yılın başkaldırma duygusu vardı. Şu konuşmayan, kıpırdamayan öfke... Bir delikanlıyla bir kızın sevdasını bahane eden öfke... Gittikçe zaman bozuluyor ve halk azıtıyor. Bugün benim sarayımı tutarlar kız bahanesiyle, yarın İstanbul şehrinin doldurur Padişahın sarayının kapısını tutarlar başka bir bahaneyle. Vakterişti gibime gelir. Şu halka çare bulamazsak hepimizin kellesi gider. Yarın zulmü bahane ederler, öbürsü gün vergiyi, öbürsü gün sarayımızı, übürsü gün ekmeği... Ve birikirler birikirler... Yüz bin yılın öfkesi ve acısıyla... Şimdiki gibi sessiz birikirler. Ve bu kalabalığa güç yetmez. Onlarla ordular, bir dünya kadar ordu olsa başa çıkamaz. Bunlar bir araya gelmeye görsünler, önüne geçilmez. Bir çare , bunları durdurmak için bir çare...”* (Yaşar Kemal 1993: 113)

Ağrıdaki halkının zenginlerden, devlet adamlarından çektiği çileleri efsanevi bir şekilde dile getirilmiştir. Halk, Ağrıdaki'nın halkıdır. Çektikleri acılara Ağrıdaki'nın büyüklüğünü ve kişileştirilmiş halini de katarak hikâyeyi efsaneleştirmişlerdir. *“Her yıl, bahar çiçeğe durduğunda, dünya nennilendiğinde, Ağrıdaki'nın çobanları dört yandan gelirler, kepeneklerini gölün bakır toprağına atıp üstüne otururlar. Bin yıllık sevda toprağının üstüne otururlar. Tan yerleri ışıırken kavallarını bellerinden çekip*

Ağrıdağının öfkesini, sevdasını çalarlar. Ve gün kavuşurken bir ak kuş gelir...” (Yaşar Kemal 1993: 126)

1. 3. 1. 4. DİL VE ANLATIM

Roman tamamen üçüncü şahsın ağzından, ilahi bakış açısıyla yazılmıştır. *“İnşallah dağın başında ı ışık yanar İsmail Ağa. Yoksa...” Birden böylesine içini, korkusunu en yakını İsmail Ağaya bile açtığına utandı. Ağzında bir şeyler geveledi, söziünü değiştirmeye kalktı, beceremedi. Başını önüne eğdi. İsmail Ağa onun pişmanlığını anladı. ...” (Yaşar Kemal 1993: 115)*

“Babasına karşı kendisin içinde de uzun yıllar böyle duygular vardı. Babası her insanda, her şeyi gördüğü, her şeyi bildiği duygusunu uyandırıyor. Ve bu duygudan kurtulmak zordu. Ne kadar aklını kullanırsan kullan bu duyguya bir kere derinliğine düşmüşsen bir daha kurtulamazdın.” (Yaşar Kemal 1993: 81)

Anlatıcı her şeyi görür, bilir. *“Mahmut Han o gece sabaha kadar uyuyamadı, sarayın içinde döndü durdu ve düşündü. Ölümü ve hayatı düşünüyordu. İnsanları, şu dağlardan, ovalardan kopup gelen kalabalığı düşünüyordu. Bunlar bir erkek ve bir kadının mutluluğu için buraya toplanmışlardı. Dışardan bakınca öyle görünüyordu. Ama bunun altında çok şey vardı. İnanılmaz bir öfke vardı. Yüz bin yılın başkaldırma duygusu vardı. Şu konuşmayan, kıpırdamayan öfke... Bir delikanlıyla bir kızın sevdasını bahane eden öfke... Gittikçe zaman bozuluyor ve halk azıtıyor. Bugün benim sarayımı tutarlar kız bahanesiyle, yarın İstanbul şehrinin doldurur Padişahın sarayının kapısını tutarlar başka bir bahaneyle. Vakterişti gibime gelir. Şu halka çare bulamazsak hepimizin kellesi gider. Yarın zulmü bahane ederler, öbürsü gün vergiyi, öbürsü gün sarayımızı, übürsü gün ekmeği... Ve birikirler birikirler... Yüz bin yılın öfkesi ve*

acısıyla... Şimdiki gibi sessiz birikirler. Ve bu kalabalığa güç yetmez. Onlarla ordular, bir dünya kadar ordu olsa başa çıkamaz. Bunlar bir araya gelmeye görsünler, önüne geçilmez. Bir çare , bunları durdurmak için bir çare...” (Yaşar Kemal 1993: 113)

Anlatıcı, romandaki olaylar karşısında tepkisini gizleyemez. “*Kervan Şeyhinin mührünü Hüso gibi adam dağlılara götürsün de, eli boş dönsün, böyle bir şey olamazdı.*” (Yaşar Kemal 1993: 63)

Yaşar Kemal’in dili şiirseldir. Şiirselliğe kattığı coşkunlukla okurda büyümlü bir atmosfer oluşturur. “*Ve dağ yürüyordu kaval sesinde. Ve uçurumlar, çığlar, ayaz gece, yıldızlar patlıyordu. Ayışığı patlıyordu. Ve dağ bütün hışmıyla yürüyordu. Terlemiş, soluklanan... Bir ulu dev gibi göğüs geçiriyordu Ağrı.*” (Yaşar Kemal 1993: 12)

Romanda sık sık tekrarlanan ‘Ağrıdağı’nın öfkesi’ isimli çobanların ve dengbejlerin anlattığı efsanenin anlatıldığı paragraflar vardır. Bu, romanın başından sonuna kadar kısalı uzunlu anlatılmaktadır.

Yaşar Kemal, bu efsanevî hikâyeleri şiirsel bir dille dile getirir. (Yaşar Kemal 1993: 7 - 8)

“*Her yıl, bahar çiçeğe durduğunda, dünya nennilendiğinde, Ağrıdağının çobanları dört yandan gelirler, kepeneklerini gölün bakır toprağına atıp üstüne otururlar. Bin yıllık sevdâ toprağının üstüne otururlar. Tan yerleri ısıırken kavallarını bellerinden çekip Ağrıdağının öfkesini, sevdasını çalarlar. Ve gün kavuşurken bir ak kuş gelir...”* (Yaşar Kemal 1993: 126)

Romanda, romanla alakalı küçük küçük efsanevî hikâyeler anlatılmaktadır. “*Ağrının tam tepesinde bir ateş harmanı vardır. Doruğun tam ortasından bir kuyu dünyanın tam ortasına iner. İlk ateş bu kuyudan alınmıştır. İnsanoğlunun gördüğü ilk ateş Ağrıdağının yüreğindeki ateştir. İnsanlar bu ateşi almak istemişler, almışlar da ...*

Ateşi kaçıranlardan bir tanesi dağın gafletinden faydalanmış, ateş gönlünden bir tutam ateş koparmış, başlamış dağdan aşağı koşmağa, ta aşağılara inmiş. Tam bu sırada Ağrı uyanmış, bakmış ki ateşi koparan başını almış gidiyor. Hemen eli ateşli adamı orada, olduğu yerde yakalamış, durdurmuş. Adamı da, elindeki ateşi de o anda, orada dondurmuş. Ağrıdağının yamaçları böyle taş olmuş adamlarla dolu. Ağrı, doruğuna çıkan, orayı göreni, ateşini çalsın çalmasın, hiç bir zaman bağışlamamıştır.” (Yaşar Kemal 1993: 107)

Romanda çok fazla öyküleyici anlatım türü kullanılmaktadır. “*Gülbaharın içine bir kurt girmiş durdurmuyordu. Geceleri gözlerine uyku girmez olmuştu. Ahmed’in yüzü gözlerinin önünde bir sarı ışık gibi gelip gidiyordu. Gülüyor, iri, mavi, gözlerinde kederlerin en acısını, en onulmazını taşıyordu. ... Niçin hep onu düşünüyor, niçin o geliyordu gözlerinin önüne? Uykyda, düşte hep o vardı. Her nereye baksa onu görüyordu. Kime, neye dokunsa, önce ona dokunuyordu. Bir hoş olmuştu. Her nereye gitse yüreği onu zindana zindana çekiyordu.*” (Yaşar Kemal 1993: 33 - 34)

Romanda açıklayıcı anlatım türüne de çok rastlanmaktadır. “*Kadim bir gelenek vardı. Bir delikenli bir kızı kaçırıp da bir eve sığındığında, kızın babası kim olursa olsun, sığınılan evin sahibi kızı ona veremezdi. Babasının rızasını ne pahasına olursa olsun alır, başlığını verir, düğününü yapardı. Böyle kaçırılmış kızlar yüzünden çok kan dökülmüştü.*” (Yaşar Kemal 1993: 90 - 91)

Bazı paragraflarda birden fazla anlatım teknikleri kullanılmıştır. “*Bir keresinde çocuktu Yusuf, kasabanın alanında bir eşeğe ters bindirilmiş, çırılçıplak, yalnız avret mahali kapalı bir adam. Eşeğin başını gözleri bıçılğanlı, kirpikleri dökülmüş biri çekiyor. Kirpikleri dökülüp yerinde kıpkırmızı et parçası kalmış, çapakları yanağına bulaşmış. Eşeğin her iki yanında, çok iri iki adam. Adamın birisinin elinde koca bir*

satır, kanlı. Ötekinin elinde parlayan küçük bir hançer... Şimdiki gibi gözlerinin öünde. Hançerli adam uzundu eşeğe ters binili, yumulmuş, kolları kıl örmelerle bağlanmış adamın sol kulağını tuttu, sonra kulağı kökünden kesti. Arkasından da bir kulağa, bir kalabalığa bakıp güldü. Adam korkunç bir acıyla bağırdı, kıvrandı, kıl ip kollarına oturdu. Kulağın yerinden kanlar fışkırıyordu. Cellat kulağı uzağa fırlattı, kalabalığın üstünden. Kulak vardı, bir dükkanın içine düştü. Dükkancı iri, geniş, top kara sakallı, kartal burunlu birisiydi. Dükkanın içine düşen kanlı kulağa öyle baktı kaldı. Gözlerini, büyülenmiş gibi, daha kanayan kulağa dikmiş, kıpırdamıyor, gözlerini de hiç kırpıyordu. Eşek kan içinde kaldı. Büyük palalı adam keskin palasıyla çıplak adamın derisini soyuyordu. Koyun derisi yüzer gibi. Adamın sesi bağırmaktan çıkmaz olmuştu. Hırıldıyordu yalnız. Çok kalabalık toplanmıştı. İnsanların yüzü hiç de öyle korkulu değildi. Adamı ikindiye doğru getirdiler sarayın kapısındaki taşlığa attılar. Kan akıyordu hep. Bütün kasaba, evleri, dükkanları, yollarıyla kana bulanmıştı. Topraktan kan fışkırıyordu. Yusuf o gece sabaha kadar kustu. Kasabanın bütün çocukları da kusuyordu. Kan köpükleniyordu. Anası başucuna oturmuş ağlıyordu. Babası diyordu ki: ‘Alışır, alışırsın. Bu dünyada başka türlü yaşamasının hiç bir çaresi yok...’ Anası durmadan ağlıyordu. Yusuf bayıldığını anıyor. İşte bundan sonra böyle eşeğe ters bindirilmiş çok insan gördü Yusuf. Tüyü bile kıpırdamadı.” (Yaşar Kemal 1993: 77 - 78)

Yaşar Kemal, diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da yöresel ağızları iyi temsil etmiştir. İyi tanıdığı insanların kullandığı konuşma dilini özgün bir şekilde dile getirmiştir. “Gölün dört bir yanı, yani kuyunun ağzı, firdolayı kırmızı, keskin, bıçak ağzı gibi ışıltılı kayalarla çevrilidir.” (Yaşar Kemal 1993: 7) “Kırmızı kayalıkların dibine, bakır toprağın, bin yıllık baharın üstüne kepeneklerini atıp gölün kıyısına firdolayı otururlar. Daha gün doğmadan Ağrıdağının harman olmuş yalp yalp yanan yıldızları

altında kavallarını bellerinden çıkarıp Ağrıdağının öfkesini çalmaya başlarlar.” (Yaşar Kemal 1993: 8)

“Bunu şöyle hayal meyal anıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 11) “ ‘Atı getirene beş at, bir de elli altın verecekmış.’ ‘Bele,’ dedi.’ ” (Yaşar Kemal 1993: 16) “Dünya ilk kurulduğundaki gibiydi. Siniler sinek yoktu.” (Yaşar Kemal 1993: 21) “İstanbuldan gelirdi giyitleri... Saraydakiler gibi giyinirdi. ... İstanbulca giyinirdi.” (Yaşar Kemal 1993: 27 - 28) “ ‘Paşa seni istiyor,’ diye sözünü tekrarladı. ‘Bes seni görmek istiyor’ ” (Yaşar Kemal 1993: 30)

“ ‘Nasıl olu, balam?’ dedi. ‘Zindancıbaşı izin verir mi?’ ” (Yaşar Kemal 1993: 33) “Gülbahar bunu düşündükçe yüreğine ağı gibi bir acı doluyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 33) “Gülbahar yordamlıyarak eski, bu saray yapılmadan yüzlerce yıl önce kayaya oyulmuş taş merdivenleri indi.” (Yaşar Kemal 1993: 40) “Zindandan gelen kaval sesini duyunca kendine geldi. Tepeden turnağa bütün bedeni çıngıştı.” (Yaşar Kemal 1993: 43) “Ama her gece Memodan açkı nasıl istenir, onun o acılı yüzüne nasıl bakılırdı.” (Yaşar Kemal 1993: 44) “Memo arkasından seğirtti, ona açıkları uzattı, odasını gösterdi.” (Yaşar Kemal 1993: 45)

“Yazığım geliyor Sofiye. Çok yazığım geliyor.” (Yaşar Kemal 1993: 47) “Her gece de meşenin üstünde karvankıran yıldızı gün doğuncaya kadar yalbirdayarak salınır dururdu.” (Yaşar Kemal 1993: 60) “Gagalarını bilemiş, çırnaklarını çıkarmışlar.” (Yaşar Kemal 1993: 60) “Gülbahar oradan ayrıldı, başı dönüyordu, içindeki umut ışığı azıcık yalazlamıştı.” (Yaşar Kemal 1993: 62)

“Şimdiye iyice yumşamış, eski ermiş haline ulaşmıştı.” (Yaşar Kemal 1993: 68) “Uzun güzel yüzü, kara gözleri, kıvrıcık abanoz sakalı kedere batmıştı.” (Yaşar Kemal 1993: 71) “Memonun avucundaki bir tutam saç kapkara yalım, bir ışık gibi balkıdı,

incecikten yeşillenmiş toprağın üstüne aktı.” (Yaşar Kemal 1993: 75) “İsmail Ağa yelyepelek dışarı çıktı.” (Yaşar Kemal 1993: 85) “Vakteriştı gibime gelir.” (Yaşar Kemal 1993: 113) “Sonra gene yapıştı, sonra da bir iyice ayrılıp kalktı yekindi, dağın karşısında durdu.” (Yaşar Kemal 1993: 113) “Çadırların sönük ışıkları Ağrıya serpilmiş ipileşiyorlardı.” (Yaşar Kemal 1993: 123)

Yaşar Kemal, romanda sık sık atasözü, deyimlere ve ikilemelere yer vermiştir. *“Bunu şöyle hayal meyal anıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 11) “Konağı velveleye verdi.” (Yaşar Kemal 1993: 18) “ ‘Bir dağlı, bir talancı, bir çocuk, daha bıyığı bitmemiş, benim atımı çaldı, bana hakarete bulundu’ diyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 18)*

“Gülbahar baktı ki bu kocamış, beli bükülmüş adamın dişleri öyle duruyor, öyle apak.” (Yaşar Kemal 1993: 27) “Ahmet hiç boyun kırmadı” (Yaşar Kemal 1993: 31) “Bunu duyunca Paşanın kanı başına sıçradı, bağırды.” (Yaşar Kemal 1993: 31) “Elinin her değdiği şey, canlı cansız bir sevgi yalımında ürperiyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 37) “Bekledikçe coşkusu artıyor, yüreği daha çok, vurulmuş bir kuş yüreği gibi çarpıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 40) “Yüreği ağzına geldi.” (Yaşar Kemal 1993: 45) “Sofı taş kesildi.” (Yaşar Kemal 1993: 57) “Uçan kuştan, akan yılandan car umuyordu. Doluya koyuyor almıyor, boşa koyuyor dolmuyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 57)

“Bu yoldan geçen kervancı kim olursa olsun, hangi milletten olursa olsun, azdan az, çoktan çok bu meşenin dibine paralar bırakırdı.” (Yaşar Kemal 1993: 59) “Kervan Şeyhinin ardından ağzına geleni söyledi.” (Yaşar Kemal 1993: 63) “ ‘Vurdursun,’ dediler. ‘Kıyas kıyamete kalmaz.’ ” (Yaşar Kemal 1993: 70) “Gülbahar sessiz, siyim siyim ağlıyor, içinden: ‘Ağı vereceğim ona... Ağrıdağının boz yılanının ağısını... Göz açıp kapayınca kadar günden gölgeye götürmeyecek bir ağı vereceğim ona.’ ” (Yaşar Kemal 1993: 71)

1. 4. “BİNBOĞALAR EFSANESİ” ROMANININ TANITIMI

Binboğalar Efsanesi romanında Çukurova yöresinde yaşayan Türkmenlerin efsaneleşmiş hikâyesi anlatılmaktadır. Roman yirmi dokuz bölümden oluşmaktadır. Bölümleri ayırmak için bölümün başında kısa özet veya bilgiler verilmiştir.

Romanın ilk basımı 1971’dedir. Elimizdeki kitap on ikinci baskısı, 1993 basımıdır. Roman, toplam 304 sayfadır.

1. 4. 1. “BİNBOĞALAR EFSANESİ” ROMANININ ÖZETİ

Roman mayısın ilk haftası başlar. Türkmenler, Hızır ile İlyas’ın buluşmasını kutlamak ve Hızır ile İlyas’tan kışlak istemek için Aladağ’da toplanırlar. Herkes bulumayı görünce bunu dilayecektir. Çünkü bir önceki yıl yerleşik hayatı sürdürenler tarafından türlü işkencelere maruz kalmışlardır. Hızır ile İlyasın buluşmasını Kerem adında bir çocuk görür. Fakat, o kışlak yerine bir şahin istemiştir.

Sonbahar gelmiş Türkmenler Çukurovaya göç etmeye başlarlar. Buranın yerli halkı sırasıyla gelip haraç isterler. Bunlardan ilk gelen Muhtar Fehmi Ağa’dır. Ardından Köse Ali Ağa gelir. Köse Ali Ağa, toprakları Türkmelere satmıştır. Tapusunu almaya şehire gittiklerinde orasının Köse Ali’ya ait olamadığını öğrenirler. Bir arzuhalciye dileklerini arzuhalciye yazdırıp; Devletin kamu kuruluşlarına başvururlar. Fakat, hiç bir sonuç çıkmaz. Ardından konakladıkları yeri sahiplenene çok kişi çıkar. Bunlardan Bozduvar köylüleri silahla haraç ister. Kasabanın uzatmalı onbaşı gelir ve o da haracını aldıktan sonra gider. Yine başka bir köy olan Sandal köylüleri haraç ister.

Bu obada Halil adında obanın Bey’i vardır. Bu Bey’in çadırına yıllar önce köylüler saldırmıştır. Halil de gidip o köyü yakmıştır. Halil bundan sonra dağlarad yaşamıştır. Halil’in yaktığı köyün halkı bir gece gelir ve Karaçulluların obasını yakar.

Kerem, yangında ailesini kaybettiği düşüncesiyle obadan kaçır. Daha önceden uzatmalı Onbaşı, Kerem'in şahinini almış; oğluna götürmüştür. Kerem şahinini almak için kasabaya gider. Yangının ardından obanın demirci ustası Haydar Usta Adana'ya gider. Adana'da Ramazoğulları Beyliğı'nin Beyi'ni aramaya gider. Fakat, dönem değışmiştir. Artık yeni yönetimde eyaletler yoktur. Ve zengin olan herkes beydir. Orada Kereme Ali adındaki birisi Haydar Ustaya yardım eder. Haydar Usta henüz yeni düzeni kavrayabilecek durumda değildir. Otuz yıldır yaptığı kılıcı alacak ve şehrin Beyi'ne verecektir. Şehrin Beyi de ona ve obasına kışlak için toprak verecektir. Kerem Ali'nin yönlendirmesiyle Ramazanoğulları Beyliğı'nin torunlarından Hurşit Bey adında entellektüel birisinin yanına gider. Buradan istediğı ilgiye ulaşamaz. Ardından başka zengine gider. Oradan da beklidiğı ilgiyi göremeyince Ankara'ya gider. Orada İsmet Paşa'yı bulur. İsmet Paşa, kılıcın güzelliğine bakar ama Haydar Usta'nın isteğı tepkiyi vermez. Haydar Usta umduğunu bulamayınca obasına geri döner.

Kerem şahinin peşindeyken, Haydar Usta da kışlak için uğraşırken obalılara köylüler zulüm etmeye devam etmektedirler. Obanın kahyası olan Süleyma Kahya, bir beyin yanına gitmiş ve son kalan paralarıyla toprak almak istemiştir. Bir köyde de başka bir Türkmen obasının borçla toprak alması ve toprak sahibinin zulmü sebebiyle toprak sahibini, yörük kadınları öldürmüştür. Bu yüzden toprak sahibi Süleyman Kahyaya toprağı satmaz. Süleyman Kahya, Kerem ve Haydar Usta obaya dönerler. Haydar Usta karşılaştığı gerçekler karşısında, bu acıya dayanamaz ölür.

Obanın en güzel kızı Halil'e aşiktir. Kızın adı Ceren'dir. Senelerce Halil'i bekler. Fakat, ona yerleşik yaşamda yaşayan bir beyin oğlu aşiktir. Çocuğun adı Oktay'dır. Oba halkı da Ceren'in Oktay'la evlenmesini istemektedir. Çünkü, Oktayla evlenirse kışlak sahibi olacaklardır. Ceren asla bu baskılara boyun eğmez. Halil gideli beş yıl olmuştur.

En sonunda Ceren dayanamaz ve Oktayın evlenme teklifini kabul eder. Tam düğün sırasında Halil gelir; Ceren'i kaçıır. Oba halkı Hızır ile İlyas'ın buluşmasını kutlamak için Aladağ'da buluştuklarında Halil'in de orada olduğunu duyunca; beş mayısı altı mayısa bağlayan kutsal gecede Halil'i öldürürler. Ceren Halil'i gömer ve obaya gidip Halil'in çadırını yakar. Böylece yüzyıllardır, Türkmenliğin simgesi halinde taşıdıkları Beylik çadırını yakarak Türkmenliği bitirmiş olurlar.

1. 4. 1. 1. ZİHNİYET

Çukurova'nın Binboğa dağlarında yaşayan Türkmenler, geleneklerini zor şartlarada sürdürmeye çalışmaktadır. Aslında Türkmenleri de Türkmen yapan bu gelenekleridir. Konar göçer hayat onların bu geleneklerini sürdürmelerini sağlamıştır. Yakınçağda yerleşik hayata geçmeyen toplum kalmamasına rağmen, bu topluluk, onları var eden konar göçer geleneğini sürdürmede kararlı davranmışlar ve dünyaya bu uğurda başkaldırmışlardır. Fakat yaşanan dönem konar göçer yaşam tarzını içinde barındırmayan bir dönemdir. Öyleyse zihniyet Türkmenlerin zamana, zamanın insanlarına rağmen geleneklerini yaşatmaya çalışmalarıdır.

Türkmenlerin geleneklerini sürdürmeye çabaladıkları zaman; öyle bir zamandır ki bu geleneklerin yaşamsına izin vermez. Romanda anlatılan Karaçullu yörükleri gibi, geleneklerini sürdürmeye çalışan diğer yörükler yerleşik hayata geçen halk tarafından zulümlere uğrarlar. Öyleyse yörüklüğün baş düşmanı yerleşik hayattır. Çünkü yerleşik hayata geçen herkes, geçmişini unutup göçebe akrabalarına zulüm ederler.

Türkmen boylarının özellikleri başlı başına efsanedir. Romanda, efsaneleşmiş Türkmenler hakkında şunlar söylenmektedir. *“Horasandan geldik omzumuzda uzun şelfeler, elimizde uzun Mısri kılıçlar, temreni çelik kargılar. Gururlu, onurlu, ezilmemiş,*

göç eden, bir sel gibi bent tanımadan akan, aşılmaz dağlar aşan, gidilmez yolar giden, ordular bozan, kaleler yıkan. Altın dibeklerde kahveler döğen... Bir konuk gelince diz boyu halılar seren, ayağının altına... Horasandan geldik.” (Yaşar Kemal 1993: 62)

Türkmenler tarih boyunca hep göç etmişlerdir. Horasan’dan Anadolu’ya kadar gelen bu boy, yerleşik hayata çoktan geçmiş Osmanlı Devleti’yle çatışma yaşamıştır. Çünkü, Osmanlı Türkmenlerin yerleşik hayata geçmelerini istemiştir. Osmanlı onları boyunduruğu altına alıp kendi kurallarına göre yaşatmak istemiştir. Oysa Türkmenlerin en önemli özelliği konar göçerliktir. Romana göre 1876 yıllarında Osmanlı ile aralarında yaşanan savaşta bir bölüm Türkmen yerleşik hayata geçmiştir. Bu savaşta yerleşik hayata geçmeyenler geleneklerini yaşatma çabasına girmişlerdir.

Romadaki zihniyetin Türkmenlerin yakınçağa uygun olmayan yaşamlarına rağmen geleneklerini yaşatma çabaları gösterdiklerini söylemiştik. Türkmenlerin gelenekleri romanda anlatılan Karaçullu obası halkından hareketle şöyledir.

Karaçullu Obası Türkmenlerinden Hareketle Türkmenliğin Özellikleri

- Türkmenler konar göçer hayat yaşamaktadırlar. Yaşamları bunun üzerine kuruludur. Osmanlı Türkmenlerin bu adetlerine saygı göstermemiş ve onlara iskanı zorunlu tutmuştur. (Yaşar Kemal 1993: 42)

- Obanın bir beyi vardır. Obanın beyinin görevinin ne olduğu hakkında bilgi verilmemiştir. Fakat yapılan törenlerde gelip beyliğinde bulunması gerekmektedir. “*Bir Bey, Beylik yapmasa da böyle bir günde, Hıdır ellez gecesinde obasını bırakamaz.*” (Yaşar Kemal 1993: 299) Türkmenler, çadırlarıyla bir o yayladan bir o yaylaya göçerler. Bu çadırların içinde boylarının temsil eden oba beyinin çadırı vardır. Bu çadır ve bu çadırın sahibi olan obanın Bey’i yörükliğin temsilcisidir. (Yaşar Kemal 1993: 203)

Bu çadır kutsaldır. İçinde obanın sancağı, davulu, tuğu, teberi vardır ve yabancılar bu çadıra giremez. (Yaşar Kemal 1993: 224)

Obanın beyi ölmüşse, hatta yoksa bile bu çadır mutlaka kurulur. Çünkü bu çadır Türkmenliğin simgesidir. Konakladıkları yere ilk bu çadır kurulur ve gidecekleri zamansa ilk bu çadır çözülür. “Çadırı imeceyle bütün çadırlardan önce kurulur, bütün çadırlardan önce sökülür develere bağlanırdı. Her bayramda, Hıdırellezde obalılar Halilin çadırına gelirler niyazda bulunurlardı.” (Yaşar Kemal 1993: 203) “Hallille Ceren çadırlara yollandılar. Halilin boş beylik çadırı gene kurulmuştu. ...” (Yaşar Kemal 1993: 299)

- Türkmenlerde kararları erkekler almaktadır. Obanın en yaşlısının etrafında, derimevi denilen çadırdaki toplanırlar ve orada karar alırlar. Obanın bir başı vardır ve son kararlar ondan çıkar. Bu obanın da başı Süleyman Kahya’dır. “Süleyman Kahya obanın başı, kahyasıydı, ...” (Yaşar Kemal 1993: 50) Obanın başı olan Süleyman Kahya’nın kontrolünde kararlar alınır. (Yaşar Kemal 1993: 50)

Derimevi denilen çadırdaki gelen misafirler ağırlanır. (Yaşar Kemal 1993: 11)

- Türkmenliğin en önemli mesleği demirciliktir. Obanın erkeklerinin içinde bir zanaatçı vardır ki Türkmenliğin en önemli mesleğini gerçekleştiren kişidir. Bu kişi yaptığı işten dolayı kutsaldır. Mesleği ise kutsal meslek olan demirciliktir. (Yaşar Kemal 1993: 99, 143, 250)

- Türkmenler göçebe hayatı yaşadıkları için ölümlerinin belirli bir mezarları yoktur. “Obada gelenekti, ölümlerin mezarları sorulamazdı. Ne kötü. Sorulsa bile kimse ölüsünü nereye gömdü, bulamazlardı ki....” (Yaşar Kemal 1993: 105)

- Türkmen geleneğine göre ölen insanın eşyaları yakılır ve bunu kendi akrabası yapar. Yine bu geleneklere göre ölen kişinin atı da öldürülür. (Yaşar Kemal 1993: 274)

- Türkmenler, Hızır ile İlyas hikâyesine inanmaktadırlar. Her yıl beş mayısı altı mayısa bağlayan gece Hızır ile İlyas'ın kavuştuğunu düşünürler. (Yaşar Kemal 1993: 15 - 16)

Bu yıldızların kavuşmasını gören kişinin dileği ne olursa olsun kabul olur. (Yaşar Kemal 1993: 16)

Bu kutsal gün için, önceden, oba çadırlarını kutlayacakları mekâna kurarlar. Obanın beyi de orada olması gerekmektedir. O gece buluşmayı gören kişinin dileği ne olursa olsun kabul olur. O gece için yapılan eğlenceye toy denilmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 12 - 13 - 14)

Hızır ile İlyas'ın buluşmasında Türkmenler tek yürek olup kışlak istemektedirler. Fakat bu dileğin kabul olması için obadan bir kişinin bile uyumaması gerekmektedir. *“Bu gece kimse uyumasın. Hiç kimse. Bu gece bir tek kişi uyursa büyü bozulur, büyü...”* (Yaşar Kemal 1993: 12)

- Türkmenlerin, Hızır ile İlyas hikayesine inandıkları gibi farklı inançları da vardır. Bunlardan bir tanesi ermişlerin olduğuna inanmalarıdır. Romanda Haydar Usta, bir ermiş olarak Türkmenler tarafından benimsenmiştir. Haydar Usta öldüğünde ermiş bir kişiye yapılan törenle mezara koyarlar. (Yaşar Kemal 1993: 274)

1. 4. 1. 2. YAPI

1. 4. 1. 2. 1. OLAY ÖRGÜSÜ

Çukurova'da yaşam şartları yerleşik hayattan başka yaşam tarzına izin vermese de, her şeye rağmen kendi geleneklerini yaşatmaya çalışan Türkmenler'in hayat karşısında başkaldırıları anlatılmaktadır. Fakat, zaman öyle bir zamandır ki Türkmenler zulümlere,

işkencelere daha fazla göğüs geremeyeceklerdir. Çözülme içte başlayacaktır. Zaten Türkmenleri geleneklerinden kendilerinden başka kimse ayıramaz.

Türkmenlerin zaman karşısında kendi içlerinde yaşadığı çözülmenin anlatıldığı bu romanda birimleri bu dikkatle ayırdığımızda karşımıza üç birim çıkmaktadır. İlk birim Türkmenler'in yaylak ve kışlak bulabilmek için köylülerden, devletten çektiği zulümlerin anlatıldığı birimdir. İkinci birim, bu zulme kendi kışlak ve yazlaklarına yerleşerek dur demek isteyen Türkmenlere, Hasan Usta'nın çareler araması anlatılmaktadır. Üçüncü birim, Hasan Usta'nın Türkmenler'e çare bulamaması ve Türkmenlerin simgesi olan Beylik çadırının yakılmasıyla Türkmenler'in yüz yıllar süren göçebelik geleneğinin son bulması anlatılmaktadır.

1. 4. 1. 2. 1. 1. Birim, 1. Bölüm:Türkmenler'in Köylülerden ve Devletten Zulüm Görmesi.

İlk birim olan bu birimde Türkmenlerin geleneklerine sahip çıkıp, zamanında Osmanlı'dan çektiği zulümlerin devam ettiğinin göstergesi olan çektikleri zulümlerin anlatıldığı birimdir. Bu birim ilk on altı bölümden oluşmaktadır. Bu birimdeki amaç, sadece geleneklerini devam ettirmek isteyen Türkmenler'in bu uğurda köylüden, devletten işkenceler gördüğünün anlatılmasıdır.

Roman Hızır İlyas hikâyesinin yaşandığı günlerde başlamaktadır. Hızır ile İlyas'ın geleceğine, onların dileklerini kabul edeceğine inanan Türkmenler; bu kavuşmayı görememiş ve hüsrarla tekrar kışlak arayışına girmişlerdir. Kavuşmanın yaşanacağı gece için herkes kışlak duası edeceğine söz vermelerine rağmen kimse, bir kaç kişi hariç bu duayı dilememişlerdir. O gün, herkes toplu yaşayacağı kışlak yerine kendi şahsi dileklerini tutmuştur.

Bu birimin ilk bölümünde geçmişe dönüşler yapılarak kişiler tanıtılmış ve dilekleriyle bağlar kurulmuştur. Geçmişte yaşanmış olaylar ve kişilerin dilekleri şöyledir.

- Kerem —————→ Demirci Haydar Usta'nın torunu

Romanda Hızır ile İlyas'ın buluşmasını gören insanın dileğinin kabul olacağı söylenmiştir. O gece kavuşmayı gören Kerem'dir. Haydar Usta ile beş meyısı altı mayısa bağlayan, Hızır ile İlyas'ın kavuşacağı gece Kerem, yörüklerin hepsinin tutması gerektiği dileği tutmamıştır. Onun birçok dileği vardır. Fakat bir dilekte karar kılmış, Hızır ile İlyas'dan bir şahin istemiştir.

- Ceren —————→ Oba'nın Bey'i olan Halil'e aşık.

Ceren yörüklerin içinde en güzel olan kızdır. Beş yıl önce yaşanan olaylar yüzünden Jandarmalardan kaçan, obanın beyi olan Halil'e aşıktır. Halil diyar diyar jandarmalardan kaçmakta ve obaya gelmemektedir. Ceren'in bu geceki dileği; Halil'e kavuşma isteğidir.

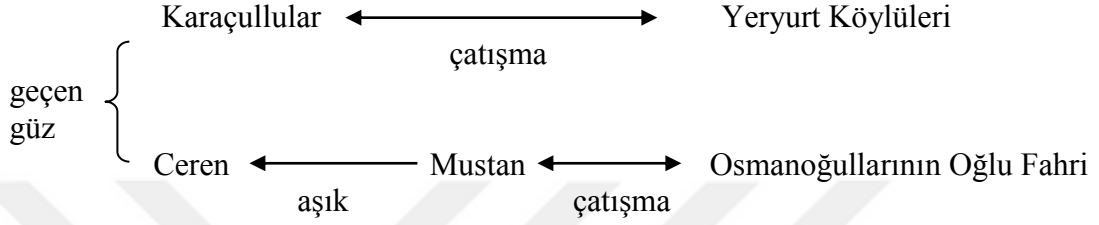
- Müslüm Koca —————→ Obanın en yaşlısı.

Müslüm Koca, obanın en yaşlısıdır. Onun dileği, ölümsüzlük otunu görmek ve ölümsüz olmaktır. Yörüklerin inancına göre ölmezlik otu vardır. Herkes aslında bu otu biliyor ama bu işe yaradığını bilemiyordur. Müslüm Koca da bu otu görmek ister.

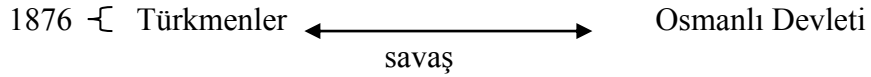
- Yeter Kız —————→ Nişanlısı Yusuf'u bekliyor.

Yeter Kız'ın hikâyesi ise şöyledir. On altı yıl önce başlık parasını toplamak için gurbete giden nişanlısı Yusuf'u beklemektedir. Fakat Yusuf bir daha dönmemiştir. Yeter Kız, Yusuf'un kendisine dönmesini ister. Eğer o gece buluşmayı göremezse intihar etmeyi düşünmektedir. Ki, Yeter Kız Hızır ile İlyas'ın buluşmasını görememiş ve intihar etmiştir.

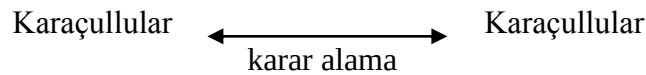
- Hüseyin → Şehirde çalışmak istiyor.
- Dursun → Babasının hapisshaneden kurtulmasını ister.
- Meryem → Sıhhatinin iyi olmasını ister.
- Mustan → Ceren'e aşık. Ceren'le evlenmek ister.

Bu olaylar önceden yaşanmış olaylardır. Türkmenlerle Yeryurt köylülerinin çatışmasının anlatılmasının sebebi, Türkmenlerin önceden köylülerle çatıştığını anlatmak ve bu olayda rol alan Mustan'ın hayatına geçişin sağlanmasını amaçlanmıştır. Mustan'ın yaşadığı çatışma, kişilerin tanıtılması ve Ceren'e aşık olan Mustan'ın dağlarda kaçak hayatı yaşamasının sebebini ortaya koymak için anlatılmıştır. Mustan'ı o gece jandarmalar kuşatmış ve yaralı olarak jandarmaların elinden kaçırmıştır.

Osmanlı devleti ülkesinde asayiş sağlayabilmek için Türkmenlerin iskanda bulunmasını ister. Bu iskan Türkmenler için bir son demektir. Onların geleneklerinin yaşamasının tek sebebi göçebe hayattan vazgeçmemeleridir. Bu savaşta bazı Türkmenler zulme dayanamamış ve yerleşik hayata geçmiştir. Fakat bazı Türkmenlerse zulme boyun eğmemiş ve geleneklerini yaşatmıştır. Bunu sağlayan Haydar Usta'nın babasıdır. Haydar Usta'nın babası bir kılıç yapmış ve bu kılıcı Binbaşı Ali Bey'e vermiştir. Böylece yerleşik hayata geçmekten kurtulmuşlardır.

Hızır ile İlyas'ın kavuşacağı gece herkes farklı dileklerde bulunmuşlardır. Fakat, ertesi gün, hayatlarının gerçeğiyle yüzleşirler. Çünkü, kışın yaşayabilecekleri kışlakları yoktur. Geçen sene de, kışlakları olmadığı için yerleşik hayatta yaşayanlar tarafından çok işkenceye uğramışlardır. Bu sene de aynı zulmü çekmek istemezler. Bu yüzden obanın yaşlıları Süleyman Kahya önderliğinde, derimevinde toplanıp kışlak için yer satın alma kararı alırlar.

Mustan ← Çoban Resul
işkence

Hızı ile İlyas'ın buluştuğu gece, jandarmalarla çatışmaya giren Mustan, yaralı düşmüştür. Bu halinden yararlanan Resul Mustan'a işkence eder. Mustan dağda yaralı olduğu için yaşam mücadelesi vermektedir. Çoban Resul ile çatışmasının sebebi, yıllarca ağadan, beyden, paşadan zulüm gören Resul'ün insanlıktan intikam alma isteğidir. Tıpkı yıllarca kendisini öldürmeyip işkence yaptıkları gibi, o da bir insandan işkence yaparak intikâm alır. İnsanlık ayıbının intikâmını almak için seçtiği kişi Mustan'dır. (Yaşar Kemal 1993: 60 - 61)

Mustan → Kel Musa
yardım

Mustan ile Kel Musa'nın karşılaşmasının sebebi, Kel Musa'nın Mustan'ı tedavi karşılığında Halil'i öldürtme fikridir. Bu bütün Karaçullu obasının isteğidir ama, bunu kendilerine bile söylemezler. Bunu söyleyebilecek kişi ancak obada yaşayan ama yörük olamayan birisi olmalıdır. Bu yüzden bu öldürtme planını yörük olmayan birisi düzenler. Buradaki Yörük olmayan bir kişinin seçiminin sebebi; yörüklüğü bitiren dış güçler kadar, içlerinde bulunan bir yabancıнын yörüklerin sonunu hazırlamasıdır.

Kel Musa, Mustan'ı, merhemler sürerek iyileştirir. *“Beni sağült, Musa kardaşım. Ne istersen yaparım.” Obanın başındaki belayı bir bir anlattı Musa. Zaten Mustan her şeyi ondan iyi biliyordu. ‘Söyle.’ ‘Seni iyi edersen Halili öldürür müsün?’ ‘Öldürürüm.’”* (Yaşar Kemal 1993: 61)

Karaçullular ← çatışma → Derviş Hasan

Deliboğa Höyüğüne yerleşen Karaçullu Türkmenleri'ne bu yılın ilk zulmünü yapan Derviş Hasan'dır. Derviş Hasan'ın yaptığı zulmün sebebi tamamen para koparabilmek içindir. Sekiz bin lira isteyen Derviş Bey'e bin lira vererek anlaşılan Türkmenler olayı tatlıya bağlamışlardı.

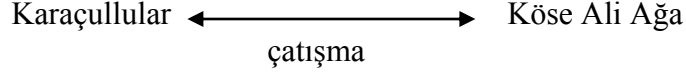
Karaçullular ← çatışma → Muhtar Fehmi Ağa

Deliboğa Höyüğünü sahiplenen diğer bir kişi de Kösecik Köyü muhtarı Fehmi Ağa'dır. Fehmi Ağa çok zengindir. Fehmi Ağa'da Türkmen'dir. Fakat iskandan sonra kimliğini kaybetmiştir. Zaten bu karşılaşma yerleşik hayata geçen Türkmenlerin kimliklerini kaybedip kendi akrabalarına zulüm ettiklerini göstermek için anlatılmaktadır.

Muhtar Fehmi Ağa, Türkmen olmaktan utanmakta ve Türkmenleri de aşağılamaktadır. (Yaşar Kemal 1993: 79)

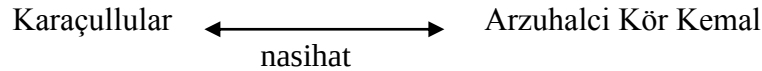
Muhtar Fehmi Ağa, Türkmenler'le konuşmak istemez, yanında çalışan yardımcısıyla Türkmenler'e heber göndermeyi tercih eder. Yirmi dört saat içinde höyüğü boşaltmalarını ister. Müslüm Koca bu Ağanın babasıyla, hatta kendisiyle tanışmaktadır. Fehmi Ağa'nın çocukluğunu hatırlamaktadır. Bu tanışıklığın hatırına

gidip Fehmi Ağa ile konuşmak ister. Gittiğinde beklediği hürmeti bulamaz. Tam tersi Fehmi Ağa tarafından aşağılanır. (Yaşar Kemal 1993: 82 - 83)

Köse Ali Ağa yörüktür. Buradaki karşılaşmanın amacı; 1876 sonrası iskanla yerleşen yörüklerin çektiği çileleri göstermektir. Bu çilelerin, yerleşik hayata geçen yörükleri nasıl başkalaştırdığını ortaya koymak için anlatılmıştır.

Köse Ali Ağa, Osmanlı'nın Çukurova'da iskan ettiği Yörükler'dendir. Kendileri iskan olurken çok çileler çekmiştir. Ve Karaçullu'ların da artık yerleşmek zorunda olduğunu bilmektedir. Karaçullular'ın da yerleşik hayata geçerken kendileri gibi çok çile çekeceklerini bilmektedir. Köse Ali Ağa, Derviş Hasan ve Fehmi Ağa gibi Deliboğa Höyüğü'nü sahiplenmektedir. Fakat, Köse Ali Ağa diğerleri gibi değildir, o satacağı toprağın tapusunu vereceğini vaad eder. Fakat her şey yalandır. Karaçullu'lar tapunun olmama ihtimalini düşünmüşler fakat inanmak zorunda olduklarında karar kılıp toprağı Köse Ali'den alırlar. (Yaşar Kemal 1993: 88)

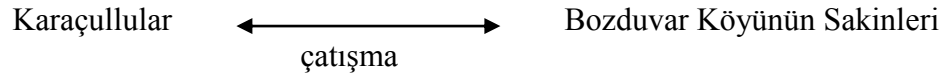

Arzuhalci Kör Kemal ile Karaçullular'ın karşılaşmasının sebebi vardır. Yerleşik hayata geçmeyen Karaçullular gerçek yaşamın kirliliğinden henüz etkilenmemişlerdir. Gerçek yaşamda yaşayan yani yerleşik hayata geçerek kirlenen insanları kendileri gibi düşünerek güvenmektedirler. Burada Arzuhalci Kör Kemal, saflığını kaybetmemiş Yörüklerin, yıllardır, yerleşik hayatta yaşayanlar tarafından dolandırıldığını anlatmak için yer almaktadır.

Sonunda korktukları başlarına gelir ve Köse Ali tarafından dolandırıldıkları ortaya çıkar. (Yaşar Kemal 1993: 89)

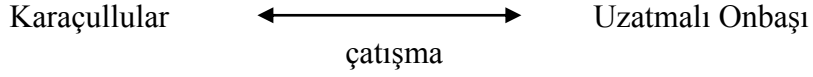
Köse Ali Ağa'nın yalan söylediğini, onları dolandırdığını söyleyen Kör Kemal, onları dolandırmak için gelecek bir çok insanın olacağını söyleyerek Karaçullular'ı uyarır. (Yaşar Kemal 1993: 89)

Arzuhalci Kör Kemal Karaçullular'ın gözlerini açmıştır. Karaçullular kendilerini dolandırmamak için çareler aramaktadır. Karaçullular'ın bu höyüğü alabilmek için bir çok yere başvurmuştur. Birçok arzuhal yazdırmışlar, birçok yerlerden yardım istemişler fakat dertlerine çare bulamamışlardır. Bu çabalar, sadece bir paragrafta bahsedildikten sonra diğer olaylara geçilmiştir. *“Kör Kemalden sonra, Teloğluna, Hacı Ali Çavuşa gidip onlara da arzuhal yazdırdılar. Sekiz kere Kaymakama çıkıp ona taze yağ götürdüler. Avukat Murtaza Beye de gittiler. Ona çok para verdiler. Parti başkanlarına da gittiler... Dertlerine hiç kimse bir derman olmadı.”* (Yaşar Kemal 1993: 91)

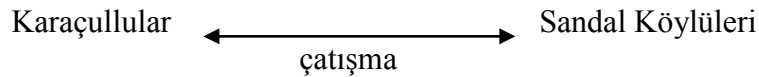
Yaşar Kemal'in ayırdığı bölümlerde yedinci bölümde Karaçullular Bozduvar köyünün sakinleri tarafından saldırıya uğrarlar. Bozduvar köyünün sakinlerinin amacı Karaçullulardan toprağın haracını almaktır. Arzuhalci Kör Kemal'in dedikleri bir bir çıkmaktadır. Bozduvar Köylüsü de silahlarla höyüğe gelip Karaçullular'dan haraç istemiştir. *“Ya on bin lirayı sabahleyin Bozduvar köyüne götüreceksiniz, ya da hepiniz burada can vereceksiniz.”* (Yaşar Kemal 1993: 92)

Karaçullular yavaş yavaş höyüğe kondukları için pişman olmaya başlarlar. Fakat, gidecekleri yer de yoktur. (Yaşar Kemal 1993: 95)

Arzuhalci Kör Kemal'in dediği gibi Uzatmalı Onbaşı'da Deliboğa höyüğü'ne gelmiştir. Kendisi de aslında bir yörüktür. Yeleşik hayata geçen diğer yörükler gibi Onbaşı da yörüklüğünden utanmaktadır. Amacının asayişini sağlamak olduğunu söyleyerek, onların düzeni bozduğunu iddia eder. Aslında amacı Arzuhalci Kör Kemal'in dediği gibi Karaçullular'dan haraç almaktır. (Yaşar Kemal 1993: 98)

Onbaşı, Karaçulluları düzeni bozmakla suçlamıştır. Obanın çadırlarını dağıtarak yörükleri hapse atmak istemiştir. Fakat Haydar Usta'nın Horzumlu Yörüğü olduğunu duyunca onları hapse atmaktan vazgeçmiştir. Çünkü Horzumlu Demirci ocağının kutsal olduğu ve onlara zarar verenlerin mutlaka Allah tarafından cezalandırılacağı hikâyesinden korkmuştur. (Yaşar Kemal 1993: 99) Böylece Karaçulluları tutuklamaktan vazgeçmiştir. Fakat giderken almak istediği haracı da almıştır. Bir de Kerem'in şahinini de yanında götürür.

Karaçullular'ın sığındığı Deliboğa höyüğünü sahiplenen daha çok kişi ve köylü vardır. Bunlardan Sandal Köylüleri, toplanmışlar ve Deliboğa höyüğünün kendilerine ait olduğunu düşünmüşlerdir. Karaçullulardan haraç istemeye karar vermişlerdir. *"...Daha düne kadar belki elli yıl biz her yayla dönüşünde oraya konardık. Demek ki Deliboğa Höyüğü bizimdir. Ol sebepten Süleyman Kahya neden paraları sağa sola dağıtır da bizi görmez?"* (Yaşar Kemal 1993: 108)

Sandal Köylüleri durdurmak için Süleyman Kahya köye gider. Köylüler ondan haraç isteyerek tehdit ederler. Süleyman Kahya bu isteklerini karşılamadan höyüğe döner. Ardından çıkan büyük yangın ve köylülerin saldırıları sebebiyle, Karaçullular höyüğü terketmek zorunda kalır.

Bu birimde, höyükte oluşan yangından sonraki altı bölüm; ikinci birime geçiş bölümleridir.

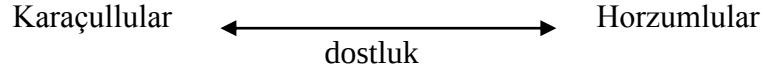
Kerem ←→ çocuklar
dostluk

Kerem yangından kaçmıştır. Yangında herkesin öldüğünü düşünerek üzülmüş ve şahinini gidip bulmak istemiştir. Yalnız ağaç köyünde birkaç çocukla tanışmıştır. Kerem, bu çocuklarla hemen kaynaşmıştır. Çocuklar Kerem'e yiyecek, içecek getirirler. Ayrıca Kerem'e şahini almada yardım edeceklerdir.

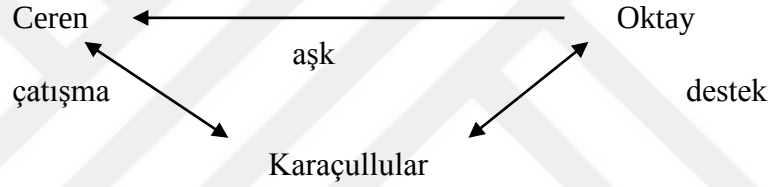
Karaçullular ←→ Durmuş
çatışma

Yangından sonra Karaçullular toplanmış sarp kayalıkların bulunduğu Sakarcalık köyünün yakınlarında konaklarlar. Çaresiz kalan yörükler burada kalmak zorundadırlar. Çünkü burası ıssız bir yerdir. Ve kimse burası için haraç istemeyecektir. Fakat burasından bile yerli halk haraç istemektedir. Sakarcalık köyünün yerlisi olan Durmuş gelip, Karaçullular'dan ayakbastı parası ister. Fetullah buna sinirlenir fakat Karaçullular artık sorun istememektedir. Durmuş'a ayakbastı parası olarak koyun verirler.

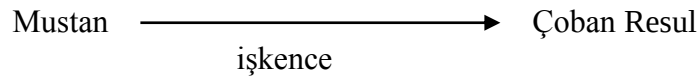
Bu işkencelere dayanamayan ve artık bir çözüm bulunması gerektiğini düşünen Haydar Usta, otuz yıldır yaptığı kılıcını götürüp karşılığını almak için Adana'ya harekete geçer. Orada Romazanoğlu Beyi'ni bulup kılıç karşılığında kışlak isteyecektir.

Türkmenlerin iki büyük obasıdır. Eskiden kalma dostlardır. Burada yörükler tarafından şanı büyük Horzumlu obasının anlatılmasının sebebi vardır. Bu karşılaşmanın sebebi; şanı büyük hatta kutsal oba olan Horzumlular bile işkencelere dayanamamış, obada, göç eden çok az sayıda kişi kalmıştır. Amaç yörüklerin göçebelikten, geleneklerinden nasıl vazgeçtirildiklerini göstermektir.

Karaçullular'ın kurtulmasını sağlayacak bir yol vardır bu da Ceren'in Oktay'la evlenmesidir. Yüz yıllardır, yörükler yerli halklarla evlenerek toprak sahibi olmuşlardır. Oktay Bey zengin bir beydir. Ceren'e aşıktır. Yıllarca Ceren'le evlenmek istemiş fakat Ceren istememiştir. Oktay, Karaçullular obasının halkını ikna etmiştir. Eğer Ceren onunla evlenirse, Karaçullular'a kışlak için toprak verecektir. Karaçullu halkı, Ceren'e Oktay'la evlenmeyi kabul etmediği için küsmüşler, konuşmamaktadırlar.

Daha önceden Mustan'ın yaralı halini fırsat bulmuş, ona işkence etmişti. Resul, gaddar olarak anlatılmıştı. Buradaki karşılaşmaları sayesinde, yerleşik hayatta yaşayanların zulümde kan bağıını bile engel görmediklerini ve bir insandan bir canavar yarattıklarını göstermek için romanda Resul'ün hikayesi anlatılmıştır.

Resul'un insanlığa yakışmayacak bir hikâyesi vardır. (Yaşar Kemal 1993: 160 - 161) Hazin bir geçmişe sahip bir insanın eline geçirdiği insana işkence yapması kadar doğal bir şey yoktur. Resul, yaralı olan Mustan'a hergün işkence yaparak biraz süt vermiştir. Mustan bunun intikâmını almak istemiş fakat Resul'ün kendisine yalvarmayı karşılarında dayanamayıp affetmiştir. Fakat Resul, bu iyiliği görecebilecek bir insan değildir. Çünkü o hayatı boyunca insanlardan zulüm görmüştür ve bu iyiliğe inanmamaktadır.

Mustan'ın iyi niyeti yüzünden, Resul'ü serbest bırakmıştır. Tabi önce intikâm almıştır. Fakat, Resul'ün yalvarmayışına hayran kalmış ve onu kurtarmak için çabalamıştır. Bu da Mustan'ın aslında ne kadar iyi niyetli bir insan olduğunun kanıtıdır.

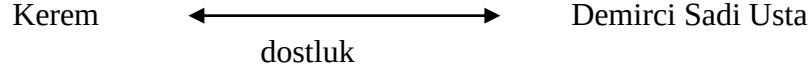
Karaçullular ← çatışma → Erzin Köylüleri

Yöröklere işkence yapmayı bir hak olarak gören köylüler, Yöröklere köpeklerini can sıkıntıları geçsin diye vurmuşlardır. Buradaki çatışmadaki amaç, yerli hakkın Yöröklere eziyet çekirtmede kendilerini haklı bulmaları ve köpeklerine kadar işkence yaparak insanlık dışı davranışlarını kanıtlamak içindir.

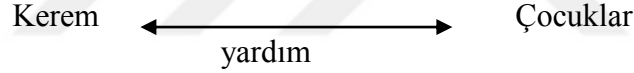
Erzin Köylüleri Karaçullular'ın köpeklerini canları istedi diye öldürmüştür. (Yaşar Kemal 1993: 167) Süleyman Kahya, yanında bulunan gençlere bunların faillerini geitirtir. Onların yüzlerine tükürerek sinirini boşaltır.

Ceren ← aşk → Oktay

Oktay, Ceren'in kendisiyle evlenmeyeceğini ve Ceren'i parasıyla satın almaya çalıştığını anlayıp evine dönmek ister. Gidip Ceren'den bunlar için özür diler. (Yaşar Kemal 1993: 172 - 173) Ceren ise, Oktay'a karşılık vermemiştir.

Kerem Yalnızagaç köyünde gizlice bir demirciyi izlemektedir. Demirci bunu farkeder ve Kerem'le tanışır. Kerem'in hikâyesini dinleyen Sadi Usta, Kerem'e, şahini Onbaşı'nın çocuğundan alması için akıl verir. Kerem de arkadaşlarıyla plan kurar ve karakola girmeye çalışırlar. Fakat bu girişim sonuçsuz kalmıştır.

Kerem, çocukların Onbaşı'nın oğlu Salahattin'i alıp ormanlığa götürmeye ikna eder. Çocuklar Salahattin'i kandıracaklar, Salahattin şahini bırakacak ve Kerem kuşuna kavuşacaktır. Birkaç gün Salahattin çocuklarla ormanlığa gelir fakat, kuşu bırakma konusunda direnir.

1. 4. 1. 2. 1. 2. Birim, 1. Bölüm:Türkmenlerin Gerçek Dünyayla Karşılaşması.

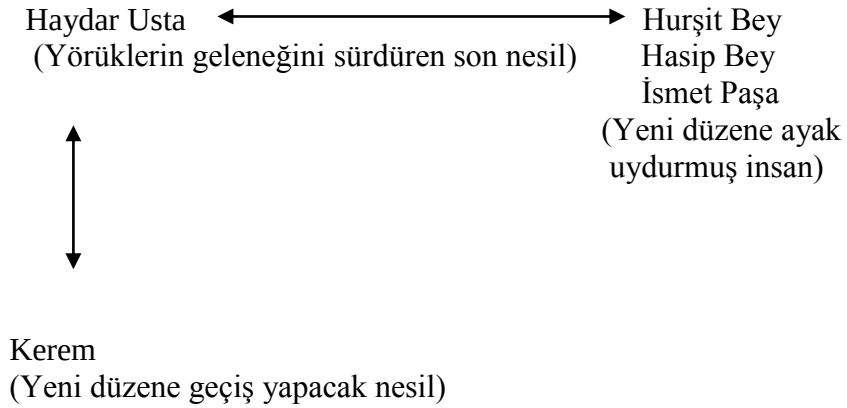
İkinci birim Yaşar Kemal'in romanda ayırdığı bölümlerden on yedinci bölümden yirmi beşinci bölüme kadar olan sekiz bölümü kapsamaktadır.

Bu birimde Haydar Usta'nın kışlak bulmak için büyük şehirlere yolculuğu vardır. Haydar Usta ve diğer Türkmenler yaşadıkları dönemi, 1876'daki büyük iskan zamanında olduğunu sanmaktadır. Oysa ki zaman onların tahmin ettiği zaman değildir. Onlar,

şehirlerin hala beylikler tarafından yönetildiğini sanmaktadır. Oysa ki yaşadıkları zamanda beyliklerden eser kalmamıştır. Eski zamanda büyük değer gören şeylerin artık bir değer görmediği bir zamandır. Haydar Usta bu farklılıkları bir bir yaşayarak öğrenir.

Bu birimdeki amaç, Türkmenlerin hayatta tutunamamalarının en büyük sebebi olan, farklılaşan dünyayı ve hayatın realitesini gözler önüne sermektir. Bir tarafta saniyeleşme aşamasında olan bir yaşam tarzı, diğer tarafta her şeye rağmen geleneklerini bütün doğallığıyla koruma çabası vardır.

Bu birimde yukarıda anlatılan özellikleri ortaya çıkarması sebebiyle, ön planda bulunan kişi Haydar Usta'dır. Ön planda olan diğer kişi ise Haydar Usta'nın torunu Kerem'dir. Kerem ile Haydar Usta'nın bu romanda büyük yer almasının sebebinde olduğu gibi burada da önemlidirler. Çünkü Haydar Usta geleneklerini yaşatmak isteyen son kuşak Yörüğünü temsil ederken, kendi menfaatlerinin peşinde olan Kerem ise Yörüklük geleneklerinin bir anlamı kalmadığı bir nesli temsil etmektedir. Bu yönlerinden dolayı romanda bu iki kişilik önemlidir.

Haydar Usta, eski beylikle idare edilen dönemin ünlü ismi Romazanoğulları Beyliği'nin beyini aramaktadır. Bu beyliği ararken karşısına birçok bey çıkmıştır. Beylik kavramı değişmiştir. Zenginlerin hepsi artık beydir. Haydar Usta, dedesinin zamanında

olduğu gibi kılıcın büyük değeri taşıdığını sanarken, yeni yönetim olan Ankara yönetiminde kılıcın bir değeri görmediğini anlar.

Haydar Usta ← yardım → Kerem Ali

Adana'ya, Ramazanoğulları Beyliği'nin Beyini aramaya giden Haydar Usta, büyük şehirle karşılaşır. Işıklı caddeler, yoğun, sürekli hareket eden insan kalabalıklarıyla karşılaşır. Adana'da, Ramazanoğlunu soracak insan arar ve Kerem Ali adındaki bir insanı gözü tutar. *"İşte şu adamı gözüüm tuttu. Şu dükkancıyı... Onun yüzünde adamlık var. Ona gidelim de soralım."* (Yaşar Kemal 1993: 188)

Kerem Ali, Haydar Ustayla ilgilenir. Fakat zaman öyle bir zamandır ki beyliklerle yönetim kalkmıştır. Eski beylikle yönetilen dönemin ünlü Ramazanoğlu Beyliği kalmamıştır. Şaşırır Kerem Ali, Haydar Usta'ya sorar: *"'Hangi Ramazanoğlunu soruyosun baba?' 'Beyi' dedi Haydar Usta. 'Büyük Beyi... Ona gideceğim...' 'Çok Bey var Ramazanoğlunda, Hepsi Bey. Sen hangisini istiyorsun?' 'Büyük Beyi... Şimdi Beylik kimin elindeyse, onu istiyorum."* (Yaşar Kemal 1993: 189)

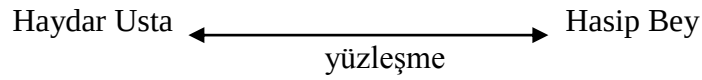
Kerem Ali çaresiz bir şekilde, Haydar Usta'yı tanıdığı bir beye gönderir.

Haydar Usta ← yüzleşme → Hurşit Bey

Haydar Usta ile Hurşit Bey'in karşılaşmasında, değışen dünyanın, yaşamın, düzenin gelenekle karşılaşması anlatılmaktadır. Hurşit Bey, çoktan değışen dünya düzenine ayak uydurmuş bir insanı temsil ederken; Hasan Usta, değışmeden kendi benliğini koruyan kimliği temsil etmektedir.

Haydar Usta, her şeyden habersiz Hurşit Bey'in evine gider. Haydar Usta, Hurşit Bey'i şehrin yöneticisi, Bey'i sanmaktadır. Artık onunla konuşacak ve istedikleri kışlağı, otuz yıldır yaptığı kılıç karşılığında alacaktır. Fakat, öyle olmamıştır. Karşısında astığı astık bir Bey beklerken, tam tersi entellektüel bir insan çıkmıştır. Yaşayışı ve dünyaya bakış açısı çok farklı olan bu insan, Haydar Usta'yı ve anlattıklarını ilginç bulmuştur. Kılıca da bakan Hurşit Bey, Haydar Usta'nın beklediği ilgiyi göstermemiştir. Ve Haydar Usta'ya değişen zamanı, dünyayı bir bir anlatır. (Yaşar Kemal 1993: 195)

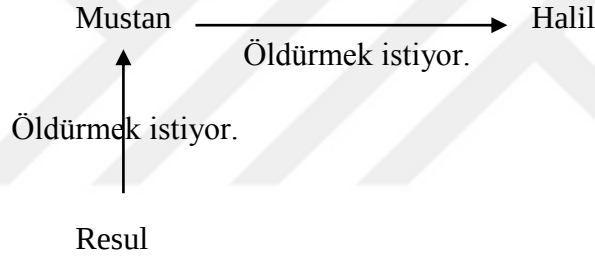
Haydar Usta, değişen dünyanın gerçeğiyle karşılaşır. *"Demek her şey değişiyor, bitiyor. Yerine yepyeni bir şeyler, anlamadığımız, bilmediğimiz bir zulüm geliyor, diye düşündü Haydar Usta. Demek ölen ölüyor. Bizi ölümden hiç kimse kurtaramayacak demek. Biz de Ramazanoğlu gibi olacağız. Demek bizim gelecek kuşaklarımız böyle Ramazanoğlu gibi bir avuç kadarlık bir odada kukumav kuşu gibi düşünecek. Enteresan, enteresan demekten başka söz bilmeyecek. Hüdüduk yuvası kadarlık bir oda. İyi ki onu bulmuş ünü büyük Ramazanoğlu, bizimkiler bu kadarını da bulamayacaklar..."* (Yaşar Kemal 1993: 196)

Haydar Usta yeni dünya düzeniyle karşılaşır ama bu gerçeği kabullenmek istemez. Belki bir Bey kendilerine yardımcı olur düşüncesiyle başka bir zenginin yanına gider. *"... 'Sen Hasip Beye gitsene. Hasip Bey de sizden olur. Yörük o... Belki hısmınız olur. ... 'Ona da bir gidelim. Madem ki yörük, Madem ki Yüreğirli, adam kıymeti bilir.'"* (Yaşar Kemal 1993: 198 -199)

Haydar Usta, Hasip Bey'in kendisini iyi bir şekilde misafir edeceğini düşünürken, büyük hayal kırıklığı yaşar. Hatta bu sefer Haydar Usta'nın gururu incinmiştir. Hasip Bey, Haydar Usta'yı kapısından içeri bile almamış, üstüne bir de dilenci muamelesi yapmıştır. (Yaşar Kemal 1993: 201)

Adana'daki karşılaştığı gerçeklerden ders almayan Haydar Usta'nın hala umudu vardı. (Yaşar Kemal 1993: 202) Romanın ilerleyen bölümlerinde, bu düşünceyle içindeki umudu kaybetmeden, Ankara'ya, İsmet Paşa'ya gitmeyi düşünür. Kerem Ali'nin yol göstermesiyle Ankara'nın yolunu tutarlar.

Romanın başında Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gecenin anlatıldığı bölümde, Mustan'ın Ceren'e olan aşkının hikâyesi anlatılmıştı. Ceren'in Halil'e olan aşkı yüzünden Mustan Halil'den nefret etmiştir. Yaralı anında Kel Musa'nın, Halil'i öldürmesi karşılığında yardım etmesi de Halil'i öldürmek için bir sebeptir. Amacı Halil'i öldürüp Ceren'le evlenmekti. Bu bölümde, Mustan'ın Halil'i öldürmek için sabırsızlıkla beklediği o büyük anlar gelmiştir. Fakat, Mustan'ın şefkatli yüreği bunu gerçekleştirmeye engel olur.

Daha önceki bölümlerde anlatılan, Mustan ile Çoban Resul'un hikâyesinin devamı bu birimde yer alır. Çoban Resul, Mustan'ın hastalıklı halini fırsat bulmuş, ona günlerce işkence yapmıştı. Mustan, biraz iyi olunca Resul'den intikâm almak istemiş ama o yufka yüreği buna izin vermemişti. Hem kendisinin, hem de Resul'un yaralarını

iyileştiren merhemi veren K r Ali, Mustan'ı Resul konusunda uyarmış ama Mustan onu dinlememiştir. Mustan, Halil'i  ld rememiş, Resul' n teklifiyle Halil'i öldürme görevini Resul'e vermiştir. İşte bu karşılaşmada K r Ali'nin dediği gerçekleşir ve Resul, Halil'i değil Mustan'ı öldürür.

Resul neden Mustan'ı öldürmüştür. Oysa Mustan, Resul'  öldürmekten vazgeçmiştir. Hatta onun iyileşmesi için K r Ali'den merhem getirmiştir. Resul' n Mustan'ı öldürme sebebini, Resul' n  ocukluğuunda aramak gerekir. Resul, kimsesiz olarak büyümüştür. Yıllarca, amcasından ve amacasının ailesinden dayak yediği gibi ekmek dışında hiçbir tadı bilmeden büyümüştür. On iki yaşındayken pekmezin tadını  ğrenen Resul'e, Mustan, o günlerdeki zulümleri çağrıştırdığı için öldürmüştür. Resul' n geçmişine baktığımızda Halil'i değil de Mustan'ı neden  ld rd ğu ortaya çıkar. *“Yedi yaşındayken amcası onu çok d ğd . Sonra amcasının karısı, sonra amcasının çocukları sırayla keyif için durmadan d ğmeye başladılar. Hiç sebepsiz on ikisine kadar her gün dayak yedi, ahırda buzağılarla birlikte uyudu. On ikisinde ilk olarak tatlıyı öğrendi. Bir kaşık pekmezi ağzına sürdü. Dünyada pekmezden daha lezzetli bir şey olmayacağına gözleri üstüne yemin etti. On dördünde  oban oldu. Başka bir  oban çocuğu bayıltıncaya kadar, bir gece sabaha kadar dövdü. Bir yıl içinde  obanlıkta öylesine bir  n yaptı ki, büyük bir sürüyü Davutoğulları ona teslim ettiler. Bir yıl içinde ne bir kurt, ne  akal, tilki, ne hırsız sürüye yaklaşamamış, sürüden bir tek koyun bile eksilmemişti. On dördünde amcasının ortanca oğlunu bir d ğd , bir d ğd  canını çıkardı, kolunu da kırdı. Bu da yetmedi. Amcasının başını yadı. Amcası altı ay hastanede yattı.  arık giydi, parayı tanıdı, kaval çalmayı öğrendi,  oban kızların memelerini tutmayı, daha başka şeyleri de öğrendi. Uzun bir süre insanoğluyla konuşmadı. İnsanlardan çok çekiniyor, korkuyor, utanıyordu. İri bir  oban köpeği vardı.*

Hep onunla konuşuyordu. Resul yemin etti ki köpeğe ne söylemişse, köpek her dediğini anlamış, karşılığını da vermişti.” (Yaşar Kemal 1993: 160 - 161) Görüleceği gibi Resul insanlardan nefret eden, bazen cinnet geçiren, insanlardan kaçan bir kişidir. Mustan da Resul için, o nefret ettiği insanların içindedir.

Süleyman Kahya ← çatışma → Karaçullular

Burada Süleyman Kahya'nın aslında yerli halktan çektikleri işkencelere sinirlendiğini, artık gerilen insanların sinir patlamalarını görürüz. Oktay'da yerli halktandır. Oktay yüzünden, Ceren'e, toprak alabilme umuduyla uzun zamandır işkence etmektedirler. Ceren'de Oktay'la evlenmemekte inat etmektedir. Karaçullular obasının sakinleri Ceren'in bu inadına sinirleniyorlar ve obanın en güzel kızı olan Ceren'le konuşmuyorlardı.

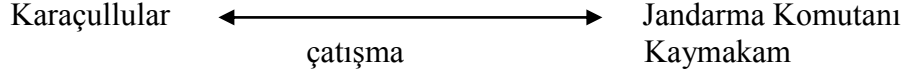
Süleyman Kahya, Ceren'in güzelliğini, yörüklerle mal ediyor ve Ceren'in günden güne erimesine dayanamıyordu. En sonunda karar verir ve Karaçullu Yörüklerine Cerenle konuşmaları için emreder. (Yaşar Kemal 1993: 213)

Karaçullular ← çatışma → Halil'in Yaktığı Köyün Sakinleri

Bu çatışmanın romanda yer almasının sebebi, önceden uysallığını koruyan Karaçullu yörüklerinin artık olanlara başkaldırdığını göstermektir. Yerli halktan çektikleri zulümlere dur demek istiyorlar. Daha önceden kimseyle kavga etmemiş, kavgacılığın çözüm olmadığını düşünen Karaçullu yörükleri artık kavga etmeye karar verir. Karaçullu Yörüklerinin bu yıl yaptıkları ilk başkaldırıdır. “ ‘Hazırlanın. Taş, sopa,

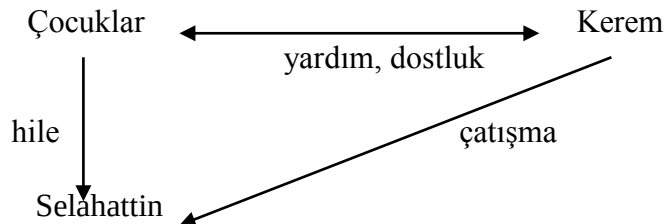
silah, bıçak. Bu sefer Çukurlunun önünden kaçmak yok. 'Övündü: 'Görsünler Horasanın yörüğünü.''' (Yaşar Kemal 1993: 219)

Büyük döğüş bitmiş ve Karaçullular'ın yaralıları çok olsa da kendilerine olan güveni ispatlamışlardır.

Bu karşılaşmanın romanda yer almasının sebebi, okurların dikkatini Beylik çadırına dikkat çekmek içindir. Çünkü, Türkmenleri simgeleyen bu çadırıdır. Bu çadır, yüz yıllar boyunca obada yerini almıştır. Roman, yörüklük geleneğinin çöküşünü anlatmaktadır ve bu çöküş romanın sonunda, bu Beylik çadırının yakılmasıyla gerçekleşecektir. Yazar, burada, bu Beylik çadırının önemini vurgulayarak ilerideki sonun burasıyla bağlantısının kurulmasına zemin hazırlamaktadır.

Halil'in yakıldığı köyün sakinleriyle yaptıkları kavgayı duyan Jandarmalar ve Kaymakam, Karaçullular'ın yanına gelmiştir. Karaçullulara etrafa verdikleri huzursuzluk sebebiyle konakladıkları yerden gitmelerini söylerler. Karaçullu yörükleri, konakladıkları yerden kalkmamakta inat edince, Kaymakam ve Jandarma zor kullanmaya başlarlar. Fakat yörükleri temsil eden Beylik çadırını sökmek isteyen Jandarmalara, çadıra dokunmama karşılığında konakladıkları yeri terkedeceklerini söylerler. Kaymakam'ın ve Jandarma Komutanı'nın bu çadıra dokundurmama olayı dikkatini çekmiştir. Kaymakam, Süleyman Kahya'nın şartını kabul eder ve çadıra girer. (Yaşar Kemal 1993: 224)

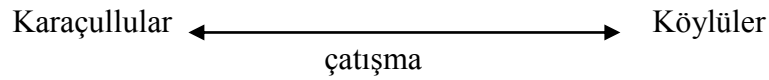

Kerem, Onbaşının oğlu Selahattin'i kandırmaları konusunda arkadaşlarını ikna eder. Çocuklar toplanırlar, Selahattin'i kamışlığa götürürler. Selahattin çocukların baskılarına dayanamaz ve şahini göklere bırakır. Selahattin şahinin dönmesini bekler ama şahin çoktan Kerem'in yanına gelmiştir. Kerem'in bireysel çıkarlarına yaptığı yolculuk bu yardımlaşmayla son bulur. Artık eve yolculuk başlar.

Yaşar Kemal, bu bölümde Haydar Usta'nın dünyayı nasıl gördüğünü okurlara anlatarak, Haydar Usta'nın bakış açısını okura irdetmek istemiştir. *"Çok, çok enteresan. Hiç sorma, daha Ramazanoğlu Beyliği duruyor sanıyor. Beni de bu koca Adananın sahibi sanıyordu. Çok çok enteresan Kerem Ali, çok. ..."* (Yaşar Kemal 1993: 234 - 235)

Kerem Ali ile Hurşit Bey'in karşılaşmasının diğer bir sebebi de, Türkiye'de değişen düzen karşısında yok olan beylikleri anlatmak için romanda yer almıştır. Yaşar Kemal, bu yok oluşu bizzat beyliğin ailesinin bir ferdiyle dile getirmek istemiştir. (Yaşar Kemal 1993: 235 - 236)

Karaçullular, birinci gün Hamite dağında, ikinci gün de Alıçlı koyağında konaklarlar. Karaçullular'ın burada konakladıklarını duyan köylüler nefesi yanlarında almıştır. Karaçullulardan konaklama bedelini istemişlerdir. Köylüler haraç istemedi

kendilerini haklı görmekte-dirler. Onlara göre o topraklar onlarındır ve onlardan izin alınmadan yörükler arada konaklayamazlar. Köylüler Karaçullulara daha önceki köylüler gibi tehditler savururlar ve giderler. (Yaşar Kemal 1993: 244)

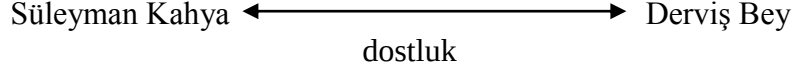
Haydar Usta ← yardım → Hasan Hüseyin

Haydar Usta, son umudu olan İsmet Paşa'nın yanına Ankara'ya gelmiştir. Haydar Usta, burada yolda tanıştığı Hasan Hüseyin'den büyük destek görür. Hasan Hüseyin, Haydar Usta'nın fizikî yapısından dolayı ona hürmet gösterir. Haydar Usta'yı yanında kalmasını sağlar. Haydar Usta'yı bir bir meclise, İsmet Paşa'nın evine götürür.

Haydar Usta ← yüzleşme → İsmet Paşa

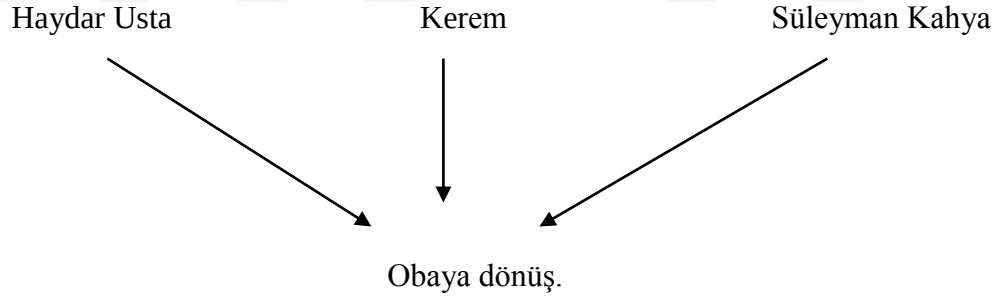
Haydar Usta günlerce İsmet Paşa'ya ulaşmak istemiş ve sonunda İsmet Paşa'ya köşkünde ulaşmıştır. Fakat, Haydar Usta diğer karşılaşmalarda olduğu gibi İsmet Paşa'dan da beklediği ilgiyi görememiştir. İsmet Paşa, bir taraftan Haydar Usta'yı hiçbir tepki vermeden dinlerken, diğer taraftan elinde kılıcı inceler. Ve Haydar Usta'ya sadece 'çok güzel' demekle yetinir.

Haydar Usta, bildiği; fakat, bilmek istemediği bu gerçeğe tekrar yüzleşir. Bu Haydar Usta'nın içindeki umudun söndüğü son yüzleşme olmuştur. Bu gerçeğe karşılaşınca, geri obasının yolunu tutar. Artık gerçekleri anlamış, Yörüklüğün, geleneklerin son bulması gerektiğiyle yüzleşmiştir. Bu gerçek, her şeyden çok değer verdiği geleneklerin sonu anlamına geldiği gibi bu değerlerin olmadığı yerde kendisinin de öldüğü an olarak kabul eder.

Haydar Usta'nın gelmesinin gecikmesi sebebiyle Süleyman Kahya, karamsarlığa düşmüştür. Kendisinin de bir şeyler yapması gerektiğini düşünerek, bütün obanın son altınlarını, paralarını toplamış ve eski dostu olan Derviş Bey'in yanına gitmiştir. Derviş Bey, büyük toprakları olan bir insandır. Ayrıca Süleyman Kahya'nın da eski dostudur. Süleyman Kahya, Derviş Bey'den bir kısmını peşin, gerisini taksitle ödeme karşılığında toprak satın almak ister. Tam da bu sırada bu şekilde yerleşik hayata geçen yörüklerin, toprağı taksitle satan Ağa'yı öldürdüklerinin haberi gelmiştir. Derviş Bey, bu haberden korkarak bu teklife olumsuz cevap vermek zorunda kalır.

Bu girişimde de başarısız olan Karaçullu yörükleri, kaderlerine boyun eğmek zorunda kalırlar.

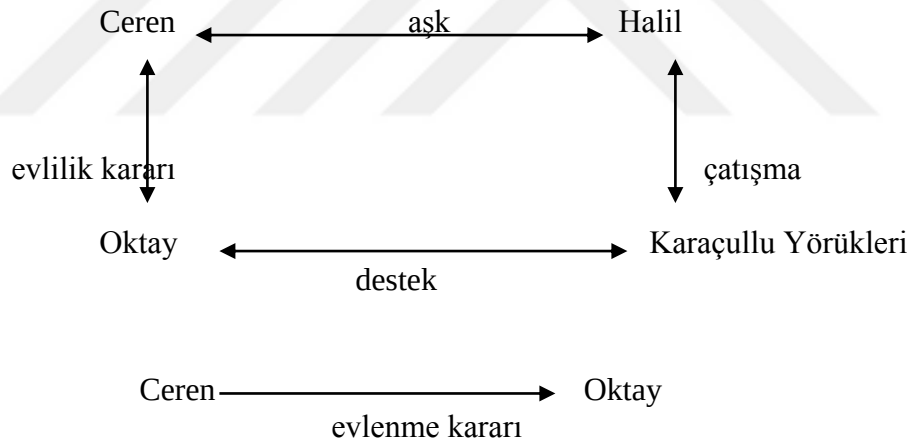

Haydar Usta, Kerem ve Süleyman Kahya sırasıyla obalarına dönerler. Haydar Usta, karşılaştığı gerçekler karşısında, otuz yıl işlediği kılıcını bir dakikada eritirken başucunda ölür. Karşılaştığı gerçekler ona ağır gelmiştir.

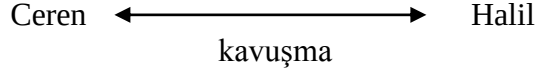
Karaçullu yörükleri ermiş olarak gördükleri Haydar Usta'yı, ermişlerin gömülme adetlerine göre mezarına gömerler. Defnetme adetlerini bir bir yerine getirirler. Kerem dedesini atını vurur. Böylece, geleneklerini her şeye rağmen yaşatmak isteyen ve Türkmenliği simgeleyen son insan da ölmüştür. Bu Türkmenliğin de bittiğini gösterir.

1. 4. 1. 2. 1. 3. Birim: Türkmenlik Geleneğinin Sonu

Bu birimde, çözülme yaşayan yörüklerin kendi kutsal emanetlerine saldırarak, kendi sonlarını hazırladıkları görülür. Bu birim romanda Yaşar Kemal'in ayırdığı bölümlerden yirmi altıncı bölümden, yirmi dokuzuncu bölüme kadar sürer. Son birimde anlatılanlar, sıradan olaylar değildir. Roman boyunca anlatılan aşk hikâyesinin karakterlerinin aslında yörüklüğün birer simgesi olduğu anlaşılır. Buna göre, yörükler Hızır ile İlyas'ın buluşmasını kutladıklarından bir yıl sonra yine Hızır ile İlyas'ın buluşmalarında, geleneklerini gerçekleştirmeyi bırakıp Ceren ile Halil'in peşine düşmüşlerdir. Kendi obalarının beyi olan Halil'i bu kutsal günlerinde öldürmüşlerdir. Böylece kutsal emanetlerini de yok etmişlerdir.

Ceren yıllarca Halil'i beklemiş, fakat Halil gelmemiştir. Ceren'in artık psikolojisi bozulmuştur. Obasının da durumuna üzülen Ceren, Süleyman Kahya'ya Oktay'ın evlenme teklifini kabul ettiğini söyler. Süleyman Kahya da Oktay'ın babasına haber verir. Düğün dernek her şey hazırdır. Fakat bu sırada Halil gelir. Yörükler, Cerenin Oktayla evlenmesine sevinirken Halil'in gelmesine üzülmürler. Çünkü, Ceren Oktay'la evlenmezse Oktay'ın babası kışlak vermeyecektir. Aslında Oktay'ın babası yörüklerle kışlak için toprak vermeyecektir. Yörüklerin bundan haberi yoktur.

Yıllarca bir birine kavuşamayan Halil ile Ceren artık birbirlerine kavuşmuşlardır. Köylüler buna sinirlenirler ve Halil'i öldürmek isterler. Halil de Ceren'i alıp oradan kaçar.

Halil ile Ceren beş mayısı altı mayısa bağlayan gece Hızır ile İlyas'ın buluşmasını kutlayıp, adetlerin yerine gelmesini sağlamak için obalarına, Beylik çadırına dönerler. Bu aşkı başından beri desteklemeyen yörükler Halil'i öldürürler.

Ceren canından çok sevdiği Halil'i dağa gömer, obaya gelir ve silahıyla atını vurur. Sonra, Halil'in çadırı olan Beylik çadırını toplayıp Süleyman Kahya yakar. Böylece bir oba, geleneklerini bırakmak, dağılmak zorunda kalır.

Hiç sayılarak yok olan yörüklüğün kutsal emeanetleri:

Halil —————→ Obanın Beyi (öldürüldü)

Beylik Çadırı —————→ Yörüklüğün Çadırı (yakıldı)

Gelenekler —————→ Hızır İle İlyas (beklenilmedi)

Süleyman Kahya —————→ Obanın Başı (yörükler sözünü dinlemedi)

Kılıç —————→ Değişen değerler.

1. 4. 1. 2. 2. KİŞİLER

1. 4. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre

1. 4. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler

Binboğalar Efsanesi romanında erkekleri Türkmen kökenli olanlar - olmayanlar, Türkmen kökenli olup göçebe yaşam tarzını sürdürenler - sürdürmeyenler diye gruplara ayırabiliriz. Göçebe yaşam tarzını sürdüren Türkmenleri nesil farkıyla da iki gruba ayırabiliriz. Çünkü, romandaki olgun yaşta olanlar; Türkmenlerin geleneklerini yaşatmak için çabalarken, yeni gelen neslin bireysel çıkarlarıyla uğraştığı anlaşıyor. Böylece, Türkmenlik geleneğini temsil eden, taşıyan son nesil romandaki olgun yaşta bulunan kişilerdir. Bu sınıflandırılmanın tablolştırılmış hali şöyledir:

Türkmen Kökenli Olanlar	Türkmen Kökenli Olmayanlar
Haydar Usta Süleyman Kahya Müslüm Koca Halil Mustan Kerem Tanış Ağa Abdurrahman Fethullah Horzumlu Beyi Kör Ali Osman Oktay Hasan Ağa Hüseyin Veli Dursun Kel Osman Aliş Süleyman Dede Koyun Dede Murat Koca Mustafa	Kel Musa Çoban Resul Kör Murat Osman Ağanın Oğlu Fahri Kürt Ali Ağa Rahmi Bey Binbaşı Ali Bey Oktay Hasan Ağa Derviş Hasan Bey Çiçekli Durmuş Deli Muzaffer Kedi Veli Cennetoğlu Arzuhalci Kör Kemal Durmuş Osman Hasan Onbaşının Oğlu Selahattin Sadi Usta Kerem Ali Tazı Memed Hasan Hüseyin İsmet Paşa
Türkmen Kökenli Olanlar	Türkmen Kökenli Olmayanlar
Rüstem Kamil Hıdır Fehmi Ağa Uzatmalı Onbaşı	Sabit Ağa Kel Musa

Köse Ali Ağa Hurşit Bey Hasip Bey Beydilli Obası Beyi Himmet Bey Derviş Bey	
Türkmen Kökenli Olup, Göçebe Yaşam Tarzını Sürdürenler	Türkmen Kökenli Olup, Göçebe Yaşam Tarzını Sürdürmeyenler
Haydar Usta Süleyman Kahya Müslüm Koca Halil Mustan Kerem Tanış Ağa Abdurrahman Fethullah Horzumlu Beyi Kör Ali Osman Hüseyin Veli Dursun Kel Osman Aliş Süleyman Dede Koyun Dede Murat Koca Mustafa Rüstem Kamil Hıdır	Fehmi Ağa Uzatmalı Onbaşı Köse Ali Ağa Hurşit Bey Hasip Bey Beydilli Obası Beyi Himmet Bey Derviş Bey Oktay Hasan Ağa

Türkmenliği Simgeleyen Son Kuşak	Türkmenliğin Tükendiği Genç Nesil
Haydar Usta Süleyman Kahya Tanış Ağa Horzumlu Beyi Süleyman Dede Koyun Dede Murat Koca Halil Fethullah	Kerem Hüseyin Veli Dursun

Bu sınıflandırmanın dışında bazı meslek grupları da vardır. Bunlar: çobanlar, komutan, kaymakam, arzuhalci, avukat, eşkıya... Bunların dışında Çukurova’da bulunan çeşitli köy isimlerinden ve oraların sakinlerinden de bahsedilmektedir.

• Haydar Usta

Haydar Usta, romanda ermiş olarak anlatılmıştır. Türkmenlerin geleneği olan Hızır ile İlyas’ı sadece günahsız insanların görebileceğine inanılmaktadır. Obanın en günahsız insanı da Haydar Usta’dır. Haydar Usta, geleneklerini yaşatmaya çalışan, otuz yıldır yaptığı kılıcıyla obasını dağıtmamak için uğraşan bir insandır. Haydar Usta’nın dedesinin, dedesinin dedesinin ve bütün ceddinin yüz yıllar boyunca işlediği kılıç; Türkmenliği ve geleneklerini temsil eder. Haydar Usta yıllarca işlediği kılıcı, Ankara’da karşılaştığı gerçekler karşısında eritmiştir. Tıpkı; yüz yıllardır sürdürülen Türkmenlik geleneklerinin gerçekler karşısında azar azar eridiği gibidir.

Romanda Haydar Usta ermiş olarak anlatılmaktadır. “*Müslüm: ‘Hay yiğen,’ dedi. ‘senin soluğun keskindir, Hıdırellez gecesinde bir istekte bulunursan koca Allah bizim dileğimizi verir. Muradımızı verir. Yeter ki sen bu yıl bizim için iste, torunun için değil.’*” (Yaşar Kemal 1993: 10) “*Haydar Ustayı olduğu gibi, örsüne sarılı mezera indirdiler. Balyozunu, öteki demircilik aletlerini yanına koydular. Üstüne ağır kokulu mersin çalısı dalı, yaprağı döşediler, toprakladılar. Yöresine taşlar dizdiler. Haydar ustanın ölüsünü yumadılar. Ermişlerin ölüsü yunmak istemez. Ona ağıt yakmadılar, ağlamadılar, türkü söylemediler. Haydar Usta bunların hiç birisini istemez. Ermiş kişiler bunların hiç birisini istemez.*” (Yaşar Kemal 1993: 274)

Haydar Usta, romanda anlatılan Karaçullu Türkmenlerin’den değildir. Aslında Horzumlu Türkmenlerindendir. Ve bu Türkmenlerin obasının kutsal değerler taşıdığı düşünülmektedir. Haydar Usta da kutsal değer taşımaktadır. (Yaşar Kemal 1993: 99)

Haydar Usta kendisine ermiş gözüyle bakıldığını bilmektedir. Kendisine yapılan bu yakıştırmayı kabul etmemektedir. Fakat kendisinin günahsız bir insan olduğunu da kabul etmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 18 - 19)

Haydar Usta'nın mesleği demirciliktir. Bu meslek dedelerinden kalmıştır. Kutsal bir meslektir. *“Bin yıl, on bin yıl döğdük biz bu kılıcı...Aydınlığın ortasında bir damala su gibi... Asılı kalmış. On bin yıl daha döğecekler... On, on bin, yüz bin...”* (Yaşar Kemal 1993: 202) Haydar Usta gibi babası da Türkmenler için kılıç yapmıştır. *“İşte bu Haydar Ustanın babası da, dedesi de demirciydi. Yörüklerin Horasandan beri kılıçlarını dökerlerdi. Nakışlı, dualı, sağlam.”* (Yaşar Kemal 1993: 44)

Obasına kışlak bulabilmek için otuz yıl boyunca uğraşıp bir kılıç yapmıştır. Birgün yaptığı kılıç sayesinde toprak sahipleri tarafından obasına kışlak vereceklerine inanır. (Yaşar Kemal 1993: 39 - 40) Bu inanç babasından gelmektedir. Çünkü o da yaptığı kılıç yüzünden Türkmenleri yerleşik hayattan kurtarır. (Yaşar Kemal 1993: 44)

İyi niyetini hiç kaybetmeyen Haydar Usta, obasına kışlak bulmadaki ümidini de hiç kaybetmemiştir. Otuz yıl boyunca uğraşarak yaptığı kılıcını alıp şehirden şehire giderek obasına kışlak aramıştır. Çünkü, o hala yaşadığı dönemi, geçmişte, babasının yaşadığı dönemdeki değerlerle kurulu olduğunu düşünmektedir. Oysa dönem değiştiği gibi değerler de değişmiştir. Haydar Usta yaşadığı dönemde şehirlerin idaresini hala beylerin yaptığını düşünmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 184 - 185)

Haydar Usta'nın Ramazanoğlu Beyliği'nin Beyi olduğunu düşünerek Hurşit Bey'in yanına gitmiştir. Hurşit Bey, Haydar Usta'nın, hala bu düzenin yaşadığını düşünmesine çok şaşırmıştır. *“Çok, çok enteresan. Hiç sorma, daha Ramazanoğlu Beyliği duruyor sanıyor. Beni de bu koca Adananın sahibi sanıyordu. Çok çok enteresan Kerem Ali, çok. ...”* (Yaşar Kemal 1993: 234 - 235)

Şehirde karşılaştığı insanları kendi değerleri etrafında değerlendirmektedir. Çünkü geçmişten gelen değerleri o hiç kaybetmemiştir. Şehirdeki insanların da kaybetmediğini düşünmektedir. Bunları, şehirde karşılaştığı insanlara ve durumlara bakış açısından anlayabiliriz. (Yaşar Kemal 1993: 187)

Haydar Usta obası için şehir şehir gezerken karşılaştığı gerçekler karşısında hayal kırıklıkları yaşamıştır. Adana’da, karşılaştığı şehir manzarası ve beyliklerle idarelerin olmadığını anlamıştır. Haydar Usta’yı üzen şey, şehirlerin beyliklerle idare edilmemesi değildir. Şehirlerde yeni yönetimle oluşan bu düzen içinde insanların insanlıklarını, geleneklerini unutmaları, onu çok üzmüştür. Haydar Usta, obasına toprak istemek için gittiği Hasip Bey’in kendisini iyi bir şekilde misafir edeceğini düşünürken, büyük hayal kırıklığı yaşar. (Yaşar Kemal 1993: 201)

İnsanlar tarafından uğradığı aşağılamalara rağmen Haydar Usta’nın insanlık üzerine hala umudu vardır. İyi niyetini ve inancını hiç kaybetmemektedir. *“Her şey bitecek, her şey değişecek, her şey bozulacak, yön, yol değişecek her şey ama, adamlık bitmeyecek. Bir yerde, bir köşede Kerem Ali gibi, ortadirek gibi, böyle dimdik kalacak.”* (Yaşar Kemal 1993: 202)

Haydar Usta, bir taraftan aklına kötü ihtimalleri getiriyor ve bu düşünceleri aklından çıkartıp hayaller kurmaktadır. *“Elindeki kılıcı gözlerine kadar kaldırdı. İsmet, İsmet İsmet şunu bir iyicene bilesin ki bu son. Son, son, son... Şu dünyanın bundan böyle görüp göreceği son güzel kutsal kılıç bu! Budur İsmet! İsmet kılıcı görünce sevinir. Haydar Ustaya bağıırır: ‘Kalk,’ der. ‘Kalk ayağa. Sen değil, biz senin huzurunda niyaza gelmeliyiz. Kalk, kalk, kalk ayağa. Bizim gibi bin tane paşa her zaman gelir, her zaman gider, ama bir Haydar Usta bu dünyaya bir kere gelir, o da gidince bir daha hiç gelmez. Hele Kerem de demir döğmeyince, kılıç sevmeyince, bir koca ocak Haydar Ustayla şu*

yeryüzünden çekip gidince... Kalk, kalk ayağa! Biz sana niyaza duralım.” (Yaşar Kemal 1993: 250)

Ta ki İsmet Paşa’nın kendisiyle hiç ilgilenmediğini gördüğünde kışlak bulma inancı tükenmiştir. Zaten bu tükeniş kendi yaşam sevincini de tüketmiştir. Ankara’dan obasına dönen Haydar Usta, çadırına kapanmış ve birgün sonra yıllarca çalışıp çabalayarak yaptığı kılıcını eritirken başucunda öldüğü görülür. Bu gerçekler ona ağır gelmiştir. Yüzyıllarca yaşanan geleneklerin bir çırpıda bittiğini görünce; onun umutlarını, geleneklerini, Türkmenliği simgeleyen kılıcı da bir çırpıda eriterek bunlara son vermiştir.

Haydar Usta’nın fizikî durumu hakkında romanda çok fazla bilgi verilmiştir. *“Obanın en yaşlı adamı demirci Haydar Ustaydı.” (Yaşar Kemal 1993: 11) “Ceviz rengi bir şayak şalvar giymişti. Sırtındaki yelek sırmalı, eski bir aba ya da cepken bozmasıydı. Başında kendi eliyle keçi tüyünden ördüğü altın renginde bir börk vardı. Börk ona iki kat heybet veriyordu. Kaşları da püskül püskül, geniş alnına, altın uzun börküne, çağıldayarak akmış gitmiş bakır sakalına uyuyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 7 - 8) “Gene sakalını sıkı sıkıya tutamlamıştı. Öğle güneşinde, altın ışıltısındaki börkünün altındaki bakır sakalı, püskül kaşları yıldırıyordu. Çimeni yeşil gözleri bir ışıltıda ikide bir çakmak çakıyor, kararıveriyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 8)*

Haydar Usta geleneksel giysisiyle şehire gitmiştir. Bu giysilerle görenlerin gözüyle Haydar Usta’nın fizikî durumu şöyledir. *“Haydar Usta orada, yedeğinde atı, yanında Osmanı dört yol ağzında durmuş, kayalıklardan kopup gelmiş eski, çok çok eski bir Hitit tanrısına benziyor, görende hayret, ister istemez de saygı uyandırıyor. Çok eski bir kan gibi, her şeyini yitirmiş bu karmakarışık şehrin damarlarında dolaşıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 186 - 187)*

• Süleyman Kahya

Süleyman Kahya, obanın en yaşlılarından. Obanın başıdır. Obada alınan kararlar hep Süleyman Kahya'nın kontrolünde alınır. Hatta son sözü Süleyman Kahya söyler. O da tıpkı Haydar Usta gibi geleneklerine bağlı bir insandır. Her şeyden önce obasının saadeti gelmektedir. Obasının lideri olarak, refahı koruyabilmek için birçok eziyete göğüs gerer. Türkmen geleneklerini sürdüren son kuşağın temsilcilerindendir.

Süleyman kahya, obanın en yaşlılarından. *“Süleyman Kahya obanın başı, kahyasıydı, ...”* (Yaşar Kemal 1993: 50) Obanın başı olan Süleyman Kahya'nın kontrolünde kararlar alınır. *“Derimevine gidip oturdular. ... Komşular birer ikişer derimevine geliyorlar, evin içine herkes yaşına göre sıralanıyordu. Süleyman Kahya: ‘Haydar Ustayı da çağırın gelsin,’ diye yanındaki Mustafaya söyledi. ‘Bu mühim toplantıda o da bulunsun.’ Az sonra Haydar Usta da geldi. Aşağı yukarı obanın bütün yaşlı erkekleri derimevine gelmişlerdi. Ellerindeki kirmende kara keçi kılını, keçi tüyünü ve renkli yünleri eğiriyorlardı. Haydar Usta gelip yerine yerleştikten sonra Süleyman Kahya sözü açtı: ...”* (Yaşar Kemal 1993: 50)

Obasının saadeti ve refahı için zulüm yapmak isteyenlerle uzlaşma yolları aramıştır. Onlara hiçbir zaman kötü davranmamıştır. Alçak gönüllü kişiliği hep yapıcı olmuştur. (Yaşar Kemal 1993: 70, 97)

Aylar geçtikçe, köylüler, zenginler Türkmenlere zulümlerini artırmaya başlarlar. Karaçullular'ın, köylülere ve zenginlere verdikleri haraçlar yüzünden paraları bitmek üzeredir. Paraları gibi Süleyman Kahya'nın ve oba halkının sabırları da tükenmek üzeredir. Sonunda Süleyman Kahya zulümlere karşı koymak ister. Daha önceden kimseyle kavga etmeyip uzlaşma yolunu arayan Süleyman Kahya artık kavga etmeye karar verir. Bu Karaçullu Yörükleri'nin bu yıl yaptıkları ilk başkaldırıdır. *“‘Hazırlanın.*

Taş, sopa, silah, bıçak. Bu sefer Çukurlunun önünden kaçmak yok. 'Övündü: 'Görsünler Horasanın yürüğünü. ' (Yaşar Kemal 1993: 219)

Süleyman Kahya, oba halkının Ceren'e kışlak yüzünden yaptıkları zulümleri de durdurur. (Yaşar Kemal 1993: 213)

Ceren ile Halil'in kaçmasına çok sinirlenen Karaçullu halkı, ne Beylik çadırının kutsallığını dinlemişler ne de Süleyman Kahya'nın Ceren hakkındaki sözlerini. Karaçullular'ın gelenekleri hiçe sayarak Halil'i öldürmelerine ve emirlerini çiğneyip Ceren'i üzmelerine sinirlenmiştir. Türkmenliğin simgesi olan Beylik çadırını kendi elleriyle yakar. (Yaşar Kemal 1993: 303)

Süleyman Kahya'nın psikolojik durumunun olaylar karşısında verdiği tepkilerden anlaşılmaktadır. *"Her şey yanıp kül olunca Süleyman Kahya oracığa, bir taşın üstüne çöktü. Yüzünü elleri arasına aldı. Yağmur gibi döküyordu. Bir anda sakalı yaş içinde kaldı, ıpslak oldu."* (Yaşar Kemal 1993: 303) *"Köpeklerden üçünü de Erzin Köylüleri, canları istedi diye yoldan geçerlerken vurdular. Süleyman Kahyaya her şey, böyle sürünmeleri, çocukların ölümü, koyunların kırılması, her şey olağan geliyordu. Süleyman Kahyanın bir türlü yutamadığı köylülerin durup dururken at gibi nazlı, iri köpeklerini vurmaları oldu."* (Yaşar Kemal 1993: 167)

Süleyman Kahya'nın fizikî durumu da şöyledir: *"... etine dolgun, orta boylu, kır sakallı, şayak şalvar giyip, şalvarın üstüne dize kadar nakışlı çorap çeken, yeşil gözlü, hep gülen bir kişiydi."* (Yaşar Kemal 1993: 50)

• Halil

Romanda, Karaçullu obasının Beyi, Ceren'in aşık olduğu erkek, yaptığı bir olay yüzünden jandarmalardan kaçan ve en sonunda, yörükler tarafından öldürülen bir insandır.

O da obanın yörükleri gibi uysal bir insandır. Jandarmalardan kaçmasını sağlayan olayı da zor durumda kaldığı için yapmıştır. (Yaşar Kemal 1993: 63)

Halil'in hayatı hakkında romanda bilgi verilmektedir. *“Halil'in babası öldü. Dedesi de çok eskiden ölmüştü. Mustan hiç ansımıyor, Halil o zaman çocuktı. Bir anası kalmıştı. Bütün oba onun sürüsüne elbirliğiyle baktı. Çadırı imeceyle bütün çadırlardan önce kurulur, bütün çadırlardan önce sökülür develere bağlanırdı. Her bayramda, Hıdırellezde obalılar Halilin çadırına gelirler niyazda bulunurlardı. Davula, tuğa, uzun, solgun bayrağa yüz sürerlerdi. Bu davul, bu tuğ, bu bayrak, bu teber nedir, kimse bilmezdi. Türkmenin kutsal emanetleriydi. Ta uzak, eski, adı sanı duyulmadık günlerden geliyordu, bu belli. Görkemli, yörüğün yörük olduğu mutlu günlerden geliyordu, bu belli. Bu tuğ ellerinde, bu bayrak altında, omuzlarında uzun şelfeler, yedi iklim, dört köşeyi dolaşmışlar, boyun bükmemişlerdi. Bu Halil neydi, kimdi?”* (Yaşar Kemal 1993: 203)

Beş yıl önce yaşadığı bu olaydan sonra Halil diyar diyar jandarmalardan kaçmaktadır. *“Beş yıldır dağlarda geziyor, kaçaklık ediyordu. Kimsenin kılına dokunmamıştı. Nerede saklandığı, ne yaptığı belli değildi. Yalnız arada bir, oba Aladağa çıktığında, birkaç saatlığına obaya uğruyor, dedsinin kurulmuş boş çadırına giriyor, ak, som ipek sancağın önünde niyazda bulunuyordu. O kadar.”* (Yaşar Kemal 1993: 62)

Karaçullu yörüklerinin yerleşik hayatta yaşayanlardan çektikleri zulümlere bu yüzden ortak olamamıştır. Sadece onlara Hızır ile İlyas'ın buluştuğu beş ile altı mayıs gecesi, Beylik çadırına gelmektedir. Bunun nedeni, bu kutsal günde obasını Beysiz bırakmamak ve adetlerin yerine getirilmesini sağlamak içindir. Bu yönüyle yörüklük geleneğini sürdüren son temsilcilerin içinde yer almaktadır.

Halil, obanın en yakışıklısıdır. Obalardan birçok kız ona aşıktır. (Yaşar Kemal 1993: 25, 204)

Obanın en güzel kızı olan Ceren'in Halil'e olan aşkını bütün oba bilmektedir. Halil o kadar yakışıklıdır ki Ceren, Halil'in kendisinden hoşlanmayacağını düşünür. Oysa Halil de ona aşıktır. Romanın sonunda Ceren Halil'den ümidi kesmiş ve Oktay'ın evlenme teklifini kabul etmiştir. Halil de bu haberi duyunca obaya, Ceren'i kaçırmaya gelmiştir. Fakat, obanın halkı bu kavuşmayı gerçekleştirmesine izin vermek istemezler. Çünkü, Ceren Oktay'la evlenirse bir kışlak sahibi olacaklardır. Bu yüzden Halil'i öldürmeye kararlıdırlar. (Yaşar Kemal 1993: 296)

Halil'in her sene Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gün geldiği gibi bu yıl da obaya gelmiştir. Kışlak bulamamaktan gözü dönmüş Karaçullu yörükleri, bunu fırsat bilirlir ve Halil'i o kutsal gecede öldürürler. (Yaşar Kemal 1993: 302)

Bu son, sadece Halil'in sonu değildir. Çünkü, Halil yörüklerin oluşturduğu obanın Beyidir ve göçebe yaşayan yörükleri temsil eder. Ölünün ardından, ona ait eşyaların yakılması geleneği, Beylik çadırının yakılmasına ve göçebe yaşayan obanın dağılmasına sebep olur. Bu çadırın, oba halkını birleştirici özelliği vardır. Halil ölünce adet yerini bulması için çadırı yakarlar ve son birleştirici objeyi de yakmış olurlar.

Halil'in psikolojik durumu hakkında romanda fazla bilgi yoktur. Romanda anlatılan yıldan beş yıl önce yaşadığı olaydan ve Ceren'i kaçırmaya geldiği andan başka bir olay yaşamayan Halil'in psikolojisi hakkında bilgi edinebileceğimiz bir durum yoktur. Bu olaylarda da Halil'in korkusuz bir kişiliği olduğu anlaşılır. Ceren'i Oktay'la evleneceği anda, yörüklerin onu öldüreceğini bile bile gelmesi, Ceren'i kaçırdıktan sonra Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gece obasına, yine yörüklerin kendisini öldüreceğini bildiği halde gelmesi korkusuzluğunun kanıtıdır.

Halil, aslında Ceren’e aşıktır ama bir türlü Ceren’in yanına gidememiştir. *“Halil Cerene sevdalıydı, deli divaneydi ama, anlatılanları duyunca bir ateş daha düştü yüreğine, yerinde duramaz oldu.”* (Yaşar Kemal 1993: 164)

Her yıl obasına, adetleri yerine getirmesiyle geleneklerine bağlı olduğu anlaşılır. Hatta, dedesinden yadigar kalan Beylik çadırını ölümünü çiğnetmeden teslim etmeyeceğini söylemesi bu bağlılığı kanıtlar.

Beylik çadırını çiğneyen Ağanın oğluna karşılık Halil kimsenin kılına dokunmamıştır. Fakat, cinnet geçiren Halil, çadıra yapılan bu saygısızlığın cezasını Ağa’nın köyünü yakarak vermiştir. Bu da onun cinnet anında bile canlıya dokunmayacak kadar iyi bir insan olduğunu gösterir.

Halil’in fizikî durumu şöyledir. *“Halil yakışıklı adam. Yüzüne şöyle durup da bin yıl baksan gene doyamazsın. (Ceren:) ‘Onu bir kere olsun, şöyle uzaktan da olsa olur, göreyim, sonra da öleyim Allahım.’ Pembe kız: ‘Ben de öleyim,’ dedi. ‘Benim de dileğim bu.’ Halil, Yusuf kadar güzeldir. Yakubun Yusufu kadar.”* (Yaşar Kemal 1993: 25) *“Soylu adam böyle uzun boylu, ince olurlar. Halilin sakalı, bıyığı kıvırcıktı. Gözleri dalgındı. Arada bir çakmaklaşıyor, yırtıcı bir kurdun gözü kesiliveriyor, her an başkalaşılıyor, değişiyor, renkten renge, ışıktan ışığa giriyordu. Yepyeni bir Alaman filintası takmıştı omzuna. Sağ omuzdan bir koşar, sol omuzdan bir koşar fişek indirmişti. Belinden göğsüne, ta koltuklarının altına kadar dört koşar fişek bağlamıştı. Uzun Çerkes hançeri, gümüş savatlı, sol kalçasının üstünden sarkıyordu. Sırmalı Maraş abası, mor çizgili abanın üstünden palaskayla belini sıktırmış. Başında dal fes, el dokuması, kalın kahverengi yün şalvar, yün şalvarın üstüne çakılmış dizleme, işlemeli çoraplar. Soylu adamların omuzları biçimli, çeneleri çukur olur.”* (Yaşar Kemal 1993: 293) *“Kim, ne,*

neci bu Halil? Bir güzel adam ki, mavi gözleri haktan sürmeli. Bir uzak gök gibi, derin, çocuksu saf... Uzun boylu, suna gibi.” (Yaşar Kemal 1993: 204)

Halil’in yaşı hakkında romanda bilgi verilmemiştir. Fakat, Halil küçükken ailesini kaybetmiş ve onun Beylik çadırını uzun zaman obanın halkı kurmuştur. Halil ailesini beş ila on yaş arasında kaybetmişse, yörükler de çadırı otuz kırk yıldır kuruyorlarsa Halil kırk kırkbeş yaşlarındadır. *“Otuz yıldır, kırk yıldır yılını kimse çıkaramaz, o kadar yıldan bu yana, Halilin Beylik çadırı kurulur.”* (Yaşar Kemal 1993: 62)

• Kerem

Haydar Usta’nın torunu olan Kerem, göçebe yörüklerinin geleneklerinin son bulduğu neslin temsilcisidir. Kerem, neden göçebe geleneğinin son bulduğu nesli temsil eder? Çünkü, Kerem obadaki gençlerin ve yaşlılarının olduğu gibi obasının kışlak bulma isteklerinden çok kendi istekleri peşindedir. Bu yüzden geleneklerini sürdüren son kuşağa dahil değildir.

Dedesiyle sıcak bir ilişkisi vardır. Dedesi onunla bir arkadaş gibi konuşur. (Yaşar Kemal 1993: 19 - 20)

Dedelerinden geçen demircilik mesleğini merak etmemekte ve bu mesleğin son taşıyıcısı olmasına rağmen ilgilenmemektedir. Dedesi ve dedesi gibi insanlar obalarına kışlak ararlarken, Kerem bununla hiç ilgilenmez. Belki yaşının getirisi olan bu tür ilgisiz davranışlar, Kerem’i bireysel ihtiyaçlarına yönlendirir. Buna en iyi örnek, dedesinin Hızır ile İlyas’ın kavuşacağı gece oba halkına kışlak duasını yapmayı söylemesine rağmen, dedesini ilk dinlemeyen Kerem olmuştur. Onun isteği bir şahindir. (Yaşar Kemal 1993: 19) Kerem, dedesi gibi günahsızdır. Hızır ile İlyas’ın kavuşmasını gören

insanlar günahsız insanlardır. O gece, buluşmayı Kerem görmüştür. Sonra Kerem'in dileği kabul olmuş ve bir şahin sahibi olmuştur.

Kerem, kendi isteklerinin peşindedir. O şahini dışında hiç bie şeyle ilgilenmemektedir. Süleyman Kahya, obasına gelen Onbaşı'ya Kerem'in şahinini vermiştir. Kerem de çıkan yangında obasının yandığını düşünerek, şahinini bulmaya gider. Burada ortaya, Kerem'i obaya hiç bir şeyin bağlamadığı, önemli olan şahininin olduğu çıkar.

Kerem'in psikolojik durumları şöyledir. Saygılıdır. Dedesiniyle konuşmalarında hep saygılı bir tutum izler. İşlediği suçların farkındadır. Hızır ile İlyas'ın kendisine görünemeyeceğini düşünür. Çünkü o bir kırlangıç yuvasını bozmuş ve yavrularını öldürmüştür. Bunu dürüstlikle dedesine itiraf eder. İnsanları etkileyebilen kişiliği vardır. Şahinini almak için bir plan yapmıştır. Ve bu planı yeni tanıştığı köylü çocuklarına yaptırır. Bu da Kerem'in liderlik vasfını gösterir. Çok sevdiği şahinini kimseye vermemek için uğraşır. Onbaşı şahini oba sakinlerinden isteyince, Kerem kıyasıya koşmuş şahini Onbaşı'ya vermemekte direnmiştir.

Kerem, geçmişini iyi bilir; tıpkı yerleşik hayata geçenlerin ilk yıllarında yaptıkları gibi onlarla övünür. (Yaşar Kemal 1993: 143)

Köylülerin obasını yakması sonucunda Kerem yangından kaçmıştır. Ve bu yangında dedesinin ve akrabalarının öldüğünü düşünür ve üzülür. (Yaşar Kemal 1993: 117 - 118)

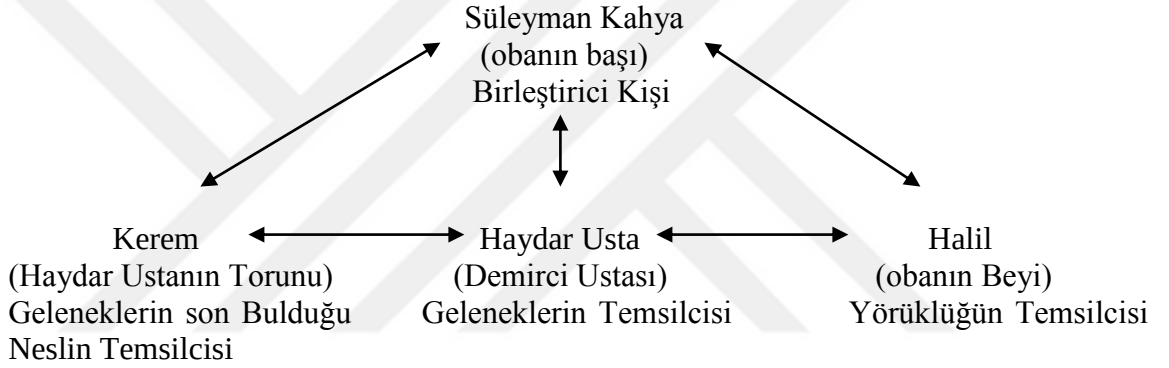
Kerem obasının kışlak yüzünden düştüğü halleri görür ve tuttuğu dilekte dolayı pişmanlıklar yaşar. (Yaşar Kemal 1993: 118)

Kerem'in olaylar karşısında verdiği tepkileri dışında psikolojik durumunu anlatan bilgi yoktur.

Romanda Kerem'in fizikî yapısı hakkında bilgi verilmemiştir. Romanda sadece yaşından bahsedilmiştir. “On iki yaşındaki torunu Keremi de yanında getirmişti. Keremi elinden tutup oturttu.” (Yaşar Kemal 1993: 17)

Kerem'in romandaki rolü, Haydar Usta'dan sonra Kerem'in gelenekleri sürdürmeyeceğidir. Romanda şahinin peşinden giderek obasından ayrılması da, dağılan yörükleri gösterme amacıyla konulmuştur.

Burada anlatılan önemli kişilerin ve temsil ettikleri şeyler şöyledir:

• Müslüm Koca

Romanda geçen bir yıl süre içinde Karaçullu yörükleriyle bütün zorluklara göğüs germiş bir insandır. Karaçullu yörüklerinin en yaşlılarından. Fakat, yörük geleneklerini sürdüren ve sürdürülmesini candan isteyen kişilerin içinde yer almaz. Bunun sebebi açıktır. Karaçullu yörüklerinin, her yıl kutsal Hızır ile İlyas'ın buluşmasını kutlayan ve bir önceki yıl kışlak bulamadıkları için çektikleri sıkıntıların durmasını sağlayacak dilek birliğinde sözünü tutmamıştır.

O, o gece bireysel dileğini tutmuş ve obasının çektiği sıkıntıları bir anda unutmuştur. Bu her yıl böyle gerçekleşmiştir. (Yaşar Kemal 1993: 12)

Bu bireysel dileğinin dışında Müslüm Koca, obasıyla aynı hisleri paylaşmaktadır. Obasındaki diğer yaşlılar gibi o da kışlak bulabilmek için çareler arar. Karaçullu

yörükleri Deliboğa höyüğünde konakladıkları günlerde, yörüklerden haraç isteyenlerden birisi de Kösecik köyünün muhtarı Fehmi Ağa'dır. O da iskan sonrası yerleşik hayata geçen Türkmenlerdendi. Fehmi Ağa, adamlarından Kedi Veli'yi yörüklerle haraç almak için göndermiştir. Müslüm Koca da, Fehmi Ağa'nın yörük olmasından cesaret alarak, yanına konuşmaya gider. Fakat, orada kötü bir ağırlamayla karşılaşır. (Yaşar Kemal 1993: 83)

Müslüm Koca'nın psikolojisini içmonoloğlarından ve durumlar karşısında gösterdiği tepkilerden anlamaktayız. Yaptığı iç monoloğlarında yüz yaşında olmanın ve her an ölümü beklemenin getirdiği rahatsızlığı görürüz. *“Duymuyor musun, ölmek istemiyorum. Yokolacağım, yokolacağım, hiç olacağım. Ot gibi, böcek gibi. Kimse şu dünyaya gelip gittiğimi bilmeyecek, Bilseler de ne olacak. Şu dünyaya, bir an içinde gelmemiş gibi olacağım. Ölmek istemiyorum”* (Yaşar Kemal 1993: 29)

Yaşının getirisi olan ölüm korkusu, onun tamamen etkilemiştir. Ki yaşama isteği nedeniyle obanın huzurunu bile istemekten vazgeçmiştir. (Yaşar Kemal 1993: 300)

Her yıl Hızır ile İlyas'dan ölümsüz olmayı istemektedir. Ölümün neden insanlara verildiğini anlayamamaktadır. Ölüm gerçeğinin Müslüm Koca'nın psikolojisini bozduğu görülmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 26)

Müslüm Koca'nın Fehmi Ağa'nın aşağılamaları karşısında verdiği tepkilerde ortaya çıkan psikolojisinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Gururlu bir kişiliği olduğu anlaşılan Müslüm Koca Fehmi Ağa'nın yaptığı aşağılamalara dayanamamıştır. (Yaşar Kemal 1993: 83)

Yüzyaşında olan Müslüm Koca'nın fizikî durumu şöledir. *“Saçı, sakalı, elleri, kaşı, bıyığı, her bir yanı apaktı. Aşağıdan yukarı bir pamuk yumağı gibi ağıyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 9 - 10) *“Küçücük bir toprak adamcıktı Müslüm.”* (Yaşar Kemal

1993: 10) “Müslümün beli bükülmüştü. Elleri titriyordu. Ağzında bir tek dişi bile kalmamış, alttan kuzu dişleri sürüyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 26)

• Tanış Ağa

Karaçullu obasın yaşlılarından. Obaya yapılan işkenceleri durdurmak ve kışlak bulmak için çareler arar. Romanda asıl kahramanlardan sonra yaşlı ve kararları yaşlıların almasından dolayı bahsedilmeye değer bir kişiliktir. Fakat bu kişiliğin sadece yaşlı olması ve alınan kararlarda yer alması yönünden bahsedilebilir. Romanda, bu özelliğinin dışında başka özelliklerinden bahsedilmemiştir.

Tanış Ağa, obada alınan kararlarda söz sahibidir. “ ‘Uzun sözün kısası,’ diye söze başladı. ‘Uzun sözün kısası. Uzun sözün kısası, biz Akmaşatı, kendi ded yurtlağımızı para verip almalıyız. Başka hiç bir mümkünatı yok. Hükümet kurmuşlar, onların. Askeri, candarması, polisi onların. Havada uçan uçakları, toprağı yaran traktorları, kamyonları, yalım gözlü kara tirenleri, evleri, sarayları, içine girince insanın insanın yittiği şehirleri var. Topları, tüfekleri,, her bir şeyleri var. Onlarla biz başa çıkamayız. Ne yapıp yapıp para bulup buluşturup, mademki Derviş Bey Akmaşatı satıyor, almalıyız.” (Yaşar Kemal 1993: 51)

Tanış Ağa’nın psikolojisi hakkında romanda bili verilmemektedir. O da diğer oba halkı gibi artık kışlak bulup kışın sel sefil olmak istememektedir.

Tanış Ağa’nın fizikî yapısı şöyledir: “Çok uzun boylu, yay gibi öne doğru bükülmüş bir adamdı. Yüzü de uzundu. Köseydi. Çenesinin ucunda ancak dört beş tane sakalı vardı. Kış yaz nakışlı kepenegini sırtından çıkarmazdı.” (Yaşar Kemal 1993: 51)

• Abdurrahman

Ceren’in babasıdır. Romanda, yörüklerin yıllardır yerleşik hayatta yaşayanların işkencelerini durdurmak için verilen kızları temsil eden Ceren’in babasıdır. Böylece

Abdurrahman da o kızların babalarını temsil eder. Zaten romandaki anlatılan tek özelliği budur.

Obanın en güzel kızı olan Ceren'e yerleşik hayatta yaşayan ve büyük toprakları olan bir ağanın oğlu aşık olmuştur. Zaten yörük kızları çok güzeldir ve yerleşik yaşam sürenler hep bu kızlara aşık olmuşlardır. Bu olay bu babanın da başındadır. Bir tarafta çok sevdiği kızı, diğer tarafta kışlak bulamazlarsa teker teker yaşayacakları ölümler vardır. Abdurrahman bu çatışma arasında kalır. Fakat, hiç bir zaman kızını Oktay'la evlenmesi konusunda zorlamaz. (Yaşar Kemal 1993: 52)

Abdurrahman'ın psikolojik durumu işte bu karmaşa içindedir. Bu çatışmayı hep yaşar. Çünkü, bütün oba, hiç durmadan bu baskıyı Abdurrahman'ın ve Ceren'in üzerinde sürdürür.

Abdurrahman'ın fizikî duru hakkında romanda şöyle bilgi verilmiştir. *“Abdurrahman ayağa kalktı, boynu kalın, tane tane konuşan, dudakları çok kalın, çocuksuluğunu iyice gösteren sünen dudak bir adamdı.”* (Yaşar Kemal 1993: 52)

• Mustan

Mustan, romanda Ceren'e olan aşkı yüzünden bir vukuat işlemiş ve bu vukuat yüzünden de jandarmalardan kaçmak zorunda kalmıştır. Roman boyunca dağlarda yaşamıştır. Mustan'ın romandaki önemi; yörüklerin özelliği olan kimseyi öldürmek istemeyip zor durumda kaldığı için öldürme özelliklerini göstermek için anlatılmıştır. Bir de Halil'de olduğu gibi devlet ile zenginlerin ortak çalıştıklarını ispat etmek için anlatılmıştır.

Mustan'ın Çoban Resul'la olan macerasının anlatılma sebebi, yerleşik hayatta yaşayanların zulümde kan bağını bile engel tanımadıklarını ve bir insandan bir cani yaratmanın nasıl gerçekleştiğini anlatmak için yer almıştır.

Mustan, aslında iyi niyetlidir. Kendisine yapılan işkenceye, işkenceyle karşılık vermeyecek bir kişiliktir. Bunu, onun dağlara kaçmasını sağlayan olayı ve Resul'ü bir çırpıda affetmesi kanıtlamaktadır.

Mustan, dağlara Cerene olan aşkı yüzünden düşmüştür. Aslında böyle bir suç işlemek istememiştir. (Yaşar Kemal 1993: 33)

Mustan dağlarda gezmektedir. Bunun sebebi, yakalanınca hapishanede Osman Ağanın onu öldürteceği gerçeğidir. “*Mustan dağlara kaçtı. Yakalansaydı eğer, Osman Ağa onu adamlarına öldürttü içerde. Mustan bunu bildiği için candarmaların elinden kaçtı.*” (Yaşar Kemal 1993: 32) Bu olay geçen güz gerçekleşmiştir. Bu durumda Mustan bir senedir dağlarda gezmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 32)

Dağlarda yaşayan Mustan, Çoban Resul adında genç birisinin eline düşer. Çoban Resul, Mustan'ın yaralı olmasından yararlanarak ona her gün işkence eder. (Yaşar Kemal 1993: 60 - 61)

Mustan'ın iyi niyetli bir kişiliğe sahip olduğunu, kendisine işkence yapan bir kişiyi affetmesinden anlayabiliriz. Ki Mustan'ı, Kör Ali'nin Resul hakkında uyarmasına rağmen, Resul'ü affetmiştir. Önce Resul'e işkence yapan Mustan, sonra pişman olur ve onun yaşaması için elinden geleni yapar. (Yaşar Kemal 1993: 158)

Mustan, Resul'ün yaşamasına çocuklar gibi sevinmiştir. Sonra gidip Kör Ali'den merhem getirip onu iyileştirir. Fakat, Kör Ali, Mustan'ın içine şüphe sokmuştur. Resul'ün onu öldüreceği şüphesidir. Mustan bu uyarıyı kulak arkası eder ve Resul'e sonsuz güvenir.

Mustan, ayrıca sözüne sadık bir kişiliktir. Kel Musa'ya, yardımını karşılığında Halil'i öldürme sözü vermiştir. Fakat, Mustan'ın bunu yapabilecek bir kişiliği olmadığı

için bunu sonsuz güvendiği Resul'ün yapmasını ister. İşte burada K r Ali'nin dedeği çıkar ve Resul Mustan'ı öldürür.

Mustan, romanda, yerleşik hayatta yaşayanlarının zulümlerini göstermek ve Ağalar'ın hapisaneye kadar uzanan ellerinin olduğunu kanıtlamak için anlatılmıştır.

Mustan'ın psikolojisi hakkında yaptığı i  monologlarından ve olaylar karşısında sergilediği tutumlardan anlayabiliriz. İnsanların birbirlerine yaptığı zulümlerin yersiz olduğunu düşünmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 157)

Mustan hayatı boyunca Halil'i kıskanmıştır. (Yaşar Kemal 1993: 204)

Mustan Halil'i öldürmek ister fakat, diğer taraftan da öldürmemek ister. Bu çatışmayı sürekli içinde yaşar. (Yaşar Kemal 1993: 205)

Romanda, Mustan'ın fizikî durumu hakkında bilgi verilmemiştir.

• Fethullah

Süleyman Kahya'nın oğludur. Romanda eğitim almasıyla bahsedilen tek kişidir. Eğitim almasına rağmen, obanın uysal kişilerin tersine zulme karşı savaşma yanlısı davranmaktadır. Yıllarca yerleşik hayatta yaşayanlar tarafından zulümlere uğramaları Fethullah'ın psikolojisini bozmuştur. Rüyalarında kendilerine işgence eden köylülere silahla saldırdığını, cinnet geçirdiğini görmektedir.

Rüyalarında böyle olan bu insan diğer oabalılar gibi gerçek hayatta kendilerine zulüm etmeye gelen köylülerle uzlaşma yolları arar. (Yaşar Kemal 1993: 244 - 245)

Fethullah obanın içinde eğitim almış birisidir. *“Fethullah Süleyman Kahyanın oğluydu ve iki kış, Telkubbenin yanında kışladıklarında uzak bir köydeki ilk okula gitmiş, okur yazar olmuştu.”* (Yaşar Kemal 1993: 105)

Fethullah'ın psikolojik durumu şöyledir. Obasına sürekli saldırmaları onu agresifleştirir. *“ ‘ ld receğim,’ diyordu kendi kendine. ‘D ğ şeceğim. D ğ şmek gerek.*

Döğüşmekten başka bir şeyin çaresi yok. Bir karınca sürüsü gibi üşüşmüşler üstümüze, parçalıyorlar, yiyorlar, bitiriyorlar... Bir yandan da kokuyu alan karıncalar geliyorlar. Katar katar olmuşlar.’’ (Yaşar Kemal 1993: 104)

Her sene yerleşik hayatta yaşayanlar tarafından zulüm görmek Fathullah’ın psikolojisini bozar. Rüyalarında kabuslar görmeye başlar. “‘Baba, baba, baba gülüyorlar.’ Fethullah bir ağacın altında ateşler içinde kıvranıyor, yanıyor, titriyordu. ‘Baba, baba, baba, bize gülüyorlar.’ Babasınınıpıslak sakalını, kızkardeşlerinin sapsarı olmuş yüzünü, anasının büyümüş, fırlamış, birkaç misli olmuş gözlerini anıyor, sonra hiç bir şeyi anıyamıyor. Uzun bir süre...” (Yaşar Kemal 1993: 106)

Romanda Karaçullu yörüklerinin önemli kişilerinden başka, tek yönleriyle bahsedilen kişiler de vardır.

• Kel osman

Romanın başında ve sonunda anlatılan Hızır ile İlyas kutlamalarında yer alır. Romanın başındaki Hızır ile İlyas kutlamasında dilek tutmayıp balık tutan Kel Osman, bir yıl sonra yine Hızır ile İlyas kutlamasında bulunur. Fakat, bu sefer balık tutmaz, o da diğer obalılar gibi Halil’i öldürmek için silahlanarak Halil’in peşine düşer.

Romanın başındaki Hızır ile İlyas’ın buluştuğu gece Kel Osman şunları düşünmektedir. “*Kel Osman çayın içinde alabalık avlıyordu. Suyun kovuklarına elini sokuyor, her delikten, her taş dibinden birkaç alabalık çıkarıyordu. Gökyüzüne baktığı zaman, gördü ki ortalık aydınlanıyor, yıldızlar silinmiş gitmiş. Alabalık yakalamış ince çubuklara dizmişti. Kırmızı benekli alabalıklardoğan gün altında donuktular. Kel Osman: “ ‘Zararı yok,’ dedi. ‘Hızır bana balık gönderdi. Gelecek yıl da kışlak isterim ondan. Şimdi ben bu balıkların yarısını götürür aşağıdaki yerlilere satarım. Yarısını da közleme yapar yerim. Sağolsun Hızır.’”* (Yaşar Kemal 1993: 106)

Fakat ertesi yıl, bütün oba gibi onunda Halil'i öldürme konusunda gözleri dönmüştür. Aslında Kel Osman'ın kışlak gibi derdi yoktur. Yerliler obalılara zulüm yapa yapa yörüklerin geleneklere bağlılıkları kalmamıştır. Yerliler onlara yaptıkları baskılar sonucunda toplu göçme geleneği dışında birbirilerine olan bağlarını tüketmelerini sağlamışlardır. Dağılmaya yüz tutmuş önce kendi içinde dağılma sürecine girer. Çünkü onları geleneklerinden uzaklaştıracak şey yine kendileridir. Yapılan zulümleri durdumayan yörükler kendilerine günah keçisi ararlar ve buldukları günah keçisi birbirilerini seven iki aşıktır. Halil'i vurarak kendilerine hazırlanan kötü kaderi cezalandırma amacına giderler. Cezalanan kişi Ceren ve obanın istiklalini cezalandırmışlardır.

• Hüseyin, Dursun ve Veli

Bu iki çocuk tıpkı Kel Osman gibi romanın başında ve sonunda yer almıştır. Hızır ile İlyas'dan istedikleri dilekleriyle yer alırlar. Romanın başında bu üç çocuğun dilekleri şöyledir. Hüseyin, şehirde yaşayıp zengin olmak ister. Veli,yol üzerinde bulunan konakta bir gece uyumak ister. Dursun ise babasının hapisten çıkmasını ister.

Romanın sonunda ise dilekleri şöyledir. Hüseyin,in çok fazla dileği olduğu için henüz bir dilekte karar kılmamıştır. Bu obada da kalmamayı düşünmektedir. Veli, *“Yüreğinin başında öyle güzel bir istek saklıyordu ki şimdilik kendisine bile söylemiyordu. Yıldızları görür görmez söyleyecekti.”* (Yaşar Kemal 1993: 301) Dursun'un dileği değişmemiştir. Yine babasının hapisten çıkıp gelmesini dilemektedir.

Hepsi de dokuz on yaşlarında çocuklardır.

• Rüstem

Haydar Usta'ya güvenen bir insandır. Derimevinde bulunan ve karalarda söz sahibi olan birisidir. *“Rüstem otuzunda gösteriyordu. Askerliğini Çanakkaled*

Geliboluda yapmış, çavuş olarak terhis edilmişti. ‘Belki... Kimbilir? Haydar kocanın bir bildiği vardır. Bu çağda beliki bu kılıcı anlayan, değerini bilen bulunur. Kimbilir?’”
(Yaşar Kemal 1993: 49)

Fizikî durumu hakkında çok az bilgi verilmiştir. “*Rüstem uzun, sarı bıyıkları düşmüş:*” (Yaşar Kemal 1993: 51)

• Çoban Resul

Yıllarca amcasından zulüm görmüş Resul, güya medeniyetin, bir insanın insanlıktan çıkarıp bir caninin oluşmasına nasıl sağladığını gösterir. Resul hakkında bir yorum yapmak gerekmemektedir. Çünkü onun yaşam hikâyesi, romanda anlatılmak istenilen her şeyi anlatmıştır. Yerleşik hayatta yaşayanlar kendilerini uygar zannederlerken aslında zulmün kahramanlarıdır.

“... İşte o zaman Resul kendisin, arada sırada gözleri yaşararak anlatmıştı. Babası ölmüş, anası öteki köyde bir adama kaçmış, Resul amcasının başına kalmıştı. Amcasının sekiz oğlu vardı ve çok fıkara bir adamdı. Üç yaşındaydı. Buzağıları koydukları küçücük bir ahırda otların arasında yatıyordu. Orada yiyor içiyor, orada büyüyordu. Beş yaşına kadar hiçbir giyit geçmedi sırtına. Çırılçıplaktı o zamana kadar. Bir komşu kadın ölmüş oğlunun soykasını verdi ona beş yaşında. Altı yaşında amcasının evine ilk olarak girebildi. Girince de çok sevindi. Sıcak bir çorba içti. Bulgur pilavı yedi. Yedi yaşında bir kuru soğanı bulgur pilavının yanına katık eyledi. Soğan çok lezzetliydi, tadına bayıldı. Üç kere geçirdi soğanı yedikten sonra. Yedi yaşındayken amcası onu çok döğdü. Sonra amcasının karısı, sonra amcasının çocukları sırayla keyif için durmadan döğmeye başladılar. Hiç sebepsiz on ikisine kadar her gün dayak yedi, ahırda buzağılarla birlikte uyudu. On ikisinde ilk olarak tatlıyı öğrendi. Bir kaşık pekmezi ağzına sürdü. Dünyada pekmezden daha lezzetli bir şey olmayacağına gözleri

üstüne yemin etti. On dördünde çoban oldu. Başka bir çoban çocuğu bayıltıncaya kadar, bir gece sabaha kadar dövdü. Bir yıl içinde çobanlıkta öylesine bir ün yaptı ki, büyük bir sürüyü Davutoğulları ona teslim ettiler. Bir yıl içinde ne bir kurt, ne çakal, tilki, ne hırsız sürüye yaklaşıpamamış, sürüden bir tek koyun bile eksilmemişti. On dördünde amcasının ortanca oğlunu bir döğdü, bir dğdü canını çıkardı, kolunu da kırdı. Bu da yetmedi. Amcasının başını yarı. Amcası altı ay hastanede yattı. Çarık giydi, parayı tanıdı, kaval çalmayı öğrendi, Çoban kızların memelerini tutmayı, daha başka şeyleri de öğrendi. Uzun bir süre insanoğluyla konuşmadı. İnsanlardan çok çekiniyor, korkuyor, utanıyordu. İri bir çoban köpeği vardı. Hep onunla konuşuyordu. Resul yemin etti ki köpeğe ne söylemişse, köpek her dediğini anlamış, karşılığını da vermişti.” (Yaşar Kemal 1993: 160 - 161)

Mustan’ın iç monologlarından anlaşılacağı gibi henüz Resul genç bir delikanlıdır. “Nedir bu? Onun, bir parmak çocuğun yaptığı da, benim gibi eşşek kadar bir adamın yaptığı da... Ne istiyoruz böyle birbirimizden? ...” (Yaşar Kemal 1993: 157)

Resul’ün fizikî yapısı şöyledir. “Burnu havaya kalkık, sarı saçları dimdik, burnunun, yüzünün derileri soyulmuş, çakır ela gözleri kanlı, inatçı, kötü.” (Yaşar Kemal 1993: 61)

• Oktay

Romanda dillere destan bir aşkla yılmadan, Ceren’den olumlu cevap bekleyen birisidir. Yörüklerin güzel kızlarına aşık olan ve bu kızlarla kışlak ve yaylak vererek evlenen, evlenmek isteyen erkekleri temsil eder. Zengin bir ağanın oğludur. Karaçullu yörüklerinin gözlerini bu zenginliğiyle boyamıştır. Onlara, Ceren’in kendisiyle evlenmesi karşılığında kışlak ve yazlak vereceğini vaat eder. (Yaşar Kemal 1993: 52)

Karaçullu Obası nereye göç ederse, oraya arkalarından gitmiştir. Kar demeden, çamur demeden onları takip etmiştir. Bu tam yedi yıldır böyle sürer. Ceren ile obalı bir kadın arasında yapılan konuşmadan anlaşılmaktadır. (Yaşar Kemal 1993: 140)

Oktay Bey, yarı Yörük, yarı Kürt'tür. Ailesi hakkında romanda şunlar söylenmektedir. *“(Hasan Ağa - Oktay Bey'in babası-) Benim anam hem de yörük. Ünü büyük Horzumlu Beylerinin kızı. Benim babam hem de Kürt... Kartal gibi Çukurovaya inmiş, yıllarca Çukurun üstünde tünemiş bir kartal soy, gözü kanlı Lek Kürdü Beyleri... Benim dedm soylu Avşar Türkmeni, Horosandan bu yana yedi iklim dört köşeyi haraca bağlamış. Üç yüz yıl, dokuz yüz altmış altı berent tutmuş Benim soyum, işte öyle bir soydan böyle bir Oktay çıkar... Bir sevdanın ardınca yılar yılı ölürcesine sürünür...”* (Yaşar Kemal 1993: 287) *“Soylu bir Türkmen Ağasının oğlu. Yabancı değil, bizden olurlar. Aynı bizim gibi konuşurlar. Daha yeni yerleşmişler. Çadırdan konağa geçeli dahaca yirmi yıl bile olmamış. Koyunlarını, çadırlarını, altınlarını satmışlar, toprak almışlar. Akıllılık etmişler. Huyları suyları bizim huyumuz. Yürüyüşleri, gülüşleri bizim gibi. Töreleri bizim töremiz.”* (Yaşar Kemal 1993: 140)

Oktay Bey'in romanda tek yönüyle yer almasından dolayı başka özellikleri anlatılmamıştır. Psikolojisinin de incelenmesi böylece tek yönlü olacaktır. Oktay Bey, aşıktır. Fakat, bu aşk sıradan bir aşk değildir. Rahatsızlığı büyük olan ve bütün yaşamını etkileyen hastalıklı aşktır. Bu yüzden Oktay Bey'in ruhsal durumu bozuktur.

Oktay Bey'in psikolojisinin başka bir yönü daha vardır. Bu da bencil bir aşk yaşamasıdır. Gerçekten de Ceren'i sevseydi, onun mutluluğunu ister ve ondan karşılık beklemezdi. Oktay Bey'in Ceren'in aşkını görmezlikten gelip, ona obanın insanları aracılığıyla baskı yapması, tamamen bencilliğin ürünüdür. Ki Ceren'le, obalılar, Oktay

Bey'in evlenme teklifini kabul etmediği için konuşmamaktadırlar. Oktay Bey bunları gördüğü halde hala baskılarını sürüdmüştür.

Oktay Bey'in fiziki durumu şöyledir. *“Oktay Bey büyük gözlü, ortadan uzun boylu, azıcık şişmanca, kara bıyıklı, alnından yukarı saçları dökülmüş, hep kederli gözüken, yirmi beş yaşlarında gösteren bir delikanlıydı.”* (Yaşar Kemal 1993: 168) *“Çok da güzel bir oğlan Oktay. Elleri yumşak, azıcık da kadına benziyor ama, o kadarlık kusur padişah oğlunda da olur...”* (Yaşar Kemal 1993: 53) *“Nesi var Oktay Beyin. Dal gibi uzun, bıyıklı, iri kara gözleri var.”* (Yaşar Kemal 1993: 140)

Kerem'in gözünde Oktay Bey şöyledir. *“Birden Oktay gözlerinin önüne geldi, sarkık dudakları, öküz gözleri, küt parmakları...”* (Yaşar Kemal 1993: 144)

• Hasan Ağa

Oktay'ın babasıdır. Aslen yörüktür. Ama yerleşik hayata geçmiştir. Hasan Ağa da tıpkı Karaçullu yörükleri gibi yerleşik hayatta yaşayanlar tarafından çok zulme uğramıştır. Bu zulümler Hasan Ağa'yı gaddarlaştırmıştır. Tıpkı, yerleşik hayata geçerek geçmişlerini unutan diğer yörükler gibidir.

Hasan Ağa'nın hayatı hakkında romanda çok bilgi verilmiştir. *“Benim anam hem de yörük. Ünü büyük Horzumlu Beylerinin kızı. Benim babam hem de Kürt... Kartal gibi Çukurovaya inmiş, yıllarca Çukurun üstünde tünemiş bir kartal soy, gözü kanlı Lek Kürdü Beyleri... Benim dedm soylu Avşar Türkmeni, Horosandan bu yana yedi iklim dört köşeyi haraca bağlamış. Üç yüz yıl, dokuz yüz altmış altı berent tutmuş Benim soyum, işte öyle bir soydan böyle bir Oktay çıkar... Bir sevdanın ardınca yılar yılı ölürcesine sürünür...”* (Yaşar Kemal 1993: 287) *“Hasan Ağa üçüncü karısı olarktan da Türkmen Beyinin dul kızkardeşini almıştı.”* (Yaşar Kemal 1993: 288)

Yerleşik hayata geçtiğinde çok zengin olmuştur. Siyasete, köylerin ileri gelenleriyle sıcak ilişkilerde bulunur. (Yaşar Kemal 1993: 287)

Hasan Ağa, bu çiftliği zorluklarla kazanmıştır. (Yaşar Kemal 1993: 288)

Hasan Ağa zorluklarla kazandığı zenginliğini, topraklarını kimselerle paylaşmak istemez. *“Oba gelmiş Hasan Ağanın çiftliğine, sıra sıra dut ağaçlarının yöresine konmuş, bir çizgi gibi kapkara sıralanmış, bu da Hasan Ağanın gözünden kaçmamıştı. Köy karma usulunca kondular, diyor, endişeleniyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 287)

Karaçullu yörüklerinin yıllardır bekledikleri, istedikleri kışlağı onlara vermeyecektir. Süleyman Kahya’la bu konuda anlaşır. (Yaşar Kemal 1993: 289, 290, 291)

Hasan Ağa’nın psikolojisi para hırsı üzerine kurulmuştur. *“Oktay ne derse desin, ne söz verirse versin, bu kız değil Ceren, Meryam anamız olsa, toprağıma yürüğü sokmam. Girerler bir daha çıkmazlar. Hiç bir zor onları yapıştıkları topraktan ayıramaz, kopartamaz. Çırnaklarını bir, bir toprağa geçirmeye görsünler. Tilkiii, tilkiii tilkiii Süleyman, tilkiii...”* (Yaşar Kemal 1993: 290)

Hasan Ağa’nın fizikî durumu şöyledir. *“Uzun boylu, azıcık köse, yüzünden kurnazlık, hile akan, bunu da durmadan gösteren birisiydi. Şimdi sana gülüyorum, az sonra canını okuyacak, seni sırtından hançerleyeceğim der gibiydi her an. Sivri yüzü bir tilkinin yüzüne çok benziyordu ama, çok sevimsiz, yılgın, buruş buruş, ezimiş, kötü acılar içinde yoğrulmuş, sonunda da başarmış ama, lanet olsun böylesi başarıya, diyen bir yüz. ... Sesi yaşlı bir kadının çatlak, kartalmış, gırtlaktan çıkan sesiydi.”* (Yaşar Kemal 1993: 286)

• Derviş Hasan Bey

Romanda, Karaçullu obasının ilk çatışma yaşadığı beylerdendir. Kendisi yörük değildir. Yörüklerle işgence yapan, onları sömüren yerleşik halkın insanını simgelemektedir. Bu temsile göre, o topraklarda yaşayan yerleşikler, göçebe yaşayan yörüklerle istedikleri zulmü yapabilirler. Çünkü, göçebe yörükler istilacıdır. İşgalcidir. Asıl toprağın sahipleri, yerleşik hayatta yaşayanlardır. Yerleşik hayatta yaşayan zengin zümre olan bu beyler gibi sözde medenidir ve onlar gibi siyasetle içiçedir. Yanlarında silahlı adamlarıyla yaşayan, kendi çapında derebeylik kurmuş insanlardandır. İşte bu çerçeveye, Derviş Hasan Bey yerleşik hayatın zenginlerine tamamen uymaktadır.

Derviş Hasan Bey'in ailesi hakkında fazla bilgi yoktur. “ ‘Ben,’ dedi, ‘ben Derviş Beyim. Beşoğuzlu aşireti Beyi, bu toprakların sahibi, Harun Beyin en büyük oğlu.’ ” (Yaşar Kemal 1993: 69)

Derviş Hasan Bey, yörükleri sömüren, onlara zulmeden yerleşik hayatta yaşayan insanları simgeler. (Yaşar Kemal 1993: 70 - 71)

Derviş Hasan Bey yerleşik hayatta yaşadığı için, istilacı ve işgalci yörüklerle istediği zulmü yapma hakkı vardır. Ve bunu kendine hak olarak kabul etmektedir. Fakat, kendisinin sözde iyiliği yüzünden Karaçullu yörüklerine zulüm yapmayacaktır. (Yaşar Kemal 1993: 70) Ki Derviş Hasan Bey'in bizim dediği topraklar kimsenin değildir. Herkes, yörüklerle zulüm etmeyi meslek edinmiş ve bunu bir rant kapısı olarak görmüşlerdir. Derviş Hasan Bey de böyledir.

Derviş Hasan Bey'e göre Karaçullu obası yörükleri işgalcidir, istilacıdır. (Yaşar Kemal 1993: 71)

Derviş Hasan Bey, yerleşik hayatta yaşayan yüksek zümre gibi sözde medenidir. İstanbul Türkçesiyle konuşmaktadır. “‘Hemen şimdi bana sekiz bin lirayı trink vermezseniz, derhal ve derhal toplanın, topraklarımdan çıkınız. Derhal çıkınız efendim.

Babamın yüksek vasiyeti uğruna size gayet insanca, hem de dostca davrandım. ’’ (Yaşar Kemal 1993: 70 - 71)

O da zulmü meslek edinmiş yüksek zümre gibi siyasetle ilgilenmektedir. (Yaşar Kemal 1993: 71)

Derviş Hasan Bey, yanında silahlı adamlarıyla yaşayan, kendi çapında derebeylik kurmuş insanlardandır. (Yaşar Kemal 1993: 69)

Derviş Hasan Bey’in psikolojik durumu, şehirde bütün parasını kumara yatıran ve kumara para bulabilmek için önce zoru deneyen, fakat zorla parayı vermemeleri üzere yalvaran bir insandır. *“Derviş Hasan gene tehdit etti, bağırdı, Süleyman Kahya gene, bin lira dedi. Derviş Hasan yumuşadı, yalvarmağa, sızlanmağa başladı: ‘Zaten,’ diyordu., ‘herkes bana yükleniyor. Bu höyükten başka geçimim kalmadı. Onun da parasını, kirasını alamazsam ben ölürüm. Beni ölmüş bilin!’”* (Yaşar Kemal 1993: 73)

Derviş Hasan Bey’in fizikî görünümü şöyledir. *“Cipten ilk önce uzun boylu, beyaz elbiseli, yakasına bir kırmızı mendil sokmuş, uzun boyunlu, geniş hasır şapkasının altındaki küçücük, ince yüzlü, düğme gibi akı gözükmeyen gözleriyle Derviş Hasan indi, elini cakalı uzattı.”* (Yaşar Kemal 1993: 69)

• Fehmi Ağa

Romanda, Fehmi Ağa, bir zamanlar göçebe yaşayan yörüklerden olup sonradan yerleşik hayata geçerek, geçmişini, geleneklerini unutan, hatta geçmişinden utanan yerleşik hayatta yaşayan yörükleri temsil etmektedir. Fehmi Ağa, yerleşik hayata geçtikten sonra tamamen yerleşik yaşayan yüksek zümrenin özelliklerini benimsemiştir. O da, tıpkı Derviş Hasan Bey gibidir. Fakat onun gizlediği, utandığı bir soyu ve geçmişi vardır.

Yörüklerle işgence yapan, onları sömüren yörük soyundan gelen, yerleşik halkın insanını simgelemektedir. (Yaşar Kemal 1993: 79)

Fehmi Ağa, bir zamanlar göçebe yaşayan yörüklerdendir. Sonradan yerleşik hayata geçerek, geçmişini, geleneklerini unutan, hatta geçmişinden utanan bir insandır. (Yaşar Kemal 1993: 79)

Fehmi Ağa çok zengindir. Yerleşik hayatta yaşayan zengin zümre olan bu beyler gibi siyasetle içiçedir. (Yaşar Kemal 1993: 79)

Fehmi Ağa da kendi çapında bir derebeylik kurmuştur. Yanında silahlı adamları vardır. O hiç kimseyle muhattap olmaz, adamlarını gönderir. (Yaşar Kemal 1993: 79)

Fehmi Ağa'ya ve adamlarına göre Karaçullu yörükleri, diğer yörükler gibi işgalcidir ve zulmü haketmişlerdir. Kimsenin olmayan toprak diğer zenginler gibi Fehmi Ağa'nındır. Bu toprak için diğer zenginler gibi çok kan dökmüşlerdir. (Yaşar Kemal 1993: 80)

Fehmi Ağa, diğer ağalar, zenginler gibi sözde medenidir. Çağdaş medeniyetin, Avrupa tarzı ev eşyalarında ve İstanbul Türkçesi'nde olduğunu sanmaktadır. Kendisini de çağdaş medeniyetin taşıyıcısı sanmaktadır. *“Atalar, ataların geriliği, gelenekleri üstüne yanındakilere uzun nutuk çekti: ‘Bu adamı hatırlar gibi oluyorum. Yazık, geride, çok geride kalmışlar. İşte Avrupalılar bunları görüyor, bunları bizim geriliğimiz olarak yüzümüze vuruyorlar. Ne zaman kökleri kesilecek bunların?’”* (Yaşar Kemal 1993: 82)

Fehmi Ağa, tamamen eşikte kalmış bir insandır. Bu yüzden psikolojisi de bozuktur. Dedeleri, uzun zaman önce yerleşik hayata geçmiştir. Fakat, dedeleri Türkmen geleneklerini sürdürürken, Fehmi Ağa değişen dünyanın büyüüne kapılmış ve kendi geçmişinden utanmıştır. Kompleksli bir yapısı vardır. (Yaşar Kemal 1993: 83)

Fehmi Ağa'nın fizikî durumu hakkında romanda bilgi verilmemiştir.

Yörüklerle zulüm etmeyi, onları sömürmeyi

ve bunları rant kapısı olarak kabul etmiş ağalar, beyler.

Fehmi Ağa

Derviş Hasan Bey

[Yörük Kökenli Ağalığı
Temsil Eder.]

[Yörük Kökenli Olmayan Beyleri
Temsil Eder.]

• Hurşit Bey

Şehirlerde yaşayan, halkından bi haber yaşayan döneminin aydınını temsil etmektedir. Geçmişteki yönetim birimlerinden olan, Çukurova yöresini yöneten Ramazanoğlu Beyliğinin torunlarındandır. Evinde çok fazla kitap bulunduran ama, Çukurovanın gerçeği olan geleneklerini sürdürmeye çalışan Yörüklerden haberi yoktur. Tıpkı o dönemde yaşayan ve burnunun ucunda yaşayan halkın çilelerini görmeyen aydınlar gibidir. (Yaşar Kemal 1993: 190) Kendisine derdini anlatan Haydar Usta'ya birkaç sözle tepkisini belli etmeketen başka bir şey yapmaz. *“Enteresan, enteresan... Bunun bu kadar olduğunu bilmiyordum.”* (Yaşar Kemal 1993: 193)

Hurşit Bey'in psikolojisi hakkında romandan fazla bilgi edinilmemektedir. Haydar Usta'nın konuşmalarını büyük sukunetle dinlemesinden, fazla konuşmamasından içine kapanmış şehir insanının psikolojisini taşıdığı düşünülebilir.

Hurşit Bey'in fizikî dururmu şöyledir. *“Odada bir masanın başında, kadası dazlak, küçücük, yüzü solgun, yaşlıca, sakalsız bıyıksız birisi oturuyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 190)

• Hasip Bey

Romanda, tıpkı Fehmi Ağa gibi geçmişini unutmuş bir kişidir. Haydar Usta'nın kışlak istemek için gittiği beylerdendir. Hasip Bey, kendini beğenmiş, etrafındakileri hor gören bir kişiliktir. Haydar Usta'yı evine alma tenezzülünde bile bulunmamıştır. Romanda bu yönünden başka bir özellik karşımıza çıkmaz.

Romanda bu kişilerden başka kişiler de vardır. Bunlar romanda tek yönleriyle yer almışlardır.

Eşkıyalar: Çiçekli Durmuş, Deli Muzaffer, Kedi Veli.

Avukat: Murtaza Bey

Diğer Obadan Olanlar: Horzumlu Beyi

Devlet Adamı: İsmet Paşa, Uzatmalı Onbaşı

Arzuhalci: Arzuhalci Kör Kemal

Yörüklere yardımcı olanlar: Arzuhalci Kör Kemal, Kerem Ali, Hasan Hüseyin

1. 4. 1. 2. 2. 1. b. Kadınlar

Yaşar Kemal'in diğer destansı romanlarında olduğu gibi bu romanında da kadınlar ikinci planda yer almışlardır. Diğer destansı romanlarında olduğu gibi, bu romanda da kadın kahramanların sayısı erkek kahramanların sayısına göre azdır.

Romandaki kadınlar, geleneklerine bağlı yaşayan, güzel kadınlardır. Bu güzel kadınlar, yörük olmayan yerleşik hayat tarzıyla yaşayan erkeklerin ilgilerini çok çekmiştir. Birçok yörük kızı, yerleşik yaşayan erkeklerle kışlak ve yaylak verme karşılığında evlenmiştir. Birçok kadın bu zulme dayanamamış ve istemeyerek evlendikleri için intihar etmiştir. *“Bir de güzel yörük kızlarını aldılar Osmanlı askerleri. Bir obadan bir kız alıp dağların yolunu yörüklere açtılar. Bu Osmanlı askerlerine gönülsüz verilmiş yörük kızlarının ağıtları, destanları daha dillerdedir. Bir yenilginin en*

acı destanıyla birlikte söylenirler. Eğer bu altınlar, bu kızlar olmasaydı, şimdi dağlarda çadır kuran, konan göçen bir tek kişi kalmayacaktı. Çoktan Türkmenin, yörüğün kökü kurmuş olacaktı.” (Yaşar Kemal 1993: 44 - 45)

• Ceren

Yıllarca, güzel Yörük kızlarına aşık olan yerleşik yaşam tarzına mensup erkeklerin kışlak ve yaylak karşılığında elde ettiği kadınları temsil etmektedir. Güzelliğiyle bütün obayı etkileyen bir kızdır. O, obanın Beyi olan Halil’e aşıktır. Ona ise yerleşik yaşayan Oktay aşıktır. Yaşar Kemal, Ceren’e aşık olan Oktay Bey ve diğer yerleşik yaşamın aşık erkeklerini kara yılanın kızlara olan aşkına benzetmiştir. *“Yılanın, kara yılanın sevdası beterdir. Sevdalı yılan kıpkırmızı uzun bir köze keser. Yılan kızlara sevdalanır. Kara yılan sevdasından kıpkırmızı kesilir. Kız nereye, ne yana gitse yılan kıpkırmızı karşısında dikilir. ...” (Yaşar Kemal 1993: 138)*

Oktay’la evlenmeye zorlayan bütün obaya karşı o bütün direnciyle karşı koymuş ve sevdiği insanı sabırla beklemiştir. Bu direnişi yüzünden, geleneklerini sürdürmek isteyen, bütün zulümlere direnen göçebe yörüklüğü temsil etmektedir. Yörüklüğün zulüm karşısındaki direnmesini temsil etmektedir.

Roman boyunca Ceren’e obasının halkı zulüm etmiştir. Onunla, Oktay’la evlenmediği için kimse konuşmamıştır. Hatta Ceren’i Halil öldü diye kandırma yoluna bile gitmişlerdir. Fakat, direnişi simgeleyen Ceren, buna inanmamış; sabırla Halil’i beklemiştir.

Ceren’in direnişine sadece Süleyman Kahya destek vermiştir. Oba halkına, Ceren’le konuşmaları için emretmiştir. Yaşar Kemal 1993: 213)

Ceren, yıllarca Halil’i yılamadan beklemiştir. Fakat, sonunda dayanamamıştır. Gidip Süleyman Kahya’ya Oktay’ın evlenme teklifini kabul ettiğini söyler. Düğünler

dernekler kurulur. Bunu duyan Halil bir gün gelir ve Ceren'i bu zulümden kaçıtır. Kendi içlerinde Yörüklüğün geleneklerini bitiren oba halkı yörüklüğün son direnişi olan Ceren ile obalarının Beyi Halil'i gözleri dönmüşçesine kovalarlar. Yörüklüğün kutsal günü olan Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gece, Halil'i öldürerek içlerindeki son direnişi de öldürmüş olurlar. Halil'in cesedini gömdükten sonra göçebeliği biten Yörüklerin yerleşik yaşam tarzında meçhule yaptıkları yolculuk gibi Ceren de obadan uzaklaşarak meçhule gitmiştir.

Ceren'in psikolojisi bellidir. Ceren Halil'e aşıktır. *“Bunca yıl bir kere olsun durup da Halilin yüzüne bakamamıştı. Bir kere olsun onunla gözgöze gelememişti. Halili görünce bütün bedeni çıngışıyor, kendinden geçiyordu. Gözgöze gelince çoşkudan ölürüm diye korkuyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 25)

Bütün aşıkların düşündüğü gibi Halil'in kendisini beğenmediğini düşünür. *“Halil ne bilsin Bilse de yüzüne bakar mı ki... Halil yakışıklı adam. Yüzüne şöyle durup da bin yıl baksan gene doyamazsın.”* (Yaşar Kemal 1993: 25)

Ceren, Oktay'ın kendisini sevdiği gibi Halil'i sevmez. Ceren, Halil'i karşılık beklemeden, temiz sever. *“Onu bir kere olsun, şöyle uzaktan da olsa olur, göreyim, sonra da öleyim Allahım.”* (Yaşar Kemal 1993: 25)

Halil'i beklerken, gün geçtikçe Halil'ine kavuşamama yüzünden Ceren erimektedir. *“Ceren bir gülge gibiydi. Canı kalmamış gibiydi. Hiç bir şey konuşmadan, hiç bir şeye bakmadan, hiç kimseyi görmeden, yürüdüğünü, gezdiğini, yediğini, içtiğini bilmeden ortalıkta öylece dolaşıyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 170)

Aşk yüzünden zulümlere uğrayan kızların psikolojisini paylaşır. İstemedikleri evliliği yapmak zorunda kalan, sevdiklerine kavşamayıp zulümlere boyun eğen kadınların psikolojisini taşır. Onlar gibi intihar etmek ister. *“Kendini uçurumdan*

tacakken bir sarsıldı, dizleri ağırlığını çekemedi. Kayanın üstüne sağılıverdi. ... Ceren bir daha ayağa kalktı, kuş kanadı gibi kollarını açtı, kendini boşluğa bırakıyordu, gene birden sesler kesildi, Ceren ortada yapayalnız kaldı. Kendine acıdı. “Ben, ben, ben böyle mi olacak, bu hallere mi düşecektim? Ceren, Ceren, Ceren...” (Yaşar Kemal 1993: 279 - 280)

• Yeter Kız

Yeter Kız'ın hikâyesi, yine aşk hikâyesidir. On altı yıl önce başlık parası için büyük şehire çalışmaya giden nişanlısı Yunus'u beklemektedir. Romanın başında, Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gece bütün dileklerini bunun üzerine yapmıştır. Eğer gece Hızır ile İlyas'ın buluştuğunu göremezse intihar etme kararı alır. O gece Hızır ile İlyas'ın buluşmasını göremeyince intihar eder.

Bu kişilerden başka romanda, sadece isim olarak geçen kadınlar da vardır. Fakat bu kadınlardan romanda bahsedilmemesi sebebiyle, sadece isimlerini vermekle yetineceğiz. Bunlar: On yedi yaşında yatalak kızı olan Meryem; Hızır ile İlyas'dan bir torun isteyen Sultan Karı; bir kere olsun Halil'i görmek isteyen, Halil'e aşık olan Pembe diğer kadın kahramanlardır.

1. 4. 1. 2. 3. MEKÂN

Binboğalar Efsanesi romanına ismini verdiren mekân, Binboğa dağlarıdır. Binboğa dağlarında bir oradan bir oraya göç ederek, gittikleri yerlerde yerleşik yaşayan halk tarafından zulümlere uğrayıp sefil olan Türkmenler'in hikâyesi anlatılmaktadır. Bu zulüm göçebe yaşayan bütün Türkmenlere yapılmaktadır. Fakat, romanda anlatılan Karaçullu Türkmenleri'nin çektiği sıkıntılardır.

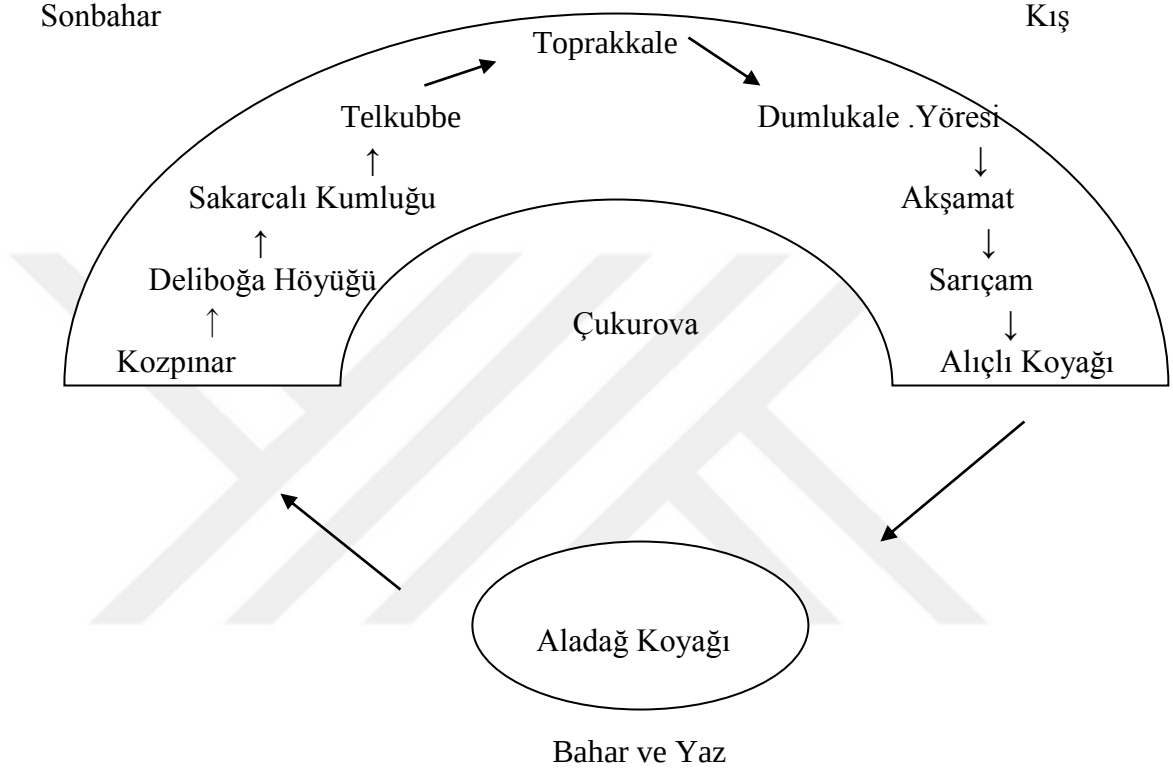
Romanın merkez mekânı yoktur. Sürekli göç eden ve göç etmeye zorlanan Türkmenler, kendilerine kışın kalabilecekleri yer ararlar. Aslında roman Türkmenlerin yaşadığı mekân sorunu üzerine kurulmuştur. 1876 yılında Osmanlı Devleti ile Türkmenler arasındaki büyük iskan savaşından sonra her şey değişmiştir. Bu savaş, Türkmenlerin göçebe yaşamlarını sürdürmek için yaptıkları savaştır. 1876'dan sonraki yerleşik hayatta yaşayanlar tarafından yaptıkları soğuk savaş ise bir toprak bulup yerleşmek isteyen Türkmenlere toprak vermemek için yapılan savaştır.

Bu durumda mekân, dağlardır. Sömürülen, zulme uğrayan, kandırılan Türkmenler dağlarda yaşarken, onlara işkence eden, zulmeden, kandıran yerleşik yaşam tarzında yaşayanlar ise köylerde yaşamaktadır.

O zaman bu iki mekân, şunları temsil eder.

Dağ (açık mekân)	Köy, Kasaba, Şehir (kapalı mekân)
Saflık Doğallık Geçmişine bağlılık İyilik Dostluk Emek	Kirlenmişlik Yapaylık Komplekslilik Kötülük Düşmanlık Sömürü
Aladağ Koyağı Kozpınar Gavurdağları Deliboğa höyüğü Sakarcalı Kumluğu Telkubbe Toprakkale Mordelik Kayası Dumlukale Yöresi Akşamut Sarıçam Göktaş Mağarası Tepebaşı Hemite Dağı Alıçlı Koyağı	Derviş Hasan Beyin kasabası Kösecik Köyü Köse Ali Ağanın kasabası Bozduvar köyü Sandal Köyü Sakarcılık Köyü Yalnızagaç Köyü Halil'in yaktığı köy Adana Ankara

Roman bir seneyi kapsamaktadır. Bu bir sene içinde Karaçullu obasının konduğu yer Aladağ Koyağıdır. Bir yıl içinde şöyle konaklamışlardır.

Yörükler kışın Çukurovayı mekân yaparlarken, yazın da Aladağ Koyağında konaklarlar. “Aladağın ardında uzun bir koyak var. Koyak baştan ayağa ormalık. İçinden yüzlerce pınar kaynıyor. Dört yanları naneli, pürenli, içleri çakıldaşlı, soğuk, aydınlık pınarlar. Pınarlardan su yerine aydınlık kaynıyor, oluklardan su yerine ışık şakırdıyor. Çok eski zamanlardan bu yana burası, Aladağın ardı Türkmenin, yörüğüün, Aydınli yörüğüünün yaylağı. Çukurova ne zamandan bu yana bu insanların kışlağıysa, o zamanlardan bu yana da Aladağın koyağı bunların yaylağıdır. Yörükleri ne bu kışlaktan, ne bu yaylaktan kolay kolay ayıramazsın, ölürlər. Bir kayanın doruğunda bitmiş bir ot nasıl inatla köklerini sert çinke taşlarına sarmış, tutunmuşsa, Aladağ yörüğü de öyledir.” (Yaşar Kemal 1993: 7)

Romanda mekân betimelemeleri çok fazla yapılmıştır. Panoroma betimlemeleri, Karaçullu obasının göçtüğü güzergahtaki bulunan hemen hemen bütün yerlerin betimlemeleri yapılmıştır. *“Aladağın ardında uzun bir koyak var. Koyak baştan ayağa ormalık. İçinden yüzlerce pınar kaynıyor. Dört yanları naneli, pürenli, içleri çakıltışlı, soğuk, aydınlık pınarlar. Pınarlardan su yerine aydınlık kaynıyor, oluklardan su yerine ışık şakırdıyor.”* (Yaşar Kemal 1993: 7)

“Çok eskiden Deliboğa höyüğünün dört bir yanı çepeçevre bataklıklı. Bataklıklardan sonra gene çepeçevre karçalılıklar başlıyordu. Ne höyük, ne bataklıklar, ne çalılıklar hiç kimsenin değildi. Uzak köylerin sınırları ta ötelere başlıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 66)

“Bir gün yolda, Gülek Boğazının oralarda, gök gibi kayaların, göğe ağmış, uçsuz bucaksız kaya ormanlarının düzlüğünde, hem de uzun, yaygın, keskin, çakmaktaşıdan, hem de som mavi, mavisinde pul pul altın ışıltıları, hem de kırmızı, kırmızısına, keditaşakları yalım gibi daha kök salmış, sarvan kurmuş oturmuş, hem de sarı, sarısında pul pul gün ışıltısı, hem de yeşil, hem de mor, keskin morunda, bıçak ağzı moru, yanar döner, çağıldayan mor kayalıkların, yeşil, sulu düzlüğünde oba konakladığında., Kel Musa Halilin anasına bir kanlı gömlek götürdü.” (Yaşar Kemal 1993: 63 - 64)

“Hemite dağı kayalık, mosmor, kıraç, ot bitmez, keskin, hüznü, karanlık ocvanın üstüne binmiş yükseliyordu, bir top. Kayalar bir kopkoyu morarıyor, bir mavii mavi tütüyor, bir ortadan siliniyordu, boz duman.” (Yaşar Kemal 1993: 123)

“Kamışlık derin, uzun bir dere boyunca, geniş bir yol boyunca bükluğ kadar gidiyor, bükluğun yakınlarında kamışlık bir alana yayılıyor, bir orman gibi oluyordu. Karaçalılardan, çilpirtilerden kalıntılar. Bir iki tanede kars ağacı... Ötede, uzakta, gün

batıda Anavarza kayalıkları, Anavarza kayalıklarında yıkık örenler, Yıkı örenlerde yılanların, bir de cinlerin, bir de perilerin padişahları... Anavarza kayalıklarında kocaman kartallar, şahinler, doğanlar, atmacalar.” (Yaşar Kemal 1993: 225)

Haydar Usta’nın Ankara’ya gittiğinde, Ankara’yı şöyle betimler. *“Işıktan gölgeler uçuşuyor. Kırmızı, yeşil, mavi, turuncu ışıklar. Işığa da benzemez, öyle bir şeyler. Bu şehri ışıklarlar döşemişler. Yıldızlar, ışıklı pencereler, kapılar, dağ gibi yapılar. Mustafa Kemal Paşanın türbesi... Sabaha kadar ışığa batıp çıkıyor. Bir tepenin üstünde, öyle durup duruyor, kıpırtısız. Işıklar, ışıkların, iri, dev yapıların gölgeleri... Gölgeler, ışıklar birbirlerine girmişler kovalışıyorlar, sarmaşıp dolaşıp açılıyorlar. Otomobiller, otobüsler, kamyonlar, ışıklar, ışıkları uçup giden, inleyen, konuşan, bağırان... Ankara, büyük ışıklı... Gittikçe de her gece başını alıp gidiyor. Tekmil Ankara ovasına yayılıyor. Yüksek yapılar bir birine geçiyorlar, geçiyor, ayrılıyor, kavuşuyorlar...” (Yaşar Kemal 1993: 247)*

Romanda en çok peyzaj betimlemeleri yapılmıştır. Hızır ile İlyas’ın buluşmasını izleyen Haydar Usta ve torunu Kerem’in oturduğu pınarın betimlaması şöyledir. *“Yıldızların ışığında, gecenin donuk aydınlığında kayanın oyduğuna doğru yürümüş pınarın göleğinin dibindeki çakıltaşları parıldıyordu. Suyun yüzündeki ince halkalar kıyılarda sönüyordu. Pınarın ucuna kalın bir çam oluk oturtulmuş, uzun oluğu yosun bağlamıştı. Oluğun altı geniş bir yarpuz tarlasıydı. Kırmızı, büyük, başını almış göklere gitmiş kayalık, pınarın suyu, gece, yıldızlar, toprak yarpuz kokuyordu. Derinden, kırmızı kayalığın ta dibinden gelir gibi bir çağıltı gittikçe büyüyordu. Orman da uzaktan, yoğun uğulduyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 17)*

Hızır ile İlyas’ın buluşmasını görmek isteyen Ceren ve Pembe’nin beklediği Taşbuyduran pınarının betimlemesi şöyledir. *“Bu pınar, taşları toprağı mavi bir*

yamaçtan, kayalıkların ortasından doğuyor, gene kayalıkların kuyu gibi derininden gölleniyordu. Bir taş oluktan suları aşağı, yalpuzlu bir düzlüğe iniyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 23)

Mustan’ın da Hızır ile İlyas’ın buluşmasını izlemeye gittiği Kozpınar’ın betimlemesi şöyledir. *“Kozpınar, çam ağaçlarının tükendiği doruğa yakın bir yerden, duvar gibi bir kayanın ortasındaki delikten kaynıyordu.” (Yaşar Kemal 1993: 33)*

Aladağ Höyüğünden bir peyzaj betimlemesi daha: *“İnce kum, sel yatağı değil, akar su yatağı... Su yitip gitmiş, buralardan bir yerleden akıyor değil, su kurumuş, yerin altına çekilmiş. Gözün kaynadığı yer de kupkuru. Çakıltaşları yarı yosunlu, kurumuş, çakıltaşlarının üstünde ince gümüş rengi bir çamur tabakası kurumuş. Sarı yapraklar kurumuş gözün çukurunu, çakıltaşlarının üstüne doldurmuşlar. Buruşmuş, kızıl çizgili, mora çalan... Kumun üstünde, dümdüz yapışmış. Kırmızı damarlar el gibi. İri bir eli kumun üstüne basmışlar, kırmızı, mor damarlar. Çınar yaprağının yanında bir başka iz. Ayı pençesi gibi. Belki daha büyük. İz az ilerde daha büyüyor. Yanyana üç iz. Bir püren çalısını, çiçekli, ince bir çalıyı kırmışlar. Ağır, okkalı, sert bir çarpma çalıyı ikiye ayırmış.” (Yaşar Kemal 1993: 57)*

Ramanda sık sık dekor betimlemeleri yapılmıştır. Bunlar, daha çok çadırların, modern yapılı köy evlerinin ve 1976 sonrası Yörükler için yapılan evlerin betimlemeleridir.

Yörükler çadırlarda yaşamaktadır. Bu çadırların içinde Derimevi denilen çadır vardır. Bu çadırdaki karalar alınır, konuklar ağırlanır. Bu çadırlar şöyledir: *“... Oba koyağa iner inemez, çadırlar kurulur kurulmaz derimevi çadırı öyle öteki çadırlar gibi uzunlamasına değildi. Derimevi çadırları hep yuvarlak olur. Ve kulübelerini keçelerle, kilimlerle örterler. Kapıları görülmedik nakışta bir kilimle örtülmüştür. İç duvarlar eski,*

nakışlı kilimlerdenidir. Yer baştan ayağa turuncu keçelerle döşelidir. Uçta, kapının sağında köz dolu bir taş ocak vardır. Derimevi otuz yıldır aynı yere kurulur.” (Yaşar Kemal 1993: 11)

Halil’in Beylik çadırı Yörükler için kutsaldır, bu çadırın betimlemesi şöyledir. *“Çadır bomboş, delik deşikti. Yerde güneş nakışlı turuncu bir keçe seriliydi. Çok eski. Renkler canlı canlı parlıyordu yırtık keçede. Güneş damgası şahlanıyordu, ışıklı. Bir köşede derisi büzülmüş bir davul, onun yanında dikili bir teber, bir tuğ, tuğun yanında bir uzun bayrak gibi bir şey... Çadırın direğinde de som ipeklen işlenmiş, boncuklu bir kaptaki bir kuranı kerim asılıydı. Kaymakam: ‘Bunlar ne? Neden bu kadar önemli çadır? Kutsal mı?’ diye sordu. ‘Bizim Beylik emanetleri,’ dedi yerin dibine geçercene Süleyman Kahya. ‘Çok eski Horosandan bu yana getiririz. Kimse dokunmaz bunlara.” (Yaşar Kemal 1993: 224)*

Yukarıda betimlenen çadırlar Aydınli yörüklerinin Karaçullu obasına aittir. Bir de romanda Horzumlu yörükleri vardır. Bu yörüklerin çadırları farklıdır. *“Horzumlu Beyi bin yepyeni kara çadırla Çukurovaya bir kartal gibi inerdi eskiden. ... Horzumlu Beyinin çadırı dillere destandı. On dört göbekli çadırı, otuz odaydı. Bu çadırı yörükler o alışkın elleriyle ancak bir haftada kurar, bir haftada yıkarlardı. Kilimleri, halıları, keçeleri göz kamaştırırdı. Her halısı kilimi bir servetti. Çadırın her direği paha biçilmez bir güzellikte işlenmişti. Sedef, gümüş, altın kakılmıştı direklerdeki nakışların arasına. Hiç bir saray böylesine görkemli olamazdı.” (Yaşar Kemal 1993: 133)*

Osmanlı ile Türkmenler’in 1876’da yaptığı savaş sonucunda yerleşik hayata geçen yörükler, kendilerine evler yapmıştır. Bu evlere ‘Huğ’ denilmektedir. Romanda bu evler hakkında bilgi verilmiştir. *“Zamanla Türkmenler kendilerine ayrılan köy yerlerinde evler yapmağa başladılar. Evlerini Çukurovada çok bol olan çilpirti*

çalılarından, kamyşlardan, sazlardan yapıyorlardı. Uzun çilpirti çalılarını kesiyorlar, ağıl örer gibi örüyorlar evlerin duvarlarını, sonra çamurla sıvıyorlardı. Bu evlere bir kapı, kapının her iki yanına taka dedikleri küçük pencereler yapıyorlardı. Çit duvarlarının üstüne önce kamyşları döşüyorlar, sonra kamyşların üstüne sazları kalın, deste deste seriyorlar, bağlıyorlardı gene sazlarla. Köyler birer ot yığınıydı. Bu saz evlere ‘huğ’ dediler. Çukurovanın eski yerlileri de bu evlere bu adı veriyorlardı. Onlardan öğrenmişlerdi.” (Yaşar Kemal 1993: 77)

Romanda, zenginlerin evleri de betimleme yoluyla anlatılmıştır. “*Kösecik köyünde Muhtar Fehmi saray gibi on dört odalı bir konak yaptırmıştı. Konak iki katlıydı.*” (Yaşar Kemal 1993: 79)

Romanda Hasan Usta’nın Ramazanoğlu Beyi sanarak gittiği Hurşit Bey’in evinin betimlemesi şöyledir. “*Oda küçücüktü, küçücük. Bir koltuk, yerde eski halı. Masanın üstünde kitaplar, kalemler, darmadağınık kağıtlar. Bir de duvarlara baktı, duvarlar baştan ayağa kitaptı.*” (Yaşar Kemal 1993: 190)

1. 4. 1. 2. 4. ZAMAN

Binboğalar Efsanesi romanında zaman kronolojik olarak anlatılmamıştır. Anlatılacak olan olaylarla ilgili olarak Türkmenlerin geçmişte yaşadıklarına geri dönüşler yapılmıştır. Bunun dışında romandaki zaman mayısın ilk haftasında başlayarak, diğer yılın mayıs ayına kadar sürer. Yani roman bir seneyi kapsamaktadır. Fakat asıl anlatılmak istenin Yörüklerin 1800’lü yıllardan itibaren, yerleşik hayatta yaşadığı sıkıntıları dile getirmektir. Seçilen bu yılın hiç bir özelliği yoktur. Çünkü, Yörükler her yıl aynı zulmü görmektedir.

Romanda geri dönüşler sık sık yapılmıştır. *“Yörükler Çukurovaya ağır ağır yerleştikten sonra ve yerleşirlerken başlarına çok işler geldi. Sıcaktan, sinekten, hastalıklardan, salgınlardan çok çektiler. Bir de yöneticilerden çok çok çektiler. Birkaç olay var ki hiç unutulmadı. Bir tanesi bir Adana Valisinin huğları yaptırma işidir. Harpler, kırgınlar. Bir de Trablus Harbi. Bir de Fransız işgali...”* (Yaşar Kemal 1993: 84)

Romanın anlatıldığı yıl Türkiye’de Demokrat Parti’nin iktidar olduğu yıllardır. Bunu romanda anlatılan zenginlerin, Demokrat Partisi başkanı Adnan Menderes hakkında bahsetmelerinden anlıyoruz. *“‘Siz Dokuz Oğuzdan olursunuz, biz Onbir Oğuzdan... Bizler ki yalnız dinimiz ve de geleneklerimiz için yaşarız. Demokrat parti Dokuz Oğuz boyuyla, onbirinci, Onyedinci Oğuz boyunun geleneksel, örgütlü, aynen Osmanlı gibi, bir aşiretten bir devlet çıkaran...’ Aynen seçimlerde nutuk çeker gibi yapıyordu. Süleymanın, ötekilerin onun el kol hareketleri tuhaflarına gidiyordu. Böyle acaipbir adamı hiç görmemişlerdi. ‘partimizdir. Biz de üç kişi, Celal Bey, Adnan Bey ve de ben bir devlet çıkardık aşiretten. Evet, işte böyle. Hem de ben büyük bir devletin âli mensubini bulunaraktan biiznillahitaala, çok üzıldüm bu hareketinize...’ Daha da sertleşti, sesi bağırtı halini aldı. ‘Ve de ben, Celal Bey, Adnan Bey, sizi görgüsüzlüğünüzden, hem de, alçaklığınızdan dolayı bağışlıyorum.’ Bağışlıyorum derken boynunun damarları oklava gibi şişiyor, dışarı fırlıyordu.”* (Yaşar Kemal 1993: 71)

Romanda bazen zaman özetlenirken bazen de uzun uzun anlatıldığı görülür. Romanda anlatılacak olay hakkında önceden olayı hazırlayan özet verilmektedir. Özet olarak anlatılanlardan bir örnek şöyledir. *“Kör Kemalden sonra, Teloğluna, Hacı Ali Çavuşa gidip anlara da arzuhal yazdırdılar. Sekiz kere Kaymakama çıkıp ona taze yağ*

götürdüler. Avukat Murtaza Beye de gittiler. Ona çok para verdiler. Parti başkanlarına da gittiler... Dertlerine hiç kimse derman olmadı. Çok yağmur yağıyordu. Kasaba çarşısında yağmur altında, ellerindeki arzuhalleri abalarının altında saklayarak oradan oaray dolaştılar. Uçan kuştan car umuyorlardı. ... Çok koyun, yün, yağ, kıl keçi, yoğurt, halı, turuncu sim işleme kilimler sattılar.” (Yaşar Kemal 1993: 91)

Yörükler her yıl olduğu gibi romanın başında anlatılan yazda da Aladağ Höyüğü’nde kalırlar. Fakat bu yaz onlara, ormancılar ve jandarma rahat verdirmezler. Yaşar Kemal, yazı uzun uzun anlatmak yerine kısa bir özetle anlatmayı yeğlemiştir. “*O baharı, o yazı Karaçullular Aladağda binbir sıkıntı içinde geçirdiler. Ormancılar aman vermiyordu. Ormanda keçi görmesinler, kıyamet kopuyordu. Bir dal kopmasın bir ağaçtan, candarmalar yörüklerin başına hışım gibi iniyorlardı. O yaz çok rüşvet verdiler ormancılara, çok kuzu şöleni çektiler.” (Yaşar Kemal 1993: 91)*

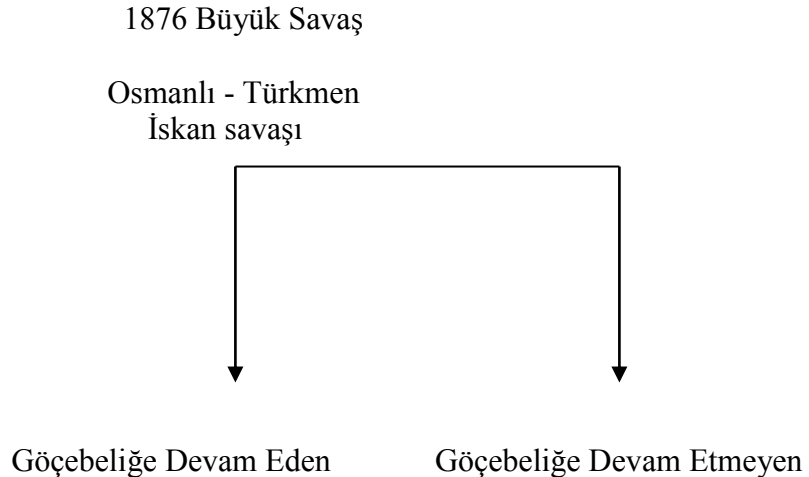
Romanda zaman zaman tarihler verilerek, olaylara nesnellik katılmıştır. Bunlarda bir tanesi 1876’da yapılan Osmanlı - Türkmen savaşıdır. Bu tarihin verilmesinin sebebi, Türkmenlerin sadece şuan zulüme uğramadıklarını, daha önceden de zulme uğradıklarını kanıtlamak içindir. “*1876’ da Türkmenle Osmanlı arasında Çukurovada bir savaş oldu. Osmanlı Türkmeni yerleştirmek, toprağa çakmak, ondan vergi almak, onu asker etmek istiyordu. Türkmense buna karşı koyuyordu. Döğüş beter oldu, bu döğüşte Türkmen yenildi ve iskan edildi. O gün bugündür bu yenilginin acısı, iskanın kepezeliği hiç bir Türkmenin yüreğinden çıkmaz. Savaşta yenilmelerine, zorla iskan edilmelerine, sürülmelerine karşın Türkmenlerin hepsi buna boyun eğmedi. İskandan, sürgünden kaçanlar gene eski yaşamlarını, konup göçmeyi sürdürdüler. Ama gittikçe yörüklik zorlaşarak bugüne kadar geldi, hele bugünlerde çekilmez bir hal aldı.” (Yaşar Kemal 1993: 42)*

Tarih verilerek yapılan anlatım da Yörüklerin ünlü Hızır ile İlyas'ın buluştuğu beş mayısı altı mayısa bağlayan gecedir. (Yaşar Kemal 1993: 15 - 16)

Verilen tarihlerden birisi de Aydınli Yörüğü hakkında anlatılan yerleşik hayatla ilgili tarihtir. *“Olan 1949 kışında oldu. Aydınlılar Çukurovaya inince ne görsünler, sürülmemiş bir karış toprak parçası bile kalmamış. Değil hayvan otlatacak, bir tek çadır kuracak yer bile kalmamış. Aydınli göçebesi, Türkmene gün gün sıkışmıştı ama, böyle bir şeyle karşılaşacağı hiç aklına gelmemişti. Artık ‘Ali Paşa Fermanı’ sökmez olmuştu.”* (Yaşar Kemal 1993: 78)

Bu zaman özelliklerinden başka bir de mevsimlerin anlatıldığı görülür. *“Vakit bahar doğruydu, şubat yeli kış yelini çoktan koğmuştu. Bu kış Yozgattan, Sivastan, Kazovadan, Tokattan, Gündeşli ovasından, Harrandan, Kamışlıdan, Halepten, tek mil diyarı Rumdan ve başka ellerden ne kadar kara çadırılı varsa, Osmanlıya bayrak açmıştı.”* (Yaşar Kemal 1993: 42) *“Derken güz geldi çattı. Aşağıdaki, başını almış göğegitmiş ulu çınar sapsarı kesildi. Sarının üstünde inceden kızılıtlar dolaşıyordu. Ulu çınar bu hale gelince artık Çukurovaya göç etme zamanı gelmiş demektir.”* (Yaşar Kemal 1993: 47)

Romanda anlatılan olayların kronolojik sıralaması şöyledir.

Türkmenler

1949

Yerleşik yaşamda yaşayanlar
Çukurova'da göçebe olanlara
Toprak bırakmadılar.

Türkmenler

Yerleşik Yaşam Tarzını
benimseyip, köyler kurdular.

Çukurova

Yerleşik yaşayanlar
tarafından işkencelere
maruz kalma.

Çukurova

Geçmişlerini unutma.
Büyük topraklar
kazanma.
Göçebe akarabalarına
zulüm etme.

Karaçullular'la
Yeryurtlu Köylüleriyle çatışma.
(Bir yıl önceki güz)

Aladağ Koyağı
Hızır ile İlyas Kutlaması

(Adalet Partisi İktidarlığı Dönemleri)

Mayısın ilk haftasından,
yazın sonuna kadar.

Karaçullular
Deliboğa Höyüğü'ne
göç

Mustan
Jandarmalar tarafından
vurulmuş, dağlardadır.
Çoban Resul tarafından
İşkence edilir.

Halil
Hızır ile İlyas'ın
Buluştuğu geceden sonra
tekrar dağlara döner.

Derviş Hasan Bey
tarafından zulüm
görürler.

Kel Musa Halil'i
öldürme karşılığında
tedavi eder.

Halil dağlardadır.
Jandarmalardan kaçır.

Muhtar Fehmi Ağa
tarafından zulüm
görürler.

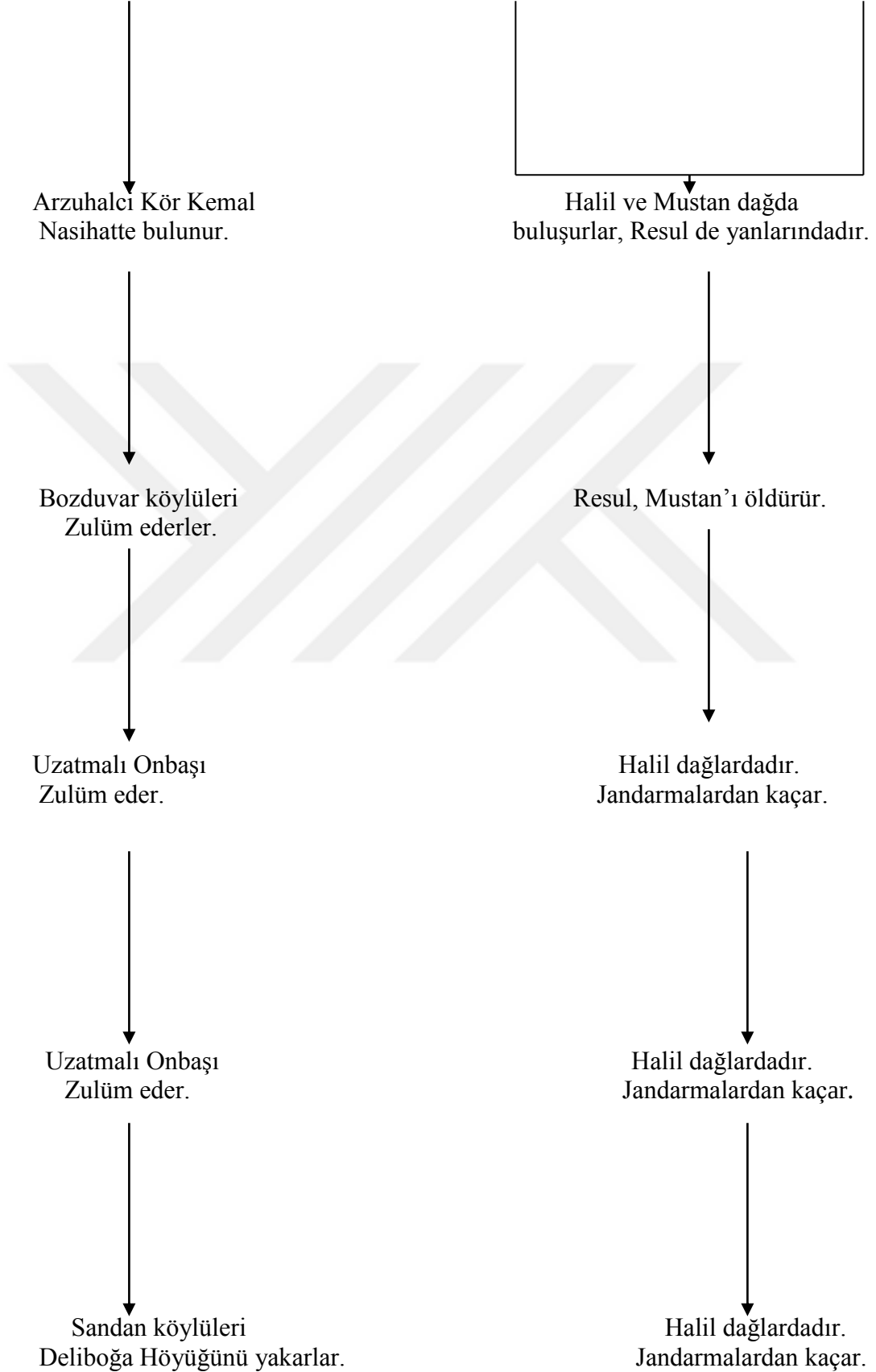
İntikamını almak ister.
Resul'e işkence yapar.

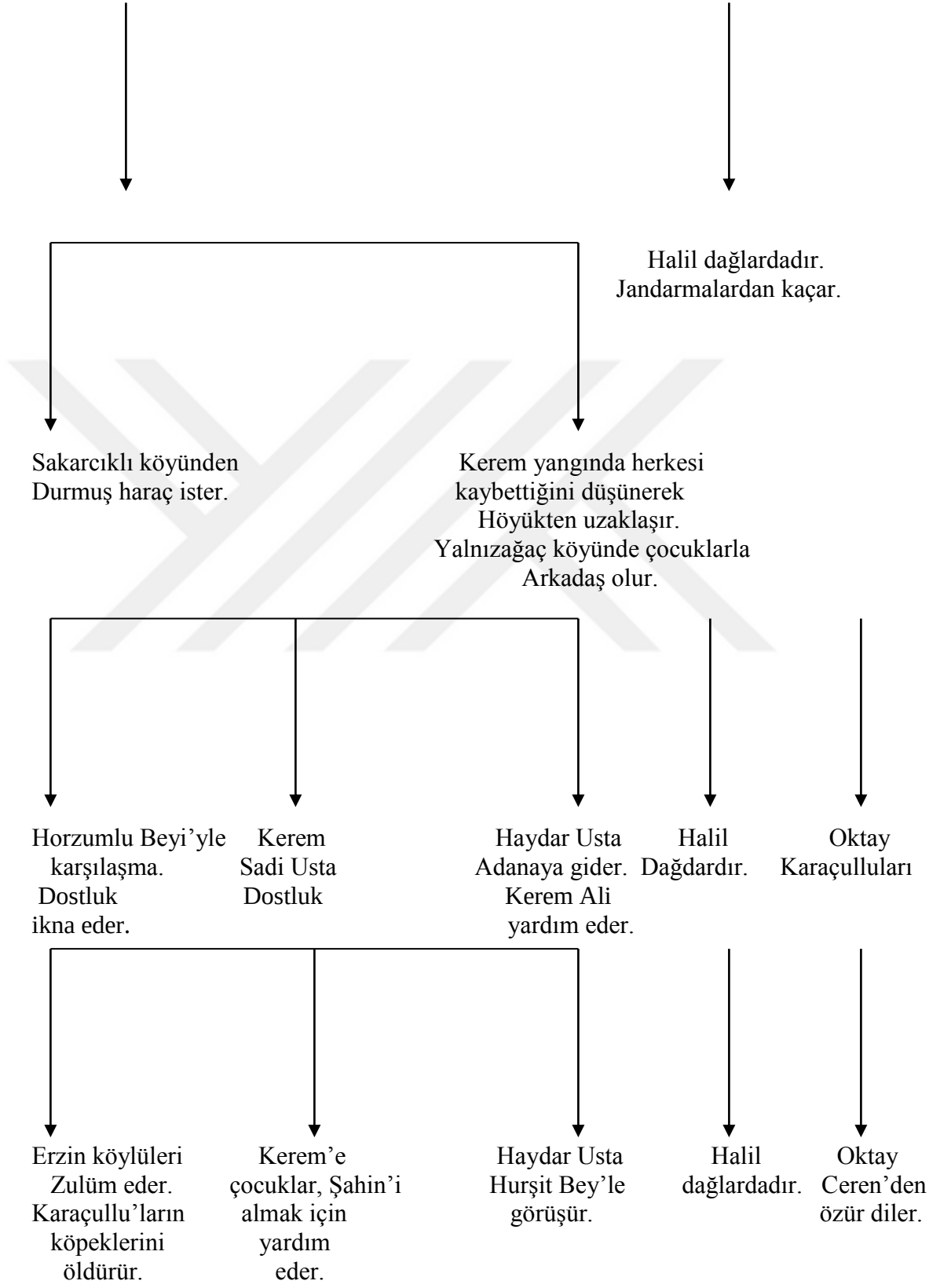
Halil dağlardadır.
Jandarmalardan kaçır.

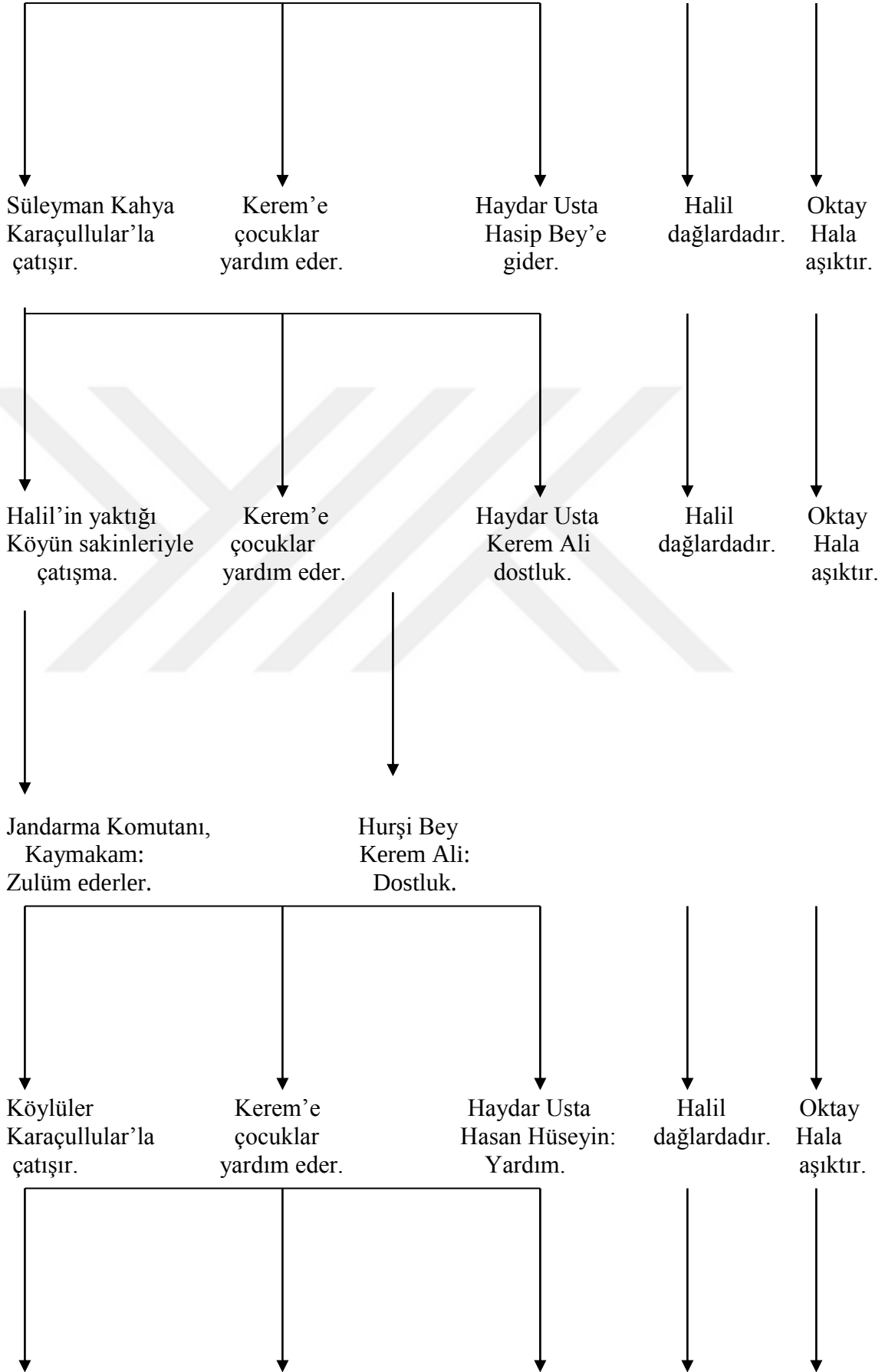
Köse Ali Ağa
tarafından
kandırılırlar

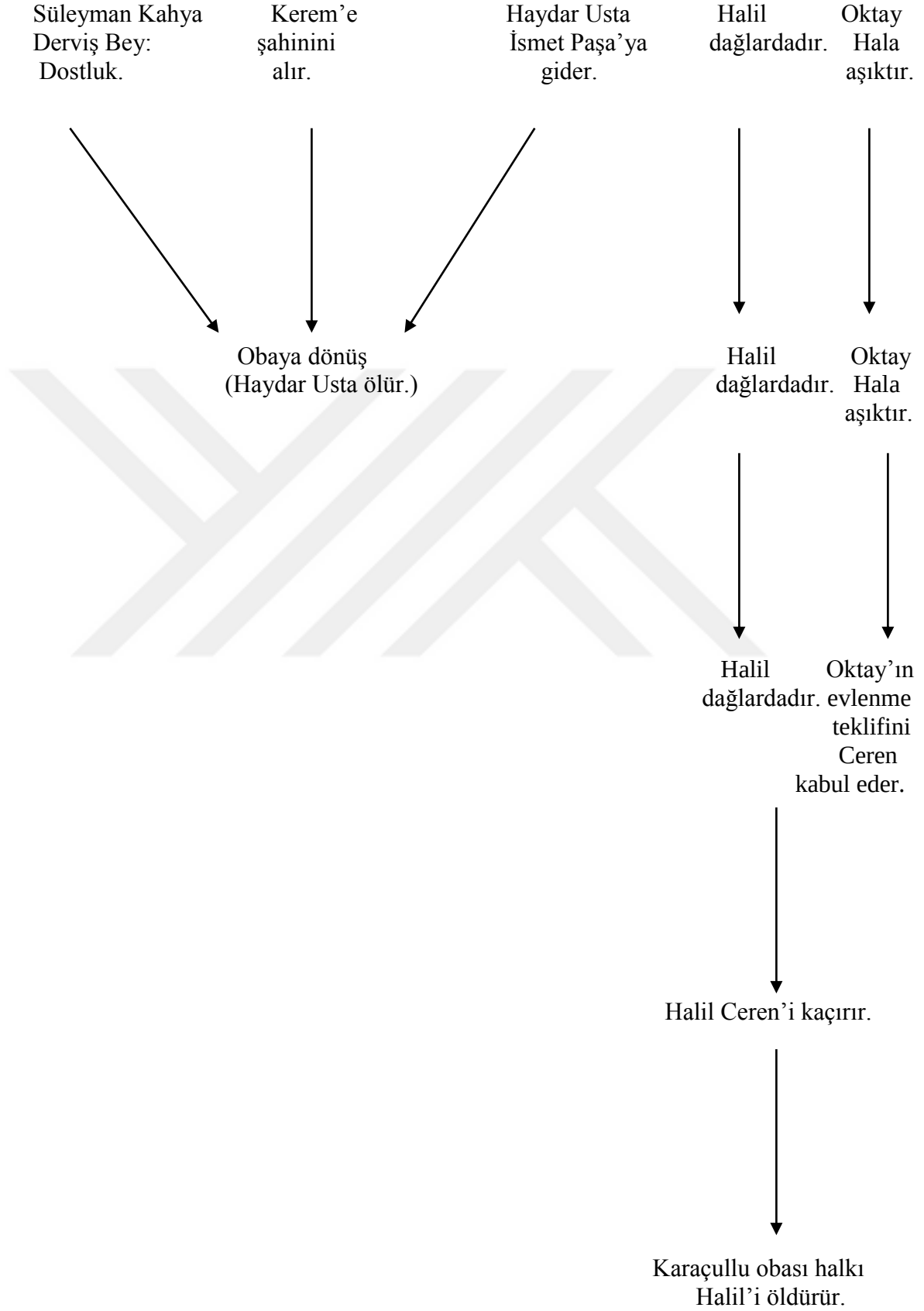
İntikamından vazgeçer.
Resul'e yaptığından utanıp
Resul'ü iyileştirir.

Halil dağlardadır.
Jandarmalardan kaçır.

Ceren Halil'i gömer.
Son uğulamasını yapar.

1. 4. 1. 3. TEMA

Romadaki birirmilerden hareketle, göçebe yörükler - yörük olmayıp da yerleşik yaşam tarzını benimsemiş halk , göçebe yörükler – yörük kökenli olup da yerleşik yaşam tarzını benimsemiş halk arasında oluşan çatışmanın anlatıldığı görülmektedir.

Romanda yüz yıllar boyunca konar göçer sistemle geleneklerini sürdüren Türkmenlerin, artık yerleşik hayata geçmek istemektedirler. Fakat, onları Osmanlı'dan bu yana sömürmeye, zulüm etmeye, kandırmaya alışmış yerleşik hayat tarzını sürdüren halkın; buna izin vermediklerini görürüz. Osmanlı'nın onları asimile etmek istemesine, yerleşik yaşam tarzını sürdüren ağaların, beylerin zulümlerine rağmen Yörükler, geleneklerini terketmemiştir. Öyleyse tema; Türkmenler'in, yerleşik yaşam tarzında yaşayanlar tarafından çektikleri sıkıntılar ve bu sıkıntılara rağmen geleneklerini sürdürmede direnmeleridir.

Romanda Türkmenlerin tükenişini anlatan temayı şu paragraf özetlemektedir.
“Kalktık Horasandan sökün eyledik. Parlar omzumuzda uzun şelfeler. Kurt sürüleri gibi dağıldık dünyaya, yayıldık mağrıptan maşrıka dek. Kırmızı yakut gözlü, uzun boyunlu atlarımızı Sind suyuna, Nil suyuna sürdük. Memleketler, kaleler, şehirler aldık, devletler kurduk. Haran ovasına, Mezopotamyaya, Arabistan çölüne, Anadoluya, Kafkas dağlarına, geniş Rus bozkırlarına, on bin, yüz bin kara çadırla kartallar gibi indik. Uzun

yedi direkli keçi kılından kara çadırlarımız... Her birisinin içi insan hünerinin en büyük, en güzel, en ince renkleri, nakışlarıyla işlenmişti. Ya şelfelerimiz, ya kılıçlarımız, hançerlerimiz, fildişi sapları altın işleme tüfeklerimiz, dibeklerimiz, hırızma, gerdanlık, tepeliklerimiz, kilim, keçe, çullarımız... Haran ovasında binlerce kişi ceylenlerle karışıp semah döndük. Ulu şahinler gibi. Şölenler tuttuk, kutsal cemler büyüttük... Ulu denizlerden ulu denizlere dalgalarca çalkalandık. O kıyıda bu kıyıya vurduk. Kaleler, şehirler, memleketler, ırklar, soylar karşımızda boyun eğdi. Tutsak kıldık bir çağı. Çok şey yaptık insanoğluna. Ama onları hiç bir zaman aşağılamadık. İnsanları aşağılamak geleneğimizde yoktu. Yoksula, yetime, düşmüşe, kadına, hangi soydan, hangi dinden, hangi ülkeden olursa olsun dokunmadık, saygıda kusur etmedik. Dost olsun, düşman olsun onları bizim düşkünümüzden, yaşlımızdan, çocuğumuzdan, kadınıımızdan ayırdetmedik. Elaman demişin kılına dokunmadık. Kalın, işlemeli, türlü damgalı yurtlar yaptık keçelerden, sıcak sağlam. Hiç bir saray böylesine, bu yurtlar gibi görkemli olamazdı. Dünyanın üstüne konduk kalktık, özgür, kutsal, yenilmiş, yenmiş... Yüzyıllar geçti, parça parça bölündük, küçüldük, kara çadırlar soldu. Ulu dağlara, sulara, topraklara, ovalara, ülkelere ad verip, damgamızı bastık. Anadoluda karşımıza çıktı Kayseri dağı, Ağrı, Süphan, Nemrut, Binboğa, Cilo dağı... Vardık Anadoluda da karşımıza çıktı Kızılırmak, Yeşilirmak, Sakarya, Seyhan, Ceyhan suyu... Anadolu ovası, Tuz gölü, kehrübar sarısı üzmleriyle Ege ovaları... Ve adlarımızı verdik sulara, ovalara, dağlara, Anadolunun her karış toprağına damgamızı bastık. Her karış toprağına bir ad bulduk, obamızın adını koyduk. Unutulmasın, bir ulu toprakta soyumuz boy versin diye... Düşürdüler bizi tozlu yollara, aşırıdılar bizi karlı dağlardan. Düşürdüler bizi haldan hallere... Anadolunun taşıyla toprağıyla, akan suyu, esen yeliyle, binlerece yıldan bu yana işlenmiş, gelişmiş, yeşermiş, boy atmış kervan sarayları, sarayları, tapınakları, ulu

şehirleri, türküleri, gelenekleri, görgüsü, bigisiyle bir olduk kaynaştık. Etle kemik gibi... Yağmurla torak gibi... Her bölüğümüz bir ilde, bir ülkede, bir toprak parçasında kaldı... Çadırımızın her bir parçası bir yerde unutuldu, bir toprakta çürüdü. Gür, sonsuz, ulu, kaybayan bir su gibi bir kökten çıktık. Göz göz olduk... Dağıldık, ufaldık, azala azala tükendik, bittik. Artık türkülerimiz belki hiç söylenmeyecek, semahlarımız dönülmeyecek, dostlar, canlar, erenler bir yürek olmayacak. Ay gün bizim baktığımız gibi doğmayacak batmayacak. Usumuz, geleneğimiz, göreneğimiz, ağacın tomurcuklanması, yelin esmesi, insanın doğması, büyümesi, ölmesi üstüne düşüncelerimiz, duygularımız bilinmeyecek, anılmayacak. Çiçeğin açması, kaplanın heykirmesi, yağmurun yağması üstüne, toprağın yeşermesi, bir kartalın yumurtlaması, bir tor şahinin, uzun boyunlu tor atların alıştırılması, dünyaya, her yaratığa sevgimiz, dostluğumuz, onlardan bir parça olmagücünün harikulade sağlamlığı hiç bilinmeyecek, namımız insan soylarınca söylenmeyecek. Birden bire değil, binlerce yıldan b yana azala azala, ufalana, küçüle, her toprakta bir parçamızı bırakarak tükendik... Bir aydınlık su gibi bu toprağın üstünden aktık. Geldik Anadoluda karşımıza çıktı Kayseri dağı. Ulu, temiz, alımlı, yakışıklı, ışığa batmış. Kırmızı yakut gözlü, uzun boyunlu atlarımız... Haran ovasında, Mezopotamyada yüz bin ulu kartal konmuş gibi kıl kara çadırlarımız. Binlerce kişi, binlerce ceylanla birlikte semah tuttuk üç gün üç gece, kırk gün kırk gece..." (Yaşar Kemal 1993: 284 - 285 - 286)

1. 4. 1. 4. DİL VE ANLATIM

Binboğalar Efsanesi romanı, üçüncü şahıs anlatıcısı olan ilahi bakış açısıyla yazılmıştır. Romanda yazar bazen anlatımın arasına girerek olayları açıklamış, bazen de geçmişe dönerek konu hakkında bilgi vermiştir.

Anlatıcı her şeyi görür, bilir. “Yörükler bu kışı Çukurovada insanca geçirebilmek, köpekler gibi kovalanmamak için türlü türlü yollara başvururlar. Çareler ararlar. En akılcı çare Ceren çaresidir. Çünkü çok örneği görülmüştür. Obalar, yörükler güzel kızlarını bir yerliye vermişler, gitmişler, o yerlilerin evlerinin yanına evler kurmuşlardır. Bir Ceren kız bir yerliyle evlenirse bütün oba toprak bulacak, yerleşecektir. Cereni bu işe razı edebilmek için bütün oba, yediden yetmişe çalışırlar. En keskin çareyi sonunda Kel Musa bulur.” (Yaşar Kemal 1993: 57)

Anlatıcı, romanın içine girerek olaylar hakkında yorum yapar. “Sevdasını Çukurovada duymayan kalmamıştı. Şimdi, bunca yıldan sonra, yüz bulamamış bir insan olarak kimsenin yüzüne bakamayacaktı. Babasının, anasının, akrabalarının yüzüne nasıl bakacak, onlara ne söyleyecekti? Üstelik de yüz vermeyen bir yörük kızıydı. İşin en kötüsü kendisini yenemeyecek, yine gersin geri dönecek, bu obanın ardında sürünecekti. İnsanlığını, onurunu, her şeyini ayaklar altına alarak. Herkes, obanın çocukları bile ona acıyarak bakıyorlardı. Ceren yüzüne bile bakmıyordu. Kaç yıl oldu, bunca yıl gözlerini kaldırıp bir kere bile bakmamıştı. Belki Ceren ömründe bir kere olsun onu görmemişti. Kıza da, kendine de kötülük etmişti. Salt kendisi yüzünden, oturacakları toprak yüzünden bütün oba Cerene düşman olmuştu.” (Yaşar Kemal 1993: 172)

Yaşar Kemal, diğer romanları gibi bu romanını da şiirsel bir dille yazmıştır. Romanda ara ara şiirsellikle Türkmenliğin destanını anlatmıştır. “Horasandan geldik omzumuzda uzun şelfeler, elimizde uzun Mısri kılıçlar, temreni çelik kargılar. Gururlu, onurlu, ezilmemiş, göç eden, bir sel gibi bent tanımadan akan, aşılmaz dağlar aşan, gidilmez yolar giden, ordular bozan, kaleler yıkan. Altın dibeklerde kahveler döğen...

Bir konuk gelince diz boyu halılar seren, ayağının altına... Horasandan geldik. (Yaşar Kemal 1993: 62)

Romanda olaylarla alakalı, daha önceden yaşanmış olayları anlatmaktadır. Bu kısa özetten sonra asıl anatacağı olaylara geçer. *“Yörükler Çukurovaya ağır ağır yerleştikten sonra ve yerleşirlerken başlarına çok işler geldi. Sıcaktan, sinekten, hastalıklardan, salgınlardan çok çektiler. Bir de yöneticilerden çok çok çektiler. Birkaç olay var ki hiç unutulmadı. Bir tanesi bir Adana Valisinin huğları yaptırma işidir. Harpler, kırgınlar. Bir de Trablus Harbi. Bir de Fransız işgali... ‘Biz nelere gördük, neler,’ dedi Köse Alai Ağa. ‘Biz ki nelerden geriye kalmışız. İnsan gibi bizi hiç bir zaman yaşatmadı Çukurova. Şu dağları dlip geçen demir yolları var ya, Alamanlar yaptı. Şu uzayıp giden çifte demirler var ya her karşısında insan yatar. Biz neler gördük bugüne gelene dek. Biz neler, neler gördük!’” (Yaşar Kemal 1993: 84)*

Romanda, olaylarla alakalı küçük hikayelere anlatmaya çok başvurmuştur. Bu yüzden, öyküleyici anlatım çok fazladır. *“Kalktık Horasandan sükün eyledik. Parlar omzumuzda uzun şelfeler. Kurt sürüleri gibi dağıldık dünyaya, yayıldık mağrıptan maşrıka dek. Kırmızı yakut gözlü, uzun boyunlu atlarımızı Sind suyuna, Nil suyuna sürdük. Memleketler, kaleler, şehirler aldık, devletler kurduk. Haran ovasına, Mezopotamyaya, Arabistan çölüne, Anadoluya, Kafkas dağlarına, geniş Rus bozkırlarına, on bin, yüz bin kara çadırla kartallar gibi indik.” (Yaşar Kemal 1993: 284)*

“Yörükler Çukurovaya ağır ağır yerleştikten sonra ve yerleşirlerken başlarına çok işler geldi. Sıcaktan, sinekten, hastalıklardan, salgınlardan çok çektiler. Bir de yöneticilerden çok çok çektiler. Birkaç olay var ki hiç unutulmadı. Bir tanesi bir Adana

Valisinin huğları yaptırma işidir. Harpler, kırgınlar. Bir de Trablus Harbi. Bir de Fransız işgali...” (Yaşar Kemal 1993: 84)

Romanda, açıklayıcı anlatım türüne çok başvurmuştur. “*Zamanla Türkmenler kendilerine ayrılan köy yerlerinde evler yapmağa başladılar. Evlerini Çukurovada çok bol olan çilpirti çalılarında, kamışlardan, sazlardan yapıyorlardı. Uzun çilpirti çalılarını kesiyorlar, ağıl örer gibi örüyorlar evlerin duvarlarını, sonra çamurla sıvıyorlardı. Bu evlere bir kapı, kapının her iki yanına taka dedikleri küçük pencereler yapıyorlardı. Çit duvarlarının üstüne önce kamışları döşüyorlar, sonra kamışların üstüne sazları kalın, deste deste seriyorlar, bağlıyorlardı gene sazlarla. Köyler birer ot yığınıydı. Bu saz evlere ‘huğ’ dediler. Çukurovanın eski yerlileri de bu evlere bu adı veriyorlardı. Onlardan öğrenmişlerdi.*” (Yaşar Kemal 1993: 77)

Romanda betimleyici anlatım türüne de çok başvurulmuştur. “*Soylu adam böyle uzun boylu, ince olurlar. Halilin sakalı, bıyığı kıvrıkcıktı. Gözleri dalgındı. Arada bir çakmaklaşıyor, yırtıcı bir kurdun gözü kesiliveriyor, her an başkalaşılıyor, değişiyor, renkten renge, ışıktan ışığa giriyordu. Yepyeni bir Alaman filintası takmıştı omzuna. Sağ omuzdan bir koşar, sol omuzdan bir koşar fişek indirmişti. Belinden göğsüne, ta koltuklarının altına kadar dört koşar fişek bağlamıştı. Uzun Çerkes hançeri, gümüş savatlı, sol kalçasının üstünden sarkıyordu. Sırmalı Maraş abası, mor çizgili abanın üstünden palaskayla belini sıktırmış. Başında dal fes, el dokuması, kalın kahverengi yün şalvar, yün şalvarın üstüne çakılmış dizleme, işlemeli çoraplar. Soylu adamların omuzları biçimli, çeneleri çukur olur.*” (Yaşar Kemal 1993: 293)

Romanda bazı paragraflarda birden çok anlatım türünü kullanmıştır. “*Kalktık Horasandan sökün eyledik. Parlar omzumuzda uzun şelfeler. Kurt sürüleri gibi dağıldık dünyaya, yayıldık mağrıptan maşrıka dek. Kırmızı yakut gözlü, uzun boyunlu atlarımızı*

Sind suyuna, Nil suyuna sürdük. Memleketler, kaleler, şehirler aldık, devletler kurduk. Haran ovasına, Mezepotamyaya, Arabistan çölüne, Anadoluya, Kafkas dağlarına, geniş Rus bozkırlarına, on bin, yüz bin kara çadırla kartallar gibi indik. Uzun yedi direkli keçi kılından kara çadırlarımız... Her birisinin içi insan hünerinin en büyük, en güzel, en ince renkleri, nakışlarıyla işlenmişti. Ya şelfelerimiz, ya kılıçlarımız, hançerlerimiz, fildişi sapları altın işleme tüfeklerimiz, dibeklerimiz, hırızma, gerdanlık, tepeliklerimiz, kilim, keçe, çullarımız... Haran ovasında binlerce kişi ceylenlerle karışıp semah döndük. Ulu şahinler gibi. Şölenler tuttuk, kutsal cemler büyüttük...” (Yaşar Kemal 1993: 284)

Yaşar Kemal, romanında bol bol yöresel ağızların söyleyiş şekillerine yer vermiştir. “*Bire koca Alah, hay bire koca Alah...*” (Yaşar Kemal 1993: 8) “*Kardaşlığım, kardaşlığım, hay yiğen Haydar, Haydar, sabahtan beri seni arıyorum.*” (Yaşar Kemal 1993: 10) “*Çarığın içine sümüklüböcekler girmişti., çarığını çıkardı, iyice temizledi, geri giydi, sıkı sıkıya bağladı.*” (Yaşar Kemal 1993: 10) “*‘Hay yiğen,’ dedi, ‘Senin soluğun keskin, Hıdırellez gecesinde bir istekde bulunursan koca Alah bizim dileğimizi verir.*” (Yaşar Kemal 1993: 10) “*Kayalar, ağaçlar, sular, börtü böcek, geyikler, tilkiler, çakallar, koyunlar, kuzular bir sabah buğusu içinde uykulu geriniyorlardı.*” (Yaşar Kemal 1993: 10) “*Gülbenkler çekildi, demeler söylendi, Halil İbrahim Peygamber üstüne nefesler çekildi.*” (Yaşar Kemal 1993: 13)

“*Davulunu çalaraktan, davuluyla alt alta üstüste dönmeğe başladı.*” (Yaşar Kemal 1993: 13) “*Dünyada taş, toprak, kurt kuş, börtü böcek, yılan çıyan, suda balık, havada kuş, yerde insan, karınca, gökte yıldız, her şey uyur...*” (Yaşar Kemal 1993: 22) “*İnsan bir ömür o anı ansıdıkça esrikleşir dedem, Keremim, sana hiç haber vermez miyim?*” (Yaşar Kemal 1993: 23) “*Halili görünce bütün bedeni çımgışıyor, kendinden geçiyordu.*” (Yaşar Kemal 1993: 25) “*Yıldızlar Aladağın doruğunda balkıyorlardı.*”

(Yaşar Kemal 1993: 34) “Güz geldi geçiyor, neredeyse kış bastıracak. Koyunlar, kuzular kırılmaya başladı.” (Yaşar Kemal 1993: 48)

“Çünküleyim, vedeleyim biz adam değiliz! Vedeleyim beş para etmeyiz, hem de küffar mangırılan.” (Yaşar Kemal 1993: 108) “Sadi Usta bu çocuk neden obadan tezikmiş..” (Yaşar Kemal 1993: 177) “Çocuklara bile taşkala oldu.” (Yaşar Kemal 1993: 188) “Yüzünü yu da uykun açılın.” (Yaşar Kemal 1993: 206) “Bu teresler de hep birbirine benziyor.” (Yaşar Kemal 1993: 242) “Çırnaklarını bir, bir toprağa geçirmeye görsünler.” (Yaşar Kemal 1993: 290) “Yepyeni bir Alaman filintası takmıştı omuzumuza.” (Yaşar Kemal 1993: 293)

Yaşar Kemal, romanda sık sık atasözlerine, deyimlere, ikilemelere, özlü sözlerle yer vermiştir. “Bu kış Çukurovada analarından emdikleri burunlarından gelmişti.” (Yaşar Kemal 1993: 11) “Dünyada taş, toprak, kurt kuş, börtü böcek, yılan çıyan, suda balık, havada kuş, yerde insan, karınca, gökte yıldız, her şey uyur...” (Yaşar Kemal 1993: 22) “Sıcağa, sineğe dayanamayan Türkmene kıfacan girdi.” (Yaşar Kemal 1993: 43) “Bir daha belini doğrultamamasıya Türkmen düştü.” (Yaşar Kemal 1993: 43) “Aşağıdaki, başını almış göğe gitmiş ulu çınar sapsarı kesildi.” (Yaşar Kemal 1993: 47) “Etme Süleyman kölen olam, ayaklarının turabı olam.” (Yaşar Kemal 1993: 48)

“Haydarın kılıcını görenin dili boğazına akar.” (Yaşar Kemal 1993: 49) “Çünküleyim, vedeleyim biz adam değiliz! Vedeleyim beş para etmeyiz, hem de küffar mangırılan.” (Yaşar Kemal 1993: 108) “Beş yaşına kadar hi bir giyit geçmedi sırtına.” (Yaşar Kemal 1993: 160) “Göl yerinde su eksik olmazdı. ... Asıl azmaz, yol tezikmez...” (Yaşar Kemal 1993: 185) “Oba yekindi ayağa kalktı.” (Yaşar Kemal 1993: 219) “Kelin tırnağı olsa başını kaşır.” (Yaşar Kemal 1993: 242) “Sonradan sonraya Beyliğe yeten, zalım olur, el kadrini ne bilir. Varıp gübreliğe konan kargalar, has

bahçada gül kadrini ne bilir.” (Yaşar Kemal 1993: 250) “Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu deyip bekliyorlardı.” (Yaşar Kemal 1993: 301)

1. 5. “ÇAKIRCALI EFE” ROMANININ TANITIMI

Çakırcalı Efe romanı bir soylu eşkıya romanıdır. Diğer soylu eşkıyalardan farkı Çakırcalı Memed’in babası da bir soylu eşkıyadır. Yani soylu eşkıyalığın babadan oğula geçen bir destansı hikâyesidir.

Romanın ilk basımı 1972’dir. Elimizdeki kitap 1996 basımıdır. Bu romanın bir diğer özelliği de gerçek bir yaşamdan alınmış olmasıdır. Yani yaşamöyküsü özelliği taşır. Roman yirmi altı bölümden oluşup, son bölümünü bizzat olayın tanığının ağzından anlatılmaktadır. Toplam 175 sayfadır.

1. 5. 1. “ÇAKIRCALI EFE” ROMANININ ÖZETİ

Çakırcalı Ahmet düze inmiş bir eşkıyadır. İyi bir insandır. Kendisini yıllarca kovalamış olan Hasan Çavuş’a karşı hiç bir zamna kin beslememiştir. Hatta Hasan Çavuş’a silahlı çatışmalarda yardım bile etmiştir. Birgün Hasan Çavuş, Çakırcalı Ahmet’ten yardım ister. Fakat, bu bir tuzaktır. Ahmet’i Hasan Çavuş öldürür.

Babasının kaybeden Memed Hasan Çavuş’a kinle büyür. Babasının yakın dostu olan Hacı Mustafa, Memed’i kaçakçıların yanına eşkıyalığı öğrenmesi için kaçakçıların yanına bırakır. Çakırcalı Memed, tıpkı babası gibi birçok çatışmaya girer. Kısa sürede bütün Ege’de ünü yayılır. Hapise girer, çıkar ve bir bir intikâmları almaya başlar. Çakırcalı Efe’nin devlet için tehlike arz etmeye başlaması üzere, babasını öldüren Hasan Çavuş’u takip için görevlendirilir. Çakırcalı Efe, babasının intikâmını aldıktan sonra gerçek bir soylu eşkıya olmuştur. Bundan sonra devlete ait kumandanlar çatışır.

Köylerde köprüler yaptırır. Zenginden alıp fakire dağıtır. Hiç bir müfreze, hiç bir kumandan onu yakalayamaz.

Daha önceden birçok eşkıyayı yakalamış, ünlü Albay Rüştü Kobaş, Çakırcalı Efe'nin takibi için görevlendirilir. Albay Rüştü Kobaş, eşkıya yakalamada tecrübelidir. Önce Çakırcalı Efe'yi ve çetesini tanımaya çalışır. Çakırcalı Efe'yi iyi tanıdıktan sonra bir çatışma sırasında giydiği kıyafetle tespit ederek vururlar. Çakırcalı Efe'nin vurulduğunu anlayan çete mensupları, Efe'nin yakalandığını anlamamaları için kafasını kesip götürürler. Başsız kalan vücudu Albay Rüştü, Çakırcalı'nın karısı Iraz'a teşhis ettirir. Böylece bir Efe daha dağlardan çıkarılmış olur.

1. 5. 1. 1. ZİHNİYET

Devlet yönetimi ile halk arasındaki ilişkileri düzenleyen her türlü etkinlik ve davranışın arkasında döneminin zihniyetinin olduğu tartışılmaz. Ayrıca insanlar arasındaki ilişkiler de bu zihniyete göre şekil kazanır.

Devlet düzeni bozulmuş, merkezi idarenin gücü zayıflamış bir devlette, başka güçler, başka eğilimler ortaya çıkar. Bunlar meşru değildir. Ağalık, eşkıyalık, efelik, derebeylik böyledir. Çünkü bunlar, devlet karşısında yer alanlar; toplum düzenini bozar; kendilerince bir düzen kurarlar; devlete başkaldırıp kendi özerkliklerini ilan ederler. Askerî düzene sahip, kendi kanunları olan, devletin idaresini tanımayan, halkı ezen, sömüren hatta onlara zulmeden kurumlardır. Efelik de böyledir. Ancak sözü edilen kurum ve kişiler varlıklarını sürdürmek için zorla veya değişik tarzda halkın desteğini kabul ederler.

Bu kurumların karşısında devletin; halkın canını, malını ve namusunu koruyamaması; yine halkın içinden, zulüm görmüş, bu otoritede yetişmiş, köylünün

ezilmesine son vermek isteyen; aynı yapıyla soylu eşkıya kurumu da oluşmaktadır. Çünkü halka yapılan bu zulme, eziyete, sömürüye birilerinin çıkıp dur demesi ve adaleti sağlaması gerekmektedir. Bu görev aslında devlete aittir. Fakat, devletin, içinde bulunduğu kötü durum, bu örgütlenmelere yetişememesine neden olmaktadır. Bu noktada halkın kendi başlarına adalet aradıkları ve içlerinden soylu eşkıyaları yarattıkları görülür.

Bu örgütlenmelerin oluştuğu dönem Osmanlı Devletinin idaresinin bozulduğu, Osmanlı siyasetine içten ve dıştan müdahale edildiği, dışarıda büyük toprak kayıplarıyla halkın arsında moral bozukluklarının yaşandığı, bürokrasinin işlemez duruma geldiği ve devlet memurluğu çatısı altında halka zulüm edilmesiyle halkın devlete olan güveninin sarsıldığı dönemdir.

Böyle bir ortamda halk; güçlü ve yiğit bir kahramanın onları koruyacağını hayal eder. Bu, üstün insanî güç arama isteğidir. Bu güç inançla birleşir ve efsaneleşir. Bu anlayış Anadolu efsanelerinin doğmasına sebep olmuştur da denilebilir. Anlatım esasına bağlı edebî metinlerden, dinî dönemini temsil ettiğini düşündüğümüz efsanelerin, modern edebiyatın temellerini oluşturduğunu bilmekteyiz. Birçok yazar, şair bu efsanelerden etkilenmiş ve bu efsaneleri metinlerine taşımışlardır.

***Çakırcalı Efe* İsimli Romandan Hareketle Efelik Kurumu**

Bu çalışmada, Yaşar Kemal'in *Çakırcalı Efe* (1996) isimli romanının da Batı Anadolu'da, XX. Yüzyıl başlarında bir efenin nasıl ortaya çıktığı, kendisini nasıl kabul ettirdiği somut olarak anlatılmaktadır. Denilebilir ki eserde anlatılan efelik kurumunun doğuşu ve toplumdaki yerini ortaya koymaktadır. Buna halk içinde oluşan bir kurum demek yerinde olur. Romanda bu kurum hakkında bilgi verilmektedir; "*Efelik Egede,*

kökü ta ötelere, derine dayanan bir gelenektir. Osmanlıdan, Bizanstan daha eski. Belki bu dağlar dağ olalı zeybeksiz kalmamıştı.” (Yaşar Kemal 1996: 21)

Efeliğin belirli kuralları anlaşılmaktadır. Bu kuralları maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

- Yiğit bir efenin oğlu olmak: Romanın kahramanı olan Memed’in geleceğini tayin eden en önemli husus Ege’ye nam salmış bir efenin oğlu olmasıdır. Babadan oğula geçen bu kurum, romanda, Memed’in, babasının ölümünden sonra Hacı Efe’yle yaptığı konuşmada şöyle tasvir dile getirilir. Hacı Efe: “ ‘Oğlum’ demişti, ‘sen şu bu değilsin. Sen Çakırcalı Ahmet Efe gibi bir adamın oğlusun. Onun yüreğinden azıcığı sana geçmişse, sen şu çalıkacıların topuna bedelsin. Göl yerinde su eksik olamaz. Yiğit yatağı boş kalmaz. De gayrı gün senin günüdür.” (Yaşar Kemal 1996: 13)

- Yiğit bir babanın çocuğu olan genç, efe olabilmesi için eğitim alması gerekmektedir: Bu eğitimde ilk basamak silah tutma sanatıdır. Çünkü, silahı iyi kullanamayan efe yok olur. Hacı Efe’den atıcılık dersi alan Memed’e, Hacı Efe, atıcılıkla ilgili şunları söylemektedir. “ Atıcılık Allah vergisi değildir. El alışkanlığıdır. Bu mereti elinden bir dakika eksik etmeyeceksin. Ben bir ay bile atsam bunu elimden, iş değişir vuramam. Yüze inip de, yeniden dağa çıkmış eşkıyaların hemencecik avlanmaları sırf bunun yüzündendir...Nişancılık bir de gücüne bakar...” (Yaşar Kemal 1996: 18)
“Bir de el çabukluğu gerek. Göz açıp kapayınca kadar sen tetiğe çökmüş, karşıdakini devirmiş olacaksın. Vakit kaybettin mi öldün demektir. Bizim memlekette atıcılıktan çok, çabukluğu hüner sayarlar.” (Yaşar Kemal 1996: 20)

- Efelik kurumunu besleyen ve ona eleman hazırlayan faaliyetlerin başında kaçakçılık gelmektedir. Romanın kahramanı Memed’in efelik serüveni, kaçakçılıkla başlamaktadır. Kaçakçılık, efeyi yetiştirir, güçlendirir. Romanda, yazar, olayların arasına

girerek açıklama yaptığı bir pasajda bu konuda şunları söylemektedir: “...Kaçakçılık bir okuldu. Delikanlıları alıp, eşkıya yetiştiren bir okul. Çok efenin heybesinde, atının eyerinde tütün kokusu vardır.” (Yaşar Kemal 1996: 21)

- Efeliğin mekânı dağlardır. Dağları karış karış bilmeyen bir efe, uzun ömürlü efelik yapamaz. Ayrıca dağlarda bulunduğu zamanlarda, müfrezelerden kaçmak ve saklanmak için yataklarının (kendisini, eşrafını gizleyen ve destekleyen kimseler) olması gerekmektedir. Bu ‘yataklık yapma’ ancak halkta güven sağlanınca oluşmaktadır. Romanda Memed’e verilen derslerden bir tanesi de bu konudur. Yörük ağası Veli: “...Esas yataklarını kimse, Allaktan başka kimse bilmeyecek. O kadar çok yatağın olacak ki, ikinci, üçüncü, dördüncü derece yatağın esas yatağın kim, herkes, hükümet, birbirine karışacak...” “ ‘Oba oba gez,’ dedi. ‘bizim obaları gez, tanı. Gerek olur.’ Düşman obaları da söyledi. ‘Onlara da güvenme’ ” Hacı Efe: “...yatak meselesi eşkıyanın canıdır. Yatağı çürük eşkıya yaşayamaz.” (Yaşar Kemal 1996: 31)

- Bu romanda soylu eşkıya tipi olarak tanıtılan Çakırcalı halkın yanındadır; zulmedene karşı duran, fakiri fukarayı düşünen, parayı zenginden alıp fakire veren biridir; ezilenden yanadır; bölgenin ahlakî değerlerine saygılıdır. Bütün bunlar efe tipinin özellikleridir. Babasının yerine geçecek olan Memed, babası gibi soylu eşkıya olacaktır. Tıpkı efeliğinin babadan oğla geçtiği gibi, soyluluğu da babadan oğla geçmektedir. Romanda Memed’in, efe olan babasını, annesi oğluna şöyle tanıtır. “Fıkara kızların çeyizini düzer, delikanlıların başlığını verirdi. Hastalara ilaç, yoksullara ekmek olurdu.” (Yaşar Kemal 1996: 14)

Yukarıdaki satırlarda hem efelerin ortaya çıktıkları sosyal durumu hem de efeliğin gücünü aldığı zihniyeti gözler önüne sermektedir: Efelik, haksızlık karşısında

isyandan gücünü alır; efe olacak kişinin haklı isyanı, ezilenin yanında olması onun efsaneleşmesine sebep olur.

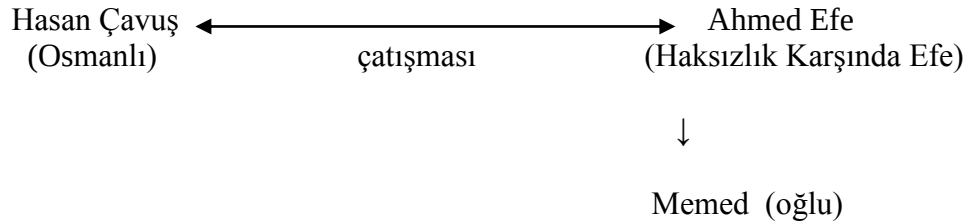
1. 5. 1. 2. YAPI

1. 5. 1. 2. 1. OLAY ÖRGÜSÜ

Çakırcalı Efe romanını, yapı bakımından üç birime ayırmak mümkün. Esere, Çakırcalı Efenin yaşamı açısından bakıldığında, bu üç birim ortaya çıkmaktadır. Bu üç birimden ilki, bir gencin efe oluncaya kadar geçirdiği safhaları kapsar. İkinci birim, efe olan gencin, efelikteki olgunluk dönemini anlatır. Son birimde ise; hayatını efelikle kazanmış insana, sonunu da efeliğin hazırladığını izlenir.

1. 5. 1. 2. 1. 1. Birim: Bir Çocuğun Efe Oluncaya Kadar Geçirdiği Safhalar.

Bu birim, kitapta yedi bölümden oluşur. Bu bölümlerde bir çocuğun efe oluncaya kadar geçirdiği safhalar anlatılır. Ayrıca, efeliğin kaynakları ve dayandığı değerler somut olarak verilir. Çatışma efe ile toplum arasındadır. Öyleyse bu kısımda amaç efenin yalnızlığının ifadesidir. Her bölüm, kendi içinde müstakil olaylardan oluşmaktadır.

Hasan Çavuş ile Ahmed Efe'nin çatışmasında; Hasan Çavuş, Hükümeti temsil etmektedir. Hasan Çavuş tipinde, sömüren, eziyet eden, zulüm eden özellikleri temsil

ederken; Ahmed Efe de haksızlık karşısında başkaldıran, halkın yanında, halkı için yaşayan; sömürüye, eziyete boyun eğmeyen özellikleri temsil etmektedir.

O dönemlerde dağda eşkıyalık yapan efeler, Osmanlı yönetimi tarafından affa uğrayarak, dağlardan köye inerlerdi. Yine bu sistemle; affa uğrayarak Ayasurat köyünde yüze inmiş bir efe olan Ahmed Efe, köyünde karısı, oğlu ve adamlarıyla birlikte yaşamaktadır. Böyle hareketsiz giden yaşam Hasan Çavuş'un evlerine gelmesiyle hareket kazanmaya başlar. Hasan Çavuş telaşlıdır, belli ki başı dardadır. Hasan Çavuş neden telaşlı olduğunu Ahmed Efe'ye bir bir anlatır. Ahmed Efe'ye gelmek isteyen Hasan Çavuş'a, yolda eşkıyalar saldırmış ve Çavuş kaçmak zorunda kalmıştır. Hasan Çavuş, Ahmed Efe'den bu zor durumu için yardım ister. Ahmed Efe de, önceden de olduğu gibi, Hasan Çavuş'a eşkıyalar karşısında çatışmasına yardım eder. Fakat, bu çatışma hikâyesi, Hasan Çavuş'un Ahmed Efe'yi öldürmek için kurduğu oyunun bir parçasıdır. Hasan Çavuş, Ahmed Efe'yi yolda öldürür. İlk bölümün olayı bu çatışmadır.

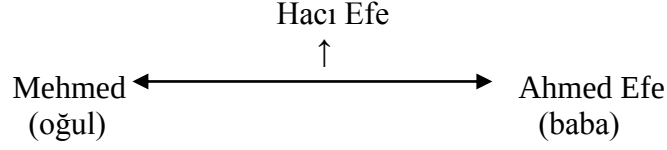
Hasan Çavuş ve beş atlısı telaşlı bir şekilde Ahmet Efe'nin evine gelmişlerdir. Ahmed Efe'den henüz bahsedilmemektedir. Ön planda Hasan Çavuş vardır. Hasan Çavuş'un Ahmet Efe'nin dostu olduğu *"Hasan Çavuş'u görür görmez yüzünde bir gülümseme dolaştı. Oldum olası bu Hasan Çavuş'u severdi."* (Yaşar Kemal 1996: 9) Cümlelerinden anlaşılmaktadır. Ahmed Efe'nin Hasan Çavuş'u neden sevdiği ilerleyen cümlelerde açıklanmıştır. *" Yiğit adamdı. Eşkiya iken, onu canını alırcasına takip etmişti. Hasan Çavuş'un elinden neler çektiğini bir o bilirdi. Ama yüze indikten sonra, can ciğer olmuşlardı."* (Yaşar Kemal 1996: 9) Hatta dostlukları o kadar ilerlemiştir ki birlikte eşkıyalara karşı aynı safta yer alıyorlardı. *"Çavuşla Efe yüze indikten sonra, nice eşkiya takibine çıkmış, birlikte nice zorluklarla karşılaşmışlardı. Dosttular, birbirlerine el vermişlerdi."* (Yaşar Kemal 1996: 9)

Bu sırada romanın asıl kahramanı olan Memed, henüz çocuktur. Hasan Çavuş'un Memed'e bir mecdiye vermesi ve Memed'in bu parayı kabul etmemesiyle; Memed'in gururlu bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır. Babasının sözlerinden Memed'in okuyup 'Paşa' olmasını istediği anlaşılmaktadır. *"Paşa olacak Memed oğlum,..."* (Yaşar Kemal 1996: 10)

Hasan Çavuş, başından geçen olayı, Rum eşkıyalarıyla yaptığı çatışmayı anlattıktan sonra hep birlikte Hasan Çavuş'u bu hale getiren Rum eşkıyalarıyla çatışmaya giderler. Aslında Hasan Çavuş böyle bir çatışmaya girmemiştir. Bütün bunlar, daha önce bahsettiğimiz gibi, Osmanlı Devleti'nin eşkıyaları ortadan kaldırmak için yaptıkları birer oyundur. (Yaşar Kemal 1996: 11, 12)

Osmanlı'nın düzenlediği bu oyunun nedenini ilerleyen cümlelerden öğrenmekteyiz. *"Bunun sebebi de şu idi: Yüze inen eşkıyalar silahlarını, kızanlarını bırakmıyorlar, istedikleri köylere böylece silahları, kızanlarıyla yerleşiyorlar, vukuat falan yapmıyorlar ama, halkın başına birer derebeyi kesiliyorlardı. Hükümet içinde hükümetlik sürüyorlardı. Öldürülmeleri bunun önüne geçecekti."* (Yaşar Kemal 1996: 12)

Gururlu bir çocuk olarak anlaşılan Memed, bu bölümde babasını kaybetmiştir. Hem de 'Osmanlıya güvenilmez' inancına rağmen, dostu olarak gördüğü, Osmanlı çavuşu olan Hasan Çavuş tarafından hile ile öldürülmüştür. Bu olay küçük Memed'in kaderinin çizildiği ilk olaydır. Artık, küçük Memed, unutamayacağı ilk dersini almıştır. (Yaşar Kemal 1996: 12) Bu bölümde Memed'in iptidai mektebini bitirdiği ve bir iki yıl da Ödemiş'te medreseye gittiği bilgisi de verilmektedir.

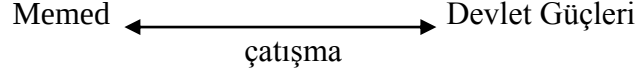
Hacı Efe, Ahmed Efe'nin en sağdık yardımcılardan, yataklarından, dostlarından birisidir. Yıllarca Ahmed Efe'ye hizmet etmiştir. Dolayısıyla, Ahmed Efe'nin ölümüne en çok üzelenlerden birisi de Hacı Efe olmuştur. Ahmed Efe'nin oğlunu kendi oğlu gibi benimsemiş, ona babasının yokluğunu aratmamıştır.

İkinci bölümde, Memed'in efe olmaya aday bir genç olduğunu görmekteyiz. Bu bölüm, babasının ölümünden sonra Memed'e destek çıkan, babasının yakın dostu olan Hacı Efe ile Memed üzerine kurulmuştur. Bu bölümde küçük Memed, büyük bir efe olmaya adaydır. Büyük bir efe olmaya hazırlayan kişilerin başında Hacı Efe gelmektedir. Hacı Efe, Memed'e efelik dersi vermeye başlar.

Efelik Memed'in kaderidir. Çünkü Memed dağlarda nam salmış bir efenin oğludur. Memed de efe olmak zorundadır.

Hacı Efe, konuşmak için Memed'i bir kenara çeker ve Memed'e; efe olması gerektiğini anlatır. (Yaşar Kemal 1996: 13)

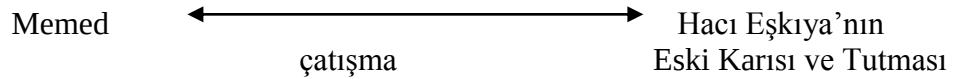
Hacı Efe, efeliğin birer simgesi haline geçmiş olan silahı ve atı, efe olmaya ikna olan Memed'e vermesiyle, efe adayının efelik macerası başlamıştır. Tüfğiyle atışlar yapmaya başlayan Memed'in bu çalışmaları, efelikteki ilk eğitimidir. Efeliğin ilk şartlarından birisi tüfeği iyi kullanmaktır. Memed, efelikte kendisine örnek olarak babasını seçmiştir. Onun gibi iyi atıcı olmayı istemektedir, onunla kendisini sürekli kıyas etmektedir. *“Babam meteliği vururmuş. Ben koskocaman ağacı vuramayayazdım. Nasıl vururlar meteliği acaba?”* (Yaşar Kemal 1996: 13)

Bu bölümün önemli olayı, Memed'in, Hükümet kuvvetleriyle, bundan sonra tekrar tekrar yapacağı mücadelelerin ilkinin gerçekleştiriyor olmasıdır. Romanın asıl çatışması da bu karşılaşmalar üzerine kurulmuştur.

Hacı Efe, Memed'in biran evvel eşkıyalığa soyunmasını istemektedir. Bunun için Memed'i, efeliğin en önemli uğraşlarından olan kaçakçılığa yönlendirir. Kaçakçılarla birlikte tütünleri Aydın'a götürecektir. Bu yolculuk, Memed'in, Hükümet kuvvetleriyle ilk çatışmasının yaşanmasına neden olmuştur. Çatışmanın ardından, dağın yamacında bulunan Yöröklere sığınır. Bu sığınma birkaç gün erzak almak için tekrarlanır. Sonra yollarına devam eden Memed ve kaçakçılardan Hacı Mustafa arasında atıcılık dersleri başlar.

Efe olmanın diğer şartı da, dağlarda hazırlanan siper sahipliğidir. Hacı, Memed'e babasının siperlerini birer birer gösterir. Böylece Memed, ilk çatışmasını yapmış, ilk silah denemelerini yapmış, dağda siperlerin yerlerini birbir öğrenmişti. Artık Memed, farketmese de eşkıyalığa adım atmıştır. Hacı: *"Buraya kadar işte Memed! Bütün zorluk buraya kadar. Sen oldun bundan sonrası kolay."* (Yaşar Kemal 1996: 20) Hacı Efe'nin de, Hacı Mustafa'nın da isteği; Memed'i babası gibi bir efe olmasıdır. Hacı (Mustafa): *"Babası meteliği vururdu. O da inşallah... Yerini tutar babasının."* (Yaşar Kemal 1996: 20) Yavaş yavaş kaçakçıların arasında Memed yer edinmeye ve efeliğe alışmaya başlar.

Memed, eşkıya olmadan önce, ailesinin ve kendisine ailesi kadar yakın olanların intikâmını almalıdır. Bu, efeliğin ilk şartlarındandır. Bu intikâmlar, efeyi eğitirken,

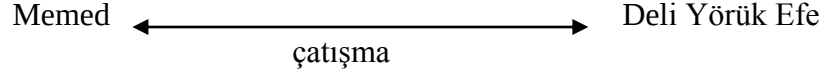
güçlendirir ve korkusuzlaştırır. Bu, Memed'in, babası kadar yakın bulduğu Hacı Eşkîya'nın intikâmını almasının sebeplerindendir. Ayrıca, önceden yaptığı çalışmaların sonuçlandığının; silah kullanma, silahlı çatışmaya girme eğitiminde başarılı ve babası gibi bir efe olmaya aday olduğunu kanıtlamak için konulan çatışmadır.

Romanda Hacı Eşkîya, asık suratlı, yüzü gülmeyen bir insan olarak verilmektedir. Romanın üçüncü bölümünde, Hacı Eşkîya'nın geçmişinde yaşadığı, hayatını etkileyen önemli bir olay anlatılmaktadır. Hacı Eşkîya'nın yüzündeki gülümsemesinin neden kaybolduğunu, yaşama sevincinin neden gittiğini bu bölümde öğreniyoruz. *“Hacı Eşkîya yüreğinden öyle zehirli bir ok yemişti ki, onulmaz. Bundan yıllar önce genç bir kızla evlenmiş, karısı onunla birkaç yıl yaşadktan sonra, kapısındaki tutmaya sevdalanmış, tutma da kadını kaçırıp onunla evlenmişti.”* (Yaşar Kemal 1996: 22)

Hacı Eşkîya kendi intikâmını alamamıştır. *“Hacı Eşkîya yaşlıydı. Tutma genç, yiğit. Hacı kaçan karısıyla tutmayı ne kadar öldürmek için uğraşmışsa başaramamıştı. Köyde falan olsalar, belki haklarından gelirdi. Ama onlar, korkularından Ödemiş'e yerleşmişlerdi. Hacı Eşkîyayı yıllar yılı kahreden işte buydu.”* (Yaşar Kemal 1996: 22)

Hacı Eşkîya, hayatını mahveden bu olayın çözüme kavuşmasını istemektedir. Bu kötü durumdan kendisini Memed kurtaracaktır. Memed de kendisine verilen bu görevi seve seve kabul eder. Çünkü Memed'e, babasının ölümünden sonra Hacı Efe bakmıştır. Memed kendisini ona karşı borçlu hisseder. Harekete geçen Memed ve Hacı Mustafa, Hacı Eşkîya'nın isteğini yerine getirir; Hacı Eşkîya'dan kaçan kadını ve sevgilisini boğazlayarak öldürürler. Bu olay, Memed için dönüm noktasıdır. Osmanlı Devleti, bu olayı araştırma görevini, Memed'in babasını öldüren Hasan Çavuş'a vermiştir.

Memed'in babasının ölümünden sonra Hasan Çavuş'la ilk karşılaşması bu bölümde gerçekleşir. Hasan Çavuş cinayeti yapanın Memed olduğunu araştırmaları sonucu ortaya çıkarır ve birgün Memed'i ve arkadaşlarını yakalayıp yargılanmalarını sağlar.

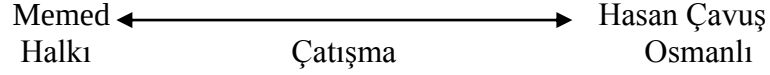

Bu bölümün ikinci olayı olma özelliği taşıyan, Memed'in hapisanedeki Deli Yörük Efe'yle olan çatışmasıdır. Bu çatışma Memed'in gücünü kanıtladığı olaylardandır. Bir güç savaşıdır. Onları çatışmaya iten sebep budur. Deli Yörük Efe, hapisanede kendi başına bir çeteleşme oluşturmuş, hapisanedekileri kendi hizmetine bağlamıştır. Yörük Efe'nin, hapisanedeki diğer insanlar üzerindeki hakîmiyeti gibi Memed'i de kendi hizmetine sokmak istemiş ve bu yüzden Memed'le çatışma yaşamıştır. Memed ise; efe olmaya aday bir genç olarak, kendisine rakip olabilecek kişilerle mücadele ederek kendi hakîmiyetini kanıtlayacaktır. Memed, Yörük efe'nin hakîmiyetine son verip, kendi üstünlüğünü ortaya koymak ister ve bir planla Yörük Efe'yi mağlup eder. Bundan sonra hapisanede Memed'in üstünlüğü kabul edilmiş olur.

Bu bölümün sonunda, hapisanede bulunanlardan bir köylünün hikayesi anlatılır. *"Hapisanede bir köylü vardı. On beş yıla mahkumdu. Köylülerinden birini vurmuştu. Bir gün köyünden bir haber geldi. Haber fıkara'yı deli divane etti. Karısını kardeşi almış."* (Yaşar Kemal 1996: 26) Bu hikâye ileriki bölümlerde işlenecek olan olayın habercisidir.

Dördüncü bölümde Memed, efeliği tartıp biçmeye başlamıştır. Efeliğin sonu yoktur; efeliğin sonu ölümdür. Memed, efe olup olmama kararını tam olarak vermemiş olması nedeniyle kendi içinde çatışmalar yaşamaya başlar.

Memed'i efe olmaya zorlayan şartlar; babasının efe olması, ailesinin efe olmasını istemesi, Hacı Eşkîya'nın Memed'i efe olarak görmek istemesi, alınması beklenen intikâmlardır. Henüz karar aşamasında olan Memed'i, Hacı Mustafa ikna etmektedir. (Yaşar Kemal 1996: 28)

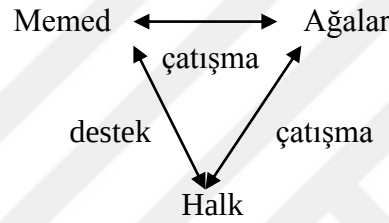
Dördüncü bölümde Hasan Çavuş ile Memed'in karşılaşması söz konusudur. Hasan Çavuş, halka zulmeden Osmanlı Devleti'ni temsil ederken; Memed, halkın yanında olan, zulme karşı, fakir köylünün kahramanını temsil etmektedir. Hasan Çavuş, bu bölümde, Memed'i yakalamak için iftira atması, annesine işkence yapmasıyla zorbalığın simgesi olmuştur. Memed ise; zengin ağanın paralarını soyup fakirlere dağıtmasıyla kahramanlığın simgesi olmuştur.

Bu bölümde, Memed'in babasını öldüren Hasan Çavuş'un Memed'i takibi ve Memed'i tekrar hapisaneye göndermek istediği anlaşılır. (Yaşar Kemal 1996: 29) Sonra Hasan Çavuş Memed'in köyüne gidip annesini rahatsız eder. Çünkü Memed'in ortaya çıkmasını ve Memed'i biran evvel yakalamayı istemektedir. Memed, Hasan Çavuş'un annesini rahatsız ettiğini duyunca sinirlenir. Hemen harekete geçerler, Memed artık kendisini eşkıya olarak saymaktadır. Etrafta da Memed hakkında eşkıya diye bahsedilmeye başlanır. Hasan Çavuş bir taraftan müfrezeleriyle Memed'i arar; diğer taraftan kendisini eşkıya olarak gören Memed de dağlarda dolaşarak hem zaman kazanmaya hem de eşkıyalık hünerlerini geliştirmeye çalışır.

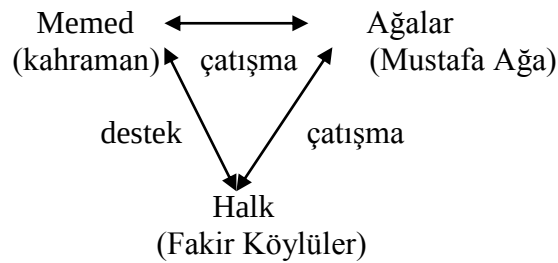
Eşkîyalık hünerlerini, becerilerini geliştirme elbette bir vukuat işleyerek gerçekleşebilirdi. Memed, iyinin yanında olan, kötüye düşman olan, fakirin dostudur.

Eşkîyalığı da böyle olmalıdır. Vukuatı da bu çizgide gerçekleştirmelidir. Çakırcalı: “... *Bu yanlarda çok kötü, fakir fukaraya zulmeden bir ağa var mı? En çok zulmeden. Fakir fıkaranın elinden elaman dediği...*” (Yaşar Kemal 1996: 36)

Böylece bu bölümde Memed dağlarda eşkıyalık becerilerini geliştirirken, onu arayan Hasan Çavuş halka zulüm etmektedir. Çakırcalı’nın, halka zulmeden bir ağaya baskın düzenleyecekleri hakkında giriş yapılmış ama asıl hikâye, beşinci bölümde işlenmiştir.

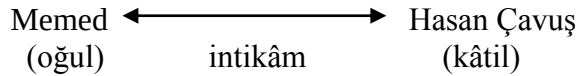
Ağalar, ağalardan zulüm gören halk ve halka yardım edip, ağalara karşı olan Memed, çatışmanın üç yönünü gösterir. Ağalar, kendi çıkarları doğrultusunda halkı sömürür ve onlara eziyet eder. Eziyet çeken halkın içinden, onları savunacak kahraman çıkar. Kahraman, halkı, eziyet edenlerden korur, kollar ve onlarla ezeli bir mücadeleye girer. Halk, kahramanı, düşmanlarından saklar ve ona yataklık eder. Bu ilişkiler, beraberinde çatışmaları da getirmektedir.

Paraları zenginden alıp fakire verme düşüncesiyle, dördüncü bölümde giriş yapılan olaya, beşinci bölümde kaldığı yerden devam edilir. Bu bölümde Memed,

Mustafa Ağa diye bilinen, halka zulmeden bir ağanın evini basarak bin iki yüz altını almıştır. Mustafa Ağa güçlü bir ağadır. Onun düşmanlığını kazanan Memed, güçlü olabilmek için kendisine dost kazanmak zorundadır. *“Büyük bir düşman kazandık Hacı! Büyük bir dost tutmalıyız. Daha büyük. Hasan Çavuşu haklamadan önce...”* (Kemal 1996: 40) Bu niyetle soygundan kazandığı altınlardan bir kısmını fakir köylüye dağıtmak ister. Hemen köyün muhtarına giderek, köyün fakirlerini çağırmasını ister: *“...köyde ne kadar nişanlı, ne kadar gelinlik fıkara kız var? Ne kadar nişanlı delikanlı var fıkarağıktan evlenememiş? Onları isterim senden.”* (Yaşar Kemal 1996: 41) Bu şekilde, on iki köyün, fakir olan genç kızlarına, delikanlılarına, hastalarına yardım ederler.

Bu bölümün ilgi çekici bir noktası da önceden namaz kılmayan Çakırcalı Memed, halkın önünde, muhtarın evinde namaz kılmasıdır. Halkın taktirini kazanmak isteyen Memed, dini de kendisine alet etmiştir. Halk; ağalardan, kötü eşkıyalardan ve özellikle hükümetten çok çekmiştir. Cahil olan halk, kendilerine biraz destek veren kişi veya kişileri kutsallaştırma yollarına gitmektedirler. Hele ki, bu halka yardım eden insanlar da, halkın en zayıf noktası olan inançlarını kullanıyorlarsa kutsallaştırma iki katına çıkmaktadır. Bu zayıf noktayı iyi bilen Çakırcalı bu özelliği kullanmış ve zamanla ünü, halkın arsında dilden dile dolaşmaya başlamıştır.

Birinci birimin son bölümü olan altıncı bölüm, Memed’in babasını öldüren Hasan Çavuş’la mücadelesinin son sahnesidir. Bu bölümde babası öldürülmüş bir evladın, babasının intikâmını aldığını görürüz. Burada Hasan Çavuş, daha önce ve sonra

olacak olan Hükümet kuvvetlerinden ziyade, kâtil yönüyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Memed, bu bölümde babasının intikamını almış, babasının sedefli silahını Hasan Çavuş'tan kurtararak, gerçek bir efe olmuştur.

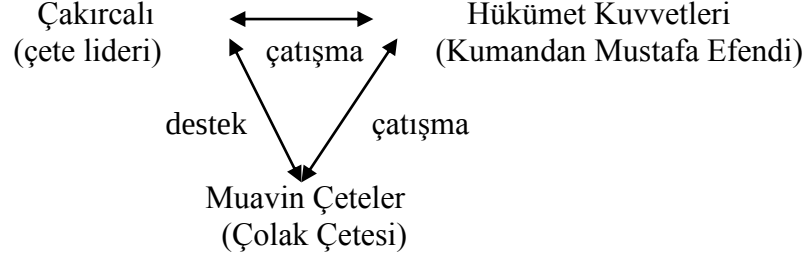
Çakırcalı artık babasının intikamını alma kararı alır. Hasan Çavuş'a Ödemiş Kaymakçı arasında; mezarlıkta tuzak kurar. Bu sahnede Çakırcalı babasının katilini öldürür.

Artık Memed, Hacı Efe'nin, annesinin ve en önemlisi babasının intikamını almış ve gerçek bir efe olmuştur. Bundan sonraki bölümlerde, gerçek efe olan Çakırcalı Memed'in; Hükümetle, ağalarla, beylerle olan mücadeleleri başlayacaktır. (Yaşar Kemal 1996: 46) Anlaşılacağı gibi Çakırcalı, ailesinin intikâmını almış, efeliği iyice kavramıştır. Bundan sonraki bölümler Çakırcalı'nın olgunluk dönemleridir. Bu zamana kadar, Efe çok fazla düşman kazanmıştır. Kendisini çekemeyen efeler ve özellikle hükümet, Çakırcalının can düşmanı olmuştur.

1. 5. 1. 2. 1. 2. Birim: Artık Efe Olan Memed'in Olgunluk Dönemi (Hükümetle Mücadelesi)

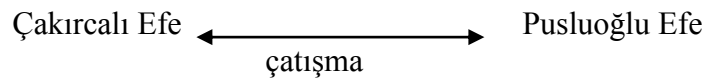
Romanın ikinci birimi, kitabın yedinci bölümünden yirminci bölümüne kadar on üç bölümü kapsamaktadır. Bu birim Memed'in efelikteki yükselişini ve efeliğin kaderi olan Hükümetle mücadelesi anlatılmaktadır.

Bu birimin ilk bölümü olan yedinci bölümde; Çakırcalı'nın Çolak çetesine yardım etmesiyle müfrezelerle karşılaşması, müfrezelerden Mustafa Efendi'yi esir düşürmesi ve hapisneden yeni çıkmış olan Pusluoğlu adında bir efeyle karşılaşması ve Pusluoğlu Efe'yi öldürmek zorunda kalması anlatılmaktadır.

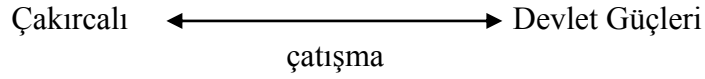
Efeliğin sağlam olabilmesi için muavin çetelerin olması gerekir. Bu çeteler bir lider etrafında toplanır ve onun buyruğuna göre hareket ederler. Hükümet kuvvetleri onların da düşmanıdır. Aynı şekilde Hükümet kuvvetleri de Çakırcalı'ya düşman olduğu kadar muavin çetelerine de düşmandırlar.

Çakırcalı'nın muavin çetelerden Çolak çetesi, Bohça Yakası'nda müfrezelerle çatışmaya girmiş; Çakırcalı da bu çeteye yardım için yanlarına gitmiştir. Fakat daha yanlarına ulaşmadan Çolak çetesi bir bir vurulmuş; muavin çete ortadan kalkmıştır. Çatışma sonucunda muavin çeteden tek Küçük Osman kurtulmuştur. Bu çatışma sonucunda müfrezeler vurulmuş ve sağ kalan müfrezelerin kumandanı Mustafa Efendi, Çakırcalı'nın eline tutsak düşmüştür. Bu bölümde Mustafa Efendi ile Çakırcalı'nın diyaloguyla karşılaşırız. Çakırcalı, Mustafa Efendi'ye adamlarını vurmasından dolayı hakaret eder. Mustafa Efendi de; hakaretin esir tutan eşkıyaya yakışmadığını, bunun yiğitlik olmadığını; ele geçmiş esirin ya öldürülmesi gerektiğini ya da serbest bırakılması gerektiğini söyler. Mustafa Efendi mert bir insandır. Çakırcalı onun böyle konuşmasını beğenir, yiğit bulur. Çakırcalı: *"...Yiğit bir adam. Zaptiye'nin böyle yiğidini de hiç görmediydim. Canını bağışlayalım. Tabanlarını yüzün şunun. Yüzün de bir daha takibimize gelmesin."* (Yaşar Kemal 1996: 49)

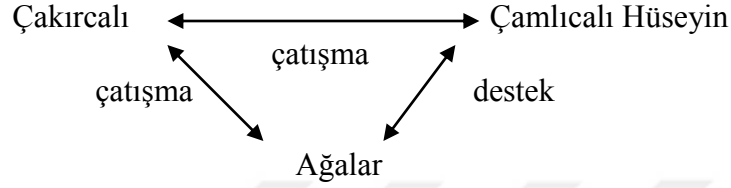
Çakırcalı Efe'nin efelerle çatışmasının sebebi, üstünlük savaşıdır. Çakırcalı, ünlü bir efe olabilmek için, diğer çetelere kendi üstünlüğünü kabul ettirmelidir.

Çakırcalı kendisine rakip olabilecek çeteleri ya kendi çetesine dahil etmeli ya da o çeteleri ortadan kaldırmalıydı. İlk aklına gelen çete; yeni hapishaneden çıkan Pusluoğlu Efe'nin çetesi idi. Çakırcalı Pusluoğlu'nu yanına çağırır. Bu davete tereddütle bakan Pusluoğlu, tedirgindir. Çakırcalı'ya güvenmediğini; seninle her an çatışmaya hazırım düşüncesini, Çakırcalı'nın yanına gidince belli eder. Çakırcalı da bunu kendisine tehdit olarak algılar. Kendi çetesine Pusluoğlu katılsa da Pusluoğlu'nun ilk günkü tehdit içeren mesajı nedeniyle Pusluoğlu'nu öldürür. Çakırcalı bu olaya çok üzülür, çünkü Pusluoğlu gerçekten de yiğit bir efedir. (Yaşar Kemal 1996: 53)

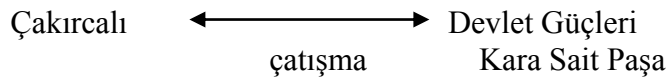
Sekizinci bölümde, Çakırcalı'nın, yaptıklarından, dünyadaki yankılarından bahsedilmektedir. Diğer taraftan, bu yankılar yüzünden, Efe'ye Londra ilgi gösteriyor; gazetelerinde, Avam Kamarası'nda Efe'den bahsediyorlardı. Bu büyük yankılar Efe'den; halkın, Osmanlı'nın korkmasına neden olmuştur. Çakırcalı'nın bu durumu; Osmanlı karşısında büyük tehdit oluşturmaya başlamıştır. Osmanlı, Çakırcalı üzerine en ünlü kumandanlarını gönderiyor ama Çakırcalı'yı bir türlü elde edemiyordu. O zamanın İzmir Valisi Kamil Paşa, Efe'yi güçle mağlup edemeyeceğini anlamış ve onu affettirilerek yok etmeyi düşünmüştür. Çakırcalı, zaten baştan itibaren efe olmak istememiştir. Bu haberi duyunca çok sevinmiştir. Osmanlı'yla şartlar konusunda anlaşan Efe, Osmanlı'dan bir de kırsardarı tayini almıştır. Çakırcalı hem yüze inecek hem de

Osmanlı'dan maaş alacaktır. Efe, bu sevinçle köyüne giderken üzerinden geçtiği bir köyün, ondan korkarak evlerine saklanması sahnesi bulunmaktadır. Bu bölüm olaydan çok izlenimci özelliği taşımaktadır.

Dokuzuncu bölümde yüze inmiş olan Çakırcalı evlenmiş, durağan bir hayat yaşamaya başlamıştır. Köylülere yardım eden Çakırcalı'ya, ağalar tepki almıştır. Ağalar, Efe'yi baştan itibaren sevmeyen, Efe'ye düşman olan Çamlıcalı Hüseyin isimli bir eşkıyayı bulurlar ve Efe'yi can evinden vurabilmek için; kız kardeşini ve oğlunu öldürtürler.

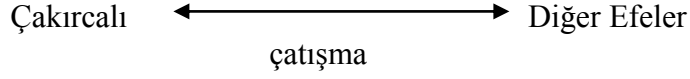
Onuncu bölümde; Çakırcalı'nın dokuzuncu bölümde yarım kalan, kardeşinin ve oğlunun intikamını alma işi bu bölümde tamamlanır. Çakırcalı, Çamlıcalı Hüseyin'i öldürür. Çakırcalı yeniden dağlardadır, kaderi olan efeliğe geri dönmüştür.

Romanın tekrarlanan olayı olan, devlet güçleriyle çatışma, onuncu bölümde de gerçekleşmektedir.

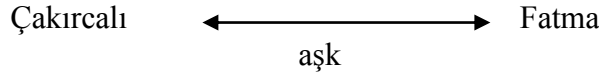
Osmanlı'nın, Efe'yi ortadan kaldırmak için, Selanik'ten İzmir'e tümeniyle birlikte getirttiği Kara Sait Paşa'yla Çakırcalı'nın karşılaşmasıdır. Kara Sait Paşa, Çakırcalı'yı sürekli takip etmektedir. Çakırcalı, sonunda, İkizdağ'ının üzerinde bulunan boğazda Kara Sait Paşa'ya pusu kurar. Burada çatışmaya giren iki grup; Çakırcalı'nın

galibiyetiyle son bulur. Fakat, Çakırcalı Kara Sait Paşa'yı öldürmez. Kara Sait Paşa bu mağlubiyetin ardından Çakırcalı'nın peşine düşmekten vazgeçer ve ordudan da istifa eder.

On birinci bölüm; durağan, olaysız bir bölümdür. Bu bölümde Çakırcalı, dağlarda bulunan efeleri, eşkıyaları teker teker yok eder. Osmanlı'nın Çakırcalı'yı ortadan kaldırma çabaları yine sürmektedir. Osmanlı, önceden birçok efenin hakkından gelmiş Arabaki Ağa'yı Çakırcalı'nın infazı için görevlendirmek ister. Fakat, Arabaki Ağa, bu görevi kabul etmez. Çakırcalı da Arabaki Ağa'yı çadırına davet ederek; teşekkür eder.

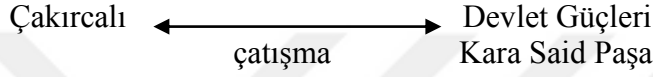
Bu bölümün diğer gelişmesi ise; Osmanlı'nın Çakırcalı'ya verdiği aftır.

Savaşçı kişiliğiyle tanıtılan Çakırcalı'nın aşık olmasıyla ne kadar romantik bir kişiliğe de sahip olduğu görülür. Daha birkaç kez yüzünü gördüğü, sesini bile duyamadığı bir kıza aşıktır. (Yaşar Kemal 1996: 78) Çakırcalı'nın aşık olduğu kız; Karaköy'den Mehmed Ağan'ın kızı Fatma'dır.

Çakırcalı Allah'ın emriyle kızı babasından istese de; kızın babası, kızını, Çakırcalı'ya vermiyeceğini söylemiştir. Çakırcalı'nın fedakâr karısı, bu duruma üzülmüş, kocasının mutluluğu için kendi elleriyle kızın Çakırcalı'yla evlenmesini sağlamıştır.

Çakırcalı yüze indikten sonra, köylünün dertleriyle ilgilenmeye başlamıştır. On üçüncü bölüm Çakırcalı'nın bu yönünün anlatılmasıyla başlar. *“Çakırcalı'nın evi artık bölgenin hükümet konağı olmuştu. Çakırcalı kararlar veriyor, haksızlıkları önüyor, fıkara yardımı ediyor, kendi yardım edemezse zenginlere yardım ettiriyordu.”* (Kemal 1996: 82)

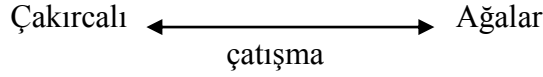
On üçüncü bölümde Kara Said Paşa'nın, Osmanlı tarafından takipçilik yapma isteğini kabul etmesi ve yine Çakırcalı'nın peşine düşmesi anlatır. Kara Said Paşa, Çakırcalı'yı bulabilmek için köylülere işkence yapar. Fakat, Çakırcalı'nın yerini kimse söylemez. (Yaşar Kemal 1996: 87)

Birinci birimin üçüncü bölümünde; Çakırcalı'nın Hacı Eşkîya'nın intikâmını alıp, hapishaneye düştüğü sahnesinde, hapishanede bulunanlardan bir köylünün hikâyesine giriş yapılmış ve orada hikâyeyi yarım bırakılmıştı. Bu bölümde, o hikâyenin devamı yapılmaktadır. *“Biz hapishanede iken hani biri vardı, avradının kardeşiyle düşüp kalktığını duyan biri... Hiç konuşmayan, divane olan bir. Biz çıkarken yakama yapıştı da... Şimdiye kadar başımızı işlerden alıp da borcumuzu veremedik.”* (Kemal 1996: 85) Çakırcalı, bu bölümde, hapishanedeki köylünün intikâmını alır. Çakırcalı, bütün köylüyü köy meydanında toplayarak; kadının ve köylünün kardeşinin kafalarını kestirir.

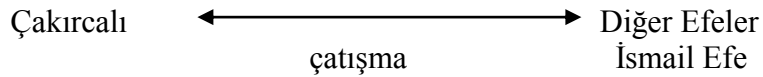
On dördüncü bölümde Kara Said Paşa'nın, Çakırcalı'nın peşinde iz sürmesi devam etmektedir. Çakırcalı, Kara Said Paşa'ya tuzak kurma kararı alır. On beşinci bölümde de bu durum değişmez. Fakat, Çakırcalı'nın tuzağı uygulanmaya başlamıştır. Kara Said Paşa'ya köylüler tarafından asılsız ihbarlar yapılır. On altıncı bölümde bu

asılsız ihbarlar sürerken; Çakırcalı, atış talimleri yapıyor, Tire’de, civar köylerde zenginlerin evlerini basıyordu. Bu olayları Muğla’ya, Antalya’ya, birkaç ay sonra yeniden Madran Dağı’na, Beşparmak’ a, Bacadağı’na, Karıncalıdağ’a taşımışlardı.

Çakırcalı, önceden karşı karşıya geldiği Kara Said Paşa’yla, on yedinci bölümde, ikinci kez karşı karşıya gelmektedir. Çakırcalı’nın yataklarından birinin evine giderler. Burası Köşk deresi denilen bir yerdir. (Kemal 1996: 96) Burada, Çakırcalı ve çetesi, Kara Said Paşa’yla çatışmaya girer. Bu -mekânın kaçmaya elverişli olmasıyla- doğanın yardımıyla Çakırcalı, Said Paşa ve yüzlerce kişilik ordusunu kandırıp kaçarlar. Gece, evin penceresinden dereye içi taşla, yünle, yorganla, döşekle dolu olan çuvalları atarak Kara Said Paşa’nın ordusunu yanıltıp kaçarlar. Ardından Çakırcalı, Kara Said Paşa’ya alaycı bir mektup yazarak, kendisinin yakalanamayacağını söyler.

Yazar romanın on sekizinci bölümde geri dönüşler yaparak; Çakırcalı’nın efe olma macerasını anlatmaktadır. Çakırcalı’nın efe oluşunun ilk yıllarında, yataklarından olan Tevfik Bey’le olan münasebetinden bahsedilmektedir. Tevfik Bey, Çakırcalı’dan, kendisine çiftliği vermeyen kardeşini öldürmesini ister. Buna sinirlenen Çakırcalı, Tevfik Bey’e tokat atar. Bu olaydan sonra Efe; ağalara, beylere kendisini kullandırmamış böylece babası gibi soylu bir efe olmuştur. (Yaşar Kemal 1996: 102)

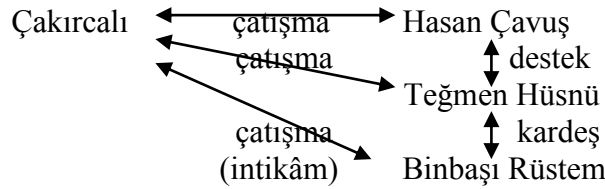

Yazarın, romanın on sekizinci bölümünde bahsettiği Tevfik Bey, romanın on dokuzuncu bölümünde, Çakırcalı’dan ters tepkiyi aldıktan sonra, Çakırcalı’ya düşman

olan İsmail Efe'yi kendisine bağlamış, istediğini İsmail Efe'ye öldürtüyormuş. Çakırcalı bunu duyunca sinirlenir; İsmail Efe'nin evini çevirir ve İsmail Efe'yle çatışmaya başlarlar. Çatışma bir sonuç vermeyince İsmail Efe'nin evini yakarlar. İsmail Efe, gururlu bir gençtir. Gururundan dışarıya çıkmaz ve evde yanarak ölür. Çakırcalı'yı bu olay duygulandırır. Çakırcalı'nın bir insanın ardından ağlayışının ikincisi gerçekleşir.

1. 5. 1. 2. 1. 3. Birim: Bir Efe'nin Tarihten Silinişi; Çakırcalı Efe'nin Sonu.

Bu birim; efeliğin kaderi olan, çatışma sırasında ölüm olayının yaşanmasına neden olan olayların oluşturduğu bölümdür. Romanın yirminci bölümünden, son bölüm olan *Çakırcalı'yı Biz Öldürdük* isimli bölümüne kadar olan altı bölümü kapsar. Son birimi oluşturan altı bölümde kendi içinde iki bölüme ayrılmaktadır. İlk beş bölüm, son bölüm olan *Çakırcalı'yı Biz Öldürdük* bölümünün hazırlayan bölümler olması nedeniyle bu bölümleri kendi içinde ikiye ayırdık.

İlk beş bölüm (20-25) Çakırcalı'nın yaşlılığı, efeliğinin yıpranışının gerçekleştiği bölümleri kapsar. Romanın yirminci bölümünde Çakırcalıdan intikam almak isteyen bir binbaşıyla karşılaşırız. Bu intikam hikâyesi; Hasan Çavuş'la Çakırcalı'nın karşılaşmasında oluşan çatışmada, Hasan Çavuş'un yanında bulunan Teğmen Hüsnü Efendi'nin Çakırcalı tarafından öldürülmesiyle başlamıştır. Teğmen Hüsnü Efendi'nin ailesi Çakırcalı'dan intikâm alma isteğiyle yaşamışlardır. İntikâm görevini Hüsnü Efendi'nin kardeşi Binbaşı Rüstem Bey üstlenmiştir.

Rüstem Bey, Çakırcalı'yı öldürebilmek için, önceden kimsenin gidemediği Çakırcalı'nın köyü olan Ayasurat köyüne gitmiştir. Orada Çakırcalı'yı öldürebileceği düşüncesiyle kahvehaneye gitmiş ve Çakırcalı'dan çatışma beklerken, hoş bir karşılama gelince kendisiyle alay edildiğini düşünerek çılgına dönmüştür. Çakırcalı'ya sinirlenen Rüstem Bey, küfreder. Çakırcalı da bunları duyunca çatışma başlar ve Rüstem Bey'in müfrezesi çatışmada mağlup olur.

Çakırcalı ← destek → Kara Ali Efe

Yirmibirinci bölümde Çakırcalı'nın dostlarından olan Kara Ali Efe'nin müfrezelerle yaptığı bir çatışma sırasında tutsak düşmesi olayı işlenmiştir. Kara Ali'nin Ödemiş'te asılacağı haberi Çakırcalı'ya ulaşır. Çakırcalı, Kara Ali'yi kurtarmak istese de Hacı onu durdurur. Kurtarma düşüncesi böylece ertelenmiş olur.

Çakırcalı ← çatışma → Devlet Güçleri

Bu bölümde, Çakırcalı'yı yakalamak isteyen müfrezeler; Çakırcalı'nın evini basmış, ailesini tutsak tutmuş, evini yakmış, bahçesini darmadağan etmiştir. Bunları bir bir uzaktan izleyen Çakırcalı, ailesini Kaymakam'dan istemiştir. Kaymakam da olacıklardan korkup, Çakırcalı'nın ailesini, köylerine göndermiştir.

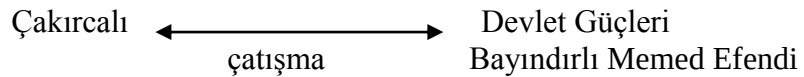
Çakırcalı'yı iyi tanıyan takip kuvvetleri, Çakırcalı çetesini yavaş yavaş parçalamaya ve dağıtmaya başlamıştır. Kara Ali Efe'nin yakalanması, Çakırcalı'nın evinin, barkının yakılıp yıkılması bunlara en büyük örnektir.

Çakırcalı ← Ağalar

Yirmi ikinci bölümde Çakırcalı'nın halkın karşısında kazandığı yeri koruyabilmek için, bir zengini soyup altınları halka dağıtması gerekmektedir. Ağalarla olan çatışmasının en büyük sebebi budur. Çakırcalı, bir yıl önce, Turgutlu'da yaşayan Mutafizade'den bin lira istemiş; fakat Mutafizade almak istiyorsa kendi gelsin de alsın tarzında cevap vermiştir. Çakırcalı'nın hedefi, böylece Mutafizade olmuştur. Çakırcalı, Turgutlu'ya giderken dikkatleri farklı yöne çekmek için Salihli'de vukuat çıkarmıştır. Sonra Turgutlu'ya gitmiş ve Muta'ın oğlunu kaçırmak için on bin altın istemiştir. Muta sonunda dayanamamış ve Çakırcalı'ya on bin altını vermiştir. Çakırcalı da bunun karşılığında Muta'ın oğlunu serbest bırakmıştır.

Yirmi üçüncü bölümde Çakırcalı ile eskiden öldürdüğü İsmail Efe'nin küçük kardeşi Koca Memed, Kuşcuzade Eşref Bey, Çerkez Müfrezeleri ile karşılaşmaları anlatılmaktadır. Çakırcalı, bundan önceki müfrezelerle olan karşılaşmalarında bir hilesini bulmuş ve müfrezelerden kurtulmuştur. Bu bölümde de, etrafı sarılan Çakırcalı kaçmanın bir yolunu bulmuş ve kurtulmuştur. Bu, Koca Memed, Kuşcuzade Eşref Bey ve Çerkez Müfrezeleriyle olan çatışmasının ilk bölümüdür.

Vali Mahmut Muhtar Paşa, Çakırcalı'yı yakalayabilmek için bütün bölgeye telgraflar çekerek destek kuvvetlerinin gelmesini sağlamıştır. Bu telgrafla harekete geçenlerden birisi de Bayındırlı Mehmet Efendi'dir. İşte bundan sonra çatışmanın ikinci

bölümü başlamıştır. Çakırcalı çetesinin etrafını binlerce müfreze sarmıştır. Çakırcalı bu çatışmadan da galip olarak ayrılmıştır. Bayındırlı Memed Efendi, bütün adamlarını çatışmada kaybetmiş, sadece kendisi çatışmadan kurtulmuştur. Fakat onu da Çakırcalı öldürecekken, sarp kayalıklardan atlayarak kurtulur.

Bayındırlı Memed Efendi'nin öldüğünü düşünen Çakırcalı, rahat rahat, olduğu yerden başka yöne hareket ederken, Bayındırlı Memed Efendi'nin son kalan kurşunuyla kalçasından yara almasıyla bu bölüm sona erer.

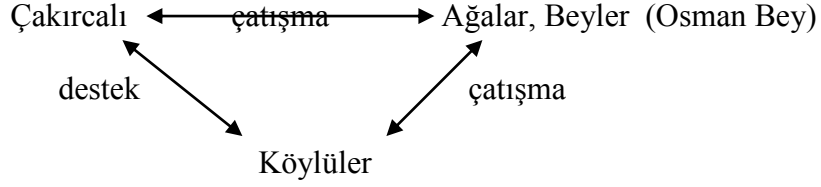
Çakırcalı yaralanmıştır. Eğer Çakırcalı'ya bir şey olursa, çetenin dağılma tehlikesi geçirecektir. Zaten bu dağılma da çete elemanlarının sonunu hazırlardı. Romanın yirmi dördüncü bölümünde, Çakırcalı'nın aldığı kuşunla çetesinde ilk çözülmenin başladığı gözlemlenmektedir.

Çakırcalı'nın yataklarından; Kara Ali Efe'nin asılmasına az kalmıştır. Hacı Mustafa'ya sürekli haberleri gelmektedir. Hacı Mustafa bu haberleri Çakırcalı'ya söyleyip söylememe arasında kendi içinde çatışma yaşamaktadır. Eğer söylerse Çakırcalı yaralı haliyle kalkacak ve Ödemiş'te belkide ölecektir. Diğer taraftan da Kara Ali Efe'ye yardım etmezlerse kalleslik yapmış olacaklardır. Hacı, Çakırcalı'nın ölme ihtimalini düşünerek Çakırcalı'ya bu durumu söylemez. Zaten bu sıralarda Kara Ali'nin ölümü haberi de gelmiştir. Bu olay Çakırcalı Çetesinin çözülmeye başladığının habercisidir.

Çakırcalı biraz iyileşip ayağa kalkınca, arkadaşı Kara Ali'yi kurtarma planını Hacı Mustafa'ya söyler. Fakat, Hacı Mustafa'dan Kara Ali'nin öldüğünü duyunca çok üzülür.

Çakırcalı, Konya'dan, Eremenek'e gidiyor; halkından uzak kaldığı zamanlarda neler olup bittiğini yine halkından öğreniyordu. Halkın kahramanı, kurtarıcısı, adaleti

sağlayan ve halkı sömüren, zulmeden ağadan, beyden kurtaran Çakırcalı'nın, yaralı olduğunda ağalar, beyler meydanı boş bulmuşlardır. (Yaşar Kemal 1996: 132, 133)

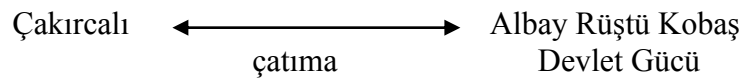

Yirmi beşinci bölümde, Bozdoğan ile Nazilli arasınada bulunan Akçay köprüsünün yıkıldığını söyleyen köylüler; Çakırcalı'dan köprüyü tekrar yaptırmasını istediler. Çakırcalı da bu köprünün yapılması için Arpaz'ın derebeyi olan Osman Bey'e haber gönderir. Bu habere karşılık, Osman Bey'in yanında bulunan kardeşi ve Çerkes Muhafızları Çakırcalı'ya küfredince; Çakırcalı, Osman Bey ve yandaşlarıyla, karşı karşıya gelir.

Osman Bey'in efelerden korunmak için tam derebeylere özgü evinin etrafında kuleleri vardı. O güne kadar hiçbir efe bu kuleyi aşıp, Osman Bey'i soyamamıştı. Fakat bu kule Çakırcalı'ya engel değildir. Çakırcalı, Osman Bey ve yandaşlarını yakalamış ve kendisine küfür ettikleri için köy meydanında onları tutsak bir halde teşhir etmiştir.

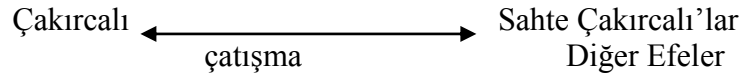
Bu bölümde, bu olaydan başka; Çakırcalı'nın yaptığı eylemlerin tekrarı olan zenginleri soyma eylemini gerçekleştirdiği görülür.

Romanın üçüncü biriminin son bölümü olan *Çakırcalıyı Biz Öldürdük* başlıklı bölümünde bir efenin hazin sonucuyla karşılaşmaktayız. Aslında bu son, efelikte, eşkıyalıkta beklenen bir sondur.

Romanın biyografik özellik taşıyan son bölümünü yazar; Albay Rüştü Kobaş'ın anılarından aldığını önceden belirtmiştir. Gözlemlerini ve duyumlarını anlatarak bu bölüme başlamıştır. Ardından müfrezelerin Çakırcalı'yı takibinden bahsedilmektedir. Çakırcalı'nın peşine kırk kişilik Arnavut müfrezesi takılmıştır. Ödemişin en büyük kahvesine oturarak Çakırcalı'ya haber gönderirler. Çakırcalı da kahveye gelerek onlara alaylı bir ifadeyle derslerini verir ve kahveden ayrılır. Dersini alan müfreze İzmir'e geri döner.

Çakırcalı bu arada yüze inmiş, her zamanki gibi yine Çakırcalı kırserdarı olmuştur. Yüze inip, Osmanlı'nın memuru durumunda olan Efe'yle İzmir Vali'si Kamil Paşa görüşmek ister. Çakırcalı hiçbir zaman istemediği, dağa çıkma eylemini gerçekleştirmemek için, bu teklifi kabul etmek zorunda kalır. Kamil Paşa ve Çakırcalı, Ödemiş'te bir eşrafın evinde buluşurlar. Burada Efe'nin, efelik marifetlerini sergilediğini görürüz.

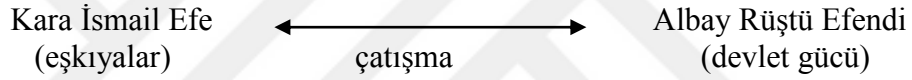

Çakırcalı yüze indiğinde dağları efeler sarar, hatta bazıları Çakırcalı adına olaylar çıkarmaktadır. Bunun tam tersi de geçerlidir. Çakırcalı dağa çıkınca, dağda bulunan çete, efe, eşkıya yüze inmek zorunda kalmıştır. Çünkü Çakırcalı'nın olduğu yerde hüküm sürememektedirler.

Bu bölümde Çakırcalı tekrar dağa çıkmıştır. Romanda neden dağa çıktığı hakkında bilgi yoktur. Yüze indiği sırada, dağlarda her zamanki gibi Çakırcalı'nın adını kullanan eşkıyalar oluşmuştur. Çakırcalı adını kullanan bir eşkıya, dağda bulunan bir Yörük çadırına saldırmış, evin kızını kaçırmıştır. (Yaşar Kemal 1996: 141)

Çakırcalı bu olaya çok sinirlenir ve gidip bu çirkin olayı gerçekleştiren sahte Çakırcalı'yı bulur; ihtiyarların karşısına getirir. İhtiyarların da onaylamasından sonra sahte Çakırcalı'yı ve bu olaya karışan diğer kişileri yakarak öldürür. Kızı ihtiyarlara teslim eder ve sonra da Çakırcalı kızı kendi elleriyle evlendirir.

Albay Rüştü Bey'in anıları olan bu hikâyeden sonra yine Albay Rüştü Bey'in Düzce'ye tayin olması anlatılmaktadır. Albay Rüştü Bey, 31 Mart olayında görev yapmış bir subaydır. 31 Mart olayındaki anılarından bahsettikten sonra Düzce'deki eşkıyalarla olan mücadelelerinden bahseder.

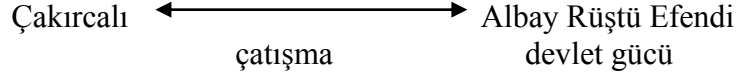

Bu bölümde temayı oluşturan temel olayı, başka isim ve kahramanla sunulduğu görülür. Anlaşılabacağı gibi temel çatışma devlet güçleri ile eşkıyalar arasında gerçekleşir. Bu bölümde bu çatışmanın verilmesinin sebebi, Albay Rüştü Efendi'nin daha önceden eşkıyaları yaklamada usta olduğunu kanıtlamaktır. Bu Albay Rüştü'nün gücünü göstermek için kurulmuştur.

Düzce dağlarını eşkıyalar sarmıştır. Bunlardan en tehlikelisi Kara İsmail adında bir efedir. Albay Rüştü Bey aylarca Kara İsmail hakkında bilgi toplar. Kara İsmail'de Albay Rüştü Bey'in kendisini takip etmediğini düşünerek rahat bir şekilde hareket etmektedir. Kara İsmail'in evinde olduğu bir gün Albay Rüştü Bey'in müfrezeleriyle kardeşi Osman Bey'in müfrezeleri; Kara İsmail'in evini sararlar. Sonunda Kara İsmail Efe ve çetesi teslim olmak zorunda kalırlar.

Bolu'da, Düzce'de eşkıyaları yakalayıp, ardı ardına başarılar kazanan Albay Rüştü Bey'e, Osmanlı'nın güveni gittikçe artar. Atık Bolu'da, Düzce'de efe, eşkıya

kalmamıştır. Osmanlı, Albay Rüştü Bey'i başarılarından dolayı Aydın'da, bizzat Çakırcalı'nın takibi için açılan takip kumandanlığına tayin etmiştir. Albay Rüştü, teşkilatını kendisi hazırlar.

Sürekli tekrarlanan çatışmalardan birisi daha yaşanmış, fakat bu sefer, yapılan çatışma tarihten bir eşkiyayı daha silecek olan çatışmadır. Bu çatışmadan sonra Çakırcalı adında bir efe, Ege'de yaşamayacaktır.

Albay Rüştü Bey, kardeşi Osman Bey'i, önceden Çakırcalı'nın peşine düşmüş olan Kuzlukçu Mehmet Bey'i, Ege'yi karış karış tanıyan Hasan Bey'i, Müfreze Gavur Ali'yi, Anzavur Ahmet'i, İlyas Pehlivan'ı, Koca Mehmet, Cafer Şamil gibi oraların ünlü isimlerini yanına alarak kırk beş kişilik bir grupla Ödemiş'te bir karargah kurmuştur. Sonra Kara İsmail'i yakamada kullandığı planı Çakırcalı'da da kullanmaya başlar. Çakırcalı hakkında aylarca bilgi toplar. Çakırcalı, tıpkı Kara İsmail Efe gibi, Albay Rüştü Bey'in kendisinden korktuğunu, o yüzden kendisiyle çatışmaya girmediğini sanmaktadır.

Albay Rüştü Bey, en sonunda Çakırcalı'yla çatışmanın zamanı olduğunu düşünür. Çünkü, Çakırcalı hakkında topladığı bilgiler Çakırcalı'yı yakalamaya yetmektedir. Çakırcalı hakkında toplanan bilgilerden birisi, Çakırcalı'nın ölümüne neden olacak kilit bilgidir. Çakırcalı yanında bulunan kızanlarından ve diğer efelerden farklı giyiniyordu. Bu giyim tarzı Efe'nin sonunu hazırlar.

Albay Rüştü Bey'in kardeşinin bir planı vardır: *“Çetenin hiç ihtimal vermediği yerde, şu bizim bulunduğumuz yerin cenubuna düşen yerde, bir su yarıntısı vardır.*

Oraya bir kimsenin çıkabileceği kimsenin aklına geçmez. Bu yarıktan. Efenin bulunduğu sırtın altına kadar çıkılabilir. Bunu iyice gördüm, tedkik ettim. Ben bu tarif edeceğim yerden yukarıya çıkacağım. Efe görürse, bu yüzde yüz ölüm demektir. Eğer görmezse yüzde yüz onun ölümü demektir. Orayla Çakırcalı arası üç yüz, çok çok dört yüz metredir. Bu kadar uzaklıktan Çakırcalının ta kalbine isabet ettirmek işten bile değil. Biliyoruz ki, Çakırcalının kılığı öbürlerinkine benzemez. Oradan onu nişan alır, sıkarım...” (Yaşar Kemal 1996: 169)

Albay Rüştü Bey ve arkadaşları; Çakırcalı'nın sonu için bu planı uygularlar ve Çakırcalı'yı Osman Bey öldürür. Çakırcalı'nın kızanları, Çakırcalı'nın vurulduğunun anlaşılmasında için Çakırcalı'nın başını kesip bedenini oraya bırakırlar. Böylece bütün dünyaya ün salmış Çakırcalı efsanesi son bulmuş olur.

1. 5. 1. 2. 2. KİŞİLER

1. 5. 1. 2. 2. 1. Cinsiyetlerine Göre

1. 5. 1. 2. 2. 1. 1. Erkekler

Çakırcalı Efe romanında erkekleri askerler ve siviller diye ikiye ayırmak mümkündür. Askerler grubuna komutanlar, müfrezeler dahil olurken; sivil gruba dahil olanlar, eşkıyalar, ağalar, beyler, eşraf ve köylülerdir.

Çakırcalı Efe romanında, ön planda eşkıyalar bulunmaktadır. Bu eşkıyalar Ege bölgesinde bulunan eşkıyalardır. Bu eşkıyalara halka hizmet etmeleri açısından ikiye ayırabiliriz. Birincisi halka yardım eden soylu eşkıyalar, ikincisi kişisel çıkarlarının peşinde koşanlar olmak üzere iki gruba ayrılır.

Halka hizmet eden, soylu eşkıyaların başında Çakırcalı Memed gelmektedir. Çakırcalı Memed'den başka, babası Çakırcalı Ahmed, Hacı Eşkîya ilk sayılacak

isimlerdir. Bu isimler Çakırcalı'nın babasının eski dostudur. Çakırcalı Memed'le ilişkilerinin başlamasının nedeni de budur.

Romanın diğ er soylu eşkıyaları, Çakırcalı Memed'in etrafında, Çakırcalı'nın adamları olarak verilmektedirler. Bu isimlerin en başında Çakırcalı'nın kurduğı muavin çetelerin efeleri gelmektedir. Bu efeler, Kara Ali çetesinin efesi Kara Ali Efe ve olak çetesinin efesi olak Efe'dir. Bu sistemden farklı olarak Çakırcalı çetesine, Çakırcalı'nın davetiyle katılan Pusluoğlu Efe'yi de bu isimler arasına dahil edebiliriz.

Yukarıdaki isimler eşkıya çetelerinin başlarında bulunan isimlerdir. Bir de bu etelerde kızanlar bulunmaktadır. Bugünkü tabirle çetenin adamları bulunmaktadır. Çakırcalı Memed'in kızanları; önce efeliğı öğreten hocası, sonra kızanı olan Hacı Mustafa, oban Memed ve Küçük Osman'dır.

Kişisel çıkarları peşinde koşan eşkıyalar, halka zulmeden; halkı sömüren; halkın malını mülkünü alıp zengin ağalara, beylere, eşrafa vererek, bu kimselerin hizmetlerine tabî olan; halkın canına, namusuna kasteden eşkıyalardır. Bu eşkıyalar Çakırcalı'nın çatıştığı kişilerdir. Bu eşkıyalar da kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Birincisi Çakırcalı'nın ismini kullanarak halka zulmeden eşkıyalardır. İkincisi ise kendi isimleriyle hareket eden diğ er eşkıyalardır.

Romanda, Çakırcalı'nın ismini kullanarak halka zulmeden eşkıyaların isimleri verilmemiştir. Çakırcalı bir yandan diğ er eşkıyalarla mücadele ederken diğ er yandan sahte akırcalılarla mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Halkın yanında olan ve gücünün hafife alınmaması gereken bütün soylu eşkıyalar bu eşkıyalar için tehdit içermektedirler. Kişisel çıkarları peşinde koşan bu eşkıyaların başında amlıcalı Hüseyin Efe gelmektedir. Bu Efe, Hükümetle anlaşarak Çakırcalı'nın peşine düşmüş; Çakırcalı'nın kız kardeşini, oğlunu öldürmüştür. Ulaşmak

istediği insan uğruna masum insanları katleden bu eşkıya Çakırcalı Efe tipinin karşıtını simgelemektedir.

Hükümetle işbirliğiyle hareket eden, yine halka zulmeden eşkıyalar; Kuşcubaşı Eşref, Anzavur Ahmed, Koca Memed, İlyas Pehlivan ve isimleri verilmeyen Rum, Arnavut eşkıyaları bulunmaktadır.

Yiğit ve gururlu bir eşkıya olan İsmail Efe; ağalara, beylere hizmet ettiği için, bireysel çıkarlarına hizmet eden eşkıyalar gurubuna dahil edilmektedir.

Bir de son bölümde Albay Rüştü Bey'in Düzce dolaylarında mücadele ettiği bir efe vardır. Fakat bu efe hakkında yeterince bilgiye sahip olmadığımız için bir guruba dahil etmemeyi uygun bulduk.

• Çakırcalı Memed

Çakırcalı Memed Efe'in çocukluk yıllarından itibaren farklı kişilik özelliklerine sahip olduğu ifade edilebilir. Gururlu bir çocuktur. Bir Efe'nin oğludur. Annesi onu babasının intikâmını alması yolunda yönlendirir. Çevresiyle olan ilişkileri onu efeliğe hazırlar. Mücadeleci ve efelik değerlerine bağlıdır. Mazlumların yanında olan Çakırcalı, onları koruduğu gibi onlara verdiği sözleri de tutmaktadır.

Çocukluğunda, babasının arkadaşı olan Hasan Çavuş'un verdiği mecdidiyeyi kabul etmemesi; Memed'in gururlu bir çocuk olduğunu gösterir. Efe olmaya aday bir çocuk olan Memed, babasının yanına gelenleri dikkatlice dinlerdi. Romanın ikinci bölümünde Memed'in büyüdüğu ve intikam için Hacı Eşkíya'dan, Hacı Mustafa'dan efelik eğitimi almaya başladığı görülür. Yedinci bölümden sonra Memed artık Çakırcalı olmuş, kötülerin korkulu rüyası olmuştur. O artık efedir. Bir taraftan müfrezelerle çarpışırken, diğer taraftan halka zulüm eden eşkıya, efe, ağa, bey hepsini teker teker temizler.

Bütün bunlar Çakırcalı Memed Efe'nin, kahramanlık mitosundan hareketle yaratılmış bir kahraman olduğunu gözler önüne serer. Çakırcalı Memed, soylu eşkıya tipiyle karşımıza çıkar. Efeliği babasından geçtiği gibi soyluluğu da babasından geçmiştir. Genel çatışmayı Hükümetle yaşamaktadır. Hükümet köylüye, çiftçiye, fakire işkence yapmaktadır. Bu duruma birileri çıkıp dur demesi gerekmektedir. Çakırcalı, bir soylu eşkıya olarak, devletin yapması gerektiği görevleri yapmaktadır. Fakire para yardımı yapan, haksızın cezasını verip adaleti sağlayan, evlenemeyeni evlendiren, köylüye köprüler yaptıran, köylüye, çiftçiye işkence eden ağanın, eşkıyanın, beyin, eşrafın ve hükümetin adamlarının cezasını veren bir efedir. (Yaşar Kemal 1996: 58)

Destansı romanın özelliği olan kahramanın efsaneleşmesi olayı bu romanın da özellikleri içindedir. *“Çakırcalının nişanlı fıkara kızlara çeyiz, yoksullara yardım yapışı on iki köyden taşmış, bir sevinç yeli gibi eteklerden Aydın ovasına, Ödemiş, Karıncalının Yörüklerine, ta İzmir kadar ulaşmıştı. Son yıllarda böyle davranan ilk efeydi Çakırcalı. Namaz kıldığı, bir evliya olduğu, ona kurşun geçmediği de bununla birlikte ortalığa yayıldı. Bundan sonra, Çakırcalı adına eşkıyalık yapan dokuz Arnavudu diri diri yakışı da ortalığı allak bullak etmiş, dört bir yanına korku salmıştı.”* (Yaşar Kemal 1996: 43)

Daha sonra bu efsane, ülke dışına çıkmış ve Avrupa'nın ünlü gazetelerinde hakkında yazılar yazılmaya başlamış, İngilizlerin Avam Kamarasında tartışılır olmuştur.

Romanın kahramanı olan Çakırcalı Efe, fizikî durumu hakkında şunlar söylenebilir. Romanın başında tanıştığımız küçük çocuk olan Memed, romanın ilerleyen bölümlerinde bir delikanlı ve daha sonra olgun bir efe olarak görmekteyiz. Çakırcalı'nın fizikî durumuyla ilgili romanda fazla bilgi verilmemektedir. Çakırcalı'nın fizikî

durumundan son bölümde bahsedilmektedir. “... içeriye tıknaz, buğday tenli, orta boylu bir zeybek girer. ...” (Yaşar Kemal 1996: 137)

Romanda bulunan kişilerin ruh durumlarına gelinecek olursa; Yaşar Kemal, bu romanda bulunan kişilerin psikolojik durumlarını doğrudan doğruya anlatmaz. Onların ruh hallerini, olaylar karşısında verdikleri tepkiler dile getirilerek anlatılır.

Çakırcalı Efe’nin, yaradılış olarak gururlu bir insan olduğunu ilk sayfalardan anlamaktayız. Memed’in efe olmadan önce, efe olma kararıyla ilgili çatışmalar yaşadığını görülür. “*Su testisi su yolunda kırılır... Şimdiye kadar görülmüş müdür ki bir efe başadək yaşasın, uzana uzana yatağında ölsün?...*” (Yaşar Kemal 1996: 27)

Kimsenin egemenliği altına girmeyi kabul etmeyen, kimseye de boyun eğmeyen bir kişiliğe sahiptir. Gerektiği yerde taş kadar katı olan Efe, bazen de bir çocuk kadar duygusaldır. Güçlerin savaştığı, erkeklerin ağlamayacağı düşüncesinin hakim olduğu yerde göz yaşlarına engel olamayan, duygusal bir gençle karşılaşılır. “... *Haksızlar, densizler, zaptiye, Osmanlı karşısında kaplan kesilen Efe aslında çok kibar, vakur, alçakgönüllü, hatta halim selim denecek kadar sessiz bir adammış.*” (Yaşar Kemal 1996: 115)

• Ahmed Efe

Çakırcalı’nın babası Çakırcalı Ahmet, tıpkı oğlu gibi soylu eşkıya tipinin temsilcisidir. Çakırcalı Ahmet Efe hakkında romanın bazı bölümlerinde bahsedilmektedir. Bahsedilmesinin en büyük nedenlerinden biri, oğluna örnek olacak karakteri taşımasıdır. Çakırcalı Ahmet’in oğlu Memed, hep babasıyla kıyaslanmıştır. Çakırcalı Memed’in yaptığını ve yapacağını, daha önceden çizilmiş Çakırcalı Ahmet Efe figürüne göre belirlemektedir.

Romanda, Çakırcalı Ahmet Efe; namusuyla, mertliğiyle, iyi silah kullanışıyla, çatışmalardan galip çıkışıyla, halkın yanında olup onları zengine, ağaya, beye, eşrafa, Hükümet adamlarına ezdirmeyişiyle ve bulunduğu yerde adaleti sağlamasıyla tanınmaktadır. (Yaşar Kemal 1996: 14)

Romanda Ahmed Efe'nin psikolojik durumu hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Biz Ahmed Efe'nin psikolojisini, romanda bulunan diğer kişilerin anlattığı bilgiler doğrultusunda bilgi edinebiliyoruz. Çakırcalı Memed'in babasının iyi niyetli bir insan olduğunu; 'Osmanlıya güven olmaz' sözüne rağmen arkadaşı Hasan Çavuş'a güvenmesinden, fakirin fukaranın yanında olmasından anlamaktayız.

• Hacı Eşkîya

Hacı Eşkîya, romanın önemli kişilerinden birisidir. Çakırcalı'nın yardımcısıdır. Çakırcalı'nın babasının da yardımcısıydı. Babasının sadık dostuydu. Efelik töresini iyi bilmektedir. Çakırcalı'nın efe olmasına teşvik eden kişidir. Memed'i yetiştirdiği gibi korumuştur da. Hacı Eşkîya hakkında fazla bilgi verilmemektedir. Çakırcalı Ahmet Efe'nin dostu olduğu ve geçmişinde karısının onu yanında bulunan tutmasıyla kaçışı bilgisi dışında bilgi verilmemiştir. *"... Ahmet efenin en yakın dostuydu. Yatağıydı. Bir elin beş parmağı gibiydiler. Ahmet Efe kancıkcasına Hasan Çavuşun kurşunu ile gittikten sonra, Memedi kanatları altına almış, ona babasızlığını unutturmuştu. Ahmed Efeye yalnız iki kişi yıllar yılı yanmış, onun yiğitliğini, iyiliğini dilden düşürmemişlerdi. Biri Hatçe, biri de Hacı Eşkîya... Hacı günlerce, bitip tükenmeyen bir türkü tutturur, türküsünün de hep Ahmed Efeyi, onun derdini söyler dururdu."* (Yaşar Kemal 1996: 13)

Hacı Eşkîya'nın fizikî durumu hakkında romanda fazla bilgi verilmemektedir. *"Hacı Eşkîya küçücük, kara kuru, avurdu ardına geçmiş, yaşlı bir adamdı. ..."* (Yaşar Kemal 1996: 13) Hacı Eşkîya, romanda yıllarca yüzü gülmeyen bir insan olarak

tanıtılmaktadır. *“Hacı Eşkîya, Hacı Eşkîya oldu olalı bir gün olsun yüzü gülmemişti. Hep asık suratla ağlamsı ağlamsı dolaşırdı. Köyde bir çocuk, bir kimse böyle somurtkan olursa, ona hemen Hacı Eşkîya lakabını takıyorlardı.”* (Yaşar Kemal 1996: 22)

• Hacı Mustafa

Hacı Mustafa, Çakırcalı'nın sadık yardımcısı, yoldaşı olarak romanda anlatılmıştır. Hacı Mustafa'la romanın ikinci bölümünde karşılaşmaktayız. Hacı Eşkîya, Memed'in hemen eşkıyalığa başlamasını istemesiyle kaçakçıları Memed'e yönlendirmiş ve Memed ile Hacı Mustafa'nın ilişkisi başlamıştır. Hacı Mustafa, Çakırcalı Efe romanında tek yönüyle okurlarına verilmektedir. O da Memed'e efeliği öğreten, sonra Memed'in Çakırcalı Efe olduktan sonra sadık dostu, kızanı olduğu yönüdür. Bu yönünden başka; özel hayatıyla ilgili, geçmişiyile ilgili, ailesiyle ilgili aydınlatıcı bilgi verilmemiştir. Çakırcalı'ya yol gösterici ve ne yapacağına dair yönlendirici olmuştur.

Hacı Mustafa'nın fizikî durumu hakkında romanda dönem dönem bilgi verilmiştir. *“Hacı Mustafa kara kalın kaşlıydı. Gür uzun bıyıkları, kocaman ela gözleri vardı. Yüzü hafif çiçek bozuğuydu. Çatık kaşları, sert çatılmıştı. Alnı kırışık içindeydi. Orta boylu güçlü kuvvetliydi. Sakalları diken gibi yüzüne çakılmıştı. Kırkında gösteriyordu. Duluklarında bir iki beyaz kıl vardı.* (Yaşar Kemal 1996: 17) ... *Hacı Mustafa'nın çirkin, çopur yüzü gittikçe kararıyor, çirkinleşiyordu. Ölgün gaz lambası ışığında yüzü mor bir ölüm rengine çalıyordu...”* (Yaşar Kemal 1996: 98)

• Kızanları

Çakırcalı'nın kızanlarından olan Çoban Memed, türkü söyleyen, konuşmayan, itiraz etmeyen, kabul bildiren kelimeler kullanan, iyi silah kullanan, dağları iyi tanıyan, hızlı koşan bir yardımcının özellikleri sayılabilir. *“... Hiç mi hiç ağzını açıp konuşmazdı. Sesi güzeldi. Habire türkü söylerdi. Ağzını bir ‘öyle osun efem’ demek için açardı. Bir de*

türkü söylemek için. Bir dul karının oğlu idi. Yedi yaşından bu yana, Hacı onu kaçakçılığa alıncaya kadar bir ağanın kapısında boğaz tokluğuna çobanlık etmişti. Bütün kaçakçılığında silahı ile birlikte kavalı da yanındaydı. Babası Yemene askere gitmiş bir daha da dönmemişti. Kaval çalar türkü söylerken insanın yüreği ağzına gelirdi. Kötü huyu, konuşmazdı. Bir de kurşun sıkardı ki şaşılır. Meteliği vuranlardandı. Belki bu dağlar onun gibi güzel, sakın, güvenle, hiç oralı değilmişcesine kuşun atan bir kızan görmemişti.” (Yaşar Kemal 1996: 33)

Çoban Memed’in fizikî durumu hakkında romanda fazla bilgi verilmemiştir. “... Çoban çok iri, uzun boylu, güzel bedenli, yirmi altısında bir gençti.” (Yaşar Kemal 1996: 32-33)

Romanın altıncı bölümünde Çakırcalı Çetesine katılan; Kara Ali, Çolak Efe Küçük Osman gibi isimler Çakırcalı Çetesinin en önemli isimlerinden olmuştur. Bu kişilerden başka; Harmanlıoğlu Ahmed, Koca Memed, Arap Mercen gibi isimler katılmıştır. Çakırcalı Efe’nin çetesine katılanlar; bir çetenin nasıl güçlenip geliştiğini göstermesi bakımından önemlidir. Romanda, bunların kişisel özelliklerine yer verilmemiştir.

Çakırcalı, çetesine kendisinden ayrı iki kol, muavin çete oluşturmuştur. Birisi Kara Ali Efe’ni önderliğinde bir çete; diğeri Çolak Efe önderliğinde bir çetedir. Bu isimler Çakırcalı’ya sadıklığıyla tanıtılmıştır.

İşlevleri haber götürmek veya haber getirmek olan kişiler de vardır. Bunlar da efelikle ilgili olanlar, Çakırcalı’nın özel hayatıyla ilgili olanlar olmak üzere gruplandırmak mümkündür. Efelikler ilgili olanlar; kızanlarıyken, Çakırcalı’nın özel hayatıyla ilgili olanlara Kel Hayim’i örnek verebiliriz. Bütün bunlar birlikte

düşünüldüğünde Çakırcalı'nın çevresi ve onun insanlarla ilişkisi anlaşılır. Olay örgüsü yanında bu ilişki ağı dahi birimleri birleştirir.

Çakırcalı'ya destek veren eşraftan olan, ağalar, beyler şunlardır: Kamil Ağa, Halil Bey, Tevfik Bey, Mister Vitol, Kamil Paşa'nın oğlu Sadık Bey, Arabaki Ağa...

Hükümete Mensup Kişiler

Hükümete mensup kişiler içerisinde, Valiler, komutanlar, askerler, müfrezeler dahil edilmektedirler. Bu teşkilata mensup kişiler, halka hizmetten çok onların sorunlarını görmemezlikten gelen; halka işkence ve zulüm eden kişilerdir.

Bu sisteme mensup kurumların en başında Valilik kurumu gelmektedir. Valilerden sonra komutanlar ve daha sonra da müfrezeler gelmektedir. Bu kurumlara mensup insanlar, çıkarları doğrultusunda gerektiği yerde eşkıyalarla işbirliğine gitmektedirler. *“Efe, gitikçe Osmanlı mahkemeleri yerine geçer. İşten başını alamaz. Hükümet, saray bundan kuşkulu... Ortalıkta, sarayda söylenir bunlar... Bu Çakırcalı çok oluyor. Bir yolunu bulup, işini bitirmeli... Eski Efelerden kim var? Çakırcalı'yı çekemeyen, ona düşman hangi efe var? Ona kim düşman olabilir? Ondan kim korkmaz? Elde adam mı yok?”* (Yaşar Kemal 1996: 61)

Romanda bu kurumlara mensup insanlar şunlardır: İzmir Valisi Kamil Paşa, İzmir Valisi Nazım Paşa, müfreze kumandanı Mustafa Efendi, Hacı Ali Paşa ve oğlu Sadık Bey, Vali Mahmut Muhtar Paşa, Vali Haydar Bey, Hasan Çavuş, Kara Said Paşa, Teğmen Hüsnü Efendi, Binbaşı Rüstem Bey, Albay Rüştü Bey, Kardeşi Osman Bey, Bayındırlı Mehmet Efendi, müfreze Gavur Ali, Talat Paşa, Şükrü Bey, Nazım Paşa gibi isimlerdir.

Çakırcalı Efe'le Çatışan Erkekler

Çakırcalı'nın efe olması ve varlığını efe olarak sürdürmesi için mücadele etmek zorunda olduğu insanlara ihtiyaç vardır. Çatıştığı erkekleri iki gruba ayırmak mümkündür. Birinci grup, askerler ve devlet görevlileridir. İkinci grup, çeteler, ağalar ve beylerdir.

Romanda, birinci gruba dahil edeceğimiz; Çakırcalı Efe ile çatışan ilk erkek, babasını öldüren Hasan Çavuş'tur. Çakırcalı'nın babası dağlarda efelik yaptığı sıralarda bu çavuş tarafından takibe alınmış; fakat yüze indikten sonra babası ile Hasan Çavuş can ciğer dost olmuşlardır. Fakat onun dostluğu sahte dostluklardandı. Çakırcalı'nın babasını hile ile öldürmüştür.

•**Hasan Çavuş**

Hasan Çavuş
Devlet gücü

Ahmed Efe

Mehmed Efe

Hasan Çavuş , Memed ve babası Ahmed Efe'nin ilişkisi romanın yapısında önemli bir yer tutmaktadır. Hasan Çavuş, devlet gücünü temsil etmektedir. Romanda, Çakırcalı'nın babasını hileyle öldürmesiyle, sahte dostluğuyla, Çakırcalı'nın evine gidip annesine ve akrabalarına işkence etmesiyle, bunun yanında hakaret etmesiyle, Çakırcalı'yı hapse sokmak için Çakırcalı'ya iftira atmasıyla ve hükümetin adamı olmasıyla tanınmaktadır. Bu karakter, Çakırcalı'nın, soylu eşkıya tipinin tam tersi olan karşıt değerleri simgelemektedir.

Romanın ileri bölümlerinde, Memed'in babasını öldüren Hasan Çavuş; Çakırcalı'nın eşkıyalığını duyduktan sonra da Memed'in peşine düşer. Nitekim

Çakırcalı'nın babasını öldüren Çavuş, Çakırcalı Memed'in kurşunuyla ölür. Böylece Çakırcalı intikâmını almış olur.

Hasan Çavuş'un fizikî durumu hakkında romanda fazla bilgi verilmemiştir. *"Hasan Çavuş iri yarı, buğday benizliydi. Uzun bıyıkları kumraldı...."* (Yaşar Kemal 1996: 9)

Çakırcalı'nın babasını öldüren Hasan Çavuş'un psikolojik durumu hakkında diğer kişilerde olduğu gibi bilgi verilmemiştir. Romanda çıkarları doğrultusunda hareket eden, hilekâr, düzenbaz, iftiracı, işkenceci, acımasız bir insan olarak karşımıza çıkar.

•Kara Said Paşa

Kara Said Paşa, Osmanlı Devleti tarafından Çakırcalı'yı takip etmek için görevlendirilmiş bir komutandır. Devletin güvendiği askerlerdendir. Kara Said Paşa, Çakırcalı'yı takip ediyor fakat bir türlü yakalamıyordu. Bu girişimi birkaç defa tekrarlayan Kara Said Paşa, başarıya ulaşamayınca, romanda, Çakırcalı ile ilişkisi son bulmuştur. Devlet gücünü temsil eden Kara Said Paşa'nın mağlubiyeti Çakırcalı'nın Devlet karşısındaki gücünü ortaya koyar. Onuncu bölümde, Çakırcalı'yla çatışmaya girmiş ve mağlup olunca, gururuna yediremeyip görevden istifa etmişti. Fakat romanın ileri bölümlerinde (on üçüncü bölüm) tekrar göreve çağırılmıştır. *"Çakırcalıya yenilgisi Kara Said Paşa gibi mağrur bir kumandanın zoruna gitmişti. Asker içinde kendini küçük düşmüş sayıyordu. Takip kumandanlığını hemen kabul etti ve İzmir'e geldi."* (Yaşar Kemal 1996: 83) Çakırcalı'yı yılmadan izliyordu. Fakat köylü ona hep yanlış adresler gösteriyor, Çakırcalı'nın yerini söylemiyorlardı. Çakırcalı'yı güçle yenemeyeceklerini anlayınca; Çakırcalı'yı düze indirmeye karar verdiler. Bu bir eşkıya karşısında verdiği ikinci hezimeti idi. Kara Said Paşa bu hezimetten sonra romanda görülmemektedir. Gururlu, yiğit olarak tanıtılan Paşa hakkında başka bilgi verilmemektedir.

• Mülazım Hüsni Efendi ve Binbaşı Rüstem Bey

Romanda Çakırcalı Efe'nin çatıştığı karakterler içinde iki kardeş vardır. İkisi de Osmanlı'nın komutanlarındandır. Bu iki kardeşin hikâyesi; romanın altıncı bölümünde, Çakırcalı ile babasını öldüren Hasan Çavuş'un karşılaşmasında başlamıştır. Hasan Çavuş'un destekçisi olan ve Çakırcalı'ya karşı çatışmaya giren mülazım Hüsni Efendi'dir. Hüsni Efendi, Hasan Çavuş'a sadık kalmış, yiğit bir asker olarak karşımıza çıkar. (Yaşar Kemal 1996: 45-46) Hüsni Efendi Çakırcalı'yla yapılan bu çatışmada hayatını kaybeder. Hüsni Efendi hakkında bu bilgilerden başka bilgi verilmemiştir.

İki kardeşin hikayesinde bulunan diğer kardeş Binbaşı Rüstem Bey'dir. Binbaşı Rüstem Bey, romanda, yirminci bölümde karşımıza çıkmaktadır. (Yaşar Kemal 1996: 106)

Binbaşı Rüstem Bey, kardeşi Hüsni Efendi gibi korkusuzdur. Daha önce Çakırcalı'nın köyüne Hükümet'in adamlarından hiçbir müfreze, kumandan girememişken bu komutan cesaretle köye hatta Çakırcalı'nın sıkça gittiği kahvehanesine gitmiştir. Daha önceden Hasan Çavuş'un karakterini Hükümet'in komutanlarını simgelediğini söylemiştik. Binbaşı Rüstem Bey de bu simgenin taşıyıcısıdır. Çakırcalı'yı kahvehanede bulamayınca, Çakırcalı'ya küfürler, hakaretler yapmış olması bunu göstermektedir. Kardeşi gibi Binbaşı Rüstem de Çakırcalı'yla girişilen çatışma esnasında hayatını kaybeder.

• Albay Rüşti Kobaş ve Osman Bey

Çakırcalı ve çetesi tarafından öldürülen bu asker kardeşlerden sonra yine Hükümet'in komutanı olan başka iki kardeşin hikâyesi vardır. Fakat bu iki kardeş Çakırcalı'nın sonunu hazırlamıştır. Bu, romanın son bölümünde karşımıza çıkan Albay Rüşti Kobaş ve kardeşi Osman Bey'dir. Bu kardeşler, diğer askerler gibi değildir. Onlar

gibi işkenceye başvuran bir yapıları yoktur. Araştırdığı kişilerin akrabalarıyla olan konuşmalarındaki medenî tavırları buna örnek verilebilir. Araştırdığı kişiyi önce tanıma yoluna giderler. Sonra yakalarlar.

Albay Rüştü Kobaş, kendi ağzından anlattığı son bölümde, Osmanlı'da önemli hizmetlerde bulunmuş, 31 Mart Harekâtında görev almış, Düzce dolaylarında eşkıya, efe, çete bırakmamış, başarılı bir komutandır. Kardeşi de Rüştü Bey gibi Osmanlı'nın önemli komutanlarındandır. Bu iki kardeş efe avında birlikte hareket etmişlerdir. Bu iki kardeşin, diğer komutanlardan ayıran önemli özellikleri vardır. Bunlardan ilki yakalayacakları eşkıya hakkında iyi bir araştırma yapmalarıdır. (Yaşar Kemal 1996: 147) Yakalayacakları eşkıya hakkında bilgi toplamaları onların en önemli özelliğini göstermektedir. Diğer bir önemli özellikleri ise, önceki simgeleşmiş komutan tipine uygun olmadıklarıdır. Çünkü onlar görüşmeye gittiği Çakırcalı'nın ailesine ve akrabalarına saygılı davranmışlardır. Başka bir özelliği ise Çakırcalı'nın yiğitliğini kabul edip, Çakırcalı'yı teslim olamaya çağırmalarıdır.

Çakırcalı'nın peşinde olan Hükümetin diğer isimleri şunlardır: İzmir Valisi Kamil Paşa, İzmir Valisi Nazım Paşa, müfreze kumandanı Mustafa Efendi, Hacı Ali Paşa ve oğlu Sadık Bey, Vali Mahmut Muhtar Paşa, Bayındırlı Mehmet Efendi, müfreze Gavur Ali, Talat Paşa, Şükrü Bey, Vali Haydar Bey, Nazım Paşa...

• Çamlıcalı Efe

Çakırcalı'nın çatıştığı kuvvetlerden ikinci gruba dahil olanlardan ilki efelerdir. Bu efeler eşrafın, ağanın hizmetinde olan halka zulmeden, onların canına malına kasteden, ayrıca Hükümetle de ilişkileri olan eşkıyalardır. Bu eşkıyaların başında Çamlıcalı Hüseyin Efe gelmektedir. Çamlıcalı Efe, Hükümet'in kışkırtmasıyla

Çakırcalı'nın kız kardeşi ve oğlunu öldürür. Çakırcalı da onu ve adamlarını öldürerek intikamını alır. Çamlıcalı hakkında romanda fazla bilgi verilmemektedir.

• Deli Yörük Efe

Romanda Çakırcalı'nın ilk çatıştığı efe, hapishanede karşılaştığı Deli Yörük Efe'dir. Deli Yörük Efe, hapishanede bulunan insanları haraca bağlamış, kendi çapında derebeylik kurmuş, kimse tarafından seilmeyen bir efedir. Çakırcalı'ya da sataşınca, Çakırcalı tarafından hezimete uğrar ve hapishanedeki bütün üstünlüğü sona erer.

• İsmail Efe

Çakırcalı'nın çatıştığı diğer efelerden birisi, Önceden Çakırcalı'nın yatağı olan Tevfik Bey'in adamı İsmail Efe'dir. İsmail Efe, Çamlıcalı Efe veya diğer efeler gibi değildir. İsmail Efe gururludur. Zaten, Çakırcalı'nın öldürdüğü insanlar arasında üzüldüğü birkaç kişiden birisidir. Diğer üzüldüğü kişi de Pusluoğlu efe'dir. Pusluoğlu Efe, hiçbir ağaya, beye hizmet etmeyen fakat, Çakırcalı için tehlike arz eden bir efedir. Çakırcalı'nın bu Efe'yi öldürmesinin nedeni de budur. Her iki efe de yiğittir, gururludur.

Bu efeler dışında Çakırcalı, Ege'nin bütün efeleriyle çatışma yaşar. Bu efeleri bir bir dağlardan temizler.

Hükümet'e yardımcı olan diğer efeler şunlardır: Kamalı Memed, Yanık İbrahim ve çetesi, sahte Çakırcalı Efe'ler, Kuşcubaşı Eşref, Anzavur Ahmed...

Çakırcalı karşısında yer alanlar, onunla mücadele edenlerdir. Öyleyse erkek kahramanlar silahlı mücadeleyi gerçekleştiren figürlerdir. Bir tarafta Çakırcalı'nın temsil ettiği değerler, bir tarafta da Osmanlı'nın son zamanlarında güvenliği sağlamakla olanlar. Bu eserde kişiler silahlı mücadele için yaratılmış varlıkları düşündürmektedir.

Romanda ağalar, beyler, eşraflar; halka zulmeden, halkı sömüren grupların içine dahil edilmektedirler. Bu guruba dahil edilen güçler, kendi güvenliklerini ve isteklerini

sağlayabilmek için Hükümet kuvvetleri gibi eşkıyalarla işbirliği yapmaktadırlar. (Yaşar Kemal 1996: 101)

Romanda bahsedilen ağalar, beyler, eşraflar; Halil Bey: *“Bu Halil Bey eşraftandı. Büyüktü ailesi. Dedesi mütesellimdi. Ailesi kuruldu kurulalı o bölgelere hükmetmişti. Eşküyayla, parayla, hükümetle hükmeymiş, hükmetmiş oğlu hükmetmiş. Eşrafın yaşamasını gelişmesine sağlayan bir yandan hükümetse, bir yandan da eşkıyaydı.”* (Yaşar Kemal 1996: 31), Mustafa Ağa, Tevfik Bey, Turgutlu’da Mutafilezade, Osman Bey gibi isimlerdir.

Köylüler

Romanda köylüler, eziyet çeken, zulüm gören, işkencelere uğrayan, soyulan, sömürülen kişilerdir. Onların can ve mal güvenlikleri yoktur. Adaleti sağlayacak, kendilerine yapılan maddi ve manevi saldırılardan koruyacak bir güç arayışında bulunmaktadırlar. Kendilerine yardım eden bir eşkıya buldular mı, o eşkıyayı mahkeme yerine, hükümet konağı yerine koymaktadırlar.

Çakırcalı’nın düze indiğinde bir köylüyle olan konuşmasında köylünün durumu hakkında daha iyi bilgi edinebiliriz. *“Ben bir dul avradım, Efe. Oğlum gitti Yemene gelmedi. Tarlamızı köyün ağası Kel Halil aldı elimizden. Gelinim, torunlarım aç bilaç kaldık ortada. Hükümete gittim, Efe. Kel Halilin parası var, rüşvet verir. Başa çıkılır mı onunla? Hükümet kapılarında yılın yılın süründüm. Ellerini öptüm, Efe, ayaklarını öptüm. Öksüzlerimin tarlası, dedim, alın verin. Yemen öksüzlerinin. Siz hükümet değil misiniz dedim. Babalarını götürüp çöl Yemende koyup geldiniz, dedim. Yıllar yılı söyledim. Taşa kar eyledi de, Efem, hükümete kar eylemedi. Bir avuç toprak, bir dilim ekmek... Muhtacız Efem! Seni dedim geldim, seni Efem! Derdime merhem olmazsan, ben ne yaparım Efem. Sen de olmazsan, varır boğazıma bir taş bağlarım, atarım suya*

kendimi. Öbür giderim Efem. Çöl Yemende kalanlardan sonra, tarlam gittikten, öksüzlerim aç kaldıktan sonra, ben niderim Efem? Sana diyorum Efem, ne diyin efe olmuşsun? Fakir fıkaranın hakkını aramadıktan sonra... Efe demek fakirin hakkı demek. Biz böyle gördük, böyle bildik Efe. ...” (Yaşar Kemal 1996: 61)

1. 5. 1. 2. 2. 1. b. Kadınlar

Bu romanda kadın idealize edilmiş, cinsiyetinden çok annelik vasfıyla öne çıkarılmıştır. Annelik vasfıyla öne çıkan kadın tipini oluşturan özellikler; fedakâr, namuslu, kocasını bekleyen, evini kendisi çekip çeviren, bir o kadar da kuvvetli, erkek gibi merttir. Kadın özverili annedir. Anne vasfı taşıyan iyi kadın tipinin karşısında; tam tersi olan namussuz, kocasını beklemeyen, aldatan kötü kadın tipi de işlenmiştir. Bu kadınlar, etrafına güven vermeyen, kocasını beklemeyen, aldatan yönleri belirgindir. Böyle kadınlar romanda yaptıkları yanlışlıklarının cezalarını çekmektedirler. Romanda, kadınların bu tek yönlü taraflarının anlatılmasından başka, herhangi bir özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir.

• Hatçe

Annelik vasfı taşıyan ilk kadın; Çakırcalı’nın annesi Hatçe’dir. Hatçe, romanda birinci bölümde karşımıza çıkar. Hatçe, törelere sadık, mert bir kadındır. Birinci bölümde; kocasının öldürüldüğü yere gelir, kocasını önceden Osmanlı Devleti’nin adamlarına güvenmemesi konusunda uyardığı; efelik töresinde devletin adamlarına güvenilmediği fikrini savunduğu anlaşılır.: “*Demedim mi efem sana! Demedim mi, Osmanlıya inan olmaz. Demedim mi Efem!*” (Yaşar Kemal 1996: 12)

Çakırcalı’nın babasının öldürülmesinin ardından oluşan ikinci bölümde Hatçe, kocasını kaybetmiş, ağlamaktan kendisini harap etmektedir. Bir taraftan kocasına ağıtlar

yakarken, bir taraftan da oğlu Memed'e nasihatlar vermektedir. (Yaşar Kemal 1996: 14)

Bir kadın olan Hatce'nin kadınlığını temsil eden bir yapıdan çok; törelerine bağlı, kocasından ve oğlundan sonra gelen, töre geleneğini çocuğuna aktaran anne tipiyle işlendiği görülmektedir.

Son olarak Hatçe, dördüncü bölümde, kocasının katili olan Hasan Çavuşla karşılaşması sahnesinde görülmektedir. Hasan Çavuş, Çakırcalı'nın peşine düşmüş ve onu ilk evinde aramak için Çakırcalı'nın evine gelmiştir. Çakırcalı'yı evde bulamayınca sinirlenen Hasan Çavuş, Çakırcalı'nın annesine hakaretlerde bulunup oradan ayrılır.

• Iraz

Çakırcalı Efe romanında kadın tiplerinin başında gelenlerinden birisi de Çakırcalı'nın karısı Iraz'dır. Iraz Çakırcalı Efe'nin ilk eşidir. Çakırcalı'nın Iraz'la nasıl tanıştığı, nasıl evlendikleri hakkında bilgi verilmemektedir. “...Karısı kadınların hasıydı, Iraz. O yanlar Iraz için, ‘efe gibi kadın. Tam Çakırcalı karısı,’ diyordu. Gerçekten de erkek gibiydi. Efesinin üstüne titriyordu. Bağı bahçeyi, evin her bir işini üstüne almıştı.” (Yaşar Kemal 1996: 60)

Destansı roman özelliği taşıyan bu romanda, eşkıya tipi efsanelerin özelliği olan kadına ve aşka fazla yer vermeme, bu romanın da belirgin özelliklerindendir. Romanın dokuzuncu bölümünde karşımıza çıkan Iraz, on birinci bölüm, on ikinci bölüm ve son bölüm olan *Çakırcalı'yı Biz Öldürdük* bölümünde tekrar karşımıza çıkar.

Iraz, on birinci bölümde, kocası olan Çakırcalı'nın aşık olduğu haberini olgunlukla karşıladığı anlatılmaktadır. Bu bölümde Iraz'ın bizzat kendisi rol almamıştır. Iraz'a gönderilen bir aracı sayesinde, Çakırcalı'nın aşık olmasına verdiği tepkiyi görürüz. Çakırcalı'nın Iraz'la konuşup ikna etmesi için gönderdiği Hayim ile Çakırcalı arasındaki konuşmasında Hayim, Çakırcalı'ya nasıl ikna ettiğini anlatır: “‘Bir efeye, hele bizim

efemiz gibi bir efeye bir kadın yakışmaz. Efe, şerefli efe en az iki karılıdır, dedim.’ ‘Ne dedi?’ ‘Doğrusun Hayim Efendi, dedi. Bunu hiç düşünmediydik, dedi’ ...” (Yaşar Kemal 1996: 72)

Çakırcalı’nın aşık olduğu kızın babasının, kızını Çakırcalı’ya vermemesine üzülen Iraz; kızın babasının yanına gider ve onunla konuşur. (Yaşar Kemal 1996: 80)

Efe’yi arayanların ilk uğradıkları yer; efelerin evleridir. Bu teftişte müfrezeler olsun, efeyi arayan diğer efeler veya ağalar olsun, efelerin evine geldiklerinde efe’yi bulamayınca karılarına, çocuklarına işkence ve hakaret etmişlerdir. Bu, eşkıya ailesinin hayatında tekrar tekrar yaşanan bir olaydır. Son bölümde Çakırcalı’yı arayan Albay Rüştü, Çakırcalı’nın evine gider, Efe’yi bulamayınca, diğer müfrezelere benzemeyen bir davranışla Iraz’a medeni bir şekilde davranır. Iraz, Albay Rüştü Bey’e: *“Şimdiye kadar kaç müfreze gelmişse buraya, senin gibi bana hürmet etmek değil, hepsi bana işkence yaptı, az çok. ...”* (Yaşar Kemal 1996: 159) Iraz’ın bu sözlerinden anlaşılacağı gibi, önceden müfrezeler tarafından işkenceye uğradığı anlaşılmaktadır. İyi kadın tipi olan Iraz, kendi kendine yeten, gerektiği yerde işkencelere göğüs germiş bir kadın tipidir. Tıpkı Çakırcalı’nın annesi Hatçe gibidir.

Romanda, Iraz’ın son olarak görüldüğü yer; son bölüm olmuştur. Son bölümde Çakırcalı vurulmuş ve kızanları tarafından öldüğünün anlaşılmaması için başını keserek vücudunu çatışma yerinde bırakmışlardı. Albay Rüştü Bey de bu başsız vücudu teşhis edebilmek için Iraz’ı çağırmıştır. Garip olan şudur ki, Çakırcalı Fatma adındaki kıza aşık olduğundan sonra romanda Iraz’ın isminin geçmemesine rağmen, Çakırcalı’yı teşhis için Iraz’ın çağırılmasıdır.

Son bölümde Iraz Çakırcalı’yı teşhis eder. Romanda birkaç sahne dışında görülmeyen Iraz, romanda ‘kadın’ rolüyle fedakâr Anadolu kadını tipini temsil

etmektedir. Çoğu zaman kocası yanında değildir. Çakırcalı'dan olan oğlunun bakımına kendisi göğüs germiştir. Aynı şekilde evine, bağına, bahçesine hep kendisi bakmıştır. Kocasının yanında olmamasına rağmen bir de kocasını kendi eliyle evlendirmiştir. Iraz bu romanda Çakırcalı'ya bir eş görevi yapmaktan çok annelik görevini yapmıştır.

Romanda bulunan Hatçe ve Iraz; yalnız kadın imajını çizen, işkencelere uğrayan, sonunda mutlaka dul kalan kadınlardır. Bu kadınlar; romanda idealize edilen, tasvip edilen kadın tipini temsil ederler.

• Fatma

Romanın diğer kadınlarından biri; Çakırcalı'nın aşık olduğu kadın, Fatma'dır. Fatma'dan ilk olarak on birinci bölümde bahsedilmiştir. Fakat sadece 'Çakırcalı'nın Kayaköy'den Memed Ağa'nın kızına aşık oldu.' diye bu bölümde geçmektedir Bunun dışında birkaç bölümde ismi geçmektedir. Roman Fatma hakkında yeterince bilgi vermemiştir.

Çakırcalı'nın ilk eşi, erkek gibi bir kadın olan Iraz ve ikinci eşi Fatma'nın betimlemesi az yapılmış olduğu için fizikî durumları hakkında fazla bilgimiz yoktur. Fatma hakkında romanda şöyle bir betimleme geçmektedir. "... *Kapkara, gür belikleri kulunçlarını örtüyordu. ...*" (Yaşar Kemal 1996: 78)

Diğer Kadınlar

Romanın kötü kadın tipinden birisi Hacı Eşkîya'nın karısıdır. Hacı Eşkîya'nın yanında çalışan bir tutmayla karısının ilişkisi olur ve karısı tutmayla kaçar. Çakırcalı, Hacı Eşkîya'nın yaşama sevincini götüren bu olayın intikamını alır. Bu olaylar romanın üçüncü bölümünde gerçekleşir.

Romanın üçüncü bölümümde Çakırcalı, Hacı Eşkîya'nın intikâmını almış ve hapse düşmüştür. Hapishanede tanıdığı bir köylünün, karısı ile köylünün kardeşi

arasındaki ilişkidekisi anlatılır. Kocasının kardeşiyle aşk yaşayan kadın kötü kadın tipini oluşturur. Çakırcalı bu kadının ve köylünün kardeşinin cezasını, on üçüncü bölümde, köy meydanında öldürerek vermektedir.

Kocasını beklemeyen, yasak aşk yaşayan kadın romanın kötü kadın tipini oluşturur. Romanda sadece aldatan kadın üzerinde durulmuştur. Romanın kötü kadını; aldatan kadındır.

Romanın dokuzuncu bölümünde Çakırcalı'nın kız kardeşi olduğu anlaşılıyor. Çamlıcalı Hüseyin Efe, Çakırcalı'nın kız kardeşini ve oğlunu öldürür. Biz sadece burada varlığından bahsedilen kız hakkında başka bilgi elde edinemiyoruz.

Romanda, küçük bir bahsedilmeyle geçirtilen kadınlar da vardır. Bunlar; on birinci bölümde Çakırcalı'nın teyzesi olduğunu, Çakırcalı'nın teyzesini öldürmesiyle anlıyoruz. Romanda Çakırcalı'nın teyzesini öldürme sahnesinin işlenmesinin nedeni; Çakırcalı'nın gözü kara bir efe olduğunu ispatlamak içindir. Yirminci bölümde Çakırcalı'nın ikinci eşinden bir kız çocuğu sahibi olduğundan bahsedilir. Fakat bu kişiler hakkında romanda bilgi verilmemektedir. Romanda kadın karakterler, ikinci planda yer alırlar. Kadın karakterler romanda gerektiği yerde karşımıza çıkar, o da birkaç bölümden ibarettir.

1. 5. 1. 2. 3. MEKÂN

Romanın merkez mekânı Ayasurat köyüdür. Bu köyden dağlara ve Ege çevresine doğru bir genişleme izlenir. *“Efelik Egede, kökü ta ötelere, derine dayanan bir gelenektir. Osmanlıdan, Bizanstan daha eski. Belki bu dağlar dağ olalı zeybeksiz kalmamıştı.”* (Yaşar Kemal 1996: 21)

Romanda iki mekânla karşılaşırız birincisi dağ, ikincisi köydür. Bu mekânlar olayların sahneleridirler.

Romanın ilk bölümü Ayasurat Köyünde başlamıştır. Hareketsiz sahnenin ardından hareketli sahneye geçince mekân dağ olur. Bu değişim roman boyunca tekrarlanmaktadır. Bu sıralamayı bozan tek sahne, romanın üçüncü bölümünde bulunan hapisane sahnesidir. *“Bu mapushane de neydi? Aslan yatağı derlerdi, tilki yatağı bile değildi.”* (Yaşar Kemal 1996: 24)

Ayasurat Köyünde başlayan romanın mekânları, Ödemiş, Kaymaklı, Turgutlu, Yenipazar, Aydın, Muğla, Antalya, Konya gibi il, ilçe ve köylerdir.

Romanda panaroma tasvirlerine fazla yer verilmemiştir. Bunlara örnek sınırlı sayıdadır. *“Köşk deresi kayalıktır, sarptır. Bir koyağın içindedir. Koyaktan büyücek bir su akar. Delicedir. Ulu kayalıklar karşıdaki tepemsi dağdadır. Yılan göbeğiyle, kuş kanadıyla varamaz oraya. Öylesi bir kepir taşlıktır.”* (Yaşar Kemal 1996: 96)

“Bir şafak vakti Köşk deresine geldiler. Yataklarının evine girdiler. Ev sırtını kayalıklara vermişti. Önünde de büyük çığıltılarla dere akıyordu. Derenin ortasında kayalıklar vardı. Kocaman kocaman. Adacıklar gibi. Sular çığıltılarla dört yanından sarıyordu kayalıkları.” (Yaşar Kemal 1996: 96)

Romanda çoğu zaman açık mekânların peyzaj tasvirleri yapılmaktadır. *“Pınar, yosun tutmuş eski bir çam oluktan cıgıl cıgıl akıyor, ta aşağılara kadar bir gümüş çizgi gibi iniyordu. Kıyıları koyu, taze bir çimenle örtülüydü. Yarpuz, salep, arı, çiçek almıştı yazıyı yabanı. Çamların altı pürden döşek gibi olmuştu. Pürlerin arasından yeşil otların ucu fışkırmıştı. Yaz bitti bitecek, güze doğru. Vakit ikindi. İnceden bir yel esiyor. Bir kuş daldan dala konuyor. Başkaca can eseri yok ortada.”* (Yaşar Kemal 1996: 33)

Romanda diğ er tasvirler gibi dekor tasvirlerine de az yer verilmiştir. “*Bu Osman Bey eski derebeylerindendi. Cesur bir adamdı. Bölgede de çok seviliyordu. Çok zengindi. Dedeleri Çakırcalı gibi efe belasına uğramışlardı. Bu yüzden de sırf efe şerrinden korunmak için evlerinin yanına sağlam bir kule yaptırmışlardı. Bu kule çok çete, çok efe görmüştü. Osman Beyin, kardeşinin yiğitliğinin çoğu da bu kuleden geliyordu. Kuleye kapandın da, adamlarını içeri aldın mı, efe değil, ordu gelsin.*” (Yaşar Kemal 1996: 134)

1. 5. 1. 2. 4. ZAMAN

Çakırcalı Efe romanının, ilk yirmi beş bölümünün olayları kronolojik sıralamaya göre sıralanmıştır. Fakat on sekizinci ve on dokuzuncu bölümünde geriye dönüş yaşanarak bu sıralama bozulmuştur. Son bölüm bir anı özelliği taşımasıyla olaylar kronolojik sıralanmamıştır. Ayrıca bu bölümün diğer özelliği, döneminin tarihî olaylarından da bahsetmesidir.

Geri dönüş yapılarak on sekizinci b l m de, Tevfik Bey’e boyun eğmemesi; on dokuzuncu b l m de, İsmail Efe’le karşılaşması da anlatılmıştır.

Romanın ilk yirmi beş bölümünde zaman anlaşılmamaktadır. Tarih verilmemektedir. Sadece olayların geçtiği anın  zeti verilmektedir. Son b l m de ise tarih verildiği gibi zamanın özellikleri de anlatılmıştır.

Efelik kurumunun yaşadığı dönemleri dikkate alırsak ve son bölümün döneminin tarihî olaylarından aldığımız bilgi doğrultusunda bu romanın, 1900’l  yıllarda yaşananan efelik, eşkıyalık hikâyelerini temsil ettiğini düşünebiliriz. O yüzyılı düşündüğümüzde Osmanlı Devleti’nin  z lme yaşadığını ve devlete ait kurumların mahiyetlerinden

saptığını görmekteyiz. Böyle bir ortamda hamam böceği gibi oluşan çeteleşmeler, örgütlenmeler oluşmaya ve güçlenmeye başlamıştır.

Romanın son bölümünde Albay Rüştü Bey ve kırk beş kişilik ordusuyla Çakırcalı'yı öldürdüğüünün haberini yazdığı mektuptan hareketle Çakırcalı'nın ölüm tarihi 1910 yılıdır. Çakırcalı'nın öldüğünde kırk yaşında olduğunu düşünürsek, romanın en az otuz yılın olaylarını kapsadığını düşünmemiz gerekmektedir.

Romanda kahraman sıfatıyla anlatılan Çakırcalı'nın, çatışma yaşadığı kişileri ve karşılaşmaları kronolojik olarak şöyledir:

babasının öldürülmesi;

müfrezelerle çatışması;

Hacı Eşkıya'nın
intikamının alınması ve hapishanede
Deli Yörük Efe ile karşılaşması.

Mustafa Ağa isimli bir zenginin evini basarak soyması
köylerin muhtarlarına giderek, soyduğu Mustafa Ağa'nın
paralarını fakirlere dağıtması,
bu sayede halk tarafından efsaneleşmesi;

Hasan Çavuş ve müfrezesiyle karşılaşması,
karşııcı çetelerle çatışması;

kendisinin kurduğu Çolak çetesinin sonu,
müfrezelerle çatışması,
hapishaneden henüz çıkmış Pusluoğlu ile karşılaşması;

Çakırcalı'nın yüze inmesi,
kıserdarı olması, ününün dünyaya yayılması;

Iraz'la evlenmesi, Çamlıcalı Hüseyin Efe'nin
Çakırcalı'nın oğlunu ve kız kardeşini kaçırmaması,
müfrezeyle işbirliği yapan Çakırcalı'nın Çamlıcalı'yla çatışması;

dağlardaki bütün eşkıyaları temizlemesi,
teyzesini öldürmesi, Kayaköy'den
Memed Ağa'nın kızı Fatama'ya aşık olması,
kendisinin yanında olan Arabaki Ağa'yı dağda ağırlaması;

aşk acısı çekmesi ve
babasının kızını Çakırcalı'ya vermemesi;

Kara Said Paşa'yla karşılaşması,
hapishanede bir köylüye verdiği sözü tutması
ve köylünün karısını, kardeşini öldürmesi;

Kamalı Zeybek'le karşılaşması;

Kara Said Paşa'yala karşılaşması;

Binbaşı Rüstem Bey'le karşılaşması;
Mutfazade ile karşılaşması;

birçok eşraf, efe ve müfrezelerden oluşan
takımla karşılaşması ve
Bayındırlı Memet Efendi tarafından vurulması;

yaralanan Çakırcalı'nın tedavisi;

derebeyi olan Osman Bey’le karşılaşması;

Albay Rüştü Bey ve arkadaşlarıyla karşılaşması
ve Çakırcalı Ef’nin ölmesi

1. 5. 1. 3. TEMA

Yukarıdaki olay örgüsünde yer alan birimler; hak - haksızlık, güç - güçsüzlük çatışması etrafında toplanmıştır. Haklı hakkını alamadığı için korku içindedir. Hukuk düzeninden söz edilemez. Bu şartlar hukuk düzenini sağlamakla göreceli kişilerin çıkmasına sebep olur. Öyleyse tema hukukla ilgilidir. Devlet vatandaş arasındaki ilişkilerin sorgulanması söz konusudur. Haklıyı haksız karşısında koruyamayan devlet düzeni bireysel isyanlara ve isyanlarla yücelen insanların ortaya çıkmasına sebep olur. Böylece gayri meşru güçlerin görevlerini üstlenir. Bu da bir karmaşayı ortaya çıkarır. Haklı - haksız karşılaşması farklı bir boyut kazanır. Güçlü olan kişiler haklının savunucusu görevini üstlenirler. Böylece ortaya “soylu eşkıyalık” olarak adlandırılan bir kurum çıkar. Üzerinde durulan romanda sözü edilen hususlar çerçevesinde soylu eşkıya -devlet çatışması metindeki bütün birimleri etrafında toplar. Öyleyse tema soylu eşkıya - devlet çatışmasıdır. Eşkıya, devletin sağlaması gereken düzeni kendi gücü, anlayışı ve imkânlarıyla temine gayret eder. Devlet de bu gücü ortadan kaldırmak ister. Olay örgüsünün meydana getirdiği birimler ve kişiler bu tema etrafında birleşerek metne organik bir bütünlük kazandırır.

Roman, efelik kurumu üzerine kurulmuştur. Soylu efenin oluşmasında geçirdiği safhaları gösteren bu romanda zulüm gören halk için; Çakırcalı gibi bir kurtarıcının şart

olduğu ortaya çıkmaktadır: “... Çakırcalı gitti gideli bir kanatları kırılmıştı. Ağalar, eşraf, beyler gene başkaldırmıştı. Köprüler, Çakırcalının emriyle beylerin yapmakta oldukları köprüler yarım kalmış, yollar bozulmuştu. (Yaşar Kemal 1996: 132) ... Çakırcalı bu kadarcık az bir zaman içinde halkı yılmış, gücünü yitirmiş buldu. Ortada bir perişanlık vardı. Çakırcalı hoş oldu. Gözleri yaşardı. Demek ki bu halka Çakırcalı çok gerkti. Gitti gideli ağalar, beyler ne zulümler etmişlerdi! Köylüler toplanmışlar başına, üç gündür Efelerine çektiklerini anlatıyorlardı.” (Yaşar Kemal 1996: 133) Bu iki paragraf romanın yazılışının ana fikrini taşımaktadır.

1. 5. 1. 4. DİL VE ANLATIM

Roman dil ve anlatım açısından iki bölüme ayrılmıştır. İlk yirmi beş bölüm, üçüncü şahsın ağzından anlatılmasıyla ilahi bakış açısıyla “Başta da gördük ki Çakırcalıyı olaylar kadar, Hasan Çavuş kadar, eşkıyalığa zorlayan sebeplerden birisi de ağalardır. Örneğin Halil Ağa, Kamil Ağa, daha bilmediğimiz nice ağa, bey. Çakırcalının yataklarından birisi de onun dağa çıkması için yardım eden, ona yataklık yapan mütevellî oğlu Tevfik Beydir. Tevfik Beyin Alaşehirde çiftlikleri, hanları, hamamları vardır. Büyükderbeylerin soyundandır. Mağrurdur.” (Yaşar Kemal 1996: 101) Son bölüm ise; birinci şahsın ağzından anlatılması nedeniyle, kahraman bakış açısıyla yazılmıştır. “Bir baktım Osman yarığı aştı. Yüreğim daralmış bekliyorum. Yarım saat bekledim Osman yok, bir saat bekledim, yok. Yok oğlu yok. Eyvah, dedim, Osman gitti.” (Yaşar Kemal 1996: 170)

Romanda genel olarak öyküleyici anlatım kullanılmaktadır. “Bir akşam Ermenek dağlarından yola düştüler. Bir Yörük göçüyle dönüyorlardı. Her biri Yörük kılığına girmiş, tüfekleri develere saklamışlar, atlara binmişlerdi. Yanlarında bir de, çoluk

çocuğuyla Yörük ailesi vardı. Çakırcalı onların arkadaşlıklarından dolayı, ömürleri boyunca kazanamayacakları bir para vermişti ellerine.” (Yaşar Kemal 1996: 132)

Romanda sık sık açıklayıcı anlatıma başvurulmuştur. *“Bundan sonra artık efelik töresince hareket edeceklerdi. Hacı akıldanelikten vazgeçip kızan oluyordu. Efelik töresince hiçbir kızan efeye hiçbir sual soramaz, ne yapalım, nereye gidelim, bu oldu, bu olmadı diyemezdi. Efe bir şey soracak olursa, o zaman cevap verirlerdi. Efenin sözünden hiçbir kızan çıkamaz, hiçbir hareketine itiraz edemezdi. Törenin dışına çıkan, en küçük bir itirazda bulunan haklı da olsa kurşunu yerdı. Çetede tek hakim efeydi. Sözünün üstüne söz, dileğinin üstüne dilek olmazdı.” (Yaşar Kemal 1996: 34)*

Yazar bazen başvurduğu tartışmacı anlatımla romana heyecan ve samimilik katmaktadır. *“Anlamayıp da ne yapsın? Gider Hasan Çavuşu eve davet eder. Hasan Çavuş eve gelir. Alt katta Çakırcalı, üstte Hasan Çavuş geceyi böyle geçirirler. Bir şey çıkacak diye Kahyanın yüreği alır verir, ama hiçbir şey çıkmaz. Çakırcalı ala şafakta evden çıkar, gelir mezarlığa pususunu kurar.” (Yaşar Kemal 1996: 45)*

Romanda dönem dönem betimleyici anlatıma başvurulmuştur. *“Hacı Mustafanın çirkin, çopur yüzü gittikçe kararıyor, çirkinleşiyordu. Ölgün gaz lambası ışığında yüzü mor bir ölüm rengine çalıyordu. ...” (Yaşar Kemal 1996: 98)*

Bazen de bir paragrafta birden fazla alatım biçimleri kullanılmıştır: *“Ateş devam ediyor. Bir ara beş on dakika öyle ateş açıyorlar ki dayanılmaz. Fakat devam etmiyor. Bir an öylesine ateş açıyorlar ki tek tük, ölgün, hedefi belli değil, karşısındakinin Çakırcalı çetesi olduğuna inanmazsın. Müsademedede insan siniri kurşun atışına bağlıdır. Kararlı, kendine güvenmiş bir müfrezenin ateşi saat gibidir. Tıkır tıkır işler.” (Yaşar Kemal 1996: 171)*

Yaşar Kemal'in en önemli özelliklerinden birisi romanına konu edindiği insanların konuşmalarını iyi yansıtabilmesidir. Yöreye özgü dil özelliklerini halkın kullanımıyla, özgün bir şekilde dile getirir. "... Babam meteliği vururmuş. Ben koskocaman ağacı vuramayayazdım. ..." (Yaşar Kemal 1996: 13); " 'Memed' dedi, 'Memed, ne bu sendeki hal? Görülmüş değil. Topla kendini. Erkek kısmısı böyle olmaz. Ulan, itin doğurduğu bu halin ne? Söyle deli divane gibi...' " (Yaşar Kemal 1996: 77), "Hapisteki kardeşinin karısına sülük eden bir kardeşin cezası nedir? Allah indinde cezası?" (Yaşar Kemal 1996: 86), "... Göl yerinde su eksik olmaz. Yiğit yatağı boş kalmaz. De gayrı gün senin günündür." (Yaşar Kemal 1996: 13)

Atasözlerini, deyimleri, özlü sözleri sık sık kullanan Yaşar Kemal, böylece ağzını kullandığı yöreyi daha sıcak dille temsil etmiştir. "...Yiğit yatağı boş kalmaz..., ... Ta ezelden beri kurt eniği kurt olur." (Yaşar Kemal 1996: 13), "Yalnız birkaç kere zaptiyelerle müsademe etmek zorunda kalmış, onlardan da burnu bile kanamadan, yağdan kıl çekercesine çıkmıştı." (Yaşar Kemal 1996: 20-21), "Sen bizim efemizsin. Hızır yardımcın olsun. Düşmanın kör, dostun yeğîn olsun." (Yaşar Kemal 1996: 33)

Yaşar Kemal, yörenin ağzını iyi temsil etmesinin yanında kendisine özgü söyleyiş şekillerini ve benzetmeler de kullanmaktadır. "Hacı Mustafanın çirkin, çöpür yüzü gittikçe kararıyor, çirkinleşiyordu. Ölgün gaz lambası ışığında yüzü mor bir ölüm rengine çalıyordu. ..." (Yaşar Kemal 1996: 98), "... Pusluoğlunun, onun kızanlarının soluğunu dinliyordu. Uyumuşlardı. Her biri kan uykuda." (Yaşar Kemal 1996: 53), "Büyük düşman kazandık Hacı! Büyük bir dost tutmalıyız. ..." (Yaşar Kemal 1996: 40), "... Çamların altı pürden döşek gibi olmuştu." (Yaşar Kemal 1996: 32), "Eşkiyayla, parayla, hükümetle hükmetmiş, hükmetmiş oğlu hükmetmiş." (Yaşar Kemal 1996: 31),

“Hacı Mustafa kara kalın kaşlıydı. Gür, uzun bıyıkları, kocaman ela gözleri vardı. Yüzü hafif çiçek bozuğuydu. ...” (Yaşar Kemal 1996: 17)

II. BÖLÜM

SONUÇ

Yaşar Kemal'in destansı romanlarında eşkıyalığın ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Bu soylu eşkıyadır. Eserlerde eşkıyalar efsaneleşmiştir. Destan kahramanı karakteri kazanmıştır. Bu yalnızca Yaşar Kemal'e mahsus bir şey değildir. Edebiyatımızda bu destansı yapı, haksızlık karşısındada direnen, zalimlere karşı koyan, zulme uğrayanları koruyan insanı ortaya çıkarma gibi durumlarda kendini gösterir.

Bizde, birçok destanda, birçok masalda bu insanlardan söz edilmiştir. Bunlardan birisi Köroğludur. Köroğlu, soylu eşkıyadır. Halkın yanında, zulmedenlerin karşısındadır. Zalimlerle mücadele eder.

Bu tema, yalnız bizim edebiyatımızda değil, dünya edebiyatında da vardır.

Önce 'soylu eşkıya'dan söz etmek gerekir. Özellikle anlatma esasına bağlı metinlerde doğal olarak sürdürülen hayattan sapma söz konusudur. Yaşar Kemal, destansı romanlarında bu gelenekten yararlanmıştır.

Bu romanlarda düş ile gerçeği iç içe verir. Geleneksel olanla, evrensel olanı birleştirmiştir. Yaşar Kemal, çevresinden seçtiği gerçekleri; başka bir gerçeklikle değiştirir, başka bir gerçekliğe dönüştürür. Yaşar Kemal'in gerçekliği düşsel bir gerçekliktir. Onda destansı unsurlar önem kazanır. Destansı romanlarında bu husus dikkati çeker. Bu romanları, mitoslardan hareketle sürdürülen hayatı anlatma endişesi içindedir. Bu romanlarda, toplumsal düzene bir başkaldırı vardır. Romanlarda bir sapma,

karşı çıkma iddiası vardır. Bu romanlardaki toplumsal düzene başkaldırı folklörden gücünü alır.

Güney Anadolu bölgesini, her türlü efsane ve masalları ile çok iyi bilen Yaşar Kemal, ‘Köroğlu’ hikâyesinden geniş ölçüde etkilenmiştir. Yaşar Kemal, sadece ‘Köroğlu’ hikâyesinden değil; başkaldırı edebiyatının diğer hikâyelerinden de yararlanmıştır.

Yaşar Kemal, kendi zevki ve arzuları ile değil; zulme uğrayanları korumak için oluşan bir eşkıya tipini anlatır. Köylülerin baskı altında ezildiği, sömürüldüğü görülür. Bunları yapanlar kırsal kesimlerin yöneticileridir. Soylu eşkıya bu yöneticilere başkaldırır.

Buna göre ‘soylu eşkıya’nın oluşumu şöyledir:

- Kahraman, iyi niyetli bir ailenin çocuğudur. Babası herkes tarafından sevilir. Ama, zulmedenin düşmanıdır. İnce Memed’de, Memed’in babası tüm köylü tarafından sevilir fakat, Abdi Ağa’nın düşmandır. Çakırcalı Efe’nin babası tüm Ege tarafından sevilir. Fakat, Hasan Çavuş tarafından sevilmez.

- Kahramanın çocukluğu, bir zaman dilimi içerisinde yaşadıkları anlatılır. Zulüm gören insanların halleri anlatılır. Bir yönetici vardır. Etrafındaki insanlara zulmeder. Köroğlu’nda bu kişi Bolu Beyi’dir. Bolu Beyi, zalimdir. Çıkarları doğrultusunda hareket eder.

İnce Memed’de, Memed ve köylü, köyün ağası olan Abdi Ağa’dan zulüm görür. Dayak yer, aç bırakılır. *Çakırcalı Efe*’de, Çakırcalı Memed, babasının ölümüne şahitlik eder. Babası, sinsice öldürülmüştür.

- Kahraman, zulüm karşısında kinle büyür. Etrafındaki insanlar da kinlidir ama, birirlerinin karşı koymasını isterler. Kahramana intikâm duygusunu aşırlarlar. İnce

Memed'e; annesi, Durmuş Ali, Süleyman Emmi ve Hürü intikâm duygusu aşılarlar. Çakırcalı Memed'i; annesi ve Hacı Mustafa bu duygularla yetiştirir.

- Kahramanın eşkıyalık eğitimi almasına birisi öncülük eder. Kahraman, dağa çıkar. *İnce Memed* romanında Süleyman Emmi, Memed'in Deli Durdu çetesine girmesini ve orada eşkıyalığı öğrenmesini sağlar. Çakırcalı Memed'de Hacı Mustafa, bütün kaçakçıların çetesine girerek; eşkıyalığı öğrenmesini sağlar.

- Kahraman, fakiri soymaz; zengini soyup fakire yardım eder. İnce Memed, hiç bir zaman fakiri soymamıştır. Geçimi, köylüler tarafından sağlanmıştır. Abdi Ağa'nın mallarını alır köylüye dağıtır. Çakırcalı Efe, zenginleri soyup; fakirlere dağıtmıştır. Zenginlerin, köylülere köprü yaptırmasını sağlamıştır.

- Halka zulmedenin cezasını verir, kendi öcünü alır. İnce Memed, Abdi Ağa'yı öldürür. Çakırcalı Memed, Hasan Çavuş'u öldürür. Kendisini büyüten Hacı Mustafa'nın da intikâmını alır.

- Kahramanı, halk benimser ve destek verir. Ona yataklık eder, onu gizler.

Yaşar Kemal'in *İnce Memed*, *Binboğalar Efsanesi*, *Çakırcalı Efe* isimli romanlarındaki zaman 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başıdır.

İnce Memed, *Binboğalar Efsanesi* romanlarında olaylar Cumhuriyet dönemine rastlamaktadır. Bu eserlerde Çukurova'daki değişme esas alınmıştır. Feodal düzenden kapitalist düzene geçişin hikâyesidir. *Ağrıdaki Efsanesi* ve *Üç Anadolu Efsanesi* romanlarında zaman belli değildir. Bu yönüyle destan özelliği taşır.

Romanlardaki mekân Batı Anadolu, Çukurova ve Ağrı'dadır.

Destansı romanlarında, Yaşar Kemal bir ozan gibidir. Tabiat karşısındaki duruşu, coşkusuyla şiire yer veren anlatımla düş ile gerçeği iç içe anlatmıştır.

III. KAYNAKÇA

1. AKTAŞ Şerif, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yay. Ankara 1999
2. AKTAŞ Şerif, Edebiyatta Üslûp ve problemleri, Akçağ Yay. Ankara 1998
3. AKTULUM Kubilay, Metinlerarası İlişkiler, Öteki Yayınevi. Ankara 2000
4. AKYÜZ Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923), İnkılâp Kitabevi. İstanbul 1995
5. ALANGU Tahir, Cumhuriyetten Sonra Hikaye ve Roman 1-3, İstanbul Matbaası Yay. İstanbul 1965
6. ARGUNŞAH Hülya, Türk Edebiyatında Tarihi Roman, Marmara Üniversitesi Doktora Tezi. İstanbul 1990
7. AYTAÇ Gürsel, Bugünkü Türk Romanında Anlatım Tekniği, Yazko Edebiyat. 1982
8. BAKHTİN Mikhail, çev: Sibel Irzık, Karnavalın Romanı, Ayrıntı Yay. İstanbul 2001
9. BANARLI Nihad Sami, Kitaplar ve Portreler, Kubbealtı Yay. İstanbul 2005
10. BAŞKAN Seyfi, Romancılarımızın Tarihe Bakışı ve Tarih Yorumu, Hürriyet Gösteri. 1999
11. BELGE Murat, Tarihî Roman Üzerine Bir Söyleşi, Argos. 1988
12. BOURNEUR, Roland-Quellet, Real, Roman Dünyası ve Roman İncelemesine (çev: Hüseyin Gümüş) Ankara 1989
13. BORATAV Pertev Naili, Halk Hikâyeleri ve Hikâyeciliği. Adam Yayınları. İstanbul 1988
14. BUTOR Michel, Roman Üstüne Denemeler, (çev. Mehmet Rifat, Sema Rifat),

- Düzlem Yayınları. İstanbul 1991
15. ÇELİK Yakup, Tarih ve Tarihî Roman Arasındaki İlişki, Tarihî Romanda Kişiler, Bilig. 2002
16. ÇİFTLİKÇİ Ramazan, Yaşar Kemal, Yazar-Eser-Üslûp, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1997
17. DOĞAN M. Doğan, Tarihî Roman Dinamikliği ve Son On beş Yılın Tarihî Romanları, Türk Yurdu. 2000
18. DOLTOŞ Dilek, Postmodernizm ve Eleştirisi (Tartışmalar ve Uygulamalar), İnkılâp Yayınevi. İstanbul 2003
19. ECEVİT Yıldız, Türk Romanında Estetik Devrim, Bilanço 1923 – 1998 (cilt 1: Siyaset - Kültür - Uluslar arası İlişkiler), Tarih Vakfı Yayınları. 1999
20. EMİN Birol, Türk Kültür Edebiyatından Şahsiyetler II, Akçağ Yay. Ankara 1997
21. ERGİNÜN İnci, Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, Dergah Yay. İstanbul 1998
22. ENGİNÜN İnci, Tarihî Romanlar, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Dergâh Yayınları. İstanbul 2001
23. ERCİLASUN Bilge, Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler I, Akçağ Yay. Ankara 1997
24. ERTOP Konur, Romancılığımızda Tarihe Yaklaşım, Hürriyet Gösteri. 1997
25. GARDNER Helen, Eleştiride Tarihsel Tutum, (çev. Akşit Göktürk), Türk Dili. Aralık:186. 1963
26. GÜRSEL Nedim, Tarihsel Roman Tarihi Yorumlayan Romandır, Hürriyet Gösteri. 1997
27. FİNN Robert, Türk Romanı (İlk Dönem 1972-1900), Bilge Yayınevi. İstanbul 1984

28. FORSTER, E.M, Roman Sanatı (çev. Ünal Aytür) İstanbul 1982
29. GÜNDÜZ Osman, Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema, MEB Yay. II C. Ankara 1999
30. HAEDENS Kleber, Roman Sanatı, (çev. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İstanbul 1961
31. KANTARCIOĞLU Sevim, Perspektif Tarih Kavramı İçinde Yorgun Savaşçı ve Kırmızı Eldivenli Şövelyeye, Forum. 1985
32. KANTARCIOĞLU Sevim, Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm, Akçağ Yay. 2. Baskı, Ankara 2004
33. KAPLAN Mehmet, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I, Dergah Yay. 6. Baskı İstanbul 2002
34. KAPLAN Mehmet, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II, Dergah Yay. 5. Baskı İstanbul 2002
35. KAPLAN Ramazan, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy, Akçağ Yay. Ankara 1997
36. KAYALI Kurtuluş, Çağdaş Türk Edebiyatında Tarih Sorunu, Suut Kemal Yetkine Armağan, Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara 1984
37. KEMAL Yaşar, Sarı Sıcak, (öykü), Varlık Yayınları. İstanbul 1952
38. KEMAL Yaşar, Bütün Hikâyeler, (öykü), Cem Yayınları. İstanbul, 1975
39. KEMAL Yaşar, **İnce Memed**, (roman), Yapı kredi Yay. 1. c. İst. 1955; 2. c. İst. 1969; 3. c. İst. 1984; 4. c. İst. 1987
40. KEMAL Yaşar, **Üç Anadolu Efsanesi**, (roman), Ararat Yayınları, İstanbul 1967
41. KEMAL Yaşar, **Ağrı Dağı Efsanesi**, (roman), Cem Yayınları. İstanbul 1970
42. KEMAL Yaşar, **Binboğalar Efsanesi**, (roman), Cem Yayınları. İstanbul 1971

43. KEMAL Yaşar, **Çakırcalı Efe**, (roman), Ararat Yayınları. İstanbul 1972
44. KEMAL Yaşar, Teneke, (roman), Varlık Yay. İstanbul 1955
45. KEMAL Yaşar, Orta Direk, (roman), Remzi Kitabevi. İstanbul 1960
46. KEMAL Yaşar, Yer Demir Gök Bakır, (roman), Güven Yay. İstanbul 1963
47. KEMAL Yaşar, Ölmez Otu, (roman), Ant Yay. İstanbul 1968
48. KEMAL Yaşar, Akçasazın Ağaları / Yusufçuk Yusuf, (roman), Cem Yay. İstanbul

1975

49. KEMAL Yaşar, Yılanı Öldürseler, (roman), Cem Yay. İstanbul 1976
50. KEMAL Yaşar, Al Gözüm Seyreyle Salih, (roman), Cem Yay. İstanbul 1976
51. KEMAL Yaşar, Allahın Askerleri, (roman), Milliyet Yayınları. İstanbul 1978
52. KEMAL Yaşar, Kuşlar da Gitti, (uzun öykü), Milliyet Yayınları. İstanbul 1978
53. KEMAL Yaşar, Deniz Küstü, (roman), Milliyet Yayınları. İstanbul 1978
54. KEMAL Yaşar, Hüyükteki Nar Ağacı, (roman), Toros Yayınları. İstanbul 1982
55. KEMAL Yaşar, Yağmurcuk Kuşu / Kimsecik I, (roman), Toros Yayınları. İstanbul

1980

56. KEMAL Yaşar, Kale Kapısı / Kimsecik II, (roman), Toros Yayınları. İstanbul 1985
57. KEMAL Yaşar, Kanın Sesi, (roman), Kimsecik III, (roman), Toros Yayınları.

İstanbul 1991

58. KEMAL Yaşar, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana, (roman), Adam Yayınevi. İstanbul

1997

59. KEMAL Yaşar, Karıncanın Su İçtiği, (roman), Adam Yayınevi. İstanbul 2002
60. KEMAL Yaşar, Tanyeri Horozları, (roman), Adam Yayınevi. İstanbul 2002
61. KEMAL Yaşar, Yanan Ormanlarda 50 Gün, (röportaj), Türkiye Ormancılar

Cemiyeti. İstanbul 1955

62. KEMAL Yaşar, Çukurova Yana Yana, (röportaj), Yeditepe, İstanbul 1955
63. KEMAL Yaşar, Peribacaları, (röportaj), Varlık Yayınları, İstanbul 1957
64. KEMAL Yaşar, Bu Diyar Baştan Başa, (röportaj), Cem Yayınları. İstanbul 1971
65. KEMAL Yaşar, Bir Bulut Kaynıyor, (röportaj), Cem Yayınları. İstanbul 1974
66. KEMAL Yaşar, Ağıtlar, (deneme - derleme), Ataç Yayınları. İstanbul 1961
67. KEMAL Yaşar, Baldaki Tuz, (deneme - derleme), (1959 – 74 gazete yazıları), Cem Yayınları. İstanbul 1974
68. KEMAL Yaşar, Taş Çatlarsa, (deneme - derleme), Ataç Yayınları. İstanbul 1961
69. KEMAL Yaşar, Gökyüzü Mavi Kaldı, (halk edebiyatından seçmeler, S. Eyüboğlu ile), (deneme - derleme)
70. KEMAL Yaşar, Ağacın Çürüğü: Yazılar, Konuşmalar, (der. Albay Kabacalı) (deneme derleme), Milliyet Yayınevi. İstanbul 1980
71. KEMAL Yaşar, Yayınlanmamış 10 Ağıt, (deneme - derleme), Anadolu Sanat. İstanbul 1985
72. KEMAL Yaşar, Sarı Defterdekiler: Folklor Derlemeleri, (haz. Albay Kabacalı), (deneme derleme), Yapı Kredi Yayınları. İstanbul 1997
73. KEMAL Yaşar, Ustadır Arı, (deneme - derleme), Can Yayınları. İstanbul 1995
74. KEMAL Yaşar, Zulmün Artsın, (deneme - derleme), Can Yayınları. İstanbul 1995
75. KEMAL Yaşar, Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, (çocuk romanı), Cem Yayınları. İstanbul 1977
76. KEMAL Yaşar, Ayışığı Kuyumcuları (A. Vidalie; Thilda Kemal ile), (çeviri), Adam Yayınları. İstanbul 1977
77. KOLOĞLU Orhan, Tarih ve Sanat Birlikteliği, Tarih ve Toplum. 2000
78. KORAT Gürsel, Romanda Üç Tutum ve Tarih, Edebiyat ve Eleştiri. 1995

79. KORAT Gürsel, Ahmet Yıldız'ın Orhan Pamuk Eleştirisi, Edebiyat ve Eleştiri. 1996
80. KORAT Gürsel, Tarihsel Romanda Edebîliğin Ölçütü Gerçekçilik Değildir, Hürriyet Gösteri. 1997
81. KORKMAZ Ramazan, Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000), Grafiker Yayıncılık. 2. Baskı Ankara 2005
82. KUDRET Cevdet, Türk Romanında Hikâye ve Roman, c.II, İnkılâp Kitabevi İstanbul 1987
83. LUKACS George, Roman Kuramı, Metis Yay. İstanbul 2003
84. LUKACS George, Tarihsel Romanın Ortaya Çıkışındaki Toplumsal ve Tarihsel Koşullar, Argos Yayınları. 1998
85. MENTEŞE Oya-Batum, Romanda Kurumlaşmış Biçimin Yıkılışı ve Yenilikçi 'Avent - Garde' Görüş, Bir Düşün Yolculuğu (Edebiyat-Sanat-Eleştiri Yazıları), Bilkamat Yayınları. Ankara 1996a
86. MORAN Berna, Üstkurmaca Olarak Kara Kitap, Kara Kitap Üzerine Yazılar, İletişim Yay. İstanbul 1996
87. MORAN Berna, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I, İletişim Yay. İstanbul 2002
88. MORAN Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İletişim Yay. İstanbul 1999
89. NACİ Fethi, Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme, Gerçek Yay. İstanbul 1981
90. OPPERMAN Serpil, Postmodern Romanda Değişen Anlatım Biçemi ve 'Gerçeklik' 'Yazı' İkilemi, Littera 1992
91. OPPERMAN Serpil, Postmodern Tarih Kuramı: Tarih Yazımı Yeni Tarihseclilik ve Roman, Evin Yayıncılık. Ankara 1999
92. ÖNAL Mehmet, En Uzun Asrın Hikâyesi, Yeni Türk Edebiyatına Teorik Bir Yaklaşım, Akçağ Yay. Ankara 1999

93. ÖZGÜL Metin Kayahan, Türk Edebiyatında Siyasi Rüya, Akçağ Yay. Ankara
94. ÖZLEM Doğan, Tarih Felsefesi, Anahtar Kitaplar. İstanbul 1996
95. PARLA Jale, Don Kişot'tan Bugüne Roman, İletişim Yay. İstanbul 2002
96. ŞÖLGÜN Sargut, Tarih Bilinci ve Edebiyat Bilimi, Dayanışma Yayınları. Ankara
1982
97. TANPINAR Ahmet Hamdi, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergah Yay. 5. Baskı
İstanbul 1998
98. TANPINAR Ahmet Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi 8.
Baskı, İstanbul 1997
99. TEKİN Mehmet, Roman Sanatı I (Romanın Unsurları), Ötüken Yay. İstanbul 2002
100. TİMUR Taner, Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik, İmge
Yayınevi. Ankara 2002
101. TÜRK YURDU DERGİSİ, Türk Romanı Özel Sayısı, Ankara 2000
102. TÜRKEŞ A. Ömer, Tarihî Roman Roman Gibi Tarih, Virgül. 1998
103. TÜRKEŞ A. Ömer, Roman Tarihe Sığınırken, Virgül. 1999
104. TÜRKEŞ A. Ömer, Cumhuriyet Romanında Cumhuriyet Tarihi (1920-1970),
Tarih ve Toplum, 2000
105. WOOLF Virginia, Kendine Ait Bir Oda, (çev. Suğra Öncü), Afa Yayınları.
İstanbul 1992
106. YALÇIN Alemdar, Siyasal ve Sosyal Değişimler Açısından Türk Romanı 1946
2000, Akçağ Yay. Ankara 2003